

ISBN 1961-91262-4-6

Taras Kermauner

ASD

Dramatika slovenske politične emigracije 9

Gnila voda

REKONSTRUKCIJA IN/ALI REINTERPRETACIJA
SLOVENSKE DRAMATIKE

GNILA VODA

Dramatika slovenske politične emigracije 9

Taras Kermauner

Samozaložba GolKerKavč
AVBER-HORJUL-LJUBLJANA-KRTINA
2003

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6.09-2"19"

KERMAUNER, Taras

Dramatika slovenske politične emigracije. 9, Gnila Voda [Elektronski vir] /
Taras Kermauner ; [vsebine dram Alenka Goljevšček]. – Avber [etc.] : samozal.
GolKerKavč, 2003. – (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

ISBN 961-91262-4-6

129070848

Taras Kermauner

RSD

Dramatika slovenske politične emigracije 9

Gnila voda

RSD-92-005-2003

Izdal: Samozaložba GolKerKavč

Vsebine dram: Alenka Goljevšček

Računalniška postavitve: Aleš Kermauner

CD zgoščenka

Copyright © by Taras Kermauner

SLOVENIJA BREZ ŽIVE VODE I

(ob Vombergarjevi **Vodi**)

1

V drugi drami, izdani hkrati z **Vrnitvijo** v isti knjigi, v **Vodi**, nastali torej pred letom 1932, pokaže Vombergar nove darove; svet vizira z nove plati. Medtem ko je **Vrnitev** "drama v treh dejanjih", celo tragedija, saj je Peter kaznovan-ubit, razmerja v igri se zapletajo, usoda grozi, da bo Peter ubil vrnivšega se Janka, da bo Janko terjal posestvo in bo Jerica razklana med oba moža doživela razkol v sebi, je **Voda** komedija, tudi v 3. dejanjih.

Dramatik bi lahko napisal komedijo tako, da bi jo postavil v podobno okolje, kot je v **Vrnitvi**; na gorsko kmetijo. Golar recimo je obe svoji komediji iz 20. in 30. let – **Vdovo Rošlinko** in **Dve nevesti** – postavil v samotnejši dom; ne sicer čisto na sólo, a v precej "primitivne" kraje. Golar je podčrta(va)l primitivnost teh krajev, še bolj Murnik v **Matajevev Matiji**, medtem ko Vombergar v **Vrnitvi** ne. **Voda** je na sredi med omenjenimi teksti. Slika skupnost, občestvo; ne posameznega doma, kot ga recimo Jalen v **Domu** ali Finžgar v **Verigi** in **Razvalini življenja**. Vombergar slika celotno življenje na vasi, čeprav ne toliko – ali le obrobno – z ljubezenske plati, ta plat je bistvena v **Divjem lovcu**; kaže ga z gospodarsko politične, s tiste, ki ji rečemo oblastniška ali gospodstvena. Ta je sicer navzoča tudi v razmerjih znotraj posameznega doma, recimo v avtokratizmu, despotskem nasilju starega Hrasta – **Pri Hrastovih** –, ki po svoji strani ni nič manjši kot despotizem kakega cesarja; vendar je omejen na okvir družine.

Medtem ko je politična sfera v **Aferi** razširjena na celotno revolucijo neke dežele ali v **Aleksandru praznih rok** na celoten imperij, na vojsko, je v **Vodi** zadržana v okvirju ene same vasi, precej preproste, da ne rečemo primitivne, oddaljene od mesta, takšne, kakršno je v povestih slikal Detela. Politicum tu pomeni, da gre za boj za oblast znotraj vasi: kdo bo župan; kdo bo izvajal pomembna dela za skupnost; kdo bo imel za sabo močne kmete; kdo bo zadevno vodil vaško življenje. Vendar v **Vodi** ne gre za čisti politicum, recimo za volitve kot v **Hlapcih**; pač pa gre za postavitev vodovoda, kar je gospodarska in splošno socialna reč, vendar tako tesno povezana s sistemom vaške oblasti, da brez te oblasti do vodovoda sploh priti ne more.

Ni dovolj le organizacija dela, kakor naj bi v podobnih zadevah zadoščalo v (post)modernejši družbi velikih sistemov, postavljenih na sistemsko teorijo; kjer naj bi zadoščala država ali nek sistem le kot splošen tehnični okvir, znotraj katerega pa bi se iskale najprimernejše, najracionalnejše rešitve, ki bi ustrezale interesom in potrebam čim večjega števila ljudi; da bi teklo vse čim bolj gladko, funkcionalno, s čim manjšimi stroški, tudi s čim manjšo porabo človeških energij, strasti. Sodelovalo naj bi čim manj zasebnih čustev, odločala naj bi racionalna plat zadeve, izrisana tako rekoč v računalniku. Zasebne strasti-čustva-projekti so v takšnem sistemu potisnjeni v stran, na izrazito privatno plat-sfero.

Vsega tega v **Vodi** ni. **Voda** kaže nek zelo, če ne povsem drugačen socialni sistem od omenjenega. Če je političen do neke mere soroden (več strank, a **Voda** tega ne eksplicira), je različen tisti, ki je pod političnim in pomembnejši; zato se že da sklepati, da večstrankarski sistem, kakršen je veljal na Slovenskem do leta 1941, v bistvu ni bil isti kot tisti, ki ga je uvedla Zahodna Evropa po 1945; in kot naj bi ga uvedla Slovenija danes. V čem je ta različnost, bo v veliki meri pokazala analiza **Vode**.

Prvo od vprašanj, ki nas zanima v zvezi tako z Vombergarjevo dramatiko kot sploh s SD, je: zveza te dramatike oz. družb(e), ki jo – jih – kaže, z nastankom milenarizma, velikih projektov prazne vere v tosvetni paradiž; določneje v razmah slovenskega komunizma. Drama, ki natančno podaja življenje v slovenski vasi na prelomu 20. v 30. leta, mora vsebovati nekatere prvine, ki bi nam omogočale večji vpogled v témo. Kajti postmodernejši funkcional(istič)ni sistem onemogoča razcvet milenarizma: deloma zaradi nastanka in prevlade srednjih slojev, tj. malih lastnikov, ki so ponavadi hkrati tudi delavci – takšni so tudi obrtniki, uradniki, menežerji, vsi so tudi lastniki delnic –, deloma in kar je manj znano, a najbrž še pomembnejše in tvori strukturalno ozadje narave novih srednjih slojev, ki niso več isto kot staro malomeščanstvo, pa gre za nastanek sistema družbe-družbovanja, ki temelji na nekaterih novih postavkah.

Recimo: zdaj odloča vse bolj sistem sam, ne pa osebnosti, ki ga vodijo. Natančneje: gotovo da bodo zmerom odločali posamezni ljudje ali gremiji. Vendar pa je razlika v tem, na osnovi česa: ali na osnovi lastne samovolje, kot v **Vodi** (enako v **Blagru**, **Draganu**, **Antigoni**, **Aferi** itn., kot vidimo, gre za isto(vrstno)st različnih političnih sistemov, stalinističnega, avstrijskega, starojugoslovanskega), ali na osnovi čim večjega sodelovanja strokovnjakov, strojev, kar da pretežno funkcionalno in kibernetično vodeno družbo. Tisti, ki odločajo, vprašujejo strokovnjake, ki so vse pomembnejši svetovalci, oz. stroje – računalnike itn. –, znanost, védo, ki išče najbolj operativne, cenene, ustrezne projekte.

Tekma med posamezniki in skupinami traja; traja od začetka človeštva in bo trajala še kar naprej: gre le za to, kakšna bo, kako racionalna: ali slepa, podrejena velikim idejam, samoslepilom, bedasti strasti, ali vsaj do neke mere racionalizirana, takšna, da ne bo vodila v hitro destrukcijo vsega narejenega zaradi zmage nad tekmecem, ampak da bo tekmovanje podredila pravilom, vsekakor pa temu, da iz tekme nekaj objektivnega sledi, danes zvečanje produkcije oz. takšno produciranje, ki vodi do višjih rezultatov v izbiri predmetov, njihove uporabljivosti, kvalitete ipd.

V **Vodi** sicer tekma ne preide v vojno; takšen je bil avstrijski sistem že dolgo, dejansko od verskih vojn naprej. A očitno ni bil dovolj trden oz. se je po prvi svetovni vojni že toliko razkrojil, da je v stari Jugoslaviji, posebej pa v 30. letih, v času kraljeve diktature in prepovedi strank, postal ljudem neprepričljiv. Vdor

nacizma-fašizma na Slovensko 1941, oba sistema sta bila enostrankarska, milenaristična, totalitaristična, je vzbudil med Slovenci, tudi na vasi, tudi med vaščani **Vode**, tiste prej potlačene ali odrinjene nezavedne psihične plasti, iz katerih sta nato zrasla oba slovenska totalitar(istič)na sistema: komunistično-stalinistični in klerofašistični ali nacistični, PJ in DJ. Vas iz **Vode** je postala med leti 41 in 45 in še kasneje, do danes, vas iz **Razvala**, iz **Raztrgancev**, iz Ocvirkove **Matere na pogorišču**, iz Kremžarjevih **Bratov**.

Ne pravim, da je postmoderna sistem za trajno sposobnejši od allelonomičnega: ta je trajal tisočletja. Ne pravim, da more zaustaviti (avto)destrukcijo sistema. Najbrž se to sploh ne da; sile, ki so v človeku in ki jih že **Sveto pismo** opredeli kot Luciferja ali kačo v vrtu Eden ali Kajново slo, so trajne in izvirne. Vse je podložno (avto)destrukciji; gotovo da tudi postmoderna evropska zahodna – postkapitalistična ali pozno kapitalistična ali informacijska ali kibernetična, kakor hočete – družba; morda še prej kot drugi sistemi, saj razpolaga z neizmerno večjo količino in kakovostjo ubijavske tehnike oz. sredstev, s katerimi lahko uniči nasprotnika, tj. zmerom tudi sebe. Arhaične družbe so imele majhne tehnične moči, posebno pa vaško kmetiške, kakršna je bila Slovenija, za razliko od velikih imperijev, babilonskega, egiptovskega, rimskega itn.

O teh temeljnih premisah človeške družbe še ni bila rečena zadnja beseda; če sploh more biti – iz načelno metodoloških in miselnih razlogov – rečena. Vendar je koristna skepsa; vere v moč novih sistemov so ponavadi naivne. Gradijo na prednosti enih momentov, drugih – temnih – ne vidijo; a ti so, ki ponavadi uničijo sistem – in odznotraj. Z drugimi se da opraviti, čeprav ne lahko (tako so zavezniki uničili nacizem), nemogoče pa je opraviti s sabo; zaradi tega je propadel komunizem-stalinizem. Človeštvo ima vtisnjeno vase silo (avto)destrukcije, ki izničuje tako dobro kot slabo. Največja modrost – že v osebni življenju – je, kako držati na uzdi to avtodestrukcijsko s(i)lo; kako jo uporabljati za kaj dobrega-koristnega. Kdor je ne prizna – recimo malomeščanstvo avstrijsko jugoslovanskega tipa –, ga ta s(i)la ponavadi udari iz nezavednega, izza hrbta in ga uniči. Bolj ko se zdi moralen, bolj postane žrtev zločincev, ki moralo vkomponirajo skoraj kot celoto v svoj blazni, amoralni, iracionalni, praznoverski sistem; recimo nacisti nemško malomeščanstvo, a tudi – vsaj v tendenci – nacistična skupina znotraj DJ slovenske malomeščane desnega tipa.

Ti so svojo veliko moralo – allelonomičnega tipa – prenesli tudi v SPČ; enako nacisti, ki so bili v Južni Ameriki cenjeni, socialno visoko organizirani, osebno in družinsko zelo pozitivni, osebno zgrajeni člani družb, v katere so se včlanili; le da je odpadlo veliko slepilo milenarističnega tipa, s katerim so skušali svet "odrešiti" (antikomunizem, anticionizem itn.). V SPČ je vse polno primerov ljudi, ki živijo osebno in družinsko – tudi socialno – zelo moralno, zgledno življenje, solidarni so med sabo ipd. Imajo pa še zmerom ideje ksenofobije, zoperžidovstva, da ne govorim o boleznem antikomunizmu, ki so povsem podobne idejam današnjih mladih skinheadov, neonacistov itn., morda na Slovenskem kmalu tudi pripadnikov Jelinčičeve nacionalistične stranke. Strukturalno je mogoč hiter prehod teh moralnih ljudi v pomožno četo poblaznelih sovražnikov vsega drugačnega; a se imajo etiki za kristjane!

Voda je komedija, kar pomeni, da ne pokaže razmaha destruktivskih sil; vse se na koncu – v klasični maniri – pomiri. Poznamo pa komedije, ki so modernejšje; napovedujejo razpad sistema, recimo Cankarjev **Blagor**. To je zelo grenka, napadalna, ironična, čeprav hkrati zelo stvarna komedija. Napoveduje, česar **Voda**

še ne opazi, a je v družbi, ki jo uprizarja **Voda**, navzoče. To je opazil recimo že Meško v **Obsojenih**: kmete-bajtarje – a la Zabernik –, ki nenehno sejejo ideje družbenega razdora, sovraštva, zabavljajo, iščejo krivce. V tem pogledu je današnji slovenski antikomunizem asocialna in s tem neonacistična zadeva, sicer v jedru povezana z moralnostjo njenih nosilcev, ki pa se konča na robu njihovega sociusa, družine, skupine, v recimo SKS in SPČ; onkraj te skupine so sovražniki, ki jih je treba pobiti, da bi svet (p)ostal čist, pravšen, dober, lep, obstojen. Meškov Zabernik bo zanesljivo tri desetletja kasneje koroški nacist; morda, če ga bodo dobili v roke povratniki iz SovZa, avstrijski komunist; a manj verjetno. Vsekakor bo nacist Voršič, ki bo vse bolj iz Slovencev prek vindišarja postajal ultrapanGerman. Ščuka iz **Blagra**, v katerem je – slovensko – mesto (Ljubljana) v bistvu večja vas, Suhi dol iz **Vode**, je sicer marksist, ampak kot anarhist na robu levega fašizma, v bližini Sorela ipd.

Takšne figure **Voda** ne pozna, čeprav pozna zabavljače in posebneže. Vombergar gre le do lika Primoža, ki je navsezadnje le duhovitež, ne pa kaj več. In je posestnik, kar ga varuje pred anarhizmom. Dlje bi mogel iti Simon, bajtar in čevljar; a ga dramatik zadrži v okviru normalne družbe. Vombergar noče videti, kaj se pripravlja na slovenski vasi po prvi vojni, še bolj po krizi na prelomu 30. v 40. leta. Kdor tega ni hotel – in še danes noče – videti ter priznati, se mora nujno zateči k teoriji o boljševizmu kot importu v Slovenijo; tak ideolog bo potem zahteval le vrnitev na 1940 ali 1910; mislil bo, da bo potem vse v redu. Hujšega slepila seveda ni kot takšna zamisel; podobno tudi ni hujše pomote kot misel, da se sploh da v celoti ali bistvu vrniti stari sistem. Da pot v hipermoderno in postmoderno sploh ni potrebna.

Ob tem terja takšna misel radikalno odstranitev vsega, kar je nastalo v vmesnem času: po 41 ali 45 ali 1913. Takšno odstranjanje – kot antikomunizem, celo kot antikapitalizem oz. antiliberalizem – bi pomenilo radikalno kontrarevolucijo, sveto vojno, vnos vojaškega urejanja zadev v družbo. Kajti kar je nastalo v zadnjega pol stoletja ali stoletju, se ni le prijelo, čeprav na najrazličnejše načine, ampak je postalo tudi že osnova in vzrok za nove pojave, spremembe. Novo in staro, deformativno in razvojno se je sprepletlo v enoten organizem, ki itak raste zmerom postrani in je v marsičem bolan. A mu ne moremo iztrgati roke ali noge, da bi ga ozdravili: da bi ga naredili za čisti lik kvadrirane družbe. Takšno iztrg(ov)anje bi pomenilo smrtno operacijo, prej pa radikalno državljansko vojno. Je sploh mogoča brez nacionalistične komponente, kakršno ima na svojo "srečo" (?) današnja Srbija? Kakršno bi mogla imeti ruska koalicija med starimi komunisti, novimi nacionalisti in ultrapravoslavci? Kakršno sta imeli Nemčija in Italija v 20. do 30. letih?

Ta današnji Sloveniji manjka; razen če se ne bi začel novi nacizem na osnovi sovraštva do novih tujcev, tj. do imigrantov z Juga, tačas že – vsaj formalno pravno – slovenskih državljanov. Nekaj tega ksenofobičnega elementa vsekakor bo; in odločanje za krščanstvo in Zahod – CD – bo odločanje za državljanske pravice in človeške svoboščine; ter ne pristajanje na nacionalistično ideologijo, kakršno je visoko filozofsko začel Ivo Urbančič – pa Hribarjeva itn. –, nadaljuje pa jo pocestni Jelinič, kakor se to zmerom dogaja.

Presenečenje, nemoč, nepripravljenost SKS 1941 je bila v veliki meri posledica tega, da intelektualci iz SKS niso dobro razumeli, kaj se dogaja okrog njih, tudi na vasi, ne le med proletariatom; med vaškim proletariatom, a tudi med vsemi Slovenci, ki so se že čutili proletarci. Če bi to čutili, ne bi bili drami **Voda** in

Razval tako različni; se pravi, ne bi bila tako različna svetova, ki pa se časovno dogajata le v razmaku dobrega desetletja. **Voda** slika konflikt na vasi; a ga slika benigno. Medtem ko je Kreft menil, da je – ob istem času – napisal s **Kreaturami** (**Malomeščani**) prav tako komedijo, a jo je viziral v duhu **Blagra**, ne, kot Vombergar, v duhu Kreka. **Kreature** kažejo svet, ki radikalno razpada; novi, ki je edino pravi, je (naj bi bil) povsem onkraj; to je pomen transcendence za Krefta in marksiste.

Svet slovenskega podeželja razpada tudi v komediji **Kirke**, ki jo je napisal katoliški dramatik, Alojzij Remec, na začetku 20. let; je pa Remec, značilno, bil 41 izseljen in se po vrnitvi v Slovenijo iz Srbije (če ne prej) opredelil za OF. Medtem ko slika **Voda** svet spletk, neumnih samovolj malega formata, obrekovanj, dveh taborov v vasi, samoljubja, otročje nemoči pred svetom, a vse skupaj je uprizorjeno bliskavo, s poslušom za to družbo, lahkotno, duhovito. Ljubeznivost te izvedbe je več kot le dramatikova osebna posebnost: je v osnovi – nezavedno in odločujoče – prepričanje, da je svet, ki ga slika, kljub vsem malotam prijeten, nedolžen, normalen, trajen. Vombergar je velik realist v slikanju tega sveta, v občrtavanju podrobnosti intrig, zavisti, skoposti, bedastoč; a je – verjetno – idealist, kot je Kociper v **Provizorju**, ko slika bistvo ali temelj tega sveta.

Tu se je zmotil. Zanesel se je, da bo še kar naprej slab, ta svet, a da se ga bo dalo popravljati, niti ne le krpati, ampak urejati, ne da bi vanj vdrli veliki svet in svet zla. Vombergar je moral sodelovati – to je tudi storil – s slovenskimi politikami na nacionalni ravni, s Korošcem itn., s stranko, ki je branila ta mali in vendarle zadovoljivi, čeprav ne idealni – seveda ne dovolj krščanski (to je nov problem) – svet, da ne bi postal še slabši. Korošec je bil velik realist, bolj skeptičen od Kreka, ki je imel večje sanje, vizije, programe in s tem tudi uspehe. Korošec je bil mojster malih korakov, pridobivanja za Slovence malih prednosti; po svoje v tem nenadomestljiv, sijajen. A na drugi strani temeljno pomanjkljiv. Branil je, kar na daljši rok ni bilo mogoče ubraniti: svet **Vode** in **Vrnitve**, svet, ki ga je najprej smrtno obstrelila nemška okupacija (manj italijanska, saj je dopuščala Slovincem mnogo avtonomije), nato pa zaklala komunistična revolucija. Korošec je vedel, da bosta prišli obe sili nad Slovence, da jim bosta kako stoletje tudi vladali, a je računal, da se bo potem spet vrnilo staro.

Temu Korošču sledi današnja SKS, aktivno in smrtno zares. Skuša že zdaj doseči to vrnitev; a ne upošteva, česar ni upošteval niti Korošec: da je izvajala stalinistična revolucija navsezadnje le (avto)destrukcijo starega sistema na Slovenskem, ki ga ni mogla omajati liberalna akcija; da dela velike spremembe na Slovenskem LD, ne pa komunisti-nacisti; da je boj zoper LD danes nesmiseln oz. vnaprej izgubljen. Da je edina šansa LD rekristjanizirati, a na osnovi CD, ne pa jo ukiniti. Model **Vode** je nevrnljiv; če pa bi bil vrnljiv, bi bila vrnljiva kmalu za njim tudi marksistična revolucija. Če česa, se nam je bati tega: tega regresa v nekaj, kar je že bilo – in že tedaj pomanjkljivo – izvedeno.

Bistveno vprašanje prehoda od sveta **Vode** k drugemu svetu je: ali tesneje zvezati precej porazno družbo **Vode**, bedasto, asocialno, samopridno, narediti iz dveh in več samopridnih neumnih skupin eno samo; to je projekt vseh totalitarizmov, tako nacističnega kot stalinističnega, a tudi takšnega katoliškega, ki predkoncilsko ne mara strank, pluralizma, svobodnih oseb, ampak skuša vse narazen štrleče elemente povezati v butaro (snop), ob tem pa to butaro stisniti ob liktorsko sekiro, kajti zmerom so na delu hudičevske sile, ki groze, da bodo butaro

prežagale, razdrle. Druga možnost – zgodovinsko strukturalna alternativa LD – pa je transformirati že popuščajajočo allelonomično družbo bratovstva-terorja, kakršna je doma v **Vodi**, v družbo, ki je (naj bi bila) čim bolj le okvir, pravni zakon, dogovorjena podoba, operativni sistem, znotraj katerega delujejo ljudje vse bolj kot odgovorne posamezne osebe. Takšen sistem je najbolj globalno največji sistem, ki vsebuje podsisteme, vendar ne tako, kot izvira iz fevdalnega srednjega veka in kot se karikaturalno kaže še v **Vodi**: da eni zgoraj odločajo – župan, cesar, papež –, drugi spodaj pa izvajajo.

Partija je obljubljala nasproti takšnemu sistemu absolutno demokracijo, svobodno voljo občestev v občinah, neposredno demokracijo (Kardeljeve sanje, teoretizirane v idealne sisteme). Ustvarila pa je ravno nasprotno: karikaturu fevdalnega sistema: lumpenfevdalizem. V fevdalnem odločajo vsaj kompetentni ali od Boga posvečeni, v lumpenfevdalizmu pa najbolj surovi. Medtem ko naj bi v postmodernem informacijskem sistemu odločali profesionalni, takšni, ki sledijo profesionalni etiki: strokovnjaki; a če že ne odločajo, pa vsaj močno vplivajo. To je sistem delnih (pod)sistemov, od katerih je vsak samokrmiljen; zato se da vzpostavljati tak veliki sistem tudi odspodaj navzgor, od malega komponirati k velikemu; veliki daje okvir, mali vsebino, tj. vrsta malih sistemov vrsto vsebin. Glede na to, da zakoni, vsebine, etika, odločitve ne prihajajo več od zgoraj in nimajo posvečene – božje – moči (že tedaj je bila božjost te moči problematična, saj si jo je Konstantin osvojil z vojsko, ne z milostjo), jih ni treba več predvsem izpolnjevati, torej ni več potrebna hlapčevska miselnost, ampak si mali sistemi sami določajo cilje, vrednote, metode, le da so v skladu s splošnim sistemom, z njegovim duhom in strukturo.

Ker je ta splošni sistem osnovan na novem generalnem ekvivalentu, ki ni več vera v Boga, ampak Denar, Kapital, omogoča ga pa svobodno tržišče in je varovan le s pravno ureditvijo (ta preprečuje, da premočni tržišča ne bi ukinil in drugim na star, tj. na roparski način pobral denar, ne pa s kompeticijo, ki je vse bolj tehnično znanstvena, kapital kot Caput je vse bolj glava in ne le glavnica, glava pa pomeni strokovno iznajditeljsko pamet), je avtonomija malih sistemov z dna družbe bistveno večja. Da bi nek od njih uspel, mora svoje programe nenehoma reprogramirati, redefinirati celo svoje cilje. Tu etika in tradicija nič več ne pomagata oz. le škodita; recimo, da bi se nek kapitalist skliceval na dolžno zvestobo očetu in dedom, ki so s toliko požrtvovalnosti, ljubezni, vztrajnosti spravili skupaj lesno podjetje ali kemično tovarno, zdaj pa naj bi njihov potomec to vrsto dejavnosti opustil, ker pač na tržišču ni več promotivna. Vsakršna takšna vsebinska zvestoba postane odveč.

Etika se pojavi znova, a drugje: kot vprašanje, ali so proizvodi, ki jih s pridom – tj. z dobičkom – proizvaja nek kapitalist, tudi etično upravičeni. Deloma gre za recimo kemične farmacevtske proizvode, ki morejo v določenih zvezah povzročati huda obolenja, deformacije, deloma za take, ki se jih da zlorabiti, deloma pa sploh za raziskovanja, ki segajo čez mejo še obvladljivega. Bistvo mobilizacijskega uma je, da ne priznava takšne etike in s tem nobene več; saj je vse odprto bistrini duha, sposobnosti iznajdevanja novega. Kdor se s tem ne strinja, ima možnost, da dokazuje svoj prav; da opozarja na zlo, ki prihaja iz zgolj dobičku podrejene tržno tehnične logike. Tu se danes oblikujejo najpomembnejši sklopi vprašanj.

Svet **Vode** nima še pojma o teh vprašanjih. Kdor vrača svet **Vode**, se ne zaveda, da vrača tudi etiko (Peterletov "krščanski etos"), ki je popolnoma

nesposobna odgovarjati na sodobna vprašanja, saj izvira iz nekega drugega sveta. Če mečejo v javnost recimo katoliški novinarji parole kot Zvestoba itn., se ne zavedajo, kaj počnejo. Nisem zoper vsakršno zvestobo. Vendar je treba povedati: zvestoba čemu? Treba je diferencirati. Sama zvestoba je lahko zvestoba povsem neustrezni Tradiciji, Oblasti, Načelom. In kdo jo bo nadzoroval? Teologi, ki vračajo kult osebnosti in allelonomijo?

Bistveni socialni napor današnje slovenske družbe je: redefinirati in reprogramirati dozgodajšnjo slovensko družbo, ki do 1941 ni prišla v sodobno Evropo, po letu 1945 pa je zaostala. Potrebna je prilagoditev tej družbi kot LD in CD, obenem pa, za kristjane, nova evangelizacija, ki bi se približala tako restrukturiranim Slovencem. Bistvo teh restrukturacij pa je prehod od sistema katoliške fevdalne allelonomije in stalinistične lumpenallelonomije k sistemu svobodnih PO. Ne k individualizmom separatistične sorte, k samopridnim zastopanjem posebnih interesov vsakogar, kar je značilnost živalskega sveta, ampak ravno nasprotno: prek krščanske etike, ki je svobodna odgovornost Bogu in sočloveku – odgovarjanje na klice drugih PO, pogovor z Bogom in z drugimi –, ustanavljanje nove, višje, bolj diferencirane družbe, v kateri večine odgovorov PO ne bo dobila od oblasti, ampak jih bo morala odkriti sama.

Zato bo v stalni nevarnosti, da se bo izgubila; teror bratovstva se bo zelo zmanjšal. A v allelonomičnem sistemu dialog sploh ni mogoč, saj PO v njem ne obstaja. Je mogoč le konvencionalizirani pogovor, pogovor po modelih, ki so dani od prednikov, odzunaj. Odtod radikalna konvencionalizacija družb-razredov, v katerih se čuti zmanjšanje osnovne nevarnosti narave; postanejo neprožne, samozadovoljne, mehanične, prestrašene, ne da bi za to vedele, vse bolj krhke, a vse bolj nadute. Družbe, ki so ogrožene od narave – od plazov, kot v **Vrnitvi**, od strasti, sovraštva, ljubezni, pohlepa, kot **Pri Hrastovih**, so mnogo bolj sposobne za življenje, saj se v njih človek nenehoma uči kako preživeti.

Bojim se, da bi družba, kakršno idealno slika Medved v **Kolesu**, zelo kmalu postala dekadentna; že v drugi generaciji, zanesljivo pa v tretji. Levinič je dal vse skozi in je njegova etika sad silovitega moralnega napora, dela, odpovedovanja, volje, medtem ko bodo njegovi otroci dobili vse to v roke zastonj. Oče jih bo ščitil pred dekadenco lahko le tako, da jim bo dajal čim močnejšo vzgojo v duhu katoliške allelonomije malomeščanstva ali srednjega stanu; to počneta zdaj SKS in SPE. Usmerjal jih bo le k profesionalni svobodi, ne pa tudi k svobodi, ki jo vsak strokovnjak obenem potrebuje, tj. k takšni, ki določa razmerje med posameznimi strokami in globalno družbo. Tu leviničevi otroci, če bi delovali v duhu očetove vzgoje, ne bi bili svobodni, saj bi zadrževali družbo v starem globalnem sistemu, le nove tehnike bi sprejemali; kot so to hoteli početi "evolucionarji" znotraj Partije v zadnjem desetletju ali nekaj več. A ne gre.

Človek je dobil v dar integralno svobodo; zato je tudi integralno odgovoren; ne more biti odgovoren namesto njega njegov nadrejeni (ali skupnost). Oziroma, če ni tako, potem je že vnaprej v glavnem le kriv, ker bo vse pokvaril, saj je odgovoren, ni pa dovolj močan za emancipacijo, potrebno za akcijo. PO mora biti vsaj toliko svobodna kot zvesta, da bi bila zares etična, tj. odgovorna sebi in drugim, ne le poslušna. Oče, kakršnega sem naslikal, bo otroke naredil za nove hlapce; s tem bo terjal takšno organizacijo družbe, v kateri bodo morali zagospodarovati novi gospodarji, saj bo nekdo moral odločati. Današnja SKS išče nove gospodarje, Mojzese, Kreke, a bo na ta način dobila le nove Praprotnike, v najboljšem primeru

novega Korošca, ki bo iz Beograda, tj. iz nekega drugega središča absolutno odločal o slovenski usodi, vsaj o usodi tistih, ki mu slepo zaupajo.

V **Vodi** se spor reši drugače, na komedijski način, s prebrisano in duhovito akcijo dobrodelnega in obenem umnega človeka slikarja Janka Koprive, ki pa je dejansko povratnik iz tujine, Prelesnik. Ta rešitev je vprašljiva, saj tudi Marschallov plan ne bi mogel pomagati nikomur, ki se ne bi tudi sam temu planu ustrezno obnašal. V Egiptu itn. se ne posreči. Prelesnik je čista sila od onkraj. Dela nekaj, kar je za vse dobro, a za kar – za izvedbo tega – je povsem sam odgovoren. Ljudem – nikomur – se ne more in ne mara izpovedati, saj ga nihče ne bi razumel. Vsi tičijo v istem, v kolektivu, ki ne vidi čez rob svoje zaostalosti in samopridnosti.

Sporočilo drame je jasno: kolektiv se ne more rešiti sam; nalog, ki segajo le malo čez rutinsko mejo – napeljava vodovoda –, ni zmožen rešiti. Takoj nastopijo notranji spori, zavisti, polaščevalnosti, zamere; takoj se stvar iz tehnično utilitarne prenese na kompetitivno oblastniško, na raven neposrednih odnosov, kar je značilno za arhaične družbe, medtem ko hiper-postmoderne delujejo ravno v nasprotni smeri: da bi čim več območij nevtralizirale, depersonalizirale.

Heglova filozofija je tak velik sistem, ki poskuša misliti visoko organizirano človeško življenje kot posredovanje tako, da bi bilo čim manj neposrednosti oz. da bi se neposrednosti, ki kar naprej vnašajo – po Heraklitu – boj, čim bolj hkrati že strukturalno, metodološko – v triadi negacije negacije – povzemale, presegale. Današnja družba je visoka izdelava ravno te Heglove zamisli, nasproti kateri sta postavila Marx neposredne odnose posameznika do posameznika, kar vodi le v stopnjevanje – revolucionarnih in spolnih – strasti, Kierkegaard pa neposredni stik z Bogom.

O tem v **Vodi** ni sledu; Boga tu nihče ne potrebuje, razen takšnega, ki je le ime za gospodarja starega arhaičnega sistema; to je seveda poganski bog. Tudi revolucije se v **Vodi** nihče ne gre; tisti, ki jo bo organiziral, bo moral, kot Ščuka (**Blagor**), odkriti svojo osebno vest, muke vesti, da hlapčuje samopridnemu gospodarju (Grozdu). Odločiti se bo moral, da tako ne gre več; se upreti sistemu, ki temelji na hlapčevanju in hinavstvu, kar je le nekoliko razvitejša, meščanska različica družbe iz **Vode**.

To odkriti, za to se odločiti ni tako lahko. Človek more to komaj storiti sam. Ščuka najde tovariše v brezpravnih, v upornih: v proletariatu, ki pa je že množica večjega mesta; l. 1900 Ljubljana še ni bila takšna. Medtem ko je l. 1930 do 40 postajala takšna že vsa Slovenija, marksisti so razvili in razširili zavest o vasi kot veliki tovarni, o kmečkem (pod)proletariatu. Jerman in Kalander se povežeta z nekaterimi, a redkimi. V dramah Čufarja in Moškriča je teh že mnogo več. Za to je potrebna ideologija, ki jo Slovencem res prinesejo iz tujine, z Dunaja, od Marxa, Nietzscheja, Kropotkina, Bakunina, Lenina, iz Moskve in Pariza, a jo prinesejo Slovenci, Cankar, Kristan, Kreft, Brnčič. So to res sami izdajavci? Kaj pa v Franciji, Nemčiji in Rusiji, kjer jo izdelujejo doma? Brž ko bi bila Slovenija sama nekaj večja, ne le provinca Evrope, bi se del te ideologije izdeloval tudi doma; tako je poizkušal že Kardelj z jugoslovansko slovensko varianto marksizma-socializma.

Danes poskuša izvirno filozofirati več filozofskih smeri na Slovenskem, od Hribarja in Urbančiča naprej. Načeloma imajo za to vso pravico; drugo je, koliko se jim namen posreči. Slovenija se ne čuti več le porabnik idej od drugod, le – ponavadi nehoteni – izvajavec idej, ki jih nekdo le vnaša k nam; kot je primer Prelesnika v **Vodi**. Kot se je še čutil Ušeničnik; bil je odvisen od katoliške rimske linije neotomizma, enako Mahnič. Od tedaj je slovenski avtonomizem silno narasel;

recimo izjemno močno pri Kocbeku. In če se namerava čutiti Slovenija del Združene – zahodne – Evrope, potem bo morala začeti misliti v evropskih, ne več v samoslovenskih kategorijah; ne več le v alternativni: naše – njihovo. Ne več z navideznim ali prvostopenjskim avtonomizmom boriti se – kot južnoameriške države ali nacistično fašistične – za svojo emancipacijo in neodvisnost od velikega, tj. zahodnega sveta. Ampak prestopiti že na drugo stopnjo, izhajati iz te že dosežene emancipacije in samozavesti, se že čutiti eno z velikim svetom, prevzemati zanj odgovornost, a njegovih – miselnih in fizičnih – izdelkov ne gledati več kot import, ampak kot proizvode, ki nastajajo v skupnem enotnem in hkrati diferenciranem prostoru.

V revolucijah se večina ljudi priključi upor in obljubam kolektiva, ker jim to ugaja; radi se pustijo prepričati, da jim bo bolje; fascinirajo jih velike zamisli. Voditelji so ponavadi ljudje, ki so podobni Ščuki, Jermanu, Gorjancu iz **Zvestobe**, Ivanu Tomcu iz **Kreatur**. Čutijo, da se kot ljudje ne morejo razviti v sistemu hlapčevstva, ki dopušča le zvitost spletkarjenja, uspeh v čim večjem hinavstvu, iznajdljivost v prilagajanju, podiranje enih oblastnikov, da bi jih nadomestili z drugimi, tj. s sabo; takšno je bistvo boja med Grozdom in Grudnom. V tem **Voda** le ponavlja in dokazuje upravičenost Cankarjeve kritike iz **Blagra**.

Vendar **Voda** ni delo ne anarhista ne marksista revolucionarne smeri, kot je bil v nemajhni meri Cankar. **Voda** razkrinkuje vaško arhaični način, ki na prehodu 20. v 30. leta degenerira, postaja karikaturno nesposoben življenja, tj. tiste modernizacije, tehnizacije, organizacije, ki jo svet – obstoj v skupnem svetu Evrope – od njega zahteva. Na bridko ugotovitev o tej nesposobnosti reagira drugače kot Cankar. Ne z restrukturiranjem družbe, njene politike (Rebrnik in Kne, zdajšnji in bivši župan, sta nezmožna preoblikovanja družbe v moderen sistem), predvsem pa njene mentalitete; torej ne le ekonomije kot tehničnega vprašanja, ampak duha, ki šele omogoča spremembo ekonomije iz arhaične v moderno. Suhi dol bo sicer imel vodovod, kar je samo na sebi velika pridobitev, bo tudi vplivala na spremembo duha občine-občestva, vendar pa sam vodovod še ne pomeni te spremembe. Je zaenkrat le tujek v starem tkivu-telesu.

Vodovod bo moral biti šele osmišljen; vaščani bodo morali začeti tudi na druge skupne – družbene organizacijske – zadeve gledati drugače kot dozdej; najprej tako, da jih bodo skupaj organizirali. Kar pa spet pomeni, da bo moralo priti med njimi do drugačnega tipa sodelovanja; do drugih – novih – potreb; do odpovedi – nezvestobe – duhu njihovih očetov, s tem pa do revolucionarnega duha, čeprav bi bilo bolje, da ta ne bi vsega stavil na spremembo politične sfere – komunizem – in celo gospodarske kot kapitalizma, ampak na nekaj trajnega: na spremembo duha iz izvajalnega v avtonomno ustvarjalno iznajditeljskega, torej v svobodnega.

Revolucija bo kot marksistična prišla na Slovensko in uspela – a prišla od znotraj, od Ščuke in Ivana Tomca – le zato oz. le zato zmagala, ker še ni bila dovolj močna mentalna revolucija, zahodna, narejena v duhu znanosti in tehnologije, organizacije in funkcionalizma, kar vse bi se moralo začeti že v 20. in 30. letih. Danes filozofsko zastopa ta tip Pučnik, priključujejo se mu tudi drugi, tudi nacionalisti iz Nove revije, predvsem pragmatični Rupel, na drugi strani pa liberalci in LDS. Oboji vse bolj tvorijo diferencirano enoto, medtem ko vrača SKS skoz poudarjanje etizma, zvestobe, naroda, ljudstva, antikomunizma arhaično družbo. Ta stran vse bolj vleče v ultrakonservativizem.

Funkcionalistične revolucije oz. njene nujnosti se Cankar ne zaveda. Vse stavi na razredno revolucijo, ki naj bi bila hkrati tudi etična – Ščuka, Jerman –, kulturna,

civilizacijska. A ne tehnično funkcionalistična. Stavi seveda na svobodo PO. A ker je ne more uresničiti, zmaga Katoliške stranke v letih 1907/8 zaustavi ta proces, ne razmišlja o naslednjem koraku: kako dati tej svobodi PO vsebino materialnega značaja; ne enakost v premoženjih, kot želi primitivni marksizem, ampak spodbudo v iznajdljivosti eksperimentalnega duha. Cankar ubere drugo pot: povezavo z magičnim in krščanskim mističnim in verskim. To je samo na sebi sijajno, le da je napačno vezano na marksistični milenarizem; tu se dodatno magizira in postane konstrukt fantazije: hrepenenje kot vse bolj zasebna fantazma. To vodi Cankarja stran tako od krščanske vere v duhu nove evangelizacije (spravlja ga k new age) kot od postmoderne tehnološke družbe. Te sploh ne mara kot srednjeslojske, nadomešča jo z desocializiranostjo azila v **Vidi**, marginalcev, alkoholikov, fantastov, sanjačev, umirajočih.

Ta vizija je za realno družbo neustrezna, čeprav pomeni lahko izvrstno korekcijo presamozadovoljnemu srednjeslojstvu; tega zavrne posebej močno v drugem dejanju **Vide**, v liku Dolinarja, zdravnika, Milene, samih zdravih ljudi, ki vidijo le snov, užitke, uspehe, psihično in telesno ravnotežje, a živijo dejansko v peklu, v zaledenem svetu konvencij in videza. Cankar se ne zaveda, da je to le ena plat tehnološke družbe, ki potrebuje socialni mir in srednje sloje kot potrošnike novih izdelkov; ki prenaša vojno v tehnično delovno kompeticijo. A ki obenem ljudi skrajno angažira v eksperimentiranju od iznajdevanja novih estetskih form – to se je začelo prav v Cankarjevem času s futurizmom, dadaizmom, ekspresionizmom, fauvizmom, konstruktivizmom, Cankar je nekatere od teh le nakazal, posebno ekspresionizem – prek odkrivanja materije v mikro in makrokozmosu do radikaliziranja užtkov, kar vodi v obnovo idej markija de Sada, se pravi v golo nasprotje srednjeslojstvu.

Srednjeslojstvo je prav v tem tako notranje različno od starega avstrijskega malomeščanstva, ki ga obnavlja današnja SKS (SPE). Malomeščanstvo je temeljilo na allelonomiji, na etiki običajev, ki ji je dodalo modernejšo etiko vesti, a le v tolikšni meri, da je silno razvilo občutljivost vesti za prekrške, ki so naravnani zoper družbo-kolektiv; tudi zoper Cerkev; a zoper vse te družbene oblike kot oblastvene, kot zakonite-zakonske, kot formalno avtoritetne. Ne pa toliko zoper bližnjega-drugerega človeka v pomenu, da krši nesebično ljubezen do drugega kot drugega. Ne zoper tujca. Ne zoper Boga, ki je veliki Drugi in onkraj družbenosti. Ta malomeščanska vest ostaja znotraj uza, ki ji jih je nataknila zelo ozka-ozkosrčna družba (iz **Rude**, **Hlapcev**, **Grče** ...).

Malomeščanstvo je verovalo v moč etike kot v zakon sveta. Srednji sloji pa so prav tu svobodnejši: so – v skladu s svetom, ki ga socialno utelešajo – simulacijski sloji. Kot taki pa že imajo – vsaj strukturalno – možnost distance do lastnega kolektiva in njegovih norm. Sestavljeni so iz PO; če ne bi bili oz. kolikor niso, so premalo svobodni-ustvarjalni-proizvodni-iznajdljivi, premalo – vsak zase – emancipirani, da bi se mogli nenehoma redefinirati in restrukturirati. Kolektivno etiko igrajo (predstavljajo); v tem pomenu jim je ves svet teater. Zato se vse bolj spoznavajo – identificirajo – v televiziji (filmu); so telesistem, ki se nenehoma gleda, občuduje. s tem se potiska nenehoma v kolektivni narcizem; ta za malomeščanstvo še ni bil značilen, malomeščanstvo je izhajalo še iz pristnega pripadanja visokim normam, tj. nečemu drugemu, temu, kar je nad nami, seveda in žal le kot oblast, ne kot transcendentni Bog. Narcizem se prebije na eksperimentalni ravni z nenehnimi inovacijami, s potrebo po nenehnih inovacijah, pa čeprav tržno usmerjenih; z nenehno kompeticijo na tržišču.

Staro malomeščanstvo je bilo uradniško; uradništvo je bilo njegov osnovni model. Ko se je začel ta model krhati, je postajal karikaturalno grotesken. To kaže Cerkvénik v **Roki pravice**. Grotesknost vodi v osebno in socialno patologijo, tudi v Cerkvénikovi dramatikí. **Roka** je zelo zanimiva drama, nadaljuje Cankarjevo kritiko malomeščanstva, jo še stopnjuje, pač v zvezi s silnim razkrojem klasičnega malomeščanstva v 20. letih. Kaže njegovo nemoč in tragedijo, njegov kaotični razpad, ki ga pripelje na rob vsega normalnega, onkraj vsakršne etike, razuma, prilagodljivosti, ravnotežja. Nesrečni uradnik Možina se prilagaja itn., vse to počne, da bi uspel; a ga kolesje, ki se mu zaman prilizuje, poškoduje in pogoltne.

Staro malomeščanstvo ima zgoraj boga-oblast (župana, ravnatelja itn.), spodaj hlapca. Ni zmožno temeljne restrukturacije sistema-družbe-razreda. Zato se znotraj sebe deformira. Kdor se hoče iz njega rešiti, ga mora zapustiti, ga od zunaj udariti kot revolucionar marksističnega tipa; Brnčičeva kritika starega Galeta **Med štirimi stenami**, Ferda Kozaka kritika profesorjev v **Klepcu**. Marksizem hoče podreti model malomeščanstva, uradništva; a ga namesto s svobodnimi PO nadomesti z lumpenbirokrati. Človek pride z dežja pod kap, kot v večini primerov revolucioniranja.

Medtem ko ubere nacizem kot polovična revolucija ali kot kontrarevolucija drugo pot: malomeščanstvo ohrani, celó hvali ga, postavlja ga za vzor miru, zvestobe, solidnosti, reda v sistemu. Nacizem-fašizem potrebuje red v lastnem narodu (izloči elemente, ki vnašajo nered, kaos, razredne spore, kozmopolitizem in internacionalizem), da bi vnesel revolucijo v svet, v mednarodne odnose: da bi premagal druge države in zavladal svetu. Potrebuje čim bolj disciplinirano množico visoko moralnih uradnikov-vojakov-delavcev; vse te vloge poisti (Jünger). Lumpenelemente seveda tudi uporablja, a tako, da z njimi maje svoje nasprotnike; da pridobiva oblast; ko jo dobi, se obrne zoper tuje narode. V lastnem narodnem sistemu gradi oblast od vrha – Vodja – k dnu prek arhaičnega sistema uboganja, vojaškega podrejanja; tému je stari avstrijski sistem birokracije notranje zelo soroden. Medtem ko vnaša stalinizem nenehen nered v družbo, vse do maoizma kot permanentne revolucije. Nered mu je potreben, da bi lahko vladal v imenu utopije; da ne bi prišlo do restavracije starega. Medtem ko nacizem zida na tej restavraciji-rearhaizaciji.

Cerkvenik bi si lahko zamislil poleg svojega groteskno bolestrnega birokrata – Možine – nacista; tj. človeka, ki se mu posreči izločiti iz sebe in medčloveških odnosov vse človeško, to nadomestiti s postvarelimi odnosi uradovanja in poslušnosti; pri tem plezati brezobzirno navzgor – dejansko lumpenistično. Le da se tega ne zavedajo ne plezajoči ne drugi, saj se dogaja v formi konvencije, ki je dovoljena, torej zgolj privatno zverinsko, formalno pa korektno. Nazadnje priti zelo visoko, pri tem preganjati, mučiti vse spodnje – Cerkvénik to opisuje –, do skrajne ponižanosti, do tega, da so psihično strti. To opisuje cela vrsta nemških sociologov, oba Mitscherlicha itn.

2

Cela družba postaja iz relativno uravnotežene malomeščanske v stari Avstriji, v Cankarjevi in Kristanovi kritiki, vse bolj patološka. Te družbe Rupnikov nacizem

seveda še ni razvil; za to še ni imel časa. Deloval je že iz velikih nacional(istič)nih idej, iz obljub o renesansi naroda, moralni in vitalni; bil je neposredno vojaški. Sistem podrejanja se patologizira, dokler ne pride do vojne, dokler gre le za tesne odnose znotraj nesvobodne družbe, ki nima nobene sprostitev. Slovenska družba ni šla tako daleč; zato je danes mogoče prizadevanje SKS, da se takšna etična družba allelonomije in zvestobe vrne. Ni še diskreditirana; vse preveč je diskreditirana nasprotna, tj. leva lumpenrevolucija, anarhistični razkroj vseh form, vse profesionalnosti, vseh konvencij. V Nemčiji, kjer je doživela skrajnostno obliko in bila tudi vojaško strta, ni več mogoča niti kot program; mladi neonacisti so predvsem rebelanti in kaoti, v ničemer etiki. Do spoja obeh elementov v Nemčiji ne pride. Pač pa bi moglo priti v Sloveniji na osnovi militantno militaristične svete vojne oz. antikomunizma.

Srednji sloj, kakršen se udejanja danes, je v temeljnem različen od modela, ki sem ga pravkar opisal. Današnji srednji sloji nenehoma sami vzpostavljajo svoje norme, močnejše ali bolj rahle, pač v skladu s samimi seboj. Sredi 60. let so se predajali radikalnemu seksizmu, vsedopustnosti, razvezavi starih moralnih – posebno spolnih – norm, glej na Slovenskem ludistično dramatiko, posebno Rudolfa in Jesiha. Kasneje, ko je hippije – med katere so silili tudi stari ljudje (glej komedijo **Po cele dneve v krošnjah dreves**) nadomestilo gibanje jappijev oz. ko so srednji sloji zamenjali avtonomne norme, so isti ljudje posta(ja)li skrajno solidni, konvencionalni, tehnološki, kolektivistični. Na Slovenskem ta faza manjka kot zelo izrazita, kajti socialno politični sistem ji tega ni omogočil; pač pa so postali bivši anarhisti in ljudje iz alternativne scene – iz NDG – politiki, strankarji, državniki, kot taki pa vrhunsko solidni, saj so morali skrbeti za svoj imidž.

A naslednja faza je lahko spet povsem različna, saj ni nikjer zunaj teh srednjih slojev nobene sile, ki bi jim ukazovala; ni več ne cesarja ne boga kot vrhovnih posvečenih oblasti. Tudi zato se ne more prijeti Hribarjev poskus neomagizacije s sakralizacijo; zmaguje Žižkova svoboda užitka v telesnem, tj. v materialistično eksperimentalnem. Hribarjeva drža je regresivna; Žižkova liberalistična.

Srednji sloji so samokrmil(je)ni sistemi, ki imajo resnico v sebi. Simulirajo jo, ker jo sami konstruirajo-iznajdevajo; in z resnico vred etiko. Razlika med srednjimi sloji hiper-postmoderne družbe in malomeščanstvom prejšnjega obdobja se najbolje vidi iz razlike med Rudolfovo/Jesihovo dramatiko in Grumovo/Brnčičevo/Ferda Kozaka ipd. V prvi imajo SS do sebe ironičen odnos: svoboden, posmehljiv; so si edino, kar je. So simulacija družbe-sloja, torej ne bit; zato so sami na sebi lahko kar koli. Ne potrebujejo zunaj sebe prave resnice-bit, h kateri bi se morali spreobrniti-predelati.

Druge – MM – najjasneje odkriva in seveda kritizira Cankar. Veliko meščanstvo je pri njem le varianta malega: Grozd, Gruden, Ruda, Broš, Kantor itn. le mejni primeri župana, dacarja, poštarice itn. iz **Pohujšanja** oz. učiteljev iz **Hlapcev**. MM je celo avtodestruktivno. Ko se gleda pozitivno, bi rado postalo veliko meščanstvo; prek družbeno-ekonomskega dviga – prek Kantorja, Grozda, Broša – voditelji družbe, neodvisni fabrikanti-bogataši, takšni, ki bi zato imeli tudi kar največjo – absolutno – politično in gospodarsko moč: despoti. Šele tedaj bi bili zares avtonomni, emancipirani. S tem izdajajo prvotno meščansko zamisel-moralo o svobodi in enakosti vseh kot emancipiranih in avtonomnih.

Če so takšni le nekateri – Kantor –, potem to pomeni regres v predmeščanske sisteme, k fevdalizmu, še na slabše, k barbarstvu. Ko se to odkrije – ko to odkrijejo sami (Kantor je resnica Grozda, Župnik iz **Hlapcev** resnica Župnika iz

Kralja), MM počijo navznoter –, se začnejo demoralizirati (Gruden). Tedaj jih otroci razkrinkajo kot izdajavce nekdanjega projekta – Andrej Gale starega Galeta, Andro Lah starega Laha, **Viničarji** itn. – se jim odrečejo, jim napovejo boj. Tega še ne vidi kot potrebno Jurčič, saj postavi otroke kot pripadnike novih slojev zoper očete, Janko zoper Hermana Celjskega v **Veroniki Deseniški**, malo plemstvo zoper veliko. Tudi še ne vidi dovolj jasno Vošnjak, ta zaostri stališče zoper fevdalce – lednik zoper pl. Braunhofa, Branič zoper sodelovanje z ministrom Beringom, Kogoj zoper grofa Alberta. (Vošnjaku so najbolj odvratni rokodelci.) Vidi pa to z vso jasnostjo Cankar. Razlika med pisanjem obeh dramatikov je nekaj let, izkustvo, ki ju loči, je izkustvo komaj nekaj desetletij, 1870, taborska doba, in 1900, od slogaštva k liberalno klerikalnemu boju za oblast.

Model ostane veljaven vse do 1941, ko Partija vzpostavi idejo vsenarodne, vsesplošne Revolucije tudi kot boj ljudstva – Cankarjev Narod proletarec – zoper MM. Po drugi vojni so ti sloji razbiti politično, ekonomsko, ideološko, vojaško. Kot model se preselijo v tujino, postanejo ogrodje SPE, vendar ne v klasični obliki. Ker je v SPE katoliška desnica povsem prevladujoča, je tudi meščanstvo SPE pogojna; ideal je na eni strani še zmerom Kmetstvo, v spoju, ki naj bi bil konkurenčen marksistični levici kot Ljudstvo-Kmetstvo, kot Narod Kmet. Na drugi strani pa se narod skoz nacistoidne procese – **Vstajenje** – oblikuje kot trdna ideološko naravno magična enotnost, ki ne pozna razredno slojne diferenciacije, razslojenosti, kakor jo razkriva SD že od Cankarja naprej; narod nastopa kot monolit.

S tem si SPE prikriva lastno realiteto. Ne gre v kritično avtoanalizo, ker v to ne sme iti: ker je njen projekt samoohranitve pri življenju transsocialen, transrazreden, narodno slovenski, katoliško ideološki, verski. Kar dosega skoz marksistično ideologijo Partija – da se gleda in da gleda vse Slovence kot Proletariat –, dosega na nasprotni strani SPE (SKS) na svoj način. Ne na eni ne na drugi strani se ne dogaja razplastevanje, značilno za Zahod, ki blokira razkroj v alternativo, kakor jo je predvidel Marx (da družba kot celota razpade na veliko meščanstvo in proletariat), a tudi prehod v realiteto, kakršna je nastaja predvsem po prvi svetovni vojni v srednji Evropi: v podivjane velike meščane, nastale s črnoborizijanstvom, verižništvom, vojnim dobičkarstvom (**Kirke**), v bistvu kriminalce (Praprotnik), v prehodno obliko med MM in SS, ki so demoralizirani, izgubili so trdno varnost stare Avstrije, denar, prihranke v bankah, ugled, perspektivo, posvečeno uradniško državo (od **Roke pravice** in drugih Cerkvenikovih dram do Gruma, Leskovca, Remca, Krefta itn.), in v proletariat, ki se dviguje predvsem ilegalistično-paravojaško v komunistični viziji-organizaciji, ne razume več banalne realitete, se predeluje v Heroja, v nosilca milenaristično utopične sanje o Novem svetu (Brnčič itn.).

Ta proces je bil značilen za Evropo med obema vojnoma, ne pa več za Evropo po drugi svetovni vojni. Tudi organizirano spodkopavanje politične itn. stabilnosti zahodnih sistemov, ki so se ga lotile SovZa in domače KP, ni moglo doseči uspeha; ni vrnilo povojnega stanja v predvojno, v stanje med obema vojnoma. Medtem ko je Slovenija kot partijska že razrešila problem in uvedla socializem; ta se je pokazal kot fikcija, problem ne le kot neresen, ampak kot napačno zastavljen in reševan. Treba se je bilo vrniti nazaj, skoraj v prvobitni kapitalizem, kakršnega je slikal Cankar v **Rudi** in **Kralju**. SPE ga je že razreševala s politično ideološko versko enotnostjo, ki sicer ni bila niti od daleč tako fanatično brezobzirna kot partijska v domovini, dopuščala je razredno slojevitost, to je nadgrajevala in ukinjala le ideološko versko.

Obe skupini sta ostajali pri idejah, ki so nastajale v prvi polovici tega stoletja; SPE-SKS še danes, medtem ko se je vsaj vidni del slovenske ZKS notranje zlomil in socialdemokratiziral v duhu sodobne Evrope. Sodobna Evropa je že kmalu po končani vojni začela izdelovati sistem, o katerem sem pisal že od srede 60. let, ko je postal viden tudi za Slovence, vsaj za tiste kritične, ki so z zlomom Perspektiv doživeli zlom kakršne koli moralno idejne radikalne revolucijske akcije, čeprav so ta zlom živeli že vnaprej in se nanj pripravljali od srede 50. let (Božič, Javoršek itn.). Zahod je skušal postaviti najbogatejše pod nadzor; velike kapitaliste je iz zasebnih despotov spreminjal v lastnike Kapitala, ki ga usmerjajo menežerji, znamenita Burnhamova teza o menežerski revoluciji. Kapital postaja vse bolj anonimen. Vršni se radikalna depersonalizacija Kapitala, s tem se razbija tudi direktna zveza med kapitalom in zasebniki.

Vse bolj osrednji postaja Kapital sam kot novi generalni ekvivalent, ne pa PO, ki ga imajo v lasti. Zmanjša se moč PO, zvečuje moč Tehnike, Znanosti, Uma, Organizacije; tj. idej, ki niso milenaristično politične, ampak tehnološke; morda v tem tudi milenaristične, a na drugačen način. Rakasta rana Zahoda ni več sklop komunizem-fašizem, ampak pobesnela, vse bolj neobvladana in neobvladljiva narava ekspanzijskega mobilizacijskega uma, tj. teorije in prakse, ki podira ravnotežje človeka v sebi, v družbi, z naravo, saj ga dela za vse bolj pohlepen subjekt, ki osvaja ves kozmos navzven in navznoter.

Avtokritika sistema je v tem okviru ali na tej platformi povsem drugačna kot prejšnja: ne obljuba Novega življenja s pomočjo politično vojaške moči-Revolucije, kar je značilno za NOBD, ampak radikalen samorazkroj vseh form enotnosti, mišljenja, ideologij(e), sploh vseh form kot stabilnih, kot trajno-večnih, kot edino pravih, kot tipa življenja, na katerega se je mogoče zanesti, kot svetá identitete in resnice, biti in pristnosti. Vse to v svetu, ki ga označujem z več izrazi – kot informacijsko "revolucijo" itn. – in ki ga nosijo novi SS, pomeni zamenjavo identitete s simulacijo, varnosti s svobodo, biti s tehničnim umom, pristnosti z eksperimentalizmom, resnice s konstrukcijskimi modeli, ideologije z empirijo oz. empirizmom.

Boj Capudra, desnih strank zoper ti. estetsko nepreverjeno eksperimentalno kulturno dejavnost je le vrh ledene gore; je le znamenje, ki sporoča, da desne opcije danes na Slovenskem ne predstavljajo moderne desnice, ki je tehnološka, operativna, postmoderna, pragmatična, dezideologizirana, ampak da so še zmerom v okvirju stare predvojne desnice, ki ideologizira v smer ruralizma, ki ne pristaja na dominantno svobode in preizkusa, ampak oboje nadomešča s konvencionalno kolektivnostno etiko tipa, kakršnega si je izdelovalo predvojno MM, ko se je branilo pred razkrojem kapitalizma in komunizma. Zato ostajajo ti ideologi pri Kreku, pri kombinaciji nacionalizma, narodnjaštva, ljudskostne patetike, blokiranja razvojno usmerjenih proizvodnih sil, trdeč, da je še zmerom edini pravi nasprotnik njihove vizije komunizem. S tem ne pristajajo na moderni svet.

Analiz, ki sem jih opravil v zvezi z nastankom novih SS, kakor se kažejo v SPD – o Jesihu, Lužanu, Wudlerju, Rudolfu, veliko jih je –, tu seveda ne nameravam ponavljati; le opozarjam nanje, ker hočem pokazati na temeljno razliko s svetom, ki ga zastopa in le interno kritizira, a ohranja Vombergar v **Vodi**. V **Vodi** še ni niti sledu o procesu ludizacije slovenstva. Komika je še povsem starega tipa. Vsak od nastopajočih, od župana Jerneja Rebernika prek njegovega občinskega tajnika (gre za vas na ravni občine) do vrste posestnikov, bivšega župana Kneja, Primožka, Jerana, Spina, Robasa itn., vse do posestnice Hribarice in njenega sina Tinčeta, je

opredeljen socialno, razredno, slojno in karakterni. Jasno se vidi, da nobeden od njih ni razvita PO, kakršna nastaja v razvitem meščanstvu. Obzorja vsakega od njih so skrajno ozka, zanima jih uspeh (seveda lastnega) posestva, ugled in moč v kolektivu, če so mlajši, pa ljubezen.

Bolj reduciranega kolektiva si ni mogoče misliti. V vasi-kolektivu ni zraka, ker ni svobode, kulture, védenja, znanja, višjih potreb, širokih obzorij. Vse je stisnjeno na majhen prostor, na sicer eksistenčne, a v bistvu mizerne probleme; vsa človekova strast, ki je ni malo, se je osredotočila le na denar, ugled, boj-prepir. Vprašati se je, če ne kaže Vombergar bolj vasi-občestva v propadu ali vsaj na začetku razpada, ne več kot stabilne enote? S kapitalizmom se je proces transformacije družbe začel tudi na vasi; navsezadnje je bil Krek pomemben ravno zato, ker je med prvimi na Slovenskem in na desnici spoznal nujo te transformacije, a jo je skušal zadržati v okviru tradicionalnih vrednot-etosa družbe. Prav zaradi tega sta si bila s Cankarjem tako nasprotna in ga Cankar ni maral. Veličino mu je priznal šele na koncu, kot narodnemu politiku in državniku, ki je Slovenijo obračal v jugoslovanske vode, proč od Avstrije in s tem tudi od fevdalizma. Krek je bil v tem izrazito dvoumen; dolgo je pristajal na tedaj še zelo fevdalno KC in avstrijsko državo. A kdo od liberalnih Slovencev je tedaj pristajal na razvito meščanstvo in slovensko državno samostojnost? Vladimir Levstik je bil ultrajugoslovan; meščanstvo je prav tako sintetiziral v Kmetstvo-Narod kot Novačan.

Omenjeni posestniki in liki **Vode** so individualci tako rekoč živalsko biološke vrste: vsak zase so; skupaj so le zaradi nuje, da preživijo. Vsak si skuša pridobiti čim več moči znotraj kolektiva. A samega kolektiva ne zmore, ne zna, noče – mu ne pride na misel – spremeniti ali mu dati novo vsebino, nove oblike. Sprejema ga kot dejstvo, o katerem se sploh ne da razmišljati; kot naravno dejstvo, podobno kot boga, ki jim je dejansko le naravno dejstvo allelonomične družbe. Vsak ima možnost le v tem, da postane znotraj istega še bolj to, kar je (bil): bit, pojmovana v tradicijskem pomenu fakticitete, danosti, materije, identitete. Da bi postal kaj drugega, nobeden niti ne sanja (hrepeni). Da bi zapustil vas, tudi ne. Krekova linija je v preprečevanju zapuščanja vasi, deruralizacije; oz. v tem, da se v mestu zgradi za tiste, ki so vas zapustili – služkinje, hlapce, tudi intelektualce – enak sistem, kot je bil na vasi. Zato je vsak, ki pride s strani, nevaren: Maks (**Kralj**), ki se vrne iz tujine; enako Dolinar v **Rudi**, Peter v **Pohujšanju**. Enako Andrej Gale pri Brnčiču, Ivan Tomec v **Kreaturah** itn.

Vendar ima ta podatek tudi svoje nasprotje. Če je vas vase zaprta, je očitno bedasta; o nobeni stvari se ne more domeniti. Dokler se ni bilo treba o ničemer domenjati nanovo, ker se je v vsem posnemalo le stare običaje, le modrost in izkušnjo prednikov, je obstajal ta homeostatski sistem nemoteno naprej; le ponavljal-obnavljal se je. Drugače pa je v času, kakršen je nastajal na slovenski vasi konec 19. stoletja z agrarno krizo, veleposestvi, ki se kapitalizirajo itn., saj je bilo treba iznajdevati nekatere nove postopke. Umno gospodarstvo in kmetijstvo je učila avstrijska država že od Marije Terezije in Jožefa Drugega. Tedaj je dobil nekdo, ki prihaja na vas odzunaj, večji in velik pomen. To je bila po eni strani sama država, ki se je vse bolj vmešavala v tradicionalni način življenja-gospodarjenja, glej Bleiweisovo življenje s poslanstvom Novic vred, na drugi pa ljudje, ki so hoteli kmetu pomagati; ki so hoteli spreminjati vaško in s tem slovensko življenje.

Vombergar daje z **Vodo** odgovor na Cankarjev način pomoči; na marksistične ideje o tem, da bo treba kmete deruralizirati, proletarizirati. Cankar je vlekel

konsekvence kapitalizacije-liberalizacije, prakse, ki jo je vpeljal na vas Kantor; Kantor živi na enaki vasi kot liki **Vode**. Vombergar ga je vtaknil v komedijo kot Marka Ažmana, trgovca in lesnega industrijalca. Jakopič o Ažmanu: "Tak skopuh! Toda treba je upoštevati, da vso občinsko politiko v Suhem dolu vodi prav za prav ta človek! Za kulisami, kakor pravimo! Ali mislite, da bi bil Rebrnik kdaj župan, če ne bi bilo to v njegovi volji?"

Čeprav Vombergar z **Vode** ni napisal politične komedije, posmeha na strankarstvo, je iz vrste opazk razvidno, da piše ob vsem tudi o politiki. Ažman mu nikakor ni simpatičen. Je razvitejši kapitalist kot Kantor; živi pač tri desetletja kasneje. Je bolj uglajen, manj kmetiški, bolj malomeščanski ali skoraj meščanski, bolj eleganten, pri tem tudi manj despotsko brezobziren, bolj hinavsko previden. Stoji za drugimi, ne v prvem planu, kar je pri Kantorju najbolj simpatična lastnost, tista lastnost, ki je Vidmarja nagnila k občudovanju Kantorja kot predstavnika narurne etike, volje do moči kot take. Nji nasproti postavlja Cankar skorajda voljo do nemoči kot take – od Maksa do marginalcev **Vide**. V tej točki je Cankar na mističen način krščanski, Vidmar pa pristaš Nietzscheja; Vidmarju se upira nemoč Cankarjevega hrepenenja kot prevelike trpnosti.

Ažman ne sodi med najbolj surove tipe slovenskega samosilnika, ki se začno z Jurčičevim Hermanom Celjskim (**Veronika**) in gredo prek Novačanovega **Hermana** do Kozakovega Komisarja (**Afera**). Vendar je Ažman eden od njih, le da bolj hinavsko prikrite sorte. Ne kritizira Vombergar prav s tem tistih katoliških ali vsaj katoliško stranko vodečih industrijcev-politikov, ki niso v resnici nikakršni kristjani, pač pa le pridobitniški samopridni prekanjeni (malo)meščani, le zato na strani katoliškega krila, ker jim je to v korist?

Voda sicer ne opredeljuje strank v vasi glede na politično prepričanje. Med Rebrnikom in Knejem ni nikake ideološke razlike; oba hočeta le vladati, zaslužiti. Nobeden od njiju niti kdor koli od nastopajočih ni kak viden kristjan; vas po ničemer ni krščanska, razen po tem, da izpolnjuje vse obrede, ki so potrebni za normalno funkcioniranje občestva; a ti so po naravi poganski in socialni, ne odrešenjski. Ažman bi sodil kvečjemu k liberalcem, saj se tako obnaša. Njegov malovredni sin Martin je važen, zapeljuje dekleta, se postavlja z denarjem, ima celo vrsto lastnosti, ki ga moralno ne krasijo. V vasi, kakršna sledi iz **Vode** kot tipična slovenska vas, je krščanstvo povsem navidezno. Vombergar je moral seči mnogo globlje in v druge plasti človeka, da je našel – v **Razvalu** – pravo pobožnost, recimo v liku matere Ane in Vinkove žene Rezke; njune verske naravnosti ni mogel potegniti niti iz enega lika **Vode**. Res je **Voda** komedija, vendar to ne bi smela biti zapreka, da v nji – v vasi, ki jo odseva – ne bi opazili krščanstva. Morda je presojal dramatik le kolektiv, ta pa po naravi ne more biti verski, ampak le druž(a)ben; verske so le PO. Medtem ko v **Razvalu** odkriva razpad kolektiva in PO.

Morda pa je vojna sama izbezala iz ljudi versko razsežnost. Po eni strani jih je delala za PO. Dozorevali so, ker so se morali odločati sami, tudi po vesti in ne le po koristi, ki je bila socialno splošno priznana-tolerirana. Nekatere odločitve so postale za del občestva brezvestne, izdajavske, kriminalne; in to tako, da so tiste, ki so bile za en del vasi plemenite, pomenile drugemu delu vasi zločinskost; in narobe. Dileme so posta(ja)le nerešljive, pasti, tragedične. V takšnem primeru se v človeku razvije PO, z njo pa šele pristna verskost. Se to pravi, da je bila predvojna slovenska vernost katoliškega tipa – ne klerikalnega – površna, povrhna,

konvencionalna, poganska, kar ves čas odkrivam? In je dramatik napisal **Vodo** morda tudi kot kritiko takšnega negativnega načina življenja?

Drugi vidik prihajanja pobud iz tujine ali vsaj od drugod je nasproten Maksovemu vidiku iz **Kralja**. Maks revolucionira, Kopriva-Prelesnik pa le pomaga. Vas ostaja ista, le nekoliko bolj odprta sodobni tehniki; a le temu, da jo je sposobna – pripravljena – sprejeti, ne pa, da bi jo začela sama gojiti; do tega bo še dolga pot iz konservativne provincialne samozaprteosti samozadovoljnih občanov. Komedijska sicer ne zagovarja diktatorjev, niti tega, da bi vladali našim ljudem tujci. Pa vendar je v nji nekaj, kar kaže na spoznanje, da slovenska vas ne more prosperirati sama iz sebe; da potrebuje pomoč od zunaj.

Realno gledano je tradicija na to zvezo-strukturo zmerom pristajala: zunaj in zgoraj je bila država, cesar, KC, politika, trgovina, generali, vsi, ki so v zadnji instanci odločali o življenju vasi. Tradicija je sicer gledala, da se je vas reproducirala čim bolj iz sebe; da je bilo potrebno čim manj posegati vanjo. A kadar je šlo za pomembne vsesplošne – državne, verske itn. – zadeve, je morala dati vas ali povečani davek ali pa fante za vojsko, za tisto zoper Turke ali pa zoper Francoze in luterance. Bila je rezerva. Zato je oblast učila kmete, naj bodo poslušni bogu in gosposki; ščitila jih je in uporabljala. Tako so se kmetje na eni strani sicer naučili živeti samozavestno, kar pa še ne pomeni suvereno in emancipirano; le z majhnimi ali z vnaprej določenimi potrebami, s takšnimi, ki se večajo le v okvirju, na katerega pristajajo vsi tekmeci; ta pa je bil minimalen, kot kaže **Voda** in **Vrnitev**.

Emancipacija v pomenu PO kot meščanske suverene moči pomeni nekaj čisto drugega. Meščanska osebnost ne pristaja vnaprej na nobeno gosposko; le na tisto oblast, ki jo je izvolila sama in svobodno. To pa se pravi, da meščan sploh ne more biti – ostati – omejen na vas, na zaprto območje, kakor je to veljalo v srednjem veku. Meščanu je prostor načeloma ves svet, praktično pa njegova nacionalna država. Šele po drugi vojni nastaja v Zahodni Evropi tip naddržave, ki je obenem nadnacionalna in kateri državljani posameznih ND delegirajo (vse) več oblasti, tj. pravice odločanja nadnacionalnim organom. Ta proces je tudi v nujni notranji zvezi s transformacijo malomeščanstva kot nacionalno državno omejenega k srednjim slojem in h kozmopolitskemu meščanstvu, ki je radikalno svobodno, medtem ko so MM omejeni po svoji Naciji in po ideologijah nacionalnega izvora. MM niso dovolj svobodni, ker so od zgoraj določeni po strukturi-naravi, medtem ko se SS iščejo, kombinirajo po svoji volji. Imajo le izraze, predstavnike, zastopnike, ne pa voditelje karizmatičnega značaja, ne več Kantorje in Komisarje. Vombergar Kantorja sicer postavi pod vprašaj, ne pa figure od zunaj, ki je kljub vsemu fevdalnega značaja, saj je varuh, nekdo, ki skrbi za vas, ki je tako bedasta in sprta, da se o najosnovnejši stvari, ki je dejansko vsem v korist, ne more domeniti.

Kopriva-Prelesnik je dvojno zunaj vasi: kot lik, ki se razkrije šele na koncu – tj. kot Amerikanec Kopriva, kateremu prej verjamejo, da jim postavlja vodovod zastoj –, in kot slikar, ki opravlja sicer povsem nevažen posel, slika županovo hčer Anko (jo obenem tudi zapeljuje, a misli resno, saj jo ljubi in je premožen), a dejansko vas usmerja k pravi rešitvi, ne da bi to kdo opazil. Tudi kot slikar je od drugod. Komedijska sporoča: naj je vas še tako sama zase, nekdo mora priti od drugod, saj si sama ne zna pomagati. Ta človek od drugod pa je strukturno ravno Varuh, fevdni Gospod, Dobrotnik, ki mu more biti ime Korošec, Natlačen, cesar, Rupnik ali Kidrič oz. Tito. Podložništvo Slovencev v dobi komunizma izvira iz tradicijskega

podložništva. Le da je PJ to ustrojenost Slovencev uporabil po svoje: prepričal jih je, da je vstal Tito – Kidrič – iz njihove najbolj pristne srede, kot otrok naroda-ljudstva-zemlje: kot Junak iz **Vstajenja**.

Jakopič rad patetizira, uporablja tujke, govori izumetničeno; v tem je smešen. A na drugi strani nemalokrat pove resnico, kot je to navada v komedijah. Tudi tokrat, ko navdušuje svojega predpostavljene, župana, za spomenik dobrotniku Koprivi, in tako nehoti izvede celotno spletko, ki pa je delana v dober namen. Jakopič je v službi pravega, čeprav tega ne ve. Tudi to je element iz fevdalnega sveta: rešitve ne nastajajo po naši direktni volji, ampak okrog ovinka. Na videz po slučaju, dejansko pa po volji Dobrega, v tem primeru Koprive, tj. karizmatične figure, božjega zastopnika. Jakopič pravi: "A spomenik bo imel še večji pomen! To bo obenem spomenik vstajenja vasi! Zakaj vodovod ne bo zvezal vasi le telesno, to je, po ceveh, temveč tudi duhovno! Dejstvo namreč, da vsi vaščani pijejo tako rekoč iz skupne posode, jih bo združevalo tudi psihološko in nenadoma bo pred vami vas: en hlev in en pastir (to boste namreč vi). Spomenik pa bo kakor večer simbol te sloge neomajno stal na vasi, kakor skala sredi besnečih valov ..."

Jakopič govori tako, da se vidi, da se mu dramatik posmehuje; pa vendar je to le videz. Jakopič samo smešno pove, kar je dejansko osnova in pozitivna misel – sporočilo – drame. Drama na lahkoten način – kot komedija – razvije in zagovarja nekatere teme, ki se zde dramatiku socialno pomembne. V **Vodi** seveda ne gre za vstajenje vasi, kakršno je obetal najprej PJ, nato DJ; ne za **Vstajenje** slovenskega naroda v Jeločnikovi in Borovi različici. Vombergar ni milenarist; je skeptičen do prevelikih zasnov in gibanj. Gre mu pa za to, da bi se slovenska vas vendarle regenerirala. Da se ne bi bedasto in zoperkrščansko med sabo prepirala skoraj za oslovo senco, pri tem pa zaostajala, se razkrajala. V tem je pristaš Kreka in njegove evolucijsko prilagajalne linije. Gre mu za vas, za kolektiv.

Zato ni čudno, da so drama, ko je bila prvič uprizorjena, kritiki pozdravili, Koblar še posebej, celo Župančič, ki jo je dal na oder ljubljanske Drame, osrednjega slovenskega gledališča. V **Vodi** so videli osnovo slovenske kmečke drame, saj da je zašla po Finžgarju in Jalnu v krizo; najbrž so mislili na Golarja. Predvsem so v nji poudarjali njenega kolektivnega duha oz. to, da uprizarja kolektiv, ne posameznika. Tako spretno da ni kolektiva dozdej uprizoril še nihče v SD. Finžgar je v **Divjem lovcu** mnogo bolj tradicionalen, saj gre v njem za ljubezensko zgodbo in za folklorne momente, medtem ko je v **Verigi** in **Razvalini življenja** vas strnjena na življenje družine; enako **Pri** (Meškovih) **Hrastovih** in v (Jalnovem) **Domu**.

Kolektiv je bila tema 30. let, ne le v duhu levega kolektivismu. Ob **Vodi** se še ni videlo, kam bo neslo Vombergarja, v levo ali v desno; bil je blizu obojim, se je pa tudi spretno ognil strankarsko političnim temam. Nazadnje se je skazalo, da je Kolektiv najvišja vrednota obema nasprotnikoma, DJu in PJu, kot narod, kot Kmetstvo, kot ljudstvo. Da je bil pri tem Vombergar kritičen do realnega ljudstva, je bilo za oba tabora le ugodno, saj je osnovno držo, ki je bila za ljudstvo-Kolektiv pohvalna, utrdil z realizmom. Vendar ne smemo pozabiti na tisto, kar je zadaj. **Vodo** moramo analizirati kritično in singularno: njeno nezavedno ali njeno polzavedno, tisto, kar je površnemu bralcu skrito; kar je podloženo sporočilo. Kar komičnost-ironičnost izvedbe komedije še posebej skriva, saj se zdi, da ostro kritizira te kmete-vaščane. In jih; vprašanje je le, s katerega vidika. Ta vidik sem dolžen tematizirati, eksplicirati.

Vombergar se postavlja v službo neke realne preobrazbe vasi; etične, vendar ne patetične; ekonomske, vendar ne ekonomistične; organizacijske, vendar ne čezmerne v organicizmu, ne takšne, kot jo je snoval Tomec. V vsem tem ohranja dramatik mero. Je tu vzrok, da njegova linija ni uspela? Da je mogel priti le do tragedije – v **Razvalu** – ali do Jeločnikove države, v **Napadu**? Da je bilo v slovenski vasi in družbi 30. let premalo realnih sil, ki bi se uprle obema totalitarizmoma oz. ki bi bile prepričevalne in uspešne s svojim pragmatizmom? Ali pa je slovenska vas – družba – morala doživeti katastrofo, da bi se na eni strani vsak njen posameznik kot le individuum – najmanjši, ne deljivi del kolektiva – spremenil v odgovorno svobodno PO, na drugi strani pa da so razpadle vse premočne, skoz stoletja veljavne ograde tradicije, plotovi, ki niso pustili evolucije znotraj sebe, saj so bili preozki. Slovenska skupnost ni bila v osnovi-strukturi dovolj fleksibilna, tj. dovolj svobodna za notranje spremembe. Takšna pa najbrž ni bila, ker ni bila dovolj avtonomna, brez lastne države, brez voditeljev, ki bi bili suverena socialna plast, tj. lastno slovensko "plemstvo". Meščanstvo je postajalo hlapčevsko do tujcev, do predstavnikov tujega kapitala; to nazorno pokaže Jalen v **Srenji**: naravnost izdajo slovenskih interesov v imenu lastnih kapitalističnih koristi.

To je v postmodernem času logika Kapitala, tržišča, zaslužka, medtem ko je bilo v času nacionalnih kapitalizmov ne le moralni prekršek, ampak hud – najhujši – moralni greh. Tudi zato je nujno prebiti logiko nacionalnega kapitalizma, ki jo današnja SHS znova uveljavlja z ideologijo zaščite slovenskega ekonomskega itn. prostora. Namesto te zaščite je potrebna agresivna tekma na skupnem tržišču, torej skrajna aktivizacija vseh sil uma, tehnike, organizacije, motivacijskih elementov, ne pa etizacija družbe, ki pomeni vračanje v allelonomični model; ta je za vključitev na zahod za Slovence smrten. Isto ideologijo je do vrhunca med leti 41 in 90 razvijal slovenski komunizem, tudi NOBD: liki meščanov-kapitalistov, ki so v službi tujega kapitala, s tem eo ipso nujno tudi tuje politike-oblasti, Mirtič iz **Rojstva**, senator iz **Ognja**.

Vodovod je komična iznajdba za nekaj, kar je visoko etično in socialno (ne pa še krščansko, ker ne temelji na PO): duhovne povezave vasi-vaščanov; bolj vasi kot vaščanov oz. vaščanov na način udov skupnega Telesa, ki je Vas. Pomeni isto – na pragmatični ravni –, kar je desetletje kasneje vojna kot narodno osvobodilna vojna za Miheličevo v **Svetu brez sovraštva**. V **Svetu** nastaja iz individualcev – žensk, od katerih zastopa vsaka svoj interes – občestvo kot velika družina; to se dogaja v zaporu. Poobčuje jih skupna nevarnost, ta pa se osmišlja na skupni Ideji, ki je nadosebna vizija: svet, drugačen od tega, ki smo ga živeli dozdaj, tudi v **Vodi**: od sveta prepira, majhnih interesov, nesloge. Nastaja velika Sloga-Enotnost. V **Vodi** na indirektnen način, ker skeptični dramatik ne verjame v moč kolektiva, da bi se sam ozavestil, organiziral, uspel; zato mu pomaga nekdo od zunaj.

Realno se isto dogaja v NOBD. Tudi v vas **Raztrgancev** pridejo partizani od zunaj, h kmetu Rutarju hči, ki je študirala v mestu, kjer se je seznanila z novimi idejami. Celo v **Aferi** pride Komisar iz centra, ki je drugje. Vendar že na terenu, ki je pripravljen na emancipacijo; brez te pripravljenosti ne bi bilo nič; bi bili Slovenci spet ena od najemniških vojsk, pridni soldati, ki jih vodijo v boj državni generali, laudon, princ Eugen Savojski, feldmaršal Radetzky. Da bi prišlo do spremembe, je potrebna notranja aktivizacija, ki jo zunanja spodbuja, a tudi organizira. V to notranjo samoorganizacijo verujeta tako Vombergar kot Miheličeva. Vombergar napiše **Vodo** tudi zato, da bi pokazal neumnost dezorganiziranosti, samopridnosti,

omejenosti slovenske vasi; da bi odprl bedakom oči. Motivira jih, jim kaže, da lahko sami store to, kar so vaščani Suhega dola storili šele po dobronamerni spletki. **Voda** v tem osvešča. Je pedagoška drama, skoraj agitka, a na način komedije, kar je najbolj uspešno.

Pol stoletja kasneje ji sledi Goljevščkove **Pod Prežernovo glavo**, komedija, ki ima podobno civilno naravnost: odpreti oči učiteljem, profesorjem, vsem slovenskim uradnikom na prehodu iz MM v SS, jim pokazati, da bi se dalo z odporom, solidarnostjo, vednostjo morda le organizirati in preprečiti kriminalno dejanje vsiljene šolske reforme usmerjenega izobraževanja. Če se v zboru gimnazije Franceta Prežerna – kar je analogon vaščanom Suhega dola – ne bodo organizirali in če ne bodo preprečili duhovnega in socialnega kriminala, ki ga vnašajo partijski eksponenti, potem se bo zbornica – vas, slovensko občestvo – razbila v posamezne individualistične elemente, ki bodo skrbeli vsak za svojo rit, se demoralizirali. Sledila bo socialna katastrofa, kaotizacija in anarhizacija družbe. To se je tudi zgodilo – danes v Srbiji in Rusiji – oz. bi se, če ne bi prevladale v slovenski Partiji reformske sile, ki so se socialdemokratizirale, priključile pluralizmu nastajajoče CD, se odpovedale svojim totalitarnim zamislim-praksi. V tem duhu je **Voda** drama civilizma, čeprav ne dosledno, saj ji manjka razvitje PO, medtem ko gledamo **Pod Prežernovo glavo** spoj nujnega minimalnega kolektiva – saj brez tega ni okvirja za kakršno koli osebno socialno akcijo – in PO.

Medtem ko nima v **Vodi** nihče od navzočih nobene težave z vestjo, vsi so le nekakšne silnice v notranjem konfliktu vasi (konflikt se bo desetletje kasneje razvil v revolucijo in kontrarevolucijo, razpadel v dve izključujoči si strani), ki jih ne obvladajo, pustijo se od njih nositi. V tem pomenu so reificirani, čeprav je ta beseda za označitev allelonomične arhaične vasi prehuda. Vprašanje pa je, če ni vendarle smotrna, saj vsaka premočna socializacija-kolektivizacija ne pomeni nič drugega kot spreminjanje živih ljudi v stvari, v odvisnike, v dele stroja, ki vlada nad vsemi.

Dokler je vas sestavljena le iz posameznih družin-kmetij, kakršna je tista v **Vrnitvi**, ima vsak njen član dovolj individualitete, ki pa je programirana po običajih; dovolj svobode, saj brez nje ne more uspevati v sporu z naravnimi ujmami; dovolj prostora za dihanje, kot ga potrebuje. Ko pa se vas bolj povezuje, ker se mora – ker so pred njo naloge, ki jih prej ni izvrševala, recimo organizacija vodovoda –, se mora spremeniti. Če je vas premočna kot kolektiv ali če preveč razpada v individualitete, je slabo. Eno in drugo je poškodljivo; eno in drugo reificira. Posebnež, ki deluje le po svoji strasti, je prav tako programiran kot tisti, ki le izvršuje ukaze oblasti. Le navidez je bolj svoboden, ker je kaot in anarhiziran. Reifikacija pomeni hkrati mehanizacijo na eni in kontingenco na drugi strani. Mehanizacija odgovarja na vdor in zvečanje naključnosti, te pa je več, ker je struktura bolj odprta. Zadevo se da rešiti z višjo stopnjo organizacije, z novim modelom, ki je bolj smotrni, bolj celovit, bolj vsezajemajoč; ki dopušča v sebi več osebno-individualne svobode, ta pa mora biti bolj umna in bolj odgovorna.

Vsega tega v **Vodi** še ne vidimo. Tega je bistveno več **Pod glavo**. Bistvo **Glave** so moralni zlomi, samospraševanja, dialogi, muke PO, ki so se znašle v položaju teroriziranosti in zla, bedastoče in kaosa. Iz teh moralnih pretresov, ki so zvezani z nemajhno ozaveščenostjo položaja, bi že mogla zrasti nova slovenska družba, modernejša, ki jo predstavljajo SS. Še ne zraste, ker je Partija še premočna, prestalinistična. A je **Glava** – napisana 1983 – napoved dogodkov in sprememb, ki so se dogodili kmalu za tem. Mogle so se, ker je sama slovenska

družba že dozorela do stopnje svobodnih PO, medtem ko v **Vodi** še ni. Liki v **Glavi** so notranje že člani CD; zato bi že lahko postali koncilski kristjani. Stopnja CD, ki jo predlaga Vombergar, pa je – v primerjavi z **Glavino** – še zelo majhna, šele začetek umnega organiziranja.

Vas v **Vodi** še ni prestopila oslovskega mostu, tj. razkroja arhaične allelonomične skupnosti. Ta razkroj pa ne more biti posledica zgolj notranjih sporov oz. ti morajo biti posledica tujkov, novega okolja, novih zahtev okolja. Nova organizacija sistema, ki odgovarja na sunke spremenjenega okolja, je šele odgovor na doživetje lastnega socialnega razkroja, ki se nato spremeni v moralno stisko, pod predpostavko, da so člani skupnosti v osnovi vendarle kristjani ali točneje, da delujejo v duhu krščanske božje etike, tj. da so v zasnovi PO; da jim je treba osebno vest le prebuditi, saj spi pod konvencionalizmom allelonomije. Moralni razkroj je v tem pogledu tako rekoč – vsaj prehodna – nuja; kot je kazal Vombergar v **Razvalu** na primeru Andreja in Žaneta. Je tista nevarnost, ob kateri se v človeku – posamezniku in skupnosti – porodijo obrambne sile, a tako, da se ne vrne v staro stanje, ampak da išče smotrno nove rešitve. Če dela drugače – zoper ta proces –, dela zoper sebe, zoper svoj razvoj; zoper etiko in um.

Zanimivo bi bilo s tega vidika preučiti še druge slovenske komedije, recimo Partljičeve **Ščuke**, tudi **Oskubite jastreba**, še bolj **Na svidenje nad zvezdami** itn. Te drame so na sredi med **Vodo** in **Glavo**. Njihovi liki so mnogo bolj allelonomični kot v **Glavi**; v **Glavi** so strukturalno pomensko in duhovno dejansko že udje novih SS, vsak zase svoboden, premišljen, etičen, neodvisno od tega, ali v eksistencialnih dilemah pogrne. Je že PO, ki je zmožna usmerjati lastno življenje na osnovi svojih osebnih prepričanj, nazorov, avtonomije, svobode. Med več PO poteka že razvit – tudi duhovit, distančen – dialog, ne le prepir oz. zunanji pogovor v boju za koristi. Že so si ustvarile notranji prostor duha in svobode, ki jim ga je Partija toliko let omejevala, a se ji ga ni posrečilo preprečiti-odstraniti; Partija je bila v vse hujši defenzivi, kar kaže vsa SPD. Znotraj družbe, ki se je zdela navzven – tudi za oči SPE – še komunistična, je že nastala CD, kakršno danes izražajo nove politične sile, predvsem sredinske in leve kot razsvetljenske, medtem ko skušajo desne vrniti slovensko družbo v dobo pred nastopom Partije, tj. v čas **Vode**. To ne le da ni potrebno; je direktno škodljivo, saj vmes dogodivše se zgodovine ni mogoče prečrtati, razen z nihilizmom tipa Rebula-Capuder: dogodivših se sprememb ne upoštevati.

Partljič odkriva svoje ljudi predvsem kot razkrojene, medtem ko Goljevščkova predvsem v moralnih dilemah, kot nastajajoče PO; tudi v **Zeleni dolini**, kaj šele v **Otroku, družini, družbi**. Partljič jih vidi kot samopridne, podrejene, pogoltnne, vsiljive, pollaščevalne, ovaduške, neumne. Vtis je, kot da jih gleda odzgoraj in jih smeši; to je Govekarjeva drža. Vtis ni napačen, a ga je treba sociološko razložiti. Goljevščkova se čuti kot ena izmed nastopajočih likov v svojih komedijah, recimo kot Zora v **Glavi**, kot Vida v **Otroku**, kot Peter v **Dolini**. Zanja je problem v tem, ali je že mogoče moralno presojeti, si jemati svobodo za takšno moralno presojo in akcijo, ki nato vodi v načelen, hoten in izveden spor z oblastjo oz. s tistim delom kolektiva, ki je na strani oblasti oz. se obnaša allelonomično: ki se boji izstopiti iz starega modela kolektiva, ker se boji, da bo človek kot posameznik ostal sam, osamljen, izgubljen, brez varnosti, na robu. S tem torej še ne sprejema osnovne strukture PO, ki pravi, da je treba apriorno sprejeti držo na robu družbe in se šele kasneje, kot osamosvojena in hkrati osamljena PO, znova socializirati. A

ne tako, da bi se PO podredila kolektivu, ampak ga svobodno avtonomno sotvori, mu daje lastne smotre-načela, ga redefinira, kontrolira s svojega vidika, ne kot organ Običajev-Občestva.

Osamljenost je vmesni – a nujni – pogoj za dosego forme PO. Kajti vsakdo je tudi po krščanskem modelu najprej izločen, celo izgnan, kot sta bila na tem svetu Adam in Eva. Njuna odgovornost je najprej do Boga kot osebe, s katerim se pogovarjata; ne do družbe kot depersonalizirane, kot oblasti, ki jo je treba ubogati. Ravno krščanstvo uči, da je treba to usodo izločenosti sprejeti nase kot prvo breme; ne pa bežati pred to usodo v kolektive, kjer se PO razosebi, se pravi, kjer izgubi svojo osebno vest-odgovornost.

Prav to se dogaja likom iz Partljičeve komedijske dramatike; vsaj pretežno. Ne likom iz tragedijske (**Kakor pečat** itn.), kjer se dramatik trudi, da ljudi personalizira; žal ta njegova personalizacija ne dosega tiste, ki so jo dali kot model Mrak, Kozak, Strniša. V komedijah pa je temu modelu še bolj oddaljen. Partljič dobro opazuje; opaža, kar je najbrž resnica slovenske družbe v 70. in 80. letih: prehodna faza, vmesnost med MM in SS. MM kaže v razkroju, v stanju, kakor se je ohranilo pod stalinizmom in se novemu terorju prilagodilo; zato so moralno tako bedni – recimo v **Ščukah. Ščuke, Jastreb** itn. se dogajajo skorajda v tako majhnih mestecih-trgih, kot da bi bili to Suhi doli.

Tudi tedaj (učitelj v **Jastrebu**, ki je parafraza na Jermana iz **Hlapcev**), ko se nekdo trudi delati po vesti, imeti višje vizije ali vsaj merila, umnejša, svobodnejša in moralnejša, se redno dogodi, da jih izgubi oz. pretvori v fraze, v alibije za svojo moralno padlost, v retoriko; kot tak živi dvojno življenje. A ne simulira svojega življenja na način SS, pač pa na – stari – način MM, kjer (ko še) pomeni simulacija direktno potvorbo, laž, beg pred resnico, ki je objektivno in subjektivno dana, a je ta človek ne more doseči-vzdržati. Medtem ko je za simulacijo v postmoderni družbi SS značilno, da gre za konstrukcijo vzporednih, nebitnih, pojavnih, polrealnih ali hiperrealnih svetov, ki jih potem ljudje živijo. Ti svetovi niso lažni, saj niso negacija pravih; teh pravih – pristnih – sploh ni več.

Tu se postavlja osnovno vprašanje postmoderne in SS: če pravega sveta ni več, potem je vse le še izmišljotina in tudi pravega človeka ni več, ker tudi ni več pravega Boga; le še simulacija bogov, ki jih izdeluje new age. Kristjan misli, da pravi svet in pravi Bog še obstajata: da se kažeta v moralnih dilemah PO, ki pa niso istovetne s "krščanskim etosom", kakor ga propagira današnja SKS, posebno Peterle in Stres, ne z vrnitvijo človeka pod oblast bratovstva-terorja, v vlogo pred nastopom PO, kar pomeni tudi direktno zoperkrščansko držo. Ampak so to moralne dileme vsake osebe posebej, ki se mora (raz)ločevati ravno od terorističnega bratovstva, od družbe, v kateri vlada ali "krščanski etos", tj. prisila konvencije desnega arhaičnega tipa, ali pa marksistična ali kakršna koli druga kolektivistična nesvoboda. "Krščanski etos" kot nepravo ime za teror bratovstva je v direktnem nasprotju s krščansko moralno, ki je osebna.

Ta alternativa med obema držama pa mora upoštevati tudi liberalno koncepcijo CD (LD), ki meni, da se alternativni-dilemi lahko ogne: ravno s simulacijo sveta-življenja, s svobodo, ki vodi v etiko profesionalnosti in v filozofijo hedonizma, kakor učijo Žižek in njegovi. Tak model SS ne rešuje problema, eskivira ga. Čeprav je treba videti v modelu zgodovinski-razvojni napredek glede na allelonomičnost družbe, glede na današnjo slovensko desnico. Kajti šele s prestopom na pozicijo SS se odpre prava dilema: med simulacijo in vestjo. Dilema med užtkom in

allelonomijo, med profesionalno in socialno etiko arhaičnega kova je lažna, je za današnje Slovence že presežena; ne pa za Srbe.

Pomen – smer, vektor – etike se dobesedno obrne, postavi na glavo. V arhaični etiki Krekovega tipa stori greh tisti, ki se izloči iz kolektiva; tako je mislil še Vošnjak, kljub temu, da je bil meščan prve slovenske generacije, s tem pristaš osebne avtonomije. A si ni mogel kaj, da bolj svobodnega življenja, kjer nekdo ne bi bil predvsem zastopnik družbe-Slovenstva, ne bi ocenil za moralno napako, skoraj za zločin. Zato si je vzel za primer napačno orientiranega človeka, Dragana – Tomana –, ki da je izdal svoje-naše, ker je ravnal po svoje. Vošnjak ni dopustil možnosti, da ravna nekdo po svoje (kot Maks, Ščuka, dr. Mlakar, čeprav prva dva tako, da se naknadno vključita v preveč znova kolektiviziran svet, v marksističnega), pri tem izstopi iz dane, vladajoče slovenske družbe, ker jo oceni kot slabo, koruptno, predvsem pa kot nasilno, kot takšno, ki terja le podreitev, ne omogoča pa dovolj svobode za PO. Vošnjak je še povsem izraz slovenskega nacionalnega meščanstva in s tem dezuniverzaliziranega, parcializiranega – rearhaiziranega – in depersonaliziranega meščanstva, ki mu je lasten Narod najvišja mera. Vošnjak tu lasten narod idealizira, kot pač vsi dobronamerni nacionalisti, vse do nacistov. Cankar ga kritizira; že dobi distanco PO do Naroda kot bratovstva-terorja. A se prav v tej dilemi nalomi: v liku Jermama, ko se ne more odločiti za novi kolektiv, za novi razred-družbo, ki jo sam tvorno ustvarjalno svobodno avtonomno sooblikuje, za Proletariat; in se osami. Čuti, da je tudi Proletariat nova – morda še hujša – prisila, kot je bilo meščanstvo; seveda ima v tem občutku prav. To pokaže SPD.

Bistvo SS je, da se ohrani distanca do slehernega kolektiva, predvsem pa do lastnega; da PO sooblikuje ta kolektiv, niz takšnih kolektivov, iz katerih lahko izstopa in se vanje morebiti celo vrača oz. jih zamenjuje z drugimi. (Postopek, ki velja v allelonomičnem modelu za najhujše izdajavstvo – glej **Tugomerja**. Za največji zločin.) Moralne dileme, ki se odpirajo v SS, so drugačne; so evangeljsko krščanske. So trud PO, da bi ob tem, ko živi na eni – na profesionalni – ravni model simulacije, na drugi – na osebni – živela model ljubezni do drugega kot drugega. S tem naenkrat tisto, kar je na socialno zgodovinsko empirični ravni determinantno, dejstvo, konstrukcija, um, logika, stroka, zunanja socialna zveza, pokaže tudi svoj drugi, za prepovršne pristaše SS skriti obraz, obraz, ki ga filozofi sociologi v duhu Baudrillarda in Lyotarda priznajo le kot diaboličnega; tudi dramatik v duhu Šeliga in Jančarja.

Pod vsako realiteto se odkrije PO. Ta pa je vezana na absolutne norme, ki ji jih je sporočil Bog: torej na (raz)ločevanje med dobrim in zlim. Ker je to razločevanje vezano na človekov odnos do Boga, ki je obenem človek, torej na odnos do sočloveka v njegovi najbolj konkretni posameznosti, to pomeni, da nobena še tako splošna in perfektna simulacija ne more ukiniti človekove odgovornosti do drugega, tj. do bližnjega; da se človek ne more umakniti v noben racionalen model, kaj šele v nevtralnost družbe. Umika se v filozofijo užitka in v same užitke, a pri tem drugega črta oz. ga prepušča zgolj pravno organizacijskim silnicam družbe: socialni državi-družbi. To pomeni pozunanjen humanizem, ki odseva svet, v katerem je človek izgubil neposreden stik z drugim; tudi odgovornost zanj in s tem za Boga, ki ga je treba kot Boga-človeka, ki je vsak hip na križu, soodreševati, mu lajšati trpljenje, ne stopati na stran njegovih linčarskih mučivcev.

V **Glavi** to delajo figure, ki ne pristajajo na partijsko oblastniški teror; ki so z drugimi kot PO solidarne; ki trpijo zaradi razosebljanja drugih; ti se pač

razosebljajo, da ne bi trpeli, da bi bili znova sprejeti v kolektiv. S tem ta kolektiv znova spreminjajo iz svobodno prostega, konstruiranega le po logiki profesionalnosti, v arhaično "etičnega", v takšnega, ki ima spet politično, gospodarsko in "etično" moč nad PO. Zabavno je pomisliti, da je rearhaizacija družbe, za katero se danes vnema SKS, natančno tista, kakršno je hotel in udeležan partijski subjekt še v 80. letih; pomeni moralizacijo družbe-grupe, ki da je vredna-bitna sama po sebi kot izraz prave oblasti. PJ in DJ se tako spet identificirata.

Morda gre za temeljnejši zakon: da je družba SS prehodnega značaja, ker je tako svobodna. Eni v nji se ves čas trudijo, da bi jo znova arhaizirali, ker se boje svobode, a ne vidijo, da je evangelijska krščanskost mogoča le na osnovi svobode; ker ne zaupajo svobodnim PO; ker se jim zdi takšna družba v razkroju, nihilistično-anarhistična (kot Rebuli etc.). Ti so samozaslepljeni nosivci kolektivistične etike kot edine rešitve v položaju razkroja družbe. Nasproti subjektom užitka in profesije pa je treba evangelijskemu kristjanu zastopati držo individualne osebne vesti, ki nosi na sebi celotno tragedijo stvarstva; v tem sledi Kristusu na križu. (Tudi zato je Rebula tak nasprotnik tragedije.) Verjamem, da je človeku komaj mogoče prenesti to breme; a to prenašanje je njegova naloga in poslanstvo, če veruje v Kristusa. Allelonomična drža je drža tistih, ki so v imenu Države in Naroda Kristusa križali.

Na to pot gredo pozitivne figure iz komedij Goljevščkove: Zora, Peter, Vida. Vsak po svoje. Zora brez prave šanse, da bi se ji posrečilo, **Glava** je po nastanku prva med komedijami, Vida že uspešno, saj moralno zmaga nad sabo, nad svojim užitkom, v katerega jo zapeljuje površno razumljena svoboda; **Otrok** je zadnja med komedijami. Peter je na sredi: prekine s kolektivom, celo s svojo zaročenko, ki ne zmore prekiniti s kolektivom, ker želi užitek, uspeh, ugled. S tem se Peter izpostavi preganjanju, ki ga že doživlja s strani lumpenkolektiva. A ne popusti; gre v boj z njim oz. v izkustvo osamljenosti, skoz katero bo zidal nov kolektiv: svobodnejšega, realno gledano takšnega, kot je kolektiv SS, simuliranega, ne absolutno – v moralnem pomenu – obveznega kot posvečeno Institucijo, le profesionalno vezljivega, kar stari sploh ni bil in redno ni. Na to naj bi pomislili današnji ideologi SKS! Ne pa da učijo in udeležajo poleg krščanskega etosa tudi antiprofesionalizem oz. diletantizem; da jim je važen le etično prekvašen teror!

Na osnovi svoje moralne odločitve bo Peter razvijal sebe kot PO in se odprl Bogu kot osebi, ki svetuje nesebično ljubezen. Družina, kakršno bo ustvaril na tej bazi, bo svobodna, a krščansko etična; bo takšna, kot jo je začela sooblikovati Vida, ko se je od ljubimca vrnila k družini. To ne bo avtokratsko paternalistična, patriarhalna ali matriarhalna velika družina arhaičnega tipa, kakršno slika **Vrnitev** in kakršna je povsem nevrnljiva v postmoderni družbi. Ampak bo družina SS, ki bo nenehoma odvisna od moralnih zmag njenih članov kot svobodnih PO, ko se bodo nahajali v nenehoma obnavljajočih se dilemah med lastnim užitkom in nesebično ljubeznijo do drugega. Pri tem bodo padali, grešili, tudi zapuščali družine, jih kvarili in trgali, pa vendar tudi zmagovali kot PO, tj. v duhu Kristusove svobode. Medtem ko bodo udje arhaične allelonomične družine pokorni posvečenemu zakonu, izgubili bodo svobodo, se odpovedali sebi kot osebam, pri tem tudi hinavčili, živeli dvojna življenja – kot v Golievi drami **Bratomor na Metavi** –, družbo pa iz eksperimentalno simulacijsko scientistično hiperprodukcijske vračali v preprosto, zaostalo, tradicijsko.

Partljič ravna v marsičem drugače kot Goljevščkova. Po eni strani ji sledi: **Pečat**. Po drugi pa ubira pot razvezanega liberalstva. To pomeni, da še ne razume SS kot

svobodnih, profesionalno etičnih in odgovornih, ampak vidi le njihovo amoralno stran, ki jo pa prav zategadelj sprejema s humorjem in odprtostjo kot človeško naravo. V tem je po eni strani prvina krščanstva, saj je Partljič velikodušno razumevajoč, po drugi pa mu manjka krščanska vizija, saj manjka v tem svetu, ki ga kritično kaže in nekako sprejema, moralna dilematika, navzočnost osebe in globlje ljubezni. Ostaja vmes. Njegova velikodušnost je večkrat sorodna Govekarjevi, kar pomeni, da se s temi sloji in njihovo naravo-prakso identificira, obenem pa je nad njimi kot njihovo zrcalo in tisti, ki ima posluh za globljo etiko.

Tako je Govekar alibiziral svojo držo v **Grči**, da bi lahko v **Gruntarjih**, **Legionarjih** itn. uprizoril iz sveta veseloigro. Partljič je temu blizu: gledati v svetu-družbi veseloigro, ki še ni svet simulacije-ludizma, a ga po eni strani napoveduje, kot ga – in ker ga – napoveduje liberalizem. Morda je čitalniška veseloigra iz zadnje tretjine prejšnjega stoletja ali že iz 60. let prejšnjega stoletja vsaj po eni strani že prvi model SS. Res se v nji na koncu zmerom vse srečno konča, a to ne pomeni, da se vsi vrnejo v kolesnice stare družbe. Z lahkotnostjo obdelave družbe, z igr(ivostjo), ki v nji vlada, je odnotraj ukinjena. Ne določajo jo več zunanje narurne sile, Bog-bog, ne izjemna tesnost notranje kohezije kot konvencionalne socialne etike. Odnosi znotraj razreda-plasti, ki se pomeščanja, postajajo polagoma laksni, popustljivi, široki, uživaški, razumevajoči, strpni, s tem tudi amoralni. Prostor se širi, čeprav obenem sploščuje in postaja cenen. Dihati se da laže, a življenje postaja brio vlog; druga plat tega bria pa je korupcija, s tem spet odvisnost in hlapčevstvo, kar kaže Govekar v kritiki liberalnih podjetnikov, Koritnika itn. v **Grči**.

Bili bi Govekarju krivični, če bi sprejeli zanj le Cankarjevo obsodbo; tudi njegova narodna veseloigra je pomagala k pretvorbi arhaične slovenske vasi v današnje SS; čeprav je imela hude luknje. Cankar je bil tu preveč enostranski oz. preveč radikalen. Njegov ludizem – v Petru iz **Pohujšanja** – je ciničen, razbolen, anarhističen; gre daleč čez meje dovoljenega; odtod takšno javno pohujšanje v zvezi s **Pohujšanjem**. Govekar kolektiv razrahlja, a tako, da že misli na to, kako ga bo restrukturiral: od vaškega k mestnemu, a skoz razpad – demoralizacijo vasi in mesta – v novo moralizacijo šele pravega meščanstva, ne le zajedavcev, fičfiričev, skoraj že kriminalcev, mehkučev. Vse to je tematika **Naših gruntarjev**, ki so s te plati bistra agitka in povezava **Desetega brata z Grčo**.

Cankar pa je praznoveroval v idealno milenaristično družbo-občestvo, ki bo pretežno verska, odrešeniška; na kakršno koli klerikalno, liberalno, Krekovo ali Govekarjevo, etično teroristično in lahkotno moralizirano, ni za nič na svetu hotel pristati. Vsakršna svoboda, ki ni peljala v takojšnje etične obračune s sabo in svetom, spopade, muke, na absolutnostno raven, mu je bila zoprna. Zato gre sklepati, da bi mu bila zoprna tudi Rudolfova in Jesihova dramatika, v katerih ni sledu o verski razsežnosti, čeprav sta manj konvencionalni od Govekarjeve; da bi se mu uprli tudi današnji SS, ker so simulacijski.

3

Vrnimo se k **Vodi** in k malemu govoru-platformi, ki jo je izrekel Jakopič. Njegova in Vombergarjeva zamisel – ne glede na to, da Vombergar Jakopičevo ironizira –

imata isti cilj: da bi vsi vaščani pili iz skupne posode; v tem ima voda mnogo večji pomen kot pa pomen zgolj fizične tekočine za odteščanje žeje živalim in ljudem. Voda dobiva prapomen, kakršnega ima v mitu: postaja živa voda. Ljudi oživlja – osmišlja –, ker jim, v **Vodi**, daje skupen smoter, skupno korito, skupno cev, po kateri bodo dobili tudi enotnostno ideologijo: etiko skupnosti kot solidarnosti. Šele takšna voda, ki bo tekla po vodovodu, zgrajenem s pomočjo vseh vaščanov, ne pa le po volji surove narave, bo pomenila mrežo kanalov-cevi, ki bo komunikacija med posamezniki; ki jih bo trajno vezala.

Takšno omrežje, ki je bistvo vsake socialnosti, je mogoče razumeti na dva načina; Vombergar je tu bistro neopredeljen, kar pomeni, da je slutil nekaj več. Sama voda, če ni vsebinsko sporočilo, Krekova ali Mahničeva ali Tomčeva ideologija, je lahko kot kanalizacija oz. vodovodna instalacija omrežje v McLuhanovem pomenu: le forma, celo označevalec, torej takšna, da lahko prenaša najrazličnejša sporočila. Je sama na sebi sporočilo, tehnično: model same organizacije (družbe), žanr, sistem. Medtem ko temelji organizacija arhaične vasi na domu-gruntu, ki je osredotočen sam v sebi, ima središče v sebi, tj. v hiši, kjer gori večna lučka pred sveto podobo – to je magično versko simbolični nivo, ki posvečuje in alibizira, globlje varuje in osmišlja –, oz. v hlevu, kjer spi živina, na polju, kjer se prideluje živež (seveda tudi v kamri, kjer se spočenjajo otroci, v hiši pa se tudi – posvečeno – jé), začne temeljiti razvijajoča se vas-občina na bolj zamotanem sistemu-ogrodju. Gotovo je na eni strani njeno središče županova pisarna, na drugi cerkev in župnišče, na tretji gostilna; vse te topose uporablja (Golarjeva) **Zapeljivka, Hlapci** itn. A vsi ti centri so delani po starem. Tudi Partija jih obnavlja, le da daje enemu med njimi neomejeno moč: partijski **Pisarni** (Kranjčeva povest). Tovarna je le izvajavka Pisarne. Glej **Ponikvarja**.

Drugače je v postmodernem svetu informacijske dobe, ki središča pluralizira oz. naredi za središče vsako točko, ki prenaša komunikacijo. Središče in oddajnik – relejna postaja – se poistita; šele to omogoči stvarnejšo – politično, gospodarsko itn. – demokracijo, primernejši pluralizem. Če se lahko izrazim s paradoksom, bi dejal, da je v središču zdaj sam sistem: omrežje, pomensko polje, ki strukturira vse silnice, prihajajoče vanj in ga prehajajoče, jih naddeterminira, a jih ne določa vsebinsko-ideološko-etično" (v pomenu današnje SKS). In to omrežje – struktura kot taka – je lahko vodovod.

Voda, ki priteka po njem, je brez okusa, brez barve, skoraj zastoj, uporabljiva za najrazličnejše namene; je osnova vse civilizacije in samega življenja. Piti jo morajo tako desni kot levi, tako reveži kot bogataši; ti od vina in šampanjca kvečjemu obolijo. Kolikor je **Voda** napisana v tem duhu, je primer novega socialnega in duhovnega modela. Vodi direktno k Jesihu; in ena prvina Vombergarjeve komedije je jesihovska: ljudje kot depersonalizirani, kot vloge. (Komedijska je strukturno takšna). Pri Jesihu je PO le zadaj in le napol tematizirana kot tista človeška moč, ki je do skrajnosti svobodna, ki se prepušča asociacijam, kakor ji ustreza, ki se ne veže na nobeno vsebino izrečenega, ampak ji pomeni vsako sporočilo le šifro igre, ki ima le jezik kart, torej znova konvencionaliziran, le da zdaj ta konvencija ni več teror – vsebinsko le ena razlaga sporočila, Mahničeva itn. –, ampak prosta igra.

Kdor noče, mu je ni treba igrati, lahko se preseli k drugi mizi, k drugi komediji, vendar iz samega sistema ne more izstopiti, saj so vse igre strukturirane po istem načelu. Izstopi lahko le tedaj, če odkrije pod svojo igrivo vlogo-funkcijo sebe kot PO; ko ugotovi, da ni le nesmrten kot jezik, ampak končen kot omejeno singularno

telo, ki boli; oz. kot duša-glava (živčni sistem možganov in vest), ki beleži dražljaje, jih prevaja v govorico bolečine in smisla. Tedaj človek ni več le ud SS, kot je bil prej le ud MM ali arhaičnega kmetstva. Postane nekdo, ki je zunaj socialnosti; ki je strukturalno pred socialnostjo: ki je individualna oseba, kakor jo je ustvaril Bog pred vsako družbo. V to smer se je napotil Jesih že zgodaj, z **Brucko**; a tu ni bil posebej uspešen. Jesih je mojster komedičnega uprizorjanja družbe, njenih reifikacij, samopatetizacij, ludizacij. PO so oblikovali drugi, Jančar itn.

Je pa mogoče brati **Vodo** tudi v nasprotnem pomenu; da bo po vodovodu pritekla v vas voda kot posebej močno izdelano vsebinsko posebno sporočilo: kake stranke ali Cerkve, kakega ideološkega centra. To je mogoče posebno tedaj, ko si neka socialna oblast prilasti skupno dobro: vodovod, javno komunikacijo, javna občila, radio in tv itn., kakor je to počela najuspešnejše Partija, a dela – čeprav v konsensu z vsemi člani – tudi SPE, saj sporoča prek svojih časopisov svojim članom le enosmerne in izbrane informacije. S tem svoje ude umsko vnaprej modelira, ne dopušča jim možnosti razločevanja, odločanja, kontraakcije; dosega popolno enotnost allelonomičnega tipa. Medtem ko je v partijskem sistemu teror vse močnejši na račun izgubljanja se in prevaranega bratovstva. To je téma **Dialogov, Afere, Delavnice**.

Vombergar je na to možnost odgovoril na dva načina: z **Razvalom**, kjer je kritičen do tega načina, kaže, kako pelje v samoslepilo, saj ni utemeljen na realnem poznavanju stvarnosti, in z **Napadom**, z enoumno domobransko agitko, ki sporoča in propagira eno samo pravo stališče. Zdi se, da je dramatik obtičal med obema možnostma; da mu je drugo izostril režiser in sopisec Jeločnik, s prvo, ki je ostala v rokopisu in neuprizorjena, pa je odgovarjal na drugo intimno; je kasnejšega datuma. Obe imata korenine v **Vodi**; voda pač lahko tudi bifurkira.

Težko se je namreč odločiti, če je stavek o enem hlevu in enem pastirju, kar bo župan Rebrnik, mišljen zgolj ironično ali pozitivno; Vombergar zna biti odprt in večplasten. Seveda bo prišel prej ko prej kak Kopriva-Prelesnik, ki ne bo le slikar. (S tem, da mu je prisodil vlogo slikarja-umetnika, mu je dramatik poudarjeno vzel značaj oblastnika, pastirja kot despota ali karizmatične osebnosti; kot ljubimca pa ga je sploh spravil v komedijo, v družbo, ga naredil za zeta in za povsem nenevarnega. Pisatelj Žitnik v Ingoličevih **Krapih** je nevarnejši, ker je predstavnik kritične opozicije, napovedovalec revolucije, čeprav tudi še benign.) Na novo prišedši bo revolucionar – Ivan Tomec iz **Kreatur** –, znal bo vse drugače izkoristiti neumnost-naivnost Suhodolcev-Slovencev; in jo je izkoristil; tudi Cila iz **Razvala** ali Komisar iz **Afere**.

Zoper takšno zlorabo Suhodolci niso pripravljeni; pišem jih z veliko začetnico, ker so ZnaSi za Slovence; S(uhodo)lci=Sl(oven)ci. Med sabo so malovredni, stiskaški, umazani, prekanjeni, malenkostni. Do drugih pa so, čeprav previdni, popolnoma nemočni. Teror so zmožni zganjati le znotraj svojega občestva; takšna je pač struktura allelonomije. Kar ne sodi v to občestvo, jim intelektualno ni prezentno; s tem ne vedo kaj početi. Previdnost ali nezaupljivost tu ne pomagata, saj stačasni; prej ko slej jih tujec prevara.

Kot je Peter v **Pohujšanju** prevaral vse šentflorjance. Peter je tudi avtokritika tujca-tujevstva kot suverenosti, ki zna postati zaradi nekontroliranosti – ne lastne, ker je Peter ludist, ne sistemske – despotska, samovoljna, kriminalna; in je taka postala, glej Komisarja, Sivega (**Delavnica**) itn., ki so vsi vsaj po eni strani tudi tujci. Partija je po eni strani zmerom do konca ostala prvina tujstva, saj se po

lastnem ideološkem prepričanju ni smela raztopiti v ljudstvu, ampak ga voditi, mu posredovati resnico Zgodovine; to pa je lahko dosegla le tako, da je bila v Zgodovini, ne pa v omejenem ljudstvu. V tem je dvojna-dvoumna, vendar vsekakor tudi tujčevska, kar pa ne pomeni importirana, tujerodna; je le zastopnik tujstva, kot sta bila tudi Cankar in Peter, Grum in Larsen (iz **Zastorov**).

Takšna je SKS v celoti: zelo neprijetna, ko vlada doma, pri sebi, v imenu Pravega itn., in ko je realno mizerna, kot je vas v **Vodi**. Takšno je treba ukinjati, saj predstavlja le zastarelo figuro, etično povsem nepristno. Na drugi strani pa je kar se da naivna. Šentflorjanci tako rekoč vedo, kdo je Peter; da ni pravi Peter, sirota iz doline Šentflorjanske, njihov greh. Slutijo, da je tujec, ki si je Petrovo vlogo izposodil, da bi jih obrušil. Pa vendar so pred njim brez moči, kot je zajček pred kačo. Od njega so fascinirani. Kot so od Mussolinija in Hitlerja med leti 41 in 45. In kot so, ne bojmo se reči naglas, fascinirani – čeprav tudi prestrašeni, a kot da od Hitlerja ne bi bili, in računarski – od Tita in Partije po l. 45, še posebej pa od srede 50. let naprej, ko je Partija s surovo roko uničila vsakršen odpor (Cerkve in opozicije).

Partiji se upirajo le člani SPČ; zato so danes ne le čistejši od udov SKS, ampak na tej ravni edini čisti. Ponosni so na to – ne neupravičeno –, da so se toliko let upirali terorju, ki je prihajal iz domovine. Ta njihov pogum, moč, odločnost, trdnost je treba ceniti; in prav ta njihova sila je druga plat vsebine gesla o protikomunizmu. A vzdržali so, dokler so bili povsem zunaj domovine, v napol getih, ki so nastajali širom sveta. Najbrž ne bodo mogli več vzdržati zdaj, ko se morajo odpreti razvoju slovenske družbe (LD) ali pa odmreti.

Kolikor so bili člani SKS prenaivni – kar kaže tudi **Razval**, v odnosu do Angloamerikancev, do usode in zgodovine –, pa so bili člani PJ premalo naivni, preveč cinični, realistični v pomenu, da niso verjeli nikomur razen svojemu najbolj učinkovitemu orožju: terorju, kot danes Srbi. Pa vendar so tudi ti pokazali svojo Ahilovo peto: vero v tretji rajh komunističnega vira.

Ljubezen do drugega kot drugega pa ne pomeni naivnosti; Simčičeva Snežna ni naivna. Kot Jezus ni bil naiven; vedel je, da ga bo Judež še tisto noč izdal; in je to tudi na glas povedal. Le da se ni hotel umakniti, ker je vedel, da ravna prav. Enako Uršula pa Prior pa Antigona. Naivnost je stvar nezrelosti. Težko bi rekel, da bi mogel biti kak človek – pa naj bo še najbolj okorel zločinec ali največji modrec – nenaiven. Vsi si z naivnostjo olajšujemo življenje. Radi bi, da ne bi bila ljubezen le trpljenje za drugega; le vera v blaženost po smrti; da bi prinašala veselje in srečo. Bojim se, da prinaša veselje in srečo – občutek tega dvojega – le naivnost.

V sistemu SS je zadeva manj usodna, ker je vse simulirano, vsaj v tendenci: tako veselje in sreča kot naivnost. S tem postaja vse bolj površno, užitki morajo biti zato krepkejši; pot k markiju de Sadu in Sazer Massochu. Jesih je do skrajnosti naiven dramatik, vse v njegovih posrečenih komedijah je veselo, lahkotno, gladko, bliskavo; kot da živimo že v paradizu, seveda umetelnem. Na drugi strani pa je prav zato vsa ta vesela sreča pri Jesihu nezadostna; le retorika-verbalizem, igr(ic)a. Kdor noče od Jesiha k Rudolfu in k sadomazohističnim krutostim – **Kserkses** itn. –, a se noče izpustiti v zrak kot privid besedovanja, mora iskati drugam: se odpreti osebnosti vesti, PO. Tu pa se končata tako naivnost kot krutost. Oziroma: človek mora sprejeti obe ti dve usodnosti na svoje rame kot nuji, ki jima človeški rod ne more ubežati. Kar kaže Šeligo v **Savni**.

Poseben pomen ima dvojnost spomenika-vodovoda. Kaže dvojnost samega Vombergarja, a tudi slovenske stvarnosti 30. let oz. slovenske zgodovine do danes.

Spomenik vleče v patos, vodovod v empirizem. Spomenik je simbol Jeločnikovega **Vstajenja**, ki ga je na strani PJ razkrojil – čeprav v tragikomični varianti – Štih v drami **Spomenik**, kritiki partijske manipulacije ne le s simboli revolucije, ampak z živimi ljudmi, ki so padli iz vere v Svobodo in novi svet, iz etičnosti in naivnosti, a plemenite. Vodovod je simbol nečesa rečno stvarnega, kar lahko vsem koristi, s čimer pa prav tako lahko manipuliramo, kot manipulira direktor Vodopivec z zdravniškimi in tehničnimi predpisi v **Zeleni dolini** oz. s produkcijo mleka.

Paradokso je bilo, da je Partija zmagala v imenu obljub, da bo svet iz retoričnega – pozunanjenega, samohvalisavega – spremenila v empiričnega, v takšnega, ki bo v korist vseh ljudi, ker bo ustrezal njihovim naravnim in temeljnim potrebam. Potem pa je udejanjala nekaj ravno nasprotnega: nenehno samopovečevanje, proslave, postavljanje spomenikov. Hujšega idealizma – v pomenu diletantizma in odmika od realnosti – ni bilo, kot je bil marksizem. Spomenik je maska, ki jo je Partija postavljala namesto realnosti: konstruirala je kamnite, železne itn. Videze, ki naj bi bili kot simboli dokazi njene zmage. Stvarnost jo je vse manj zanimala oz. le toliko, da je ostala podrejena predpostavljeni viziji, tj. partijski moči. PJ se je boril za realno spremembo sveta iz slabega v dobrega, a je izbral – v veliki meri zoper voljo večine svojih članov kot razsvetljencev – spremembo iz malenkostne, celo poniglave, nemočne, strahopetne, preveč previdne, premalo angažirane stvarnosti ali dejavnosti v veličastno gesto, mim, muziko, teater, v parasvet, ki se je pri priči začel postavljati kot vse večja ovira na progo, po kateri naj bi vse hitreje in vse češče vozil vlak Prihodnosti.

Vse se je postavilo na glavo. Požrtvovalni udje PJ so vse bolj ugotavljali, da so udejanjali nekaj najslabšega, nekaj, česar sploh niso hoteli. Za to prevaro je tičala Partija, katere člani pa se tudi sami niso znašli, saj so jih gnali drugi, višji, odločnejši, pač v hierarhičnem štabnem avtokratskem sistemu. Vse skupaj pa je gnalo samoslepilo, ki je najprej dajalo same zmage, predvsem vojaške, pa tudi psihološke, kasneje pa si je morala Partija pomagati vse bolj s terorjem. Spomenik, ki – si – ga je postavila, je nazadnje padel, kot spomeniki, ki so bili povsod po deželah realnega socializma postavljeni Stalinu in Enverju Hodži; ali pa bo umaknjen, kot spomeniki, ki jih je Partija po Sloveniji postavila Titu, Kidriču, Kardelju. Umaknjen in ne podrt zato, ker je ravnala slovenska Partija kot reformska razumnejša od drugih, od Ceausescejeve.

Tragikomično je to, da se je sicer zgodilo isto kot v **Vodi**: s pomočjo spomenika je bil postavljen vodovod, a vendar z veliko razliko: postavljen je bil le del vodovoda, kakor bi ga Slovenci lahko postavili s sredstvi in voljo, kakršno so imeli in zapravili v preteklega pol stoletja; in za mnogo preveliko ceno, združeno s toliko solzami, trpljenjem, preganjanjem, neumnostmi, zločini, da je še čudež, da je bilo položenih sploh kaj cevi novega in koristnega vodovodnega – komunikacijskega – omrežja: da se je – mimo partijske volje – oblikovala civilna in profesionalna, zahodna in empiristična, znanstvena in liberalna Slovenija. Odtod razlika med današnjo slovensko realiteto in **Vodo**.

Vendar podaja **Voda** kot komedija idealen model. Podaja novo ironijo, ki je ironija stvarnosti: da se da z dobronamerno prevaro svet urediti (urejati). Da se; nekako. Vendar ta pot ni najuspešnejša. Potrebna je v družbi, v kateri so ljudje nerazsvetljeni, samoljubni čez normalno mero, omejeni, naivni; v kateri ne zmorejo biti samokrmiljeni mali sistemi, sposobni nenehnega reprogramiranja lastnega življenja in akcij; v kateri zato potrebujejo varuhe, vodnike, profesionalce, dobrotnike – Mojzese –, ki bi jim šele povedali, kaj je treba storiti, kaj je prav,

kako to storiti, a tako, da bi jih prepričali; tj., vodijo jih navidez za nos, da bi dosegli – zaradi neumnosti ljudi – pravi cilj. Ta metoda, ki jo danes prakticira in zagovarja SKS in ki je, po mojem trdnem prepričanju za Slovence že neuporabljiva, zgodovinsko in strukturalno smo jo presegli, ni le sama po sebi (pre)draga metoda; ampak zna pripeljati ljudi do napačnih ciljev, saj manjka nenehna spremljajoča jo avtorefleksija in avtokritika, iz katerih sledi reprogramiranje procesa. To je metoda arhaičnih vračev; v temelju antiznanstvena metoda magizma.

Nič ne pomaga, da gre za neomagizem. Hribarjev itn. izhaja iz iste rearhaizirajoče volje, ki jo pravkar opisujem in za katero mislim, da ni več potrebna; je pa razumljiva, saj kritika komunizma še ni dovolj radikalna. Dokler filozofi ne bodo spoznali, da je človek bitje, ki ga opredeljuje absolutno in je zato naperjen k absolutnemu in da bo, če ne bo evangelijski kristjan, pač magist in newageovec; dokler bodo skušali človeka ohraniti – ustaviti – v goli empiriji in imanenci, bodisi kot razsvetljenci a la Pučnik ali kot misleci biti, bodo zmerom znova padali v past, ki si jo nastavljajo sami: v to, da bodo tam, kjer naj bi bila le tehnika in/ali bit, konstruirali zraven prazno vero v Organizacijo-Institucijo-Um sveta ali v Politiko ali v Svetost življenja, ki ni nič drugega kot človeška fantastika, preinterpretirana v zakon sveta, ki naj bi ljudi osmišljaj.

Vse to je počela tudi Partija; a zaman. Ni mogla priti do maksimalne racionalitete, ker jo je indiferencirano mešala z magijo. Pomaga le jasna ločitev obojega, spomenika in vodovoda, a je potrebno še odkritje, da ne gre za spomenik, ampak za vero v Boga, za prehod v transcendenco. Šele ta vera omogoča maksimalno vednost o naravi tega sveta; in s tem tudi obvladovanje samega sebe. Človek se bo zmerom slepil; vendar je razlika, če ga slepijo drugi, ki jim praznoveruje, in z njim manipulirajo, ali pa, če slepi sam sebe, a tako, da se s cilji, ki ga motivirajo, uspe narediti bolj racionalnega, učinkovitega, stvarnega. Takšna avtomanipulacija je današnja magija kulta proizvodnje, potrošnje, tržišča itn. Je magija in ni magija. Je relativno abstrakten prostor-model, ki daje za generalni ekvivalent nekaj maksimalno abstraktnega – denar –, kar šele omogoča nakup konkretnjših stvari. Človek pa mora ob tem vedeti, da s samim nakupom zadovolji le en del svojih potreb: ti. gmatne; oz. da si z denarjem-nakupom lahko pomaga do sredstev, ki mu omogočajo, da si bo zadovoljil drugo vrsto potreb, kjer pa sta denar-nakup le pomočnika, nikoli pa direktni poti do cilja. (Nakup knjig, omogočanje študija z denarjem, dostop do informacij, do šolanja itn.)

Te druge potrebe izražajo človeka kot bitje, ki je uperjeno k Bogu; kot bitje, ki nujno osmišlja vse, s čimer pride v stik; in živi od Smisla, v katerega naročje roma. Pridobivanje denarja je takšna avtomanipulacija, izguba časa, energij in pozornosti za nekaj, kar ni pravi cilj, a brez česar ni mogoče živeti v moderni družbi, ki terja neznansko in vse večjo količino informacij. Samega Smisla ni mogoče zajeti z denarjem/nakupom. Vendar pa do samega Smisla ni mogoče priti direktno, kot so menili puščavniki in stiliti. Posredovan je zmerom skoz določeno kulturo; v primeru puščavniškega gibanja in menišтва s kulturo tedanjega časa in določene usmeritve, ki traja po svoje še danes, čeprav v Zahodni Cerkvi mnogo manj kot v Vzhodni. Vmes med Bogom in človekom kot družbenim bitjem je celotna sfera Kulture, kamor lahko štejemo tudi družbeno organizacijo, um, znanost, tehnologijo; tej ugotovitvi bi Pučnik pritegnil. Le da ne smemo gledati Tehnologije in razsvetljskega Uma izolirano, kot vrednot samih na sebi. Ampak kot sredstva, prek katerih se človek uresničuje kot božje bitje; kot imamo za takšna sredstva – nujne vire, ki pa so obenem šele možnosti uresničevanja – zgodovino in samo družbo.

Bog, kakor ga riše Vombergar v **Vrnitvi**, je zelo drugačen od tistega, ki ga riše v **Razvalu**, čeprav sta oba krščanska v tisti točki, v kateri pristaja dramatik na osebno vest. Različna sta v odnosu do tega, koliko je kateri od obeh pojavov božjega naturen, moč nature, moč kaznovanja zla kot narurna moč. Boga v **Vodi** ni preveč, razen če ga ne bi razumeli – kar že precej moderno – kot nekaj, kar bo prišlo z omrežjem; ne po omrežju kot sporočilo, ampak z omrežjem kot sistemom komunikacije. Bog v **Vstajenju**, **Svetu brez sovraštva**, **Avgustu** itn. je spet drugačen Bog. Ne glede na to, da je po eni strani razodet, je po drugi impliciran v naravni veri, ki obstoji že pred razodetjem, v navzočnosti Svetega duha, ki ne deluje le prek koncilov in cerkvenih očetov, ampak na pluralno mrežaste načine, povsod, kjer hoče, v dialogu, a tudi s polemiko, kaznimi, ujmami, sporočili, ki jih moramo šele dešifrirati iz znamenj; ta pa so lahko tudi hudičevska. Torej neznansko velik posel za človeka, ki postaja vse sposobnejši – čeprav je ob tem tudi vse ranljivejši – za dešifriranje znamenj: ker je vse bolj svoboden, emancipiran, ustvarjaljen; ker je vse bolj božji partner v soustvarjanju novega sveta, novih svetov.

Pri tem je ves čas na robu prepada. Šele zavest tega roba in prepada daje človeku odgovornost, ki jo v sistemu, kakršnega kaže **Voda** in ki je sistem slovenske arhaične preteklosti, tudi Krekove dobe, še mnogo bolj pa Mahniča in Hrena, še ni. Krek je bil z eno nogo že pri modernejšem evropskem subjektu, vsaj pri narodni avtonomiji, tudi že pri človeku, ki postaja nosivec organizacije. Sploh se je vprašati, če ni Krek s tem, da je duhovščino potegnil v politiko, v ekonomijo, v organizacijo družbenega življenja, naredil najpomembnejši slovenski skok k moderni družbi, saj jo je s tem odmaknil od avtoritarno srednjeveškega sistema, ki je postajal sam na sebi abstrakten in prazen; odmaknil od katoliških načel in približal stvarnosti, v kateri so morali odločati, tvegati, računati, se informirati, biti seznanjeni z banaliteto realitete, a ne kot arhaični despoti, v kar se vrača Župnik iz **Hlapcev**, niti ne kot puščavniki, kamor zanese marginalce iz **Vide**. Politizacija Cerkve je bila gotovo huda reifikacija, pozunanjenje KC. Pa vendar – na drugi strani – tudi nenavadno močna modernizacija, avtonomizacija posameznikov v nji, ki so na ta način postajali PO. Obe smeri, Župnikova in puščavniška, sta se med sabo bili, a je zmagala najbrž kombinacija neoavtokratizma s pluralizacijo socialnih odgovornosti.

Danes se kaže, kam je peljala ta pot; bila je pot **Vode**. Se je pa optimalna varianta **Vode** – doseči dobro skoz prevaro, dobiti občutek za stvarnost skoz politizacijo in ekonomizacijo KC – začela problematizirati že med obema vojnama, ko bi se moral avtokratski model-moment hitreje umikati demokratičnemu, pluralnemu, avtonomnemu. Korošec je bil primer človeka, ki je živel v času spora med obema momentoma – kot se je dogajalo v vsej Evropi –, a ga je reševal s poudarkom na avtokratizmu. Kaj šele Kardelj in Kidrič. Šele danes smo Slovenci pred tem, da tudi državno politično – oblastniško – uveljavimo tisto, kar so neštivilne PO v bazi družbe udeležale skoz stoletje in dve: da ne bi bila za dosego nekega pozitivnega cilja potrebna tolikšna – čezmerna – količina samoslepila. Da bi postala družba umsko in vrednostno transparentna; a tudi vsaka PO z nenehno avtorefleksijo.

Svet naj bi čim manj pojmovali v duhu gesla: en hlev, en pastir, ena čreda – to je današnja srbskohrvaška realiteta –, torej ne v duhu župnikov iz **Hlapcev**, **Aškerca** in **Grče**, ne v duhu komisarjev, **Afera**, ampak v duhu šolskega zbora iz **Glave**, ki je bil že zrel za samoorganizacijo družbe in posla, za komunikacijo med PO, za

prevzemanje osebne odgovornosti za skupaj domenjane in za razumno sprejete posle – recimo za pouk gimnazijcev, ta model se da prenesti na vse ravni družbe –, a mu je to samoorganizacijo v duhu ultra-postmoderne informacijsko kibernetične družbe, politično utelešene v CD, preprečila regresivna in rearhaizirajoča, despotsko totalitarna Partija; in kot mu jo poskuša preprečiti današnja SKS, vsaj prek svojih zaostalih – reakcionarnih – predstavnikov.

Nočem reči, da je vera v Boga takšno nujno – postmoderno, simulacijsko – samoslepilo, ki se ga avtorefleksivni človek zaveda kot nujno zlo, da bi se mogel ne le motivirati k absolutnemu, ampak se prepričati, da ima življenje absoluten smisel. Vera je sicer res le osebna, psihološka, eksistencialna, etična, umska gotovost, v katere objektivno potrditev le verujemo; nikoli ne vemo, ali verujemo avtentično ali se le samoslepimo; ali je torej prazna vera. To nam ostaja skrito; a ravno ta skritost – osnovna objektivna negotovost – omogoča svobodo in odgovornost, daje življenju resnost, saj ne gre le za igro in za naključje. Da gre za močno – krščansko, evangeljsko – vero, se potrди šele tedaj, ko se človek (samo)zaveda nenehne možnosti, da se sam zaslepi; da so samoslepljenja strukturalno in zgodovinsko trajna; da se v temelju razlikujeta dva svetova: božji in tosvetni. Bog je ravno kot Bog drug od tega sveta; drugače različen, kot so različne vse stvari tega sveta med sabo. To versko diferenco daje Rahner po modelu Heideggerjeve ontološke.

Samoslepila v tem svetu so strukturalno – bitno – različna od vere v Boga, če gre za transcendentnega, ne pa za neomagističnega, ki je le sakralizirana imanenca. Dokaz, ki ga človek najprej najde, če išče nepravega boga oz. če se – da se – vdaja samoslepi, je ta, da (prazno)veruje v uresničitev božjega kraljestva na zemlji, in to na način totalne uresničitve v družbi, zgodovini, v objektivnem. To je najhujše samoslepilo magizmov: milenarizem kot hiliazem in utopizem. Značilen je tudi za kristjane, ki so prepričani, da more nastati božje kraljestvo na zemlji s pomočjo ZKC, Cerkve kot državno družbene, kot totalne; kar je ideja klerikalizma in klerofašizma. Vsakršno preveliko bližanje KC – ki je po bistvu NKC – temu svetu je nevarno za padec v poganstvo.

Bog se uresničuje v tem svetu in mi ga uresničujemo, a zelo pogojno; v občestvu duš – NKC –, v Cerkvi kot občestvu vernikov, torej v veri, tudi v komunikaciji z drugimi, ko jim skazujemo nesebično ljubezen, ko se v tem udejanja milost, odpuščanje, usmiljenje, odkupovanje, odreše(va)nje. A vse to se dogaja v sferi duš-vesti, ki jim objektivna stvarnost služi, ne pa v sferi družbe-ustanov, v katerih vlada ljudje s svojimi samoslepi, terorjem, socialno etiko kot bratovsko prisilo vseh svobodnih PO pod normo kolektiva. Današnja SKS je na povsem napačni – rakovi – poti.

Od omenjenega Jakopičevega malega govora naj komentiram le še zadnji stavek. Kako dosegati slogo, tj. enotnost-edinost oz. sodelovanje? Ali na način enega pastirja – despota, avtokrata – in enega hleva: ljudstva kot črede pokornih? To je pot od Korošca do Kardelja. Ali pa s sodelovanjem enakopravnih PO, ki so na eni strani ljudje z osebno vestjo, na drugi pa sami odgovorni, izobraženi, profesionalni, sposobni za dialog, odprti, kar vse prebivalci Suhega dola niso? Res gre za Suhi dol, tj. za suhost ljudi, ki so spodaj, v dolu-dolini bolj, kot bi smeli biti, če bi hoteli ustrezno opraviti izpit prehoda iz arhaične družbe v moderno. Brž ko so garanti sloge-enotnosti spomeniki, se bližamo kultu osebnosti; na najnižji ravni oboževanju Rebrnika, župana; na najvišji cesarja ali tistega, ki cesarja – ki je bil še posvečena osebnost fevdalne družbe – zamenja v modernejših časih.

V današnjih časih postaja izraz "sloga" zastarel; značilno je, da ga uporabljajo le še v SKS (SPE). Je predvojni: nacional(istič)no vojaški. (Sloga oz. nesloga Slovanov itn. Glej **Tugomerja**.) Etimološko pomeni zložiti se skupaj v butaro; ta je fašistični simbol, iredentistični. Subjekt je nato butara, snop; snop je komunistični simbol, a strukturalno isti kot butara, kot sveženj. Subjekt je nacionalno razredni subjekt, ne pa PO, ki je vsaka avtonomna in šele v skupnem sodelovanju več PO ustvarja družbo; čeprav v razmerah že danih – zgodovinskih, socialnih itn. – struktur; a kot okvirjev, ne kot ukazov in enotnih volj. Gre torej za to, kako razumemo enotnost.

Na koncu komedije pošlje Kopriva-Prelesnik Suhodolcem brzozavko, v kateri piše: "In unitate salus." Vprašanje je, kaj je za koga ta unitas, enotnost. Prevelik poudarek na tem, da je rešitev – salus – le v enotnosti, sili v avtokratizem in kolektivizem. Je pa nujen minimum enotnosti kot pripravljenosti za sodelovanje. Filozofija gibanja Perspektiv je poudarjala to rešitev: delo, obenem pa model družbe, ki sicer temelji na delu, a tako, da je nosivec dela vsaka PO posebej. Delo združuje, vendar ne na način Kardeljeve zamisli, ki terja Partijo kot nadzornika in usmerjevalca tega združevanja in sodelovanja; ampak spontano, ne vnaprej določeno, iz ustvarjalnosti PO izhajajoče, domišljiji se prepuščajoče, čeprav odgovorno do vseh sodelujočih. Nadzorni organ je vsak sam oz. povezanost več PO v delovno skupino; nad njimi ni nobene instance, ki bi jih smela ukinjati ali – zaradi Dobrega – voditi za nos ali tlačiti. Morda jih vodi za nos usoda, kot menijo ludisti, ki so se rodili iz poraza perspektivovstva. Usodo pa se da po eni strani mojstriti s funkcionalizmom, na drugi premag(ov)ati z vero v Boga, a v takšnega, ki gre skozi križ, ne le skozi lahkotno zmago. Odgovor na **Stavbo** in **Gredo** je torej dvojen: na eni strani drugo dejanje **Skaka**, na drugi **Ljudožerci**.

Ko na koncu **Vode** padejo zavese s spomenika in ko ljudje – občinstvo, ki je prišlo proslavljat dobrotnika, karizmatično osebnost, tujca, Generala – osupnejo, "mnogi kriknjejo od razočaranja"; ko "ni spomenika nikjer, le lesen podstavek stoji tam, obložen s cevmi", tedaj stopi na podstavek Kopriva in drži govor, drugačen od Jakopičevega. Je ključen.

Prva teza, ki jo razvije Kopriva: "Ne stoji pred vami kamen, temveč živ, resničen človek, Koprival" To je obrat k personalizaciji. Manijo postavljanja spomenikov smo Slovenci prevzeli od ostale Evrope, a je postala pri nas še posebej karikaturalna, čeprav ima tudi dobro plat, saj služi narodni – narodovi – samozavesti, dokazuje, koliko slavnih in pomembnih mož imamo, ne da bi se tega zavedali, ti možje pa so dokaz, da smo kod narod sposobni lastnega življenja. Ta manija na drugi strani nadomešča tisto, kar je najbolj realno in priporočljivo: ukvarjati se z živimi ljudmi – seveda tudi z živimi problemi –, ne pa čakati (dostikrat pa tudi pomagati), da ljudje, ki edinstveno delujejo, pomro, potem pa jih nagrajevati s spomeniki.

Moderna misel je drugačna: ne utemeljevati naroda-kolektiva na spomenikih, ki so točke enotnosti, fizična središča – v parkih, na cestnih križiščih –, kar pomeni strukturirati družbo kot okolje enemu centru. (Model je v revoluciji podrti spomenik Ludoviku Štirinajstemu na pariškem trgu Vendôme; takšen spomenik naj bi bil tudi Trg revolucije sredi Ljubljane s spomenikom Kardelju, ki vodi delavce v prihodnost.) Ampak na mreži živih PO, ki so enako pomembne povsod, na periferiji in v središču mesta-družbe. Za stari sistem je značilno, da najbolj zaničuje obrobje; tam je doma lumpensvet. Tedaj je to obrobje res vprašljivo, saj se vse, ki se ne vključujejo v centralistično avtokratski model, potiska na obrobje, Ščko, Maksa, Jermana, marginalce iz **Vide**. Ko pa krog s središčem prepusti kot osnovni model

mesto miceliju, tj. mreži, ki se enakopravno, vendar ne enakomerno širi na vse strani, je vsaka točka ali vozle mreže okolje drugi točki kot središču; tako se medsebojno zamenjujejo prostori in vloge. In postane minister – v idealnem primeru, ki pa ni realen – res služabnik zadnjemu državljanu; to je na verski ravni terjel Jezus, ko je pri zadnji večerji umival svojim učencem noge.

Tudi zato je tako važna božja – krščanska – razsežnost. Znotraj nje se da uresničiti, kar je v objektivni socialni stvarnosti nemogoče, ker je preveč zgrajena na človekovih strasteh, pollaščevalnosti, tekmah, oblasti. Zato je vsaka večja hierarhičnost Cerkve v nasprotju z evangeljskim krščanstvom. Nekaj hierarhije je nujne, ker je KC tudi družba; a čim manj. Vsi javni rituali, v katerih KC slavi spomenike, sebe kot spomenik in dela okrog njih teater, so podobni na prijaznem nivoju zgodbi **Vode**, na manj prijaznem pa se s tem božje kraljestvo na zemlji spreminja v kraljestvo izbrane – samoizbrane – kaste duhovnikov, ki se proklamira za voditeljsko, in raje, ki naj eliti služi. Danes se vrača vse preveč teh momentov v slovensko KC; kar je v hudem nasprotju s koncilskim duhom. Že uporaba teaterskih oblačil, dedovanih iz rimskega cesarskega protokola in razvitih na srednjeveških kraljevsko papeških dvorih, uporaba ceremoniala, častnih mest itn. vodi v model družbe, ki ni v skladu s CD; tudi ne s SS. Ti terjajo preprostost prave vere, kajti fantastičnost teatra morejo doživeti na televiziji: v svetu simulacije.

Svet pristne vere mora biti skrajno ostro razločen od sveta simulacije-predstav. Ne radikalno, kot je to terjel Savonarola pred pol tisočletja. Luter je šel predaleč, posebej pa Calvin, ko je seganjal kulturo iz cerkev. A potiskati v prvi plan blagoslove kapelic, znamenj, nabavke zvonov, posvečevanja celo avtomobilov, tunelov, zabavnih prireditev itn. vodi v pospešeno poganizacijo; treba je le odpreti verski tednik Družina, pa se vidi, na kaj mislim. To je časnik za poneumljanje vernikov, za to, da bi ti ostali čim bolj čreda, kot jo je želel Župnik iz **Hlapcev**. Koncil je dal v prvi plan človeka, PO, ne pa Cerkev kot Spomenik. Če Slovenci ne bomo sledili koncilskemu duhu, bo postala KC na Slovenskem vse bolj sama kulturni spomenik. Tudi nekulturni; vse bolj bo spadala v območje zavoda za zaščito kulturne dediščine. Ne bo več živa moč, ki jo omogočajo živi ustvarjalni ljudje kot PO: ljudje, ki delajo vodovode, ne pa postavljajo sebi in svojim patriarhom obredne kamne. (Tudi zato je v SKS toliko marnjanja o knežjem kamnu, vojvodskem prestolu itn. Glej **Vstajenje**.)

Kopriva občinstvo, ki je prišlo proslavljat, uči; opravlja razsvetljensko funkcijo, kakršno je vršila KC od Benediktovih časov, se je pa v baroku upehala in prepustila pobudo laičnim ustanovam. To je edino normalno. Krekovi politični in ekonomsko organizirajoči duhovniki so mogli biti le začasno nadomestilo za nekaj, kar tedanja slovenska družba – kot liberalno ne dovolj razvita – še ni zmogla; a danes zmore. Zato je današnje prizadevanje SKS, da bi zmagala v tekmi z liberalno profesionalno inteligenco, boj brez upa zmage. Pri tem gre energija, uperjena v reekonomizacijo Cerkve, v prazno oz. v napačno smer, zmanjka pa energija za novo evangelizacijo Slovencev, tj. verska energija. Te v **Vodi** ni.

Kopriva je razsvetljenski učitelj, a na tisti stopnji, kot sem že analiziral, ki je že presežena: "Čestitam vam, zakaj zgradili ste ga – vodovod – sami z lastnimi močmi." Kot pedagog jim daje spodbudo, jih hvali, da ne bi izgubili poguma; z njimi ravna kot z otroci. (SKS napačno tolmači božjo terjatev: Bodite kakor otroci! Do Boga, ne pa do svojih vodij-Mojzesov!) Partija je kmalu za tem pokazala, kaj se da narediti z lastnimi močmi! Pri tem je šla nedopustno (pre)daleč, v smer samovolje. Temeljila je na preveliki – na prazni – veri, da človek zmore sam vse.

Ni upoštevala danosti materialnega sveta, ki ji človek ni tako preprosto nadrejen, kot meni mobilizacijski um. Še manj pa je upoštevala – na višjem nivoju – moč usode; ni dopuščala božje navzočnosti.

Kjer ni Boga kot Drugega, ga zamenjujejo despoti – Komisarji, Župniki – ali pa, kot sem tudi razčlenjeval, igralci. Po tej plati Vombergar vendarle napoveduje ludizem, kot ga vsaka komedi(ografija). "Oprostite mi to malo igro z vami", dodaja Kopriva. Malo, a dobronamerno. "Jaz sem namreč star, strasten igravec." Kot umetnik-slikar? Kot vražič, ki je hkrati Prometej-Učitelj? Torej obrzdani vražič, pedagoški ludist? Je etični ludizem še ludizem?

"In kar je najlepše, oboji smo nekaj priigrali." Rezultat drame je komedijski (ponovno vzpostavljena harmonija), obenem pa tudi socialno-etičen: dobro za vse. Čeprav s pomočjo igre-prevare; ki pa služi dobremu. Vombergar se ne zaveda, kako bo komaj desetletje po **Vodi** takšna velikopotezna svet prenavljajoča Igra – Revolucija – raztreščila skupnost, **Razval**. Sad te Igre ne bo skladje, ampak kaos, razkol, zlo.

Igra je nevarna reč. Je res dopustna? Koliko igre je v krščanstvu? Je Jezus kjer koli predstavnik igrivosti? Ni to Nietzsche z Dionizom, ki pokaže, kaj je za igravcem: hudič, ne pa blagi Kopriva? Ne šiba kot običajna kopriva, ki peče, a zdravi; ampak kot tisti mnogokraki bič z zastupljenimi bodicami na koncih pramenov, ki ga vihti nad sužno rajo Rdeča zver v **Vstajenju**.

Dozdajšnja analiza **Vode** nam kaže, da zadovoljstvo kritike nad njo ni bilo neupravičeno; odp(i)r(a)la je vrsto novih problemov, odkrila je novo razsežnost problematike kolektiva na slovenskem podeželju, tiste, ki je nista zmogla ne Finžgar ne Jalen, oba Vombergarjeva predhodnika. Če pomislimo na kritika Koblarja, je stvar še jasnejša, saj je Koblar v istem času nenavadno ostro odklanjal Golarjevo kmečko dramatiko, tako tisto tragiškega kova, **Zapeljivko**, kot komičnega. Primerjava **Vode** z **Vdovo Rošlinko** je kar se da povedna. V **Rošlinki** gre za problem ne le enega samega človeka, to bi lahko bilo sijajno, ampak za problem njegove pohote, samoslepila, da je vdova še mlada in privlačna; nepravilnosti, saj pri tem Rošlinka greši nad naravnimi pravicami hčerke; smešnosti in vsiljivosti, saj se ponuja mlademu fantu, Janezu. Vse to so že od nekdaj teme komedije; že od časov Plavta in Terencija.

Ko komedija zasmehuje takšne lastnosti oz. se posmehuje njihovim nosivcem, deluje v imenu etike: pravičnosti, okusa, zdravja, naravnosti, normalnosti, skladja ipd. Vendar ta kritika ostaja nekako abstraktna, žanrska, formalna. V 30-ih letih se ni zdela več učinkovita; bila je epigonska, sterilna pot. Naj človek še tako opozarja na smešnosti in pretiranosti, zlosti in malovernosti, kritiziranega se kritika ne prime. Zakaj bi se ga, če zadaj ni močnejšega razloga? Če ni prisile, tj. bratovskega terorja, kar skuša obuditi današnja SHS, ali vere v Boga? Zdi se, da je na eni strani allelonomičnost slovenske družbe – tudi podeželja – v 20-ih letih vendarle že začejala popuščati; zato se je na drugi strani Bog obnavljal v krepitvi ideološko osnovane – Tomčeve – allelonomije, totalitaristične, ne pa v smeri koncila.

Čeprav tudi prizadevanj v smeri koncila ne bi smeli spregledati: križarsko gibanje v 20-ih letih, personalizem v duhu Guardinija, celo modernizem, podčrtavanje osebne etike iz svobode, Pregelj, Leskovec itn. Ta etika pa je prihajala v nasprotje s konvencionalno socialno cerkveno. Zato je bila zaenkrat šele stvar zelo redkih, najbolj razsvetljenih, pravih prerokov, ne državno političnih psevdomojzesov. Rezultat obojega je bil ta, da je ostajala konvencionalna etična

kritika v duhu lahkotne komedije, ki pa je izgubljala naravo etičnega opozorila in krepila naravo zabave kot take, posmeha ljudem, čeprav bedakom. Protoludistična zadeva, ker se je vse v nji pretvarjalo v teater-show, v kratkočasenje, v igro zaradi igre. **Rošlinka** je bila napisana na kožo tedanjega Slovenstva, ki se je tudi na vasi liberaliziralo, tj. izgubljalo moralo, postajalo egoistično, a obojega ni vzelo preveč zares. 20. leta so bila nekakšna slovenska provincialna la belle epoque. Govekarjevi **Gruntarji** so jih napovedovali, **Rošlinka** je bila njihov vrh, Golieva **Kulturna prireditev v Črni mlaki** na začetku 30-ih let njihov konec.

Rošlinka po toposu-strukturi ustreza **Vrnitvi**; le da je tu en soprog preveč, v **Rošlinki** eden premalo. V obeh primerih gre za en sam dom, ki se nahaja pred krizo. A če je v **Vrnitvi** vzrok krizi socialen, državni, zunanji – vojna –, je v **Rošlinki** vzrok gola narava: spolna sla in samoljubje. Narava ne deluje kot Bog: s kaznovanjem zločinca. Bog ni več potreben; še pritisk socialne morale ne, ker uredi zadevo prebrisanost fanta, ki ga Rošlinka vabi v zakon-posteljo. Ta prebrisanost pa ni istega kova kot Koprivova, čeprav se tudi Kopriva priženi na dom-posestvo bogatega župana Rebrnika; kot se Janez, ki vzame-dobi Rošlinkino hčer Manico. A Kopriva naredi dobro celi vasi, tj. družbi, medtem ko Janez le sebi oz. tudi Manici. **Rošlinka** ohranja nekakšno zdravo spolno in socialno skladje na svetu, ki da je naravno; **Voda** se ukvarja z novimi problemi višje socialne organiziranosti. Tudi **Divji lovec** le ohranja stari model, ki ga skuša spraviti v moralno ravnotežje, čeprav je to zelo pomembno, saj je socialno razredna neenakost – osnovna tema **Lovca** – ne le zoperkrščanska, ampak vir nenehnih neskladij, sporov in celo vojn v družbi. Revolucija, ki je sledila pol stoletja po **Lovcu** in ki je izhajala iz obljube, da bo dokončno ukinila razredne neenakosti in s tem krivično urejeno družbo, je dokazala, da je imel Finžgar v svoji moralno socialni občutljivosti prav.

Še bolj rearhaizirajoč je Golar v komediji **Dve nevesti**, ki je sicer lepa kot folklorna, polna klenih rekel, nazornega slovenskega ljudskega jezika – bila bi danes ideal kulturne politike SKS –, a sodi še bolj kot **Rošlinka** v stari svet, v takšen svet, ki se je zdel kritično razmišljajočim že v 30-ih letih nerealen, izmišljen, konzervativen, neuporaben. Komedija ženitovanjskih običajev, nerodnosti, nesporazumov, naključij, ki se dogajajo tudi v arhaičnem svetu, začasno ga celo ogrožajo; a se nazadnje vse uredi, ne da bi bilo treba vključiti kakršen koli nov moment; homeostaza nastaja sama od sebe, po naravni logiki. Ni subjektov in njihovih problemov; nihče ne zraste do ravni PO.

Dve nevesti sta motiv, ki nastopi tudi v **Vodi**; tudi tu se na koncu najdejo Anka in Kopriva, Tinče in Katrica, medtem ko gre problematični trgovec Ažman v konkurz; to je komedijski analogon snežnemu plazu iz **Vrnitve**; Ažman je edini, ki je v komediji temeljiteje kaznovan. A je bistvo **Vode** vse kaj drugega kot le motiv nevest-ženinov. Čeprav je nazadnje tudi bistvo **Vode**, ki sem ga razčlenil, olajšano, pač v duhu komedije. Ta olajšava pomeni indiferenciacijo: nadaljevanje nejasnosti, kaj je tip nove organizacije-komunikacije-vode. Ta nejasnost je tudi sokriva, da je desetletje kasneje DJ tako zaostal za PJom. Celo Vombergarju se je zdelo v bistvu vendar vse lepo v redu. Enkrat reši problem narava-Bog (snežni plaz), drugič dobrohotni dobrotnik iz tujine, ki pa je naše gore list; tretjič – v **Razvalu** – takšne rešitve ni več bilo.

Voda se konča kot veseloigra, skoraj v Govekarjevem duhu; Govekar je dal širok okvir. Jakopič deklamira naprej: "In vendar nas je objela ena radost, en duh! Voda, ki nam je zdaj združila štiri srca, naj združi tudi nas, Suhi dol in ves naš rod!

Živela voda!" Ob tem klicu, ki je en sam cenen, a blag patos, vsi zapojejo in Jakopičevo motnjavo še okrepe. *Voda, voda, božji dar,/ zemlje ti najlepši čar./ Dokler zemski rod živi,/ slava tebi naj donil// Kruha daj nam, vina rast,/ nam veselja, Bogu čast!/ Voda ti življenja kri,/ Večno Bog naj te rosi!* Kaj ima tu opraviti Bog? Nastopa kot gola retorika in konvencionalnost. Voda sama nastopa v vlogi vina, poživila, napitka, ki dela ljudem veselje, kot je ugotavljal uravnoteženi Slomšek. Komedijska nazadnje slavi vodo kot vodo, kot naravno dejstvo, ne pa kot tisto, kar sem v fenomenu voda in **Voda** v analizi ugotavljal.

4

Jakopič, ki se ni dal zmesi in je slovesnost zaključil, kakor jo je bil začel, čeprav se je že zdelo, da je vse izgubljeno, je na začetku slovesnosti držal govor, kakršni so bili očitno v navadi v slovenskem podeželsko družabnem življenju, a kakršni so se obnovili tudi po drugi vojni, čeprav z drugačno vsebino; namen je bil isti; slaviti pač tistega, ki je za to določen. Kot sem bil omenil, je Štihov **Spomenik** drama-kritika istega pojava. Vendar se vidi iz razlike med **Spomenikom** in **Vodo** vso temeljno razliko med predvojno in povojno Slovenijo. Vmes je namreč ne le vojna, kakršna je bila prva svetovna: velika, mučna, z mnogo mrtvimi, pa vendar še zmerom na obrobju slovenske zgodovine, čeprav je Slovenstvo pretresla, a bolj kot izgubljena, bolj kot zlom tisočletne države, zunaj katere si je komaj kdo – Vladimir Levstik, Ferdo in Juš Kozak, Maister, Lah itn. – predstavljal, da se da živeti; tako večna se je zdela; najbolj evolutivni so predlagali, naj bi se le notranje politično državno preuredila (Krek).

Revolucija med leti 41 do 45, tj. spopad med PJ in DJ, pa je pretresel Slovenstvo do temeljev; in s tem vsakega konkretnega Slovenca. Nič ni bilo več, kakor je bilo prej. Ta doba-dogajanje je zato neukinljivo; ga pa je treba preinterpretirati: obvladati s primerno razlago. To je eden od namenov moje razprave o Slovenski domobranski dramatik.

Spomenik se sicer prav tako kot **Voda** posmehuje slavnostnim govornikom, proslavam, ustvarjanju videza, smetani družbe, ki živi na račun drugih. A slavljenje v **Spomeniku** je vse drugačno kot v **Vodi**. V **Vodi** je Slovenija še čitalnica. V **Spomeniku** pa so tisti, ki se jih slavi, ne inozemski dobrotniki, ampak ljudje, padli v revoluciji in za revolucijo (udje DJ niso niti omenjeni ali pa le zaničevani), kot taki pa žrtve. So ljudje, ki so delali revolucijo iz velike volje, tudi iz polnega srca, so pa soustvarili nekaj, kar je bolj podobno pošasti kot človeku, pomoti kot cilju: svet novih krivic, terorja, hinavščine, kakršne prej ni bilo, manipulacij velikih razmerij.

To se je uprlo Štihu: ta zloraba poštenih ali vsaj mrtvih; zloraba za nekaj diletantskega, malovrednega, umazanega. V **Spomeniku** se – v kritični avtorjevi luči – dogaja dejansko blatenje mrtvih, nesrečnih, zlorabljenih, samozaslepljenih. V tem pomenu je **Spomenik** moralistična agitka zoper črve, ki so se naselili v truplih padlih partizanov; zoper ljudožerce, ki se redijo od mesa teh trupel. **Spomenik** je komedijsko farsični pendant Strniševim **Ljudožercem**.

Spomenik tega ne eksplicira, vendar že predpostavlja, kar je uprizoril Vombergar v **Razvalu**. Ne le padle partizane, kot so Krim, Nina, Špelca, ampak razcep, razstrelitev, kaotizacijo sveta, ki se je tedaj dogodila, ki pa je v **Razvalu** pokazana mnogo bolj prepričljivo, jasno, zavestno kot v **Rojstvu**, **Raztrgancih** ipd. **Rojstvo** in NOBD vnašajo red v tedanje dogajanje. Tudi če ne razlagajo dogodkov povsem enoumno po propagandni shemi Partije, so urejeni po črno beli shemi: črni DJ, beli PJ. Kaotizacija je prihajala šele polagoma v zavest povojne slovenske družbe. Partija je pazila na marsikaj; bila je skrajno izostren, okrepljen nadzorni organ nove allelonomije. Med stvarmi, na katere je najbolj budno pazila – budnost je bila ena njenih osrednjih vrednot, iz nje je izhajala policijska stran PJ –, pa je bilo to, da v družbi ne bi zavladovala kaotizacija, zmešnjava, točneje: da bi Partija sama proizvajala kaos, a natančno toliko, kolikor ji je potreben, da bi ga lahko potem sama ukinjala, s – zdaj nujnim, pozitivnim, seveda po njeni oceni – terorjem preganjala.

Skrajno važno je bilo, da je – na instanci ideološke komisije CKja Partije, ki pa je imela svoje lovke razpete po vsem telesu družbe – vzdrževala eno samo Razlago sveta, bodisi kaosa bodisi kozmosa. Ena sama razlaga pomeni to – isto je pri današnji SKS, ki skuša ukinjati pluralnost razlag in daje eno samo –, da se je bilo Partiji bati predvsem različnih razlag dogajanja, s tem pa različnih – več – osnov kot predlogov za akcije, za spreminjanje neljubih prvin dogajanja. Kdor je hotel imeti v rokah vso akcijo in total(itar)no, je moral preprečiti vse alternativne razlage; s tem pa tudi vse empirično – kaj šele svobodno, dialoško – raziskovanje, ki je dajalo pobude, argumente, usmeritve za drugačne razlage in drugačne akcije. Če pa upoštevamo, da je v revoluciji – tudi po njeni volji, ne le iz obrambe pred fašisti-nacisti kot okupatorji – padlo veliko ljudi, da so padale žrtve na vseh straneh, da se je udeleževal najvelikopoteznejši Načrt za preureditev in preosmislitev Zgodovine, potem je razumljivo, da je moral biti nadzor nad razlago tega strašnega dogajanja še posebno natančen. – Ena od nalog te moje raziskave je tudi ta: narediti novo razlago medvojnega dogajanja; s tem tudi povojnega; s tem tudi PJ in DJ. Vse, kar sem napisal o tem dozdaj, je le priprava na to – dokončno? vsaj zame – razlago.

V SPD so se polagoma uveljavljale nove – drugačne – razlage. A to je bila le ena linija; zelo važna. Druga pa je bila uveljavljanje spoznanja kaosa revolucije, zgodovine, sveta, s tem pa obenem uveljavljanje kaosa samega. Obe liniji je včasih – ponavadi – težko (raz)ločiti, saj, prvič, prve nove razlage še niso bile fiksirane, nastajale so skozi raziskovanje, to pa je najprej dajalo kot rezultat spoznanje kaosa sveta. In drugič, novi kritični analitiki so skrajno pazili ravno na to, da ne bi padli v isto past, ki so jo nastavili propagatorji Partije; in v katero je pad(a)lo toliko dramatikov SPE; posebno Jeločnik v **Vstajenju**. Tudi Vombergar (Jeločnik) v **Napadu**, manj Simčič v **Mladosti**, nič več v **Avgustu**, medtem ko daje Willenpart v **Vnučki**, ki so jo sprejeli udje SPE z zelo mešanimi občutki, kar pomeni pretežno negativno, že prav hudo kritično podobo normalizirane SPE v Argentini.

Kaotizacija je najprej drugo ime za svobodo drugačnega razlaganja. Tudi zato govore današnji ideologi SKS-SPE o anarholiberalizmu; ne zavedajo se, da je bila to glavna psovka Partije oz. stalinistične ideologije zoper svobodne raziskovalce, zoper vse, ki niso hoteli korakati – se obnašati – po scenariju, ki jim ga je določala vodilna grupa družbe. Spet odvisnost SKS od Partije oz. to, da je Partija le radikalizirala že dane strukturne elemente SKS; morda pa kar celo strukturo, če vzamemo za zanesljivo kritično resnico **Hlapce**. Župnik v njih dopušča eno samo

resnico: svojo, našo. Jerman mu je anarholiberallec, čeprav tega izraza tedaj še ni bilo; ali vsaj v SD ni bil uporabljan. Cankar je res v marsičem anarholiberallec: liki Maksa, Mlakarja, Ščuke, Petra, Jermana. Zakaj se ideologi SKS ne upajo soočiti s Cankarjem?

Sodobna znanost, kakor jo analizira eden njenih najboljših poznavalcev, Serres, govori o svetu kot o agregatu naključij, kot o Brownovem gibanju; na tej osnovi temelji filozofija singularizma. Kontingenca je eden osnovnih pojmov za razumevanje sveta; zato znanost danes ne operira več z zakoni, kar bi še rada ideologija SKS, ampak s pravili, teoremi, hipotezami, konstrukti, predvsem pa z verjetnostnim računom. Serres govori o logosu kot o atolu sredi oceana; torej je kaosa daleč največ. To je za sodobno znanost dejstvo; gre le za to, kakšne nove metode je treba najti za razumevanje sveta, da ne ostanemo povsem v njem.

SPD izhaja iz iste izkušnje in iste drža kot sodobna svetovna znanost in literatura; Becketta – recimo **Molloya** – so brali slovenski kritični dramatik že konec 50-ih let; in z navdušenjem; enako Ionesca – **Stole** –, Brochovo **Vergilovo smrt** itn. Odgovor na kaos – na izkustvo kaosa – je lahko zelo različen. Pogoj zanj je tolikšna svoboda PO, ki je toliko močna in obenem v možnosti, da izdela glede na Partijo avtonomno držo, da zavrne partijsko razlago in sprejme podobo kaosa; da pristane na svoje izkustvo o kaosu, ne pa, da ga takoj preinterpretira po partijski shemi, v črno belo agitko. Že ta moč-svoboda je dokaz, da se Partiji program-namen ni posrečil; da je izgubljala svojo monolitnost. Zato je morala takšne spodbijajoče figure eksemplarično kaznovati, odstraniti iz javnosti; Zupana zapreti zaradi objave **Stvari Jurija Trajbasa**, v kateri razlaga Vilibald – čeprav stranska in od dramatika za negativno obsojena figura – teorijo naključij.

A partijski teror ni zadoščal, rojevalo se je vse več mladih, ki so bili v svobodimoči še radikalnejši. Iz njihovega pozitivnega sprejema kaosa (nihilizma sveta) sicer ni sledila politična akcija, uperjena zoper PJ/Partijo (tega se je Partija najbolj bala), vendar pa je Partija pravilno predvidevala, da vsaka drugačna drža-razlaga od njene slabí njeno totalitarno pozicijo.

Naj tu omenim hudo nerazumevanje, ki so ga ideologi SKS kazali ob tem vprašanju. Ker so sami izhajali iz iste strukture kot Partija, tj. gledali na svet enako črno belo – **Vstajenje** –, le da je bilo zanje črno, kar je bilo za Partijo belo, in nasprotno, so razumeli kaotizacijo le kot prehodno – skoraj da le taktično – sredstvo ali obdobje ali držo, ki bi morala čim prej preiti k pravi razlagi, seveda njihovi, tj. "naši". V kaotizmu so gledali nemoč SPD – in sploh kritične libertarne povojne zavesti v Sloveniji –, njeno nesposobnost, da bi prišla do pravih vrednot. Posebno tedaj, ko je ta zavest Vrednote kot absolutne, samoumevne, bele, naše, naivne, neavtorefleksivne, gentilne itn. jemala na piko, jih detronizirala, analitično razkrajala in kazala njihovo istost s partijskimi oz. s predmodernimi zakoni Newtonovega tipa.

Če so te vrednote iz fizikalnih zakonov prevedene na območje morale in estetike, še bolj pokažejo svojo slabo plat, pomenijo predvsem zagovortemeljevanje novega terorja te ali one socialne Konvencije, allelonomije, hierarhičnega modela; ali pa tisto, kar so kritični misleci najbolj razkrinkovali na primeru Vidmarjeve estetske aksiologije, ki je bila – ne slučajno! – tako všeč in blizu Rebuli. Vidmar se je med starejšimi strastno, zagrizeno, polemično in samozavestno boril za skrajno poenostavljene lestvice vrednot znotraj kulture-misli-umetnosti, Strniševo delo je razglašal za delo norca, Božičevo za delo zmedenca, Zajčevo za delo diletanta itn., obenem pa se vnemal za delo Toneta Svetine. To je

bila le banalna realizacija njegovega doktrinarstva, ki je ostalo subjektivno – merilo okusa – le na zelo začetni ravni; iz te ravni je – vsaj po vojni, pred vojno je bil mnogo širši v svojem svobodoumju, posebno v polemikah z Ušeničnikom itn. – prehitro preskočil k objektivno danim, skoraj absolutnim sodbam-merilom-vrednotam.

S kritično analizo Vidmarjeve drže je povojna kritična zavest razkrajala partijsko. Vidmar je postajal vse bolj glavni partijski ideolog-aktivist, medtem ko je Zihelr onemogel, a je bil tudi mnogo manj prepričljiv za sredinsko publiko, saj je svoje absolutizacije vezal preveč direktno na Partijo, medtem ko je znal Vidmar isto korist – pristranost, službo Partiji – skrivati za visokomernimi humanističnimi frazami oz. izrabljati svojo preteklost nepodredljivega intelektualca za plašč, pod katerim je postal glavni zagovornik partijskega redukcionalizma in totalitarizma; ne le v kulturi.

Ideologi SKS so s tem pokazali, da jim gre za obnovo totalitarnega politizma; namesto partijske enoumne totalitarne ideologije so hoteli uveljaviti svojo. Začetek pluralizma je nujno povezan z izkustvom kaotizma. Pluralizem sam je s stališča enoumja kaotizem. Pluralizem namreč predpostavlja neusmerjenost socialnih, političnih akcij, estetskih in filozofskih sodb, celo vrednot; kaj je vrednota, se dokazuje šele v dialogu, ki je po bistvu pogovor med enakopravnimi različnimi. Vsakdo ima pravico do uveljavljanja svojega mnenja; ta pravica se sme – mora – omejiti šele tedaj, ko postane akcija, ki je v nasprotju z deklaracijami o človeških pravicah itn. Odtod danes polemika v ZDA, v Nemčiji itn., kako daleč z omejevanjem pravice do svobodne javne besede, ki jo uporabljajo neonacisti. Mejo je zelo težko določiti. Treba je imeti pravi umetniški posluš, da se meja ne oži, ko ni nujno potrebno. SKS pa terja kar prepovedi – tu in tam; kot da se da s prepovedmi in likvidacijami kaotov narediti kaj ustvarjalnega.

Največji prodor povojne svobode je ravno v 50-ih letih, ko uveljavijo Zajc, Božič, Javoršek itn. ne le pravico do kaotizma, ampak ta kaotizem tudi utelesijo v vrsti umetniških del. Ta dela s strani SKS še danes niso sprejeta, medtem ko jih je Partija polagoma začela dopuščati, najprej praktično, nazadnje – s podeljevanjem Prešernovih nagrad – pa tudi javno državno uradno. S tem je pokazala, da odstopa s svojih izhodišč; s tem je dejansko pripravljala tudi svoj odstop od vodstva slovenske družbe. Tega namena SKS še ni pokazala. Najbrž bo potrebno še precej časa, da se bo zavedela, kaj počne; kako rearhaizira; kako je le dvojček Partije; kako ni rešitve, če se vrača v obdobje 41 – 45, le da hoče podeliti naknadno zmago DJu. In obnoviti vse vrednote DJa, najbolj radikalno podane v **Vstajenju**.

Kaotizem dobi v drugi polovici 60-ih let novo podobo: stopnjevanje z igro, v igrivosti. Nato, ko se skaže plitvost ludizma, se skuša obtežiti z neomagizmom. Ob tem teče proces civilizizma. Vsako od teh treh etap-modelov bi lahko karakteriziral z eno med najznačilnejšimi dramami: **Potohodec** (kaotizem), **Grenki sadeži pravice** (ludizem), **Čarovnica iz Zgornje Davče** (magizem), **Pod Prešernovo glavo** (civilizem).

Na kaos so bili mogoči tudi drugačni odgovori: s tragizmom: **Mrak v Rdeči maši**, Torkar v **Pisani žogi**. Vsi ti so dopuščali močno prisotnost naključnosti, zmede, nepredvidljivosti, spletk usode; dopuščali so jih kot odprto možnost, niso jih zapirali kot **Težka ura** in **Vstajenje**. Civilizem postane nova plitva ideologija, če ni odprt do kaosa. Mora ga premagovati; a z umom in vestjo, ne s socialnim terorjem bratovstva, ki pa danes sploh ni več bratovstvo in to ne more biti, tudi če se ima za krščansko skupnost; je prisiljeno bratovstvo, predvsem pa je simulirano. Danes politično strankarska grupa – pa naj so to magisti znotraj

Demokratske stranke, Hribarja itn., ali neototalitaristi znotraj krščanske demokracije, Capuder itn. – ne more pretendirati na to, da bi postala novo pristno bratovstvo. Ni več idej-fascinacij zgodovinsko svetovnega in (psevdo)religioznega pomena, ki bi ljudi lahko iskreno prepričale v nujnost in možnost obnove takšnega Bratovstva kot Tovarišije, kot Bratovščine.

Na tem je že, kot inteligentnejša, skrahirala grupa okrog Nove revije, ki je vzpostavljala bratovstvo na osnovi slovenskega gentilizma in sakralističnega magizma. Zdaj čaka ista usoda še člane SKS. Vendar bo pri njih trajalo dlje, saj so manj svobodni, manj avtorefektirani, bistveno bolj vezani na obnovljeno sveto preteklost: na DJ. Novorevijejci so intelektualna skupina, ki hitro redefinira svoje programe; to lažje stori, ker so majhna skupina. SKS pa je ogromen stroj, ki je od magističnih gentilstov sprejel vrsto samoslepil, a jih vezal – eksistencialno – na lastne duševne poškodbe iz preteklosti; tako se je strdil beton, ki ga bo zelo težko razbiti. Predvsem je važno, da ga ne razbija nihče od zunaj; da ni v družbi zoper SKS nobenega terorja. Sama sicer trdi, da ga pričakuje – restalinizacijo, romunizacijo –, kar pa je le strah na osnovi napačnih analiz. Vse delo mora opraviti SKS sama, znotraj sebe. Tudi temu je posvečena ta razprava o SPED.

SKS je imela s kaosom do druge vojne majhne izkušnje; tistih pa, ki jih je imela, ni znala prav porabiti-razložiti. Spet je Meškova posebnost, da je bil prav on med tistimi, ki so se najbolj odprli kaosu. Nikakor pa ne Finžgar; ta ga je obvladal že vnaprej, z umnimi pedagoškimi prijemi, v **Verigi**, v **Razvalini**. Jalen ga je prevajal še največ v **Bratih**. Medtem ko je bil liberalcu Govekarju tuj; **Grča** je moralistična agitka. Še največ bi ga bil zmožen podati Gangl, a tega enostavno intelektualno ni zmožal. **Sin**, posebno pa **Sad greha** ostajata na pol pota k diabolizmu. Več je momenta notranje zmede v **Sfingi**; ta že z naslovom kaže, za kaj gre. A Gangl po tem ni nadaljeval, ni ekspliciral radikalnejšega stališča. Z umetniškega področja je prestopil na politično. Politicum pa terja maksimum poenostavljanja.

Meškovi **Materi** nameravam posvetiti posebno knjigo; tudi s tega vidika. Meška je groza pred vdorom kaotizacije, ki jo je nenavadno pristno doživljal že od **Obsojenih** naprej. Razpad družine kot osnovne celice družbe je posledica kaotizacije, ki se polasti materinih otrok; vsem se zmede, hrepenijo – gre za kritiko Cankarja – po nedosežnem, a takšnem, kar ni uresničljivo, kar je prej nič kot Bog, prej magija kot trdna vera, prej fantastika in fantazmagorika kot transcendiranje, ki se ima na uzdi. Ker so preveč odprti, nasedajo tujim idejam, te pa jih povsem zapeljejo, stran od samoobvladovanja, značilnega za Mater, k prepuščanju vetrovom – Oton Župančič –, novot(arij)am, brezbrežnosti, s tem pa nesmislu, na koncu katerega čaka brezno nič: smrt.

Ne Meško na eni ne Cankar na drugi strani ne dosežeta točke, ki jo oblikuje koncilski Rahner. Cankar je mnogo preveč magist, dekadent, new ageovec, anarhist, milenarist; v tem je Meškova kritika Cankarjevega prelahkotnega prepuščanja vsem izmišljijam sodobne evropske misli točna. Cankar je bil dostikrat v tem neselektiven, kar pa je posledica tega, da je moral vse te nove ideje preizkusiti sam. Skoraj nikogar ni bilo, ki bi to delal; kot se to dela oz. deli delo v razviti pluralni družbi. Moral je biti pristaš Nietzscheja, Marxa, Emersona, Maeterlincka, Bahra v obeh fazah, Petra Altenberga; včasih pristaš med sabo izključujočih se gibanj-teorij hkrati; pred smrtjo socialdemokratizma, krščanstva, magizma, nacionalizma itn. Velik je v tem, da je vzdržal ta kaos, to pluralnost narazen silečega; da so bile vse te drže v njem pristne. S stališča preprostega

enoumja je morala biti ta njegova širina-mnogovrstnost strahotna, neiskrena, zgolj eksperimentalna, cinična, presvobodna, nora. Takšne očitke SKS naslavlja še danes na vsakogar, ki se ne pusti reducirati na pokornega pristaša ene linije.

Obenem pa je Meško z Rahnerjevega stališča preveč zaprt, preveč – socialno – pristaš arhaične družine, njenega togega notranjega reda; konsekvntno temu tudi reda, ki bi ga morala imeti družba, če naj bi bila, kot si Meško želi, razširjena arhaična družina. Rahner najdeva srednjo mero: ko odkriva, da je človek atol v oceanu, mu ta ocean ni le kaos in niti ne predvsem kaos, ampak brezbrežnost božjega. Seveda mora zato to božje povsem drugače razložiti, kot ga je neotomizem: kot sveto skrivnost, kot transcendenco, ki kaže v neimenljivo, v neujemljivo, v nepredstavljivo, v neobvladljivo.

To je važen moment: biti ves čas odprt neobvladljivemu; to je moment današnje svobode, ki je osnova tudi SS. Zato družine ni mogoče zapreti vase; takšno krščanstvo je preseženo kot tradicionalno. Nedoločljivost se udejanja tudi v razmerju PO same s sabo, z drugimi-najbližjimi, torej s starši, otroki, brati znotraj družine; a če se udejanja tu, se še toliko bolj v družbi. Takšna družina, kjer so PO apostoli znotraj božje brezbrežnosti, ki pa je odnos svetloba-tema, ne le čista svetloba, ampak v enaki meri motno, nejasno, ne more biti gola aplikacija katoliških načel, kot sta to zahtevala Mahnič in Tomec. Ne more biti več povsem – morda sploh ne od zunaj – nadzorljiva, preverljiva, transparentna. Ne deluje po mehaniki zakonov, ki so jasno izraženi v poslušnosti enostavni versko-konfesijski praksi, bolj praktikam. Ne poisti se z zakoni, s tem ne reificira oz. ne usužnji-uhlapči togemu racionalnemu socialno ideološkemu organogramu. Vanjo prodira svoboda. Odpira se tej svobodi, ker ve – pred koncilom se tega ni zavedala, ker ji teologi tega niso povedali, govorili so ravno nasprotno –, da jo je dal Bog; da jo Bog hoče v ljudeh in družinah.

Težava – in veličina – nastopi tedaj, ko PO odkrije, da je od vsakega njenega ravnanja, od vsakega njenega posameznega postopka odvisna usoda celotne družine, njega samega, tudi njegovega najbližjega. Strahotna odgovornost, ki jo je Meško čudovito čutil, a je ni znal razrešiti. Šele ta odgovornost omogoči človeku, da postane evangelijski kristjan. Prej, ko je varen v zaprti družini, ni človek, ampak termit – rečeno s hiperbolo. Obrani se pred vdorom greha, a naredi največji greh: odpove se svobodi, ki jo je dal človeku Bog. Mar ni ravno to varnost, ki jo ponuja človeku hudič, varnost, ki zanesljivo prepreči – kot zaprt sistem – komunikacijo človeka z Bogom, prekine vodovod, po katerem se dogaja soodreševanje?

Človek, ki deluje v koncilskem duhu, se vsak hip zaveda svoje nemoči, grešnosti, zločinskosti. Tedaj ko pada pod bremenom odgovornosti, ko greši, Jezusa osebno, singularno pribija na križ, kot to ugotavlja drugi koncilski teolog von Balthasar. Pa vendar le tako zmore tudi nasprotno akcijo: da Jezusa (so)odrešuje, jemlje s križa, je solidaren z Njim v nošenju bremena, v grozi, ki jo je Jezus čutil na križu, ko je izkušal, da ga sam Bog – Oče! – zapušča, ko je do neizmernosti sam in smrten, a je obenem v osnovni krščanski veri-zaupanju, da bo Bog, ko bo hotel, vendarle prišel, vzel njegovo dušo k sebi, a nazadnje tudi – v nam sicer neznanem načinu – telo. Predstave, ki jih o tem sporočajo evangelisti, so pač prirejene njihovi preprosti pameti-predstavljenosti in kulturi tedanjega judovskega časa; krščanski filozofi aleksandrijske šole – Klemen itn. – so te predstave že kmalu preinterpretirali, poduhovili, vendar pa so ohranili ozadje, iz katerega so rasle. Takšne preinterpretacije so nujne tudi danes; in so jih koncilski teologi že v nemajhni meri naredili.

Model, ki ga daje Rahner, je na eni strani prostor nemajhne svobode, a brez te svobode MM ne morejo preiti v SS, predkoncilski KC v koncilski; na drugi strani pa omogoča, da ne postane le model simulacije, ki je nazadnje le igra. Nahaja se vmes: med ječo in igro. Med neodrešljivo realiteto-fakticiteto in svobodo-fikcijo.

Ni govora več o bratovstvu. Ampak o CD, ki pa ni le formalno pravna sistemska dogovorna psevdorealnost. Je okvir, znotraj katerega se ne le iščemo kot PO, ampak tudi kot PO soustvarjamo in soodrešujemo; takšna je človekova odreševalna moč, ki mu jo je kot svojemu partnerju-sodelavcu podelil Bog. Na vsakogar je PO navezana kot na cilj svojega ravnanja-ljubezni, ne pa kot na predmet svoje zakonsko običajnostne moči. Če hočete: vsi ljudje si postajamo bratje-sestre, vendar brez terorja; gre za celotni človeški rod, ki je osnovna družina; če je rod manjši, je gentilen in je bratovstvo-teror. Šele celotni človeški rod kot edini primeren prostor za uresničevanje človeškosti vsake PO posebej prepreči lastnosti, ki so nekrščanske: ksenofobijo, rasizem, nacionalizem itn. Družina se pokaže v tem duhu kot slika tega celotnega človeškega rodu, ne pa kot njegova edina prava celica, ki se sestavlja kvečjemu do roda-naroda; onkraj nje pa že ni več veljavna kot model, saj so onkraj roda-naroda le sovražniki, tujci.

Lahko sicer rečemo, da je Bog ustvaril najprej PO: Adama, Evo. Vendar ni daleč od iste resnice sklepanje, da je s tem hkrati prav tako primarno ustvaril človeštvo, celotni rod; njuni otroci niso le pozunanjenje njunih PO. Njuna družina je človeški rod. Med vsemi tremi modeli je enačaj. A če je tako, potem se skažejo ideje o lastnem bratovstvu kot edino pozitivnem, za poganske: za pravi odpad od Boga. Prav smešno je, če se skuša SHS danes sama sebi in drugim predstaviti kot novo in hkrati prastaro, a zmerom edino pravo Bratovstvo skoz stranko, skoz KD. Niti ne skoz Cerkev, ampak skoz politično formacijo, ki naj bi bila hkrati še ideološka, etična, organizacijska (ustanavljanje zasebnih šol na osnovi verske pripadnosti itn.).

Takšna ideološko politična formacija je karikatura krščanstva. Je histerična, saj mora najprej premagati nevarnost simulacije, v katero jo nujno nese. A ne more biti nič drugega kot prikrivajoča se simulacija. To je najslabša možnost: tista vmesna drža med naraščajočo simulativnostjo in zaradi tega pospešenim rearhaiziranjem kot patološkim odgovorom na simulacijo, ki je bila značilna za fašizem-nacizem. Postavljena je dejansko že na izkustvo nihilizma – ne more, da ne bi bila tako postavljena, saj je bila nič izpostavljena pol stoletja, nič stalizma in nič zahodnega libertinizma –, a ga ne prizna kot svoje izkustvo, kot usodo, od katere je opredeljena tudi sama. V tem pomenu noče biti avtonomna; biti zunaj usode-zgodovine-družbe-sveta-časa.

To pa je ravno – po Rahnerju – nekrščansko početje, saj se kristjan sploh ne more drugače uresničiti kot skoz delovanje v času-zgodovini-družbi, torej prek neposrednega izkustva vseh pojavov časa, s tem tudi zla. SHS si zamišlja novo getoizacijo, le da ji je bil dozdej – s strani komunizma – geto vsiljen, zdaj pa ga izbira sama, ker se ne želi okužiti z naključji, s temô, z brezbrežnostjo, s kaosom. Radikalizirano rečeno: z Bogom, ki prihaja iz oblaka, iz teme, skoz igro svetlo-temnega, ne pa skoz golo svetlobo enournega. Očistiti se od vseh nevarnosti pomeni očistiti se od Boga; pomeni zapisati se le Spomeniku-Kamn-Reci-Simbolu, ki ga takšna zbegana grupa naredi za boga. A ne stori nič drugega, kot da si – po poganski logiki – izbere novega malika.

Naj še nekoliko pokomentiram konec **Vode**, trenutke, ki so še tekli po predvidenem scenariju; namreč predvidenem s strani občinskega tajnika, ne pa resničnega agensa usode, ki je Amerikanec Kopriva. Zadeva ni nepomembna. Naj

se zdi, da je Slovenija danes že tako daleč od čitalnic, se je ob volitvah, na referendumu za samostojno Slovenijo, ob proglatitvi samostojnosti itn. duh čitalništva vrnil, ekscesivno; in se najbrž vrača zmerom, tudi pri najrazvitejših. Je sicer v nemajhni meri simuliran in avtohistereziran; vprašanje pa je, če ni bil tak že v času čitalnic, saj sem že bil omenil, da je čitalniška veseloigra – Tomšičev, Ogrinca itn. – v osnovi ludistična.

Ludistična bi bila tudi karnevalizacija počestne – socialno marginalne, komedijsko burkaške – ustvarjalnosti, kakor analizirajo Bahtin in drugi sociologi, predvsem tisti, ki so strokovnjaki za rimske bakhanalije, praznike, rituale. Ti so sicer precej znani, a jih je dozdajšnja sociologija puščala vnemar kot nepomembne, kot marginalne; vso resnico je videla v dogajanju v centru, v senatu rimske republike, na cesarskem dvoru, na bojnem polju, med heroji, od Ahila in Hektorja prek Eneja do bratov Grakhov, Jugurte in Cezarja. Tudi na Slovenskem: glej Kreftovega **Tiberija Grakha**, drama, ki vizira rimsko – svetovno – zgodovino pod vidikom heroizacije ljudstva kot upornega.

Shakespeare je tudi zato tako velik, ker je zmozel združiti oba momenta: igro in usodo, svobodo in nujnost, komedijo, ki jo je spustil do surove burke, in tragedijo najvišjih zasnov. Na Slovenskem še ni dobil ponovitve, seveda v manjšem obsegu in pomenu. Šeligo, Jovanović, Jančar ipd. sicer skušajo iti po njegovi sledi, le da ob tem zahajajo preveč v indiferenciacijo obojega, tako da ni čista niti tragedija niti burka; izdelujejo model, ki se sam v sebi spodbija. Morali bi tako trdno verovati v tragijsko naravo sveta kot Mrak, a obenem biti tako svobodno cinično ljubeznivo suvereni kot ludistični Jesih.

Tudi simulacija kot model odnosa do sveta je enako že od nekdaj, kot je tragedizacija in vernost-verskost. Le da je v določenih obdobjih in pri določenih slojih bolj razvita; mar ni Shakespeare celo vojaškega sloja – kot edino herojskega – prikazoval kot burkaško simulacijskega? Glej **Troilusa in Kresido**. PJ je imel vice, ki so jih s tem v zvezi trosili naokrog Zupan, Brejc ipd., za skrajno nesramnost, ki jo je hudo kaznoval. Če kdo ni vzel njegovega heroizma-požrtvovalnosti-verskosti za posvečeno, če je videl v nji komedijo, kakršna je Jovanovičeva drama **Don Juan na psu**, je bil v 50-ih letih kaznovan s hudim zaporom.

Na drugi strani pa je srednji vek dopuščal marsikaj, le da se je moralo to odvijati na cesti, na neposvečenih krajih. Tudi dovoljenje za sam teater je veliko popuščanje realiteti človeka; Tertulijan je teater radikalno odklonil; in Tomec za njim. Oba sta vedela, da se začenja prav s teatrom derealizacija sveta; ta pa ni bila prava – za vidik enostranskega krščanstva. Modrec ve, da je treba preprečiti zmagovalcem, oblastnikom, dostojanstvenikom vere in idej, da bi se jemali preveč zares ali pa vsaj to, da bi od nas terjali, da jih jemljemo preveč zares. Proslave državnosti in drugih ustanov so kot nalašč za to, da v njih – skozi – slavimo heroje. Do kakšnih neizmernih neumnosti se je slavilo Tita; a pred tem Korošca! Komedijska je sijajno sredstvo, da se postavijo stvari na primerna mesta: da se pogleda, kaj je zadaj za proslavami, pa naj bodo še tako dobronamerne in služijo slavljenju zaslužnih osebnosti.

Vombergar je to dobro razumel; bolje kot Kreft, ki je kljub vsej ljubeznivosti napisal s **Kranjskimi komedijanti** proslavljajoče delo, polno blagega ressentimenta do slovenske preteklosti in njenih zaslužnih mož. Vombergar proslavo sicer spodbija tudi zato, ker je bila že zamišljena kot malovredna: kot slavljenje nekoga, ki je dal denar za vodovod, torej kot hlapčevsko dejanje, saj bi si morali – in so s prevaro tako tudi naredili – vaščani sami iz svojih žepov zgraditi vodovod. A obenem ve:

vsakršno slavljenje živih ljudi je hlapčevstvo, poniglavost, abotnost; pa naj so še tako zaslužni. Zato sta Jurčič in Kersnik izbrala bistro varianto, ko sta v proslavo Bleiweisa in Novic napisala komedijo, ki je imela politično moralno ost in ni bila topoumno hvaljenje slavljenca; **Berite Novice!** Tudi iz tega vidika je **Voda** še aktualna; in bo ostala aktualna.

Dvanajsti prizor se začneja takole: "Množica. Na vasi zaigra godba; čuje se korakanje čet, povelja četnikov in vzklikanje ljudstva. V daljavi pokajo možnarji." Vaščani so edinstveno složni, ko gre za proslavljanje; ali v gostilni ali na javnem prizorišču sredi vasi. Ko gre za razbremenjevanje. Ko gre za simulacijo velikih dogodkov. Ti so sami na sebi – nesimulirani – nevarni. Ne morejo biti zares veliki, če ni za njimi usode, tj. človekove moči, da usodo premaga. A lahko je ne premaga; koliko vojn in spopadov z divjimi silami narave je izgubljenih! Igra z usodo je vse kaj drugega kot igra z ritualnimi podobami, kakor si jih zamišlja avtor simulacijske scenarije. Veliki dogodki se ponavadi dogajajo v tišini, čeprav so države nagnjene k temu, da jih napovedujejo, seveda v optiki, da bodo takoj zmago; v dogodku slavijo že zmago in moč samih sebe.

Vse drugače pa je, ko se skaže, da so bila ta naivna verovanja prazna; da nacistična Nemčija ni v eni potezi Blitzkriega podrla Rusije na tla; treba je brati le pretresljive in empirično bogate spomine-opise v Žibertovi knjigi **Pod Marijinim varstvom**; tam se vidi še močnejše kot v **Doberdobu**, kaj je realiteta velike osvajalno-osvobodilne vojne. Kako neslavno se je končevala epopeja nacističnih vojakov v SovZi, čeprav so dajali ti vse od sebe in bili pravzaprav tedaj največji junaki; najbolj so se premagovali, borili so se v najtežjih razmerah, in vse bolj brez vere v zmago, lačni, invalidni, prestrašeni, na begu, pa vendar skrajno odporni, disciplinirani, močni. Tu ni bilo nikakega vzklikanja množic, zastav, scene, kakršno je Hitler – kot veliki arhitekt – pripravljal za sprejem zmagovite armade; tako si je zamišljal predelavo prostora okrog Brandenburških vrat in aleje Unter den Linden. Tudi naknadna besna samoslavljenja Zmage, ki so si jih dovoljevali člani PJ dolga leta po vojni, niso mogla skriti realitete; zdaj prihaja v celoti na dan; tudi skoz **Razval**.

Vsa simulacija ni mogla skriti tragedije. V **Vodi** slovenske tragedije še ni; tudi Majcnove drame iz prve svetovne vojne (**Dediči nebeškega kraljestva**, **Kasija**), Bevkova **V kaverni**, Cerkvnikove itn. niso mogle ustrezno napovedati tega, kar se je zgodilo med revolucijo; dogajale so se na fronti ali v zasedenem Beogradu. Slovenci se v resnici še nismo soočili s tragedijo; morda v verskih vojnah, a tedaj še nismo bili avtonomna nacija z lastnim nacionalnim spominom. Tudi Kreftova obnova kmečkih vojn (**Velika puntarija**), Medvedova (**Za pravdo in srce**), Sketova turških vpadov (**Miklova Zala**) niso bile več kot ali napovedi revolucije ali folklorni spomini na neopredeljujočo nas preteklost. Simulacija ne more nikdar skriti tragedije, če tragedija je; kot ne more prikriti navzočnosti božjega.

Poslušajmo občinskega tajnika, ki je mojster za zanosno besedo: "Pri tem ko radostnega srca odpiram današnjo slavnost ... pozdravljam vse goste, ki ste od blizu in daleč prihiteli na to vodeno slavnost, da z nami kot bratje delite našo srečo!" Obnavljanje bratovstva je predvsem že simulacijsko. Kasneje se obnovi – znotraj PJ in DJ kot vojaških tovarišij –, a znotraj najstrašnejše rearhaizacije, saj ni hujšega regresa kot padec na raven Kajna (in Abela kot žrtve), na raven medsebojnega pobijanja. Zidava novih svetov s pobijanjem je sama na sebi zlo, čeprav je stalen obrazec človeške zgodovine.

Si je mogoče zamisliti svet, ki bi pomenil realiteto, a ne bi bil tragedija in seveda ne simulacija-igra? Je to sploh mogoče, glede na to, da je osnovni krščanski model križ? Se da izbirati le med križem kot trpnostjo in vojno kot agresivnostjo oz. derealizacijo ludistične igre-teatra? Mohamed je odklonil trpnost križa, a zato padel v rearhaizacijo: v sveto vojno. DJ je sledil Mohamedu, ne Jezusu. Teorija o nujni, dovoljeni krščanski obrambi krščanskih vrednot, KC in Boga ni prepričljiva, čeprav je tudi delna resnica; iz obrambne grupe je nastala agresivna grupa kleronacizma. Kaže, da bi mogla današnja SKS obnoviti bratovstvo le na ta način; odtod njen vse bolj bojni antikomunizem. Bo še trajal po volitvah? Kako dolgo?

"Slavnost, ki jo tu obhajamo, ni navadna slavnost, to je spontani izliv radosti naše duše, ki je ta dan v stoletnem hrepenenju svojem našla izpolnitev!" Besede so lahkotne, predimenzionirane, kot je lahkotna vsaka retorika ob takšnih priložnostih. Kajti če naj bi besede pomenile, čemur dejansko ustrezajo, potem ne bi bile izgovorjene na slavnosti, ampak bi bile žlahten in krvav sad strahotnih osebnih in socialnih preizkušenj, trpljenj, padcev, tragedij, veličastev.

Je mogoče govoriti o sreči na ta način? Kaj je sreča? Ni to najvišja sanja človeštva, ki jo sanja, ne da bi se zavedalo, kaj vse je na poti tej sreči kot ovira? Če ni sreča ta neznansko daljni cilj, za katerega ljudje umirajo – Krim in Nina, ko govorita v **Rojstvu** o njuni prihodnji sreči –, potem je le naključje; to je potem sreča na loteriji, dobitok v igri na srečo. Je le simulacija realitete, če ni celo magiziranje realitete in simulacije kot v Hribarjevem primeru; Hribar razlaga svetost življenja kot igro na srečo in skuša iz indiferenciranja sreče in groze narediti skrivnostno retoriko, bližnjo nacistični.

Ljudje obhajajo slavnost, ne razumejo obhajanja kot obhajila, tj. kot pretresljivega spomina na Jezusovo smrt, na to, da se skoz obhajilo Bog daje ljudem, da bi jih oživil, a v transcendentnem pomenu. Je radost res le javni ropot, pretirana verbalistika, žongliranje s konvencionalnimi gesli? Ni radost – veselje – eno najtežje dostopnih stanj in čustev, če ga človek nima za čustvo telesnega in duševnega ugodja? Ni pogoj veselju milost? Kajti kako je človek lahko vesel v svetu, kjer ljudje ne le umirajo, ampak kjer mučijo nemočne, kjer Srbi – po poročilu komisije uradnega nemškega Bundestaga – mečejo v tovarniške peči na desetine dojenčkov, da se pred očmi mater pečejo? Kdo od srbskih nacionalistov si je predstavljal in želel tak svet, ko je pred pol desetletja napovedoval in terjal sveto iredentistično vojno za trajne srbske pravice, za enotnost srbskega naroda? Kot si najbrž nihče od članov PJ 1941 ni predstavljal morije, ki jo bo tudi v njegovem imenu zagrešila Partija ali njen vrh nad nebranjenimi tisoči vrnjenih domobrancev. V takšnem svetu je veselje luksuz. Vendar je nujno, sicer človek zblazni pod pezo prevelikih strahot. A veselje, ki je posledica zatemnitve resnice, je le zaigrano, lahkotno, malovredno veselje.

Kaj naj počne v zvezi, ki jo poudarja občinski tajnik Jakopič, duša? Izraz duša je porabljen za nekaj čisto drugega. Duša je tu zlorabljena, kot bo v revoluciji; le da je v **Vodi** zlorabljena retorično, prijazno, protoludistično, v **Razvalu** pa bo mučena do skrajnosti. A bo prav zato edino takšna imela možnost – Andrejeva in Žanetova duša –, da bo volila Boga namesto hudiča; da bo poslušala vest. V **Vodi** nastopa "naša duša", kar pomeni ime za naš rod-narod-etnijo-kolektiv: za njegov posebni – duhovni – izraz in naravo. Narod kot sestavljenka iz živih posameznikov res hrepeni po marsičem: po kruhu in po svobodi. Hrepeni stoletno, ker pač stoletja traja. A kdaj se v resnici to hrepenenje izpolni? Konec junija 1991? 9. maja 1945? 29.

oktobra 1918? Datumov je mnogo, ker je mnogo narodov in ustanov, ki se imajo za odločilne. Lahko jim dodamo prikazovanja Marije v Lurdu, v Lorettu, v Parizu Mariji Soubiran, v Fatimi, v Medjugorju itn. Lahko jim dodamo še obletnice meniških redov pa rojstev slavnih kraljev pa celo velikih katastrof. Vse je mogoče slaviti; v vsem je mogoče najti izpolnitev stoletnih in tisočletnih sanj. Pa ni vse to slavljenje ceneno?

Ni pravi stik z Bogom ali Marijo tisti, ki ga doživlja Dioniz v **Vidi** ali Majcnov **Meho**? Oba na samem, v podtalju azila, v samotni revni bajtarski kočici na robu vasi. Torej v duši, ne v javnosti, ne v družbi, ne tam, kjer ima kdo korist od slavljenja svetih stvari. Ni edini primerni način slavljenja tisti, da se verniki pripeljejo recimo kot udje skupine karizmatikov v Paray-le-Monial, tihi, brez ene same slavnostne besede, le z nenehno iskreno molitvijo, se tam na posebej tihih mašah pripravljajo na sprejem Svetega Duha? Ta nato tudi zares pride, vsaj ni razloga dvomiti o tem – imam lastno izkušnjo –, saj ne sledi iz tega srečanja nič slepilnega, nobena korist, nobena tosvetna zmaga, nobena nadmoč nad drugimi, niti ne navadna sreča zaradi veselja nad zadeto tombolo. Ampak le sprejem milosti, ki pomeni oživitev vere v Križanega, ki je Odrešenik.

Vombergar nenavadno jasno in bistro razkrije, kaj se dogaja zadaj, za Vstajenjem Rodu/Vasi. Zadaj je režija. Ali Kopriva ali Jakopič. Zmerom nekdo. Tako je z vsemi Vstajenji, ki so zgolj od tega sveta. Koprivovo režijo sem prekomentiral. Jakopič je beden, le komičen. Zasleduje lastne interese, čeprav ne velikih. Zato je poražen, če je poražen ... Kaj pa, če se bo zmerom znašel kot maček in padel na štiri tace, v službi novega gospodarja? Ali pa starega, ki se mu je – po sreči – obnovila in poglobila oblastniška vloga (župana, ki dobi za zeta Koprivo). Jakopič se pripravlja na slavnost tako, da si obeša na prsi medalje; koliko gnusnega, grenkega bi se dalo reči o medaljah, dozda na vseh frontah sveta in v vseh družbah podeljenih tudi za resnično trpljenje, a zlorabljenih v namen, da bi odlikovane čim bolj podredili trenutnemu gospodarju! Medalje v kombinaciji z gasilci so scena, na kateri deluje – igra – vaški režiser.

Jakopič "pogleda medalje in jih pogladi z roko"; nova slovenska oblast že deli medalje svojim udom, ki da so najbolj zaslužni za slovensko osamosvojitev. "Kako krasna takale stvarca! Človeka napravi dostojanstvenega in vzbudi občutek generala!", Rupnika in/ali Mačka. Ali pa šem iz Golieve **Kulturne prireditve**, kakega emigrantskega ruskega generala, ki prodaja medalje v brezcenje, da bi si lahko kupil kruha. Kaj so pomenile medalje Rupniku v trenutku, ko so ga ustrelili? Kaj bodo Mačku v trenutku, ko se bo srečal s smrtjo, a obremenjen z vso grozo krvave vesti? A naj se dogaja odlikovanje na najvišji ravni – ko Napoleon deli kolajne svojim maršalom – ali na najnižji, ko si jih deli suhodolski tajnik sam sebi, zmerom je isto, kar se kaže za slovesnostjo, pa naj je takšna ali drugačna: – Jakopič: "Ogleduje se in popravlja: 'Mislim, da povsem častno zastopam vrhovno instanco občine.'" Gre za to, da vse vodi vrhovna instanca občine – družbe – ali njena siva eminenca. To je realiteta ozadja.

V ospredju pa je tisto, v kar nas skušajo prepričati tako Jakopič kot Napoleonovi ideologi; tudi Jeločnik in Bor: **Vstajenje vasi** (sveta, družbe, človeka). Takšen je naslov pesmice, ki jo je za namen proslave zložil priložnostni poet Jaka Jakopič. Pesmica se glasi: *Praznično pojo zvonovi,/ tromba slavnostno buči,/ vriska polje in bregovi,/ v sreči Suhi dol drhti!/ Strti so strasti okovi ...*

Vstajenje, če ni vstajenje Boga, je deklamacija; česar se je nazadnje zavedel tudi Jeločnik. Je praznik kot simulacija. Je najhujše samoslepilo, če ga vzamemo

zares. SKS ga je pred vojno še nemalo (koliko?) jemala zares, prepričana, da odzdaj režira slovensko družbo; da se ji predstava ne more ponesrečiti, z njo vred pa ne njena realiteta: da slovensko družbo obvlada. Kristjan ve, da ne obvlada nič; da obvlada le nekaj začasnega. Da mora biti odprt do Boga, do trpljenja, ki nenehoma sledi. Da se ne sme vdajati samoslepilom, kako da vnaša z družbovanjem na ta svet božje kraljestvo.

Kazen, ki jo je moral prejeti slovenski kristjan, je bila strašna. A jo je sprejel kot namestnik za božjo žrtev. Bog ni bil kaznovan, kajti Jezus ni nikdar v evangelijih zapisal kaj takšnega kot vaški politik Jaka Jakopič – nova pesmica, ki jo bosta deklamirala na slavnosti z Joškom ali Joško sam: *Vse v redu, vse po vrsti,/ kamor se ozre oko,/ vse nam gladko gre pod prsti/ kot namazano kolo.* V sanjarijah da; v realiteti ne. Kdor zamenja fantazije za stvarnost, bo udarjen.

Razval kaže, kako brez reda, zoper red, kako negladko in nenamazano je teklo, kar si je DJ zamislil. Oziroma: če kaj, je gladko tekla kruta usoda, ki je ravnala z Jakopičem, Joškom in drugimi gorenjskimi fanti enako, kot je ravnala z Vinkom in njegovimi brati: smrtno.

5

Jakopič takole nadaljuje svoj slavnostni govor ob otvoritvi spomenika (vodovoda): "Veleslavna velespoštovana gospoda! Napočil je velik dan v zgodovini našega rodu!" Najprej o obliki nagovora. Da je konvencionalna, je normalno; drugače v takšnih primerih ne gre. A ta konvencionalnost pretirava. Pretirava tako, da je – vsaj nam, bravcem kasnejšega časa – smešno. Bilo je smešno tudi prvim bravcem **Vode**; ne pa sodelavcem čitalnic v drugi polovici prejšnjega stoletja. Tedaj je bilo nujno – morda še v 30-ih letih tega stoletja –, da je govornik nagovoril občinstvo kot gospodo: da bi ga dvignil za nekaj stopenj iz podložnega, preprostega kmetiškega ljudstva v meščanstvo, v suverene ljudi in stebre družbe. Takšno vzdigovanje je nemalo retorično; vendar ima tudi retorika velik pomen, seveda če spremlja druga in bistven(ejš)a dejanja: realno emancipacijo Slovencev in kmetov-delavcev; zanjo je po svoje skrbel tudi Krek, ne le Cankar, čeprav nekako polovično: še zmerom v okviru tridentinsko srednjeveške fevdalne Cerkve, v kateri se je poljubljalo duhovniku roko itn.

Realna emancipacija je tudi politična. Najprej narodna; tu je Krek ogromno naredil. Potem civilno-laična: tudi od hlapčevanja predstavnikom ZKC. Tu je bil Krek šibkejši, čeprav ni nastopal kot Evgen Lampe ali Jeglič ali še bolj Missia: kot monsinjor, kot knezoškof. Temeljna je gospodarska; tudi tu je bil Krek izjemno pomemben. Je pa tudi ideološko mentalna, eksistencialno psihološka, kako se kdo počuti: kot gospodar, Ščuka imenuje uboge, a uporne: kralji v cunjah! Cankar pravi: siromak s ponosom, tj. z zavestjo plemiča. To lahko vodi v smer tiste suverenizacije, ki se je dogodila v revoluciji kot lumpenaristokratizacija, kot novo vojaško, tj. barbarsko naravno plemstvo, plemstvo močnih, a hkrati takšnih, ki ne upoštevajo nobenih form, s tem tudi ne nobenih pravil etičnega in profesionalnega značaja, žene jih predvsem strast po zmagi, priborjeni za kakršno koli ceno, strast po izpolnitvi zgodovinskega Poslanstva, ki vnaprej opravičuje vsa(kršna) navidez in začasno a(nti)human(ističn)a dejanja, zlo(čine), razdejanja. V taki perspektivi

postaja destrukcija nepravih plemenitašev in gospodarjev celo etična perspektiva in zasluga.

Vse to udejanji revolucija na dva načina: negativno in pozitivno. Pozitivno ne le v samooceni, v samohvali in samoobčudovanju, recimo v liku Špelce, Krima in Nine kot dramskih junakov. Tudi realno: Slovenci v letih 41-45 postanemo v nemajhni meri emancipirani, kajti le – narodna itn. – revolucija daje možnost osamozavestitve in avtonomizacije. Na zadevnem tedanjem obratu od hlapcev h gospodarjem, od sužnjev k akterjem sveta temelji celo današnja slovenska nacionalno državna samozavest in mednarodna legitimiteta. Negativno pa v postopkih brezobzirnega in zverinskega, čezmernega in nadnadutega značaja, ki vodi do illinxa tipa Aleksandra **praznih rok**, do **Dialogov** in **Joba**, do ultradespotizma, obenem že med vojno do padca vsakršne tradicionalne morale, tudi njenih krščanskih temeljev: v likih Cile in Irme, **Razval**. Razbijanje šip, ki se dogodi v koncu **Blagra**, je že dvoumno: lahko postane tudi razbijanje moralno eksistenčnih osnov družbe, kar potem vodi do **Ane**, do **Ljudožercev**.

Ker je leninistično stalinistična Partija izraz gospod(a) povezovala z meščani-buržuji, ki jih je likvidirala ideološko in fizično, je tudi pripomogla k temu, da novi gospodarji niso bili v ničemer več gospodje, niti ne v vrhovih, kjer so postali čezmerni lumpenfevdalci, orientalski satrapi (Tito, Maček). Izraz tovariš je najprej res pomenil kamerada, sodruga, človeka, s katerim se skupaj solidarno borim v najtežjih preizkušnjah, z njim me vežeta kri in srce, z njim nastaja občestvo pristnega kova, kar je najpristneje pokazal Kocbek v **Tovarišiji**. Kaj kmalu pa se je spremenil v izraz za lumpenproletarca, za člana nizkega in avtodestruktivnega, celo hlapčevskega občestva, za tiste, ki izvajajo.

Danes se vračamo h gospodom, vendar ne pretiranim in karikiranim, ker je med današnjim emancipiranim Slovincem in izrazom gospod že možen stvaren enačaj; tudi zato, ker gospodje danes niti po velikem svetu, v velikih družbah in visokih slojih, ne nosijo več cilindrov, frakov. Vsi ljudje, tudi najbogatejši in najbolj znameniti, so postali v obnašanju skromnejši, preprostejši, predvsem pa v oblačenju. Šele zdaj je prodrla pristnejša prvobitna meščanska enakost tudi v te zunanje, a važne oblike družbe; ob času nastanka **Vode** še ne. Ker pa je bilo tedaj še posebej nujno dvigovati slovensko civilno zavest, a ni bilo za to še pravih stvarnih osnov, je postalo nagovarjanje z gospodo itn. tem važnejše, a tem bolj karikaturalno, saj je stalo na praznem.

Kakšna gospoda pa so bili Primožek, Jeran, Spin in drugi kmetje? Morda ne več oblečeni v kamižole kot na Gasparijevih risbah, vendar pa še prav pošteno kmetiški! In kakšna gospoda so bili tisti na slavnostnem odru z Jakopičem vred? Sta jih frak in cilinder že naredila za gospôdo? Jakopič uporablja same tujke in se izraža izbrano; a gospod še ni. Ni sicer več tako zanemarjen, zapit, lumpeniziran tajnik občine kot tisti v **Martinu Kačurju**, pisar kot Pevec v **Obsojenih**; a je le na zunaj elegantnejši. Gospod bi mogel biti v **Vodi** le Ažman, tudi njegov sin, če bi nehal biti nesramen fantalin; a Ažmana drama izloči.

Slovenska pot ni šla v ravni smeri; ne navzgor h gospodom, kot je predvideval Vošnjak – Lednik, Kogoj, Dragan so gospodje –, ne s splošnim dvigom manir, notranje kulture, bogastva, ki omogoča tudi zunanjo kulturo in etiketo, ne prehoda iz čitalnice v meščanski salon, ki ima tudi visoke moralne norme, kot jih je imel angleški v 18-em stoletju. Cankar je prav opazoval in opozarjal: gospôda je bila bolj opičje narave kot pristna. Grozd (Tavčar) je nosil, kot se je izražal Cankar, čevlje na kveder, čeprav prikrite s salonskimi hlačami. Robantil je kot kmetavz; med

njim na eni in Županom iz **Pohujšanja** na drugi strani ni bilo bistvene razlike. Cankar je prav to hotel poudariti in je s tem (pri)zadel slovenske meščane, saj jih ni le z **Blagrom** moralno razkrinkal, ampak s **Pohujšanjem** še bolj užalil. Podržal jim je zrcalo, v katerem so se zagledali kot kmetavzi, kot vaščani, taki kot v **Vodi** in ne kot v **Doktorju Draganu**, ne kot ljudje, ki so jim odprta vrata celo v ministrske sprejemnice na Dunaju. Ampak kot bedaki, ki se med sabo prepirajo, niso sposobni sami zgraditi niti vodovoda, se pravi, da jim manjka najosnovnejše pojmovanje diplomacije.

Meščani načelno ne bi smeli biti odvisni od nikogar, saj so po zamisli suverena človeška bitja; ne priznajo fevdalcev in fevdalne ureditve. (A so se poniževali pred Gornikom, ki je aristokrat in kar je predvsem važno, denarnik, **Blagor**.) Kolikor niso odvisni, postanejo sami novi gospodarji in se pretepajo za oblast na najbolj podle načine: prepir-boj Grozd-Gruden. Kot poudarja Cankar, so močni le kot prepirljivci, kot zavistneži, kot medsebojni spletkarji. Šibki pa so v svoji suverenosti. Pokleknejo pred prvim, ki se jim javi za gospodarja: šentflorjanci pred razbojnikom Petrom. Treba jim je le nekoliko požugati, jih prevarati – v bistvu so naivni, učitelj Šviligaj je podoba enega dela njihove narave –, pa dobi prepreden kriminallec vso oblast nad njimi. Njegovi ljubici – Jacinti –, ki je konkubina, za tedanje cerkvene in meščanske pojme nekaj povsem nedopustnega, nedostojnega, nemoralnega, poljublja nogo; niti ne rok. Se ponižujejo do kraja, v strahu, da bi ne bili moralno razkrinkani. Peter-Cankar jih razkrinkujeta ves čas, od **Duš** naprej, od **Rude**.

Tega momenta samoponiževanja, moralne bede, duševne nizkotnosti v **Vodi** sicer ni. Tako je lahko na Slovence gledal le radikalen anarhist, kot je bil Cankar; pa marksist, kot je bil Kreft za njim (**Kreature**). Vombergarja je pri karikaturalizaciji zadrževalo njegovo krščanstvo. A bistvo je pokazal: odvisnost Suhodolcev od prvega prevaranta, ki se je zanje pozanimal. Suhodolci so imeli srečo, da Kopriva ni resničen prevarant, ampak celo dobrotnik. Manjšo srečo bodo imeli **Mokrodolci** in **Krapi**.

Po isti logiki kot do Koprive in Petra so se – nekateri, ne vsi – Slovenci obnašali 1941 do Italijanov in Nemcev, do fašistov in nacistov: iz strahu, iz fasciniranosti pred močjo, iz hlapčevstva pred Oblastjo; ko jim je pokorščino – do Italijanov – zapovedala še KC, so se ujeli v nove hlapce. Ponavljam: ne vsi: tisti, ki so sledili Ščuki in Maksu, ne. Ti so odkrili, da so sami Petri: napol sirote iz doline Šentflorjanske, njeni nezakonski otroci, napol pa da so postali v teku let – v zgodovini revolucioniranja, od **Tugomerja** in kovača Ivana Žara (**Gospod s Preseka**) prek Marka Sivca (**Premogar**) in Gorjanca (**Zvestoba**) – uporniki, napol Kalandri, napol pa njihova anarhistično ludistična varianta: Petri kot razbojniki. Šli so družno v partizane, v OF: izzivali so, kot Ščuka in Maks, ves svet, se ne podredili nikomur, postajali voditelji svojih in novi despoti. V tem boju so nedolžni in pošteni umirali, bili ubiti od roke despotov, kot Maks, sanjarili na otročje otroški način, kot Dioniz iz **Vide**. Sanj(arij)e so jih gnale ali v naročje smrti, sedemnajstletne, ali jih naredile za oznovce, ubijavce, mučivce, kot Menderja in Minskega, **Dialogi**. Ali pa so pokazali svojo pristno kriminalno naravo, ne da bi sanjali, le da bi izkoriščali, poniževali, mučili, uživali v kratkotrajnem, a pijanem obdobju svojega carjevanja. Tak je en del Petra iz **Pohujšanja**; taki sta Cila in Irma, čeprav sta obe doživeli tudi mnogo hudega: Dachau, Auschwitz.

Nato so takšni zidali novo slovensko družbo pod videzom profesionalcev in gospôde: v Ruplovi komediji **Kar je res, je res**; sami mali prevaranti, samopridneži,

nenadargenci, vsiljivci, pakaža. In le na rahlo višjem nivoju v **Glavi** kot novi cinični partijski priganjači, Dimnik, ali duševno poškodovani fanatiki (kot podravnateljica gimnazije Bertondljeva). Na socialno nižjem nivoju v **Zeleni dolini**, ki pomeni nadaljevanje **Vode** v povojnih razmerah, v 70-ih letih. Bridko nadaljevanje. V **Vodi** navzlic bed(astoč)i Suhodolcev zmaga um, čeprav prinešen od drugod; zmaga nekaj pozitivnega: omrežje nove komunikacije. V **Dolini** pa se tisti, ki po revoluciji nasledijo oba župana, Rebrnika in Kneja, to so partijci, direktor agrokombinata Vodopivec in njemu podobni, ne brigajo več za komunikacijo, za čisto vodo, ampak vse onesnažujejo, da bi le izkazovali višje dosežke planov; da bi na videz ali z nemarnimi sredstvi udejanjali plan-program, ki ga je postavila Revolucija, a je bil zgolj zunanji, le navidezen, iluzijski, dejansko udejanjen s pomočjo krvavih in umazanih metod. To pomeni dajanje antibiotika bolnim kravam, ki so zbolele zaradi nemarnosti in neprofesionalnosti oskrbovalcev, in je mleko pokvarjeno-zastrupljeno. Simbolika je jasna: Komunistem je Plan, ki se ne da doseči z normalnimi in vsaj relativno poštenimi, s profesionalnimi sredstvi, ampak le na silo in s prevaro, s kriminalom.

V **Vodi** še ni nasilja; oz. je nasilje še avstrijsko, zmerno, tradicionalno; pravno je zavirano. V **Dolini** postane brezmejno, čeprav komedija ne opisuje več revolucije oz. obdobja 41-45; opisuje mnogo kasnejši čas, tistega, ki se je zdel že relativno civiliziran. A ne le da za minidespote ni moralnih brzd; teh za mnogoštevilne ni nikdar. Huje je, da je sistem tak, da teh brzd ne daje; odtod tako močna težnja pri današnjih SS, da bi družbo humanizirali, počlovečili, moralizirali z natikanjem zelo tesnih brzd ljudem na usta, na tilnik. Brzd današnji sistem ne daje, ker je odpravljena družba običajev – allelonomije –, ni pa vzpostavljena profesionalna etika oz. sistem dogovornih pravil, ki omogoča svobodo PO; torej ni še CD in pravne države-družbe.

Sistem 70-ih let dovoljuje vse, kar je hlapčevsko podrejeno oblasti-Partiji; tudi hudo zasebno amoralo. (V tem pogledu je utelešenje – in radikalizacija – idej, ki jih je Jermanu razvijal Župnik iz **Hlapcev**.) Do neke mere je to dovoljeval tudi allelonomični sistem; le da je, vsaj v 19-em in 20-em stoletju, terjal več pravnega pokritja razen v fašizmu. Mar Ažman ne bi šel v konkurz, če ne bi ali špekuliral ali goljufal? Morda je v 19.stoletnem pol pravnem pol še allelonomičnem sistemu več notranjega hinavstva, medtem ko je kardeljizem 70-ih let kljub svojemu demokratičnemu videzu še zmerom bolj stalinistično surov in le na videz – navzven – psevd juridičen.

Ostaja tradicija lumpenrevolucije, ki jo **Dolina** izjemno močno podčrta: samovolja tistih, ki so se borili v revoluciji, seveda na pravi strani, in povojnih brigadirjev. Vendar je tudi res, da je Cankar odkrival isto samovoljo pri Kantorju, Brošu, Audi itn., tj. v kapitalizmu. Le da ni bila krvava, čeprav v določenih ključnih momentih tudi takšna: Kantor ubije Maksa. Tudi v **Dolini** ni več krvava; inženirja Petra le pretepejo. Socializem s človeškim obrazom, za kar se je v 70-ih letih predstavljal, tudi sebi, in bi res rad bil, se je na moralno socialnem nivoju vračal k družbi **Blagra** in **Kralja**. Umor, ki ga je zagrešil Kantor, je bil individualen, ne splošen, ne revolucija; Kantor ga najbrž ne bo več ponovil, prva dva umora sta mu zadoščala. Enako je menila v 70-ih letih Partija, da ji zadoščajo likvidacije ljudi iz 40-ih in 50-ih let. Vsak, še tako despotski sistem se prej ko prej humanizira; v glavnem iz samoobrambnih, koristnostnih razlogov. Se normalizira.

Razlika med **Vodo** in **Dolino** je razlika med Slovenijo v 20./30. in 60./70. letih. V **Dolini**, ki se tudi dogaja na Gorenjskem, na obalah rečic, ki prihajajo izpod Kamniških planin, nastopa že inženir; nove, moderne tehnologije v **Vodi** skoraj še ni. Ni še velikega živinorejsko poljedelskega podjetja, ki pa ni moderna farma, ampak skrupulacelo ideologov, strokovnjakov za kmetijstvo, Kardeljcev; zato je ekonomsko vprašljiva. Tehnika služi ideologiji; v tem je vir ekonomskih nesporazumov med inženirjem Petrom in direktorjem Vodopivcem.

V **Vodi** sicer vsak vleče na svojo stran in je egoist, a velikih prevar ni; razen, morda, pri Ažmanu. So pa v **Dolini**. Vodo tu – kot Bistrice – uporabljajo deloma za to, da z njo redčijo mleko, deloma pa za to, da na njenih bregovih, ki jih utrjujejo z družbenim denarjem, torej z goljufijo in ropom, postavljajo zasebn(išk)e hiše, delane iz opeke, cementa, materiala, ki je last družbenega podjetja, a ga njegovi voditelji pretvarjajo v zasebno last; ga odtujujejo družbi. To pravno tudi s stališča uradne družbe ni v redu, je pa glede na običaje, ki v nji praktično vladajo, dovoljeno, tolerirano. Nastaja nova družba običajev, tudi novih običajev, precej bolj moralno in socialno razvezana kot avstrijska od konca turških vpadov naprej. Nove meje tolerance, nova ideologija, nov tip oblasti.

Ljudje se privadijo na vsako družbo; treba je preživeti. Ljudje več goljufajo in ropajo, ker ni dovoljeno bogatenje z zasebno lastnino; ker je ta omejena na potrošnjo in prepovedana kot proizvodni faktor. Tu je vir prakse uživanja, saj se človeku ni več mogoče potrjevati z uspehom v pridobivanju denarja, pri večanju lastnega podjetja, kot Kantorju – ali Ažmanu –, ampak le na liniji oblasti, Vodopivcem. (Kantor in Dragan sta oboje združevala.) Kogar oblastništvo ne zanima ali nima daru zanj ali se boji napora, ki je pri tem potreben, saj je treba biti nenehoma v bližini kriminala, kot je Vodopivec, če hočeš, da bo takšno umetelno družbeno podjetje funkcioniralo (spoznanje je torej ravno nasprotno od ideologije, ki jo je s tem v zvezi širil stalinizem, glej **Ponikvarja**), ta se bo privatiziral in vdal le užitku. Manj duševnemu, čeprav tudi temu: esteticizem in larpurlartizem v kulturi in v kultiviranju osebnih duševnosti, glej poezijo Nika Grafenauerja in številnih, posebej mlajših; v dramatikah je to ludizem Jesihovega tipa. Vse več pa se jih bo vdajalo telesnemu užitku, predajalo drogam, alkoholu, spolnosti, ki postaja socialna vrednota številka ena. Glej Rudolfove, celo Zajčeve drame; le da je tu seksizem hkrati spodbijan, pokazan je kot – samoslepilna – ideologija; glej **Medejo**.

Filozofija užitka, kakor jo razlagajo slovenski filozofi v lacanovem duhu, Žižek, in telesa, Mastnak, je še danes preostanek tega časa; čeprav vse manj veljaven, saj prihajajo v prvi plan druge možnosti: z lastninskim zakonom zasebno bogatenje kot proizvodna dejavnost, ki pa je obenem psihološko samopotrjevanje, samoudejanjanje. Iz trpnega užitka, ki je omejena komunikacija na dva ali na skupino spolno sodelujočih, prehaja na aktivno socialno dejavnost, sicer reducirano na ekonomsko, vendar kljub vsemu precej manj narcistično, kot je hedonizem. Pričakovati je, da bo ideologija seksizma uplahnila; zmaga LDS na volitvah kaže, da se je poudarek v stranki prenesel od Žižkove filozofije, Žižek je bil kandidat za predsednika predsedstva republike pred tremi leti, k tehnološki. Takšna je bila Pučnikova, le da je Pučnik ni znal vezati na sposobno stranko ali pa sam ni – bil – nadarjen strankarski politik. Je pa tudi Žižek – to kažejo njegovi teksti zadnjega leta – začel prehajati od lacanizma kot hedonizma k bolj moralno poudarjenemu civilizizmu; ta je ljudem bližji, tudi kristjanom, ki so volili LDS. In potrebnejši za današnjo slovensko prenovu, saj na osnovi užitka in njegove filozofije ne bo

mogoče prebroditi hude socialne in ekonomske krize. Potrebna bo vsaj delna askeza.

V **Vodi** ni nič spolno uživaškega; z današnjega gledišča so ljubezenske zgodbe med obema paroma in mladim Ažmanom, ki je izvisel, naivne, stereotipne, nedolžne, v ničemer spolne in telesne. Kot da ti mladi ljudje ne bi imeli teles, sle; kot da bi bila – njihova – ljubezen nekako ločena od spolne. Je, če že ne moralna, takšen izraz srca, ki ostaja v okvirju allelonomije, terorja, sprejetega tudi notranje kot nujnega in normalnega: kot morale, ki naj zadržuje spolne nagibe-nagone. Ti v javnih nastopih, predvsem v kulturi-umetnosti naj ne bi bili niti prikazani. Kot da jih ni. To vodi v purizem, purizem pa zna biti močen moment predvsem v oblikovanju nacizma, tudi stalinizma: kot podređitev vseh energij, tudi spolnih, Ideji-Morali-Narodu-Razredu.

Slovenska zavest – in SD z njo – je v tem območju zaostajala za svetovno. Ne le v prejšnjih časih, kar je objektivno razumljivo, saj svoje zavesti nismo imeli; in je bil Shakespearov burkaški – tudi radikalni – seksizem, razvezanost običajev, opolzlost itn. (**Falstaff**, **Troilus in Kresida**, namigovanja v **Romeu in Juliji**) nepredstavljivi. Tudi v sodobnih. Ko napiše Wedekind **Lulu** ali že Strindberg svoje drame, v katerih zlomi duha kraljice Viktorije in cesarja Franca Jožefa, pomeni na Slovenskem največje pohujšanje **Školjka**, ta nemalo moralistična drama. **Školjka** zamuja za **Gospodično Julijo** dve desetletji.

Bolj se SD odpre seksizmu, tj. moralni razvezanosti v pomenu samopotrjevanja človeka z užitkom, bega v užitek, iskanja celo smisla življenja v užitku, v 20-ih letih. To je razumljivo, saj gre za dobo neposredno po padcu starih fevdalnih imperijev, Avstrije, po prvih revolucijah, po zlomu prejšnjih MM. Tu je pomemben Cerkvnik (**Greh**), Bevk (**Partija šaha**, napisana v 30-ih letih, a je iz duha 20-ih let), najbolj pa Grum, čeprav se kaže sama spolnost pri njem bolj kot duhovna čutnost. Pa **Kirke**, **Veleja**.

30. leta ta razmah zavrejo, to so leta nove allelonomije, ki pa se utemljuje v novih – totalitarnih – idejno velikopoteznih sistemih, ki terjajo podređitev PO Družbi, Prihodnosti; pa naj so ti sistemi fašističnega ali komunističnega tipa. Komunizem, vezan na spolno razbrzdanost – svobodo –, se na Slovenskem ni razvil. Se je pa to dogajanje pokazalo v času razkroja komunizma kot njegov legitimni in sestavni element, le da prej ni bil v prvem planu; a je bil pri mladem Marxu zelo močan kot poudarjanje telesnega užitka v Holbachovem in Helvetijevem duhu. Glej posebej Ruplovo kritiko v **Mrzlih viharjih**.

Voda v omenjenem pogledu ne dosega niti Vošnjakove **Vide**, ki ostro odklanja predajanje spolnosti zunaj zakonskih obvez, vendar to – telesno ljubezen med Vido in grofom – prikazuje. **Voda** pa tega niti ne kritizira; obnaša se, kot da teles-spolnosti ni. Medtem ko so komedije od 60-ih let naprej notranje povezane s spolnostjo; ne le pri Rudolfu, **Debele sanje**, **Kserkses**; enako pri Möderndorferju, **Help**, Partljiču, **Ščuke**, itn. Tudi **Dolina**. Ne zaradi popuščanja modi, kot je včasih za vsako inovacijo dejal Torkar – kot pavlihovski Zlatoust –, ampak zaradi analize stvarnosti. Se pa v **Dolini** s seksizmom ne pretirava; bolj je sredstvo dramske intrige kot filozofija nastopajočih.

Še najbolj je seksizem viden pri Lidiji Vovk; priimek aludira, da je pogoltna kot volk, ne toliko na denar kot na moškega, ljubosumna je, ne posreči se ji privezati nase inženirja Petra, nase kot na telo, telo pa v njunem odnosu narediti – kot spolno – za najvišjo vrednoto. Peter se izmuzne njenemu prijemu – zagrabku –

ravno zato, ker mu ni do spolnosti. Petru je predvsem do resnice in z resnico povezane etike. Ne do etike v duhu tradicijske allelonomije "krščanskega etosa" kot nadzora PO v družbi, ampak do tega, da je prav iskati, odkrivati resnico (Peter je celo znanstvenik), resnico v znanosti in v družbi. Nato to resnico objavljati (pri čemer ima ideologija socialnega etizma zadržke, saj marsikaj prikriva, da ne bi bilo pohujšanja, tudi v **Vodi**) in se za njo civilno postaviti.

To bi bil civilni heroizem, civilna korajža. Peter jo kaže v precejšnji meri, zato prihaja v vse večji spor z direktorjem, z bando njegovih privrženec oz. z gangom lumpenproletarcev, ki ga vodi direktorjeva desna roka Jaka. Ta bi bil nekoč hlapec-priganjač; v 70-ih letih je partijski nadzornik, ki pazi, da ne bi kje kdo užalil PJ, zmanjšal njegovih zaslug, odstranil partizansko ideologijo in jo nadomestil s kako novo, z liberalno. **Dolina** uprizarja zato konflikt; **Voda** ne. Konflikt v **Vodi** je glede na konflikt v **Dolini** komaj razvit; zadrževan.

Ideologija SKS je zadrževala vsak konflikt. Šele na robu – pri Tomcu, Ehrlichu, že prej pri Mahničju – ga je izostrela, a bolj kot obsodbo, izločitev tujka-nasprotnika (v **Grči**, v **Hlapcih**, v **Aškercu**), kot pa da bi dopustila razvoj pravega spora med dvema skupinama. Pazila je, da ostane na eni strani vsa – poglavitna, močna – grupa (župniki s svojim zaledjem naščuvane črede, ki postaja iz tropa krdelo), na drugi pa le posameznik ali komaj opazna grupica. To strukturo je posnel in razvil nato stalinizem; na eni strani je držal ljudstvo, ki ga je ves čas ščuval – celo kolaborantske katoličane – na posamezne anarhistične upornike (zgodba okrog Revije 57 in gibanje njene male grupe), na drugi je izoliral posameznike, Pučnika, Zupana, Pirjevca, in njihove skupin(ic)e. Šele iz boja dveh približno enakopravnih socialnih subjektov (zato mora iz Maksovih in Ščukovih učencev narasti armada upornih, kmetov, delavcev, ilegalna Partija izdeluje prav to armado, upornike komprimira, oblikuje bojevit kolektiv) pride do revolucije kot prave svete vojne. Ker mora prav to obliko konflikta vsaka dana in veljavna oblast čim dlje zadrževati, saj ji ni v interesu, da pride do revolucije-vojne, možne konflikte tudi omalovažuje. Tudi analitično ne predvideva, da bi se mogli-morali razviti. Ideološko kaže ljudem – prek javnih tekstov, mednje spadajo kot izjemno učinkovite tudi drame –, da ni razloga za razmah konfliktnosti; da je sloga čisto blizu, le nekaka karizmatična – dobronamerna, etična, višje umna – sila od zunaj mora priti (Prelesnik-Kopriva) in zmedence prav preusmeriti. Nikogar ni v **Vodi**, ki bi imel resničen interes za temeljen konflikt; Kne skuša le spodnesti Rebrnika in zasesti županski stolček, a znotraj istega sistema; in z običajnimi sredstvi. Kopriva ni revolucionar; karitativec je.

Vse drugače pri Cankarju. Cankar že od začetka dela na razdor; že tedaj (**Duše**), ko še ni marksist; ko zasleduje absolutno, odrešljivo(st). Kasneje veže marksizem in razredno-socialne vojne, radikalne spore v družbi z iskanjem absolutnega. Med Mlakarjem in Sternenom se zakuha prepir do skrajnih meja, za žensko, za Pavlo, ki pa ni prepir-tekma dveh samcev za samico, kot bi radi lumpenisti v **Dolini** in sama Lidija, ampak je temeljen konflikt nekoga, ki mu je le do spolno telesnega užitka, do slave-ugleda v tosvetni družbi, Sternena, na eni in človeka, ki mu je vse bolj in nazadnje le še do odrešenjsko absolutne onkrajne perspektive, Mlakarja, na drugi strani.

Evangeljsko krščanstvo med obema načeloma-praksama ne predvideva radikalnega konflikta-revolucije; tu je Cankar narobe – marksistično – razumel Kristusa. Jezus sicer (raz)loči obe kraljestvi, od katerih je eno absolutno, a ni od tega sveta, in drugo, tosvetno, nacionalno, državno, ekonomsko; med njima ne

more in ne sme priti do vojne, vsaj ne do takšne, kot jo gojimo ljudje. Ravno zato, da ne bi do nje prišlo, se Jezus pusti ubiti; rabljem – vojščakom, prepirljivcem – odgovarja z ljubeznijo do drugega kot drugega (Snežna), ne s kontraudarom, s kontrarevolucijo (kot Vinko v **Razvalu**).

Drža večinske SKS v 30-ih letih je vmesna: med tistimi, ki priporočajo pripravo na skrajno vojno – revolucijo –, tj. Ehrlichom in Tomcem, Ušeničnikom in Odarjem na eni in tistimi, ki bi radi zadržali Slovenijo v starem, na drugi strani. Ti ne verjamejo, da bi moglo priti do revolucije, le do posameznih ekscesov, ker sodijo zadevo po številčni šibkosti komunistov, ne pa po zgodovinsko strukturni situaciji tedanjega slovenstva, ki se je moralo aktivirati, emancipirati. V razmerah vojne, okupacije, fašizma-nacizma je aktivizacija najverjetneje kontravojna, tj. krvava oborožena revolucija.

Vomberger stoji z **Vodo** na strani tistih, ki zmanjšujejo pomen sporov, razhodov, lomov, razrednih in drugih nasprotij na slovenski vasi-družbi. Medtem ko približno v istem času pisani marksistični **Viničarji** vizirajo položaj povsem drugače, ravno nasprotno: kot nujno približevanje odločilnega spora na vasi (v družbi), ki bo prerastel v vojno med očeti in sinovi (stari in mladi Lah), veleposesniki in viničarji, oblastniki in ljudstvom. V **Viničarjih** postane viničarjev sin Lenart vse drugačen tip; vodja upora. V tem pogledu **Voda** ne služi kritični analizi tedanje slovenske vasi. Ostaja pri samoslepilu, da je tedanja slovenska vas – sicer realno prepirljiva, bedasta, a popravljiva – še povsem zunaj možnosti, da bi jo mogla zastrepiti kakšna boljševistična propaganda.

Konflikt v **Dolini** se še ne razvija v takšen spor kot v **Gredi** ali **Kongresu**, kaj šele v revolucijo. V to smer tudi današnja slovenska zgodovina ne kaže. Srbska varianta ji je tuja. Tudi nepričakovano velik uspeh – pravzaprav zmaga – Jelinčičevih nacistov, rasistov, šovinstov, ksenofobov, totalitaristov ne omogoča takšnega sklepanja. Spor v **Dolini** uvaja civilizem; Peter je nosilec znanosti, pravnosti, javne in osebne etike, kritike, spoštovanja drugega itn. A ga uvaja v razmerah, kjer se mora civilizem boriti tudi zoper seksizem kot tisto pomožno silo poststalinizma, ki ljudi notranje korumpira, jih preusmerja od javne etično kritične diskusije, kjer dialogizator tvega ugodnost svojega materialnega položaja in varnost, k zaščitenemu, užitka polnemu, hlapčevskemu služenju samovoljnežem.

Seksizem je po eni strani sicer znamenje svobode, osvobajanja izpod jarma konzervativne allelonomije; a je dvoumen. Ni niti le eksperimentalizem. Je – kot v **Dolini** in **Otroku** – tudi koruptivizem, **Dolina** je zato realna v analizi: odkriva, kar **Voda** še skriva ali zadržuje: razmah korupcije na vsa območja, predvsem pa na zasebno telesno; to prikazuje predvsem Partljič, v **Zvezdah** itn. Obenem pa usmerja v javno diskusijo, v dialog, ki je tudi polemika-boj, vendar ne s sredstvi orožja, ne z idejami marksizma-leninizma, ne z nasiljem, ne s fanatizmom milenarizma, ne s samoslepili utopizma, ampak s profesionalnim delom scientizirane, obenem pa vendar tudi moralizirane družbe. To je idealni model današnjega civilizma.

Voda skoraj ne more nič povedati današnjemu bravcu kot kritična analiza tedanje družbe; slika neko povsem drugo – bivšo – družbo. Če bo SKS temeljila na analizah in nasvetih **Vode** – na tutorstvu dobrotnikov, na kontroli od zunaj –, bo prišla kvečjemu do klientelizma, do novega patriarhalizma. Vse drugače je z **Dolino**, saj je njen etični civilizem nujna osnova današnje Slovenije, tako vaško podeželske kot mestne.

Seveda pa s svetom, ki ga odkriva-zastopa **Dolina**, človeška usoda še ni rešena; niti še ni nagovorjena. Onkraj nje se začne tragičnost življenja, ki pa je komedije ne načenjajo; čeprav jo lahko nakažejo. Petrova končna usoda – na koncu drame – je odprta; ni le grenka, ampak nejasna. Če se bo vrnil kapitalizem Kantorjevega tipa, bodo na Petre-Makse spet delani atentati; ne le na Krambergerje, ki so zasebni. Onkraj se začne verska razsežnost; odpira jo Goljevščkova v resni drami **Srečanje na Osojah**, čeprav še ne v pozitivno eksplicitni obliki; a kot pripravljane terena za takšna vprašanja verskega izvora.

Komedija – naj bo to **Voda** ali kasnejša **Dolina** – razkrinka videz, ne glede na to, da je (predvsem bil) ta videz nekoč v začetku ne le dobronameren, ampak socialno formativen. Gospôde ni niti v **Vodi** niti v **Dolini**; pač pa bi nekateri v **Vodi** radi postali gospoda. Še bolj v **Dolini**, ko je že precej več bogastva oz. ko se bogastvo ne vloga v kmetije, ampak v obleke, standard, hiše-vile-vikende, avtomobile; ko se nižji SS, ki nastajajo iz kmetstva in delavstva, oblikujejo kot koruptni, svobode še ne razumejo kot ustvarjalne. Hlapci postajajo gospôda šele po zunanjem videzu-obnašanju-obleki oz. po samoocenjenju, ne pa po dejanskih merilih glede na stvar.

Še manj so ti vaščani **Vode** in **Doline** veleslavni in velespoštovani. Spoštovanja pred njimi človek ne more imeti; razen pred Koprivo in Petrom. Slave pa si sploh niso pridobili, kajti slava je pojem vojaškega nastopa-boja, plemstva. Novo slavo je omogočila šele revolucija; a so si zanjo začeli prizadevati tudi na nasprotni strani. Vaške straže res niso mogle biti slavne, bojem so se ogibale. Pač pa DJ – predvsem s svojimi udarnimi bataljoni. Njegova slava je bila in je še problematizirana, ker so se vojskovali v okvirju okupatorjev. Ni važno, da je Rupnik odklonil Rösenerjev predlog, da naj celotno domobranstvo prestopi k SS kot ena divizija.

Enako je problematizirana slava PJ, ki je zagrešil vse preveč zločinov. Obe slavi sta pogojni; a sta. Ne le, da se sami slavita – **Vstajenje** in **Preizkušnja** –, ampak takšni tudi sta, saj so na obeh straneh ljudje, ki verujejo v svoj boj-vojno, ki se za velike cilje žrtvujejo, so v boju skrajno pogumni in s tem ustvarjajo slavo svojim zastavam-skupinam. (Glej **Napad**.) Ena od zaslug revolucije je tudi ta, da ni omogočila slave le sebi – Slavi Klavori, ki se je tako junaško zoperstavila Nemcem, ali Tončki Čečevi ali Krimu in Nini –, ampak, kar je paradoksalno, čeprav resnično: tudi svojim tekmečem-nasprotnikom: DJ. Tudi ti so dobili na bojnem polju svoje junake, pokopane na Orlovem vrhu in povsod po Sloveniji, padle v bitkah nož na nož. Ne bi pa mogli za takšne junake razglasiti Kocipra, Jeločnika in Ljenka Urbančiča kot propagandiste-ideologe, ki so živeli varno v mestu v bližini generala Rupnika. Slava tudi ni pravšen izraz za Grozdeta; Grozde je prej žrtev, kandidat za svetnika, nikakor pa ne vojak z orožjem v roki. Slava Bogu pomeni nekaj povsem drugega kot slava Domovini. Žal je tu preveč nejasnosti. Tudi v **Črni maši** in v **Napadu**.

Dolina kaže, kako je slava hitro pokvarljiva snov. Jaka je bil morda pogumen partizan. Ni razloga tako ne misliti. V tem pogledu je bil tudi človek slave, ki bi ga – ali celo so ga – po vojni uradni kiparji jemali za model padajočih in borečih se partizanov na javnih spomenikih. A leta 1985 je Jaka že nekaj povsem drugega. Ni več idealni mladi borec, ampak ostareli, privatizirani, napol koruptni, napol bebasti priganjač in varuh partizanske stare slave, ki pa je le še – predvsem od lastnih voditeljev – zlorabljen spomin. Slava PJ je skoz izkustvo **Doline**, tj. skoz

realno izkustvo ljudi, ki so preživeli zadnjega pol stoletja in prenesli vso redukcijo slave na banaliteto, smešna. A je v spominu. V daleč močnejšem spominu kot slava slovenskih fantov pod laudonom in Radetzkyem, čeprav tudi te ne gre zgolj smešiti; tudi tu so vojaki umirali. In zmagovali. In se nato umikali.

Kristjan naj bi gledal na slavo iz distance, skeptično; Jezusu naj ne bi pripisoval lastnosti vojaka jurišača. Jezusova slava je zelo bridka. Tosvetna je dejansko najhujši posmeh Bogu; zasramovanje, blatenje, poniževanje od trenutka, ko Jezusa smešijo vojaki, do smrti na križu, kjer ni bolj spoštovan in slavljen kot zadnji morivec. Jezusova smrt je sramota. Slava božja se začne šele po njegovi smrti, a kot slava vstajenja od smrti; kot moč preganjanja smrti; ne pa kot vojaška pogumna smrt ali zmaga. Obe slavi sta povsem različni.

Božja slava pomeni, da onkraj tega sveta – zgodovine, časa, družbe, telesa – obstaja absoluten svet, v katerega je vsak od nas povabljen, a vanj nima vstopa z dejanji vojaške slave. Vsako prizadevanje smrti bližnjemu – Ne ubijaj! – je greh zoper Boga, zato nekomu, ki bi rad postal kristjan, ni priporočljivo.

S povedanim v zvezi je tudi že navedeni stavek o velikem dnevu v zgodovini našega rodu, ki da je napočil z otvoritvijo spomenika neznancu; ne Neznanemu junaku, kot velja po vojnah, ampak Neznanemu dobrotniku. Ta poanta odlično kaže na hlapčevsko naivni značaj tedanjih Slovencev (razen tistih, ki so delovali v duhu Ščukove države). Pravih velikih – slavnih, junaških – dni v zgodovini slovenskega rodu do 1930 še ni bilo: nekaj malega v bojih za Koroško 1920, po svoje in le deloma v bojih s Turki, v kmečkih vojnah in verskih spopadih. Vse to še ni bila prava slovenska zadeva, razen ponesrečenega koroškega vojskovanja. Tudi heroizem slovenskih vojakov na vseh frontah prve svetovne vojne je le pogojen; SD ga ni prikazovala, ker ga ni tako razumela. Prej narobe: kot tragedijo, kot smolo, kot diletantstvo, kot polom, kot razkroj (**V kaverni** itn.).

Govori, ki so se začeli z Bleiweisovim čitalniško novičarskim časom – ne pa še s Prešernovim in Čopovim, Prešeren sicer romantično toži o minuli slavi, a ta je zelo daleč – so samospodbujanje, ki pa ni imelo pravega učinka; 1930 je postajalo prazno-smešno. Partija je bistro začutila temeljno zgodovinsko strukturalno potrebo Slovencev po veličini, ki je spremljava militarizacije; heroizma brez vojne ni. Tega SKS ni pravočasno spoznala; 1941 je delala vse zoper takšno odločitev. Glej Lovrenčičevega **Izdajalca**.

Rod je moral šele nastati kot pristna Nacija iz Naroda; treba je bilo torej sprejeti – če že ne započeti, kar bi bilo res precej neodgovorno, s kom pa? z do zob oboroženimi Italijani in Nemci pred letom 1939? – vojno, jo obrniti sebi v korist. Ne le Partiji kot zaželenemu zmagovalcu in novemu Gospodarju, ampak Slovencem kot prerojenim v vojaško in zmagovito nacijo. In tu se je PJu posrečilo. Kako je v tem sklopu deloval DJ, bomo videli iz podrobne analize **Napada**. Partija je sicer zlorabila zmago-slavo-vojno, ki so jo borili – le deloma pod njenim vodstvom in po njeni zaslugi – skoraj vsi Slovenci; a je ni mogla povsem izničiti.

Danes smo Slovenci v možnosti, da zavzamemo do te slave-zmage-vojne distanco s priznanjem; posebno po zmagoviti desetdnevni mali vojni. Eksplicitno se šele zdaj začne prava zgodovina slovenskega Naroda kot lastne države; prej je bila predzgodovina. Ker pa smo Slovenci toliko zamudili v zgodovini, je ta hip, ko smo šele prišli v pravo zgodovino, obenem že hip, ko smo iz nje izšli, saj se je – vsaj v enem svojem modelu – pravkar nehala: iz nacionalno državno vojaško tradicijske se spreminja v tim. postzgodovino, v zgodovino tehnike, organizacije

uma, informacijske družbe, v svet, v katerem ljudje ne merijo več svojih moči na bojnem polju ali s poniževanjem in podrejanjem drugih držav-narodov.

To dela današnja Srbija, ki ni le zločinska v svojem kršenju vseh krščansko humanističnih načel z ubijanjem otrok, posiljevanjem žensk, genocidom itn., ampak je abotno smešna v svojem zakasnelem prizadevanju, da bi se potrdila kot zgodovinski Kolektivni subjekt na bojnem polju polovične državljanske vojne, maščevanja nad Hrvati, Muslimani (Turki), Albanci itn., nad vsemi, ki niso Srbi in nočejo postati srbski sužnji. Srbija in srbstvo sta danes konkretno daleč najbolj reakcionarni in ponesrečeni tvorbi Evrope.

Danes – v CD, v postindustrijski družbi – se seli pomen v območje proizvodnje, Kapitala, Uma itn. Ta tip družbovanja pa ni več vezan na rod-narod, na gens, na narajeno, kot so trdili slovenski gentilisti, posnemovalci fašističnega srbstva še pred nekaj leti (Urbančič, Hribar itn.) in kot trdijo danes njihovi učenci, ki pa so jim zrastle kot hudičevi učenci čez glavo in bi radi postali pristni slovenski Srbi, kot so želeli postati udje DJ v Jeločnikovi optiki – **Vstajenje** – pristno slovenski nacisti. Danes se tudi Slovenija internacionalizira, kozmopolitizira, prehaja v nadnacionalne oblike družbovanja, čeprav polagoma, modro, nehisterično, brez utopizma, ki bi procesu le škodil, saj tega procesa ni mogoče pospeševati z ognjevitostjo idej, z žarom vojaških kreposti, navdušenjem, angažmanom srca in lepih vizij, ampak le s skrajno disciplinirano, avtokontrolirano, racionalizirano in funkcionalizirano pretvorbo patetičnega v umno, zanesenega v koristno, kaotičnega v obvladano, slavnega v pomembno. Zato je danes tudi model govora, kakršnega uporablja Jakopič in ki ga je Partija kasneje le modificirala, smešen in nemogoč. Danes je za razvoj slovenske družbe izgubljena vsaka minuta, ki je posvečena (samo)slavljenju, spodbujanju s takšnimi sredstvi samoopajanja, čustvovanja, napihovanja; ki ni posvečena trdemu racionalno organizacijskemu delu ali pa analizi realitete; tej analizi hoče biti posvečena ta razprava.

A prav zaradi regresov, kakršni so nujni pri vsakem organizmu – važno je le, ali se jih pravočasno zave in zoper nje primerno oboroži –, se pravi, zaradi silnega uspeha stranke, ki temelji na obnovi in celo okrepitvi slavne slovenske zgodovine, verjetno na provokacijah, ki naj bi takšno zgodovino izsilile (po modelu PJ, ki jo je izsilil 1941, a v povsem različnih, celo nasprotnih strukturalno zgodovinskih razmerah, v svetovni vojni, v okupaciji itn. Jelinčičeva nacionalna stranka, ki je kot NS dejansko nacionalsocialistična in kot štirikratni SS esesofilska, bi mogla uspeti le v primeru, če se Slovenija ne bi osamosvojila, če bi ostala znotraj Jugoslavije, zapletena v zdajšnje jugoslovanske regresivne težnje, bila od teh povsem determinirana), je branje **Vode** še zmerom koristno. **Voda** kaže, kaj si nacionalisti v resnici želijo: slavo Rodu (glej moje analize gentilizma ob **Tugomerju**); vendar to željo obenem razkrinkuje, saj jo dela smešno. Da ni povsem smešna, dodaja Vombergar v **Razvalu**, kjer pokaže, kakšna je cena slave: izdaja, mučenje, obup, smrt.

To, kar nekateri danes obnavljajo, je svet med **Vodo** in **Razvalom**. Upajmo, da bo poraz, ki ga je doživela na volitvah, SKS izmodril; da jo bo izučil, v kakšno smer ne sme, saj ne more tekmovati z neonacisti, niti v njih videti dediča DJa. More se pomakniti le na sredino in dodajati versko razsežnost – novo evangelizacijo Slovencev s skrajnim apostolsko misijonarskim angažmajem –, odprtost slovenstva tehnično postmoderni Evropi. SKS ima torej še en razlog več, da preneha z gojitvijo samoslepila, ki se mu je vdajala: rearhaizacije, obnove

preteklosti izpred 1941. Oziroma popravljanju te preteklosti, kakršna se je zgodila med leti 1941-45.

To popravljanje je in bo izrazito neonacistično; dozdajšnji bolj čustveno ideološki in moralistični gentilizem SKS (in še bolj tako rekoč povsem poražene Demokratske stranke, ki je iz ambicije, da bi postala kot Tudjmanova totaliteta naroda, končala kot obrobna in nepomembna strančica, kar kaže na zrelost Slovencev, ki ne potrebujejo Stranke Gibanja, magistične narodne narodenostne Svetosti, kar sta gojili obe poraženi stranki, KD in DS, ampak igro strank, ki naj da v medsebojni kontroli-tekmi optimalne sadove) je obnovljiv le s skrajno radikalizacijo osnov gentilizma, z aktivizacijo in agresivizacijo teh osnov-idej. A s kakšnim – v optimalnem primeru zmage Jelinčičeve NS – eventualnim rezultatom? S takšnim, da se Slovenija vrne v državljansko in mednacionalno vojno, v samozaprto totalitarnega sistema, ki bi sintetiziral boljševisko surovost in barbarskost s klerikalno omejenostjo in samozadovoljnostjo; katastrofalen rezultat. Nikomur potreben, razen patološkim sanjačem, ki skušajo obnavljati Sanje nekega pogojno novega utopističnega milenarizma nacističnega tipa. Diletantizem in obup. Novi **Razval**.

Šele če se bomo odpovedali takim nesrečnim regresom, se bomo vsaj za nekaj časa – v okvirju te epohe svetovno evropske zgodovine – mogli izogniti svetu **Vode** kot smešno nemočne hlapčevske samozaklenjenosti in svetu **Razvala** kot razpadu enih vrednot in kot histerizaciji drugih vrednot, kot pomnožitvi zločina in puščanju krvi. Potem nam ne bo treba govoriti, kakor Jakopič brblja še naprej: "Na perutih zarje zlatokrile se je rodil izza gora in se razlil kot sveto oznanjenje čez naš ubogi Suhi dol", razlil namreč veliki dan slovenstva. Retorika spominja na stalinistično, zarja, izza gora, na klerikalno, mi ubogi ljudje, oznanjenje, in na neomagistično v duhu Hribarja, sveto. "Zapeli so zvonovi našo veliko noč, zapele so ptičke, naš cvetoči maj oznanjujoč."

Ta retorika ni le iz leta 1930; v obdobju med uspelim referendumom za samostojnost in razglasitvijo samostojnosti smo skoraj povsem takšne besede mogli brati marsikje po slovenskih časnikih, posebej med SPE. Tudi nadaljevanje: "In zavriskala so naša srca in zaplale radosti naše duše, zakaj prišel je dan, dan, ki je z mogočnim svojim sijajem zmagovalno pregnal noč iznad Suhega dola!" Spoj med čitalniško in nacistično retoriko je bolj čest, kot se zdi; udarja ob vsaki priložnosti na dan in kaže kombinacijo nekritične zaupljivosti s samopoveščevanjem; kaže kar najslabšo kombinacijo za zrelost neke socialne skupine. Kajti modro je biti skrajno (avto)kritičen, a obenem stvarno dejaven.

Besedišče je nemalokrat komunistično: "V žeji, stoletni žeji je ječala naša vas! Ječal je ubogi oratar, ki je v potu svojega obraza jedel svoj kruh in ni imel korca vode, da bi si osvežil suha usta! Ječala je živina v neznosni žeji." Ječalo je ljudstvo pod jerobi, ki mu niso dali piti ne gmotno ne duhovno. To je leitmotiv NOBD in že prej liberalno razsvetljenske dramatike; glej **Noč na Hmeljniku**. Jakopič ne varčuje z velikimi besedami. Partijo so pokopale velike besede; in bi jo že zdavnaj prej, če ne bi velikih besed spremljala velika strahovlada. Jelinčičevci bodo morali svojo retoriko hitro argumentirati z dejanji; a s kakšnimi razen s terorističnimi? S takšnimi, ki bodo obnavljala kaos, dezorientacijo, histerijo, potencirala čustva, občutek nesrečnosti, frustriranosti, kar je najbolj tuje evropski racionalno tehnični opciji. Zmaga Jelinčičeve stranke NS sicer še ni zmaga v celotnem volivnem parlamentarnem korpusu, ampak nepričakovan izraz pouličnega radikalizma tipa Orjuna iz začetka 20-ih let, a z manj objektivnimi razlogi za takšno

usmeritev, kot jih je imela Orjuna v času, ko je Italija Slovence odtrgala tretjino ozemlja in vse bolj divjala v nacionalistično fašističnem teroriziranju Slovencev.

Večina Slovencev je takšno usmeritev NS (Jelinčičeve stranke) odklonila; nemalo njih jo je sprejelo. Z njimi je treba računati. Volivna moč NS kaže, da je bilo moje opozarjanje na negativnost gentilizma pravilno; da bi moralo biti še močnejše. Gentilizem ni propadel, ampak se je radikaliziral. Urbančič, Hribarja in drugi nesrečni mitomani Narojenosti bi morali zdaj narediti ne le javno samokritiko, ampak se bojevito obrniti zoper spačka, ki so ga skotili ali vsaj pomagali skotiti oz. niso opozarjali pravočasno na njegovo možnost in nevarnost. Moja opozorila na mogočo fašizacijo Slovencev, ki sem jih posebej močno začel dajati po letu 1986, se kažejo realna. Vendar upam, da gre le za ekscese in ne za prevladujočo ali dovolj močno smer-gibanje med Slovenci. Stvarna avtokritična analiza more bolj kot kar koli odpirati oči spet ponovno samozaslepljenim.

Naj navedem še bombastične stavke, s katerimi občinski tajnik slavi Neznanege dobrotnika. Niso od muh; mnogo govoré o slovenskem hlapčevstvu, ki se je obnovilo tudi po letu 1945, znotraj tiste skupine, ki je zmagala v imenu obljub, da bo konec hlapčevstva in da ga sama najbolj učinkovito kot nosivka slovenske emancipacije odpravlja: "Le skromen, prav skromen izraz one velike hvaležnosti je" namreč ta spomenik, ki pa ga še ni nihče videl, saj je zastrt z zavesami in ga v resnici sploh ni, je le še nedokončan vodovod, "ki jo vroče čuti naša duša! Komu se ne bo orosilo oko, ko bo zagledal pred seboj ta božanski obraz, obraz moža, kateri je toliko gojil ljubezni do nas, da je žrtvoval lastni denar za naš blagor?!"

Govor o hvaležnosti tistim velikim, Generalom, Maršalom, Cesarjem, Vodjem naroda, Mojzesom, ki Slovence zmerom pomagajo, jih rešujejo iz težav, iz katerih se ne znajo izmotati sami, je tipičen za predvojne in povojne razmere. Za povojne še bolj, saj je postala povojna stalinistična ideologija iz vsaj delno emancipacijske – razsvetljenske – skoraj pretežno fevdal(istič)na. Terjala se je tolikšna hvaležnost voditeljem, ki so postajali pravi arhaični polbogovi, heroji, še uspešnejši od Mojzesa, saj je ta umrl, preden so Izraelci dosegli obljubljeno deželo, le gledal jo je čez dolino Jordan, medtem ko so postali komunistični Vodje kralji Davidi in Salomoni, pravzaprav kar Nabukadnezarji in sibiriti v cesarskih dvorih. Prej smo gledali na Korošca kot na Očeta; zdaj je bilo treba gledati na Tita in Kardelja kot na boga. Že prej je dal sistem, v katerem je bil Korošec avtokrat, komaj dihati; zdaj je vse zadušil, prava pljuča je zamenjal z umetnimi, tem pa dovajal umet(el)ni zrak, narejen iz samoopojne ideologije. PO je bila še manj, kot sta od ljudstva terjala Grozd in Herman Celjski. V tem pogledu Rdeča zver iz **Vstajenja** niti ni hiperbola, ampak kar stvarnost. (Vendar slovenska stvarnost pod Rdečo zverjo ni bila le to: taborišče; in PJ ne le Rdeča zver. PJ so bili tudi Zupan in Kocbek, Mrzel in Pirjevec, tudi Primož Kozak in Dominik Smole.) Vsak človek je dobival svojo eksistencialno identiteto iz eksistence karizmatičnega Vodje in Partije, ki ji je ta načeloval. Zato so bile proslave-otvoritve tja v 60. leta eno samo hlapčevsko samoponiževanje pred nabobi.

PO kot žive so postale "naša duša": kolektivno čustvovanje in obstoj. Dobrodelnik – revolucionar, ki je žrtvoval življenje za ljudstvo, čeprav se zdaj vozi naokrog v blindiranem modrem vlaku – je res imel "božanski obraz"; povsod so nenehoma odkrivali njegove kipe. Tega niso delali ne Kreku ne Bleiweisu, čeprav so jih zelo slavili; ne Mahničū. Merila iz 19-ega stoletja so se zmedla; kaos pa je silil v pretiravanje zaradi samoslepila. PJ se je končaval v tragiki – od **Razvala** do

Ane, Noči do jutra – in v popolni izpraznitvi smisla, vse do cenene retorike, ki je postala le še predmet burke (Deklevov **Vonj po mrtvecih**).

Jakopičevo opisovanje veličine Varuha Slovencev – Zaščitnika, fevdnega gospoda, naturne Moči – je zabavno in zveni kot vnaprejšnja parodija na povojne proslave: "Saj je naš rojak, ta mož, rojak, ki bo z zlatimi črkami vpisan v dušo slehernega Suhodolčana! Zakaj nam ni kot kdo drugi, on nam je vse več! Da, on nam je kakor žito na polju, kakor hrast v šumi, on nam je kakor vol v hlevu, kakor denar v skrinji in sonce na nebu! Da, on je naš zaklad in naša sreča! Njemu gre čast in slava vse dni! O, kaj bo začutila naša duša, ko ugleda njegov dobrotni obraz? (Znova si otare solzo.) A, ali ne bodo kakor ob pogledu na veliko, nepričakovano skrivnost zatrepetala naša srca in se vdano priklonila velikanu, največjemu geniju, kar jih je kdaj rodil naš Suhi dol?" Mar se ni slavilo Tita z natančno istimi besedami?

A ta hip, ko je slavljenje neznanca na višku (Partija je učinkovala 1941 tudi zato tako udarno, prepričljivo, ker je delovala iz skrivnosti, njeni najvišji kadri so res prihajali iz tujine, iz SovZa, bili neznani, bili romantični; na isti efekt je računal tudi Jeločnik z Junakom v **Vstajenju**, ki je prav tako brez imena oz. izgubi svoje staro civilno ime in dobi magično herojsko obče ime, tudi partizani so zamenjali svoja imena z magičnimi, z legendarnimi, Tito, Krištof, Peter itn., tudi Junak pride iz tujine; na koncu (zgodbo v 70-ih letih cinično parodira Švabič z burko **Odrska pripoved o mladem junaku**) se zgodi ne le deziluzija – odkritje polovičnega vodovoda namesto spomenika –, ampak tudi nevarnost fizičnega spopada; šele nastop – samorazodetje – Koprive to prepreči, ker Kopriva ves klobčič razreši v dobro skoraj vseh.

Vombergar odlično zasluti, kaj pride ob takšnih priložnostih, ko si skušajo eni – Rebrnikova stranka – prigrabiti preveč oblasti; ko se realiteta preveč spreminja v retoriko: nasprotna stran se ne zadovolji le z retoriko, saj ima občutek, da si z njo ne more nič pomagati – ni v parlamentu, parlament ne deluje (kot ni 1932) –, ampak se oboroži s cepci. Vombergar sicer ta kmečki punt parodira, saj ga vodi Hribarca kot močna posestnica, le iz osebne užaljenosti, ker se ji je spodmaknila mastna riba, tj. premožen ženin. A obenem uprizarja tudi prihajajočo resnico, ki pa ne bo tako benigna, kot je ta v **Vodi**. To bo resnica PJa v **Razvalu**.

Na tem – dramaturško, tehnično in vsebinsko odlično zapletenem vrhuncu, ko nekdo na glas prebere novico iz Uradnega lista, da je Ažman v konkurzu, ko zavlada panika, značilna za takšne nabite trenutke-položaje – kot aprila 1941 –, nekdo zavpije: "Vse bo vrag vzeli!"; drugi: "Vse je izgubljeno!" "Nastane splošna zmešnjava", kaos, ko se en sistem lomi, a še ni drugega; ko je kozmos-polis v samozlomu – na nacionalni ravni in bi se že tedaj in v takšnem primeru mogla začeti revolucija. Oblast pa na vse to ni pripravljena, kot ni bila 1941; nadaljuje s hlapčevsko slaboumno retoriko. Jakopič: "Slavnost se nadaljuje!" Kot da bi z retoriko lahko ohranil mir, sistem, varnost, preprečil vojno. To so počeli člani Konsulte v Ljubljani maja 1941.

"Da, slavna gospoda, kot mogočen spev v katedrali ..." Zdaj prihiti Hribarca s trumo kmetov, oboroženih s kopačami: "Proč s spomenikom naše sramote!" To je stališče moralne kritike, ki jo hlapčevska slaboumnost oblasti zasluži. A takoj se znajdejo ljudje, ki oblast branijo, kot 41. Postavijo se celo v službo okupatorjev, da bi ohranili ne le red, ampak iluzijo, da se da vse mirno premostiti, brez udeležbe v vojni, brez revolucije: "Reditelji in ljudje iz množice: Stojte! Nazaj! Proč roke od spomenika!" Proč roke od naših svetinj!

Konflikt je tu; skoraj že fizičen: vnaprejšnja podoba dogodkov iz 1941. Kne, ki pričakuje, da bo na spomeniku kiparsko poveličan, z likom, kako ujema curek vode v kozarec, tako bo prišel v mitsko zgodovino, "skoči prednje", pred rebelante in jim očita: "Ali ste obsedeni ali kaj?!" Kajti tak napad protorevolucije je res obsedenost: civilno družbo hoče podreti z vojno; noče zadev rešiti za zeleno mizo, ampak s podrtjem simbola stare oblasti – spomenika Gospodarju oz. Hlapčevstvu. Skoraj pride do pretepa – množica tuli: "Sramota! Razbojniki! Mir! Dalje!" itn. –, ko stopi na podstavek Kopriva in kot Deus ex machina razreši položaj.

Kopriva je pravi Osvoboditelj-Zedinitelj-Dobrotnik-Modrec-Moč. Dogajanje, ki je grozilo, da iztiri slovensko družbo, je vrnjeno v stare tirnice, celo z možnostjo, da pridejo Slovenci k sebi; da spoznajo, v čem ravnaajo napačno. Mir, ki ga reši Kopriva in ki se potrdi z dvojno ženitnino – kot v **Vrnitvi** z utrditvijo pr(a)vega zakona –, bo trajal le še slabo desetletje. V **Napadu** – ko PJ napade DJa oz. staro oblast, a tokrat bistveno bolj učinkovito kot Hribarca navidezni spomenik – bo stara oblast poražena. Obenem s človečnostjo, kot kaže **Razval**.

Jeseni 1992

KOMENTAR k razpravi **SLOVENIJA BREZ ŽIVE VODE I**

1

9. marec 2003, dan pred mojim godom.

Micelij kot Tem Stra **RSD** še velja, le jaz ne morem na vsaki točki opozarjati na zveze. O svojem problematičnem imenu, ki mi je povzročilo v Žu obilo težav – škode ne, ker sem ime zmerom RR v K-milost –, NDM. Taras kot ime za psa, kot se je izrazil kaplan, ki me je krstil itn. Katkoledar Tarasa – Tarazija – kot Snika ni upošteval, zato sem godoval na 40 mučencev. Zveza: določen – izvoljen? – sem za mučenca. Smer h KatSM PervPldi, k avtoidealizaciji kot IdeaHarPldi. Povsem napačna smer, Tip za večino ČlZge. Otresel sem se je šele zadnja leta, skupaj s FKČ zmoto.

Dilema: ali popravljati – pripraviti za tisk – knjigo o Kvedinih Hršdramah, izšla naj bi pri SAZU, napisana je, ali se lotiti popravljanja razprave o Vomb(ergarj)evi **Vodi**, razpravo sem napisal v Argi-Bariločah-Catedralu v jeseni 1992? Ker zaključujem **RSD** (NDM, glej **Zadnje dnevnike**, pišem jih sproti), bi rad manjkajoče dopolnil. Med temami je analiza GošD. Ob analizi **Vode** bi rad postavil analizi dveh PV SD, Kranjčevega **Detektiva Megle** in ene Čufarjevih dram, obeh iz 30-let, iz SD-30. Knjigo – **DSPE 9** – bi sklenil s podrobno ES analizo GošD **Zelena je moja dolina**, ki – analogno kot Partljič v nekaterih dramah – prenese EtH iz 30-let v 80-leta. Ker sem Part(ljičevo)D že na veliko obdeloval, se je ne bi loteval znova; moram misliti na umno uporabo svojih zadnjih sil.

O razpravah, napisanih v Argi med SPE, sem podal Tem informacije-sodbe – in ARF-AK – že v prejšnjih knjigah Pniza **DSPE**, posebno ob analizah Jel(očnikovega)**Vsta(jenja)** in Vombovega **Razvala**, glej knjigo **Razval in/ali poveličanje**. Nujno je, da si bravec ogleda to mojo ARF-AK, velja tudi za razpravo o **Vodi**. To razpravo bom skušal opremiti s čim manj Karja; prepričan sem, da se mi bo tokrat posrečilo, moje sile usihajo, moje Ž se izteka. Torej sem prisiljen v racionalnost. Ne sklada se sicer z ES naravo micelija, a Dgč ne gre. (KasO: vraga usihajo. Komaj mesec in pol je po operaciji srca in že se počutim sijajno, delam kot v najboljših časih, poln optimizma; zunaj je pomlad. Ko popravljam pričujoči Kar, uživam. A sem očitno že okrog 10. marca, saj je le prvega dela **Karja** naneslo za več kot 3 AP. **Zadnjih dnevnikov** ne pišem več.)

Sorodnost-analognost DbPol situacij v Slji-30 in v Slji-80 se bo videla deloma iz razprave o **Vodi**, začasno naj jo imenujem **Slovenstvo brez – žive – vode (SIŽV)**, deloma še ni oblikovana. Moja teza je, da se je moralo Slov – SDbZg – vrniti na izhodišče, torej k Slovu-30, nato šele narediti Not avtentičen obrat k obnovi Kpla oz. SLDBe. Neposredna zmagovita reakcija na Slov-30 je bila LR oz. splet obeh Rev, LR in DR, ki je vršičil v Bm-DŽV 1941-45. Ker se je okrog 1990 SIŽ odločila, da se odpove MV-DŽV in da ponovno poskuša iz osnov LDbe, čeprav bolj pristne, kot je bila tista MV (med obema vojnoma, med 1918 in 1941, z manj FP prvinami), je bilo treba najprej Sim(ulirati) položaj Slov-30 (SDb-30), to je storila SD-80, nato pa izbrati novo pot v dilemi; 1990 je – naj bi – bila (vsaj v nekaterih točkah) analogna tisti 1941, tudi zaradi napada Srbov na Sljo 1991. Večinska opredelitev za LD traja še danes, 2003, kljub vse močnejšim poskusom ultrale sil (AnGlobov, AnNATOvcev itn.), da bi obnovili Mil sanjarije MrkKoma. Obnavljajo jih na PM-ludističen način. O tem pišem v Pnizu **DaSD**, tudi v analizi MuckoveD **Z(al)og** in Kod(rič)evega **Molotova (Mota)**, glej **DaSD 5, Let na dno**.

- Novo v moji PvtEkP Zgi. (Inovacija?) Krči me začenjajo prijemati tudi v Deroko, s katero tipkam; če se bodo nadaljevali-stopnjevali, je vsaj s to obliko mojega pisanja-ustvarjanja **RSD** konec. Ala mi je roko-dlan namazala s kremo, ki ji praviva "čudežna", jo oblekla v nekakšno rokavico; morda bo pomagalo. V pismu kolegi akademiku Trontlju, podPredsu SAZU, ki je nevrokirurg, pismo sem mu napisal sinoči, med nama je posredoval Kmedl (neverjetno, kako Kmedl rad in učinkovito pomaga, pri njem je ta pomoč res pristna oblika LdDr, Rad nasprotje Pspomoči ČirZlca, ki vse "naplati", ki je ves ena sama Potvorba, po tej plati zasluži Kmedl iskreno spoštovanje), sem navedel ostale znake mojih krčev; če gre res za starostno atrofijo mišic, se lahko poslovim od Klaspisave **RSD**. Postajam Jobič. Job še ne, ta je bil vele mojster; Jobič pa že. Do Joba mi še veliko manjka, vsake stvari se je treba učiti. Zdaj se privčujem na nemoč Ža, ki postaja S. Vse bolj dojemam, kako resnična je enačba-par: $\dot{Z}=S$, $\dot{Z}S$. (KasO: s krči je zdaj slabše, zdaj manj mučno, zmerom pa neprijetno. Danes mi je dal sosed 50 divjih kostanjev, Ala jih je zašila v vrečko, ponoči naj dam vrečko k nogam. Njemu je pomagalo. Postajam pacient padarjev?)

Že iz analize prve strani **SIŽV** vidimo, da se držim micelijske metode: **Vodo** povezujem z ostalimi VombD, predvsem z **Vrnitvijo**, katere ES analizo sem napisal malo pred tem, in z ostalo SD, od Finžgarja in Jalna do Zupana in Kozaka. Tak je moj namen, pravšen je, ostajam pri njem. NDM.

- Tema Jobiča. S tipkanjem nadaljujem, kljub krčem v dlani. Se mi je pa v teh nekaj minutah, kar tipkam in popravljam **SIŽV**, rapidno poslabšal vid; komaj še razločujem črke. NDM. Močno napreduje zelena mreža, vidim razmazano. Do kdaj bom še zmogel forsirati? Moji Sži triumfirajo: pa ga je le potipal Pravični! Štuhec razmetuje svoje mlade sile, spermo in duha, jaz pa se krčim kot betežen starček. Katbog najde za vsakogaršnjo rit primerno palico. Štrafa, štrafa. Za kaj sem že kaznovan? Ker sem preveč onaniral? Preveč užival v Seku? Preveč pil? Ker grdo govorim o SKC Nadkozlu? (KasO: tudi vid se je izboljšal, deloma zato, ker je daljši dan, manj delam pri luči, deloma ker si naveliko kapljam zdravila v oči, po 3 krat na dan. In ker ne berem več časnikov, le še drame.)

- Zamisel LD, ki bi bila zgolj ali predvsem funkcionalna, ne le da je daleč od uresničitve; DgZn meni, da ni mogoča. Čl je vse obenem, v vseh točkah THM-kroga. Poleg racionalne V(loge) – Svne Rede na Funk(cionalno)Pldo – je tudi AgrEkzPld, zato poln strasti, je TekmDč itn. Vsi ti – tako rekoč nešteti – smodeli interferirajo,

se povezujejo v KontRcah. Čiste oblike so zamisel teoretikov, posebno rad jih ima Romideolog ultraleSSL Močnik; v realizaciji postanejo slaboumen, neracionalen, nefunkStl. V stvarnosti sta danes par že Močnik in Morovič. Koda-burka; prenos iz AVS **Vode** V PMSD, glej že Ruplove **Mrzle viharje** izpred 30-let.

Temi nastajanja, narave, usode Mila-Koma sem v **RSD** že podrobno obdelal. Nova pa je RR, ki jo doživlja Mil(Kom) v obliki-pojavu DaSl AnKpla, AnGloba kot PsReve. More (Prt polkovnik) se RR v Moroviča, Koc v PePKa, Ptja v Mladi forum ZLSD ali/in v Drevenškovo Novo stranko. Parodija.

DalDPM res onemogoča nastanek pristnega Mila; ta more pristno nastajati le v tretjem in četrtem svetu, v Iraku in Afganistanu (afnastanu), še posebej močno v Rci islamizma. Kriza ZahDbe – ZahKpla – bi seveda vrnila možnost pristnega Mila tudi na Zahod. Ker so krize Strno nujne, se je na ta regres treba pripraviti. Dokler ostaja Čl IdČl, se vse vrača. Ne bi rekel, da sub sole nihil novum; novo nastaja kot večji Pot za NejDam. A ob vračanju starega-znanega-trajnega: Stre IdBa. IdM terja CikIM.

Ravnanje DaZDA je lep primer za preučevanje odgovora na vprašanje o meri med funkcionalnostjo in Pvt strastjo. Sam menim, da ZDA – Bush – niso prešle mere strasti, kjer bi strast postala AD. Menim celo, da je preventivna vojna zoper islamizem (ne le terorizem) nujna, kot bi bila zoper Hitlerja, a jo je Tapacifistični Zahod (Chamberlain in Daladier) zamudil. Da bo do EDč Rad vojne med RLH-Zahodom in islamizmom prišlo, je Strno nujno. Zato je pametno, da udari Zahod prej. Morda se začenjajo stoletja vojne med obema sistemoma. Če bo LD (RLH) le PM, se bo sesula v sebi, na to računa Bin Laden, tu mu pomagajo MočniMo(rov)iči, kot peta kolona. Mačizem Voj potentatov mi ni všeč, tudi ZDA generali ne. A v izbiri med večjim in manjšim zlom ne omahujem. ZDA-generalni ščitijo RLH, kljub vsem pogojnim omejitvam LDbe, Huso-Bine in ostali srbofili (polkovnik Gorjanc kot Vojsvetovalec PopTeVe) pa so na strani Germanov, Vandalov, Gotov, če se smem za hip preseliti v prva stoletja po našem štetju. Zato dajem Bučarju prav, ko pledira za NATO; ko gre za bistvene odločitve, malenkosti ne štejejo. Neverjetno, kako se Močniki zmerom odločajo narobe! So ZnaSi za Not Stro SHKI: za AD-SZ. Tokrat se celo DSD odloča primerneje. Prvič po osamosvojitveni vojni dajem Janši prav. (KasO: in v prizadevanju zoper tim. "izbrisane".)

Ponovno se v **SIŽV** potrjuje, kako umno, skeptično, stvarno sem gledal na LD (Kpl) že v času 1990-92, v času, ko sta bili DSD in DSL še polni iluzij. Ker sem bil v Krit distanci tudi do Ncla, spremljajočega osamosvojitveno vojno, je jasno, da sem se Strno nujno znašel na robu družbe. Na robu sem še danes, le da je danes moja prva – ne povsem nova – tema: kako dokončno izstopiti iz IdBa. (KasO: nekaj odločilnega pa se mi je že posrečilo. Danes sem oddal dve pomembni pismi: ravnateljici Kosovelove knjižnice in ministrici za Kulo. Svojo prijavo za subvencijo **RSD** sem potegnil nazaj, obenem pa napovedal svoj izstop iz javne družbe. Začenjam torej zadnje – čistejše – obdobje svojega Ža: nobenega javnega nastopa-objave več. Danes sem napisal zadnji javni esej: **SB** v Kodričevo knjigo dram.)

Do prehoda – RR – MM DSD v aktivni Fz v Slji po 1992, ko sem (na)pisal **SIŽV**, ni prišlo. Bile so tendence, Janša je začel organizirati svoje SA grupe, banda četverice iz Depale vasi je zdaj pred sodiščem, treba si je le ogledati na krtačko postrizene betice teh zdaj že ostarevajočih gladiatorjev. Ker se je Janša odločil za prihod na oblast kot Hitler (tudi Musso, ne pa Franco) na Sv volitvah, ne za puč

(1994), je moral opustiti pripravo SA in SS skupin, bojno DR retoriko. Izbral je napačno strategijo. Danes mu je mlade pobrala DSL, ki pa tudi nima šans. Nad obema zmagujejo japiji, Rop in Korže.

Živim v svetu, ki mi ni po godu. Kaj se obotavljam reči? V svetu, ki se mi gravža. Osnovni ton mojega pisanja **RSD** zadnja leta je gnus. Tega in tolikšnega gnusa pa PVSlja – Slov-30 – ni zbujala, še zdaleč ne. Tudi zato tako velika razlika v tonu med **Vodo** in Fritzevo **Lipicanijo**, **Motom**, **Zogom**. Tega gnusa tudi GošD-80 ni predvidela. Ga je pa GošD ugotovila v 90-letih, glej njeno Kodo **Srečna draga vas domača**. Njena tema je: kako izstopiti iz dane Db-sveta. Preš se raje vrne v S, kot da bi živel v DaSlji. Z Alo misliva večkrat enako. Kako ne utoliti potrebi po Smu? Ni bil Preš prvi, ki je govoril o Ža **gnusu**? Preševa Lita podaja že ves diapazon Čla: od naivnega SSLa (moje vere v Ptjo 1943, v KC 1988, v PriSo norovcev, v Srbe 1975) do OISa. Vse je vedel, ta Preš! Vse se da prebrati že v **PKrstu**. Se je v tej epski drami odločil za novo SSL, kot jaz 1988? Ali za Rad izstop iz TSA?

V **SIŽV** že izdelujem pojem L(e)Fza.

Kar je v **Vodi** in (Detelovih) **Dveh prijateljih** Suhi dol, je v **Anarhistu** Kozji dol, v (Roševih) **Mokrodolcih** Mokri dol itn. Več izrazov za isti Simbkraj kot središče idiotskega Slova. (Se ni Anln upravičen vprašati, katero Slov ni idiotsko?)

Treba je le počakati, pa se zmerom – Strno – oglasi tudi Dgč stran. Vse do danes sem jemal na piko predvsem DSD, MMFz, ksenofobijo itn. Malokatera stranka ali gibanje je bilo tako mnogostransko nesposobno kot DSD; NDM. Zadnje čase pa opažam, da postaja nevarnejši Lefz. V oddaji na Pop TeVe prejšnji teden, Trenja, je postalo jasno, da srbizem – jugofz – spet dviguje glavo, kot se temu reče strokovno. Nek Srbijakar je trdil v TeVe intervjuju, da je Zahod Srbe pobijal v etnocidu (NATO napadi itn.) direktno-vidno, Slci pa delajo to potihem, Hin, zahrbtno. Pri tem, ko so Srbarji poklali na desetisoče Muslov, posiljevali Bosanke ipd.! Ta Nar je neverjeten. Kar naprej se skuša popeti vsem na glavo, (za)gospodovati, zajedati; ko jih dobi – upravičeno – po gobcu, se potuli, ker je brez časti, javska in prosi milosti. A ko se mu ponudi prva priložnost za dvig, začne spet lagati, hujskati, slepariti.

Tokrat dajem DSD prav. Če ne bo odpora do teh lumsrbskih pouličnikov, se piše SLDbi slabo. Srbi so se v SŠu do zahoda pripravljeni povezati s samim hudičem: Žirinovski obiskuje Sadama v Bagdadu; enako Jelinčič in Haider. Jelinčič je danes filoSrb. Še malo, pa bo prišlo do pakta pravoslavcev in islamizma, kolikor do tega že ni prišlo, a za to še ne vemo, še ni v javnosti. Srbi v Slji terjajo, naj se jim Slci opravičimo, namesto da bi bili hvaležni, da smo jih pustili tu. Kar terjajo, je enako, kot da bi pregnani Nemci iz Vzhodne Prusije zdaj terjali, naj se jim opravičijo Poljaki in Rusi. Lefrazerji a la Močenk ne razumejo, da v trenutkih, ko gre za biti in nebiti kakega organizma (tako terja Idnarava Ža), vsakršne ČIP itn. odpadejo. S ČIP nad Hitlerja?! Kakšen ne le diletantizem, ampak res zmanjšanje vitalne moči. V tej točki sem tudi jaz "fašist". Slja kot LDPM je zame bistveno manj slaba možnost kot DaSrbija. Polkovnik Gorjanc (Tip priimek: nasilnež z gora!) razume spor Bush-Sadam kot napad KplZDA na iraško ljud! Spet se uveljavlja pojem ljud. Tudi za DSD, za Grimsa; Gorjanc-Dolanc: Zver-Gril. Celo pod Būkom bi mi bilo – Slcem – bolje kot pod Gorjačarji in/ali Damjano Harambašičko. Pod Korošcem bolje kot pod Šešljem.

Mali svet **Vode** je osnova Mizma, ki se pojavlja zadnja leta ali celo desetletja, od srede 60-let naprej. Goševa je v **Doli** Irkrična do Mizma, Part(ljič) je ves čas dvoumen; Irkričen do Mizma, **Šuke**, **Oskubite jastreba**, obenem pa ne vidi čez Mizem, AR ga v InH, **Moj ata**. DaSLib je oboje: Mizem v okviru male Slje, a sproščena miniagresivnost kot Tot poteza; AgrčKzld v meri, ne podivjano pohlepno kot pri Srbendah.

Vse bolj se mi dozdeva, da je ključna – morda edina ARF-AR – SPED Vombova Koda **Martin Krpan**. V nji je Vomb svojo Krito SDBe, SZge, tudi PV sistema in KČe antedatiral, skril v čas dogajanja Levs(tikovega)**Krpana**; dunajski dvor je tako razširil, vnesel povsem nove like ministrov, ki niso ne Avs niti ne jugosrbski, ampak kar pristni domači Slski. Znal je najti pravo mero, bil je rojen komediograf. Njegov **Krpan** je bil menda največji uspeh uprizarjane SPED v Argi. So si skoz Vombovo Krito dali duška tudi ostali SPE udje, ki si sicer niso upali kritizirati svojih Vodljev? Pniza **DSPE** ne bi rad sklenil brez ES analize Vomb**Krpana**.

1992 sem še verjel v pristno rekristjanizacijo-reevangelizacijo; že nekaj let pa je, kar sem to vero opustil. Rekristjanizacija je lahko le ReFe, ReSlom, ReAr. NDM.

- 10. marec, ob 2h zjutraj. Za prvo noč dela kar v redu počutje. Sinoči šel spat zgodaj, niti TeVe nisem več mogel gledati, pekle so me oči, utrujenost do bruhanja. Ponoči čudna bolečina v Destegnenici: ostra in pekoča, kot da mi je v mesu počila žilica. Se bo čez nekaj dni pokazala podpludba na koži? (KasO: po mescu in pol ta bolečina še ni izginila. Je bila to kaka lokalna kap?)

Prva mirna noč po dveh tednih, po uspešno opravljeni dilataciji koronarke in hudi gripi. Sem še rekonvalescent, a mislim jasno. Se pa hitro utrudim. Spominjam se, kako sem se prebudil na analogen dan – god – spomladi 1935, na Rimski cesti, in zagledal na mali mizici glinaste vojačke, cel vod jih je bil, bili so moji prvi; ljubezen do njih je bila zame nekaj posebnega, edinstvenega. Enega iz te kolekcije šestih še hranim: v svetlomodri uniformi. Krstil sem jih za Italijane v Abesiniji, zato so mi v Raz razpostavah strateških bitk predstavljali Sža.

Gojim dva načrta. Prvi je razumnejši, skladnejši z mojim novim – usihajočim – telesnim zdravjem: popraviti vso razpravo **SIŽV**, dodati ji razpravo o **Doli** in morda še kaj, recimo o **Megli**. Drugi: analogno kot sem ravnal z razpravami o **Vstu** in **Razv(al)u**, razdeliti jo na dvoje, vsak del narediti za nosilno razpravo v eni od knjig, v **DSPE 9** in **10**, kar bi mi omogočilo pisanje-objavo (zajetje) več razprav, bolj HKD celoto. Upošteval bi Km motiviko vse od ČD, recimo Alešovčeve **Nemški ne znajo**, 1879, od SD-PrS, Kvedrove **Pijanca** in Finžovega **Divjega lovca**, prek FRemca **Užitkarjev**; SD-20, do Potrčevega **Lacka in Kreflov**. Me že spet grabi čezmerna ambicija? Pozabljam na Tolstojevo sporočilo-nasvet: **Premalo zemlje in preveč**? Ne, saj dajem, ne jemljem! Iztrošiti se – za Dra – do kraja, kot Simone Weil, Tereza Avilska, Katarina Sienska! Sem na dobri poti, da jih Posn: lastno telo mi razpada pred očmi, in zaradi prenapora, ki ni osvajanje Mount Everest ali morskih globin, veselja ali ionizirajočih elementov. Nič ne osvajam, le tematiziram; pomagam, da pride na dan, majeutika, proizvodnja v antičnem pomenu, po Heideggerjevo! Res? Ne zmanjšujem svoje ARF? S tem skrajnim terjanjem od sebe tudi tekmujem, s sabo in ostalimi. Taras, ne varaj se! Tudi zate velja isto kot za ostale: ČI=SZSL.

- V **SIŽV** zagovarjam optimalno LD, Krit analiziram PV SDBo (PsLD), v kateri je še vse preveč FP-FD prvin. Te so v **Vodi** še zelo močne.

Pišem le enotno: Bog, a bi moral razločevati: Bog, ko gre za OK Boga, in bog, ko gre za boga ObDbe, tudi KCe.

Ugotovitev, da omogoča-terja KpILD spremembo enotnega trdega velikega Sistema v več majhnih (v podsisteme, ki so samokrmiljeni), ni brez zveze z nastankom Mizma. LD je Dba realizacija SSS. Pa vendar, veliki projekt – zamisel – še ostaja. Seli se od Not pluralistične demokracije LD v osvajanja sveta, vesolja, mikrokozmosa, v RR Fin(ančnega)Kapa v UmKap. Ta je dvojen: kot osvajanje AgrEkzld, kot Um obenem tudi ARF. In je dana možnost za pot v Dt: prek RazcDč-ARFDč.

SIŽV je nemalo sociološka razprava. Najprej sem moral zavzeti odnos do Db(Zg) sprememb v SDbi, šele nato sem lahko v ta okvir vnesel – znotraj tega okvira začel raziskovati – specifično SD tematiko. In – nazadnje, a kot najpomembnejše – odkrivati Dt. Točneje: Dt odkrivam sproti, saj ni sinteza ali sklep, ampak nenehna dilema med smislom in nesmisлом (Bogom in hudičem, kar pomenita ti dve metafori zame).

Pred desetletjem sem bil glede Et(ik)e raziskovanja še zelo enostranski, v Infi. Nisem razločil tržno-manipulacijskega ravnanja (zločinskega plasiranja problematičnih proizvodov-zdravil na trg) in Sve samega raziskovanja; kjer je Sv, ne more nikoli biti popolne varnosti, nasprotno, in extremis, je Rad Sv zmerom – Strno – tveganje vsega. Nihče ni vedel, kako se bo obnašala atomska bomba; morda bi šel k vragu ves svet. Genetskega inženiringa ni mogoče obvladati. Ko se vrata v neznano enkrat odpro, je prepozno za javskanje.

Tu se je med leti 1988 in 2003 zgodil v meni obrat za 180 stopinj. Pred poldrugim desetletjem sem bil srečen, ker sem bil – prvič v Žu – tako (Abs) Not miren, varen v KC in Bogu-bogu. (Med obema nisem razločeval, zato mi je BDr še dajal varnost, danes mi je ne daje več, "le" še smisel.) Danes sem se odrekel varnosti, a ne v imenu Sve kot takšne, to bi me vodilo v Lbn; že sem ga doživel in absolviral, recimo 20-leten kot ničejanec. Neomejena Sv mi je danes sredstvo za RazReše, še več, zame je pogoj, da bi Čloštvo kot lDčl-lDb moglo uspešneje preiti v Dt: prek stranskih učinkov nenadzorovanega raziskovanja materije. Danes je zame to edina in zadnja šansa. Prepričal sem se, da vsi dozdejšnji versko-civilizacijski sistemi (s KC in Ptjo vred) ohranjajo Čla takšnega, kot je, takšen pa ni vreden obstoja. V njem je ustrezna le moč AD, ta je edini Pot, ki vodi v Dt, vendar ob pogoj, da zmore Čl to AD preOsm v ARF (AK) in s tem prehajati skoz RazcDč in VerDč v lSDč, v (po)lSUnBDra. Glej moje analize ob MSk **Čipot v GR 4**.

Danes odločno odklanjam FP zamisel, da je dobil Čl od boga kaj v dar; kvečjemu zlo (SM) naravo. Pristajam na Zn: vse je nastalo po Konti, Čl pa ima možnost, da Konto kot usodo RR v K-milost. V Člu se je Konta RR v Um, s tem v Zakone, pravila, red, AKPLEL. A vse to služi le AgrEkzldi, če ni um obenem tudi ARF. ARF ne nastane kar tako. Je RR Uma iz monolitnega osvajavca-interesa v AK pogled nase-vase, ker Čl obenem Ponot(ranji) svoj in svetov kaos. AD je kaos, preOsm v spopad Čla s sabo. A tudi AD ne zadošča; mora postati ARF. AD je razpoka, prepada do dna, do nesmisla. ARF je obvladovanje – (pre)usmerjanje – AD(estrukcije). Je izigravanje kaosa in kozmosa tako, da Čl zasluti nekaj, kar je onkraj obeh: Dt.

Šele pred kratkim sem odkril, da hoče Čla takšnega – odgovornega in nemočnega, s tem krivega – Katf(evdalni)bog kot Veliki SM zločinec. Kar sem prej idealiziral (IdeaHarld), zdaj spoznavam v bedno-Krim(inalni)luči. Težava dram, kot je **Vrnitev**, je v tem, da morajo – to je celo njihova Tem naloga – nekaj, kar opažajo

(SM svet), tako RR, da reklamirajo Katboga, vnašajo v svet (Ps)smisel, red BTa, nazunaj pofarbanega z Usm boga. Niti ne le na zunaj. Vomb (Finž itn.) morajo Not pristno verovati v KatTijo, da bi bili lahko uspešni-prepričljivi ideologi-propagandisti. Ko ta vera odpade (je Vodušku, **Odčarani svet**), se vse sesuje. Le LdDr prepreči AD, ki vodi v OIS. Recimo v Cajnkarjevi PV ali MV drami **Nevarna igra**. Žal je še nisem ES analiziral, moram jo čimprej: da bi rešil vsaj nekaj časti KC. (Jo bom s to dramo? Dvomim.)

Odločitev DSD za EU, ki je v nasprotju z njenim Ndcm, je mogoče razumeti le tako: kot upanje, da bo kak domači SI gauleiter (Prle) vladal po milosti novih Gosov iz Bruslja, kot je Korošec iz Beograda oz. Dunaja; glej Vomb**Krpana**. Le če pride Slja v odvisnost od črne internacionale (Krš strank), bi zmogla parirati môči LDS oz. kontinuitete, tj. dejansko enemu od kril Deopcije. (SDS je neuspešna, zaostala Deopcija, LDS uspešna.)

O Koprivi-Prelesniku bi bilo treba razmišljati tudi Dgč; me zanima, ali sem v **SIŽV** prišel tudi do t(akšn)e razlage. Namreč: da je Kopriva (Kiva) predstavnik KČe, Krša, boga, Trl. Je iz TŠa, saj je Čl, tu – v Suhem dolu ali Slji – doma, obenem pa je od drugod, iz tujine, ki tokrat ni ksenofobična tujost-tujstvo, ampak kraj navzočnosti Katboga. Recimo KC sredi TS-Slje; ni ravno v župnišču; Vomb dobro pozna stvarne Siklerike, ne pripisuje jim Etmoči, razen v **Napadu** Stotniku, a **Napad** eksplicira Abs spopad med Dobrim in zlim. Kiva mora priti iz Vatikana ali pa še od tam ne: od onkraj velike luže, tj. iz srca sanj, od tam, kjer je doma cilj hrepenenja, kot za **Lepe Vide**. A spet ne kot zamorec, kot Zapl, ampak kot Odrešenik v malem. Tak je tudi vrnivši se Janko v **Vrnitvi**; Vinko (**Razv**) pa te moči nima več. Po vojni se je Vomb sesul vase. V **Krpanu** se je rešil v Sljud, a v preteklo, v Nar mit. Jel(očnik) je v **Vstu** uprizoril uresničitev pravljice (pravljčnih sanj), prihodnost; bolj skeptični Vomb v **Krpanu** umik v LitTrado. V tekst.

Kar govorim o razmerju Sicev do EU, velja – mislim – še danes, je še aktualno, prav zdaj, ko se AnGlob gibanja upirajo vstopu v EU s histeričnim vriščem, da se bomo odpovedali temeljem naše suverenosti. Res je, da takšno platformo zastopajo osebnostno in umsko najšibkejši; kot slabiči se tresejo za tisti minimum SA, ki so ga dosegli, ki se ga z zadnjimi silami oklepajo. SAPO se ne boji, da bi se v soočenju z velikim svetom – v MePu – izgubila.

Zoper biološki (živalski) individualizem, ki ga je Krit SSD začela razkrivati že v drugi polovici 19-Stola, z vrhom v SD-20, se ni postavila le Ptja, ampak že prej KC, čeprav ne enako Rad. AVS začenja organizirati v Kldo že Krek, glej Krito Lib-judovskega Kpla v Kodi **Pravica se je izkazala**. (Moja analiza v knjigi **Pravica in kazn**.) KC je ideološko pripisovala vse zlo – individualizem, egoizem, AgrÉkzPldo – novim Db pojavom, predvsem tržnemu Kplu in RLH ideologiji, češ, da je bila AVS kot FAVS idealna; to je remaskiranje, alibiziranje za nazaj. Z njim je KC trdila, da je bilo, dokler je bila – v FD – ona na sooblasti, vse v redu. Torej je treba vrniti le oblast KČe (ReFe, ReSlom), pa bo spet vse v redu. Mrk Ptja je menila Dgč: da je FKČ sodelovala v Redi Čla na žival. Tlačan da je bil le formalno Čl, dejansko pa delovna živina; tak da je celo Indus(trijski)Prol v Kplu: delovna sila. Zamisel SAPO je nastala šele v RLHu; ker je Meš ni realiziralo, jo je obetal udejanjiti Kom. To se mu je še manj posrečilo, čeprav zadeva ni enoumna. Ptja je z LRevo vnesla precej defe – s tem SA – momentov v SDbo. NDM.

Leta 1992 sem gledal na Puč(nik)a Dgč kot danes; tedaj še ni vskočil h Konskrilu DSD, trudil se je še biti SoD, le poudarjeno v AnKu. Kasneje – v

sodelovanju z Janšo – se je skoraj povsem odpovedal sebi kot funkcionalistu, postal zastopnik ArhKm in FKČ interesov; klavrno in žalostno. (A je bil ta moment že v njem, njegov brat je bil že ves čas tak agrarni ideolog.) Ker se je Puč v sebi razšel na funkcionalista-momentanista (Heduživača v Seku in zmagah nad tekmeci) na eni in na ideologa ReFe na drugi strani, ni več mogel ustvarjalno filozofirati, odpovedal se je pisanju Fije, postal je le še PolIdeolŽurst. Ponovna potrditev, da Anteza, ki jo je Puč zavzel 1958 in 1964, ne more biti ustvarjalna, ne more voditi v SAPO in k Dti, ampak v MimDč, v reprodukcijo istega: Hitler zoper Stalina, Janša zoper Popita.

Še ne razločujem med drugim in drugačnim. Ko pišem "drugo", mislim skoraj zmerom na Dgč.

V dozdejšnji ČISvetZgi so se vsa Isa Dti vezala na Mile, na Alge, na napačno osnovo. Ni bilo mogoče Dgč: Čl je bil še premalo razvit. Šele v fazi LDPM – Dbo no ustrojenega arhemodela Dv – je prvič dana ta možnost, saj Čl ni več tako enostransko-usodno odvisen od (materialnosti) Dbe. Mrk (Kom) torej ni toliko kriv, kot sem bil sodil 1992 in prej. Tudi KC ni bila toliko kriva kot FKČ. Pač pa je – še posebej – kriva danes; enako vračajoči se Kom v obliki AnKpl, AnGlob Psgibanj. Zato sem mogel sodelovati z AnKom novorevijcev (norcev) oz. s KC. V drugi polovici 90-let se mi je posrečil veliki preskok k jasnejšemu razmerju do Dti.

Pri Tem vrednotah ostajam: pri LdDr, Bogu kot velikem Drugem, pri Krit odnosu do Db. Vse te tri vrednote so že v **SIŽV** glavne.

SSS (kar pomeni SI in/ali spodnji SS) so po eni strani manj vezani na Dbo kot allelonomijo, na BT, na Kldo, po drugi pa celo še bolj, saj na (Ps)Sven način Ponot Db vrednote. Db-Kldo iz Meš in/ali Pl Kola RR v Maskldo. Z dežja pod kap. Možnost za SAPO je večja, SZSL ob tem tudi. Čl je bliže Dti le tedaj, če je stopnjevano ogrožen po lđbu. Ž torej ni preprosta reč. Cilj IsDti je v tem, da bi Čl zamenjal Ž z drugim načinom bivanja. Kakšnim? To Is odpira tudi **RSD**. **RSD** ni le LZ, kot meni IvSvet; je predvsem nova "Tija-Fija": DgM.

V **SIŽV** govorim še o narcizmu, kasneje pa sem zamisel razvil, narcizem RR v Av. Glej THM-krog, na katerega vsakem od treh arhemodelov je dan tudi Av. Glej več MSk v **Prevezavah**.

2

Številke poglavij (od 1 do 5) si v obeh Mimrazpravah (v **SIŽV** in **Karju** k nji) ustrezajo. 2. poglavje **Karja** začenjam, kjer se neha 1. poglavje **SIŽV** in začne drugo, to je s stavkom: "Cela družba postaja ..." Tako bo bravec lažje sledil **Karju** oz. temu, na kar se **Kar** nanaša. Običajno sem vnesel v komentirano razpravo sprotne opombe, številke opomb. Zdaj ravnam formalno Dgč, bistvo pa ostaja isto. Obe metodi sta mogoči. Variiram.

Tip za Zg: ker ni uspel Janšev DSD AnKom militarizem, je pridobila DSL(evica): Anmilitarizem. V Evri je danes najbolj v modi. Moda se spreminja, kaoti ne. Moroviča si zlahka predstavljam kot Röhma, seveda v RMg ludizirani obliki. Bo Sadam res trpel festival interNac homoseksualcev po iraških ulicah, ki se dogajajo pod masko ščitenja iraškega ljuda? Hitler je dobro vedel: Himmler da, Röhme ne!

Kdo bi mogel biti DaSl Himmler? Na zunaj mu je podoben Klabs, a Klabs je picajzlar, ne veleemorivec. Sta ustreznejša Grims in Zver: Grrrzverrr?

1992 še nisem opazil – vsaj dovolj ne – japijev, danes je Dgč. Tudi tu so Slci hitro nadoknadili zamujeno. Še izrazitejši kot pri mladih moških, skrbno urejenih, okravatenih ipd., je ta proces pri Že. V nekaj letih so se mladenke iz krompirjevk, doma iz Suhega dola, RR v manekenke, modne dame, znajo se primerno spakovati, kot terjajo modni žurnali oz. vseprisotna TeVe. Čl je v tem kot opica: izredno hitro Posn. Težje pa je s Ponot tega videza. A tudi to gre, počasneje, pa vendar. Najtežje je s samokultiviranjem, to potrebuje več Gene, da se prime. Da ne govorim o odprtosti za IsDti. Tu zija neznanska luknja ...

Liku Berte iz ARemčeve **Kirke** sem pretirano pripisal velikomeščanske poteze. Te imajo šele BržPoliki in podjetniki v NOBD Miheličeve, Senator in Preds Tojan v **Ognju** ipd. VelikoMeš je v SD težko najti, ker ga ni bilo v stvarnosti.

Kar opisujem kot nastajanje tehničnega, funkcionalističnega itn. Uma, sem kasneje RR v smodele THM-kroga. Ekspanzionizem Kapa, ki je že ekspanzionizem samega Ža, mi pomeni AgrEkzldo. SimDb mi pomeni Dv arhemodel. Itn. Nazorno se da spremljati, kako na osnovi ES socioloških analiz in avtonomne Zge SD artikuliram DgZn kot teorijo micelija; kot strogo teorijo smodelov. Odkar sem začel s tem artikuliranjem, sem lahko začel tudi z risanjem MSk-MSI, tako rekoč moral sem preiti k tej formalizaciji, celo h Geom likom. Tu je Zn vrh **ASD**.

Stisnjena miniAVS, ki nastopa v **Vodi**, danes ne obstaja več; Ptja, LR, tehniška Reva itn. so jo razbile in RR. Preučevanje **Vode** je tudi s tega vidika koristno: da se vidi, kaj bi pomenila vrnitev v PV Sljo (ReSlom). KatDSD si zatiska oči pred stvarnostjo in Zgo. To je, kar očitam Juhančku ipd. (JOGSŠKom): Prikr resnice, vse z namenom, da bi prišli na oblast. To Prikr je zavestna laž, zavestno slepljenje ovčic. **ASD** ima tudi to nalogo: informirati – s Karji – o preteklem Slovu.

Ozka-majhna prostornina Trad AVS je malokje pokazana tako duhovito, jasno, bridko kot v **Vodi**. Šele ko beremo **Vodo**, razumemo, da je mogel – celo moral – imeti MrkKom uspeh. Kdor je dal kaj nase in si zadal za cilj kaj več kot le poln trebuh, je moral z gnusom zavrniti svet **Vode**, tj. svet stvarnega Slova. MrkKom heroji so prišli kot naročeni. Pokazali so mnogo poguma, npravne trdnosti, moči osebnosti, verovali v svojo Zn, obljubljali nebesa; želi so bogato žetev. Ta je sicer v dobršem – pretežnem? – delu kasneje, po 1945, zgnila, a pokrajina je bila spremenjena. Ni se le želo, ampak rušilo, zidalo, prenarejalo, deloma na Golih otokih, deloma v tovarnah, deloma v glavah. HKD proces, ki ga skuša DSD razložiti kot eno samo pomoto. S takšnim poenostavljanjem DSD ni zmožna stvarne analize.

Nesposobnost teh – ne le gorenjskih – Km za dogovarjanje, njihova nagnjenost k prepiru je kot PrepDč odlična osnova za DžV, za LR, torej za EDč. **Napad** in **Razval** "normalno" sledita iz **Vode**.

Res Vomb kritizira v KplBrž industrijcu Ažmanu PsKane, enako kot kasneje v **Krpanu**. A kaj sledi iz te Krite oz. k čemu – h kakšnemu Db modelu – teži Vomb? Ne nese tudi njega v Kfz kot v pristno obnovo npravne-poštene KC ali K(atoliške)AVS? Ni to tudi Krekov cilj-izhodišče? Krita Kpla je dvoumna. Osnovna ideja KČe je: Ena čreda, En pastir.

MV se je res vse pomešalo, stopnjevalo, šlo v Inf in v Rad poenostavitve. Kako MV razložiti korist in idejo? Kdor je bil umen, je korist Prikr pod Idejo, Pvt strast RR v Nar in Razr zanos. Ta Inf se je tako okrepila, da tudi samemu Člu, ki je veroval in si koristil, ni bilo jasno, kje je meja med obema. Vojna je MeP kaosa,

čepprav se je zdelo, da še nikoli Slci niso bili tako – ideološko, versko, pravno – jasni. Iskati v vojni ustrezno mer(il)o je SSL.

Ko povezujem drame vojnega in mirnodobskega tipa, pri samem Vombu **Napad** in **Razv z Vrnitvijo** in **Vodo**, skušam delati take primerjave in analize, ki bi čim nazorneje podajale Tem Raz(ličnost) položajev in usod, vojne in miru. NOBD in SPED izhajata iz SD-30. To sem dokazoval že v knjigi **Leto 1940**, z ES analizo obeh LR in DR pripravljajočih tikPV dram, Kociprovega **Zasada** in Zupanove **Stvari**. Obe drami sta šli mnogo dlje od **Vode** in **Zlatega teleta**, obeh Vombovih PV dram, a tudi od FKozaka **Profesorja Klepca** in Jožeta Kranjca **Detektiva Megle**. Dogajanje v Slovu se je od 20-ih skoz 30-leta stopnjevalo v 40-leta. Sredi 50-ih (SeH, AD Huma) pa se je zlomilo.

Kako Dž terja od SIKm vojake, podaja MMahnič v **Soldaškem mizereru**; Mahnič s Krito, prejšnja KMG pa AvsDži naklonjeno, glej **Mlinarjevega Janeza** (tudi v Petančičevi izvedbi), Lavtižarjevega **Adama Ravbarja**; obe drami sem ES analiziral, glej knjigo **Junak Janez in svetnik Anton**. Vomb ostaja v **Krpanu** vmes, je dvoumen, zato umetniško primernejši.

Tema biti zunaj-znotraj je izjemno važna. Čl je lahko zunaj na več načinov, med sabo celo nasprotnih; enako znotraj. V Čl Noti je duša-vest, a tudi fanatična strast. Zunaj je Gos, a tudi Dt. Noben izraz sam na sebi kot monolit ni primeren; zavaja, ker sodi v okvir IdMa. Bolj ko je Anln sposoben razumeti vsak izraz kot micelijski, kot HKD, celo paradoksalen, bliže je resnici. Res pa je, da Db učinkovitost-operativnost s to micelijsko HKD naravo upada. Odloča cilj: ali uspeh v Dbi, ali RazReše.

- O **Vodi** sem pisal še po 1992; šele zdaj sem se na to spomnil. Ravnatelj Šentjakobskega Gleda v Lji igravec Tone Gogala me je naprosil, naj napišem nekaj besed za Gled list. Tekstič-esejič moram poiskati, gotovo ga kje hranim. V njem sem se potrudil pisati bolj propagandno kot analitično, pač zaradi Vomba, ki mu je bil v preteklih desetletjih kot udu SPE nezasluženo vzet ali vsaj prikrajšan ugled. V takšnih primerih ravnam zmerom blago, enostransko, v korist Zamol(čanim). Ešeček bo lepo dopolnjeval celoto. (KasO: esej sem našel, objavil ga bom v pričujoči ali naslednji knjigi Pniza **DSPE**.)

Še en podatek: **Vodo** sem gledal kot otrok-mladenič 1942 v Lj Drami, uprizoritev je bila zelo živahna, režiser Milan Skrbinšek. Občinskega tajnika Jakopiča je igral menda Gale, kmalu zatem je odšel v Prte, Vomb pa se je pridružil kot propagandist Dmb taboru. Kamor pogledam, povsod udejanjanje iste Stre: razcep na Le in na De, na Prt in Dmb; EDč in RazcDč. Avtor **Vode** se je odločil za Dmb in za SPE, avtor **Megle** Jože Kranjc za Prt. Avtor **Klepca** FKozak za Prt, avtor **Zasada** za Dmb.

V **SIŽV** povezujem **Vodo** tudi s Kodo **Pod Prešernovo glavo**. S tem dajem možnost povezovanja ES analiz VombD (**Vode** itn.) z ES analizami GošD; ne le **Dol(in)e**. Kot naslednje knjige v Pnizu **DSPE** si zamišljam ES analize Vomb**Krpana** in Goš**Vasi**; tema izstopa iz dane Dbe; v **Krpanu** vrnitev na Km, v **Vasi** vrnitev v Lito. Ena od teh knjig bi povezovala ES analizo Reharjeve MV drame **September** z Goševe **Vido 85**. Še naslednja Vombovo mladostno dramo **Pod Lutrovim jarmom** z Goševe **Srečanjem na Osojah**, temi sta srednji vek oz. FD, AVS v FD. Obe Mo(ralite)ti. Ob te drame bi nanizal analize **Megle**, Čufarjevega **Ekša**, ARemčevega **Zakletega gradu**, Milčinskega **Krpana Mlajšega**, Kremžarjeve duologije **RazPrag** in recimo Cerkvenikovega **Greha**. S povezavo teh dram bi udejanjal sklenjeno: da

končujem **RSD** le še z nujnimi dopolnili. (KasO: **RSD** pišem torej naprej, a ne več za javnost.)

V **SIŽV** sem PO kot Stro še pripisoval Kršu, celo KCi, seveda kot EKCi-OKCi, medtem ko danes vem, da sem investiral v Krš nekaj, česar tam ni oz. je le Pot za nastanek PO. Tam je le Nota, a še ne dovolj SA. Pa še to velja le za FKc, ne za KC v novem veku. V novem veku se je KC vse bolj uveljavljala kot upor zoper RUH-personalizacijo, zoper SAPO. DSKC je tako rekoč povsem regresivna.

PartD sem že ES podrobno analiziral, tudi **Ščuke; Na svidenje nad zvezdami** sem analiziral v knjigi **ZZ (Zbogom zvezde)**, obenem s Kodo **Ščuka, da te kap!**

Problem izločenosti in osamljenosti je osreden. Nameravam se ga podrobno lotiti ravno v napovedanih nadaljnjih knjigah Pniza **DSPE**. Je tema GošVide (alias **Otroka, družine, družbe**), **Srečanja (na Osojah)**, **Greha, Pijanca** itn. Hoteti izločenost in/ali celo izstop. Izstop iz česa? Le iz Dbe? Iz Ža – v S? Od GošSrečne vasi gre pot h Kmedlovemu **Prešu**. Micelij.

Ko začrtujem razliko med Prletovim "Krš etosom" in pristno Krš pravnostjo, obnavljam trditve, ki sem jih okrog 1990 zapisoval v nekaj knjižicah, namenjenih Kanom, glej recimo **Dvanajst predavanj o perečih razpotjih krščanstva**, 1992. Te knjižice so ostale povsem brez odmeva, z njimi nisem nagovoril nikogar; Kani so poznali le "Krš etos", tj. allelonomijo. V takšni KC-SKS res nisem imel česa iskati. Začela se je moja naporna, a čudovita pot v (po)IsDti, zadnje desetletje mojega Ža kot najvišje, najboljše. Zadnjih 50 in več knjig **RSD** je temu priča.

Z Davidika nekoliko prepoudarjam Poz možnosti SS(S). Danes bi dejal, da daje več, čeprav izredno vprašljivih možnosti veliki – posebni umski – Kap. SS so res napredek glede na MM, kaj šele glede na AVS (FAVS). A so obenem manipulirani po Kapu, po trgu, težijo v reKol, v masovizacijo. PO v SS je pogojen lik. Če ne postane BSAPOEV z ARF, se razkroji v Dv-ludista. To kaže – brez moči, da bi to spremenil – ravno Filipčič, takšna je vsa FiID: SS v samorazkroju, ki je zbežljana Sv, demoralizacija. Vse to je nekaj povsem drugega od SS, v katerih vidim pred desetletjem Pot. Zadnje desetletje je pokazalo, kaj so SS, koliko so vredni. V ničemer ni v njih nastajala SAPO, le MaskId, sestavljena iz mnogo MasPlD.

ES analiza DaSD to potrjuje. Glej knjigo **Let na dno**. Najdejo se pravi mojstri, ki žonglirajo tu vmes, izkoriščajo luknje in prosperirajo na račun drugih. Tak primer je MatŽup. Nekaj – nemalo – sem si obetal od njega, kot od SS pred desetletjem. Prevaral me je; sebe najbrž ne, je bistroumno ciničen. Trdi, da je njegov **Hodnik** drama z roba, pisana za izbrane, ne za Kol; da v nji prodira v kruto resnico, ki se je Kol boji itn. Dejansko pa je bil pred par dnevi za **Hodnik** nagrajen z Grumovo nagrado (ubogi zmanipulirani Grum!), ravno od DurgDinj, ki so zastopnice modne povrhnje uspešniške Lite-Gleda. Ko se je zahvaljeval za nagrado, videl in slišal sem ga na TeVe, je govorancal, kako mu je nagrada dragocena. Oboje počne hkrati: v **Hod(nik)u** napada dano Dbo, vse sesuva, v Žu pa se ji prilizuje, da bi dobil še in še nagrad. Ta dvojnost je Tip za pokvarjene SS, za tisto stopnjo-obliko PO, ki zajeda Kol-občestvo, a igra pred njim in sabo teater osamelca. MatŽupova SA je Sim. Dvomim, da bo kaj iz tega sleparčka. Izraz je hud, a dovolj imam tega, da me skuša voditi za nos. S Partom je MimDč. Malo manj slab od Poža le v tem, da je uspešen, Pož pa še tega ni sposoben. Pož je polžek, MatŽup ujeda.

Kar pišem v **SIŽV** o vezavi Abs нравnih norm na božje sporočilo, o danem razločevanju med dobrim in zlim, je povezano z mojo stavo na SS. Motil sem se, ker še nisem bil osebnostno dovolj močan, da bi vzdržal v osamljenosti, brez

sleherne DbKolKlde. Oz. zdaj se vežem le še na Alo in na svojo Dn, s katero sem zadnje čase izredno okrepil PriSo odnose. Dn je in ni Db. SS so povsem Db, dva (midva z Alo) sva zunaj Dbe; Dn je mediacija med obojim. Prav zadnja leta sem se posebej pozorno posvetil analizi Dne, glej knjigo **DnŽr (Družinska žrtev)** in **StOt (Starši in otroci)**. Moj razvoj je otrešanje Db vezav, a tako, da me pri tem ne podre. Včasih je težko vzdržati. Zadnje čase me je skoraj spodsekalo, s pomočjo Nve (bolezni, staranja); zdravniki so me revitalizirali. Tokrat kličem: živio dohtarji!

Pred nekaj leti sem ES podrobno – v več knjigah posebnega Pniza **ČD** – preučeval ČD, s tem tudi njeno sociološko osnovo: SMeš kot NKNM. Kar v kaki analizi drame odkrijem kot problem, ponavadi kasneje razvijem: temo osamosvojem in jo izčrpam. Vsa 90-leta sem delal na ta način sistematično. **RSD** je strog sistem, čeprav micelijsko ES HKD.

Za konec tega poglavja še nekaj o problematiki ArhDne; nekaj na Per ravni. A še prej Pvt poročilo o sebi.

Mineva druga noč, odkar sem spet začel pisati, po prisiljeni prekinitvi celih 14 dni. Spim več kot prej; spanje je pogoj, da vzdržim. Ura je že pol dveh zjutraj, jaz pa šele začenjam. V kuhinjo sem šel nekaj pojest, tudi apetit mi manjka, najbrž prvič v Žu. Tri koščke prepečenca, košček sira; zajtrk. V mescu dni sem shujšal za 10 kg; zato manj slabo počutje, čutim se telesno lahek. A duševno? (KasO: spet sem se zredil. Po ta starem cesarju gor in dol.)

Po dolgem času sem sanjal spet agresivne sanje. Ujet sem med dve slabi možnosti, tak pač sem, kljub vsem naprezanjem. Če sem blag, pomeni, da sem šibak, predmet linčarjev, preganjajo me; bežim sicer (še) ne, a stisnejo me ob zid. Tedaj razmišljam o Smu kot zadnji akciji, ki mi ostaja. Tako sem razmišljal to zimo. Ali pa napadem nazaj oz. že prej kot oni (preventivna Busheva vojna), le če čutim, da me ogrožajo. A kaj, ogrožan sem kar naprej, Strno. Ponoči sem sanjal, da smo se napotili nekam na večdnevni izlet, midva z Alo in Ajdina Dn. Ko smo že sedali v avto, sem opazil, da mi manjka bunda. Šel sem jo iskat v Ajdino horjulsko hišo, a je ne našel. Sklepal sem, da so mi jo vzeli, ker so jo hoteli spraviti, potem pa jo je nekdo založil. Krivi torej drugi. A tudi jaz. Ker sem ves čas pohlepen na sladkarije (ostala hrana se mi upira) in sem našel na mizi Ajdine kuhinje v kosih nekaj desetlin potic, sem se jih lotil žreti. Ostali so me čakali, čas je tekel, jaz pa sem se basal. Ko sem se le zmogel premagati, želje po sladkem nisem še utolil, mi je Ala očitala; prav je imela, zamujali smo, pot pred nami je bila dolga. Tako sem pobesnel, da sem zgrabil kol, v takšnih primerih so koli zmerom pri roki, in ga zadegal visoko v steno moje rodne hiše na Rimski, do polovice se je zapičil-zarinil v zid. Po dolgem času spet občutek moči.

Kaj je res vsa moja moč v nasilju? Sem res trajno ogrožen? Mi ni pomoči? Ko sem pred pol ure vstajal in razmišljal o teh sanjah, zaradi besa sem se prebudil, sem si otipal mišice na rokah. Kasneje sem otip-občutek preveril: res so mi atrofirale, kar visijo z mene, ohlapne, pol manj jih je kot nekoč. Nekoč sem metal disk in kroglo, plaval, bil mišičnat kot Herkul (ne kot SrKos okostnjaček); zdaj pa starec ... Ne morem se znebiti občutka sramu in gnusa nad sabo.

Sodi takšen Kar k **Vodi**, v **Kar** o **SIŽV**? Vsebinsko-tematsko ne; sodil bi v ES analizo Funtkove **Tekme**, avtopsije tirana-starca Lesovina. Pa naj za to, da bi smel poročati o sebi, prekinem pisanje pričujočega **Karja** in se lotim **Tekme**? Ne, vse gre skupaj, micelij dovoli vse povezave. Kmposestniki iz **Vode** bodo čez četrto Stola delali Sme, kot ga je Jura Krefl v Potrčevih **Kreflih**, 1953: iz nemoči, poraženosti, pritisnjenosti na dno, osramočenosti, izgube sebe. Kako dolgo še in se bom

izgubil tudi jaz? **Let na dno** ni le naslov knjige v Pnizu **DaSD**, le vsebina-sporočilo dram kot **Mot** in **Karusel**. Je tudi moja ARF. (KasO: danes spet cvetim. Ponoči sem letal na visok hrib, nad romarje, ki so se vzpenjali h gorski cerkvi; na zasneženi vrh hriba. Nisem še zmogel, a prepričan sem bil, da bom drugič vzletel na vrh.)

Zdaj pa še o moji Dni – o Dni, kakršno se mi je posrečilo soizdelati –, ki je (naj bi bila) sinteza ali povezava med ArhDn in povsem na dveh SA voljah postavljeno Dn. Če velja micelij povsod, velja tudi tu. Ne smem pristati na usodo, da sta ArhDn kot patriarhalna – Patr(iarhalna)Kld – in Dn kot zveza le dveh SAPO – SAPODč – v izključujočem se nasprotju, skoraj EDč. Dejansko sem si želel vse Ž oboje združiti, živeti to združitev. Trajalo je pol Stola, da se mi je posrečilo. Z Alo sva šla skoz vse normalne faze Dne: skoz ErS odnos dveh ljubimcev, skoz obliko mlade Dn-zakona, prihajali so otroci, trije (po svoje je prišel zraven tudi Matjaž). Nato so se nama – Dni – otroci upirali. Dn je razpadla, najprej v surovi obliki sparagmosa, Aka je zapustila 18-letna dom, Ajda nekoliko kasneje. Nato so sami tvorili svoje Dne, je tudi dolgo trajalo, vsak se je poročil po dvakrat, ima otroke iz dveh zakonov, vnukinja Bogomila bo letos dovršila 32 let, ima že dve hčerki, ena je že šoloobvezna. Z Alo sva svoj zakon – celo nepredvidljivo sijajno – rešila, a sva dolga leta ostala sama. V bolj ali manj dobrih odnosih z otroci, a sama. Zadnji čas pa se dogaja nekaj nenavadnega in velikega: nastaja K-PatrKld-Dn. Glej Diplome, ki jih objavljam v **RSD** in (mi) jih pišejo otroci-vnuki. Letos bo takšne diplome verjetno deležna tudi Ala, ob sedemdesetletnici. Zbližujemo se, postajamo velika IntDn. Je to mogoče: IntPatrDn kot SAKO?

Ta proces-uspeh je bil mogoč le s trdim delom, z veliko pozornostjo-skrbjo, z uresničevanjem jasnega načrta, vsaj občutka. Pogoja za uresničitev sta bila dva: skupno delo na **RSD**, zadnjo knjigo (**KrPI**) je oblikovala že vnukinja Brina, postajamo PriSo; drugič: moja (Alina) vera, kljub vsemu obupu, v (po)IsUnBDra, ki se nekako prenaša na ostale. Brina se je vrnila v šolo, Aka se je pri 47-letih vpisala na Pedagoško fakulteto, imela je le prvo stopnjo; odlično ji gre, izpite dela po tekočem traku, čeprav skrbi za štiri hčerke in ima redno delo v šoli pa še Lito piše. Ajdina starejša pobirata nagrade po Raz tekmovanjih kot za stavo. Aleš je v novem zakonu srečen, s Heleno pričakujeta otroka, sina, kupujeta hišo v okolici Lje. (Žal hiše v Hotedrščici nista dobila, lastniki niso imeli urejenega katastra.) Aleš se je spremenil, kot da je postal drug Čl, poln energije, vere v prihodnost. Naj v takšnem Intokolju le jaz popuščam? (KasO: zdaj mi pomaga k revitalizaciji celotna Dn; razen šeme-slabiča Hanžka, Sadamovega varuha.)

Sem središče te ArhIntPMDne. Ne kot Rugelj, ki te dni išče naslednika; Rugelj je direkten nasilnež. Jaz sem bolj Hin; vendar pa tudi jaz delujem z zgledom, sem – vsaj skušam biti, a se mi posreči – kot Mo-avtoriteta. Sem res Ruglju tako tuj? Matjaž z Rugljem polemizira po MO, v Ruglju vidi mene, sovraži me. Matjaž je šibka točka moje Dne. Slabič je, podrejen Že(nski), kot **Samson Dalili**, glej Saint-Saenovo opero. Cunja je, zato tudi AnGlob leideolog, kmalu bo lizal škornje Moroviču. Matjaž me ni prebolel, ker me ni premagal. Aleš pa me je obšel. Piše mi – nama – prvič v Žu globoka ARF-AK pisma; nikoli ne bi tega pričakoval. Kot ARFDč-ARFPld se je zmogel preOsm, me AR v PriSo. Matjažu sem dal prvemu to možnost, leta sva dobro sodelovala, a nazadnje se je spotaknil. Nekaj je – bilo in je še – v njem nezrelega, babjega (make love, not war!), da ni mogel postati Ustvarjavec; ostal je ludist, RMg gledališčnik. Kaj pa so ČIP danes drugega kot teater? ČIP zagovarjajo Husso-Sadam, Žirinovski, Stres, Morovič, kaoti in

zadrogiranci, ne pa kot pred četrtnisočletja Moses Mendelsohn in Diderot. Kaj sem res Rugelj?

Ne, tako enostavno to ni. Del Ruglja pa sem. Oz. sem Rugelj pa še kaj; BSAPOEV. Sem tudi volja do nemoči; zdaj mi ni treba biti volja do nemoči, sem že nemoč kot takšna, vsak dan bolj starec. Sem tudi luzer, kar Rugelj za nič na svetu noče biti. Z ARF doganjam v sebi svoj poraz, staranje, nemoč; Rugelj bo še iz krste molil svoj eregirani – podšprajcani – penis v dokaz, da je Mo, ne Že! V meni je veliko Že-potez; Matjaž in Aleš sta v tem moja PriPra sinova, tudi melanholični vnukinji Severina in Izidora. Vsak v tej PsPatrDni je sam svoj, eni gredo nasproti propadu, drugi postajajo SAPO, kmalu se bodo vnukinje poročile, nato vnuki, Dn se bo širila. Tedaj me ne bo več, sporočila v **ASD** ne bodo več potrebna-mogoča. Bo kdo nadaljeval pisanje **ASD**? Jon? Natan? Je to sploh mogoče? Ni **ASD** edinstvena forma, le enkrat na svetu? Tudi zato tako nedostopna, ker jo bravci ne morejo ldn z ničemer že znanim, saj ni ne **Ulikses** ne **Božanska komedija**? Je sinteza obojega? Se mi je od samoveličja zmešalo?

3

Naslov razprave **SIŽV** izhaja iz same **Vode**, iz njenega zavestnega sporočila, in iz moje razlage PSte te Vombove Kode. Tema je živa voda in RR Nv-vode v KulDb vodo. V IvSvetoviD, glej **Vrtove in golobico**, je voda kaos, poplava, svetovni potop (Svet-ina bi rad bil Svet-ovni), v Javorškovi **Odločitvi** je voda osvobojevalno-ozemljevalno morje, v Cijakovi **Slani vodi** je voda FolkMag sredstvo podružbljanja, v **PKrstu** je slap, nad katerim se boči mavrica, sestavljena iz biserov vode, dosega samo Tr; le Trl ali celo TrDt? Kako sem užival, ko sem prebiral genialne domisleke Calloisa o vodi in sorodnih prvinah, rečeh.

Glede umika in ne-umika mislim danes Dgč kot pred desetletjem. Danes sem si sposoben pogledati v oči, priznati-ugotoviti, kdo sem, medtem ko sem se v **SIŽV** heroiziral. Kot da se ne bi vse Ž umikal, ogibal. Kolikokrat sem to že zapisal o sebi: da uporabljam gverilsko taktiko; JKr je ni, res se je dal odprt – brez brambe – Sžom v roke. Pa vendar je v meni tudi JKr. Oboje, micelij; sem Odisej in Ahil in JKr. Moja Tem odločitev je dati se ves, scela: vse Ž nameniti (po)IsUnBDti. A ne v enem boju-bitki, kot mladostni Ahil (ali Hektor). Dolgo potovati v NejDam, ki je drugo ime za Itako. Ogibati se Scilam in Karibdam banalnega tipa.

Že kdaj sem vedel-slutil, da ravna Puč narobe. Že **SAnt** je preOsm Puča, kakršnega je točno naslikal Kozak v Simonu, **Afera**. SAnt dlje časa išče, nakar jo oblast pobije. Ali oblast ali Nv (starost), vseeno, če iščem do zadnjega diha. Za zdaj še iščem, pa sem star 73 let, iščem 60 let in več. Doživljam, kako je S – staranje – zame le ena oblika terorja nad mano. Puč je imel slabe živce, utvarjal si je – SZSL –, da bo Ptjo kar prevrnil. Ko je ni in ga je čezmerno kaznovala, 1958, je postal kljubovalen, hotel je za vsako ceno dokazati svoj prav. Ravno to ga je zmedlo, reduciralo v EDč, naredilo po 1992 za RedAnKomsta, ga RR v karikaturu. Nazadnje je moral popustiti: pred dvema mescema je umrl. Je bil res ponosen, da se ni pustil ugnati Ptji, le starosti-Si? Samoljubje. Puč je samoljubje RR v Her(oizem). V letih, ko je bival v Nemčiji, sva se zelo zblížala, ker se je učil biti

Odisej; a se ni naučil. Brž ko je dobil priložnost, da spet Posn Ahila (Krima iz **Rojstva**, Junaka iz **Vsta**), ga je zgrabil hybris in se je odšel pretepat. A ne več z zmajem, KaKijem; zmaj ubija. Le še z namalanim zmajem, s Pshudičem, s Kütjanom. Tako se velik pogum sfiži v grotesko. In se je **Napad** v **Krpana**. Vomb je bil modrec.

Analogno bi se dalo reči o temi naivnost. V temelju sem naiven, hote-vede naiven kot tak. Vem, da ne morem zmagati, ker je Ž=S. A obenem vem, da moje Ž ni motivirano, če ne stavim na Dt. Dt je drugje, predvsem ne tam, kjer je (naj bi bila); je torej najprej nič. Kako verovati v nič? Staviti na nič? Takšna naivnost je globoka modrost, saj vem, da Ž samo na sebi ni nič vredno, vrednost dobi edinole od vere v Dt. Izbiram, kar me motivira; izbiram naivnost. Obenem sem naiven na ES ravni. Kar naprej zaupam komu in čemu, investiram v kaj in koga: v Ptjo MV, v PriSo vse Ž, v Raz grupe, v KC, v Srbe, nek hip celo v Klabsa-Klinca ipd., res nedostojne zaupanja. A tako je. Ne morem, da ne bi videl v Klabsu tega, kar je v njem kot božji Pot, čeprav ne udejanjeno. Stvarni Klabs je miničloveček, pikolovec, kačica, ubožček. To sem vedel – ne le jaz – že med 1960-64, ko se je iz strahu, nesposobnosti itn. oddaljeval od Pers. A sem se mu pustil okrog 1995 prepričati, da nas je vse prehitel po De, da je ohranil NeČi božjega otroka. Bil je le v psihotični evforiji, pa je blebetal o svojih ciljih-projektih. Sprejel sem jih kot realne, čeprav bi moral videti, da so ništrc. A videti kralja golega, kako težko! (Goli Klabs? Ne, ne! Stran, o môre!)

Kje je moje DaSSL? Moja Dainvesticija? Je ta, o kateri sem malo prej govoril: v ArhIntPatrDn? Še malo moram počakati-živeti, pa bom še kaj doživel. Bom zmogel prenesti še zadnje razočaranje? Nisem preživel že zadnjih treh mescev kot pekla? Naj kličem kot Pavel Bračko, ki igra preroka: Gorje mi! Usmili se me, o bog?

JesihovaD je res Maknaivna, obenem pa je Jesih kot malokdo furbo. Odkril je, s čim uspeva: ne z IrAD, ampak z rahlo posmehljivim IntHumom. Začel je variti nadvse užitne in sladke sokove, mile zelí, ki olajšujejo prebavo. Postal je Pesnik novega SIInta. To so želeli biti Crnković (kako hitro je ugasnila njegova zvezdica, zdaj je le še hotelsko-turistična!), JWirkec, sploh WKBB, a se jim ni posrečilo, ker so imeli prešibke Umet darove. Jesih pa je virtuoz forme-jezika, napiše, kar si izmisli. Wirkec je nasproti Jesihu garaček, ki prodira le zaradi slabega – brezobzirnega in Hin – značaja, pa s pomočjo klike, posebno bratca Tomislavoljuba. To so gnusne figure, Jesih pa je šef. Ni mi žal, da sem ga prvi promoviral; nisem se motil, ko sem kazal do virkačev že od začetka Zanič. Jesih je Uspeh kot tak, ki pa se ne potrjuje v DbZgi, kot se je v Gene KaKija; DaSljavnost je nemalo Intjavnost. MO so oboje: MaskId in IntKId. Vsaka mala Intdušica je delček te velike Slske IntKIda, občestva kunčkov in rožic. JesihovaD je humoristična ikebana.

Tudi ES analizo Štihovega **Spomenika** objavljam v **ZZ**, tako da bo objava **Karja k ZZ** še bolj utemeljena. Ko doseže Anln določeno stopnjo ES analiz, določeno množino reflektiranih odnosov, se mu micelij veže kar sam od sebe. Deloma mora biti Anln akter, deloma deluje sam sistem-mreža; Anln se mu-ji mora kar prepustiti.

Neizmerni diletantizem – tudi strahopetnost, Hin – DSD je dosegel, da oblast Ptjskih (svojih) Spomenikov (Kidriču itn.) niti ni umaknila, kaj šele razbila. Kidrič je postal spomenik NOBu, Pogumu Slcev, enako imena ulic po Slji, še zmerom imenovana po Titu. Česar koli se je lotila DSD, vse je sfižila. Bük bi bil – morda – dober ravnatelj banke v Suhem dolu, šef stranke pa je najslabši. Je pa res, da ima za poslance in pomočnike same drugorazredne. Prle bi zmogel biti kvečjemu nadUčo v Suhem dolu, je kot sama St Žrd. Sama **Voda** ... Neužitna ...

Kar opisujem kot metodo **Vode** oz. Kive-Prelesnika, velja za KC kot takšno. KC temelji na predpostavki o Čl Strni nemoči. Če torej ni uspešnega dobrega despota – Gosa kot Varuha –, Čl Svo zlorabi in se zapelje v AD. Blagoslovljena laž je v dobro Čla. Čl naj ima MinSv in Makvarnost. Ker DaSLib – RLH – ne temelji na tej predpostavki, še zmerom verjame v brezkraino moč Čl-Nve, DSKC ne more uspeti, mladi gredo za LDS, ne za KC. Gredo kvečjemu za AnGlob sleparji, ti dajejo še večjo iluzijo Sve-uspeha kot ekonomistični Libci. Libci pristajajo na stvarnost trga, na materialnost-banalnost blaga. AnGlobci pa so ludisti, zanje je ves svet model, nenehno Strno remodeliranje, ki vse RR v Sim; to je bistvo Močnikove Fije, Zni in značaja. Teater. Bistri oboje združujejo: teater prodajajo. Ker Morovič v Iraku ne bo zaslužil, si bo pa pridobil precej podatkov, izkustev, na osnovi teh napisal knjigo, dobil tudi imidž; zato se vrača v milo domovino. Sadam postavlja butce-pokvarjence za živi ščit pred silose, oni pa bi radi pozirali paparazzom, njihov svet je moda, ne depot žita. Pred silosi bi jih AngAmi lahko celo postrelili, pred bolnišnicami bi bili kot žrtvujoča se Maaati, ki brani svoje otroke. Tako se strneta Kunt-MMahova Maaati z zajebancijo buzarantskega tipa. Groteska. **Voda?** Voda kot močvirje iz bruhanja. Lintverni bruhajo in kozlajo.

V **SIŽV** preveč poudarjam – preveč zaupam v – racionaliteto. Danes se ji ne odpovedujem, a me manj zanima. V Dv-LDPM bo racionalnost vse večja, a obenem se bo-bi morala krepiti Dt. UmKap je odličen napredek, če je zvezan z ARF. Rešilna pot je skoz RazcDč-ARFDč-VerDč in takega Dč, ki išče Dt, v DtDč. Šele v tej obliki je racionaliteta primerna.

Leta 1992 še nisem vedel, da mi bo padla sekira v med: da mi bo začelo dotekati toliko denarja (Izpoka, celoten iznos SAZU apanaže, subvencije za **RSD**). Prisegam pri živem bogu, kot se reče, da dajem ves denar, ki ga tako prejmem, za izdajanje **RSD** in za dobre namene, za pomoč pomoči potrebnim. Če se to da, sem svoje Ž gmotno še bolj skrčil, ga še bolj omejil na askezo. (Nisem suh, ker se bašem s kruhom.) Kot PrM se odločam za kult proizvodnje, da bi z micelijskim pristopom podal HKD Stro sveta: Čla kot BSAPOEV. Sploh sem zelo blizu značaju-delu PrMeša, pač vzgajan od kalvinistke babice Natalije. Tudi PatrDn, o kateri govorim, je Meš tipa. Abraham + Rokefeller + Bleiweis + Preš ... Haha! Preš bi lahko zapisal po Vodniku: *Ne sina ne hčere po meni ne bo, / dovolj je spomina, me pesmi pojo*. Preš ni dobil nobenega vnuka, Ernestina je živela in umrla klavarno, vse Dgč kot zdravnik-psihiater Karol pl. Bleiweis Trsteniški ali množica Kraigherjev kot šefov Slje, od padlih žrtev-Herov do PP ministrov. V kompaktni ArhPMDni sem kot TaK luknja v sir. Luknja je prepad-cev, ki vodi na Dr stran. Še ena Rca-razumevanje vodovoda? Je mogoče zgraditi vodovod do Dti? Wasserlajtunga do neba, do St Petra, to že; nebo je institucija KCe. A do Dti, ki je ni nikjer? Kam bo špricala voda iz Dtomrežja? Se naj gledam kot Dtgasilec? Sodim v Javorškovo **Deželo gasilcev?**

Pišem, da Čl roma v naročje Smisla. Danes se ne bi mogel več tako izraziti. Naročje je ZnaSi za Varnost; v KC sem se res počutil edinstveno varen, kot nikoli. Čudovito srečen. A sem se še pravočasno zavedel, kaj to pomeni: da sem prodal dušo hudiču. Za varnost sem se odpovedal Svi. Nehaval sem biti ustvarjavec, iskavec UnBDra, postajal izvajavec boga kot Gosa. Izražam se trdo, res v čezmerni AK; ni bilo čisto tako, upal sem, da sintetiziram Sv in varnost, KC in SAPO. Prav v tem je bilo moje SSL. Takšna sinteza ni mogoča. Čl se mora odpovedati varnosti, da bi ostal zvest IsuDti. To je pomen JKrovega pristanka na križanje. Ko sem se zavaroval v KCi, sem se ognil križ(anj)u. Moje križanje – križ zame – ni SŽ kot S na

križu; to je TradArhoblika; niti Puč je ni udejanjil, čeprav je bil njegov 7-letni zapor blizu križanosti. V LDPM dobi križanje – Trp – Dgč obliko: vztrajati v IsuDtI, v samoizolaciji iz Dbe, v nenehnem Strnem nesporazumu z Dabokoljem. Prav tega nočejo storiti Zajc, Šel, MatZup, prodali so se Varnosti-Uspehu. Jaz sem se tudi proda(ja)l, a se zmerom znova pravočasno ozavestil. KC je enako Hudič kot uspeh v DabDbi. Moje Trp, ki ga ES opisujem v **Zadnjem dnevniku**, je moje zavestno plačilo, da morem ostati ustvarjalna BSAPOEV, ki je Bogov PriSo. – Torej trdo romam k Smislu, ki je nazobčana preizkušnja, bič in ne Blago naročje Matere Cerkve.

Jasno povem, da se ne odrekam ne Zgi ne Dbi ne UmKapu. **RSD** je na eni ravni ES analiza nešteto malih Zg(odovin), Zge Slova, Čloštva, Tehnike, PD(ram), likov iz teh dram itn. Nikjer ne govorim o St biti, ki da je direktna božja Resnica. Takšno PnM-Ido odklanjam oz. upoštevam kot enega od arhemodelov na THM-krogu. Smisel detektiram-destiliram skoz micelij povezav-odnosov, ki so ES narave. To omrežje **RSD** je tako gosto, da ga nihče od bravcev ne more pregledati, presega njihove sposobnosti, čeprav ga nekateri razumejo, Muck, Dovjak.

Lepo pokažem Krekovo dvojnost: Arh in moderniteto. (Po letu 1992 sem ES obdelal skoraj vso KrekD.) Krek ostaja dvoumen; bolj ko ga preučujem, bolj se mi odkriva kot dvoumen. Njegova moderniteta je tudi Kfz: aktivizacija-mobilizacija Čla, vendar kot mase, Nara, udov Stranke, ne kot PO. Pa vendar omogoča Krek tudi PO, čeprav ostaja njegova PO pri trpni pobožnosti, Elizabeta v **Sveti Luciji**, medtem ko je aktivna PO – Uršula v **TKrižu** – kot Vodja SNara že Kfz karizmatičen Vodelj. Če je Čl micelij oz. THM-krog, je z vsake točke na tem krogu mogoča pot k vsaki točki: obenem k Fzu in k SAPO. Kakor se (pre)usmeri. V vsaki točki se dogaja usodna odločitev: ali Bog ali hudič, ali Smisel ali zgolj TS.

Leta 1992 me je čezmerno zaupanje v TehnKldDbo – v racionalno funkcionalnost LDPM – preslepilo, da sem si predstavljal pot k Bogu lažjo, kot je; kot mislim danes, da je. Mislil sem, da se more Čloštvo ogniti čezmerni porabi-trošenju energije, če ravna umneje. Ne pravim, da se ne da ravnati manj umno in še manj umno. Pravim le, da se vsa umna ravnanja sproti AR v absurd(izm)e, ki jim more biti Čl kos le z vero v (po)IsUnBDra. Po eni strani je LDPM kot KplSimTehnDb učinkovita, bistveno racionalnejša od ArhDb. Po drugi pa je veliko vprašanje, če ni tržni sistem kot tak najstrahotnejše odvečno čezmerno trošenje energij, saj nastaja SAPO skoz trg, torej skoz reifikacije, alienacije, masovizacije, skoz AD; vse to sprejema nase kot strahovito breme in vse to preOsm. Kar dela PMLD z eno roko, z drugo – z ritjo – podira.

Kakšen bo rezultat obojega? Če se bo zvečala ARF in ohranil VerDč, bo prav. Verld se seli v Redo ArhDb, k islamizmu, moč ratia pa se vsaj na Slskem ne razvija v smer ARFDč. DaSD kaže grozotno SZSL sliko. ARF, ki jo daje MatZup, tudi v **Hodu**, je manipulacija, Gled, potvorba. Kar je storil Smole v **Čeveljčkih**, zdaj MatZup zajeda. Smole je pristno trpel, MatZup profitira. Smole je lezel v OIS, MatZup OIS igra, od **Slastnega mrliča** do **Pi(ani)sta**. – (Po)IsDtI je bistveno težje, kot sem bil predvideval. Pozimi sem se v Blaku, ki vodi, tako verujem, na Dr stran, skoraj izgubil. Se bom naslednjo zimo dokončno izgubil, kot Administratorka v **Čeveljčkih**?

Vztrajam, da je vprašanje vere bistveno; v tej točki dajem Rahnerju prav. Kako priti do vere, jo najti v sebi, pa je drugo vprašanje. Nanj odgovarjam ob Raz časih Raz(lično). Danes se mi zdi, kot da je bila vera v Abs smisel v meni že od nekdaj; a če je tako, pomeni, da je kljub vsem sprotim dvomljenjem nekakšna

samoumevnost, gotovost po sebi, kar pa je v nasprotju z vero, kakor jo razumem. Je takšna gotovost le čut za vero, le možnost, da se nanj postavi vera v Boga?

Od zunaj dobljena vera je krhka. To se vidi iz usode Komstov, ki so brez rezerve verovali v MrkZgo, danes pa te svoje vere izpred desetletij ne razumejo več; prepričani so, da so verovali le v vrednoto SNara. SNar jim je bližji oz. doživljajo ga od znotraj, kot institucionalizacijo maternega Jezika, Doma, Trade. Tu so navezali norovci, HUH, tudi MMah(nič) itn.

KC se je zavedala, kaj terjajo, ko je vero v boga Ponot v Per duševnost; tu je vera mnogo trdnjša, ravno zato, paradoks, ker je bolj subjektivna, manj odvisna od vzponov in padcev objektivne ZgDb realitete. NOBD in SPED dokazujeta ob objektivni veri (veri v objektiviteto Ptje in KC) tudi Rad subjektivno vero, tako Krim, **Rojstvo**, kot Junak, **Vst.** Kremž(ar) se trudi, da bi to vero ohranjal, v **RazPragu** z njo nadaljuje, a je redek pojav. Večina SKS udov se za vero ne zmeni, zanimajo jih le interes, Pola, želja po oblasti, strasti, Mašč, Trada. Bog zanje ni problem. Nema problema!

Vse moje Ž je boj okrog Boga: kako ga najti, čutiti, razumeti, v kakšni obliki-pojavnosti, kako ustrojenega ga iskati. Vztrajam pri tem, da je zame – moj – Bog BDr. To bi rad pokazal v ES analizi Cajnkarjeve **Nevarne igre**, v dialogu z Gošč **Srečanjem**; v dialogu med Petančičevo **Koprivniško Marijo** in vilo Abrakso iz **Srečanja**. Rad bi kontinuirano (na)pisal še 5 knjig iz Pniza **DSPE**, v vsaki od njih obdelal po eno dramo Goljevščkove (moja LdDr do nje, EkP razmerje), a tako, da bi sporočilo vršičilo s spojem ARFDč in VerDč. To naj bi bilo moje zadnje sporočilo, potrjeno tudi v **Zadnjem dnevniku**.

O spremembi mojega razumevanja milosti, Odp(uščanj)a, NKC-ZKC, odkupovanja NDM.

Goše **Zelena dolina** že po naslovu izhaja iz Suhega dola **Vode**. Dolina je še posebej v SD trajna in Strna oznaka nečesa spodaj, nizk(otn)ega; model je dala **Dolina Šentflorjanska**. Hribar se ne piše zaman tako; če kaj, noče biti prebivalec Doline. Ves čas se gleda, kako stoji – je napičen – na šilastem vrhu, kjer je prostora le za enega. V Dolini pa je masa. A jaz? Nisem zgoraj, le sem in tja letim v sanjah navzgor, a neuspešno; če kaj, nočem biti Hribar. Sem in hočem biti drugje. Seveda tudi Dolinar ne. Kaj šele Blatnik.

Prejšnjemu nadškofu Šuštarju kot da je bilo nerodno, ko je moral nositi škofovsko kapo, pastirsko palico, nastopati našemljen kot v Gledu, kot v Genetovem **Balkonu**. Danadkozol pa je Čl FP. Bolj ko je v zlatu in ornatu, raje se vidi (pači). Namesto da bi govoril, poje in retorizira. Tu ni dialoga, sočla, ampak Tromba Veresnice, ki pri tako puhlem bitju, kot je Rodeur, deluje še bolj smešno, neprijetno. DSKC postaja kot takšna karikatura. Ti bedaki K-da res verjamejo v obnovo FKC, v ReSlom. Menda so res – kot Kld – za luno. Kol SSL. KAvKld. NDM.

Ekonomska sposobnost DSKC se kaže v vrstečih se polomih, ki si jih privoščijo veliki genij mariborske škofije Mirkuca. Kar mu je SND podelila, zdaj zapravlja, zaradi pohlepa, nenadarjenosti za trženje. Ob tem Krekova banka (banda) prodaja od vseh največ tujcem. Ena DSKC govori (kot MV: ultraNcl), drugo dela: šenkava tujcem. Nesposobnost in hlapčevstvo (pod SSL nadutosti) se spajata v edinstveno grotesko.

NDM sem razvil tudi svojo misel, da Čl ne sme biti otrok niti do Boga; je le do boga, ki je Vsemogočni Oče-Despot. Zato je vrednota tim. božjih otrok vprašljiva, vsaj dvoumna. Priznavam jo le v eni Rci: da so kot spački Nve ZnaSi za čisto vero. Mogoči so le na robu, kot marginalci, kot telesni ponesrečenci, otroci z vodeno

glavo. Na eni ravni so cilj sleherniku: da bi bila Čl vera v Boga čim trdnejša. A kar pri spačkih dopušča enost, enost NeČi EV, bi bilo za normalnega Čla Reda na Ožldo. Najteže: nositi v sebi JKra, Aljošo iz **Karamazovih**, Violaine iz **Marijinega oznanjenja**, Snežno iz **Mladosti**, a paziti, da se ta lik ne okuži z masko Dapropaganda fide. Ne odklanjam Trpina, glej **Šentjurjevskega provizorja**, a dajem bolj prav Majcnu, ki je s kruto resnicoljubnostjo podal stvarnejši lik NeČi Snice Viktorije v **Brez sveče**; vdala se je graščaku Majorju, podkantorski barabi, z njim zanosila. Kaplan Sergej je bolj realen od provizorja Trpina. Gre skoz GhK, medtem ko je Trpin le gola NeČi žrtev.

Tudi teme o nujni Strni udeležbi igre v DgČti sem se loteval zadnje desetletje. Nihal sem; spet k RMg ludizmu, da ne bi izgubil Not stika z DaSD, z DaSlci, in ne postal kot JOGSŠKi Pravičnik nad zgolj nevrednim svetom. Pa spet napadal ludiste in kaote. Preveč se vživljam vanje, zato tako trpim; preveč jih zmerjam, zato mi zamerijo, češ da sem na vse strani krivičen. Mar ne razumejo, da udriham po sebi, da sem jaz oni? Da sem – da je Čl – vse EV: BSAPOEV? Moje nihanje se zdi navzven dezorientacija, dejansko pa hodim-živim-delim s čim več ostalimi njihove usode. Kako me ne bi metalo, če meče njih, če meče Čla?

O Golarjevi **Rošlinki** sem pisal ES podrobno konec 80-let, glej knjigo **SD-20**, o Golarjevi MV Kodi **Ples v Trnovem** pa lani, glej šesto knjigo v Pnizu **DSPE: KrPI**, ni še izšla. Večkrat bravca opozorim na takšne zveze, povem, kje sem o čem kaj pisal, večkrat ne, preveč bi bilo takšnega opozarjanja. Nekoč bodo LZgarji izdelali računalniško Kazalo za vse omembe in analize dram v **RSD**. To bo zmoget le računalnik. Kot vidite, ne odklanjam kibernetike, Dv-PM. Le pravo mesto ji odrejam.

4

Do Ptje sem v **SIŽV** Rad kritičen. Sodb ne morem potegniti nazaj. Še zmerom se strinjam z njimi. LR (Ptja, NOB; OF) je bila veličastna, a zločinska reč. Kot je skoraj vse tosvetno veličastno tudi zločinsko. Čl je Zločinec, Pror, Pravec. Zato skušam izstopiti iz TŠa oz. se nahajati na njegovem robu; tja se preselim, sopreganjan. NDM.

V **SIŽV** se sprašujem, zakaj se ideologi SKS ne upajo soočiti s Canom, ki jim je Strno tuj. Tedaj še ni nastopil podivjani retor Rodeur, ki je **Hlapce** in **Kralja**, Jermana in Maksa, zbrisal z eno potezo svoje St palice. Kje je Juhec, da bi ES utemeljil Rodeurjevo preklestvo? Ni ga, kajti Juhec je Magideolog, SpS blebetač, manjka mu osnovno znanje iz SKule, še posebej iz SD. Sami diletanti. A jih njihov diletantizem ne moti, kajti kar rečejo – prdnejo –, imajo za božjo besedo. Smrad, ne (St) duh.

Soočam TradKons Zn biti-zakonov in moderno Konte, s tem dve PSt: NOBD-SPED in SPD od srede 50-let naprej. Ko sem pred kratkim znova urejal svoje tekste – sproti moram čistiti predale in mize, odvreči že uporabljeno, da dobim prostor za nove –, sem naletel na torzo teksta o BožičeviD, o **ČvŠ**. Prav **ČvŠ** je prelomna drama, nastala 1955. Bi veljalo ta torzo kot informacijo objaviti v **Gnili vodi (DSPE 9)**? Kot primer nasprotja med Zakonom in Konto? (KasO: tekst sem uvrstil v **Gnilo vodo**. Napisal nanj tudi Kar.)

Čeprav sem kasneje pokazal do Vidmarja objektivno velikodušnost, v referatu na Vidmarjevem simpoziju 1995, pri svoji Kriti Vidmarja iz **SIŽV** ostajam. SrKos, ki ga je Vidmar forsiral, Vidmarju je lezel v rit, se na simpoziju niti prikazal ni; pritlikavec. Obrača se po vetru, a to razlaga z globljimi razlogi npravne sorte. Kako težko mi je hoditi na seje razreda SAZU in gledati švigošvago, kako stoji enkrat na glavi, drugič na podestu, tretjič v Strš školjki. Niso vse te točke iste-isto?

Aktualna debata v Nemčiji. Policija je prisilila osumničenega morivca otrok k priznanju resnice z mučenjem; predpostavljala je, da je otrok morda še živ in ga bo mogoče rešiti. Policiji dajejo nekateri prav, menda celo višje sodišče, drugi pa so preiskovalca ovadili zaradi kršenja ČIP, zaradi mučenja. Znani judovski teoretik prava zagovarja nedopustnost mučenja, prepoved nima nobene izjeme. Trdi, poslušal sem ga, da bi se že z eno izjemo vrata odprla in ne vemo, kje bi bil konec. Sam sem manj tenkovesten. Dajem prav Ancem, ki poleg zakonitih poti uporabljajo tudi nezakonite, Krim(inalne). Ko gre za biti ali ne biti, so ČIP luksus. Zoper teroristični islamizem ni le dovoljen, ampak priporočljiv – nujen – Vojteror do iztrebljenja.

Iztrebljenja seveda ne bo, kajti THM-krog se Strno kar naprej obnavlja, tudi AgrÉkzld, tudi EDč. A če HumČl popusti pred fanatičnim zlom, bo svet vrnjen v Totsistem. Ni mogoče imeti čistih rok; Sartru dajem prav, že kdaj sem zagovarjal **Umazane roke**, Hoedererja. Zagovarjal sem tudi čiste roke, **SAnt**. Niham, kot niha Čloštvo. Preveč umazanih rok in dobimo Mačka; premalo in dobimo pohojeno mravljjo. Ušeničnik je imel prav, ko je lkriziral Strita(rja) v drami **Sentimentalec**, 1889. V nji je zasmehoval Solzislava. Ušeničnih je tvegaj – v resnici je bil prepričan, da ima Abs prav – in je izgubil, 1945. Bor je tvegaj, glej **Težko uro**, in je najprej zmagaj, 1945, nato izgubil, 1990. Ni ga, ki bi zmagaj na dolgi rok.

1992 sem verjel, da so norovci že v procesu ARF; motil sem se. Gledal sem jih tako, kot da bi bili še zmerom ljudje iz 60-ih in 70-let, MGG. A so se klavrno sesuli, predvsem zaradi stremljivosti po oblasti, zaradi nepreboljenih travm, Mašča. Pred kratkim sem otožno zrl v spomeniško postavbo dramatika Zajca, ki se po večkrat na dan seli od enega predsedstva k drugemu, zmerom za mizo predsedujočih; strahotno je zaposlen s prodajanjem svojega – ostarelega – imidža. Tokrat je stoloval kot Preds neke komisije ali odbora Svetovnega SI kongresa. Zajc je smešen pajac, Šel bolj zadrt borec. 1992 sem spet investiral vanje pričakovanje, ki ga niso bili zmožni uresničiti. Danes so kot SHKI norovci ena najbolj trapastih, nemočnih, blebetajočih, grotesknh skupin v SDbi. Tako se je moralo zgoditi z njimi, ker niso našli poti od SHKI na rob Dbe, v (po)lSDti.

Glede Govekarja sem se motil, nisem še poznaj burke **Šarivari**, ki je že protoludizem, (skoraj) že RMg.

Ko pišem o Canovem neselektivnem sprejemanju med sabo izključujočih se idej, mislim tudi nase, a razprava **SIŽV** je takšne narave, da sem se v nji kolikor mogoče ogibal Pvt dnevniški ARF. Je tudi res, da sem ta PvtÉkP slog in extremis razvil šele pozneje, šele zadnja leta. Razlaga, zakaj je moral biti Can tako širokokoten, je točna. Zame odloča, da hočem biti HM načelno, to je moj projekt. Zame je optimalni Čl (DrČl) tudi BSAPOEV, tj. več V in É hkrati. Moj boj zoper monolitizme ni le boj zoper en, recimo Ptjski ali cerkveni monolitizem, takšna sta Pučev in TH boj. Moj boj gre zoper sámo zamisel Énega-Énosti, glej moje polemike s PePKom in Jeričkjo v knjigi **Razgovori**, Pniz **Dia**, ni še izšla. Zame je Éno(st) forma Ožlde; Ožld se nato razcepi v Dč, nato razmnoži v Dv, kar pa še zmerom ni prava pot, je le AD Ožlde. Prava pot je Dt, medtem ko deluje v Dv – v LDPM – le

Dgč(nost). Zamisel pluralnosti je udejanjena v LDPM: Čl v več zakonih-Dn, z več ideologijami, več Narpriradnostmi ipd. Le da se v Dv pretvarja (RR) v V, medtem ko skušam jaz ohraniti V in €. Torej zavestno upoštevam Ožldo, celo EDč. Najteže je doseči, da vse to skupaj ne postane le kaos, Inf. Monolitisti me gledajo kot kaota, proteja, Izda. **RSD** in DgZn-DgČta padejo z neuspehom moje zamisli DrČla kot BSAPOEV. Canovo širokokotnost – HM – jemljem za zgled s svojega vidika, ne le sociološko, ampak kot Fijo. Če hoče DrČl bivati v čim večji LdDr, mora čim bolj sprejeti Dre in Dt, s tem tudi njihove Raz V in €.

Ker nisem kot Meško, zame Db ni razširjena ArhDn, to je za DSKC, za (zoper)verski tehnik Družina. Sam skušam konstruirati takšno optimalno Db, ki bi bila Tehorganizacijsko funkcionalna, za kar se zavzemam v **SIŽV**, prostor Raz SAPO in PriSo v skupnem-občestvenem prizadevanju (po)IsDt. V tem občeivanju celotnega Čloštva vidim edino ustrezno možnost za Psenotnost, za kooperacijo, za dezindividualizacijo in demasovizacijo. Torej: ne enotnost živalskega Rodu ali/in Čl mase, ampak PriSo ljudi s skupnim, transcendirajočim jih ciljem v UnBDrem. Tudi tu je vzrok, da sem vse Ž, od malega, zidal-tvoril grupe kot PriSo model. Danes se mi je to posrečilo z lastno Dn, v kateri je vsakdo tudi oče ali mati nove Dn, pa smo vendar vsi skupaj tudi ArhPMDn. Povezuje nas projekt **RSD**, ki je projekt Dg.

Brezbrežnost božjega, ki jo pripisujem Rahnerju, v Argi-Catedralu sem ga veliko bral, predvsem **Osnovni kurz vere**, je skladna s Tijo Sergeja Bulgakova o tem, da je vsaka točka sveta navzočnost MMB. Tej zamisli se ne odpovedujem, le RR jo. Spoznal sem nevarnost te zamisli, če je prav ne interpretiram. Občutek, da je Smisel povsod, vrača Čla v Db – PS – neposredne participacije, v bližino Fza, Kfza, Ncla, v katerem je Nar jezik, ki ga vsak dan uporabljamo, vir nenehne mistične ekstaze; enako dežela, v kateri živimo, ljudje, s katerimi se družimo. Vse postaja mistična masa, razširjena SA grupa. Bog, ki napaja ta vidik – to ravnanje, to razmerje –, je vse preveč bog Fasce in vse premalo UnBDr. (Jezikovna RMg igra fonemov-pomenov: Fasca-Fascio.) Spoznal sem, da je Boga mnogo težje "ujeti", kot sem si bil predstavljal 1988. Zato sem bil tedaj tako srečen: Bog mi je bil povsod, a zato, ker je bil preveč bog, Vsemogočni, Varuh. Zdaj, ko se je močno odmaknil od mene in Čloštva, v tem je njegova Un(ičevanost), Zamol, Neznatnost, Dt, mi daje mnogo manj varnosti. Svet zrem zdaj precej bolj odtujen in mrzel. Tako sem ga zrl okrog 1950; tedaj sem v njem skoraj zmrznil, ker se nisem dovolj zavedal Boga. Moral sem skoz množstvo EV, da sem najprej napolnil sebe kot PzM. (V tem PzM je začetni Tone v Smoletovem **Potovanju**, tudi Božičev Andrej v **ČvŠ**, ta se rešuje v Av, v blodnje, Cunjar iz **Zasilnega izhoda** in **Križišča**, vse drame so iz srede 50-let, pa se ne morejo rešiti, napolniti niti z domišljijo.) Šele po pol Stola neutrudnega lsa morem združevati Boga kot UnBDra in stvarnost. Pa še zdaj me hoče streti, mislim na muke zadnje zime, na pekel, ki sem ga nosil v duši, na gnus, ki mi je izrival LdDr-LdB(oga). DSKC pa gre v poudarjanju vsenavzočnosti Pssmisla tako daleč, da ne potrebuje več niti Fascboga, le še cerkve, St znamenja, romanja, maše, MO pod vodstvom JOGSŠKov, le St Institucijo. To je Reda na Zun formo. DSKC niti Rlga ni več, le še ostanki neke celote v kosih. Demembracija kot oblika kaotizacije, o kateri v **SIŽV** govorim.

V **SIŽV** še uporabljam Konv razločevanje med Čl in živaljo (termitom); danes ne več. Danes vem, da je edini PriPra zločinec v Nvi le Čl kot LdČl; žival ne oz. v živali so le nastavki za takšno brezbrežno morivstvo; le nekatere živali ubijajo brez potrebe, te so pravi Člov prednik-vzor. Žival je prilagojena okolju, živi v skladu z ekoravnotežjem, čeprav je res, da ga skuša stalno – Strno – porušiti. A se ji ne

posreči. Člu pa se. Zato je edini Čl ustvarjalen: nenehoma podira ravnotežja-sisteme, a to uporabi, da naredi nove, učinkovitejše za svojo glavno nalogo-Nvo: za biti AgrĖkzld.

Je pa na drugi strani res, da je edino Čl v Nvi bitje, ki je odprto; da je poleg Zločinca (Pravca itn.) tudi Iskavec Dti. Ravno sistematično podiranje ravnotežij-sistemov, ravno Čl morivstvo razbija eno(tno)st ldsвета, vrta v TS luknje, ki bi mogle kot ustrezni Blaki-cevi postati zveza-komunikacija z BDr. Šele to omrežje – kanalizacija –, po kateri ne bo tekla živa voda, živa voda je TradArhMag izraz za živost-plodnost Nve, ampak bo po njem tekel Dia med DrČlom in DrBogom, je primerna pot-rešitev. Šele takšna Fija-Tija je odrešenjska. – Vomb je še zelo daleč od takšne zamisli. **Voda** je še Arhutemeljevanje Čl skupnosti, ČIDbe, ki se mora čutiti kot občestvo, da bi preživela. Pa vendar je tudi v **Vodi** že slutnja PriSo modela.

Sicer pa mi je bila tudi 1992 – v **SIŽV** – jasna dilema med varnostjo in Sv; bravec naj si le prebere zadevne moje izjave. 1988 sem bil varen v KC, pa vendar se nisem odpovedal Svi. Moja naivnost je bila le v tem, da sem si zamišljal sintezo med obema vrednotama preveč zlahka.

Zamisel v **SIŽV** je pravilna, izvedba pomanjkljiva; preveč sem še pazil, da bi upošteval Tradpredstave. Preveč sem še gledal Boga kot Osebo, ga s tem antropomorfiziral, kot ga Krš. Preveč sem se še gibal v FK predstavi o Dobrem Bogu. Danes znova sprejemam dognanja Zni, ki uče o Konti Tsa. Čl kot telo je podrejen tej Konti, menjavi para ŽS; le zakaj bi morali telo ohraniti in to celo za Ve? NDM.

Zadnja leta sem preciziral, kar sem dognal že v **SIŽV**: o Dn itn. Celó izraz bratje-sestre sprejemam, če je tako RR, kot ga v **SIŽV**. Če pristajam na lastno (ArhPM)Dn, potem je logično, da pristajam tudi na Čloštvo kot na analogno Dn in so otroci v tej Dni tudi bratje-sestre, kot so med sabo moji otroci. Le da je v eni Dni, ki se posreči – v moji – ta zamisel nekako (pogojno, začasno) izvedljiva, da pa bi postalo Čloštvo takšna Dn, bo treba še veliko čakati; se ta cilj sploh da dočakati? Hočem reči le to, da se ne odrekam vsem vidikom Milov, Koma, KCNoČla kot projektu PriSo občestva. Le tako jih RR, da iz maske za Prikr AgrĖkzld (iz IdeaHarlde) postanejo neizmerno s sanjami udejanjani projekt, ki bo trajal (sto)tisočletja, preden bo – sploh bo? se ne bo na zemlji ponesrečil? se bo morda posrečil na kakem drugem planetu? – uspel.

Ker je tako, kot pišem, je logično tudi to, da ne odklanjam ne NOBD ne SPED, ne MrkKoma ne neotomistične KC, ne KMg ne HMg ne RMg. Vse upoštevam kot – slabo izražene – momente-vidike pravega. Moram pokazati na slabe izraze, analizirati, zakaj pride do njih, kakšni so, od kod izvirajo, kako se jih da popravljati, obenem pa poudarjati vero, da ni nobeno dejanje ali misel Abs zgrešena. Vse sodi v THM in v ŠHM. Torej tudi v **RSD**. Odtod tako rekoč Abs Strna nuja micelijskosti **RSD**.

Pravilno opozarjam, da se je v 90-letih – glede na 60. do 80. leta – v Sljo vrnil duh čitalništva. Kaj je ta duh ČD, tega 1992 še nisem dobro vedel, poznal sem ga nasploh, kot ostali LZgarji. Sem se pa zavedal, da ga moram ES podrobno raziskati, če hočem vedeti o njem kaj več in bolj ES in HKD, s tem bliže resnici. Prav zadnja leta sem posvetil preučevanju ČD skoraj največ pozornosti. V ČD-SMešu (SI NKNMešu) sem našel enega od temeljev-izhodišč za nadaljnje Slov; ČD mi je postala bistveno bolj pomembna, kot sem slutil dozdej in kot to še danes misli

TradKonv SLZ. Kmalu gre v tisk že 6. knjiga v Pnizu **ČD: Narava in zopernarava (NvZNV)**. Bele lise v SD – v SIŽ – izpolnujem sistematično.

Kot zastopnik HM modela sem hkrati s preučevanjem ČD, katere nosivci-liki so MM IntDn, preučeval tudi veliko SI NarZgo, kolikor pač more biti SIŽg velika. Analiziral sem prve SD na temo Herov in Dž: FRemčevega **Sama**, Turnškovo **Državo med gorami**, Pennov **Zaton Metulla**, Kristanovo **Ljub(islav)jo**, predvsem pa oba **Tuga**. NOBD naj bi bila sinteza obeh momentov, Int in Dž (Krim v **Rojstvu** kot soprog in LRevar). Pazil sem, da me ne odnese v eno samo skrajnost. ČD deluje skupaj s svojim nasprotjem, z RomTrago ali RomMelo; tudi z RealD. Anln mora hkrati raziskovati v vse možne smeri ali vsaj v čim več Raz(ličnih); le tako se ne pusti zvabiti od kakega novega monizma. Regres v monizem je ena najhujših nevarnosti. Pa naj je, paradokсно, to celo monizem LDPM. Kaj delajo DaMO drugega, kot da predstavljajo Dv (LDPM) kot enoumen trend? Vso Dgč(nost) stisnejo skupaj na eno Dgčnost. Kar ni v Zeitgeistu trenda, tega ni, to za MO ni vredno. Kajzarca ali SrKosova snaha Lajlarca (sta skupaj Carlyle?) sta MimDč s Ptj Godničko. Še kdo ve zanj? Baje še živi. Enako kot še živijo Božji dar Porko in Prof Ludvik Klakočer. Klakočer? Krakočuk? Čeroklak?

Tudi glede Gleda sem dvoumen, niham med priznavanjem Tertulijanove strogosti in ludizmom. Zamisel sloga – PSte – Odra 57 je bila v veliki meri moja: skomprimirati mnoštvo sveta na nekaj Tem EkP problemov ali MeP; odreči se videz(ovanj)u, imidžu, teatru, gibom. Sredi 60-let je sledila reakcija, prvi jo je zasnoval Jovanović z **Norci**, skupaj z Uršičem v predstavi O'Caseyeve Rev drame **Plug in zvezde**. Prodlr je ludizem, RMg, duh **Šarivarija**, ki ni ld z duhom-PSt **Vode**. Kot HM sem Ponot tudi RMg svet, se – v 80-letih – spet oddaljil od njega in približal KC moralizmu.

Danes kot da sem našel rešitev: mnoštvo pojavov je mnoštvo SD kot PD, likov in razmerij v njih; obenem pa se odrekam zanimanju za uprizarjanje SD-dram, to uprizarjanje je postalo Dab-pojav. Teater je zame postal ves svet, ne le deske MGL in Drame SNG. Gled uprizoritve me vsak dan manj zanimajo. Kako sta Not povezana Gled in imidž, vidim iz primera MatZupa, ki ga je ta spoj skorumpiral. Ne more nehati biti režiser. Mrak je imel srečo, da je bil tako slab-nenadarjen igravec in režiser. Včasih je odsotnost kakega daru K-milost.

To opazujem tudi na sebi. Vsak moj dar, ki ga imam, je večji pri kakem mojem bližnjem. Imam mnogo darov, a le v tolikšni meri, da sem v njih odznotraj. V nečem pa sem močnejši od ostalih: v sposobnosti, da povezujem toliko darov in da jih usmerjam v skupni cilj: v (po)lsUnBDra. Tu sem celo izjema. Čutim, da mi je naložena edinstvena naloga. Bedak bi bil, če bi se je ne zavedal, če bi jo odklonil. **RSD** je uresničevanje tega poslanstva.

Ker mislim o slavljenju slabo, se mu ogibam, odklanjam nagrade in priznanja.

V Pnizu **ČD** sem ES analiziral tudi **Berite Novice! (Vice)**; glej knjigo **Svoji-naši**. V **SIŽV** sem Kodo še slabo poznal, vendar se v sodbi nisem zmotil. Dramatika Jurč in Kers Bleia res ne slavita na uslužnostno neokusen način, le prek ovinka. Pa še to so jima nekateri zamerili. Vsekakor ni bilo v duhu Levsa. Levsovo Krit držo je četrt Stola kasneje udeležil Can v **Blagru**. Ta Koda ima za Krit predmet prav slavljenje despotov GrGr para.

Po 1992 sem preučeval tudi SI histori(ci)stične drame z vidika Trage. Moja sodba v **SIŽV** drži, bi jo pa bilo treba razširiti še na NOBD-SPED. Ti dve MaPSt sta preveč ideološki – propagandni –, da bi mogli omogočati pravo Trago; ob tem, da

je vprašanje, kaj sploh je prava Traga. NDM. Verjetno drži trditev, da so morali Slci preživeti in z ARF-AK premisliti – od znotraj predelati – MV izkustva, da bi se lahko odprli Tragi. Iskračev **Andrej Turjaški** je enako kot Medvedova **Za pravdo in srce** Mel(odram)a. Trage nastajajo šele v RealD, **Kralj**. Morda pa je prva in najbolj PriPra SI Traga že **LTugo**; v njem je Levs uprizoril – objektiviziral – lastno IntTrago. Jurč tega v **JTugu** ni zmogel; je bolj agitka od **LTuga**. Skofičev **Gospod s Preseka** je Mela, da ne govorim o Kodrovi **Pavlini**. So pa močni momenti Not Trage v Vrhovčevem **Zoranu**, drami sem posvetil celo knjigo, glej **Upornika-človekoljuba**. **Turjaškega**, Medvedovega **Ostrovharja** ipd. se moram še lotiti. Bela lisa v **RSD**.

SIŽV sem napisal pred Dž volitvami jeseni 1992. AnK se je tedaj šele razmahnil, prvi vrh je dosegel v krizi 1994, nato se vlekel kot čik gumi do danes. Danes nekoliko popušča. A se zdi, da se le seli v drugi plan; da pa bo, ko bo priložnost, spet izbruhnil. Treba je le gledati JrDrobniča, ta skisan, zagrenjen, sovražen, spačen ksiht, pa veš, da živi zgolj iz Mašča. Būk je le buča za strašenje. Pod njegovim obrazom dobrohotnega prašička straši Drobnič kot tisti, ki bo SiDe Javni toživec, Fouquier-Tonville; glej tudi Mrakovega **Marata** oz. celotno **Revolucijsko tetralogijo**. Ker je Toživec po aramejsko Hudič (oz. narobe), je jasno, kaj je bistvo KatDSD: upor Luciferja. Znova neuspešen upor; trojka DrnRopPahor se mu prizanesljivo smehlja z višin. Niti na misel ji ne pride, da bi DSD osamili-internirali na Blejskem otoku, kot je Ptja svoje nasprotnike na Golem otoku oz. stara Juga (Korošec kot notranji minister) Komste v Bileči, tudi MOča. Bleški kinč bo ostal turistična znamenitost, pa naj bo v lasti Dže ali KČe. Vse se RR v turistični prospekt, v tržno blago-znak. **Šarivari** se dogaja na Bledu. Je Gov v njem že vnaprej uprizoril Rodeurja?

Danes ne govorim več o milosti, ampak o K-milosti. Či nekaj, kar je Konta (ali usoda, a to je že RR Konte), preOsm v K-milost. To stori z vero in z ARF. Torej z ARFDč in z VerDč.

In zdaj ti srbski klavci – in tisti, ki so se s klavci glasno in potihoma strinjali – terjajo, naj se jim Slci in svet opravičijo? Ko slišim take zahteve, si res želim na Kolpi in Sotli kitajski zid. Pacifisti (Pepkovci-tepkovci) so res naivni, če ne razumejo, da pripravlja Hrška vojno zoper Slce; kakšna bo, se ne ve, a nekakšna bo! Če podivjana HDZ babuza Nikoletina v parlamentu trdi, da smo Slci Hrtom ukradli savudrijski zaliv in nuklearko, to pomeni, da terja pravico vrniti jo pravim lastnikom: Bezjakom. Če bo prišla HDZ na oblast, zna zasesti St Gero, Mokrice, Krško, Koper. Ker so si polomili zobe v BiH, se obračajo zoper Slce. Hrti so Tuci, Hotentoti, Vandali. Živio Jelinci in Starfrava, tokrat se strinjam z njima, da so Hrti hudiči. A le zakaj noče Krof (Grof?) Jelič v NATO, kjer bi bil pred ljudožerci zavarovan? Res misli, da bo premagal generala Rojsa, ki bo metal Krofove vnuke v Vojognje ustašev (tj. četnikov, tj. komitov, vsi so ista banda: Klalci, Vraterezniki)? Mislim zares ali se hecam? Ne pravi Narpregovor: malo zares, malo za šalo? Kaj pa je res? Da je IdČi Klavec. Da torej vsak hip lahko podivja in kolje kot blazen. Blazen? Sploh ne; klanje je njegova najbolj PriPra IdNv.

Kako naj pridem do veselja, kako naj si ga povrnem? Nekaj ga že čutim, sem in tja. Zunaj – jutro je – pojo ptice, kosi so res velemejstri (kako jih mora biti sram, da se pišejo kot oni moj kolega akademik SrKosl!), vsak dan je pomlad bliže, vsako leto se uresničuje moj drugi kolega akademik Minatti, ki je genialno predvidel: **Pa bo pomlad prišla**. Ni moj tretji kolega akademik (res imam ob sebi močne osebnosti) celo svetoval, modrec iz Radolce: **Počakaj na maj!** (Glej njegov

genialni scenarij za film **Vesna**. Ali pa je pisalo: **Ne čakaj na maj?**) Veseli se torej že kar marca, ko se rože šele prebujajo. O bratje Bor-Kos-Minatti, kako sem vas vesel! Pomagate mi živeti, brez vas bi utonil v gnusu. **Veš, poet, svoj dolg?** Če veš, mahni po Bezjaku, lopni po Lahu, butni Kerntnarja z golšo, bodi srečen sredi naaaše maaaterne zemlje, kot žemljica zapečene. O Can, o **Kurent**, o Strni idiotizem Čloštva! Kako dolgo bom še vzdržal v tem sekretu? Moram res skoz Strš, da bi prišel do Boga? Je pot skoz Stš pot k laži-Hudiču? Bi hotel živeti, če bi bil v telesu Starfrave, pl. Krofa Jelića, generala Rajsja, pobesnele glavorezice HDZ poslanke Nikoličice? Dobro – od znotraj – razumem Krš mistike, že puščavnike, da so se hoteli otresti teles(nosti). Imeti telesi in duši Jr in SrDrobničev pomeni biti kaznovan z Veprekletstvom.

Istega leta sva bila z Alo v Paray-le-Monialu z romarji karizmatiki. Danes sicer ne delim več brezrezervnega navdušenja nad tem romanjem, nad tem tipom pobožnosti, v njem vidim vse bolj umik iz TSa v meniško celico, v molitev, Redo na PvtInt pobožnost, ki je maska za stvarnost (Agrčkzldo) KČe. Vendar še zmerom čutim zares PriPra vernost teh romarjev, plemenito tišino v cerkvah, kjer je minimalno obredov, nič slavljenja, le klicanje St Duha, v katerem pa je močen moment IsDtI, IsUnBDra. Zame je obrazec karizmatikov preozek, je le en – reduciran – obraz HKD celote, ki je HM oz. BSAPOEV. A ima svojo lepoto. Če primerjam med volivci Krofa Jelića in mojimi soromarji v Paray, ne omahujem, pa čeprav so prvi kandidati za volkove-klavce, drugi za jagnjeta-žrtve. Rodeurja in JOGSŠKe prištevam seveda med krdelo klavcev, vsaj ideologov Klanja, kot je bil navsezadnje MV tudi Ušeničnik alias Pavel Ločnik, glej njegovo zadevno propagandno knjižico.

5

Izjemno zanimiv pojav, mogoče ga je bilo odkriti šele v podrobni EŠ analizi ČD. Ker takšne analize ni nihče od SLZgarjev delal, so predpostavljali, da je v ČD enako, kot je bilo na stvarnih prireditvah v Čita(Inica)h, o tem so poročali časopisi. Tam da se je brez mere nazdravljalo, slavilo itn.; ta vidik posmehljivo spodbija Kmedl v monodrami o **Tomanu**. (KasO: še bolj v drami **Zgodnja leta slovenske državnosti**; pravkar sem napisal esejček o nji za Gled list MGL.) Nenavadno, a resnično: same ČD poznajo le malo podobnih slavljenj. Recimo Vošnjakova **Svoji k svojim**. Nič takega ni v **LjDa**, **Meji**, **Županu**, **Deklci**, **Strasti**, **Kteri bo?**, **Zmagi**, **Podli**. Kaj pomeni ta – poudarjena – razlika? ČD je resnobra, čeprav če se le da obložena s humorjem, dana kot Koda. Moja teza: v ČD se razkriva-projektira SNKNM kot zamisel Noštva. Zamisel ni le prazna retorika ali maska za sleparijo, kot jo kaže-razkrinkuje Vomb v **Vodi**.

Kasneje sem izdelal razliko med SAPO in SAKO. Emancipacija SNara je osamosvojitev SAKOe. SAKO ne more biti cilj, ker je Kol-Kld. Je pa lahko – včasih celo nujno – sredstvo za vzpostavitev SAPOe. Ta vidik sem posebej pozorno preučeval in artikuliral v Pnizu **ČD**; Slov kot SAKO se je udejanjalo prav v praksi-akciji NKNMeša. Na več načinov: na Vojnačin, **LTugo**, ta je bil redek, in na civilni, v ČD. Slov je napredovalo po obeh linijah: po liniji obeh **Tugov**, fRemčevega **Sama** in po liniji **LjDa** in **Vic**.

Ne tako neTip: da dajejo kravam prepovedane antibiotike tudi DaKm v LD. Ti Km so povečini udje ljudske stranke, klienti KČe. Torej bi morali biti posebej moralni, pokončni, zgledni, če bi bilo kaj resnice v razglasih bratov Podobnikov o Kršu kot Čti. A so se glede na Km pod Ptjo stopnjevano kriminalizirali, le da zdaj terjajo od svoje Stranke, da jih zaščiti, da brani njihove posebne interese, ki prihajajo vsak dan bolj v ekskluzivni spor z Narinteresi Slcev. O tem več v ES analizi **Dol(in)e**.

Kakor koli pogledam, KatDSD temelji na eni sami laži. Namesto moralizacije SI podeželja forsira lokalizme, glede na katere je – po praksi KatDSD – vse dovoljeno, le da se s tem okoristijo naši, NSS. Km nemalo nasprotujejo profesionalizaciji, če jim ta gleda pod prste; glej njihov odpor do veterinarja Kovača. Ker živim že leta sredi Km okolja, vidim sam spremembe v njem, kaj je DaSiKm. Km res zelo delajo, a z namenom, da bi pridobivali, njihova motivacija je pohlep. Ne toliko po zemlji, imeti več zemlje se niti ne splača, ampak po kreditih, ugodnostih, zaščitenosti, dejansko po privilegijih denarnega in socialnega tipa. Destrukcija – AD – Kma se nadaljuje. Oz. nastaja nov sloj Km, ki ima vse manj zveze s tistim iz **Vode**, razen polasčanja. Arhideologija DaKm je predvsem le še maska-alibi, sredstvo za promocijo. DaSiKm so pretežno že prešli v Sim-LDPM. Kuntnerjeva maaaterologija je le Prikr.

V **SIŽV** sem še mislil, da ljudje – ne le Km – goljufajo in ropajo, ker ni dovoljena Pvt lastnina. Danes – v LD – vidimo, da je goljufanja in ropanja celo več, pa je LD kot takšna Db Pvt lastnine. IdČl je kot tak ne le Klavec, ampak Slepar in Ropar. Poleg tega še Hin, da Prikr, kar počne in je. Ta vidik sem posebej učinkovito odkrival v DeteloviD. Glej **Blaše** in **Bunko**.

Marjanček Podobniček je spajal despota in trgovca, oblastnika in (Ps)ekonomista; bil je res St mož. Kot Kantor. Ni pa ubijal; v kaj takšnega ne verjamem. So pa poskušali ubijati (novinarja Petka) Kantorji iz Slovenjgradca. Dž – lokalna in splošna – jih ščiti enako, kot je ščitila Kantorja v **Kralju**, policija, tožilstvo, sodišča igrajo isto vlogo kot Sodnik v **Kralju**. Jasno je, da bodo zaprli nedolžnega, Bernota. Zakršniki in Zadrekniki imajo v lokalnih okoljih Abs oblast. Kot v ZDA šerifi in lokalni Kpl podjetniki, glej zadevno RealD od tiste s PrSa do danes.

V Zajčevem odnosu do Seka se vidi njegova dvojnost, dejansko njegovo Hin. Na eni strani Zajc Sek spodbija, kaže, da vodi v OIS, **Medeja**; po drugi pa se mu naveliko vdaja. Ista neavtentičnost kot pri Šelu in MatŽupu. SZ. Zajc prodaja Narsubstanco na cenениh semnjih, celo pod pultom kot ukradeno blago in napol prepovedano pornografijo.

V **SIŽV** sem prav predvideval: Fija Uža se res umika Fiji uspeha na trgu. Mladina se vse bolj odloča za študij, ve, da ji je študij pogoj za promocijo v Dbi. Tudi na vasi vse manj popivajo, vsaj na Krasu, in vse več delajo, z več Tehstroji. Fija performance kot učinkovitosti prevladuje nad Užem. Imidž da, a ne tako, da bi preprečeval delovni uspeh. To je – niti ne Neg – amerikanizacija. Lmp (Lum) se RR v tržne odnose, v presojo sveta, ki je pri teh DaLibcih lahkotna, a kljub vsemu manj nesimpatična kot pri SHS, kjer Prle vsako goljufijo Prikr(ije) z blebetanjem o Pokončnosti. Žižka so kot ideologa LDS res zamenjali Gantar, JašZlc, zunaj LDS ekonomist Kovač. Pri ZLSD Prikr(ivajo) Hed z AnGlob patetiko.

Rudolf prav za prav ni uspel, predirektno ciničen je. In je konec uspehov FiLD; File preveč razkrinkuje DaSDbo, ta se ne mara gledati v njegovem preposmehljivem in AD zrcalu kot lumničesna. Nelagodnost DaSlcev z njihovo Krit podobo v zrcalu je

dvojna: sram pred resnico in – vendar pristna – želja po biti uspešen tržnik in ne le fukač v bifeju. Kodrič v **Karuselu** preveč zniža nivo DaSlcev. Muck v **Zogu** je sicer na "ontološki" ravni pravičen, kaže jih v njihovi AD, a jim ne prizna skoraj nič. Kaj pa jaz? Jim kaj priznam ali le pljuvam po njih? Oboje. Sem, kar ne gre skupaj. Je to bistvo lika HM oz. BSAPOEV?

V **SIŽV** razmišljam še KonvTrad: da je bila ArhSlja moralno asketska. To je ideologija-propaganda SKC zoper vdor Liba, ki mu je bilo treba obesiti vse zlo, tudi razmah Heda. Kasnejše preučevanje SD mi je pokazalo, da je prišlo v baroku do razvezave Mor(al)e, glej Jankovičevo **Lepo pesem o pijanem možu** (moja analiza v knjigi **ZSD 1**); razkroj se je dogajal ne le med Pl, ampak tudi na Km, v AVS. SKC je ta razkroj pripisovala luteranstvu, Krek v **Luciji** in **TKrižu**, glej dva Neg lika protestantov, Dihurja in Jošta. Že **BS** je treba razumeti kot asketsko-teroristični odgovor ne le na Pogobičaje, ampak na takšno Čl Moro, ki je z vidika KC amoralna. Odtod tolikšno poudarjanje GhKe v **BS**; glej mojo ES analizo **BS** v **ZSD 2**.

V **SIŽV** me še motivira vrednota "civilne korajže", Db npravnega angažiranja, s tem nujna objavljajna (dosežkov) resnice. Predpostavka tega je javnost kot Poz; Stra izvora NKNMeša. V 80-letih jo je bilo treba uveljavljati v SIŽ-SDBi, ker je bila ta v Stlu. Danes pa sem odkril tudi Neg plat javnosti oz. dvoumnost javnosti, še jasneje rečeno: to, da je javnost vrednota Dbe, ne ali manj SAPOe oz. (po)Isa Dti. V drugi polovici 90-let so se SI MO iz prej Poz – v boju zoper Srbstvo in Stl okrog 90-let – zelo hitro sprevrgla v Neg, čez noč. Ko je Krit javnost izgubila jasnega nasprotnika, smodel EDč in PrepDč, je nekaj časa forsirala v Isu le-tega, glej tim. raziskovalno novinarstvo, ki je postajalo vse bolj Is škandalov, prizadevanje za večje naklade časnikov, za večjo gledanost TeVe. Vse manj je bilo RazReše. Tudi ali predvsem zato, ker SSS v LDPM niso več NKNM, ne deluje več jasna razlika med Poz in Neg kot med Dobrim in Zlim; delovala je v NKNMešu. Vse se Inf, vse je Sim, podvojitev samega sebe. Ne da se več razločevati, kaj je laž in kaj Sim. Nastopa čas tematiziranja resnice, ki sega čez okvire IdMa. Tega pa Žursti in ostali SI Fifi niso zmožni. Ali regredirajo v prepoudarjanje ČB EDčov (DSD), ali v vse bolj cinično tržnost (Libci). Ker to ugotavljam, a ohranjam vero v (po)IsDti, ki je tudi resnica, sem postal nerazumljen-nebran: Zamol. Z mano ne eni ne drugi ne vedo kaj početi.

Danes se strogo ogibam nastopanju v javnosti, tudi zato, ker vem, da je Dajavnost kot Stra Sim oz. manipulacija. Kar koli trdiš, zmerom ena grupa to uporabi v svojo korist. Resnice kot Ožlde ni več mogoče s pridom iskati-določati. Ker je odveč tudi EDč resnica in vprašljiva Dvresnica, vse te pa se igrajo v MO javnosti(h), je potreben odmik od vsega tega, prestop na rob Dbe, v MeP, kjer se soočam s strahoto Muckovih ugotovitev v **Zogu**. Ker je Goljevščkova ugotovila isto, najini poti sta PriSo povezani, je lahko napisala le še eno dramo: **Srečno drago vas domačo**, s sporočilom: čim prej izstopiti iz javnosti, Dbe, druženja, pa naj so oblike Trad ali Mod(erne), allelonomija SKS tipa ali LDPM. Razmak med **Dolo** in **Vasjo** je velik, temeljen.

TradKC je ekskomunicirala, izločala; Pske. Šele če so se Pski združili v čvrsto grupo, luterani, uporni Km (**Puntarija**), je prišlo do EDč-Bm-DžV. KC je dolgo podcenjevala Ptjo, zato se ni primerno pripravila na MV dogajanje. Šele ko je bilo že – zanjo – prepozno, se je pustila zvleči v DžV, ki pa ji ni ona diktirala pravil. Glej vso SPED, tudi **Napad**. Tudi DaSLD me izloča, mene in **RSD**. Ne direktno, kot me je Ptja 1958 ali 1964. Metode LDPM so bolj prefinjene. Dopašča me, a le kot strokovnjaka-LZgarja. Kot takšnega me je izvolila za akademika, mi (pičlo)

subvencionira tisk knjig, celo **RSD**, ker jo reducira na SLZ. V javnosti izredno uspešni IvSvetov članek v MO Delo je naju z **RSD** prikazal kot zgolj SLZ; naslov je Tip: **Kako brati slovensko dramatiko**. Po eni strani mi je IvSvet naredil uslugo, saj je oblast-Db pomiril, češ da ne predstavljam zanjo nikakršne nevarnosti, sem le posebnej, a v istem, v dovoljeni UŽn-javnosti. Kar pa je v meni IsDti, je Zamol, s tem času primerno ekskomuniciral, jo taksiral kot neobstojno, neopaženo. Mene ni mogoče ujeti v Stro EDč ali PrepDč para: Revlar-evolucionist, Le ali De. Mreža, ki jo polaga name MO javnost, me ne zazna. Tudi IvSvet me ni zaznal v mojem bistvu. Morda je čutil, kaj sem, a je to celo hote Prikr, ker je povsem drugje kot njegova po Urbu in zbanaliziranem Nietu zgledujoča se Fija "Nar duha".

Na Makse bodo v LDPM komaj še delani atentati, še pretepi Petra-Petka niso Tip, le v zakotnih okoljih. DaSDB že zna vsakogar uporabiti za spodbujanje sistema. Skoraj vsakogar, mene ne. A mene ne, ker me ne vidi, torej ne ocenjuje, da bi ji bil nevaren. Atentat na Kramba je bil res le Pvt; takšnih pa bo veliko. A ta tip atentatov, mučenj, preganjanj nima več zveze z razmerjem Kantor-Maks. Danes se mora Čl naučiti živeti v Zamol-izolaciji; vsakršno javno npravno-ideološko spopadanje je karikatura in regres. (KasO: tudi zato sem še bolj izstopil iz DbDab javnosti.)

Tudi o **Izdajalcu** Jože J. Lovrenčiča sem kasneje – celo večkrat – ES pisal. Glej knjigo Pniza DSPE **Prili**.

Danes se jasneje zavedam, da brez Ptje ne bi bilo NOBa, s tem tudi preroditve Slova ne. Ptja je res NOB zlorabila, a ga je tudi več kot spodbudila, organizirala ga je. 1992 sem bil še preveč vezan na AnPtj stališče; kasneje se je DSD tako diskreditirala, da se je razkrila tudi njena napačnost za nazaj. Vsaka resnica je odvisna od gledišča, s katerega je vizirana. To gledišče je sad mnogih izkustev in premislekov, omogoča – RR – pa ga tudi objektiviteta. Marsikdaj se šele kasneje pokaže, kaj je bilo zares v Potu. Pot De-opcije je bil manjši, kot sem si želel okrog 1990, Pot Le-opcije večji; a tudi omejen po IdMu.

Zelo točna je moja teza o tem, da smo 1991 Slci šele prišli v polno NarZgo, obenem pa iz te tudi izšli. Paradoks, ki ga je treba živeti. Tako nihamo med čezmernim Nclom prve polovice 90-let in Dausihanjem zavesti o ogroženost SNDže, Tip za AnGlob mirovništvo. Nihanje pomeni tudi postopno dozorevanje. Če nimam sam, kako da si upam očitati nihanje ostalim? A tako je, sebi marsikaj dopuščam in odpuščam, do drugih sem kar se da oster in zahteven. Pač pravičnik. Priznam, da se težko prenašam.

Razpravo **SIŽV** sem pisal ravno v času Dž volitev 1992; zato je marsikje konkreten aktualen odgovor na te volitve. Rezultate volitev sem skušal uporabiti za razmišljanje o globljih vzrokih in naravi SDbe.

Moje kasnejše Pol analize izhajajo iz napisanih v **SIŽV**. Morda se DSD šele danes premika na sredo Pol spektra, pa še zmerom ne dovolj. Ni zanihala povsem v Fz, a Fz – posebno kot Kfz – ostaja Strna nevarnost. Ne tako močno kot v HDZ, pa vendar dovolj vidno, da ne bi Anln nenehoma opozarjal na Strno regresivnost SKS. Veliko sem se ukvarjal s Fzom, naredil sem ga za generalni model vladavine Klde nad SAPO. DSD pojavi so mi pomagali razumeti Člov ustroj.

Jakopičevo sklicevanje na Veliko noč, Pomlad, Maj ipd. ni tako nedolžno, kot se zdi na prvi pogled. Gril, tednik Družina, celotna ideološka platforma-retorika JOGSSKov bazira na Vstu Ža iz Si, na Preru, na VoMu. To se često dogaja: da deluje izza naivne retorike napačna zamisel, ki je v primeru VoMa zame najbolj napačni temelj Krša. NDM.

V **SIŽV** se mi je zdela najbolj nevarna Jelinčičeva NS; kmalu pa se je videlo, da je bolj klovnovska kot resnobna. Kot nevarna jo je zamenjala Janševa SDS. A tudi ta je pokazala svojo praznoto. Danes se seli nevarnost k AnGlob Rad Le(vici). Ta pa je od vseh omenjenih najbolj ludistična, medtem ko je stranka mladih stranka karieristov, nenačelnih pragmatikov, nekaj ogabnega. Smo Slovci vsaj na kratek rok res obsojeni na uspeh? Tudi če bomo večinsko odklonili vstop v NATO pakt? (KasO: pa ga nismo kljub večinskemu drukanju DSL zoper ZDA in NATO. Ta ludistična, neodgovorna, cinična, a vse bolj z Etretoriko Prikr platforma DaSŽurstov potrjuje zgledno ničesnost tega umazanega poklica.)

Tip, da je pred nekaj leti ponovil govor o Hvaležnosti Bük in to sredi parlamenta! Bük je cepnil v SI stvarnost kot tele pred nova vrata. Tudi zato je tako abstrakten: ker se boji, da bi ga z vsako bolj vsebinsko besedo posral. In to naj bo Polik, celo Vodelj, celo kandidat za Kfz Vodjo?!

Marca 2003

UMOR DVOJNIKOV KOT NADOMESTNI SAMOMOR (ob Božičevem Človeku v šipi)

RSD pomeni obenem rekonstrukcija in reinterpretacija SD. Kar pa ne pomeni le nove interpretacije slovenskih dram, pač glede na že znane razlage teh dram izpod peres drugih literarnih zgodovinarjev. Pomeni tudi nove razlage razlag, ki sem jih že sam podal v preteklih desetletjih o posameznih dramah in o SD kot celoti. Če že nekatere kasnejše razlage istih dram niso povsem nove, pa so poglobljene, razširjene, dopolnjene. SD postaja v njihovi osvetljavi kompleksnejša.

Leta 1970 je izšlo v petih knjižicah pet dram Petra Božiča, med njimi tudi **Človek v šipi** in **Dva brata**; vsem sem napisal kratke **SB**. Te **SB** sem ponatisnil v svoji knjigi **Od eksistence do vloge**, 1977, strani 122 do 170. Že leta se jezim nase, ker v novih analizah premalo upoštevam Božičevo dramatiko (BD) oz. navajam kot temeljne orientirje le nekatere Božičeve drame (predvsem **Zasilni izhod**, **Križišče** in **Vojaka Jošta ni**), medtem ko nekatere druge spregledujem, a so izjemno važne; posebno **Človek v šipi** (**ČvŠ**) in **Dva brata** (**Brata**); tudi **Kaznjenci** in **Španska kraljica**. Tokrat hočem svoje nezadovoljstvo s sabo pomiriti: se še enkrat lotiti razlage **ČvŠ** in **Bratov**; morda tudi **Kaznjencev**.

Zakaj teh dveh-treh dram ne upoštevam dovolj? Ker mi nekako niso bile jasne; ali pa razlaga, ki sem jo podal o njih, ni bila dovolj jasna meni, analitiku oz. z njo nisem imel kaj početi; razlage in dram nisem znal ustrezno vključiti v **RSD**. Da bi preveril, koliko sem se v razlagah pred četrto stoletje zmotil, bil površen, nezadosten, približen, ali pa bi jih potrdil, vendar tako, da bi jih ponovno in v novih zvezah uvrstil v **RSD**, se te dni lotevam novega branja teh Božičevih dram. Da pa ne bi vplival na svojo novo sodbo, ne berem tega, kar sem o dramah že napisal. Teh **SB** že dolgo nisem bral. Kdaj sem jih bral zadnjič, težko rečem; vsekakor je tega vsaj dvajset let.

Obema novima razlagama dram bo sledil **Komentar** mojih **SB** iz leta 1970; v tem komentarju bom skušal določiti razliko med svojim nekdanjim in današnjim vedenjem o BD. Najbrž večine razlag BD ne bom povezal v enotno knjigo ali knjige, zato ne pod naslovom **Božičeva dramatika**, čeprav bi Božič glede na svoj edinstven pomen v SD to zaslužil. Pričujoče nove razlage in komentarje starih razlag bom vključil v **BkB** in **Blodnjo**. Tudi glede na vse češče očitke, da je **RSD**

predvsem politizacija ali politična razlaga SD – slovenske literature –, se že nekaj časa posvečam predvsem temi Blodnja. Odgovor na omenjene očitke je manj važen; najvažnejše je, da imam sam témo Politika le za eno od tem; če bi se zdelo, da je v **RSD** in v **BkB** osrednja, bi bilo to zmotno mnenje. Čeprav je res, da je okvir **BkB** – Snojeva drama **Gabrijel in Mihael (GiM)** – odločno "politična", čeprav nikakor ne le politična; okvir neke teme – **BkB** – pa moram upoštevati, da ne bi bil preveč samovoljen. **BkB** omogoča in terja tudi temo Blodnja; prav tako Blato in Tragedija-Pasijon. Ker pa je v **BkB** osrednja tudi tema bratov, sodita **Brata** kot nalašč vanjo. In ker živita oba Snojeva brata – (J)Elko – v blodnjah in prividih, sodita v podniz **Blodnja** tudi omenjeni Božičevi drami, saj človek kot dvojniki ni le tema **ČvŠ**, ampak tudi **Bratov**. Celo v **Bratih** sta brata – Prvi brat in Drugi brat – (še) bolj dvojniki kot brata oz. dvojčka. Tema dvojništva pa je kot nalašč primerna za podniz **Blodnja**. BD je – ne le v teh dveh dramah – celo bolj analiza blodenj kot politike.

Razprava, ki je za **BkB** okvirna – o **GiM** –, ima naslov: **O družini, bratih in posamezni osebi (DBPO)**. Prav ti trije eksistenciali – pojmi, vloge – so osrednji tudi v vsej BD, še posebej pa v tokrat nanovo obravnavanih dramah. Neposredni okvir obeh dram je najprej družina, v **Bratih** brata, v **ČvŠ** dvojniki, nazadnje pa, kot cilj, PO. V **ČvŠ** nastopajo Andrejeva Mati, Andrejeva zaročenka Anja, a tudi par Dekle z belimi lasmi in njen oče Čuvaj. Ker je Dekle dvojniki Anje – razločuje ju "le" barva las, Anja ima črne, Dekle bele –, sta povezani celo dve družini; vsekakor se vse godi okrog Andreja kot glavnega lika drame. Andrej bi rad postal PO, celo SAPO (svobodna avtonomna PO).

Podobno je v **Bratih**. Glavna lika sta Prvi in Drugi brat. Tudi Mrtva žena; čeprav je mrtva, se vse dogaja okrog nje. Je – umrla? živa? – žena Prvega brata. Ob nji je še Dekle, ki je dekle Drugega brata (odzdaj naprej Drugega), a jo hočejo omožiti s Prvim bratom (odzdaj naprej Prvim), ki je vdovec in s svojo odločitvijo, da Mrtve žene ne pokoplje, vnaša v družbo (Db) kaos. Tako se tudi v tej drami vežeta dve družini ali vsaj ena stvarna z drugo mogočo. Cilj Prvega pa je prav tako kot Andrejev cilj postati SAPO. Obe drami torej povsem sodita v okvir **DBPO**.

Ker pa je naslov **BkB Družina, rod, družba**, sodita Božičevi drami tudi v okvir tega nadnaslova, kajti v obeh gre vsaj toliko za Družbo kot za Družino. Gre tudi za Bratovstvo, vendar Bratovstvo v njiju ni neposredna tema; le brata. Med Bratovstvom kot Rodom – oba izraza sta na tej ravni istovetna, tudi izraz Sestrinstvo – in brati je razlika. Bratovstvo-Rod je vrednostni pojem – bistveno bolj kot le sociološki –, ki označuje Družbi predhodni model; Db izhaja iz Rodu, iz PS (plemenske skupnosti), čeprav koeksistirata oba še naprej, vse do danes; Rod-Bratovstvo je verjetno neukinljiv eksistencial-arhetip. Bratovstvo je pojem Narojenosti-Krvi, torej razširjena – velika – družina (Družina), medtem ko je izraz brata lahko le poimenovanje nečesa skoraj singularnega, vsekakor pa empiričnega. Dva človeka sta lahko brata, pač po istih starših, a ne tvorita Bratovstva-Rodu; drug do drugega sta si le kot dve PO ali celo SAPO. To doseči je cilj ustrezne Db: LD (liberalne družbe).

Božičeva brata v **Bratih** sta na poti med Družino-Rodom in modelom SAPO. Nista več Rod, nista še SAPO. Niti ne želita biti več Rod. Njun problem je, kako (ne) postati Db, integralna dela Dbe. Drugi hoče ves čas pobegniti v Db, ker ne zmore stati sam, Prvi se Dbi upira, a nazadnje popusti; pristane na to, da ga

znova poročiijo, da s socialnim zakramentom-obredom Poroke preide v integralnost Dbe kot totalitarne Ustanove-Sistema.

V BD je krvna povezava bratov povsem na robu ali že ne več tematizirana; še najbolj v **Španski kraljici (ŠpK)**. Osrednji problem je: kako se izmakniti Dbi; kako ne pretvoriti družine v družbo; kako ohraniti v družini osebne odnose med ljudmi, ki hočejo postati SAPO. Db je v **Bratih** še bolj v ospredju kot v **ČvŠ**. Dogajanje v **Bratih** teče med Db in Prvim, ki je njen nasprotnik: Upornik zoper Db; Drugi je vmes, meče ga, uničuje, dokler ne naredi zaradi dezorientiranosti in izgubljenosti samomora.

Tako sodi Drugi oz. sama drama – **Brata** – tudi v niz **Od bratomora k samomoru (BkS)**. Najprej v niz **BkB**, saj doživlja Drugi s strani Prvega tolikšno nasilje, da ga ima za umor nad sabo; torej gre za umor brata, za dogajanje v nizu **Od bratovstva k bratomoru (BkB)**, od koeksistence dveh bratov k izločitvi enega brata (Drugega), ta izločitev pa se kaže kot samomor celo bolj kot umor. Tako povezujeta **Brata** oba niza: **BkB** in **BkS (Od bratomora k samomoru)**. Tudi v tem pogledu sta drami osrednji za SD.

V **ČvŠ** do Andrejevega fizičnega samomora sicer ne pride, a je tema samomora v prvem planu. V **Bratih** naredi Drugi samomor, v **ČvŠ** ga Andrej, ki je predmodel za Drugega – tudi za Prvega, oba brata se razvijeta iz Andreja –, ves čas pripravlja, razmišlja o njem. V drami nastopa tudi Neznani samomorilec, ki je eden od Andrejevih dvojnikov, blodenj.

Razlage obeh dram bi bilo mogoče uvrstiti pod različne naslove. Eden med njimi bi mogel biti celo **Od dvojčkov (bratov) k dvojnikom**. Vprašanje je, če bi pomenil regres. Vsekakor gre za sestopanje od **Bratov**, ki so bili napisani leta 1964, k **ČvŠ**, ki je bil napisan leta 1955. Pa spet ne gre za sestopanje, saj sta, prvič, tudi brata dvojnika in, drugič, dvojništvo ni časovno-modelno pred bratovstvom (rodom); ali pač? Kaj je prej? Verjetno se na to vprašanje ne da odgovoriti oz. je napačno postavljeno, saj izhaja iz predpostavke, da je osnovna realiteta Db in njen čas, torej menjave – razvoj – oblik družbe: od rodovne, od PS, k LD in celo k PM (postmoderni) LD. Če predpostavljamo, da je tak razvoj Dbe le ena raven, je tak čas le eden od časov; in njegova premica – od PS k LD – ni prvenstvena. Analize PS so že kdaj pokazale, da je dvojništvo v PS po svoje še močnejše kot v LD; v LD se ga smatra za duševno bolezen ali vsaj za privide in blodnje; to obravnava **ŠpK**, v kateri se Sestra duševno alienira in se ima za špansko kraljico. V PS pa je dvojništvo norma(ino). Človek v PS živi neposredno s – temnimi in svetlimi – magijskimi silami, ki prihajajo od onkraj, iz posmrtnosti; Tr (transcendenco) oz. Onkrajnost je tu magijska posmrtnost; Trl. Vendar je tudi Dt (drugost). Je celo prva ali ena od začetnih oblik Dti, le da še močno v Infi.

Če je tako, je dvojništvo celo pred bratovstvom, odločilnejše od bratovstva, saj bistvo-narava PS ni v Bratovstvu, ampak v Dvojništvu; Rod dobiva resnico od onkrajnih sil, ki se v razvitejši, bolj diferencirani, vsekakor pa bolj racionalni Dbi pokažejo kot prividi; tudi v **Bratih** in **ČvŠ**. Bratje so v PS skorajda identični, ker prihajajo iz istega Načela-Biti-Duha: iz onkrajne magijske sile PSi. Če je tako, sta progres in regres le dve premici: ena odprta naprej, druga nazaj. Pri tem da ne vemo, katera je naprej, katera nazaj, oz. obe sta eno in drugo. Točneje: nobena ni naprej in nazaj, obe sta odprti v oba konca, kjer se končata in postaneta vase zaprta daljica. Tedaj preideta brata v bratomor(nost), saj se ne moreta razvijati naprej v drugo obliko; trčita na mejo. Da bi se rešila, se obrneta drug zoper

drugega in se pobijeta (**GiM**). Da se ne bi pobila – da bi se ognila bratomornosti –, se vsak od njiju preoblikuje v dvojnike. Če so dvojniki prividi, niso stvarni in jih je mogoče odpraviti, kot jih Andrej. "Pobije" jih, ne da bi pri tem ubil konkretnega drugega – le misli se, da je ubil Čuvaja – in ne da bi pri tem ubil brat sam sebe. Le misli se, da je drugi naredil samomor. Kot dvojnik ga ni. Le kot brat ga je. Radikalizirana dvojnost.

Božič uprizarja hkrati oba modela: bratovstvo in dvojništvo; pokrivata se. Enkrat nastopa človek kot brat, drugič kot dvojnik. Dramatik sam se ne razpozna, kdaj nastopa ena, kdaj druga oblika; kdaj je nekdo vloga, kdaj eksistenca; kdaj ubija, kdaj le blodi. Očitno je, da človek sam težko razloči – sploh more razločiti? –, kdaj ubija in kdaj blodi. Kajti kaj je umor?

Obe drami nenehoma tematizirata ravno to vprašanje: kaj je smrt, kdaj nastopi smrt, kdaj je človek mrtev, od katerega hipa naprej, in kako je mrtev? Je bolj mrtev, kadar živi v samoodtujenosti Dbi, v shematično sistemsko reificirani, kot se dogaja posebno v **Bratih**? Ali ga mora nekdo zaklati oz. se mora sam obesiti? Tedaj ga ugotove kot mrtveca organi Dbe, ki so za takšno ugotavljanje postavljeni; recimo Mrliški oglednik (Oglednik). A to je biološko-sociološko opredeljevanje življenja in smrti; Božič ga zavrača. Božič išče novo, globlje utemeljevanje človekovega življenja kot eksistence v nasprotju z zgolj vlogo. Odtod tudi naslov moje knjige **Od eksistence do vloge**. Ta naslov predpostavlja, da je eksistenca primarna. Tako sem sodil s stališča eksistencializma oz. pod ta naslov sem uvrstil SPD, ki se je odvijala od eksistencializma (od Mrakove drame **Andrej Chénier**) k funkcionalizmu, tj. (v mojem poimenovanju-klasifikaciji) k reizmu in ludizmu.

To je le en možen pogled-premica. Drugi je temu ravno nasproten. Svet se ne razvija (propada) le od SAPO kot predpostavke idealnega modela-cilja-zgleda k pozunanjenosti v tujem-fizikalnem, v PM, ki se ima za fizični sistem vlog kot materialnih (materializem semiotikov), ampak enako od vloge-reči, tudi od človeka kot neposredno pripadnega PSi, še ne osamosvojenega v SAPO in v eksistenco, k samozavedajoči se, umni, avtokritični, svobodni, odgovorni, visoko razčlenjeni eksistenci PO, celo kot verski v duhu OK. V tem primeru je na začetku (v PS) človek kot reč obenem privid-blodnja (magični Duh), na koncu pa bitje, ki se skoz AAF (avtorefleksijo) ogne celo AD (avtodestrukciji) in se odpre OK Bogu ter z Njim odrešuje nič (ON).

V tem primeru ne pride ne do bratomora ne do samomora, saj se človek ne doživlja kot usodno ujet med zidove daljice, tragičen ali celo zgolj obupan; to je pozicija, do katere pride končni Smole, glej **Zlata čeveljčka**, a od katere Smole tudi štarta, le da v svoji prvi drami – prvi, ki jo je priznal kot svojo, fizično prva so **Mostovi** –, v **Potovanju v Koromandijo (Potovanju)**, najde izhod-rešitev, tj. pojem-predstavo (za končnega Smoleta privid-blodnjo-laž) Koromandije. V zadnjih, tudi **Igri za igro**, pa tega izhoda ne najde, zato popusti pred smrtjo-samomorom (SaS).

BD nima iste linije kot Smoletova dramatika: od skrajne stiske, od mejnega položaja, v katerem je človek – Tone v **Potovanju** –, prek rešitev, ki so različne (Tonetova v videnju Koromandije, Antigona v poslušnosti višjim zakonom oz. v prehodu v Tr, glej dramo **SAnt**, Gorazdovo-Kočarjevo zamisel ustanavljanja slovenske ND, glej Smoletov **Krst pri Savici**), do obupa zaradi brezizhodnosti položaja, zaradi konca premice. BD je odprtejša od Smoletove dramatike, predvsem pa je kompleksnejša; zato interpretom teže obvladljiva; tudi zato bistveno manj sprejeta, cenjena, vplivna. BD šele čaka na "ustrezno" socialno recepcijo. (Ko bo

sprejeta, pomeni, da bo prešla v javno splošno zavest; da se je bodo polastili KN – kritiki novinarji –, kot so se Smoletove.)

BD se začne v – še – hujši stiski od Smoletove, **Čvš** nima rešitve, čeprav Andrej – Božič sam leta 1955 – ne naredi samomora. Božič – njegovi junaki – težje išče rešitev kot Smole. Božič ne more priti do lika Antigone. Ko napiše Smole **Sfant** in Kozak **Afero** – lika Simona in Kristijana –, Božič niha med povsem brezizhodnim **Križiščem**, 1957/58, in lažirešitvijo v črni groteski **Vojaka Jošta ni (Jošta)**, v kateri se človek "reši" tako, da se iz nemogoče eksistence razcepi v vrsto vlog, ki pa so tudi eksistence, vendar nimajo vere v odrešenje; vse eksistence so tu le trpne osnove, ki jih določajo – socialne – vloge. **Jošt** je drama – samoparodične – reifikacije: alienacije kot bega v privide, ki ni več ne model magijske PS niti ne zgolj psihična bolezen v LD, ampak narava LD v PM: človek kot vloga-reč. To je prehodna stopnja, saj človek ostaja eksistenca; zato trpi, je odprt, ga nese ali v samomor ali v rešitev. V BD rešitve ne najde; a tudi ne konča v SaS. BD še ni končana; njen avtor še živi, še ustvarja.

Ta model je značilen tudi zame: načeloma je odprt. V knjigi **Od eksistence do vloge** ne sledim le premici, ki se končuje v vlogi kot reči. Recimo, da je tak konec logika **Bratov**: konec v poistenju Prvega z družbeno vlogo, zmaga Telovadne učiteljice oz. Glasu iz zvočnika, ki predstavlja Db kot sistem reči-vlog, v katerem je človek kot PO odsoten. Božič sam takšen konec podre – vsaj načne, skuša spodbiti – v drami **Jezdec na strehi**. V knjigi **Od eksistence do vloge** ga ne obravnavam, saj knjigo končam z analizo Jovanovićeve drame **Znamke, nakar še Emilija**, analizo objavljam pod naslovom: **Igra, nakar še smrt**. Reizem funkcionalizma – **Igra** – se avtorefleksira v pojavu **smrti**, ki razkroja Db(o) s strani PO. PO je v tej moji razpravi nenavadno jasno prisotna kot odprta. Ne pristaja na vlogo-reč, na usojenost v konec-nič. Ohranja svet kot vprašanje in kot eksistenca.

Naj navedem nekaj vprašanj iz razprave **Igra, nakar še smrt**, saj opredeljujejo prav BD. "Ne vemo, ali Albert res ljubi ... ali to igra. Nimamo metra, po katerem bi lahko izmerili, kaj je ljubezen in kaj igra ljubezni, kaj strah pred smrtjo (ki ga deklarirajo vsi) in kaj besede o strahu pred smrtjo." Prav ta dvojnost je značilna za BD, za **Čvš** in za **Brata**; Jovanović izhaja iz nje – v vsej svoji dramatiki. "Ena sama dejanskost je: igra. In ena sama meja: smrt. Vendar: je smrt konec igre? *Odrešenje?*" (Besede v kurzivi so citati iz **Znamk.**) "Ali pa je tudi smrt igra? ... Kakšna realiteta so vsi ti ljudje-reči, akcije-vloge? Sta moža homoseksualca ali marioneti?" Itn. Diferenciram podrobno. "Vse stvari zmerom pomenijo nekaj drugega, kot so. A kaj so? In kaj je tisto drugo? ... Jovanović vas sprašuje: kdo ste?" Kot da bi brali nadaljevanje **Čvš** in **Bratov**.

Vendar ne ostajam le pri vprašanjih in te vrste – nedoločeni, dvomni – odprtosti. Razprava, ki je na predzadnjem mestu v knjigi (o **Znamkah** je bila napisana leta 1969, predzadnja leta 1968) in ki je naslovljena **Problemi avtodestruktivizma** – obravnava predvsem Smoletov **Krst**, tudi Inkretovo knjigo **Česje o dramah Dominika Smoleta** –, zavzema zelo jasno kritično stališče do slehernega družbenega aktivizma, Črtomirjevega imenuje celo "absolutni aktivizem" in ob tem "fašizem" (leta 1968!) kot "dediča radikalnega humanizma"; vendar se razprava ne zadovoljuje zgolj s kritiko neustreznega. Absolutnega ne razumem le kot negativno: kot "absolutno nasilje", kot držo, v kateri se je absolutnost "Nasilja Umora" razkrila kot resnica "nekdanjega Antigoninega Moralnega duha", "Samomora tako

posameznika kot skupine", ki je resnica nekdanjega – veličastnega Antigoninega – prehajanja v Tr.

Ne zadovoljujem se z Zajčevno resnico: da je "konec Dana in Reke Smrt kot Absolutni poraz (medtem ko je Antigonina smrt še Zmaga)." Trdim: "**Krst** ima drugo – radikalnejšo, razvitejšo, čistejšo – različico." Pišem: "Težnja po Absolutnem je pri Smoletu izredno močna (ne dosti manj pri Strniši – **Mavrična krila** so drama na témo nedosežnega absolutnega)." A je močna tudi "pri Božiču – **Dva brata**". V **Krstu** opozarjam na "sestro Pio kot neposredno, avtentično, pobožno, notranjo, skladno, predano Vero"; kot "naivno-naravni stik človeka s tem, kar je Onkraj (njega)."

Tega Onkrajja sicer še ne razumem kot danes; v duhu OK Tr. Ime imam še za "sveto". OK sem izdel(ov)al šele postopoma – skozi vsa tri zadnja desetletja. A marsikaj čutim že takrat: ne le, da ni konec, rešitev, vrh v reizmu-ludizmu, v Reči, Vlogi in Igri. (Govorim o svoji držbi leta 1968.) Opisujem razvoj SPD, ki je tudi moj osebni razvoj: od ravnanja Toneta, **Potovanje**, ki že "stori Dejanje", v katerem "je skrito-napovedano Absolutno dejanje (Dejanje za smrt), ki sta ga odkrila **Antigona** in **Krst**"; gre za to, da "se Smoletove osebe avtonomno odločajo same iz sebe, iz moralne volje prekinjajo z danostjo". "V **Krstu** gre za tematizacijo tako rekoč absolutne avtonomije, totalne odločnosti, religioznega Dejanja", ki pa ni le Absolutno – "fašistično" – nasilje, ampak tudi drža sestre Pie. Oba, Strniša in Smole, vidita, "da je resnica za stvarmi, za njihovimi vizirji. Strnišev subjekt sanj (in fantazije, gledajoč v preteklost, proč od danega sodobnega sveta) v i d i za stvari, Smoletov aktivnejši subjekt odločitve, tveganja, vztrajanja jih hoče – z dejanjem – doseči."

Leta 1968 nimam – enako kot Božič – med AD in Dt. Ostajam odprt, medtem ko začne Smole tedaj že snovati **Igro za igro** in se odločati za absolutno nemožnost kakršnega koli človekovega prehoda v Tr in Smisel. Leta 1970 napišem – govorim v seminarju študentom AGRAFT – analizo Mrakovega **Andreja Chéniera**; v knjigi **Od eksistence do vloge** razprava ni naključno objavljena na prvem mestu. V razpravi tematiziram Boga; ne kot boga, kot Absolutno nasilje Našega Malika, individualne in kolektivne "fašistične" akcije. Razpravo končam z ugotovitvijo: "Ideja se sesuva, eksistenca se oglašča (eksistenca nastaja kot muka ob sesuvanju Ideje)." Naslov razprave je prav ta: **Ideja in eksistenca**. Ideja je komunistična, marksistična, milenaristična, aktivistično socialna, eksistenca osebna.

Navajam Mraka, ki ve, da ob zlomu Ideje ne sme dopustiti, da bi padel v nihilizem, kot je Ferdi v **Razsulu Rimljanovine**. Chénier: "Nobenih slepil več; ne boš skrajnega nič nič?" Mrak je zelo jasen. Naslednja tri desetletja sledim Mraku-Chénieru, čeprav ju razumem šele polagoma. "Ko pride Chénier do absolutnega nihilizma (imanentizma, ki vodi v nič)" in na katerega že leta 1968 ne morem pristati, "vzklikne: 'Glej, svetloba prši izozad! Norim?' Bistvena dinamika te drame je v odnosu med absolutno grozo, ki je neogibno breme – in znamenje – eksistence v imanentističnem nihilizmu, in tistim, kar lahko grozo odreši (soteričnim principom: Bogom). Torej na eni strani stavki kot: 'V kakšen prepad sem vržen? Kako naj se iz teh vrtincev izmotam? Ni v prazno gluhost moj križ razpotegnjen?', in stavkom, ki prejšnjemu neposredno sledi: 'O, da bi se dotikal resnic, ki jih je Oni dočutil!' Oni je Kristus.

Odklanjam KC kot Institucijo, boga kot "Absolutno idejo", kot "bistvo", ne pa kot "eksistenco". Razpravo končam z odprtim vprašanjem, ki ga zastavljata Mrak in

Chénier in ki je vprašanje po Bogu kot Smislu-Eksistenci, ne po "lažnem mojstru", ne po karizmatičnem milenaristično eshatološkem – komunistično fašističnem – Vodju kot "predstavniku lažne Odrešitve", po Robespieru oz. vsakem "Antikristu".

Zadnji odstavek razprave slove: "Vprašanje, s katerim se drama konča, je povsem določno, nanj pa je dejansko že odgovorjeno." (Kmalu nanj odgovarjam enako kot Mrak v **Chéniru**.) "Kdo nas narekuje? Kdo nas po šahovnici sveta razpostavlja? Za katero neznanskostjo je Oni skrit, ki z nami šahira? To je vprašanje, ki razjeda na smrt obsojene." Chénier je namreč na smrt obsojen. Na to vprašanje odgovarja **Mirabeau**, tudi drama **Življenje – karneval**; kar navajam, komentiram in na odgovor pristajam v razpravi o **Karnevalu**, razprava je iz leta 1984, naslovljena je **Demonija razkroja in odrešitev**, objavljam in komentiram jo v knjigi **Blato**. Danes verujem, da je Bog ustvaril človeka – ga dal iz kaozmosa na šahovnico ZO (zgodovine odrešenja, odrešenjske zgodovine) – zato, da bi z njim vred odreševal nič. Danes se nimam za na smrt obsojenega, ne mislim več, da Bog z ljudmi le šahira; to bi bil le bog kot sadomazohistični vsemogočni malik. Ampak da nas pušča Bog svobodne – kot SAPO – z namenom, da bi sami postali kot On: božji.

Že v razpravi **Ideja in eksistenca** postavim osnovo za OK. Navajam: Chénier je bil zmeden, kriv, zločinski, dokler je gojil kot "revolucionar ljubezen do Ideje". "Takoj ko pa se je odprl eksistenci, se je moral spremeniti tudi njegov odnos do drugih: do njihovega trpljenja, do vrednosti, ki jo ima konkretno posamezno življenje." Ko sem to odkril – na Mrakovi sledi –, je razumljivo, da sem moral izpasti iz tedanje zgodovine slovenske zavesti, ki je regresivno vodila vse do gentilizma in fašizma v začetku 90-ih let. To linijo so oblikovali Pirjevec, Hribar, Urbančič, s katerimi sem v drugi polovici 60-ih let sodeloval, vendar ne da bi pristajal na njihovo heideggrovstvo, ki je uvajalo držo Narojenosti; nazadnje so prišli k ND kot rearhaizirani PS. Pirjevec je tvoril prehod od heideggrovstva h gentilizmu, bit je razumel kot pesniški Jezik, kot NaROD in kot boga.

Jaz ne. Jaz se nisem reševal pred nihilizmom prepada Niča v Rod-Bratovstvo-Jezik, v magijo mysticizma in mitizma kot omenjeni pa Šeligo, glej **Čarovnico** itn. Edini sem šel po Mrakovi poti h KC kot notranji, k NKC, k OK. Torej prek krščanskega personalizma k Dr (Drugemu) in Dt (Drugosti). To je jasno razvidno iz citatov, ki jih bom navedel in ki tvorijo osnovo za moj odhod stran od grupe Problemov (Pirjevca, Hribarjev itn.) k OK; za moj odhod na rob slovenske družbe; za mojo anonimizacijo. Anonimizacijo sem prekršil le tedaj, ko sem pisal – v NoR – politične kritične analize in s tem soustvarjal nastanek slovenske LD. Moja pot v marginalizacijo je bila nujna, sledila je zavestni odločitvi za Boga, ki je osebni in ne socialen. To pa je bilo nazadnje tudi vzrok za mojo ločitev od KC kot ZKC, za kar se je razkrila – kar je zavestno hotela biti – po letu 1991.

Navajam iz razprave **Ideja in eksistenca**: "Za zaprti tip človeka" – za revolucionarje, leve in desne, za socialne aktiviste – "je značilno, da mu je vse, kar se ne strinja z njegovo Idejo, ne le tuje, temveč po pravilu sovražno: je drugo(st), drugo(st) pa je zlo; in naša akcija ni le akcija produkcije mojega, našega, skupnega, tega (imanentnega) sveta, temveč večna ofenziva zoper drugi svet v imenu Pravega (Načel), večna apologija Pravega. Produkcije ni, je samo (religiozni) boj: slava in pobijanje." Ustrezneje bi bilo pisati: psevdoreligiozni boj, sveta vojna. "Drugo(st) je torej pod neposrednim in stalnim udarom kot tisto, kar je negacija Identitete (Resnice)" – Resnice kot Identitete – "in kar je treba odpraviti; tisti hip, ko bo uničena (kača strta), bo nastopil Paradiž, to je Absolutna identiteta vsega."

Kot da bi že leta 1970 analiziral DSD. Vse, kar sem kritično odkril na primeru Partije, sem mogel v 90-ih letih prenesti na primer DSD, tudi ZKC kot Kfz. Moja drža bi bila tako rekoč enaka kot leta 1970, če je ne bi v tega četrto stoletja še temeljiteje poglobil in dopolnil. Je pa razumljivo, da mi danes ne more skoraj nihče slediti; ker – če – me ni hotel (mogel) razumeti leta 1970. Tu je vzrok, zakaj se Pirjevec, Hribarja itn. niso mogli odpreti Mraku in krščanskemu personalizmu, Bubru, niti Jaspersu, ostajali so pri Heideggro. Tu je vzrok, zakaj sem se sam odmaknil od Heideggerja, katerega sem zelo upošteval v drugi polovici 50-ih let. Zveza med Pirjevcem, Hribarjema itn. na eni in mano na drugi strani je bila vse bolj le še zunanja oz. vezal nas je, po Pirjevčevi smrti, le odpor do Partije, ne pa perspektiva (od)rešitve.

Moja teologija-filozofija Drugosti (Dt) je dejansko zapisana že v navajani razpravi; tu jo podajam kot historično struktur(acij)o prehajanja od identitete k Dt. Navajam: "Odprti človeški tip", zanj se vнемam že od leta 1970, "to fiksno podoba sveta razkroji. Med mano in drugim se izveze novo razmerje. Drugi ni več samo negacija mene, temveč začenjam doživljati, kako sem sam negacija drugega." To je še negativno izkustvo. "Drugi postaja enakovreden, resničen, utemeljen: realiteta in vrednost. Drugega vsrkavam vase, vendar ne samo tako, da ga požiram in s tem – kot drugega – ničim", torej negativno, "temveč da ga čutim ravno kot drugo(st)", to pa je bistvo teologije Dti, "kot tisto, kar nisem jaz. Na eni strani ga doživljam kot svoj rob, svojo mejo, ki bi jo bilo treba na ta ali oni način zbrusiti do fundamenta, stopiti, odpraviti, na drugi pa kot ogledalo samega sebe, še več, kot ogledalo, ki sem jaz (zato je ogledalo čuteče, polno čutnic za bolečino). Prihaja do solidarnosti, ki je sočutje." Nato analiziram, kaj je sočutje v SD. Kako nastaja v tem, ko SPD zapušča "reducirajočo dramatično" etatizma, partijskega totalitarizma, "grupnega historičnega subjekta" in se razkriva v "odpiranju personalizma", pri Mraku.

Vendar že leta 1970 opozarjam na nevarnost narcizma. V sočutju z drugim vidim sijajno prakso, da človek ne zapade avtizmu: "Sočutje je namreč komunikacija z ne-mano, ta pa mehča in odpira že nevarno približujoči se narcisizem (radikalizacijo avtoerotizma) ... Svet je čutenju naenkrat odprt, ne vrača ga v samoomejeni subjekt." Analiza, ki sledi, je podrobna in obravnava like etatističnega humanizma, tj. NOBD, a tudi intimizma, Krima, Nino, **Rojstvo v nevihti**, Martela, **Ogenj in pepel**, Špelco, **Svet brez sovraštva**, Gašo, **Pisana žoga**, Karla, **Zlata mladina** itn. Analizo zaostim: "Odprtost in sočutje omogočata oziroma celo zahtevata notranji razkol – in muko – eksistence. V tej točki je bistvo **Chéniera** kot drame in lika." Tudi Božičevih dram: **Čvš** in **Bratov**.

Tu pa je točka, ki je leta 1970 še nisem razumel oz. še ne mogel sprejeti; bil sem še preveč eksistencialist; svojega strukturalizma, ki sem ga sicer načelno gojil že od srede 60-ih let, še nisem znal prenesti iz socialnega v verskega. Kar danes trdim, sem tedaj še zavračal; v tej točki se z Mrakom nisem strinjal. Navajam razpravo, v kateri navajam najprej Mrakov – Chénierov – citat: "Tisti obljudi, ki sem jo še nerojen v roke neskončnosti položil, nisem kos.' Nerojen pomeni, da je v Boga položen že pred svojo konkretno individualno eksistenco, torej po svojem bistvu, ne po eksistenci. Človekova naloga je, da je tej vnaprejšnji obljudi kos, da ji ustreže, da jo izvrši; človek je torej že rojen v nalogo, ki mu je predeksistentna." To odklanjam, ker razumem zadevo kot pristanek na "Absolutno idejo": Da "smo spet v urejenem, določenem, gotovem, zanesljivem svetu".

Ne pravim, da je Božič dosegel to točko vere, ki je obenem ARF. Je pa na poti k nji. Ni se ustavil v enoumnem nihilizmu, kot se je končni Smole in ves čas Zajc: od **Otrok reke** do **Grmač**. **Čvš** in **Brata** sta postaji na poti, ki je odprta. BD je del SD, ki jo sam rekonstruiram kot pot k Smislu. BD je v tem pomenu na liniji Mrakove; predvsem točka Ferdija v **Razsulu**. Je pa BD to vmesno točko podrobno razdelala. Predvsem v tem – v ponotranjenju te avtokritične izkušnje – je BD zglledna.

1996

KOMENTAR k razpravi **UMOR DVOJNIKOV KOT NADOMESTNI SAMOMOR**

Po tem, ko sem se vrnil z drugega bivanja v Argi, se mi je kmalu, že 1993, razjasnil HKD koncept **RSD**. **RSD** sem razdelil na štiri dele, vsak del je nadaljeval enega izmed štirih delov razprave **DBPO**, o Snojevi nosilni drami **GiM**. Bolj ko sem prodiral v SD, bolj se mi je celoten organogram razčlenjeval. Zato sem moral sproti pisati tudi ARF projekta. RR je nenehna ARF, tudi AK. Danes bi rekel, da vodi k ARFDČ, vse do ISDČ.

Z razpravo, ki jo zdaj komentiram, naslovljena je **Umor dvojnikov** itn. (**Umor**), sem želel napisati obsežno pojasnilo tako k metodologiji **RSD** kot k ponovnemu branju analiz, ki sem jih pred leti že podal o Božičevih. Žal sem pisanje razprave kmalu prekinil, vzroka za to se ne spomnim. Zdi se mi primerno, da ta torzo razprave (**Umora**) vnesem v **DSPE 9** kot kontrast. Bravec naj vidi, kako je iz Rel enotnega pisanja razprave **SIŽV** kaj kmalu prišlo do podvojitve pisanja, do ARF. Do tega pa je lahko prišlo prav zato, ker sem vzel za temo analize dramo – Božičevega **ČvŠ** (**Človeka v šipi**) –, ki je po PSTi dvojniška. Medtem ko je **Voda** enotnostna, Ožld, predvsem Kld, Krit in dopuščajoča opis AVS. V **Napadu** se Ožld AR v EDČ; v **Razvalu** so uprizorjene posledice EDČ modela-dogajanja, razkroj SDbe, AD. **Razval** je s tem uvod v **ČvŠ**, v SPD, kakor je nastajala od srede 50-ih let naprej; nastajala je kot avtotematizacija arhemodela Dv na THM-krogu. Z upoštevanjem razprave **Umor** hočem podati tretji arhemodel, do katerega SPED ne pride. **Umor** in **ČvŠ** sta okvir, v katerem se dogaja VombD, tudi vsa SD. Predvsem pa **RSD** kot nenehna Strna RR RR RR, brez kraja.

Po tem, ko sem napisal **Umor**, sem se večkrat lotil Božičeve drame **ŠpK**, naredil sem jo za skoraj enako nosilno kot **GiM**, kajti tudi v nji pride do MimDČ-EDČ dveh bratov, Prt Kostje in Dmb Vanje, tudi do S(mrt)i obeh. In do prehoda EDČ smodela v Dv-blodnjo; Sestra bratov se umakne v fikcijo, v vlogo Španske kraljice. To je nekaj, česar ni ne v **Vodi** ne v **Napadu**. Po svoje v **Razvalu**, če razumemo RR umrlih-ubitih, ki gredo v nebesa, kot Dv-blodnjo, kot psihiatrični privid; če je vera v Krš Vstajenje FKra le Pris(ilna)ideja.

Karja k mojim **SB** k Božičevim dramam nisem napisal, čeprav sem ga v **Umoru** napovedal. Glede na svoje stanje in starost načrta verjetno ne bom izpeljal; bi pa

bil zanimiv. Vsaka RR je zanimiva, celo važna. A vse bolj moram izbirati, ostalo mi je le še malo časa.

BkB, o katerem govorim v **Umoru**, je kratica za naslov za kompleks, naslovljen **Od bratovstva k bratomoru**; glej organogram, ki je objavljen v vsaki knjigi **RSD**. NDM podrobno, zato razlage tega ne bom ponavljal. Tri Tem-izhodiščne knjige za **RSD** so izšle sredi 90-ih let: **Politika** in **Blato** 1995, **Blodnja** 1997.

V **Vodi** gre sicer tudi za Dn, Dn nastajajo z novimi porokami, a predvsem gre za Db, ki je AVS. V **Napadu** je Dn ne le razbita, Sš med bratoma, med Dmb Stotnikom in Prt Polkovnikom Igorjem; je razkrojena, v AD, v EDč-Bm. Še bolj razkrojena je v **Razvalu**, kjer je skoznjo razkrojena – se AD – celotna Db, tudi nova, najnovejša, ki jo ustanavlja Ptja. Dn, bratje, PO so Tem toposi – EV – v SD, tudi v Svet(ovni)D. (Razločujem: SvetD in IvSvetD; IvSvet je dramatik Ivo Svetina.)

Kar Vomb v **Napadu** in **Razvalu** podaja na način RealD, kot dejstva, postane v BožičeviD tema; Ožld – samoumevno dejstvo – se reflektira v Dč in Dv. V **Vrnitvi** je Ožld – Kld – odnos med možem in ženo; tudi to dejstvo dobi v Bož(ičevi)D ARF avtotematizacijo, v razmerju Brata in Žene v **Bratih**; tudi v razmerju Mož-Žena v groteski **Vojaka Jošta ni**. To je bistveno: prehod od Ožlde skoz Dč v Dv. To je tudi RP (razvojna premica)). V SSD Dn nastajajo, **MicMat**, **LjDa**, v SPD se podvajajo in reflektirajo. **RSD** sledi temu procesu oz. v njem sem ves čas – od 40-ih let – tudi sodeloval. Že v svoji prelomni razpravi **Problem Pohujšanja v dolini Šentflorjanski**, 1951. Tema **Poha** je – kar trojno – dvojništvo, Dv. To sem uvidel že pred pol Stola.

Problem preiti v Db ali ostati zunaj nje, na njenem robu, je bil že v 50-ih letih enako Božičev kot moj problem, Smoletov in Kozakov, Zajčev in Strnišev. DaBožič se je spolitiziral, postal manipulant v strankarski igri LDS, enako kot Šel itn., le da ta v DSD. Niso vzdržali napetosti teme-okvira oz. pomenskega polja, ki so ga s svojo sijajno dramatikko strukturirali pred leti.

V **Napadu** naredi Sm Prt brat (Polkovnik), v **Razvalu** – v eni Rci – Cila; Stotnik je umorjen, enako Vinko. Umor in Sm se kombinirata. Vomb ju razume v duhu KatTrade, KatČte, medtem ko ju Božič Rad problematizira. Tako daleč, da se mu vse razkroji v Inf. Ker v Inf ne vzdrži, se rešuje v regres k Ožldi, k Poli. Analogno velja za Šela itn.

RP je le en vidik razlage sveta. Zame je pomembnejši vidik THM-kroga, na katerem so vse točke tudi istočasne in je Ožld enako najprej kot nazadnje. Krog se pač vrti in v obe smeri. Kdor gleda s stališča Dbe, DbZge, gleda le naprej, ali nazaj, če mu je merilo regres, recimo za KatDSD ReSlom, ReFe, bog, kakršen je v začetku ali celo pred začetkom, Čl v vrtu Eden. V **SIŽV** sem presojal predvsem glede na RP vidik, ta je sociološki: svet **Vrnitve** in **Vode** je pred svetom **Napada** in **Razvala**; svet **Vode** pred **Zeleno dolino (Dolo)**. V **Umoru** presojam Dgč. Razumeti THM-krog je za bravca najtežje. Mora zapustiti samoumevno pomensko polje RP-DbZge. In preiti v nekaj, kar se mu zdi Abs relativizem. In bi to bilo, če ne bi bil THM le en del celote. Drugi del je ŠHM (prej sem ga imenoval ČHM). NDM.

Podatek, da nastopa tudi v **Vodi** Dv, je pomenljiv. Kopriva ni le K(opr)iva, ampak tudi Prelesnik. Je oboje. Ostali ga – ju – gledajo kot dva povsem Raz lika, a tudi sam je v sebi Raz: eno je kot domačin, drugo kot Amerikanec. Tudi Janko v **Vrnitvi** ima dve EV: je bivši (Jerčin) soproj in božji otrok-berač, ki roma naokrog.

Se IvSvet zaveda, kam ga vodi njegova urbančičevska Magideologija Narduha? V regres k Ožldi. Ta okvir – VIS – pa bi povsem onemogočil IvSvet(inovo)D. Vsa je v sistematičnem zamenjavanju bratov kot OžKld Dne in kot Dv, brata Šahrijar in Šehzeman v **Šeherezadi**, glej mater Šamuramato in sina Adada v **Vrtovih in golobici**. Tudi IvSvet ne vzdrži pritiska teme-spoznanja, ki ju uprizarja. To se najnazorneje vidi iz Rad nasprotja med tem, kar je v drami **Tako je umrl Zaratuštra** hotel podati, in kar je podal. Hotel je podati Magglobokoumnost, podal čudovito fantazijo.

Vombu se ne posreči bratov RR v Dv; zato se morata pobiti med sabo oz. – ker Vomb Katbrata ekskulpira, dela za Snika – pobije Prt brat Dmb brata, nato pa naredi sam Sm. Prehoda v Dv – v LDPM – SPED ni zmožna. Kremž še v dramah druge polovice 90-ih let, v **RazPragu**, obnavlja **Napad** in **Razval**. Jasno je, kaj to pomeni: SHS – DSKC – se ni sposobna prilagoditi PMLD. Prilagaja se ji le navidez. Zato postaja vse bolj spaček. Je, kar ni, a na način, da si to Prikr oziroma: se ji le prilagaja, se pa v nji ne preobraža. Ali pa se celo že preobraža v Dv in je že zapustila svojo PV-MV (FKC) PSto, le da si tega še ne prizna in se sili v ReFe, v resnici se je pa že zreducirala na NA sekto.

Ni čudno, da BožD še do danes ni razumljena; da sem se ji najbolj približal jaz, že med leti 1955 in 1970, pa še jaz tedaj ne zadostno. Šele v **Umoru** se mi je posrečilo. Moral sem narediti model THM-kroga, da bi mogel vstopiti v BožD od znotraj. A šele z vidika BožD je mogoče ustrezneje videti-presojati tudi VombD: iz Dv Ožldo.

Božič genialno sluti, uprizarja na Umet način, jaz kot Anln pa moram te slutnje prevajati v racionalno-diskurzivni jezik analize. To delam v celotni **RSD** in v razpravi **Umor**. Tudi in celo predvsem glede na temo: Umor in Sm.

– Sinoči je bila objavljena vest, da sta bila v Beogradu ubita Preds in podPreds srbske vlade Djindjić in Boris Tadić. (KasO: kasneje je sledil popravek: Tadić je ostal živ. A lahko bi v atentatu umrl. Moje izvajanje v odstavku ostaja v veljavi kot analiza Strne možnosti.) Prvega sem poznal, čeprav bolj površno, z drugim, če je to sin Fife Ljube Tadića, skoraj gotovo je, pa me je vezal poseben odnos. Z ljubom sva bila dve desetletji tesna PriSo; bil je eden od znane osmerice srbskih Fifov, ki so jih odstranili z univerze v 70-ih letih. Kadar sem prišel v Beograd, kot pečalbar, sem najprej zavil na Institut društvenih nauka, kjer so bili Ljuba Tadić, Nebojša Popov, Dragoljub Mićunović, Zagorka Pešić Golubović itn. v pregnanstvu, pod nadzorom. Ljuba je bil trden, miren, umen Čl, zgledno strpen v duhu ZahČve in RLH načel. Hodil je na vsa moja predavanja, hranim korespondenco z njim. Razšla sva se, kot z ostalimi, sredi 80-ih let. Skupaj s Čosićem, Isakovićem (Luletom), Mihajlom Markovićem, samimi MBP, je bil kot akademik soavtor Memoranduma SANU, tiste platforme, s katero se je začela vojna, srbska agresija na ostale JugoNare-republike. Naenkrat se je v njem in ostalih prebudila AgrČkzld, ki je prej nikoli nisem opazil. Tudi na Pvt področju se je Ljuba spremenil: začel živeti z znano srbsko Judinjo, ki je vodila Judovsko skupnost v Srbiji in stoodstotno podpirala Velikosrbstvo; prej pa je Ljuba tako lepo govoril o svoji prvi ženi, Borisovi materi! V mesečniku Republika, pošiljajo mi ga, urednik je MBP Nebojša Popov, objavljajo na drugi strani grozljive slaboumnosti in ekstremizme; v zadnji številki je objavljena tudi izjava Ljube Tadića: "Sodobna zahodna aliansa je prevzela boljševidično antisrbsko ideologijo." Torej je Ljuba ostal pri srbskem Agršovinizmu in AnČvrdrži.

Prav čudilo me je, zakaj mi ljuba kar naprej pripoveduje (govorim o 70-ih letih), da me njegov sin Boris edinstveno občuduje; kot mlad študent je tudi Boris prihajal na moja predavanja; še v pismih mi je oče sporočal ta odnos sina do mene. Očitno je sina, ki je bil zares nadarjen – kako lep fant! – oboževal; pripravljaj ga je na veliko kariero. Jo je očitno Boris delal, postal je minister za vojsko. Zdaj pa ta S, ta Umor! Ni ga zagrešila sodobna Zahaliansa, AngAmi, ampak kak Šešelj, ob katerem sva se z ljubom združila, ko sva sopedpisovala peticije, naj ga Jugoblast izpusti iz zapora. (Paradoks. Pomota?) Borisova in Djindjićeva S je posledica srbske Bm, ne kletih tujcev. Nista ju ubila Janša in/ali Robertson, ampak bratova roka, roka tistega, ki je z ljubo skupaj zasedal-osvajal Jugo.

Pretrsljivo, mučno, strašno. Kot nalašč za ilustracijo téme in razprave **Umor**. Pola kot diplomacija in Db organizacija, celo kot tekma med silami, sodi v Dv; Poliki obživijo, čeprav se prepirajo. Umor pa je regres v Ožldo, ki je Agrčkd. Seveda v imenu velikih Idej, zvestobe Srbstvu; Šešelj je tik pred odhodom v Haag grozil Djindjiću, češ, da je že mrtev, da ga bo srbski Nar sodil kot veleizdajavca. (Analogno grozi v Hršparlamentu general Rojs udom vlade in SDP. DSD je sredi 90-ih let začela s to usmeritvijo, a je ni stopnjevala.) Velike ideje so IdeaHarld, ki je maska za vitalistično ekspanzijo Či(oštv)a, njegovih posebnih delov, predvsem Narov in Džav. Je prehudo, če rečem, da gre v omenjenem primeru za sinomor? Ni oče ljuba s svojo akcijo vzrok za umor sina Borisa? Bo ljuba to razumel? Naredil ARF-AK, kot jo je vsaj do neke mere Nebojša?

Dopisujem si le še z enim Srbom, tudi akademikom, Rad pravoslavcem, psihiatrom, profesorjem na beograjski Teološki fakulteti, Jerotićem. V zadnjem pismu mi piše, da ima njegova žena raka; sta brez otrok, že skoraj 80-letna, sta Ideazakonski par, Vladeta je globok OrtKan. Pa vendar ne opažam, da bi bil zmožen narediti ARF-AK Srbstva. Čeprav je kot Kan previden (Hin?), vendar ves čas udarja iz njegovih pisem Sš do Musla, do Zahoda. Srbska povojna dramatika ni bila zmožna narediti iste ADHuma, ki je ARF-AK, kot jo je bila SPD: MGG, Božič, Kozak, Smole itn. Nekateri so se trudili, Jovan Hristić, Sveta Lukić, a zaman. Srbi so ostali v Db Kriti in v avtolropisu lastnega lmpa (lumpenizma).

– Več Rc: končni Smole vidi Psrešitev v obešenju, dejanje Administratorke v **Čeveljčkih**. (Kako lepa morfemska RMg igra: ADministratorka!) MatZup Smoleta v **Slastnem mrliču** le zajeda; prodaja, kar so izumili-pretrpeli drugi. Druga Rca: Vomb se reši v KršTr, v nebesa, s Poveličanjem v koncu **Razvala**; za DgTijo je ta rešitev blodnja-SSL. V **Vodi** se vsi Slci rešijo z RR razpadajoče AVS. V **Vrnitvi** pomaga ljudem bog kot Kaznovalec, ki s pomočjo Nve – snežnega plaz – pobije zločinca Petra in omogoči Jankovi Dni ponovno združitev. (Je deloval na Djindjića in Borisa Tadića Šešelj kot tak Kaznovalec? Zamisel KršKaznovanja se je vrnila v Daprimeru kot grozljiva karikatura.) Goljevščkova pa s figuro Petra v **Doli** pusti problem odprt. Reši ga šele v **Vidi 85**.

Ljudje, tudi Vomb v **Vodi** in **Zlatem teletu**, se zatekajo v Db vloge, da se ne bi izgubili (nevarnost OISa) v MeP nerazrešljivih eksistencialnih stisk. Janko postane iz Db vloge celo božja-obredna V(loga), s tem Trl E(ksistenca). Enako končni Vinko, Ana in PVD v **Razvalu**. Ker DaSD tega ne zmore, kaj šele, da bi (po)IsDt, se zvija kot pohojen črv v brezizhodnosti. To je tema Muckovega **Z(al)oga**, tudi likov Dov(jakove)D, **Karuza** itn. Kodrič se rešuje s SeHom, **Molotov**. (KasO: Kodrič je **Mota** preimenoval v **Prebujanje konjev**.)

A propoz **Molotova**. Ideolog grupe Molotov, ki jo Kodrič prenaša v dramo, Morovič, se je vrnil iz Iraka, očuval je svojo rit, rit je najvažnejša tema velikemu kandidatu za novo in pristno SŽ. Sinoči je imel v Marpurgu tiskovko, na kateri je z budalostmi presegel celo sam sebe; ali s cinizmi, kdo bi vedel. Javno se je opredelil za Sadama, češ, da ga je hote in odgovorno odšel branit, saj da bi zmaga v vojni nad Sadamovim Irakom ustoličila še mnogo hujšega, bolj Tot – fašističnega – diktatorja, kar so ZDA. Takšne izjave še nisem slišal, komaj sem verjel ušesom. Bi jo Močnik podpisal? So DaUProfi enako SZSL kreteni kot buzerantski literati?

Začenjam verjeti v obstoj direktnega zla, Hudiča. Morovič je na Ideolravni isto kot tisti Nemci, ki se združujejo v ljudožerske sekte ali ki mučijo-ubijajo otroke in pri tem uživajo. Mislim na Psrituale črnih maš. Videti v Bushu in DaZDA hujšega – Fz – zločinca od Sadama, pomeni, da je prišel Dv – LDPM – do zadnjih meja, do tja, kjer ne vzdrži več le v retoriki, ampak hoče kri, mučeno telo, Už v Trpu.

Ne bi bilo treba tako razložiti tudi JKrove Si na križu? Kot dejanje vsega naveličanih Rimljanov (tedaj so živeli v nekakšni protoLDPM), ki so želeli neposrednega stika z E(ksistenco), ta stik – občutek živosti – pa jim daje lahko le občutek mučenja-ubijanja? Ni umiranje na križu edinstvena priložnost prisostvovati večurnemu umiranju v mukah? Ali večdnevno še bolj mučno umiranje na kolu, kot ga opisuje Andrić v **Mostu na Drini**? Končna postaja-stopnja na THM-krogu – v predelu Dv –, ni le Av, je tudi SM. Kajti nemški ljudožerci se prostovoljno – Svno – domenijo, da se bodo med sabo (po)žrli. Torej uživajo tudi v lastnem Trpu. Je zadnji ssmodel SM-AvDv?

Zmotil sem se: tudi BožD je že končana, kot ŠelD in Z(ajčeva)D. Božič je pred nekaj leti napisal še eno dramo, **Dosjeji**, ki pa je enak polom kot za Šela **St kri** in za Janča **Halštat**, morda še slabša. Gre za Pol pamflet v obliki groteske. Božič – slabo – ponavlja sam sebe. Odločitev za Polo ga je strla. Sm na podaljšan način? Namesto alkoholizma?

Esej o Jov(anović)evi Kodi **Znamke, nakar še Emilija** sem objavil v Gled listu ob krstni uprizoritvi drame (1969), prevedenega so brali Jugointelektualci na sarajevskem Festivalu malih dram spomladi 1970; z ekipo, ki je šla uprizoriti **Znamke** v Sarajevo, sem odpotoval tudi jaz, tedaj sem bil – tri dni – direktor Drame SNG. Spominjam se evforičnega sprejema uprizoritve in – še posebej – moje interpretacije v esejčku. Prvič je bila v Jugi izgovorjena beseda ludizem (in reizem). Kot da je Jugogledališčnikom odprla oči, artikulirala, kar so imeli sami v mislih, a niso znali poimenovati; ravno ludizem je bil Srbom zelo blizu, morda preblizu, pa so ga 1992 RR v vsesplošno Morivstvo, v sadistično Mučenje in Klanje. (KasO: se je tedaj ali kdaj prihodnjič v Novem Sadu navduševal nad mano Vučelić, ki me je že v začetku 80-ih let napadal kot pasivista-nihilista? Berem, da so ga zaprli v zvezi z umorom Djindjića. Bil je Miloševićev minister za Kulo.)

Naslednje dopoldne po uspešni predstavi smo se zbirali kritiki in direktorji k javni diskusiji; Petan kot – odličan – režiser **Znamk** se je dobro spominja. Govor je bil predvsem o mojem esejju oz. o temi-določitvi ludizma (reizma). To so bili zame veliki časi Db uspešnosti. S takšnimi razpravami sem si utrl pot med KulSrbe, dobil velik ugled, tudi postal PriSo s Tadići in Čosići, čeprav ti niso bili ludisti-reisti, zaostali so pred prehodom (pod masko RLH) PSi v LD. Ko mi je rodna Slja kmalu – sredi 70-ih let – silno zožila možnost objavljjanja, sem dobil Svo v JugoMO. Z Jugoelito sem povezal tudi Pir(jev)ca; THu pa ni šlo, bil je preneroden, kot slon, tudi prenadut. Omogočil sem mu prevod Fiknjige, a kot predavatelj TH ni uspel, še

manj kot Dab bitje. Zato je, samoljubnež, Srbe zasovražil že tedaj, v 70-ih letih. Komaj je pričakal konec 80-ih let, da se je lahko promoviral kot Slšovinst. A SDb mu ni dovolila, da bi Posn ljubo Tadića. Zablodil je v Mag NA: v tržno prodajanje Prisldeje o Stž.

Že konec 60-ih let sem izstopil iz PolDb akcije, čeprav ne tako Rad kot Pirc, ki so ga epigoni tedaj Posn, kasneje pa postavili na glavo in z njim Mag utemeljevali Sl narojenost. Moja pot iz Dbe na njen rob – v bližanje Dti – je bila kontinuirana od srede 60-ih let, že od prej, kajti tudi Pers zame niso bile običajna DbPol akcija-aktivizem, ampak akcija za uresničevanje Čla kot SAPO. Tak nisem mogel s HUH in ostalimi sredi 80-ih let regredirati v KlasPolo, v Ncl, v izdelovanje SND, čeprav sem nanjo pristajal kot na nujni obolus zaradi Sl zaostalosti. Čeprav je bil – posebej moralni – pritisk name okrog 1990 izjemno velik, sem vzdržal v Krit Not distanci do DbPolakcije, vzdržal pri platformi, ki sem jo poda(ja)l v knjigi **Od eksistence do vloge**; vzdržal sam. BožD mi je pri tem veliko pomagala.

Smole je v svojem **Krstu** z ARF-AK podal premislek o pretekli SZgi, tudi o NOB in SPE. Tako Krim kot Junak, **Rojstvo** in **Vst**, tako Vinko kot Stotnik, **Razval** in **Napad**, delujejo kot Rlg subjekti, iz težnje po doseganju-realizaciji Absa. Vsi se nazadnje sesujejo vase, v AD, v **Aferi**, v **Kaznjencih**, v **Potohodcu**. Umor se RA v Sm.

Mraka-Chénierja sem res razumeval šele polagoma. A je res tudi to, da sem ju nazadnje kot Kršstopnji-figuri konec 90-ih let prešel. Danes morem presoјati MrD od onkraj, ne od tokraj; iz – zaznave – Dti, ne iz RealD (HMg) in/ali RMg. Moral sem skoz ldn s KC, da bi jo od znotraj absolviral. Tako morem prehajati-presegati tudi Vomba in **Razval** (tudi **Vrnitev**), da o **Napadu** in **Vodi-Teletu** ne govorim.

Chénierove Not muke razumem šele danes; preteklo zimo sem doživljal kot pekel, kot Chénier svoje bivanje v imanenci, kot Mrak svoje Ž, kadar je izgubljalo Boga-Smisel. Chénierov Not MeP je za Čla trajen, je Stren. To je tista Tem dilema: ali Bog ali nesmisel. Morovič (se PePKo zaveda, s kom-čim se druži, ali pa uživa, da lahko sodeluje v SM blaznosti kot olajšanju lastne SZ?) zavestno ubija Smisel-Boga v imenu Hudiča. Ni čudno, da DaSD Mraka ne mara; da je MatZupu tako mrzek. MatZup čuti, da je Mrak točka avtentičnosti, on sam pa prodajavec na semnju ničevosti. MatZup je spreten Zapl; pri prvem branju mi je bil **Hod(nik)** všeč, inteligenčen je, dramatik je zbral vrsto zanimivih motivov. A kaj, ko je vse iz druge roke; MatZup je posredovalec, mešetar, ne pa izvirnik, kar je Božič.

V tem **Karju Umora**, ki je že kot razprava sama na sebi Kar razprave o **Chénieru**, moram nekaj trditev popraviti, ne mislim več tako kot 1996. Ne mislim, da je Bog ustvaril Čla itn. Tak bog je kot Vsemogočni le blodnja-konstrukt v duhu FP. Mislim pa še, da Čl – kot DrČl – soodrešuje soljudi v praksi (po)IsaUnBDra. Prav za prav Mrakove drame **Življenje – karneval** ne bi smel ldn s prvo Rco **Mirabeauja**, v kateri je Mrak pristal na PnM Katboga KCe. V **Karnevalu** govori dramatik o Neznanskosti, o Skrivnosti, o Nedoumlem. To je mnogo sprejemljivejše od boga kot Dobrega despota.

SPED – tudi **Razval** – sem mogel sprejeti šele tedaj, ko sem se odprl resnici Trpa, se Not ldn s Trpom poraženih, v primeru **Razvala** s Trpom vrnjenega Dmb Vinka. V to smer sem se dolgo razvijal, saj sem se od znotraj ldn že s Petrom, ki se vrne z Golega otoka, **Noč do jutra**, že s Ferdijem, **Razsulo Rimljanovine**, ki se vrne iz Dahava, a se ne more včleniti v KomPtjDb. Ravno MrD mi je najbolj pomagala k Ponot Trpa (**Loganovega**), Fedjevega (**Rdeča maša**), celo grozne

krvave Marije **Tudor**, torej Trpa Neg likov, Šžov, Komstov in Dmbcev; vsi so bili kdaj moji Šži.

Navedek iz razprave o **Chénieru (Ideja in eksistenca)** jasno poudari moje razumevanje – Krito – Ide; in to že pred 35-letji! Moje raziskovanje IdMa ima torej dolgo (pred)Zgo. Mar sem res v temeljnem Čl nenavadno velike kontinuitete in zvestobe? Tak sem, ker sem se že zelo zgodaj zavedel, da nisem le Éno-Ožld, ampak mnogotero, vsaj trojno: Krš, RLH in Mrk; NDM. Zvest sem tej trojnosti-mnogoterosti, s tem Strni odprtosti, ne pa Éni Prisideji. Zvestob je več. Odloča izhodišče, kateremu je – mora biti – Čl zvest. Tudi (S)Naru, a le kot enemu svojemu izhodišču, ne kot Tot zavezavi, kot se dela, da mu je zvest Zajc, ata in komi Narsubstance.

Razumljivo, da sem že čutil-artikuliral Dt, ker-če sem odklanjal Ido. Izjave iz navajane razprave kot da bi pisal danes. Sem res že 35 let isti? Ne Id s sabo, ampak sebi kot Dru Dr. Skladnost s sabo je v mojem primeru skladnost z ne-Id sabo.

Danes ne poudarjam več sočutja, odkril sem, da je sočutnost preveč FP. Se pa so-čutnosti ne odrekam, je pogoj za Not stik med dvema, za to, da morem videti v tujcu (celo Šžu) Dra, v Drem pa svoje Trp, svoje probleme in É.

Marca 2003

KOMENTAR I k razpravi **OB VSEBINAH DRAM** knjige **ZBOGOM ZVEZDE**

1

S knjigo **Blato v izviru in izteku (BII)** sklepam – tako vsaj upam – podpodniz **Blagor blata (BB)**. Zato sodijo na konec **BII Vsebine dram**, obravnavanih v knjigah od **Rdečega brata (RB)** do **BII**; nato pa še **Avtorjevo pojasnilo** ob teh **Vsebinah**. Vendar to ni vse. Še zmerom sem na dolgu za **Komentar** k razpravi **Ob vsebinah dram knjige Zbogom zvezde (ZZ)**. Vsebine dram so v **ZZ** objavljene med stranmi 337 in 385. Nekaj komentarja k tem **Vsebinam** sem objavil že v **Spremnih besedah (SB) III** – v knjigi **Bratovski objem blata (BOB)**. Zdaj moram ta komentar dopolniti. – Gre torej za dve različni, samostojni poglavji **BII**.

Prvo od teh poglavij, pričujoče, mora bravec brati tako, da vzame v roko **ZZ** in na označenih straneh sledi povzetkom petindvajsetih dram; brez upoštevanja teh povzetkov bo bravčevo razumevanje pričujočega **Komentarja** pomanjkljivo. Tako spet na nov način povezujem dve knjigi: **ZZ** in **BII** (oz. ves podpodniz).

V vseh knjigah **BkB** manjkajo **Imenska kazala**; so le v knjigah **Majnova dramatika (MD) I** in **II** in **BkB I**. To – nemalo naporno – delo me prav tako še čaka. Zna se zgoditi, da bo **Imenskim kazalom** namenjena posebna knjiga. Po izdanih desetih knjigah bodo kazala zavzela že toliko prostora, da bo posebna knjiga služila kot poseben priročnik.

Goljevščkova dela zadnja leta ves čas povzetke dram; naredila jih je že skoraj 300. Se ne bi kakšna založba ali Ministrstvo ogrelo za zamisel, da povzetke izda v posebni knjigi? Ne bi izjemno olajšali poznavanje SD, ne le učencem in šoli? Kdo sploh pozna SD? O SD je komaj kak pojem, ne o njeni pomenski strukturi, ne o vsebinah teh dram.

2

I. razdelek **Vsebin dram** v **ZZ** ima naslov: **Družba pred rojstvom blata – ideal(izira)na, kmetiška in meščanska** (stran 337). Zamisel takšne predblatne

družbe je konstrukt; to poudarjam z oznako, da gre za idealizacijo. Če rečem, da je na začetku ali pred začetkom ali v izviru Bog, ta stavek ne zadošča, saj OK Bog ni Prvi gibalec, ni Stvarnik kaozmosa kot fizičnega vesoljstva, ni Živa reč, ki vzpostavlja reči, mrtve in žive, kakor si predstavlja Genezis, Stara zaveza, Mojzesovo peteroknjžje, na tej osnovi ZKC. Takšna zamisel je po svoje celo hילוizoistična in/ali materialistična, obenem pa idealistična, delana po modelu produkcije. OK Bog ne sme biti antropomorfen oz. čim manj takšen. S tem ko je razvoj Narave nadomestila razvijajoča se Zgodovina, se je Bog iz bitja, ki ustvarja naravo, spremenil v zgodovinsko bitje. Na eni strani je umrl, kot ugotavlja Nietzsche, na drugi se je rodil, kot sporočajo Evangeliji. Vitalistični vidik ne zadošča; podrejen je menjavi Življenja in Smrti, s tem ciklu Narave, Pomladi in Zimi, VS (večnemu spovračanju). Resnica OK Boga, ki je v Evangelijih že dana, se tako izraža znotraj starega, arhaičnega, pogankega, preseženega okvira. OK Boga je zato treba misliti drugače; kolikor se da ne v duhu VS.

Komunizem in fašizem izhajata iz predpostavke, da je pred začetkom neko idealno stanje; enako po koncu, po eshatonu. Prej čisti, popolni, nedolžni, pravi, pristni – rasni – Rod ali NaROD oz. Prakomunizem kot predrazredno stanje; nazadnje spet očiščeni, pravi itn. NaROD; ko bo odpravil druge, nečiste narode kot golazen. In Komunizem kot spet harmonizirana, enakostna, bratovska, svobodna, pravična itn. Družba – en sam razred Delavcev –, ki in ko bo odpravila krivične, zatiravske, izkoriščevalske razrede, sužnjelastniškega, fevdalnega in buržoaznega. Oba, fašizem in komunizem, sta v tem milenarizma, delana po modelu pogankega krščanstva (PKrš). PKrš konstruira v začetku – ali v predzačetku – paradiž, vrt Eden, na koncu spet paradiž, nebesa. Razlika med PKršem in obema kolektivnostnima totalitarizmoma je v tem, da obeta PKrš paradiž v onkrajnosti, a v večnosti, tj. v neskončnost podaljšanem času, fašizem in komunizem pa na tem svetu, v okviru Družbe-Rodu.

Liberalizem obljublja, da bo segel onkraj tega – trojnega ali dvojnega – modela; tega ne zmore. Idealno razrešitev prestavlja v posameznika. Odkriva predzačetno stanje v blaženosti foetusa, v materinem trebuhu, in končno stanje v popolni posameznikovi notranji sreči, ki je idealni Užitek. Namesto svečnikov in politično ideoloških aktivistov, značilnih za PKrš, fašizem in komunizem, oblikuje vlogo Psihiatra, Psihoterapevta; ta zdravi posameznikovo usodno vrženost v svet, ki je analogna človekovemu stanju po izvirnem grehu, glej – v parodični obliki uprizorjeno – Rudolfovo **Veroniko**, po razredni zgodovini, glej Cankarjevo **Lepo Vido**, po tem, ko pravi NaROD zaslužnijo sovražni, zli narodi; glej Levstikovega in Jurčičevega **Tugomerja**. – Tako dobimo tri značilne figure slovenstva: Mahniča, Kidriča, Žižka.

Realno stanje, ki nastopi po doseženi liberalski idealiteti, ni kaj boljše od stanja, ki ga proizvedejo vsi trije totalitarizmi. Komunizem vzpostavi namesto idealne družbe Goli otok – Gulag – oz. Delovno uničevalno taborišče za vse drugačne; glej Šeligovo **Ano**. Enako ravna fašizem, glej Miheličeve **Svet brez sovraštva**. ZKC vzpostavi avtoritarno paternalistično družbo, ki naj bi bila optimalna harmonična družina, glej Vombergarjevo **Vrnitev**, a postane teror nad drugačnimi, glej Miheličeve **Operacijo** in Levstikovega **Tugomerja**. Levstik kaže, da je tudi v projekciji (Z)KC končno stanje iztrebljenje drugačnih, recimo pogankehi Slovanov. Liberalizem se hoče tem konsekvencam izogniti, zato poudarja nekollektivni moment; ta je viden že v KC. Vendar ga ne zmore konstruirati kot osebnega v duhu personalizma, na temelju PO, ampak kot individualiteto v duhu individualizma, s

tem nazadnje človekove osamljenosti, izgubljenosti, zapuščenosti, ponesrečenosti, AD (avtodestrukcije). Medtem ko pušča liberalizem družbo odprto, zapre posameznika v stanje dopolnjenosti. Temu stanju rečemo zadrogiranost, zasvojenost. Psihiater reši človeka iz duševnih travm, ki mu jih povzroča življenje v LD, a ga zapre v stanje-vlogo avtista, Narcisa, ki je sicer onkraj družbe, a s tem derealiziran, v duhu PM virtualiziran, simuliran do zgolj Vloge-Igre oz. do samoizgube v stanju notranje sreče opijatskega Užitka.

Do teh – vsestransko napačnih in ponesrečenih – rezultatov pripelje model poganškega boga (NaRODa, osvobodilnega Razreda, v Užitku srečnega posameznika, ZKC); model, ki je v osnovi Reč, a takšna, ki ustvarja in oživilja, s tem uničuje in ubija. Reč je bit, ki teži iz nič v nič. Model je delan po zamisli Geneze, da sta pred začetkom popolni bog in abstraktni nič, oba kot Reči, prvi kot živi Stvarnik, drugi kot mrtva odsotnost-praznina. Naj se tak bog še tako napreza, naj bo še tako ustvarjal, na koncu ne more proizvesti drugega, kot je – kot kar ima – že na začetku ali pred začetkom: polnost sebe kot avtistične identitete (stanje Drogiranosti), ki je SSL (samoslepilo). Resnica (rezultat) tega SSL je bratomornost, izvirni greh, razrednost kot izkoriščanje, zaslužjenost po drugih rodovih, čustveno duševno stanje nesrečnosti, nezadoščenosti, kar je izhodiščno stanje liberalnega človeka; a obenem motivacija za človekovo ekonomsko, socialno itn. delovanje: za iskanje uspehov, (ob)lasti kot užitka. Predzačetni bog je tudi drugo ime za – ideal(izira)no – Bratovstvo, takšen je tudi ustroj triedinega boga ZKC. Njegova realiteta je bratomornost: da Bogočloveka in človeka sadistično ubija bog kot Sodnik in Kaznovalec; glej Zajčeva **Otroka reke**.

OK Bog vse to (u)vidi, ko se z ARF (avtorefleksijo) opazuje kot poganški bog. Postaja Bog s tem, da se izloči iz vloge-stanja boga; da se odpre Tri (transcendenci) skoz LdDr (ljubezen do drugega): do nič kot bogu transcendentnega. S tem vnaša v kaozmos Tr: drugost, smisel. Konstruira model, ki ni več premica, delana glede na čas, glede na predpostavko Predčasa in Konca časov (Večnosti). Izstopa iz časa v onkrajčasnost; drugost je tudi onkrajčasnost. Za OK (odrešenijsko krščanstvo) je v (pred)začetku le bog, le kaozmos, le par SSL in realiteta svetomornosti (grški teogonijski mit). V (pred)začetku – pred začetkom – torej ni nič idealnega; (pred)začetek je le idealizacija, le SSL. Resničnost šele nastaja, v tem ko prehaja bog v Boga, malik v Bogočloveka.

Iz česar izhaja OK, torej ni (pred)začetni bog ali Komunizem ali idealni NaROD, glej začetek Kristanove **Ljubislave**, ali človek varen v maternici (le pogojno živeč), glej začetno stanje indiferenciacije v Muckovih **Imenih igre**; ampak je Drugost. Bistvo Drugosti je ravno v tem, da je druga. Brž ko postane prepoznavna, identifikantna, poimenovana – **Imena v igri** –, drugost izgubi ali vsaj izgublja; že kot (pred)začetni Paradiž-Komunizem-NaROD-Maternica. Ta četverna podoba idealitete je ideološka mistifikacija, je maska-alibi, v imenu katere izvaja človek nato svojo individualno in kolektivno sveto vojno, ko hoče Zadostitev v laičnem pomenu (Užitka, Občestva itn.).

SD konstruira več takšnih (pred)začetnih idealnih stanj. V **Bk&B I** je to NOB dramatika (I. razdelek **Vsebin dram**); drame kot **Rojstvo v nevihti** itn. V **ZZ** iščem nazaj v zgodovino. LD (liberalna družba) odpravi idealni vir v NOB(D); NOB razkrinka kot zločinsko, kot SSL. Sam počnem to že desetletja, recimo od analize Kozakovih **Dialogov**, napisane leta 1959; in še od prej. SKS (slovenska Kat skupnost), ki se ponuja kot pozitivna alternativa Partiji in Komunizmu in nastopa od leta 1990 naprej celo kot politično socialna realnost, rekonstruira zamisel

NOB(D), zamenja Zupanovo **Rojstvo** z idealiteto nedolžnega polkmetiškega meščana: NNKm (naravno pravno kmetstvo) kot AVS (arhaično vaško skupnost). Tudi liberalci konstruirajo nov model: NNM (naravno pravno meščanstvo).

To rekonstrukcijo sem izvedel v organogramu **Vsebine dram v Blatu 1**. Namesto Krima in Nine, herojev iz **Rojstva**, ali Špelce, heroine-žrtve iz **Sveta**, dobimo Polonico in Matičeta, Bleiweisov **Bob iz Kranja**. Nina in Špelca in Krim so delavci, delavci-kmetje. Polonica je hči kotlarskega mojstra, Matiče pomočnik kotlarskega mojstra; na začetku NNM so idealni obrtniki. V Vilharjevi **Pošteni deklici** sta na idealnem (pred)začetku šivankarica – šivilja – Tinica in njen pravi zaročenec, verjetno tudi obrtnik (vinogradnik), boter Frluga, medtem ko so negativne figure: v **Bobu** odrtnik – oderuh – Grabež, v **Deklici** tržaška – raznarodena – buržuja-hedonista Kokelj in Kikelj, zapeljivca, brezdelneža, amoralneža. V Ogrinčevi komediji **V Ljubljano jo dajmo!** so dodani še drugi idealni stanovi: trgovci kot veliki posestniki, Srebrin, njegova hči Marica se že izobražuje, odide na šolanje v mesto. Srebrin je pravzaprav trgovec z vinom, s poljedelskimi pridelki, predelan velik kmet. Po eni strani prehaja idealna kmetica v meščanko, Marica se bo poročila z odvetnikom, doktorjem prava Mirkom Snojem; po drugi pa se idealni meščan vrača na deželo, v Kranj ali na obrobje trga, s tem ko se ženi z Marico. Čeprav sta hlapec Pavle in dekla Neža komedijski figuri oz. obrobni, dopolnjujeta idealno stanje predzačetka. Oba sta poštena in dobra, ob tem pa še šegava.

Ta – II. – razdelek **Vsebine dram** iz **Blata 1** imenujem **Pot navzgor (malomeščanske in druge iluzije)**. Takšno poimenovanje izhaja že iz kritike NNM, saj je v organogramu **Blata 1** predstopnja III. razdelku, imenovanemu **Nizkost (Banaliteta gnojne jame)**. Na tej stopnji se razkrijeta tako vas (Telebanovo) kot mesto (Ljubljana) kot grda toposa, neumna, groteskna: kot že padec v blato. To – avtokritično osvetljeno – novo stanje poda Murnik v **Matajevem Matiju**; tudi Mrak v **Antonu Aškercu**, Cerkenik v **Roki pravice**. Razkrinkane so tudi vloge duhovnika, podjetnika, prokurista, mesarja in politika, predsednika senata, tj. sodnika, advokata itn. Kritika je razširjena na vse sloje – navzdol do poduradnikov, mežnarjev, potovk, služkinj itn.

V organogramu **Vsebin dram** knjige **Pravica do oblasti** se kritika nadaljuje in dopolnjuje. V VI. razdelku – naslovljenem **Obrat od politike k naravni naravnosti** – kažem, da NNM ni (pred)začetno stanje, ampak že (re)konstrukcija. Je že obrat iz realitete, ki je gnojna in slaba, iz Politike, v nekaj, kar naj bi bilo onkraj Politike in pred njo; to pa je n(a)ravnost. Ta n(a)ravnost se kaže kot idealno stanje dveh mladih ljudi, Mladeniča in Mladenke, v Petanovi **Avdiciji**.

Vse Politike so v okviru interpretacijskega sistema **Pravice do oblasti** negativne: **Strankarska politika** (V. razdelek), **Igriva ali igrasta politika** (IV. razdelek), **Despotska – totalitarna – politika** (III. razdelek), **Narodna revolucionarna politika** (II. razdelek), **Družinska in vaška politika** (I. razdelek). Kot ilustracijo navajam (Goljevščkova jih povzema v **VsD**) vrsto slovenskih dram: Goliev **Bratomor na Metavi** (I.), Pucove-Miheličeve **Ogenj in pepel** (II.), Zupanovega **Aleksandra praznih rok** itn. (III.), Petanovo **Obrekovalnico** itn. (IV.), Petanovega **Zmagoslava Slovena, diktatorja de luxe** itn. (V.). Za pravkar obravnavano temo je posebej pomemben Goliev **Bratomor**, saj – kritično – slika vas, tisto, kar ima NNK za idealno (Vombergarjeva **Vrnitev**), gruntarico (Nežo), Župnika. Partljič – v **Mojem ateju – socialističnem kulaku** – pa doda kritično sliko vasi pod Partijo. Izhodišče v

Pravici do oblasti je negacija ali negativno, **Bratomor**(nost); v **Blatu 1** se kaže kot iluzija (da lahko **Deklica** ostane poštena).

V **ZZ** se dopolnjuje slika iz **Pravice do oblasti (PdO)**. V razdelkih organograma II in III spoznamo, da sta Politika in Družba negativni, blatni (**Politično blato**, **Družbeno blato**). Obenem pa je poudarjeno, da sanjari liberalno meščanstvo o idealnem (pred)začetku; to je v skladu z organogramom **Blata 1**, z **Bobom**, z **Deklico**. Tudi zato je meščanstvo v fazah, ko se prek ARF in AK (avtokritike) še ne preda ADi, pobožno, versko v duhu PKrša. Potrebuje boga; bog mu je drugo ime oz. celo temelj za to, da lahko z rekonstrukcijo realitete in sanj postavi na (pred)začetek idealno stanje NNM. PKrš bog daje model takšnega utemeljevanja na avtomistifikantni rekonstrukciji. Ontološki model je slika, na kateri sta pred začetkom dejavni-ustvarjalni bog in abstraktni-prazni nič (v Genezi). Rudolf ta model, v **Veroniki**, radikalno razkrinka: rekonstrukcijo pokaže kot teater, dobesedno kot gledališko uprizoritev, kozmogonijski mit kot zabavno ludistično zgodbo. A dokler ne pride do tako razvite faze ARF, ostaja SSL – konstrukt idealnega (pred)začetka – v veljavi.

V organogramu **Vsebin dram** v knjigi **ZZ** zastopata držo NNM in NNK Linhartova **Županova Micka** in Smoletov **Varh**, dve znameniti ponašitvi, po Richtertu in po Garricku, ponašeni (ena uprizorjena, druga izšla) v letih 1789 in 1840. Meščanstvo, ki se gleda kot NNM (v **Ljubislavi**, v Klemenčičevih **Zetih carja Lazarja** itn. pa kot herojsko prvinsko plemensko), se utemeljuje na dveh socialnih in individualnih pozitivitetah: na AVS, **Micka**, in na kulturnem, tj. kulturo uživajočem, etičnem, avtodiscipliniranem meščanu-obrtniku, na knjigarjarju Serčetu, **Varh**, kot osnovi NNM. Kajti za liberalnega meščana je družba izvedenka iz individuum, **Varh**, medtem ko je za gentilističnega, kolektivistično narodnega meščana posameznik izvedenka iz družbe, v primeru **Micke** iz vasi, iz vaške družine-skupnosti. Ker je Linhart meščan, poudarja že v AVS moment zasebnega individualnega užitka. Tudi pozitivni kmet Anže, Mickin pravi ženin, je viziran erotično-spolno – v nasprotju z Vombergarjevim svetom v **Vrnitvi**, kjer je vaška družina popolnoma zunajspolna oz. je spolnost le v službi prokreacije, razširitve in nadaljevanja družine kot versko socialne pozitivitete.

V meščanskem viziranju AVS in NNM je že od začetka – od **Micke** in **Matička** – spolni erotizem bistvena sestavina. V **Varhu** je sicer prikrivan pod kulturno etiko, a prav tako viden. Serčeto in Malikin dejanski cilj je poroka in kulturno erotični užitek v zakonu; bistra – matiškova – Malika vodi naivnega Serčeta prav v to smer. V **Matičku** pa je ta smer celo povsem v ospredju. Za liberalnega meščana je (pred)začetek kot idealen torej obenem tudi erotično spolen, uživaški. Če je tako, se res ne gre čuditi, če postane tudi konec tak: samoužitek v erotično spolnem narcizmu. Začetek je še biološko zdrav in naraven; konec že v duhu AD, konec posluha za drugega kot različnega, moškega za žensko in ženske za moškega.

Ta konec kritično izvede Petan v drami **Don Juan in Leporella**; glej IV. razdelek v knjigi **PdO**, naslovljeni **Umik iz politike v igro**. Petan je uprizoril oba kraja: rekonstrukcijo iluzijskega (pred)začetka, **Avdicijo** (v VI. razdelku, v okviru **Obrata k nravni naravnosti**), a pokazal, da je to – biti mladenič in mladenka, biti naravno lep – predsmrtna sanja dveh starcev; in realiteto konca. V njegovem **Don Juanu** ne gre toliko za donjuanstvo, za stopnjevanje Užitka; takšna je vrednota v meščanstvu, ki sicer izgubi zanos, etične cilje, samoprepričanje, da izdeluje nekaj velikega, objektivnega, vrednega, a vendar ohrani še vitalnost, agresivnost, biološko moč;

recimo v Kantorju, **Kralj na Betajnovi**. Petanov **Don Juan** je že bitje dekadence, PM, načrtna simulacije. Svet se je iz objektivno produkcijskega – ustvarjalnega – zreduciral na fantazmo: vse ženske, ki jih Don Juan zapeljuje, so ena sama, ki ga povsem obvlada. Don Juanu – meščanu – je le še do lastne želje kot sanjarije-izmišljije, kot do Droge. Tu Petan obnovi Rudolfovo spoznanje, recimo iz **Kserksa**.

Enako v **Zmagoslavju Slovenu**, v groteski, kjer realnega človeka zamenja lutka, robot. Vse se fiktivizira v virtualni svet narcizma. In to je najhuje: zločinska partijska oblast – glej Petanovo dramo **Mrtvi so svobodni** – je odpadla, svet pa ni postal pozitiven, ne kot družba in ne kot posameznik. Lika simpatičnega – etičnega – Branka iz Petanove prve zadevne drame **Votli cekini** ni več; Petan ve – ali vsaj zagotavlja –, da je neobnovljiv. Ni ne NNM ne NNK kot (pred)začetka, kot vira. Vsi viri so že konci in s tem blatni. Vse izvira iz – grdih – koncev-iztekov. Tako je treba razumeti podnaslov **Cekinov: Potovanje od očeta in nazaj**. Ne naprej, kot se je zdelo **Matičku** in ČD. Ampak nazaj, kot razkriva Jovanović v svojem **Don Juanu na psu**.

Idealni eshaton mesijanstva, kakor ga je srednji vek pripisoval paradižu na zemlji, tisočletnemu kraljestvu, ki ga bo udejanjil Aleksander Veliki, se je skazal kot eno samo Klanje, Blaznost nasilja, Zločin, Kaos, pot v nič; tako trdi Vladimir Kavčič v svojem **Aleksandru Velikem** na osnovi Zupanovega **Aleksandra praznih rok** (glej III. razdelek organograma **Vsebin dram** – **VsD** v **PdO**, naslovljen kot **Despotska – totalitarna – politika**). Z gledišča **Micke** in **Varha** si je nemogoče misliti, da bo kdaj udejanjen svet Kavčičevega **Aleksandra** in Petanove drame **Mrtvi so svobodni** oz. **Don Juana in Leporelle** in – tudi Petanove – **Obrekovalnice**, pirandelistične komedije o tem, da je sleherna stvarnost in resničnost izgubljena; da je vse postalo fantazma, SSL, igra in privid. Tudi **Obrekovalnica** sodi v IV. razdelek **VsD PdO**, v rubriko **Umik iz politike v igro**. Petan sam je že doživel, da ga umik v igro – iz vloge partijske žrtve v ludista – ni rešil; odtegnil ga je neposrednemu terorju Oblasti, a tako, da ga je prenesel v svet izmišljotine in nič. Je posledica te grenke izkušnje Petanova odločitev, da se zapiše politiki, tokrat desni, antikomunistični kot edini še preostali možnosti za vrnitev resničnosti, pravice, svobode, poštenja? Torej odločitev za držo SPED zoper držo NOBD? – SPED obravnavam v knjigi, ki sem jo napisal v zadnjih letih, a še ni izšla; gre za interpretativno in komparativno monografijo o SPED. V **VsD BkB** te teme oz. tega dela SD še ne obravnavam tematsko.

SPD ekscesivno razkriva, da je vsako rojstvo le splav; da so otroci umetelni; ne le klonirani, ampak lutke iz celuloida in nežive materije. To dopoveduje danes Filipčič, v črni groteski **Veselja dom**, naslov je parodija Slomškove pesmi, naivne, nedolžne, ideološko pozitivne; in je dopovedoval pred nekaj leti Duša v drami **Maternity row**, ki sem jo – kot povzetek – uvrstil v III. razdelek **VsD Blata 1**, v **Nizkost (banaliteto gnojne jame)**. V tej drami vse ženske abortirajo, vsi porodi so le prividi, blodnje. Vse je simulacija; a kot môra. Tudi tu prehaja podniz **Blato** v podniz **Blodnjo**. Enako kot v zadnji obravnavani drami pričujoče knjige (**BII**), v Šeligovi **Sarmatski krvi**. Le da prehaja v **Krvi** iz **Blata** tudi v **Politiko**, nazadnje pa tudi v na glavo postavljeni **Pasijon**. Več o tem na ustreznem mestu, v **Avtorjevem pojasnilu** ob **VsD** knjig iz podpodniza **BB**. Za zaključek tega poglavja **Komentarja** ob **VsD ZZ** naj rečem še to, da me je prav ARF ob tem procesu (razvoju-razkroju) napotila na idejo o poliarhičnosti izvirov-začetkov. Nisem se zadovoljil le z ugotovitvijo, da je vsak razvoj tudi razkroj; da se premica obrača – zavija – v krog;

da je avantgarda retrogarda; da je vse reverzibilno, RR. Tak model ostaja znotraj okvira bratomornosti. Slutnjo o nastajanju smisla – odreševanja – zunaj kaozmosa je mogoče dobiti šele tedaj, če se različnost, ta najvišja vrednota kaozmosa oz. polisa-logosa, razkrije kot drugost. Sami izviri bi lahko bili zgolj različn(ostn)i, če ne bi ravno refleksija tolikernih različnosti – različnih izvirov – odkrila, da so nazadnje le konstrukcijska igra, le nenehno rekonstruiranje, premeščanje označevalcev po krogu ali celo po svobodnem prostoru kaosa. Pristna drugost mora biti po načelu zunaj igre, zunaj (re)konstrukcij, čeprav dojemana-razumljena tudi kot (re)konstrukcija. Zanj ni bistveno, da je različn(ostn)a, ampak da je druga. Drugost pa je tako temeljna različnost, da je različna od vsega znanega.

Mnogo (pred)začetkov – kar je razvidno tudi iz številnih, skoraj nepregledno številnih različnih verstev, kozmogonij, teogonij – pomeni, da nobeden ni (edini) pravi. Pravi odgovor na mučno spoznanje relativizma (pred)začetkov (začetkov v NNM, v NNK, v NOBD itn.) ni v terorju poenotenja-monopolizma, kakor si prizadeva ZKC (s prazno vero v enega samega boga kot Stvarnika, Sodnika, Kaznovalca, Gospodarja); to je regres glede na mnoštvo bogov recimo indijske religije, hinduizma. Pravo pot sta zaslutili judovska in krščanska vera z zamisljo Boga kot Tr. Žal nista zmogli ostati pri tej zamisli-odkritju; Boga sta regresivno reducirali na boga.

Organogram **VsD** v **ZZ** dopušča le potovanje do tragedije; za to je naslov V. razdelka **Iz blata v eroiko, nazaj v blato, naprej v tragedijo**. A na koncu tragedije, ki jo Goljevščkova tu povzema, v koncu Jovanovičeve **Antigone**, se dogodi nekaj bistveno več kot v ostalih dramah, katerih povzetki so objavljeni v tem razdelku, se pravi kot v Lahovi **Noči na Hmeljniku**, v Bevkovem **Kajnu**, v Javorškovi **Odločitvi**, v Potrčevih dramah **Lacko in Krefli** in **Kreflih**, v Jančarjevem **Disidentu Arnožu in njegovih**. Te drame konstruirajo kvečjemu fantazmo levega partijskega milenarizma, **Lacko**, razsvetljenskega libertarstva, **Noč**, enobejevske etike, **Kajn**, narodne odreše(va)njske akcije, **Odločitev**, ali regredirajo celo v obup, **Krefli**, in v radikalno kritiko slehernega odreševanja, **Arnož**, v cinizem ludizma, v diabolizem, iz katerega nato raste Jančarjev protofašizem.

Le Jovanovičeva **Antigona** prehaja ta – zgolj kaozmatični – okvir. Natančneje o tem in o **Antigoni** na ustreznem mestu, na koncu te razprave. Tu zadošča opozoriti le na zvezo med (pred)začetkom **Micke** na eni in koncem **Antigone** na drugi strani. Z organizacijo-usmeritvijo organograma **VsD** k **ZZ** sem hotel reči, da se iluzijskost (SSL) **Micke** in **Varha** oz. NNM in NNK ne konča le v desperatstvu **Arnoža** (Smoletovih **Zlatih čeveljčkov**, samomora starega Jure Krefla v **Kreflih**, kazni, ki jo izvede Nona nad izrojenim izdajavskim vnukom Angelom v **Kajnu**, odtod izvira udejanjenje Pravice v NOBD), ampak da je mogoč skok vere-milosti vstran, od linearnega mišljenja, ki vodi v bratomornost, proč na ono stran – v Tr –, ki jo zasluti Jokasta iz **Antigone**, ko narica in kliče Boga. Da bi bil omogočen stik s Tr, je potrebno prej doživetje-izkustvo nič, prepada nesmisla, groza bratomorne vojne, ki razkrije, da je vsaka sveta vojna posvečeno Zlo(činstvo). Potrebno je torej vse, kar se dogaja med **Micko-Varhom** kot začetkom in **Arnožem** kot koncem, da bi bilo mogoče priti prek Jovanovičeve **Antigone** do Smoletove. Potrebno je dogajanje **Političnega blata**, razkrinkano v **Narodovem blagru** itn., **Družbenega blata**, razkrinkanega v **Štihovem Spomeniku** itn., celo **Blebéta**, uprizorjenega v lužanovih **Srebrnih nitkah**. Šele vsi ti kruti udarci spoznanja zla-blata svetá človeka odprejo iz reči-identitete, delane po modelu samozadostnega boga, v bitje LdDr, delano po

modelu OK Boga. Kot je bog mogel postati Bog šele tedaj, ko se je kot Bogočlovek radikalno izročil kontingenci in zlu sveta (kaozmosa) in bil v tej samoizročenosti tudi ubit in izničen. Šele onkraj med sabo pobijajočih se bratov Polinejka in Eteokla (Janše in Mačka, Pučnika in Ribičiča, Hacina in Šventa) je skoz ARF Jokaste mogoče začutiti, kar je svetu **Varha** in **Micke** nedostopno.

S tem ne pravim, da sta svetova **Micke** in **Varha**, povzeta v I. razdelku **VsD 22**, napačna v tem pomenu, da bi človek mogel shajati brez njiju. Sta del človekove odisejade, ki ne vodi domov, ampak drugam, kot je slutil Claudel v **Svilenem čevljičku**. Brez SSL v NNM in v NNK obvisi (avto)kritični svet Cankarjevega **Blagra**, Partljičevih **Ščuk** itn. v zraku. Prav to je bistveno: da ne zadošča kritika. Kritika je razkrinkavanje drugega. Potrebna je – prek ARF – avtokritika (AK). AK pa predpostavlja, da je človek sam na stališču, ki ga skoz ARF začenja razkrinkavati in zavračati. Razkrinkovati in zavračati mora sebe – kot identiteto; ne druge(ga)! Zanikanje drugega je uničevanje, s tem konec poti k Bogu, k OK, k ON. Drugost kot Tr se odpre šele znotraj človekove lastne identitete kot spoznanje nič in ne zunaj človekove identitete kot zlo drugosti!

Micka in **Varh** sta torej nujna. Le zadoščata ne. Sta le prva stopnja na poti k **SAnti** ali k sporočilu-spoznanju versko eksistencialnega tipa, kakor ga je nakazal Mrak v drami **Življenje – karneval**, glej VI. razdelek – **Usmeritev k transcendenci** – v organogramu **VsD Blata 1**; ali IV. razdelek organograma v **VsD Bkß I (Obrat k evangelijskemu krščanstvu)**, posebej vidnemu sporočilu v Partljičevi drami **Kakor pečat na srce** in Majcnovi **Brez sveče**, s katerima je organogram v tej knjigi zaključen in je dano jasno sporočilo knjig(e), niza **Bkß**, celotne **RSD**.

3

Izbor dram v I. razdelku **22** je upošteval tudi socialno razredno opredeljenost ali vidik. V **Micki** se srečujeta predvsem dva razreda: kmetiški – svobodni, močni kmet, gruntar, župan Jaka in njegov bodoči zet Anže – in plemiški, Tulpenheim, "en žlahtni gospod", in Monkof, njegov prijatelj. Ob njima sta predstavnika meščanstva: "ena mlada bogata vdova", Šternfeldovka, in "en šribar", Glažek. Šternfeldovka je zastopnica močnega, premožnega, pozitivnega meščanstva, ki ga plemiči izkoriščajo, varajo; a spozna resnico: vrednost zapeljivca Tulpenheima. Postala bo osnova nadaljnjega – pozitivnega – meščanstva. Nasprotno pa je Glažek primer lumpenizacije, deklasiranja, bohemske inteligence. Medtem ko je Cankarju ta inteligenca najbližja, seveda jo prepomenja v pozitivno, Maks, **Kralj**, **Ščuka**, **Blagor**, liki iz **Vide**, ker je Cankar ves uperjen zoper bogato meščanstvo, pa je Linhart stoletje prej še ves zagledan v bogateče, avtonomizirajoče se meščanstvo. Glažki so le moralno fizični izrodki ali odpadki od tega meščanstva; so plačana delovna sila, nekakšni hlapci v mestih, nižja administracija. Ta tip pisarja pozna tudi Cankar kot zapiteže, v **Kačurju**, Meško v drami **Na smrt obsojeni**, Pevec. V **Micki** vzpostavlja Linhart koalicijo ali blok trgovskega meščanstva in gruntarskega kmetstva. S tem nadaljuje ČD, recimo Ogrinec v komediji **V Ljubljano jo dajmo!**, Srebrinova družina, Srebrin je veletrgovec-velekmet, in svobodni meščanski poklici, odvetnik dr. Snaj.

(Pred)začetno – pozitivno – socialno in moralno stanje slovenstva je s tem utemeljeno tudi razredno ideološko. Kmetiški in meščanski stan še nista v ničemer negativna; morda le kot naivna, kot preveč zaupljiva; obe ženski, Micka in Šternfeldovka, se dasta zapeljati, varati. A ne kot meščanka in kmetica; ampak kot narava, kot ženski. Levstik skoraj stoletje kasneje pripiše lahkovernost – naivnost, podložnost zapeljevanju – premehki, "ženski" naravi samega slovenskega NaRODa, začetnemu Tugomerju. Zato je Levstikov **Tugomer** eroika: ideološko praktična predelava preveč ženskih – blagih – Slovencev v vojščake, v trdo moško udarne. V meščane z masko mitskih herojev. Isti proces ali obrat se je dogodil v Franciji v Linhartovem času, z jakobinstvom in nato z Napoleonom: rearhaizacija meščanstva kot nacionalizem, na Slovenskem pa kot gentilizem. Tudi v Jurčičevem **Tugomerju**, v Klemenčičevih **Zetih carja Lazarja**, v Vrhovčevem **Zoranu**.

Varha sem izbral kot naslednjo stopnjo na poti realizacije meščanstva. Smole kaže, kako se začenja moralno deformirati tudi že meščanstvo. V **Varhu** fevdalci ne nastopajo več; njihovo funkcijo nedelovnih, samozadostnih, neumnih, pohlepnih – Tulpenheima – prevzamejo negativni meščani: Ropotčev sinovec, tj. nečak Juri. Juri je brezdelnež uživač, verbalist: bodoči ludist, dekadent. Za Smoleta je bistveno, da je brez kulture; pomanjkanje morale pomeni Smoletu predvsem pomanjkanje kulture. Medtem ko je pozitivna figura, knjigarnar Serče, predstavnik Knjige, besedno literarne kulture, a ne umetnik-pisatelj. Ta tip bo postal osrednji šele s Cankarjem, ker združuje ustvarjalnost s svobodnostjo bohema, medtem ko v **Varhu** moment libertarnosti, kaj šele bohemstva manjka. Serče je ob kulturnežu meščan: trgovec, podjetnik, obrtnik na višji ravni. Je solidna spodobna meščanska figura, zgledna že za ČD, za moralno in konvencionalno slovensko meščanstvo druge tretjine prejšnjega stoletja, napoved zdravnikov a la dr. Janko Kremen v Milčinskega **Bratu Sokolu**, dr. Slavec v Vošnjakovi komediji **Svoji k svojim!**

V obeh dramah, v **Micki** in **Varhu**, pride do združitve poštenega moškega in poštene ženske, Micke in Anžeta, Serčeta in Malike; do priprave poroke. S porokami in ustanovitvami kmetiško-meščanskih družin nastaja trdna socialno materialna in moralno kulturna baza slovenstva. Poroka omogoči trden zakon, trdna družina je okvir, v katerem se rojevajo zdravi otroci, pred katerimi je socialna, kulturna in biološka perspektiva. To je še dodaten vidik v utemeljevanju (pred)začetnega idealnega stanja. Omenjena para omogočata rojstvo poštene in bogate slovenske družbe; rojstvo pa je izhodišče za svet, gledan v časovni razsežnosti. Šele ko se bo razkrilo, da je meščanstvo enako napačno, krivično, dekadentno, nemočno, kot je bilo plemstvo – kot Tulpenheim –, to pa se bo razkrilo v Cankarjevi dramatik, od **Romantičnih duš** in **Jakoba Rude** naprej, se bo oglasila potreba po novi obliki rojstva, po novem poštemem, pozitivnem, delovnem Razredu; to bo Proletariat. Glej Kristanovo dramo **Zvestoba** s konca prejšnjega stoletja. Cankar presega svoj čas; porok ne kaže in ne zdravih močnih družin; le na robu kot prijateljstvo med Jermanom in Lojzko, **Hlapci**, kot perspektivo med Ano in Dolinarjem v **Rudi**. Medtem ko gre v **Zvestobi** za par, ki osnuje novo družino, a zastopa delavstvo, ni pa še sam delavski: Ivan Gorjanec in županova hči Lojzka Svak.

Prava delavska družina kot revolucionarna – delavec v samorazumevanju in opravi rearhaiziranega heroja – se polno razvije šele v NOBD, recimo v Zupanovem **Rojstvu**. Delavstvo kot pozitivna vloga tu zamenja nekdanje meščanstvo. **Rojstvo**, katerega povzetek je prvi v **VsD BkB I**, glej stran 151, uprizarja dva takšna

delavsko ljudska zakona oz. zvezi: kovinarja Krima, kovinar je optimalni delavec, in delavke Nine, a tudi strojnika Mihe in snažilke Marijane; ob študentu Faturju. Da bi bil nov pozitivni socialno razredni blok do kraja utrjen, se mora razširiti še s pozitivnim kmetstvom. V Borovih **Raztrgancih** prehajajo kmetje na socialno napredne pozicije, kot bi dejala marksistična razlaga, glej prevzgojo kmeta in mlinarja Rutarja od katoliško pobožnega k oefarskemu; **Raztrganci** so tretja v **VsD BkB I** povzeta drama. Pozitivno kmetstvo izhaja iz **Micke**, pozitivno meščanstvo iz **Varha**. V NOB(D) sodelujejo na pravi strani, v OF, tudi drugi: v **Raztrgancih** recimo zdravnik dr. Mrož ob delavcu "bajtarju in železničarju" Črešniku; v **Težki uri** – ta drama je druga povzeta v **VsD BkB I** – je predstavnik pozitivne inteligence študent Matjaž, ki polagoma spravi na pravo stran tudi svojega očeta zdravnika dr. Jerišo. Oba dopolnjujeta osrednji socialno politični lik drame, delavca Rada.

V četrti povzeti drami **VsD BkB I**, v Torkarjevi **Veliki preizkušnji**, je tematizirana dvojnost meščanstva oz. študentstva, zvesto po ideologiji marksizma-leninizma. Študentje-meščani so lahko pozitivni, Matjaž Jeriša v **Uri**, Fatur v **Rojstvu**, lahko pa so negativni, Milan v **Preizkušnji**, ki je ob študentu "meščan". Tudi kmetstvo razpada po istem načelu. Vid in Dizma, **Preizkušnja**, sta brata, sta kmečka sinova, a je eden revolucionarni delavec, drugi duhovnik, škofov tajnik. Celo delavstvo ni imuno pred zlom; vendar gre v primeru tega razreda za odpadnike, izdajavce, za hlapce, ne za njegovo bistvo. V **Rojstvu** je belogardist – italijanski ovaduh – Žolc sluga; sluga je drugo ime za hlapca. Čeprav ni vsak sluga izdajavec – v Miheličeve **Ognju in pepelu** Rob ni, drama je povzeta v **VsD PdO** –, Rob je "hišnik pri Senatorju", a pozitiven, sodelavec OF, dela za VOS. Tudi Ferlež, **Raztrganci**, sodi prej v delavski razred kot v meščanskega, a je izdajavec; vendar kot "mlinarjev pomočnik" nima razredne zavesti. Skuša postati lastnik, se približati vlogi recimo "delovodje" Mirtiča, **Rojstvo**, ki je okupatorjev sodelavec in s tem negativen. Pozitiven je vsak, ki se odreka privatnemu lastništvu, duhu kapitalizma, negativen vsak, ki tega duha obnavlja.

Na robu pa so pozitivni tudi lastniki, recimo Martina Gregorič, "trgovka na Krasu", glej Cajnkarjevo dramo **Za svobodo**, če so narodno zavedni. V NOBD se spojita narodnostna zavest kot pozitivna in razredna kot proletarska v sintezo. Kar se vidi še posebej v drami Miheličeve **Svet brez sovraštva**: delavka-kmetica Špelca, profesorica dr. Premkova, trgovka Svetelovka itn. Ali v Zupanovem **Puntu**, kjer se odloči za revolucijo – za OF in NOB – meščanska družina: Matej in Ljerk potegneta Črta in Janka za sabo v sveti narodni boj.

Svet in **Punt** sta povzeta kot prva in tretja drama v **VsD Blata 1**. Druga povzeta drama v **VsD Blata 1**, Klopčičeva **Mati**, pa kaže radikalno poštenost, pozitivnost, celo sveto požrtvovalnost kmetov – Matere in obeh njenih sinov, Franca in Petra – v nasprotju z narodnim izdajavstvom družine vaškega "trgovca" Boštjana. In/ali z izdajavstvom – moralnim strahopetstvom, privatniškim egoizmom – predstavnikov starih slovensko-jugoslovanskih politično državno upravnih struktur; recimo v Zupanovi enodejanki **Tri zaostale ure**; z "bivšim občinskim tajnikom" Hrastom, s "trgovcem" Lipanom, z "bivšim županom" Gorjancem – v nasprotju s poštenim "kmetom" Kobetom, ki je oefarski "aktivist".

Tako še enkrat – z nove, sociološko politične – strani vidimo istovetnost razdelkov v različnih knjigah **BkB**. Nova rojstva, ki izhajajo iz novih socialno razrednih in moralno ideoloških platform oz. paktov, so uprizarjana v dramah, ki jih organogrami uvrščajo v identične razdelke. V **BkB I** se imenuje ta(k) razdelek **NOB**

dramatika; v **Blatu 1 Vzvišenost (krvave zvezde)**; v **PdO Narodna revolucionarna politika**; v **ZZ** pa sodita NOBD(rami) **Odločitev** in **Lacko in Krefli** v razdelek z naslovom **Iz blata v eroiko**. S tem je dano temeljno sporočilo: rojstvo v NOB, rojstvo revolucionarnega narodno komunističnega Novega sveta in Novega človeka ne prihaja iz nič, kot nastaja iz nič človek v Muckovih **Imenih igre** ali iz kaosa v Filipčičevih **Ujetnikih svobode**. To novo rojstvo nastaja iz blata: iz sveta, ki se je s propadom meščanstva spremenil v govno. Meščanstvo se je stoletje prej začelo kot identična zamisel novega rojstva – glede na zablatenost, kriminalnost plemstva, glej **Micko**, Skofičevega **Gospoda s Preseka**, Kreftove **Celjske grofe** itn. –, a svoje vizije-obljube ni uresničilo; kot je ni revolucionarni partijski proletarijat; glej kritiko le-tega v SPD, v **Aferi** itn.

Razdelek **Iz blata v eroiko** se začne z dramo samoutemeljujočega se pozitivnega meščanstva, celo vojaško bojevitega, eksplicitno libertarno ideološkega: s povzetkom lahove drame **Noč na Hmeljniku**. V tej drami se celo plemič, ki pa je "domači plemič", Evgen, postavi na čelo boja za slovensko domovino, za njeno "svobodo", zoper okupatorje. S tem je dana možnost celo aristokraciji, da postane pozitivna: če se slovenizira. (Model je najbolj razvil Medved; lik Erazma pl. Bela v drami **Za pravdo in srce**, tudi **Kacijanar**.) Vendar je plemstvo dvoumno: ob boju zoper okupatorje – ob pravi narodni zavesti – je socialno razredno in ideološko napačno: Evgen se bori zoper Francoze, ti pa prinašajo nove – pozitivne meščanske – vrednote. Te zastopa v **Noči** prav tako plemič, graščakov brat Jeronim, "duhovnik-jožefinec", torej antiklerikalec, predstavnik libertarnosti, "napredka". Lah bistro pokaže dvoumnost plemstva – in KC – z druge strani: Jeronim je za napredne meščanske Francoze, a je s tem zoper Slovence, ker je zoper slovenske kmete. Ti so kot katoliško zaostali na strani avstrijstva in hlapčevstva, vendar ostajajo Slovenci. Svet kot družba je diferenciran, zamotan, dvoumen.

Noč na Hmeljniku, ki je v **VsD ZZ** oz. v razdelku **Iz blata v eroiko** povzeta na prvem mestu, dopolnjuje **Micko** in **Varha**. V teh dveh dramah je svet preprosto črno-bel: plemiči : kmetje, uživaški meščani zoper kultivirane meščane. V **Noči** se vse razčleni, vsak sloj razkriva več usmeritev, pozitivno in negativno. To je nazadnje spoznanje, do katerega pride SPD, ki s tem ukine identiteto med socialno razredno analizo-platformo (češ da sta plemstvo in buržoazija negativna kot takšna, proletarijat pa pozitiven kot takšen, to velja za marksistični pogled, za katoliško klerikalnega pa, da je optimalno pozitivno Kmetstvo, glej Vombergarjevo **Vrnitev**) na eni in moralno-ontološko aksiološko sodbo na drugi strani.

NOBD v nemajhni meri pripisuje tudi – narodno zavednemu – slovenskemu kmetstvu idealnost; glej **Odločitev** in **Kajna**; povzetka teh dveh dram nadaljujeta povzetek **Noči**. Ena od glavnih tem **Odločitve** je ravno moralna moč vaškega kolektiva – vendar so ti kržanski kmetje obenem tudi delavci, so ribiči –, da z njegovo pomočjo Bernard ne postane sodelavec okupatorja, ampak partizan. V **Kajnu** se pokaže ta vaška narodna enotnost kot krvna enost NaRODa; s tem se gentilizem približa slovenskemu fašizmu; nemalo tudi v Cajnkarjevi drami **Za svobodo**. Angel je izdajavec, ker ni čistega slovenskega rodu; je nezakonski sin, sin Arabca. Angel tudi noče biti več kmet. Prehaja na stran tistih, ki so se izrodili narodnostno in razredno. Negativec drame je Gorjan kot trgovec, kot kapitalist, neozemljen. Kot tak je nasproten pozitivnemu liku vaške trgovke Martine Gregorič, **Za svobodo**, ki je ozemljena v slovenstvu; je tradicionalna trgovka, v službi vasi in naroda, ne lastnega pohlepa in egoizma.

Razdelki, ki obsegajo NOBD(rame), so obnova **Družbe pred rojstvom blata** kot vaške in meščanske, a še ne revolucionarne. Medtem ko razdelki med začetno idealizacijo kmetištva in meščanstva na eni in idealizacijo narodno zavedne proletarske razrednosti na drugi strani obsegajo drame, ki tematizirajo razkroj kmetištva in – še posebej – meščanstva.

V **VsD ZZ** sta to predvsem razdelka **Politično blato** in **Družbeno blato**; vsebujeta tudi že razkroj nove – proletarsko partijske – idealitete; glej Mikelnovo dramo **Mor. pol. kval. tov. Gubca**, Miheličeve **Uro naših dni**, Partljičeve **Ščuke** in **Na svidenje nad zvezdami**, Hiengove **Zaklade gospe Berte**, Štihov **Spomenik**. Prav za **VsD** v **ZZ** je značilno, da povežejo vse razkroje: od razkroja vašstva (Jalnovi **Bratje** analizirajo položaj po prvi svetovni vojni, **Ura naših dni** po drugi, enako Potrčevi **Krefli**, prek razkroja meščanstva, Cankarjev **Blagor**, tudi Jalnovi **Bratje**, Roševi **Mokrodolci** in Ingoličevi **Krapi**, oboji analizirajo meščanstvo v podeželskem trgu oz. podeželskem mestecu med prvo in drugo vojno) do razkroja proletarskosti oz. Partije, lik novinarja Klandra v **Ščukah**, generalnega direktorja Gubca, Sekretarja OOOZK, stare partizanke Olge itn. pri Mikelnu in bivših partizanov, zdajšnjih državnih korifej in direktorjev Ignaca Kosezarja, Ignaca Kmeta, Ignaca Danduja-Slovenca itn. v **Spomeniku**.

Po kritični osvetlitvi izrojenosti zadnjega rojstva, rojstva Novega proletarskega človeka, SD ne kaže več novih rojstev kot socialno razrednih. Ni več razreda ali sloja, ki bi po razkroju Delavstva prevzel nekdanjo idealno – perspektivno – socialno vlogo, kot so jo imeli nekoč fevdalci, meščani in proletarci. **RSD** postavlja konstrukt-tezo, da se po dokončanju tega zgodovinskega procesa narava rojstva spremeni. Na družbenem terenu – ontološko vzeto: znotraj kaozmosa – vse prej ko prej prehaja v blato, v blebet, v igro (**Srebrne nitke**, **Perpetuum mobile**, **Oskar prihaja**; glej razdelek **VsD** v **ZZ** pod naslovom **Iz blata v blebet**). Tudi v reheroizacijo. (Spodbija jo **Arnož**, ki zato ni osnova DSD. Reheroizacija je osnovna tema SPED, recimo Jeločnikovega **Vstajenja kralja Matjaža**, Vombergarjevega **Napada**, Rozmanove drame **Obsodili so Kristusa** itn.) Naslov razdelka, v katerem je povzet **Arnož**, opozarja v svojem drugem delu, kaj se dogodi z reheroizacijo: vrne se **Nazaj v blato**.

Odtod je mogoča le še pot v tragedijo – zadnji del naslova omenjenega razdelka: **Naprej v tragedijo** –, skoz tragedijo v pasijon (**Kakor pečat na srce**), skoz pasijon v vstajenje, v pozitivno etično EK ravnanje svobodnega odgovornega človeka kot PO; glej zadnjo povzeto dramo v tem razdelku **VsD** v **BkB I**: Majcnovo **Brez sveče**, lik kaplana Sergeja. Naslov tega razdelka je: **Obrat k evangeljskemu krščanstvu**. Isto smer-strukturo imajo **VsD** v **PdO**. Šesti – zadnji – razdelek v tej knjigi nosi naslov: **Obrat od politike k transcendenci**. V njem je povzeta Mrakova drama **Herodes Magnus** s podnaslovom oz. označitvijo pomenskega žanra: "himnična tragedija". Himničnost v tej zvezi pomeni izhod iz grške usodnostne tragedije prek pasijona v vero v Tr. To vero nosi v drami Herodov sin Antipater; Goljevščkova povzema Antipatra v sledečih besedah: "ves se odpre luči, ki je nihče ne more uničiti". Antipater celo v očetu "budi drget po Neskončnem". Antipater je "podvržen mističnim zamaknjenjem". Prihod Boga kot Tr skuša preprečiti Herod s skrajnim zločinom: s sinomorom. "Antipater v strašnem videnju doživi očeta kot krvoločnega Moloha, ki mu prinašajo v dar žive otroke, njegov tempelj se mu zagnusi". Herod, ki sinove "svetlobe ne more prenesti, saj mu je vse smrad in

gnoj" – Blato! –, sina "ukaže ubiti, se krčevito prepričuje, da so bile sinove slutnje in zamaknjenja le laži".

Podobno beremo povzetek v zadnjem razdelku **VsD Blata 1**, ob Mrakovi drami **Življenje – karneval**; naslov razdelka: **Usmeritev (k transcendenci)**. Ljudje so se kot meščani – bivša, predvojna meščanka Luiza Čermak, njena hčerka Ester, profesor Ljerk –, kot delavci ("delavka" Ema), kot kulturniki ("pesnik bohem" Renko, zveza z Glažkom iz **Micke**), trgovci ("komercialist" Skočir), mornarji itn. (vsi poklici, vsi stanovi), razkrojili. Ester se "počuti celo kot materomorivka". A so se začeli odreševati kot Bogu odprte PO. Naj navedem (Goljevščkove) celotni povzetek **Epiloga** drame: "Renka pretrese mir, razlit čez obraz mrtve Luize, v njem zasluti Boga, čeprav vanj ne veruje. Tudi Esterine rane se celijo, umirajoča mati jo je objela s pogledom ljubezni." (Ljubezen je bistvo EK.) "Spet vdrejo maskare, harmonikar ima celo mrliča za masko, vse hoče dvigniti na ples." (faza blebete, igre, ludizma kot lingvizma verbalizma. PM.) "Ester spozna, da je svet gniloba in plesen." Blato. "Same maske" – igra –, "za njimi pa skelet za skeletom". Smrt. Nič. Kot v Lainščkovih **Samorastnežih**, povzetih v prejšnjem razdelku iste knjige; razdelek ima naslov: **Pot navzdol (obup in razkroj)**. Ali kot v razdelku **VsD PdO**, ki je naslovljen **Umik iz politike v igro**, v Petanovi drami **Don Juan in Leporella**. Svet med blatom in igro, vsaka igra se zmerom znova zablati.

Mrakovo sporočilo v **Življenju – karnevalu**; navajam povzetek: "Pred molčelim obličjem smrti se Ester odreče ničevostim, na njeno življenje je padla nova luč; dotaknila se je je Neznanskost."

Gre za povsem drugačen tip-model rojstva. Ne več vezan na biološko-socialno, na narodno razredno, kot v **Rojstvu, Vstajenju, Micki** itn. Gre za izstop iz družbenega sveta, iz kaozmosa, iz modela RKPL (Reda-Kozmosa-Polisa-Logosa); gre za prehod na drugo raven, na raven Tr in OK Boga. To je pomenska struktura osnovnega modela **VsD** v **RSD**: odrešenjske premice oz. skoka vere-milosti vstran s premice skozi kaos na ono stran, v Tr. V smisel.

Šele ko tako povezujem vse organograme **VsD** v **BkB I** in **II**, dobim ustrezno podobo sporočila, ki ga ponuja **RSD**. Šele zdaj – z vidika, ki upošteva veliko število empiričnih analiz in dram, z vidika hiperkompleksne celote – je mogoče zelo jasno uvideti kar se da razvidno sporočilo oz. model **RSD**. Povzetki služijo tudi temu; posebno s svojo notranjo logiko, z zaporedjem in naslovi posameznih razdelkov.

4

Ob tej osnovni enostavnosti – usmeritvi k Tr – pa vsebujejo povzetki obilo diferenc. Obe ravni je treba razločiti. Ena je osrednje teološko sporočilo, druga analize, ki segajo od bolj splošnih do singularnih.

Eden od osnovnih namenov vsakega **Avtorjevega pojasnila** ali **Komentarja** ob **VsD**, posebno še pričujočega, je urejevanje problematike, povečevanje preglednosti snovi, sporočanje določenih avtorjevih trditev. Niz **BkB II** – podniz **Blato**, še posebej pa **BB** – se je z zadnjimi knjigami, posebej še z **BOB**, tako zapletel in fragmentariziral, da najbrž že ni več bravca, ki bi mogel zadevo obvladati.

Obvladovanje snovi kot predmeta sicer ni moj namen, tudi ni namen mojega razmerja do sveta. Obvladovanje je predpostavka kartezijanstva. OK se usmerja k odprtosti do drugega. Vendar pa je neka osnovna preglednost potrebna; če se človek – bravec – povsem izgubi, pomeni, da je znotraj kozmosa povsem prevladal kaos. Moj cilj ni urejanje in zvečevanje kozmosa kot nasprotja kaosu. Iščem Tr, ki je Drugost onkraj kozmosa. Pogoji za takšno iskanje-najdenje pa je, recimo temu tako, ravnotežje med kaosom in kozmosom, med zmedo in redom.

Pojasnila-Komentarji služijo minimalni navzočnosti reda v **RSD**.

Bilo bi ugodno, če bi mogel objaviti še **VsD** ostalih svojih knjig in vsebine razprav v **RSD**, ne le v **BkB**; ne le dram. Pa se Goljevščkovi tega ne upam niti predlagati; so te razprave sploh takšne, da jih je mogoče povzeti? Šele povzetki teh razprav – v **BOB** ne obravnavam nobene nove drame, le dodajam komentarje na komentarje, opombe, biografske notice, polemike, teologijo itn. – bi mi nudili možnost vnašanja ustreznega (še dodatnega večjega) reda (RKPL) v konstrukt. A dokler do tega – do povzetkov vseh razprav – ne pride, naj zvečujem red vsaj glede na **VsD**. Naj torej v tem **Komentarju** že povedanemu dodam še nekaj manj generalnih opazanj in napotkov.

O naravi **Političnega** in **Družbenega blata**, kakor se kaže v meščanstvu od zadnje tretjine prejšnjega stoletja naprej, sem sproti povedal veliko. O tem je veliko pisala tudi marksistična misel, že pred vojno; tudi katoliška kot kritika liberalizma; tudi v dramatik; glej recimo Anonimusovo dramo **Za križ in svobodo**, 1909. To območje je najbolj raziskano. Tudi zato, ker je bilo že na začetku predmet politične analize in s tem interes KC in strank, Komunizma in Partije. Res pa je, da mu je prav ta motiv tudi najbolj škodil, saj cilj analiz ni bil od utilitarnih interesov (ob)lasti čim manj odvisno razčlenjevanje-obravnavo. Obravnavo je delal ideološko in s tem slepo. Treba bo torej odkri(va)ti tisto, kar je (bila in je še) slepa pega katolicizma in marksizma oz. antiliberizma in antikapitalizma. Naj poskusim podati vsaj nekaj zamisli.

Cankarjevo slepo pego – preveč preprost antikapitalizem, reduktivna zopermeščanskost – je odkrila že tista SPD, ki je razkrinka(va)la partijsko marksistično proletarsko ideologijo. Neenkrat sem pokazal – o tem dobesedno pisal, že kdaj! –, da izhajajo negativne figure SPD v nemajhni meri iz Cankarjevih pozitivnih; recimo Komisar in Marcel, **Afera**, Stari, Rožančeva **Topla greda**, Sivi, Remčeva **Delavnica oblakov**, Vincent, Kozakov **Kongres**, itn. iz Kalandra, iz **Hlapcev**, le da je v teku dogajanja, izkustev, kontingentne historičnosti in singularnosti Kalandar kot idealni Delavec spremenil naravo, značaj. Iz razsvetljevalca in poštenjaka je postal terorist, ideolog, celo zločinec. V nemajhni meri je zamenjal Cankarjeve negativne buržoazne tipe kot teroriste, despote. Tip despota sem tematiziral kot enotno linijo od sužnjelastniškega Aleksandra Velikega do stalinističnega Imperatorja. Če ne bi bila v obeh ista narava Trinoga, ne bi mogla Zupan v **Aleksandru praznih rok** in Vladimir Kavčič v **Aleksandru Velikem** upodabljati sodobnega tirana, Tita, Stalina, partijskega komunističnega Vodje.

V **VsD PdO** sta v razdelku **Despotska – totalitarna – politika** objavljena povzetka teh dveh dram; in na prvem mestu. Tako uvajata tri druge povzetke oz. drame, katerih vsebine obravnavajo povojno partijsko despotsko, totalitarno, teroristično politiko. Partljič jo obravnavava v **Mojem ateju – socialističnem kulaku** ljubeznivo; gre za kar se da prijazen, čustveno humanističen prikaz slovenstva iz časov resolucije kominforma oz. nastanka Golega otoka. Tudi Petan je v **Votlih**

cekinih še – partljičevsko – ljubezniv, medtem ko je v kasnejši drami **Mrtvi so svobodni** že radikalno oster, že antikomunističen, tako skrajšen, da njegova skrajn(ostn)a kritika ustreza kot dvojčkovska mimezis zločinstvu stalinistične Partije; seveda kot groteskna spremljava, kot zgolj retorika. Partljič se je mimetični ostrini približal le v **Pečatu**, drami iz prehoda 80-ih v 90-leta, kasneje pa se ji je spet odtegnil, v komedijah vse do **Štajerca v Ljubljani** in do **Pesnikove žene**. Različnost poti obeh dramatikov-satirikov odseva tudi v njuni različni politično strankarski poti: Partljič skuša na liberalski humanistični kritični način zavzeti ekvidistanco do družbe, biti na vse strani posmehljiv, a ob tem tudi razumevajoč, recimo da je to humanistična platforma LDS, medtem ko je prešel Petan od **Cekinov**, ki so še ekvidistančni, k **Mrtvim**, k drži anti; k antikomunizmu, k DSD.

Zanimivo je, da je tudi tretji avtor dram, povzetih v II. razdelku **VsD PdO**, Kavčič, nastopal na pravkar opravljenih državno zbornih volitvah (četrti, Zupan, je mrtev), a na listi ZLSD, tj. na listi dedičev Partije. Najbrž je Kavčičeva kritika-obravnavna v **Aleksandru Velikem** najradikalnejša od pravkar omenjenih; gre tako rekoč še dlje od Petana v **Mrtvih**. To je Kavčiču mogoče, ker nima nobene pozitivitete. Petan je kot ud DSD le antikomunist; svoj liberalski humanizem obnavlja tako, da ga veže na moralno bojovito, pravičn(išk)o, politično aktivistično Desnico, ne povsem različno od janševstva. Zame je takšna vezava-drža SSL oz. regres v mimezis, v anti-tezo, perspektivno gledano v bratomornost, s tem nazadnje v svet Snojevega **GiM (Gabrijela in Mihaela)**. Tu ne vidim izhoda; tu vidim le steno, ki pa je ustrezna v tem pomenu, da človeka prisili misliti onkraj stene, prepada, nesmisla, vsepoboja, nič. Žal Petan ne misli v tem pomenu onkrajno, v duhu OK Tr. Petan nima posluha za Boga.

Kavčičevega **Aleksandra** je treba gledati-razumevati v povezavi z drugo, še manj znano Kavčičevo dramo, dramo-esejem, s **Termopilami**. Podrobno analizo **Termopil** bom izvedel kmalu, v nadaljevanju ali drugem delu knjige **Dva despota, Aleksander Veliki in grof Tahi**. Ta je že pripravljena za natis; je tretja knjiga v podnizu **Politika**; analiza **Termopil** bo četrta knjiga v tem podnizu. Povzetek **Aleksandra** se nahaja v **PdO**, ki je druga knjiga v podnizu **Politika**. Vse do tik pred zaključkom **PdO** sem nameraval razpravo o **Aleksandru** uvrstiti vanjo. A sem si premislil, ker bi bila knjiga preobsežna. Ob sami razpravi, napisani 1985, sem namreč želel objaviti tudi svoj **Komentar** te razprave, Kavčičev **Odgovor** na moj **Komentar**, moj **Odgovor** na Kavčičev **Odgovor**, nazadnje pa nov Kavčičev **Odgovor** na moje komentiranje. Vse to je bilo napisano že poleti 1995. Zadnji Kavčičev **Odgovor** je bil tak, da me je nemalo prizadel; zakaj, o tem na ustreznem mestu. Napisal sem mu obsežen **Odgovor**, vendar nisem želel, da izide obenem z ostalimi teksti-razpravami, saj je do Kavčiča skrajno kritičen. Moral sem namreč upoštevati, da mi je Kavčič naredil uslugo, v tem ko je bil pripravljen dialogizirati z mano v okviru **RSD**. Kritika Kavčičevih stališč je – bo – zato objavljena v posebni knjigi; četrta knjiga **Politike** se mora končati s Kavčičevo, ne z mojo besedo-sklepom. To terja fair play, civilno obnašanje. – Omenjeni razlog je bil drugi, da v **PdO** nisem objavil razprave o **Aleksandru**. Je pa ostal v **VsD PdO** povzetek **Aleksandra**.

Kot pravim, je mogoče razumeti **Aleksandra** le s pomočjo **Termopil**; zato je nekaj besed o tej Kavčičevi drami nujnih.

Med obema **Aleksandroma**, Zupanovim in Kavčičevim, je bistvena razlika. Zupanov je sicer ostro kritičen do Partije, do komunističnega terorizma, totalitarizma in imperializma, do tega, da je Vodja izdal NL (narod-ljudstvo), levo

NOB revolucijo in vojno. Vendar Zupan ne prelomi palice ne nad Aleksandrom, kaj šele da bi se odrekel vrednostnim predpostavkam NOB revolucije-vojne, kot se jim SPED, **Napad** itn. Zgodba Zupanovega **Aleksandra** je v tem, da se Aleksander kot partizanski ljudski voditelj zave svoje pomote – prehoda v Despota –, se začne svoji totalitarni in zoperljudski vlogi odrekati, se spet poveže z NL, simboliziranim s preprostim vojakom-partizanom, z narednikom Fricem. Ko se vrne v nekdanjo NL Tovarišijo, ga medtem osamosvojene udbovsko policijsko državno birokratske sile, notranji minister Antibraks, ubijejo; inscenirajo pretep v krčmi, kjer ga Antibraksovi hlapci zakoljejo.

Zupan in njegov končni Aleksander sta antistalinistična, antidespotska, tudi ljudsko-narodna; v perspektivi bi lahko postala nosilca nove revolucije zoper izdano levo revolucijo. Vendar pa 1954-55, ko je bil **Aleksander** napisan, drža DSD vsaj v Sloveniji ni bila še zamišljiva. Zupan in Aleksander se vračata k pristni levi NL revoluciji, kot Simon, Bernard (in Kristijan) v **Aferi**, kot kmetijski delavci v **Gredi**, kot Kozak in Rožanc, kot gibanje revije *Perspektive*. Takšna drža pa terja pozorno diferenciranje med stalinizmom kot negativnim in pozitivno razredno socialno moralno levo revolucijo. Sam Petan je v začetku 80-ih let – v **Cekinih** – še na tej poziciji; njegov pozitivni Branko je obenem antikapitalist, komunist-socialist in antistalinist.

Dvojnost Zupanovega **Aleksandra** omogoča dramatik, da diferencirano izbira med kritiko stalinizma in pristankom na levo revolucijo (ne le na NOB), s tem pa, da zavzame v osnovi ne anti-pozicijo. Etični humanizem 50-ih let, posebno Zupanov (tudi Torkarjev, glej **Pisano žogo** itn.), je v osnovi personalizem. Personalizem pa kot drža svobodne odgovorne PO ne more biti anti-platforma, slepi mimetizem Polinejka in njegove identitetne grupe zoper Eteokla in njegovo identitetno grupo; glej Smoletovo in Jovanovićevo **Antigono**, že Ajshilovo **Sedmerico zoper Tebe** oz. **GiM**. Personal(istič)ni humanizem terja ekvidistanco, čim manjšo odvisnost PO od družbene logike, od ideoloških fanatičnih – sakraliziranih – praznoverskih dogem totalitarnih in ekskluzivnih bojnikov.

Zupan je to razumel; zato je v **Barbari Nives**, drama je sledila **Aleksandru praznih rok**, prešel od motiva kolektivne akcije (od NL) k PO in k družini oz. k erotičnemu razmerju dveh, Barbare in Borisa. V **Barbari** ni – več – absolutno zlih, Antibraksa, zato tudi čim manj absolutno dobrih; Barbara je večplastna. V personalizmu je kot v etičnem humanizmu močna kal OK; na to opozarjam že dolgo. K OK – k skoku vere-milosti stran s premice in daljice – je mogoče iz vsake pomenske strukture; tudi iz social(istič)nega humanizma, iz NOB dramatike (lik Špelce iz **Sveta**); iz avtodestruktivistične, lik sestre Pie iz Smoletovega **Krsta pri Savici**, lik Kristijana iz **Afere**; celo iz ludistične, glej nenehno Filipčičevo tematiziranje teologije, od **Ujetnikov** do **Psihe** in **Ėmanuela**.

Dobimo tri drže: anti-tezo; v SPED **Napad**, kjer se idealni brat Stotnik brani pred demoničnim bratom Polkovnikom, Domobranec pred Partizanom. Tej se približajo Petanovi **Mrtvi**; pa Šeligova **Sveta sarmatska kri**. Nato personalistično in OK ekvidistanco do družbe, ki pa teži v držo Tr; glej lik Meha v Majcnovi drami **Bogar Meho in Marija**, lika Fedje in patra Ambrozija v Mrakovi **Rdeči maši**, lik Priorja v Strniševih **Ljudožercih**. Vsi ti zgledni liki se ne postavijo ne na stran okupatorjev ne na stran partizanov; izstopajo iz socialno zgodovinske bratomorne vojne, težijo v Tr. Tudi Uršula iz Strniševega **Samoroga**, Ješua iz Mrakovega **Procesa** itn.

Poleg teh dveh je še tretja drža; ta spaja ekvidistanco do vsega tosvetnega, vendar ne z vero v Tr, ampak z absolutnim skepticizmom, ki prehaja v cinizem, s tem tudi v morebitno – v kakršno koli – socialno, razredno, strankarsko, zasebno, estetsko itn. – akcijo; le da t(akšn)a akcija ni več metafizično, vrednostno, etično, historično, znanstveno, versko itn. utemeljena, kot sta bili akciji v NOBD in SPED. Samovoljna je, ludistična, kriminaloidna, anarhično asocialno diabolčna. Odtod bi mogel nastati fašizem kot vrednostna maska anarhizma, glej lik esesovca Harza iz **Rojstva**, lik črnoroka Sava iz **Ognja in pepela**, lik Ludvika iz Partljičeve drame **Za koga naj še molim?**

V tej drami se dogodi že preobrat. Ne vemo, ali je Ludvik komunist – je sekretar mariborske Partije, seveda med vojno – ali fašist, saj sodeluje z Nemci in Gestapom. Je hedonist, privatist, individualist: demonik. Kot tak je sintetizirajoča figura, ki omogoča prehod historično singularnega komunizma – slovenskega iz let 1941 do 45 – v historično singularni fašizem, že med vojno. Ta lik, Ludvik, razloži prehod nekdanjih antifašistov-komunistov, članov Partije – Skrušnega, Brejca, Starmana, Janše, vsaj dveh Jerovškov, Jezernika itn. – k DSD oz. na pozicije radikalnega antikomunizma kot neofašizma.

Mogoča pa je tudi podvarianeta golega ludističnega cinizma; podal jo je Jančar v **Halštat**. Ekvidistanca ne vodi v angažman na liniji SPED, recimo k Rozmanovim dramam, ki utemeljujejo desno revolucijo, glej **Obsodili so Kristusa**, ali k Jeločnikovemu **Vstajenju**. Model za to držo je Bartolov medvojni **Empedokles**, lik Timona, ki se posmehuje vsem, vse – partizane in domobrance – razkrinkuje kot nosilce samoslepil, kot goljufe. Bartol je negativističen odsev Mraka, likov Fedje in Ambrozija, **Maša**, **Halštat** in **Empedokles** sta drami posmeha, v bližini sicer ciničnega, a lahkokrillnega ludizma; nekako blizki Rudolfovi dramatici ali Jesihovi. Medtem ko je par **Aleksander-Termopile** težkokrven, patetičen, radikalen v svojem diabolčnem cinizmu. Kavčiču namreč ne zadošča razkrinkati nekaj, kar ima za negativno. To negativno tako sovraži, v svoje razmerje do tega vloži toliko slepe strasti, da preide razkrinkovanje, ki je po naravi razsvetljenska kritika (umsko suvereno dejanje Svobodnega), v anti-tezo. Cinizem dobi tu isto fanatično naravo, kot jo ima marksistično in klerikalno praznoverje. Je posebna različica. Posebej strašljiva, a izvirna. Literarno močna.

Kavčič zastopa (s strankarsko političnim angažmanom ob zadnjih volitvah, kot eden od vodij slovenske Zveze borcev, urednik časopisa Svobodna misel, tudi s svojimi nastopi) določeno politično tezo, ki sicer ni tako strastno antifašistična, kot je teza udov DSD antikomunistična, strukturalno pa je ista. To kaže, da je pobuda, iz katere raste Kavčičev angažman, enako "fašistična", kot je Šeligova, Snojeva, Jančarjeva oz. vseh, ki v svoji dramatik-literaturi razkrinkujejo kakršno koli možnost pozitivne platforme, v svojih zasebno političnih – (ob)lastniških – akcijah pa simulirajo, kot da izhajajo iz neke pozitivitete. Zna se zgoditi, da bi se na Slovenskem razvil prihodnji antifašizem oz. novolevičarski radikalizem iz takšnega radikalnega cinizma-skepticizma, kakršen je viden iz **Termopil** in **Aleksandra**.

V Kavčičevem **Aleksandru** ni niti sledu o kakem notranjem preobratu diktatorja v humanističnega etičnega NL svobodnjaka ali o kakem naredniku Fricu, kot je v Zupanovem. Kavčičev Aleksander je zgolj čez vse mere vseuničujoči despot. V **Termopilah** pa beremo dramatikovo sporočilo, da so kakršna koli resnica, etika, objektiviteta na tem svetu nemogoče, nedosegljive, drugega sveta pa ni. Vse je le privid, igra prividov, konstrukti kot izmišljotine; znotraj tega pa poteka tisto, kar je

edino realno: brezmejna manipulacija v imenu interesov (ob)lasti. Če se sam dramatik politično angažira – se je ves čas od 50-ih let do danes –, se na osnovi svojega skepticizma-cinizma oz. privatnega interesa, ki se maskira pod NOB ideologijo. Te maske v literaturi ne potrebuje in ne slika. Niti Potrč je v **Kreflih** ni več potreboval in slikal. Človek razpade na dva dela: v resnico, ki je podoba nič, in v interes, ki je akcija polasčanja.

Če ravna tako vidni predstavnik ZLSD leta 1966, svojo ideološko eksistencialno platformo pa javno oznanja že od srede 60-ih let, tedaj so bile **Termopile** napisane, potem nastopa še en argument več, da Partljičev Ludvik, **Molim**, ni le naknadna in netipična figura, ampak da je fašizem kot larpurlartistični, amoralni, anarhistično cinični panaktivizem obstajal že med vojno, že v samem jedru stalinizma; ne kot levega humanizma, potekajočega od Kristana, glej **Zvestobo**, ali od Cankarja, glej **Jermana** in **Hlapce**, ampak od Cankarjevega Petra, **Pohujšanje**, deloma celo od Ščuke, **Blagor**, od kritično prikazanih likov iz Cerkvenikove drame **Žrtev**, od Zupanove drame **Pet minut raja (Noč brez oči)**. To trdim že vsaj desetletje in pol: da je bila slovenska NOB v nemajhni meri levo fašistična. Predstavnik tega krila Partije je bil Kidrič.

Kavčič se z omenjenima dramama približa Zajcu, le da je v Zajcu vendar več sentimenta, naivnosti, žalosti, razočaranja, torej večja bližina samosmiljenju Torkarjevega tipa, s tem pa nekakšni histerično samoprisiljujoči se prazni veri v pozitiviteto gentilizma; glej celo **Potohodca** in **Grmače**. (O dramah kot **Molim**, **Potohodec**, **Grmače**, **Zvestoba**, **Vstajenje**, **Psiha**, **Proces**, **Obsodili so Kristusa**, **Napad** itn. pišem podrobno na drugih mestih; tam bodo objavljeni tudi njihovi povzetki.) To približevanje dobi racionalno osvetlitev – identifikacijsko točko – v **GiM** kot osrednji drami ali okviru za **BkB II**.

Prihaja do zanimivih povezav, prečenj, zamenjav. Antikomunistična drama **Mrtvi so svobodni** je strukturalno istovetna z NOBD(ramami) a la **Rojstvo** in s SPED a la **Vstajenje**. Torej bi se mogla iz razdelka, ki je kot kritika NOB dramatike oz. razdelka **Narodna revolucionarna politika** (povzetek **Ognja in pepela**), preseliti v ta razdelek, saj Petan kot antikomunist pristaja na novo – tokrat ideološko desno, a strukturalno istovetno – **Narodno revolucionarno politiko**. V **Dodatnih komentarjih**, napisanih že pred skoraj tremi leti, objavljeni bodo v zadnji knjigi **BB**, v **Blatu v izviru in izteku (BII)**, odkrivam preobrat zgolj kritike komunizma, dane v **Dialogih** in **Aferi**, v mimetični antikomunizmu, strukturalno istoveten NOBjevskemu antifašizmu; glej že Šeligovi drami **Ana** in **Volčji čas ljubezni**, Jančarjevega **Dedalus** ipd.

S tem se vrača slepi ideologizem-politizem. Premica se ne razvija od zadevne naivne pozitivitete (razdelka **Narodna revolucionarna politika** v **VsD PdO**) prek kritike te pozitivitete (glej razdelek **Despotska – totalitarna – politika** in razdelek **Strankarska politika**) k izstopu iz zgodovinsko socialnega, iz kaozmosa (ta izstop je podan v povzetkih VII. razdelka, v **Obratu od politike k transcendenci**.) Enak razvoj je v **VsD ZZ** prek razdelkov **Politično** in **Družbeno blato k Tragediji** oz. v **VsD Blata 1** prek razdelka **Pot navzdol (obup in razkroj)** k razdelku **Usmeritev (k transcendenci)** oz. v **VsD BkB I** prek razdelka **Kritika revolucije** k razdelku **Obrat k evangelijskemu krščanstvu**. Ampak gre za regres tako na Desnici kot na Levici, tako pri Šeligu kot pri Kavčiču. Vendar je ta regres napol potrjen oz. igran, kajti ni uprizorjen in zastopan v dramah, le v privatnem politizmu dramatikov.

To pa je temeljna razlika današnjosti s časom izpred pol stoletja. Tedaj je šlo zares, dramatikom so verovali v svoje ideologije, Zupan v NOB in marksizem, **Rojstvo**, Vombergar v Domobranstvo in v katolicizem, **Napad**. Tudi kritika teh dveh izhodišč oz. istega strukturalnega (le v dveh različnih vsebinskih ideologijah manifestirajočega se) načela je bila še eksistencialno pristna. Kot sta Zupan in Vombergar tvegala svoji življenji in nosila posledice svojih odločitev, so tvegali tudi kritiki Partije, Kozak, Rožanc, Zajc, Šeligo, Smole (perspektivovska generacija); čeprav v manjši empirični meri. Njihova pristnost se je nadaljevala prek AD v obratu k Tr; glej Mraka in Majcna, **Mašo** in **Meha**. Smoletova **Antigona**, Kozakova **Afera** itn. nadaljujejo Mraka in Majcna. Ta premica je odrešenjska; vodi k **Samorogu**, **Žabam**, **Ljudožercem**. Konsekvence iz **Termopil** pa ne terjajo pristnosti. Nasprotno: le samovoljno larpurlartistično, zunajetično ludistično politično in ekonomsko aktiviranje, v duhu ciničnega kapitalizma, pod to ali ono ideološko masko, pod Zvezo borcev ali pod Novo slovensko zavezo kot recimo Tine Velikonja. Gre za neofašizem, ki je ena od manifestacij-oblik PM.

Regres torej ne pripelje do pristne **NOB dramatike** (glej I. razdelek **VsD** v **BkB I**) ali **Narodno revolucionarne politike** (glej II. razdelek **VsD** v **PdO**). Ne pripelje niti do **Vzvišenosti (krvavih zvezd)**, glej IV. razdelek **VsD** v **Blatu 1**; torej ne do svetov dram, kot so **Svet brez sovraštva**, Klopčičeva **Mati**, **Ogenj in pepel**, **Rojstvo v nevihti**, **Težka ura**, **Raztrganci**, povzetih v omenjenih razdelkih neavtorefleksivne NOB(dramatike). Pripeljejo do simulacije tega sveta, s tem do PM oz. fašizacije. Simulirani fašistični svet uprizarja Šeligo v **Sveti sarmatski krvi**, vendar ne kot AK na osnovi ARF, ampak kot kritiko drugih, Srbov, nenas, neslovencev, tujcev, zla, ki je zunaj nas; to je tipična drža fašizma. **Sveta kri** bi mogla biti lucidno delo, če bi veljala za Slovence. Šeligo je z njo napisal notranje protislovno delo, v katerem uporablja ustrezno kritiko za napačen cilj. Kritika in resnica sta tu simulirani in igrani v cilju manipulacije in (ob)lastništva. To so novi pojavi v SD. Natančneje jih bom analiziral, ko se bodo pojavljali v več dramah.

Torej se slepi ideologizem-politizem vrača in ne vrača; vrača se kot groteska, kot simulacija, kot epigonstvo, kot PM.

5

Lahko kje v SD ta – novi – proces že zasledimo? Videti ga ni bilo mogoče vse do zdaj, ko se je tematiziral, ekspliciral. Vendar je ponavadi strukturalno že dan; ne le potencialno, ampak vsaj delno tudi aktualizirano. ARF ga mora – vsaj skušati – odkriti. Recimo v Cankarjevem **Blagru**. Morda tudi v Golarjevih **Dveh nevestah**, v fKozakovem **Profesorju Klepcu**, v dramah, ki so povzete v razdelkih **Politično** in **Družbeno blato**. Naj poskusim.

Figura "žurnalista" Julijana Ščuka, **Blagor**, je vsaj na začetku nemalo vprašljiva. Ščuka se, kot pristni novinar, prodaja. Služi Grozdu, buržuju-kapitalistu-politiku-oblastniku, čeprav ne veruje v Grozdove ideale-ideje; čeprav ve, da tudi Grozd ne veruje vanje, da so le maske: programi, alibiji in retorika za naivne, za slepljenje javnosti. Šele polagoma se v njem upre njegova vest, duša. Ta duša je ves čas v njem, a prikrita oz. taji jo, ne upa se slediti svoji vesti. (P)ostaja ciničen anarhist,

ki pa je v službi neke (Ob)lasti. Ne veruje v nič oz. je na stopnji, ko – še – ne more začeti v kaj verovati. Ni to drža, ki spominja na Kavčičevo zasebno politično v letu 1996? Ne izhaja tudi začetni Ščuka iz drže, ki jo do kraja radikalno razloži (zagovarja?) Kavčič v **Termopilah**?

Ugovor, da začetni Ščuka ne more biti radikalen cinik, ker je pred njim še novo SSL socialnega tipa, vera v marksistični milenarizem, v Partijo – **Blagor** se dogaja okrog leta 1900 –, medtem ko Kavčič leta 1996 ne more videti ničesar pred sabo, saj so se končale vse pristne socialne milenaristične opcije, fašizem pa je kot neofašizem le simulacija, je le delno upravičen. Prvič: mogoč – in po svoje nujen – je izstop iz socialno samoslepilnega ravno najbolj v letu 1996, po ustanovitvi slovenske ND, po koncu zadevne smiselne Zgodovine; in drugič, tako Ščuka kot Kavčič izhajata iz strukturalno iste kritike, ki nastopa kot kritika buržoazije in partijstva; Grozd in Komisar, **Blagor** in **Afera**, ali Gruden, **Blagor**, in Gubec, **Mor. pol.**, ali Osredek, "gostilničar in narodni poslanec", **Krapi**, in Boltežar, "direktor Ometa", **Ura naših dni**, ali Ravnatelj, **Klepec**, in Kremžar, "direktor šeste podružnice radia center", **Ščuke**, ali trgovec Gorjan, **Kajn**, in "gospodarstvenik" Ignac Kmet, **Spomenik**, ali "blokfirer" Vilčnik, **Lacko in Krefli**, in Krištof Pajek, "policijski ravnatelj", **Arnož**, ali Avgust Majnik, "veletrgovec", dr. Hinko Kogej, "odvetnik", Filip Arnejšek, "lesni industrijec in župan", **Mokrodolci**, in Vrtnik, predsednik krajevne skupnosti, **Krefli**, so v osnovi isti lik, pa naj je enkrat buržuj v dobi meščanstva-kapitalizma in drugič stalinist v dobi komunističnega socializma. – Navajam le like iz dram, povzetih v **VsD ZZ**.

Ščuka nosi v sebi več možnosti: prvič ciničnega hlapca, "žurnalista", drugič, antiteze (ob)lasti na način mimetičnega dvojčka, ki obeta rešitev na socialno političnem terenu, s tem vodje revolucije, marksista-komunista; v to-tega se spremeni končni Ščuka. In tretjič, človeka, ki ni ne hlapec ne novi gospodar-despot, ampak je drugje; izstopi iz mimezis-antiteze, prestopi bodisi v ARF bodisi že v OK. Če je zgolj v ARF, je sicer anarhist, a ne hlapec in ne fašist, ker ni skeptik-cinik; je le nekdo, ki noče sodelovati ne pri stari oblasti, a tudi ne pri novi, saj ve, da bo nova ponavljala staro; kot bo fašistična DSD komunistično Partijo. Tak lik – tretja opcija – izhaja iz Ščuke. Uprizoril ga je Kozak v **Dialogih**, dr. Sigismund; v **Aferi**, Kristijan. To ni ne Arnož, Arnož postane antiteza, upornik, nazadnje se zlomi; in ni Jože Gravnar, ta se preoblikuje v antitezo, v revolucionarja NOB, **Kajn**. To ni niti Aškerc v Mrakovi drami **Anton Aškerc**, glej **Blato 1**; tudi ta Aškerc se zlomi. In ni nobena od figur **Samorastnežev**, **Blato 1**; tudi te se ali zlomijo ali mimetično ponavljajo isto skoz akcijo-prakso socialno političnega upora. In ni Matevž, **Rdeče in sinje**, ali Cunjar, Božičev **Zasilni izhod**; tudi Matevž in Cunjar se zlomita, pogoltne ju nevera, obrobnost. (Ti dve drami sta iz **VsD BkB I.**) Tretji lik, ki tiči v Ščuki, se razvije v **Pečatu**, Slavko in Nina, še bolj v kaplanu Sergeju, **Brez sveče**, in v Antipatru, **Herodes Veliki**; glej **VsD PdO**.

Antipater, Sergej, Nina iz **Pečata** so liki, ki prehajajo iz negativitete, zmede, neprisebnosti, iskanja, nepristnosti – enako kot žurnalista Ščuka – v pozitivno. Nina vara moža, se vdaja telesni spolnosti; Sergej služi ZHC, Antipater ne more stran od očeta Heroda, je kraljevič; vsi ti liki so v začetku napačni. A nekaj je v njih, kar jim omogoča, da prestopijo v pravo: duša, vest, narava PO. Nadaljnja SD je torej vendar utemeljena na Ščuki in na **Blagru**.

Cankar v **Blagru** še ni znal razrešiti problema: končni Ščuka je obenem bohem in revolucionar; pred leti sem imenoval to njegovo končno držo ničejansko

anarhično revolucionarstvo; v tem je indiferenciran(o). Cankar se zave narave revolucionarstva kot mimezis – kot obnove istega skozi golo antitezo – v **Hlapcih**. Jerman izstopi iz politizma, iz revolucionarnosti, ker vidi, da vodi v bratomornost. Odide na rob; pristane na to, da ga izločijo na Goličavo. Enako po njem kaplan Sergej, ki ga ZKC ekskomunicira, saj naredi družbeno nespodobno – pohujšljivo dejanje, ko postane skrbnik novorojenca, nezakonskega Viktorijinega – in Majarjevega – otroka, s strani zapeljivca-trinoga-buržuja Majarja nepriznanega; a tudi s strani konvencionalne, kapitalistično buržujske oblasti podpirajoče ZKC. Antipater in Fedja, **Maša**, sta celo ubita; ubita ne kot antitezi-revolucionarja, kot Krim in Nina, kot Špelca, kot Stotnik v **Napadu**; ampak kot tista, ki izstopata iz mimetične krize, iz angažmana anti; po modelu Ješue, tj. Bogočloveka, Mrakov **Proces**. Po zgledu OK.

Cankar v **Vidi** sintetizira anarhizem in marksizem, vojno-revolucijo in krščanstvo: v likih umirajočega Poljanca in v življenje odhajajočega Dioniza. SPD pokaže, da je ta sinteza sicer zelo operativna, kot aktivistična uspešna, a le za zmago Revolucije, ne pa za izstop iz Druženega; Revolucija je v tem kontekstu socialna, le milenaristična. Kozak pokaže – v **Aferi** in **Dialogih** –, da ni mogoča niti sinteza revolucijskega in humanističnega; Revolucija skozi Partijo humaniste likvidira, zlomi, vsaj osami: Haymanna, Bernarda, Sigismunda, Kristijana. Cankarjev Dioniz se skaže kot nemogoč oz. le kot SSL.

Takšno spoznanje-resnica-teza je značilno za Jovanovićevo **Antigono**. Po (pred)začetku v **Micki** in **Varhu**, ki utemljujeta slovensko kmetiško-meščansko družbo, se odvija dogajanje med **Blagrom** in **Antigono**; med II. in V. – končnim – razdelkom v **VsD ZZ**. **Antigona** ni skeptično cinična drama a la **Termopile** ali Kavčičev **Aleksander**; tudi ne humanistično personalistično sentimentalna, kot Zupanov **Aleksander praznih rok**. Oglejmo si podrobneje, kakšna je. **VsD ZZ** se namreč s povzetkom Jovanovićeve **Antigone** končajo. Torej nekoliko različno od koncev-sklepov v organogramih **VsD** v **PdO**, kjer je s povzetkom zadnje drame, **Herodesa Magnusa**, ali v **VsD** v **Blatu 1**, kjer je s povzetkom zadnje drame **Življenje – karneval**, ali s povzetkom zadnje drame v **BkB I**, **Brez sveče**, trasirana pozitivna OK rešitev. V Jovanovićevi **Antigoni** je ni oz. je še manj zgolj nakazana kot v **Življenju – karnevalu**; ni dana kot teza, kar je v **Karnevalu**, ampak kot eden od krikov prehudo preizkušane in trpeče matere Jokaste; podana je razsrediščeno, na robu, le kot ena od možnosti. Jovanović se ne more (ves) odločiti zanjo, kot se odločata Majcen in Mrak.

Za prvi v **VsD ZZ** povzeti drami, za **Micko** in **Varha** – za (pred)začetno idealno stanje slovenstva –, je značilno, da v njiju ni mimetizma: Anže ne posnema Tulpenheima; ne tako, da bi skušal sam postati fevdalec, se obnašati kot fevdalec. (Tako posnemajo fevdalce buržuji, od Grozda in Grudna v **Blagru** do Osredka, Beloglavca, Pritekla v **Krapih** in Majnika, Kogejja, Tičarja, Ogriča, Arnejška, Čuriča itn. v **Mokrodolcih**.) Ne tako, da bi se fevdalcem revolucionarno uprl in s tem, da bi uspel, ponavljal njihov teror, zločin(skost). Anže – tudi njegov tast župan Jaka – zastopa držo avtonomije, s tem različnosti, vendar v okviru slovenskega tradicionalizma: ostaja, kar je (bil). Ni mu (še) do česa novega, kar začenja motivirati **Matička** v duhu emancipirajočega se meščanstva in (prav tedaj dogajajoče se) francoske revolucije. Zato lahko pristane na **Micko** tudi tisti del slovenskega katolicizma, ki ne mara hlapčevstva, a prav tako ne inovativizma, odprte družbe. **Micka** je drža na sredi med tema dvema momentoma, če razumemo

kritiko hlapčevstva kot – Cankarjevo itn. – kritiko srednjeveške socialne krščanske ponižnosti (v tej kritiki je izrazit tudi duhovnik Meško, glej **Na smrt obsojene**), samopredstavljene na idealen način v Sardenkovih dramah, recimo Narda v **Selskem angelu**, in če razumemo inovativizem odprte družbe kot eksperimentalni liberalizem, podiranje slehernih mej, raziskovanje nazadnje celo (tujega) trpljenja, ki ga eksperimentator povzroči sam. Glej najprej like od Petra iz **Pohujšanja** do Ivana Tomca v Kreftovih **Kreaturah**; v takšnih dramah je dan ta lik avtoheroizirajoče se, idealizirano. Pri Grumu, lik Žalostnega Madone ali aristokrata v **Trudnih zastorih** in Komisarja iz **Afere** pa že na negativno kritičen način.

Anže ne (za)sovraži Tulpenheima, čeprav mu je hotel ta onečastiti nevesto; Anžetova ljubosumnost oz. čut za lastnino, ki se mu kaže kot čut za pravico in poštenje, se ne razraste v slepo strast, v čezmerno sovraštvo, kot se pri DSD in prej pri Partiji, glej generala Sveta iz **Sarmatske krvi** in Marcela iz **Afere**. Anže ostaja neodvisen, miren, suveren, trden, sam svoj. A tudi Tulpenheim ne preide – zaradi ponižanja, ki ga ne more prenesti – v maščevalnost, v kontrarevolucijo. Kontrarevolucije – Junaka iz Jeločnikovega **Vstajenja** – ni, ker ni revolucije, ker ni Polkovnika Igorja in Komisarke iz **Napada**. Oba razreda se razideta, eden se umakne v to, kar že je in ima, Anže kot predstavnik kmet(stv)a, drugi prav tako. Prvi ni ekspanziven; kmet Anžetovega – Jakovega – tipa še ne teži v imperializem veleposestništva kot kasneje veliki kmetje v času kapitalističnega liberalizma, imperializma, tudi Kantor, ki spravlja kmete na kant, **Kralj**; glej tudi dramo Kvedrove **Amerikanci**. A tudi drugi – plemič Tulpenheim – ni več vojaško državno stanovsko agresiven, kot so bili Tahi v Pennovi drami **Ilija Gregorič, kmetijski kralj**, Herman Celjski v Jurčičevi **Veroniki Deseniški** ipd. Je le še zapeljivec, kar je Hermanov sin Friderik, glej Kmeclovo dramo **Friderik z Veroniko**, in še to neuspešen, v nasprotju z **Gospodom s Preseka**.

Micka predstavlja srečen trenutek zgodovine oz. samorazumevanja razredov v določenem socialno ideološkem položaju. Fevdalizem se razkraja sam od sebe, kot okrog leta 1990 na Slovenskem Partija, kmetstvo v sebi še ne odkriva kulaštva-veleposestništva a la Pahorjev veletrgovec Lah v **Viničarjih**; še ne prehaja v ekspanzivno meščanstvo ne političnega ne ekonomskega tipa, ne v par Grozd-Gruden, **Blagor**, ne v par Ruda-Broš, **Jakob Ruda**. Med razredoma je ravnotežje, vendar s tendenco, da fevdalci slabijo. Družba je sicer pluralna – ob fevdalcih so kmetje –, a v tem skoraj harmonična. To je bil ideal srednjeveškega katolicizma, čeprav je bil vrednostni sistem ZKC hierarhičen, oba vrhnja stanova, fevdalci in duhovščina, sta vladala, ljudstvo – od kmetov in tlačanov do obrtnikov in meščanov – pa je delalo, proizvajalo gmotne dobrine.

Linhart ne deli več tega prepričanja. Ne razume več, zakaj bi moralo ljudstvo delati, fevdalci in kler pa vladati, od teh eni uživati in drugi nositi celo božjo čast. V tem je Linhart iz **Micke** že zopersrednjeveški, že libertaren. Njegov kmet ne priznava nobene socialno državno politično ideološke sile nad sabo; to je izjemno pomembno. V **Micki** ni duhovnika, ki bi vsaj moralno vodil kmetiško čredo, kot jo še čez stoletje v Medvedovih **Posestrimah** ali v Meškovi **Materi** in celo v **Na smrt obsojenih**, da ne govorim o Sardenku, glej **Slovanska apostola**. Cankar poda to duhovniško vodstveno – oblastniško – vlogo že do kraja kritično, v župnikih iz **Kralja in Hlapcev**. Enako Govekar v **Grči**, meščansko okolje, in Golia v **Bratomoru na Metavi**, kmetiško okolje.

Glede povedanega ima isto pomensko strukturo tudi **Varh**. Knjigarnar Serče je tako – kulturno in osebnostno – blag, da ne ugotovi niti tega, da je Juri Ropotec njegov tekmeč pri Maliki; tega ne ugotovi, ker ne ve, da sam ljubi Maliko. V tem je že čezmerno blago-strpen meščan, že komičen, tako malo skrbi za svoje vitalne biološke – erotične – interese. Kmet Anže je pripravljen fevdalska zapeljivca pošteno premlatiti, ker mu hodita v zelje, medtem ko se obnaša Serče kot človek brez interesov in strasti. Tako moralno hiperkultiviran meščan je že karikatura. Smole Serčeta ekskulpira zgolj zato, ker Serče nazadnje, a z Malikino pomočjo, le ugotovi, da dekle ljubi; in ker deklici ponudi zakon. To stori zadnji hip. Če bi zamudil ta hip, bi bil res le lik iz komedije.

Svojevrsten odmev na Serčeta je lik pl. Gornika iz **Blagra**. Gornika z vseh strani erotično oblegajo, ga silijo v zakon; Serčeta ne. Gornik živi že v novem okolju, na novi historični stopnji meščanstva, v času, ko je postalo meščanstvo že divje pohlepno, ambiciozno, neskrupulozno; mož prodaja soprogo, katoliški Gruden svojo ženo Heleno, stric nečakinjo, Grozd Matildo, vse zato, da bi poželjivi prišel do Kapitala. Serče še ne ve, da je on sam Kapital. Tudi še ni Kapital. Je šele knjigarnar, majhen podjetnik, komaj večji ali srednji obrtnik-trgovec. Je še v duhu harmonističnega srednjega veka. Medtem ko je Gornik bogataš, milijonar. Serče je kot predstavnik NKNM zadovoljen s sabo oz. s svojo avtonomijo – z življenjem v knjigarni in knjigah –, podobno kot Anže na svoji kmetiji. Serče še nima političnih ambicij, še ne ve, kaj je tovarnarstvo, kapitalizem.

Grozd, Gruden, Kantor, Broš, Ruda ipd. pa so že kapitalistični meščani, veletrgovci, veleposestniki, ljudje, ki vedo, da brez politične (in prek politike državne moči) svojega bogastva – imovine – ne bodo mogli niti obdržati, kaj šele razširiti. Zakon Kapitala je ekspanzija, je nujnost boja za tržišče, s tem za potrošnike, za vpliv v družbi. Kapitalist pozna eno samo slabost: da (če) mu manjka denarja. Posebno slovenski kapitalisti so tu udarjeni, ker je slovenski trg majhen, slovenska nacija kot prostor za slovenske izdelke minimalna. Zato mora postati Kantor politik, državni poslanec, se povezati z drugo tedaj največjo silo v družbi, z ZKC, z Župnikom; če ne gre drugače celo s tujci; podjetnik-tovarnar Pogačar v Jalnovi **Srenji** z Avstriji, predsednik Tojan – Praprotnik – v **Ognju in pepelu** z okupatorskimi Italijani. Kapital je nadnacionalen, zato se tedaj, ko spregovori njegov Zakon, neha tudi meščanska narodnoosvobodilnost oz. avtonomija.

Gornik ima to smolo, da je bogat; zato ga oblegata tako liberalska kot klerikalna kapitala lačna gospôda, tako Grozd kot Gruden. Tu je bistvena razlika med Gornikom in Serčetom. Po značaju-naravi sta si zelo podobna; a ker živita v dveh različnih okoljih oz. dveh različnih zgodovinskih časih, se izteče za Serčeta vse v redu, ubogega Gornika pa preganjajo, da mora pobegniti. Bogastvo – denar – mu je v nadlego, ne v korist. NKNM potrebuje denar za to, da si omogoči mirno kulturno življenje; da prepreči revščino, ta namreč ne omogoča kulturnih užitkov, človeka depersonalizira. V NKNM je denar sredstvo kulturno moralne samozadostnosti, medtem ko se v razvitem kapitalizmu obrne položaj na glavo: živi ljudje postanejo sredstva Kapitala in Produkcije za Tržišče.

Če hoče Gornik ohraniti svoj serčetrovski mir, se mora umakniti političnemu in gospodarskemu brezobzirnemu boju vseh z vsemi, ki vodi v obnovo Rodu kot bratomornosti. V Gornikovi odsotnosti – v odsotnosti kapitala – bo divjal boj med pohlepneži še močnejše. Grozd in Gruden si bosta nastavljala pasti, se obrekovala, rušila, čeprav znotraj formalne meščanske parlamentarne strankarske demokracije. V

medsebojnem boju bosta tako eskalirala, da bosta prišla na rob državljanske vojne. Formalni parlamentarni strankarski sistem kot pravna država sicer izbruh državljanske vojne zadržuje oz. celo preprečuje, drži jo v okvirih politike. A kaj, ko pa je tržišče nerazvito, produkcija majhna, kapitala malo. V takšnih razmerah se pojavlja ideja, da je strankarska parlamentarna družba ovira za nujno ekspanzijo Naroda, ta ekspanzija pa je, tako uči gentilizem, pravična. To je zasnova fašizma; glej lik časnikarja Pravice iz Kristanovega **Kata Vrankovića**; a tudi, seveda v idealizirani samorazlagi, lik Križana iz Kociprovega **Zasada**.

Cankar to tendenco že razume; Cankar izhaja iz ničejanstva. Ve, da se bosta morala klerikalni in liberalni socialni politični tabor združiti, če bosta hotela uspeti; vojna med njima ju oba slabí. A tabora spoznata to šele tedaj, ko se pojavi zoper njiju nov sovražnik. To bi bil lahko tuj narod-država; glej slovenski odpor zoper Nemce, recimo v Šorlijevi drami **Na Pologu**, združitev vse družine Pologarjev, ki je bila do tedaj v sebi sprta, zoper Nemca Friderika Kulmerja; model za to je tudi Vladimirja Levstika povest **Gadje gnezdo**; glej njene različne dramatizacije. V bistvu je to že Levstikova ideja v **Tugomerju**; in Jurčičeva. In ideja ČD. Le da v dobi ČD še ni potrebno, da bi prešla moralna politična na-RODna sprava v sveto vojno, medtem ko gledata Levstik in Jurčič bistreje v prihodnost.

V **Blagru** sovražnik ni nacionalen – tujec –, je znotrajroden, a tujerazreden: ljudstvo kot Proletariat. Ko se to odkrije, se ne zgodi le združitev buržujev oz. Kapitala in ZHC, ampak spozna tudi tim. poštena inteligenca – v nasprotju z žurnalisti, s hlapci, s Siratkami in Stebelci –, kje ji je mesto; kje bo dobila ozemljitev, osmislitev. Do tedaj celo najboljši med inteligenco begajo, so brez psihološke, moralne in eksistencialne identitete; udinjajo se oblasti; Ščuka. (Kasneje dr. Donat v Miheličeve **Operaciji**.) Ko začutijo odločilni zgodovinski trenutek, se inteligenca razpolovi: eni ostanejo hlapci, Javornik kot ideolog Rupnikovega domobranstva, Komar v **Hlapcih** (tudi filozof Komar v Argentini), drugi postanejo uporniki: Ščuka; tudi pisatelj Tine Žitnik v **Krapih**. Vendar inteligenca ni tisti razred, ki ozemlja; v marksistični projekciji ni identiteta in historični Odrešitelj. To vlogo ima industrijski proletariat, ki se širi v vaški proletariat, med rokodelce, h kovaču Kalandru, med snažilke, Marjano iz **Rojstva**, med služkinje, Doro iz Majcnove **Revolucije**. Pridružuje se mu tudi velik del inteligence, do univerzitetnih profesorjev, Štrucarja v **Revoluciji**, študentov, glej Grabnarjevo dramo **Mimo načrta**, kmetov, glej Rutarja v **Raztrgancih**, celo posameznih poštenih udov visokega meščanstva, glej Tanjo v **Ognju**.

Siratka itn. postajajo ideologi fašizma, Ščuke ideologi in voditelji komunizma, vse dotlej, dokler tega vodstva ne prevzamejo sami delavci, Tito, Leskošek, Marinko oz. Krim in Nina, **Rojstvo**. A kot sem že opozoril: Ščuke – inteligenca – ostajajo nekaj oz. nekdo tudi še zunaj svoje redukcije na Proletariat. Cankar odkriva to že v liku Maksa, **Kralj**. Maks se razločuje od Ščuke ravno v tem, da ni zmožen enotne, odločne, brezobzirne akcije, ker sluti, kam vodi: v sveto vojno. Maks se predaja domišljiji, lepoti, etiki, sanjam: Humaniteti. Zato je skoraj nujno, da postane žrtev. A je še žrtev Kapitala-Oblasti, Kantorja. Kasneje, ko pride do dejavne in dejanske revolucije, med NOB, postanejo Maksi žrtve komunistov, politično državne (ob)lasti: Kristijan in Bernard žrtvi Komisarja, **Afera**, Sigismund žrtev Menderja in Minskega, stalinističnih političnih policistov, **Dialogi**. Vse do Joba; glej Ruplovega **Joba**.

Cankar podaja proces notranjega diferenciranja v posameznem inteligentu. Maks se še hoče boriti do konca, le da tega ne zmore. Jerman pa se boju – v petem dejanju oz. že na koncu četrtega – že odpove; zavestno pristane na odhod na socialni in politični rob. Medtem ko so liki **Vide** že spočetka na robu in onkraj družbe; ne le v podpodju, ampak že v Smrti, ki naj bi bila večno življenje. To je radikalna milenaristična različica komunizma-(klero)fašizma. Dioniz je lik SSL, ki se sakralizira in reheroizira v imenu **Odrešitve**, ki je fantazma.

Ves ta razvoj je v **Varhu** in **Micki** še zakrit; njegovo bistvo pa razume Prešeren v **Krstu** in z likom Črtomirja. (Kar kasneje radikalno eksplicira Smole v svojem **Krstu** in s svojim – diabolično fašistoidnim – Črtomirjem.) Organogram **VsD ZZ** pokaže s prehodom razdelka **Družba pred rojstvom blata – ideal(izira)na, kmetiška in meščanska** v razdelek **Politično blato** in v razdelek **Družbeno blato** prav prehod med stanjema, ki ju analiziram, med NKNM, ki je avtoidealizacija, in realnim buržujskim kapitalističnim meščanstvom ter kmetstvom; glej tudi Murnikovega **Matajevega Matijo**, povzetega v **VsD Blata 1** v razdelku **Nizkost – realiteta gnojne jame**, tudi Goliev **Bratomor**, povzet v **VsD PdO** v razdelku **Družinska in vaška politika**; enako v Božičevem **Krišu**, glej **VsD** v **BkB I**.

V **Bratomoru** se spopadeta brata Andrej in Aleš, v **Pečatu** Kragulj in Tiger, v **Krišu** Fil in Kregulj; gre za razvito bratomornost. Spopad se odvija po modelu Grozd-Gruden zoper Ščuko ali Kantor zoper Maksa. V tej dobi idealno blagi kulturni lik Serčeta ni več mogoč. Ali pobegne, Gornik, ali ga obtožijo zločina, kot Bernota v **Kralju**. Bernot je neposreden odsev Serčeta. A medtem ko poudarja Smole Serčetovo pozitiviteto – blagost –, ki je nazadnje biološko in etično, socialno in z uspehom nagrajena, kaže Cankar Bernotov neuspeh, polom. Cankar kot marksist trdi, da v razviti dobi bratomornosti oz. državljanske vojne – svete vojne med Buržoazijo in Proletariatom, zatiravci in izkoriščanimi, teroristično oblastjo in etično pozitivnimi uporniki – blaga sredinska serčetovska drža ni več mogoča. Niti Anžetova – Jakova – ne. Kmet ni več avtonomen, kot je še – kasneje – trdil Tavčar v **Cvetju v jeseni**; in Vomberger v **Vrnitvi**.

Kmet se ni znašel v precepu med dvema silama šele v NOB; glej **Lacka in Krefle** ali Ocvirkovo dramo **Mati na pogorišču**. Kmet mora postati ali veleposestnik ali hlapec-delavec (ekspropriirani) že na prehodu stoletij; glej **Amerikance**. Bernot je večji posestnik; pa še to mu ne zadošča, da bi se rešil. Dela napako, ker hoče avtonomijo samozadostne produkcije in srečnega erotičnega zakona, medtem ko terjaja Kapital koncentracijo vseh sil, poleg Posestva tudi politično moč, tj. obvladovanje družbe kot države. Kantor se tega zaveda, zato uspe; enako Župnik. Tudi Maks v perspektivi, da bo postal Komisar, Stari, Sivi, tj. revolucionarji, ki so postali iz vaških pastirčkov, iz otrok vaškega podproletariata partijski voditelji.

6

Kaj sporoča organogram **VsD** v **ZZ** glede usode intelektualcev oz. inteligence? Oglejmo si podrobneje tudi to temo.

Pojdimo po vrsti. Recimo, da so meščani v Jalnovih **Bratih** – povzetih v **VsD** v **ZZ** v razdelku **Politično blato** na drugem mestu, takoj za **Narodovim blagrom** – vsaj deloma tudi intelektualci. Kot obojni bodo še značilnejši za osvetlitev.

Sama Jalnova teza – rešitev – je katoliško kmetiška; je poskus obnove AVS. (Vombergar v **Vrnitvi** izhaja iz Jalna.) Celotna Jalnova trilogija kaže pot od razpadanja AVS – **Dom** – k obnovi AVS, v **Bratih**. To je kasneje tudi ideologija Domobranstva, prej Kreka; glej Krekove drame kot **Tri sestre**, **Cigan – čarovnik** itn. In danes SLS. Jalen skuša v duhu recepcije-razlage Kreka omiliti oz. harmonizirati stanovske razlike na kmetih s tem, da se kmet Tine Tratnik, ki ostane brez sinov, brez tistih, ki bi ga nasledili na kmetiji, odloči za poroko z deklo, z Rezo. Ostala bo hierarhija "premožnega kmeta" nasproti bajtarju, in znotraj družine ter družbe moralno paternalistična v duhu ZKC; vendar naj bi bila čim manjša, predvsem pa ne takšna, da bi izzivala razredno stanovska nasprotja in kot njihovo posledico razredno vojno, kakor jo uči marksizem; glej **Viničarje**, tudi Potrčevo **Kreflovo kmetijo** itn.

To je kmetiška linija **Bratov**. NOBD kaže, da ne vzdrži ne realno socialno historično ne etično. **Mati na pogorišču** je drama, ki uprizori spor znotraj napol kmetiške družine, ki jo mati Peklajeva zavestno oblikuje kot trdno, etično, kot monolitnost naše rod-binske skupnosti. A se Meti Peklajevi načrt ponesreči; družina se sama iz sebe razkroji v dejavne pristaše NOB in Partije, v partizane, v italijansko cipo in v klerofašističnega ovaduha, belogardističnega vojaškega voditelja antikomunizma. Ocvirk direktno odgovarja Jalnu. Trdi, da je rearhaizacija v harmonično družino nemogoča, nerealna; da seže državljanska vojna kot bratomorna – belogardistični brat Tinč ubije pohabljeno sestro Katko – v vsako družino, pa naj je ta v projektu in po vzgoji še tako skladna in čvrsta.

V nasprotju z reidealizacijo AVS pa kaže Jalen na kritičen način mesto, meščanstvo. Tinetov – kmetov – brat dr. Mirko Tratnik, "advokat in narodni prvak", se je odrodil, izrodil. Ni zel kot tak. Vendar pa ga buržoaznost življenja, politizem – je postal liberalski politik? –, strankarstvo, bogastvo korumpirajo, moralno oslabijo, zapletejo v usodne pomote, tako da postane negativen lik. Na koncu drame je kaznovan. Ubijejo mu hčer Jano, sin Branko prestopi v tabor "prekucuhov", tj. revolucionarne levice. Drama se dogaja 1919, v času dogodkov Zaloške ceste, eskalacije priprav na komunistično revolucijo. Branko, ki kot komunist podpisuje razjarjeno revolucionarno množico, je s tem sokriv sestrine smrti, saj pade iz te množice protestnikov strel, ki Jano pokosi. Ko Branko to vidi, se "skesa", se "za zmeraj odpove nasilju". – Ob Tinetovi razredno stanovski spravi – poroki z deklo – utrjuje idejo Harmonične remedievalizirane družbe Brankov izstop iz vrst revolucionarjev.

Tretji moment v izdelavi skladne Družbe je ravnanje umirajoče Jane, ki v "samopozabi žrtve oblubi, da bo molila za srečo Pavla in Zore", to je svoje sestrice in človeka, ki ga sama ljubi. Harmonična krščanska družba je mogoča le na samopozabi, na žrtvi; gre za nujni viktimizem, razumljen kot hoja za Kristusom v duhu tedanje in sploh KC.

Obstoji možnost spreobrnitve celo za Pavla, sina dr. Tratnikove kuharice, torej proletarskega otroka, ki se ljubi s hčerjo kmeta Tineta Tratnika, z Zoro. Pavel je po naravi dober. V začetku noče v boj za neodrešene brate, za slovensko Koroško, ker je bil v svetovni vojni na fronti "težko ranjen"; zato "odklanja orožje", noče "med prostovoljce". Ko pa se med prostovoljce priglasita Tratnikova, bratranca Branko in Tila, Pavel vendar odide v boj, a le z namenom, "da bi varoval mlajše in

neizkušene". Verjetno je, da bo postal krščanski socialist ali socialc: karitativnež, ne revolucionar. To pa je linija, ki Jalu ni tuja. Jalen se med okupacijo ni opredelil za Domobranstvo; vendar pa ga je povojna oblast kaznovala, ker ji ni hotel služiti.

Bratje so poleg tragedije kmetstva, ki se zadnji hip spremeni v rešitev, tudi tragedija študentovstva in vojščaštva. Med prvo svetovno vojno padeta že dva Tinetova sinova, žena mu zaradi tega "umre od žalosti". (Navedki v pričujočem **Komentarju** so iz povzetkov, ne iz dram.) Jalen kaže koroško dogodivščino – "boj za osvoboditev zaslužjenih bratov", "študentje norijo od domoljubnega navdušenja" – kot tragedijo; ni bila le neuspešna, ampak tudi v temelju vprašljiva. Tudi zato Jalen leta 1941 ne more, kot Cajnkar, glej **Za svobodo**, k OF in v NOB. Ne napiše nobene drame, ne v duhu NOBD, ne v duhu SPED. A svoje drže niti ne avtoreflektira, kot jo Mrak v **Maši**. Prestavi se v posebej daljno arhaičnost, v tem ko spesni trilogijo **Bobri**. Ta prestavitev je razumljiva iz nauka, do katerega pride v **Bratih**. Bi pa mogli **Brate** razlagati v bližini krščanskega odpuščanja in usmiljenja, recimo v duhu redovnice Mirjam iz Simčičeve **Zgodaj dopolnjene mladosti**. Jana, ki ne more do Pavla, ne preide v ljubosumje, maščevalnost, zlo do drugega, ampak v odpoved; "išče mir v pobožnosti in misli na samostan"; to pot – v redovništvo – ji prepreči le smrt.

Bratje so na tej ravni kritika vojne, tudi NOB, obrambe slovenske Koroške; kritika entuziazma navdušenih mladih ljudi, študentov in drugih, kajti ne le da so poraženi, njihov vojščaški aktivizem se seli od enobejevskega k razrednemu, s Koroške v mesto, v demonstracije, v revolucionarstvo. Množica se militarizira, "podjetnika Pogačarja hoče obesiti", strelja. Prav to je množica, nad katero je (bil) Cankar v **Blagru** tako navdušen. V **Blagru** sicer razbija šele šipe, meče kamenje, a **Blagor** uprizarja avstrijsko slovensko stvarnost okrog leta 1900, **Bratje** pa svet, kakršen je nastal po štiriletni vojni moriji, pa padcu-razkroju moralnih vrednot, po najhujšem pretresu slovensko avstrijske družbe vse od Napoleonovih vojn oz. točneje od turških vojn. Jalen izhaja iz izkušenj, ki jih Cankar še ni imel; ni mogel imeti. Prav te izkušnje pa so povzročile, da upornik ni mogel ostati demonstrirajoči Ščuka ali prosvetno društvo organizirajoči Maks oz. Jerman. Na prvo svetovno vojno – na blaznost fevdalcev in buržujev, ki so spravili v smrt milijone –, je bilo revolucionarju primerno odgovorjati z radikalizacijo pravičniškega nasilja.

Golouhova **Kriza** kaže, kaj so kapitalisti počeli z delavci v 20-ih letih. Kaj je bila prva svetovna vojna, uprizarja Majcen v **Dedičih nebeškega kraljestva**, v **Apokalipsi**: pekel. Leninizem je peklenski – in obenem idealiziran – dejavni odmev na to peklensko akcijo fevdalcev in buržujev, ki jo je ZHC podprla, jo idealizirala, vsaj na začetku vojne. Krek začne spodbijati upravičenost svetovne vojne šele na njenem koncu, v drami **Ob vojski**, 1918; na začetku vojne je uradna ZHC enako militaristična, agresivna, ekspanzivna, zopersrbska, nacionalistična, kot avstrijski dvor in klerikalna politika SLS.

Jalen pokaže v **Bratih** nesamostojnost intelektualcev. Ali služijo kot hlapci avstrijsko vojsko in sodelujejo v imperialistični vojni; ali so navdušeni – v duhu NOB – za koroško ekspedicijo in so poraženi ter demoralizirani; ali pa se umaknejo v samostan in na kmete, v konstrukt AVS. Jalen ni intelektualec kot tak, čeprav naredi močno avtokritiko, ne le ARF. Vendar seže ta AK le tako daleč, da dramatik odkloni določene zanj napačne socialno politično moralne izbire, nato pa se vrne v obnovo Harmonije, za katero predpostavlja, da je sama na sebi trdna,

trajna, edina sposobna nositi človeštvo: AVS. To ponovi Papež v **Svetinji**, že prej Vombergar v **Vrnitvi**.

Ostane še tema in problem meščanstva, kapitalizma. V **Bratih** nadaljuje Jalen zgodbo-analizo iz **Srenje**; od tam je tudi lik podjetnika Pogačarja. Pogačar je sicer Slovenec, a kot kapitalist sodeluje z vsakim, ki mu omogoča zvečevanje Kapitala. Tako tudi z Nemcem oz. nemčurjem – izdajavcem – inženirjem Grosom. Temu na Pogačarjevo prigovarjanje priskrbi "dovoljenje, da bo lahko neovirano prehajal preko fronte", ravno dr. Tratnik, ta narodni prvak, državni politik. Skaže pa se, da je prav Gros "pripeljal na položaje" na Koroškem sovražnike, Nemce. "Pod krogami" teh pade dr. Tratnikov nečak Tila.

Poanta je jasna: kapitalizem je nadvladalen, zoperčloveški. Rešitev je edino v redukciji družbe iz meščansko kapitalistične na kmetiško. Ne na fevdalno v pomenu, da bi se obnovili tudi fevdalni odnosi med plemiči in kmeti-tlačani (ljudstvom). Fevdalci naj odpadejo; enako kot kapitalistični meščani. Ostaneta naj le NL – AVS – in ljudska KC. Podobno misli Jalen tudi v **Srenji**, le da tu dopusti tudi narodni in socialni kapitalizem v Krekovem duhu, korporativni, združniški, ljudski.

Socialni konflikt razreši Jalen torej drugače kot Cankar v **Blagru**, medtem ko v **Varhu** socialnega konflikta sploh še ni, v **Micki** pa le s fevdalci. Naslov razdelka **Politično blato** je upravičen. Oba, Cankar in Jalen, kažeta blato in celo zločin Politike, ki je meščansko buržoazna, kapitalistično zoperljudska. S tem je upravičen tudi naslov druge razprave v pričujoči knjigi, v **BII**, drugega povzetka **VsD** oz. njegovega organograma: **Blato kot zapeljevanje in zločin**.

V **Blagru** Grozd-Gruden s strankarsko političnimi proglasi in organizacijo zapeljujeta NL, enako kot v **Bratih** dr. Tratnik, vendar pa **Bratje** dodajo temu še nekaj novega: politično zapeljevanje ne pripelje le v blato; povzroči zločin, smrt lahkovernih, naivnih mladih ljudi, Tile itn. Smrt Jane, ki jo povzročijo revolucionarji, je z Jalnovega gledišča prej posledica akcije-krivde kapitalističnih buržujev kot izvirnega zla komunistov. Tu vidimo, da Jalen ni bil antikomunist v duhu Javornikovega ali Rozmanovega (glej dramo **Obsodili so Kristusa**) Domobranstva. Do obeh krivd je skoraj v ekvidistanci. Razkriva, da je komunistična revolucija mimetičen odsev kapitalistične buržujske akcije; da sta torej obe napačni. To je tudi Mrakovo stališče, glej **Mašo**, **Revolucijsko tetralogijo**, **Marata**.

Povzetku **Bratov** sledi povzetek **Mokrodolcev**. **Mokrodolci** kažejo, da pride do bratomornosti in državljanske vojne v vojnih razmerah; v mirnih razmerah se vse zaustavlja v korupciji in civilnem terorju. Nauk je jassen: za revolucijo leta 1917 v Rusiji oz. za poizkuse revolucije leta 1918 in 1919 v Sloveniji-Jugoslaviji je kriva predvsem fevdalsko buržoazna oblast, ki je skušala v imenu ene države ali skupine razširiti svojo moč, tržišče, vpliv na druge; pač vojna med Angleži, Nemci, Rusi itn. Isto se dogodi konec 30-ih let, ko na še radikalnejši način terja razširitev svoje oblasti skupina držav, imenovana (antikominternska) Os: Nemčija, Italija, Japonska. Če ne bi ta izzivala, slovenska Partija ne bi imela velikih šans za revolucijo. Še manj bi jih imela, če bi se ognila gospodarski krizi, uprizorjeni v **Krizi**, in bi postopoma v duhu socialne demokracije dvigovala ljudem življenjski standard. To je strategija zahodnega kapitalizma v Evropi po drugi svetovni vojni.

Položaj-svet **Bratov** se na Slovenskem obnovi šele leta 1941, le da na radikalno spremenjen način, saj v državi ne vladajo več Slovenci oz. Jugoslovani, ampak tujci, Nemci in Italijani, inženir Gros, gozdar Kulmer, **Na Pologu**, blokfirer Vilčnik, **Lacko in Krefli**, fašisti iz **Kajna**; tudi Angel, če se je (bi) rešil iz požara.

Zdaj NOB ni več ekspedicija s Kranjskega in Štajerskega na Koroško, kjer živi narodnostno mešano prebivalstvo, ampak je razmerje med okupatorjem in okupirancem jasno. S tem, da se je Partija postavila na čelo NOB, prav v tej točki pa so zatajile meščanske stranke z ZKC vred, je dobil slovenski upor vse drugačno moč kot leta 1919: postal je vseslovenski, vseljudski. Glede na realiteto slovenske družbe med obema vojnama, ki jo je kritično osvetljevala tudi dramatika katoliških dramatikov, tudi Jalnova, glej **Srenjo** in **Brate**, Leskovčeva, glej **Jurija Plevnarja**, Remčeva, glej **Magdo** itn., je bilo razumljivo, da se je NL uprlo tako okupatorjem kot tistim, ki so z okupatorjem sodelovali, da bi ohranili svojo – s stališča **Bratov**, **Plevnarja**, **Magde**, torej s stališča etičnega in krščanskega civilizma – vprašljivo oblast. Takšne podobe ne kaže le partijska dramatika, Zupan v **Stvari** in **Rojstvu**, ampak celo katoliški duhovniki a la Cajnkar v drami **Za svobodo**; tudi hči liberalskih velikih meščanov Mira Pucova, glej **Svet brez sovraštva** in **Ogenj in pepel**; tudi katoličan Kocbek, glej **Večer pod Hmeljnikom**.

Likvidacija buržujev kot izkoriščevalcev NLa in narodnih izdajalcev, Praprotnika, glej **Revolucijo**, v kateri je omenjen ta pod nadomestnim imenom, črnoroka Sava, ki je sin liberalskega političnega voditelja, **Ogenj**, Natlačena, glej Partljičevo dramo **Justifikacija**, itn. se pokažejo v drugačni luči kot anonimni streli iz množice, ki ubijejo nedolžno Jano, glej **Brate**. S stališča SPED, ki brani predvojno politično strankarsko oblast in o sodelovanju z okupatorjem molči, so seveda te nove revolucionarne likvidacije najhujši zločini; glej **Napad**, **Razval**, **Mladost** itn. S stališča NOBD so ravno nasprotno: največje možne herojske akcije, idealitete, Špelca, **Svet**, Matjaž, **Ura**, itn. So vzori za pravo življenje. Presoja nekega dogodka se razcepi na dvoje, na vizuri, ki sta nezdružljivi in nepomirljivi; kar je z enega vidika zločin, je z drugega zasluga in vrednost kot takšna.

SPD spodbije to dvojno – v sebi ekskluzivnostno – logiko in aksiologijo. To stori že Mrak v **Maši**; konča pa Snaj v **GiM. Mokrodolci** takšno medvojno logiko pripravljajo, v tem ko kažejo absolutno negativnost strankarsko politične in ekonomske kapitalistične oblasti med obema vojnama. Ni še zločinska, ker ni vojnega stanja. A si je – z gledišča NOB(D) – zlahka predstavljati, da bodo Majnik, Kogej itn. ravnali enako kot predsednik Tojan, ki je "pridobitnik", in dr. Belič, ki je "odvetnik in politik", **Ogenj**: kot okupatorjevi sodelavci, kot organizatorji Bele garde in Domobranstva.

1996

KOMENTAR h KOMENTARJU I

1

Kar k razpravi **Ob vsebinah dram knjige Zbogom zvezde** – k temu **Karju** pišem pravkar še en-dodatni Kar, Kar na kvadrat (kratiki za razpravi naj bosta: za prvo **KZZ**, za drugo **KhK**) – začnjam z ugotovitvijo, da sklepam PPniz (podpodniz) **Blagor blata (BB)**. Podatek ni čisto točen. V Org(anogram)u, ki je objavljen na koncu vsake knjige **RSD**, tudi pričujoče, **Gnile vode** (Pniz **DSPÉ 9**), je pod rubriko **BkB** in podrubriko **Blato=Zlato** dan Dgč razpored dram, ki sodijo v okvir teme-eksistenciala **Blato**. Gre za 3 Pnize. Prvi je naslovljen **Blato** v ožjem pomenu. Sestavljata ga dve knjigi: 1. **Blato**, 1995 (400 strani), 2. **Zbogom zvezde**, 1996 (v malem tisku 360 strani, knjiga je dejansko po obsegu dvojna). **Zbogom zvezde (ZZ)** je za **KZZ** (in s tem za **KhK**) najvažnejša, referenčna.

Drugi Pniz je naslovljen **Blagor blata (BB)**. Obsega 3 knjige: 1. **Rdeči brat**, 1996, 2. **Rdeče zlata zgodovina**, 1996, in 3. **Bratovski objem blata**, 1997. Tretji Pniz je naslovljen: **Blato v izviru in izteku**; obsega 2 knjigi: 1. **Premagovanje blata**, 1997, 2. **Križ čez blato**, 1997. Vseh teh 7 knjig v okviru **Blata** in na temo Blata je izšlo med leti 1995 in 97. S tem pa tema Blata ni izčrpana, le prenesel sem jo v druge Pnize-knjige. Blato in Blodnja sta zame Tem-osrednji temi, eksistenciala. Kasneje sem Blato pisal-razumel kot Strš (kanal, Blak, čreva), Blodnjo kot Stš. (Vmes med obema je Ktš.)

Politika kot enakopravna temu **Blatu** in **Blodnji** je poskus, kako Blato premagati, urediti, dati v oklepaj, a znotraj TSa; tudi kako z Blodnjo manipulirati, da ne bi postala Vizija. V dveh Pnizih okvira **Politika** alias **Oblast** (1. Pniz **Politika**, 2. **Trije despotje**) so izšle 4 knjige, v štirih Pnizih okvira **Blodnja** (alias **Vizija**) 8 knjig. Okvir **Blodnja-Vizija** že po naslovu kaže, da gre za Not dvojnost, za napetost med blodnjo in vizijo, vizija celo prevladuje, medtem ko tega za okvir **Oblast-Politika** ne moremo reči, oboje je prav za prav isto. V okviru **Blodnja-Vizija** je le en Pniz namenjen **Blodnji**, tako je tudi naslovljen, eden je nevtralen, dva pa bolj viziji. Prvi od teh je naslovljen **Majanova dramatika 1** in **2**, drugi **Od bratovstva k bratomoru** v ožjem pomenu besede, tretji **Nastajanje SAPO**. Ta mi postaja zadnje čase najvažnejši. Medtem ko so vse ostale omenjene knjige **BkB** v širšem pomenu (ne kot knjiga, ampak kot korpus, ki obsega že 19 izišlih knjig, izšle že pred časom), nastaja Pniz **Nast SAPO** prav zdaj. Če Čl ne postane –

postaja – SAPO (BSAPOEV), je tudi njegova Vizija prazna, s tem blodnja; šele kot SAPO jo more čvrsto nositi, razumeti, udejanjati.

V **Majcnovi dramatiki** sem iskal predvsem pobožno Rlg vizijo, recimo v liku **Bogarja** Meha, v nasprotju z blodnjavimi liki ZD in IvSvetD, glej 3 knjige Pniza **Blodnja**: 1. **Blodnja** v ožjem pomenu (ime **Blodnja** nastopa kar v treh pomenih-funkcijah), 2. **Človek in nič**, 3. **Rabelj-žrtev**. Napačni par rabelj-žrtev (nazadnje sem ga apliciral tudi na Puča 1958 in 1964) v Pnizu **Nast** preusmerjam k pravemu cilju. V prvih dveh knjigah Pniza **Nast** (1. **Detelova dramatika**, 2. **Hinavstvo in cinizem**) analiziram predvsem drame, v katerih se SAPO še ne more razviti, v naslednjih – dve sta pred izidom (**Družinska žrtev**, **Starši in otroci**), pa obravnavam drame, ki problem že zavestno tematizirajo. S tema dvema knjigama bo knjig iz **BkB** (v širšem pomenu) 21. (KasO: **DnŽr** in **StOt** sta medtem že izšli.)

Bravcu, ki pozna **RSD-DgZn**, naj še sporočim, da so vsi trije korpusi v širšem **BkB** analogni trem arhetipom THM-kroga: **Blato-Zlato** Ožldi, **Oblast-Politika** Dč(ema), **Blodnja-Vizija** Dv(ojnikom). Ožld je komprimirano blato; oblast pomeni ls rešitve v medsebojnih sporih (od PrepDč do EDč); Dv arhetip je kot Sim dejansko blodnja. V točki-perspektivi vizije prebija blodnjavost; tu se vse odpira Dti.

Omejil sem se na **BkB**, ker se v **KZZ** nanašam le na **Blato** (ki ga seveda brez Politike in Blodnje ne moremo razumeti). **Nast** raziskuje, kako na ustrezen način ven iz Blata in Oblasti. Pniz **DSPE** sodi v 3. korpus, v **SkB**, pod skupni naslov : **(S)KC** ali "H KolDč".

Ta Kar pišem tudi zato, da si bo bravec mogel predstavljati, kako premišljeno HKD je komponirana **RSD**, čeprav je res, da se včasih ključna gesla podvajajo; do tega pride, ker nastaja kompozicija **RSD** polagoma, tudi sam jo razume(va)m šele v teku dela-procesa. Kompozicijo in imenovanja-naslavljanja sproti RR. A zmerom povem, kaj kdaj spremenim. Tudi zato toliko RR Karjev.

Imenskih kazal ne delam več; za to nimam ne časa ne financ ne sodelavcev.

KhK kompozicijsko ustreza **KZZ** razpravi analogno, kot sem to storil med razpravama **SIŽV** in **Kar k SIŽV**. Šestim poglavjem **KZZ I** ustreza 6 poglavij **KhK I**.

Prehajam h Karju 2. poglavja **KZZ**.

2

Tema **KZZ** je spet Rlg tipa: problematiziranje NeČi začetkov-virov, vrta Eden, Koma itn. Temo sem kasneje še razvijal. Glede na THM-krog ni začetka, vsaka točka kroga je lahko začetek. Sta pa začetek in vir samoumevna pojma – izhodišči – IdMa kot RPe. Resnica RP(remice) je ravno nasprotna od Krš in Kom predstav. Na začetku RP kot arhemodela Ožlde sta AgrEkzld in njena maska IdeaHarld. Paradiž-praKom je takšna maska, ne pa resnični izvir. Zato je vračanje v izvir regres v obnavljanje AgrEkzld. To se lepo vidi v KatDSD: bolj ko se vrača k FKC (ReSlom), bolj jemlje svojo akcijskost kot samoumevno idealiteto; ne zaveda se (in noče priznati), da je agresivno ekspanzivna. THM-ŠHM povsem RR dozdašnje predstave o Čl temelju-viru-naravi. Tudi zato je **RSD** tako težko dostopna: preveč je zunaj znanih Konv predstav.

Psihiatri kot kleriki LDPM nastopajo še v marsikateri SD. Recimo v Božičevi **Špk**. V Jovanovičevi **Vojaški skrivnosti** so psihiatri spojeni z Vojaki-oficirji. Ti dve drami sta izvirni, medtem ko epigon Flosar manipulira s kurantnim motivom, glej dramo **Kaj pa Leonardo?** Bo MatZup, od katerega sem toliko pričakoval, le boljši Flosar (Flauzar, tj. mož, ki dramatizira flavze-floskule)?

Nadaljujem s Krito Krša. Kasneje jo še zaostrim.

Šele razmišljanje o nič, kakršno podajam v **KZZ**, mi je omogočilo, da sem ustrezno povezal bit, nič in Dt. Šele tako sem lahko razumel Blodnjo, glej knjigo **Človek in nič**, 1997 (analiza **Potohodca**), in Blato, naredil **Križ čez blato**, naslov knjige, in vstopil v **Nast**, ki pomeni Nast BSAPOEV. Dolgotrajen proces RR, ki je obenem preOsm Konvsamoumevnih ldpredpostavk; teh se je najteže znebiti.

Obenem pa sem šele s takšnim razmišljanjem, ki ga objavljam – ne le – v **KZZ**, mogel najti ustrezno gledišče za oceno-razumevanje samega pojma izhodišče-vir-začetek oz. za vsebinsko dojetje tega začetka. Šele zdaj sem mogel napisati knjigi iz Pniza **Začetki SD (ZSD)**, glej kompleks **(S)Db** znotraj **SkB**. Knjigi iz Pniza **ZSD** sta naslovljeni: 1. **Zlo in s(i)la kot izvor**, 1999, in 2. **Greh in iskanje kot izvor**, 2002. Prva obravnava Lin(hart)ovi drami **Love** in **Mat**, Devovega **Belina** in **DrabPas**, druga **BS** in Trubarjev **Malkat**. Šele zdaj sem mogel doumeti problematičnost **BS**, ki veljajo sicer v SLZ kot samoumevna Poz veličina; brati **Malkat** ne le kot prvo Sl knjigo, torej kot čudež Narkule, ampak kot grozljiv regres v FKc, kot Refe. (KasO: Včeraj je izšel prvi zvezek Trubarjevih **Zbranih del**, v njih **Malkat**. Spet bodo vsi trobili o Slovu, nihče ne bo Krit bral vsebine **Malkata**; Ncl v spoju s filologizmom.) Bolj ko radikaliziram kako misel v eni točki, bolj se mi odpira HKD svet, več Raz točk se spreminja (jih lahko RR) pod novim vidikom. Dognanja se ne sumirajo kot v IdMu, ampak eno omogoča nov vidik drugega oz. celo odkritje, da je nekaj tam, kjer prej ni bilo nič, kjer nisem videl nič, kjer SLZ ni videla nič (problema). Le micelijsko načelo-praksa sprotnega prodiranja v vse strani (ki je Agrēkzld kot RR v RazReše) omogoča ne le širšo mrežo pojmovanja, ampak luknje v mreži, ki se iz lukenj kot PzM RR v okna k Dti.

Libci so po 1990 dvojni: na eni strani se utemeljujejo na izviru, na NKNMešu (ta vidik sem ES preučil v Pnizu **ČD**), na drugi pa v nastajajoči LDPM; ta se uveljavlja že od sredne 60-let kot RMg-ludizem. Oba vidika se kombinirata. V točki NKNMeša se stikajo Libci in Kani, le da ti NKNM reducirajo na Km, kar gre, saj to počnejo že same ČD; recimo Ogrinec NKNM v **LjDa** s Km kot AVS v **Meji**. Tudi Vilhar NKNM rokodelcev (Bleiweisovega **Boba**) s Km v **Pošteni deklici**. Micelij deluje povsod. Anln mora paziti, da Pos momente izolira kot Ožldo, sicer zamisel ni pregledna, vse bi padlo v Inf.

Vomb v **Vodi** kritizira AVS kot PsAVS, v **Vrnitvi** pa poišče njeno pristnost, Dn, utemeljeno na Kršu. Celotna SPED utemeljuje Poz SDb na spoju NKNM Krš tipa (pod vodstvom KČe, **Napad**) in Km-AVS Krš tipa, **Razval**.

V knjigi **Blato** sem analiziral šele tri ČD: **LjDa**, **Bob** in **Deklico**; v razdelku **VsD** pod naslovom: **Pot navzgor (malomeščanske in druge iluzije)**. Kasneje, v Pnizu **ČD**, sem se še enkrat lotil teh treh dram, s še bolj ES analizo, dodal pa jim ES analize deset in več ostalih ČD, tako da je moje poznavanje ČD – NKNMeša – zdaj kar precejšnje. Pniz **ČD** sem začel objavljati 2001.

V **KZZ** nisem točen, tudi sam popuščam Konvpredsodkom. Niti Vombova **Vrnitev** niti ČD ne kažejo Ideaslike AVSi, kot trdim. ES podrobna analiza ČD mi je razkrila, da je bilo NKNM skoz ČD že nemalo stvarno, v določenih točkah-segmentih že

RealD. Srebrin v **LjDa** se obnaša skoz večino drame kot Neg despot, oba nasprotnika – TekmDč – v **Meji**, Križ in Kraž, sta strastna PrepDč, sta v SZSL. V Lendovškovi ČD **Kteri bo?** je večina Km fantov bedakov. V Vilharjevi ponašitvi **To sem bil jaz!** so Km prefriganci, poželjivci, zavistneži. Moja sodba mora postati bolj HKD. ČD-NKNM predpostavlja, da se da NegKmMeš ustrezno popraviti, zboljšati, narediti iz nravno vprašljivih skoraj idealne ljudi. NKNM veruje v Čl IdeaHarKld, a to stanje je treba kot Noštvo šele doseči, z nravno, umno Db-osebno akcijo; tej služi ČD kot Kul Db praksa. NKNM meni, da sta Km in Meš (MM) v bistvu Poz, torej po Stri celo IdeaKld, le v Ėmp praksi še ne. Za NKNM sta Km-Meš ustrezno izhodišče, a kot ideja-vodnica, kot udejanjajoči se cilj-vrednota, ne še kot dejstvo. Tako popravljena (RR) moja sodba iz **KZZ** pa ustreza. Resnična je torej le deloma. Za njeno neresničnost – več kot nepreciznost – je kriva moja Reda; Reda pa je eno od glavnih sredstev IdMa. Bravec vidi, da delam – kar pošteno – ARF in AK.

Glede na povedano velja isto tudi za oceno Vombove **Vrnitve**. AVS v nji Ėmp ni idealna; v Jeričini Dni je zavladal Peter s Hin lažjo, poleg tega je zločinec. Dn pride do svojega Idea-bitnega lika šele skoz določeno prakso, pri Vombu s pomočjo samega boga kot Vsemogočnega Kaznovalca, ki Petra pokonča, NeČi žrtvi Janku pa vrne mesto Gosa v Dni. Goliev **Bratomor** zaostri Krito KmAVSi, doda ji Rad Krito Župnika (KC) kot tistega, ki Prikr Hine, njihovega predstavnika bigotnega pokvarjenca-morivca Aleša. V **Vrnitvi** Katbog rešuje, v **Bratomoru** Katbog (bog KCe) sodeluje pri zločin(stv)u. Andrej kot Poz lik **Bratomora** zastopa izvirno bistvo pravega Čl(oštv)a. V tej točki pa tudi Golia idealizira, temelji na Ideazačetnem stanju, na HumČlu, ki bi bil prelep, če ga ne bi deformiralo Katokolje, egoizem, polaščevalnost, pohlep, pristranost in ostale Neg poteze, ki jih KC dopušča in forsira. **Bratomor** je na liniji AnKata.

Ko sem v **KZZ** pisal o tem in NKNM utemeljeval na PogKrš bogu, sem izhajal iz SvetMeša, ki je nastajalo v kalvinizmu, v dissenterskih sektah v Ameriki, na Nizozemskem, tam, kjer se je Meš najbolj razvijalo. SMeš nastaja mnogo kasneje; nekaj v koncu 18-Stola, **MicMat**, zares polno pa šele po ustavnih reformah v 60-letih 19-Stola. ĖS analizira **MicMata** in večine ČD ne potrdi slike, prenešene iz Angkolonij, kasnejših ZDA. Lin v **Micki** sicer pristane na AVS, a je do nje tudi Krit; do zagovednega Anžeta (glej njegov priimek: Hudoba, v zadnji kranjski uprizoritvi **Micke** je Vito Taufer spet odlično razumel **Micko**!); tudi do Zaplu, Hedu, korupciji odprte Micke. Še dlje gre Lin v **Matu**. Mat ne potrebuje kot temelj nobenega Kršboga, zaupa le v svoje Nv moči, zvitost, um. Je vitalen lik NKNMeša, tj. n(a)ravnega, niti ne Kul(tur)nega.

Ne v **LjDa**, **Meji**, **Bobu**, **VV**, **Županu**, **Svojih**, **Strasti** itn. ni Katboga. Ker je SMeš zapoznelo, je že posledica Razsva, Liba, Huma. Lin izhaja iz Razsva, iz enciklopedistov, kot Beaumarchaisov **Figaro**, predloga za **Mata**. Razsv je zavestno AnKrš, Lin se ne da cerkveno pokopati. NKNM v ČD sicer precej skriva svojo AnKC opredelitev, ne bi bila objavljiva (le **LTugo** jo poda, a za ceno prepovedi uprizarjanja, vendar **Tuga** ne sodita v ČD), vendar jo ponuja v sami PSti. Ni čudno, da je šla Il. Refe zoper ČD, glej KrekD, **Lucijo** itn. Namesto Katboga ima SNKNM v ČD za boga Nvo, ki pa je Strno nravna; ker je tudi umska, tvori skupaj z nrvnostjo vprašljivo sintezo; ne bo dolgo vzdržala. RealD na PrS, predvsem pa CanD, jo razhajka.

Spet AK. Sem pred dilemo: ali prečrtati, kar sem napisal v **KZZ** zmotnega, ali pa to objaviti, da se vidi, kako sem tudi sam (bil in bom, čeprav ta hip ne vem

kje) samoumeven, Konvnapačen. Karji so kot RR popravki prejšnjih zmot in pomot. **RSD** ni podarjanje St Kruuuha, kot bi želeli KatGent ideologi, ampak je podoba procesa, ki je eno samo nenehno Strno RR-RR-RR v brezkrainost.

Varha ponovno ES analiziram v Pnizu **ČD. Mata** v Pnizu **ZSD 1**.

Sicer mi ni žal, da sem namenil PetanoviD celo knjigo, **Pravico do oblasti**. Vendar, danes tega ne bi več storil. Tudi v Petana sem veliko preveč investiral. Rad bi, da bi bil, kar sem si želel, a ni bil. Njegov Pot se je pokazal kot bistveno manjši. Tu je glavni vzrok, da se je predal Mašču, nemočnemu zagrenjenemu Pspolitizmu. Kar pišem o njegovih dramah, drži, a je pomen, ki mu ga dajem, prevelik. Res pa je, da sem vse to spoznal po tem, ko sem pisal o Pet(anovi)D; tudi ponesrečeni Polik (fanatične DSD) je postal šele kasneje. Mojo razlago svoje dramatike je sprejel s popolnim nerazumevanjem. Misli je, da bom njegov famulus Pibernikus, kritik, ki ga hvali, tržno plasira. Razkril se je kot povrhen in površen Čl. Še eno moje razočaranje v nizu mnogih. (KasO: Sinoči sem ga opazoval na TeVe. Praznujejo se Dnevi knjige. Praznujejo? Kje pa! Vse služi trženju. Med stojnicami se ponujajo glavni tržniki, iz vseh Gene in grup: Kovič, Zajc, Šalamun, Osajnik. Dajejo intervjuje. Petana zanima le promocija in imidž: kako z lit večeri čim več iztržiti. Ne, z javnim SKŽ nočem imeti nobenega opravka.)

Monografska knjiga o SPED, o kateri govorim v **KZZ**, da še ni izšla, je izšla kmalu po tem, ko sem bil napisal **KZZ**, 1997; pod naslovom **SV (Sveta vojna)**. Nato sem več PD iz **SV** analiziral še enkrat in ES podrobno, glej ves niz **DSPE**, ki dosega v pričujoči knjigi številko 9; 4 nadaljnje knjige pa so že deloma napisane.

Filipčičeve drame **Veselja dom** sem se lotil ES podrobno v knjigi **StOt**, Šelove **St sarmatske krvi** v knjigi **DaSD**. Glej tudi pripadajoče MSI.

JAnt (Jovanovićevo **Antigono**) v **KZZ** razlagam mnogo preveč po vtisu, ki sem ga dobil iz uprizoritve v Drami SNG – najbrž je bila to najboljša režija Hočevarc – , ne pa iz branja knjige. Ko sem dramo kasneje pozorno preanaliziral, sem ugotovil, da je v nji bistveno več RMg momentov (LDPM) kot Trage. Bm med Eteoklom in Polinejkom je podan kot TeVe nastop ipd. Jov(anovič) je izredno odprt in nadarjen, kar naprej obeta, da bo dosegel-napisal tisto tapravo, pa kar naprej razočara, vsaj mene. Nekaj v njem manjka; najbrž moč vere v (po)IsDti. Ne more se upreti vabi imidža, Užu v nastopaštvu. JovD je obet, ne realizacija. Se pa zna Jov plasirati. Ravno nasprotno kot Dovjak; ta je nesposoben avtopromocije v DabDbi, a čist v predajanju IsuDti. D(ovj)akov **Pipin Mali** je čudovit odgovor na **JAnt**.

3

Ko pišem o Gentu **Tugov** in **Zetov**, imam prav, **Zoran** pa je bistveno bolj zamotana – HKD – drama. Kmalu po razpravi **KZZ** sem se lotil ES analize **Zorana**, odkril, da je bil za svoj čas prav neverjetna ARF-AK, glej mojo knjigo **Upornik-človekoljub**, 1997. Razpravo-knjigo sem napisal poleti 1997. Komaj verjamem, da sem večino svojih knjig o **RSD**, ki so najvišja stopnja mojega dela in **RSD**, napisal od 1996 naprej!

Dr. Janko Kremen, zdravnik-sokol v Milčinskega Kodi **Brat Sokol**, v kateri se obnavlja ČD, je bistveno bolj klen, kremenit – glej priimek, ki je Simb – od Serčeta,

Varh. Moramo govoriti o aktivizaciji **SMeša**. Serče ni le srčen, ampak tudi serast, pretrpen. Malo manj dejavno-zdravski je dr. Slavec iz **Svojih. Brata Sokola** ES podrobno analiziram v knjigi **Premagovanje blata**, 1997; naslov razprave je Tip: **Dve utemeljitvi n(a)ravnega in socialnega zdravja**; ob **Sokolu** obravnavam tudi Krekovo Kodo **Tri sestre**. Pazim, da bi zaobsegel čim več Raz PSt-opcij: ob poudarjeno lib-sokolski tudi poudarjeno Kl-orlovsko.

Poudarjam začetno Poz-Ideazhodišče. A tako, da se vidi: to izhodišče šele nastaja, naredijo ga Poz ljudje s svojim trdom, npravnostjo, umom. Dr. Kremen si ne osvoji neveste kar tako, le po Nvi, čeprav ima seveda pravo Nvo. Osvoji jo, ker je zdrav Slc, deloven zdravnik, zgleden telovadec. Či ni telovadec po rojstvu, čeprav je po rojstvu lahko sposobnejši in manj sposoben, pokvečen in krepek. Iz sebe šele nekaj naredi, z vsakodneвно vadbo. Ideastanje nastaja, ker Km marljivo delajo, zdravniki in pravniki uspešno študirajo. Doktor prava in/ali medicine ne postaneš kar tako. To se vidi iz Kos-Cestnikove **Strasti**, glej lik zapitega študenta Černeta. Iz tega ne bo nič, iz Poz Toneta pravi Slc. V tem pomenu so ČD npravno-ideološke agitke. Kot NOBD.

Kristanovo **Zvestobo** sem ES podrobno analiziral v knjigi **Paternalizem in emancipacija (PiE)**, 1998, glej Pniz **Duhovniki, meščani, delavci 2**. V 3. knjigi tega Pniza se začne nova etapa **RSD**: z objavo razprave **RSD-modeli**. Ta razprava je prelomna, omogoča tudi GR, s tem risanje MSI in MSk.

O Torkarjevi **Veliki preizkušnji (Prz)** pišem ES podrobno dvakrat, obakrat v Pnizu **Morala je amoral (M=A)**, **2** in **5**, letnici izida knjig 1998 in 2000. Naslova razprav: **Krivda brez krivde** in **Taščica pod nojem**. Naslova knjig sta: 1. **Taščica=noj**, 2. **Taščica pod nojem**.

Verjamem, da normalen bravec ni mogel in ne more prebaviti takšne količine knjig in informacij, analiz in zvez, objavljenih – tudi napisanih – v tako kratkem-zgoščenem času. Sem zato kriv, ker me žene in hrani vizija?

Navajam, kje se nahajajo ES analize PD, omenjenih v **KZZ**. Obravnavam Cajnkarkjevo NOBD **Za svobodo**, Zupanov **Punt** in Klopčičevo **Mati**, tudi **Težko uro**, **BSSsvet (Svet brez sovraštva)**, **Rojstvo** in **Maternity row** (Dušovo dramo sem omenjal malo prej) v **MD (Majnovi dramatik)** **2**, obe 1992. Terjam nemogoče: brati vso dozdaj izšlo **RSD** micelijsko skupaj, hkrati.

Zupanovo NOBD agitko-skeč ES analiziram v Pnizu **ČD 2**, posebni naslov knjige **Krepost**.

Muckova **Imena igre**, njihovo **Predigro (Prgr)**, ES obravnavam v **ZSD 2**, Filipčičeve **Ujetnike svobode v MD**. Z opozarjanjem na to, kje objavljam ES analize PD, hočem poudariti, da so moje sodbe o PD nemalo utemeljene, ne približne (Konvpoenostavljene) kot pri večini TradLZgarjev, ki o SD skoraj nimajo pojma. Pa še meni se zgodi, da presojam netočno, površno, samoumevno, nezadostno, ker se še premalo poglobim v PD. Poglobim se, kolikor določen hip zmorem. Osvajanje novih pomenov-analiz je naporen posel, opravljam ga sistematično. Vednost o SD bom zvečeval in zboljševal, dokler bom mogel misliti-pisati. Dolgo ne več. Zdaj sem si sicer nekoliko opomogel, a nisem prepričan, da bo trajalo. Me je zimski pekel preveč izčrpal. Včeraj mi je bilo na sprehodu čez Gradišče spet pri srcu slabo, moral sem počivati, vzeti angised (nitroglicerín). Danes si ne upam ven, tudi dežuje. Ponoči sem komaj kaj spal. Dlje ko delam, bolj se mi ostri-poglablja um (ARF), bolj sem buden, več spoznam, a za ceno nespečnosti, s tem slabosti do bruhanja. Vse ima svojo ceno; a t(akšn)e slabosti imajo smisel-opravičilo-upravičilo.

O Kreftovih **Celjskih grofih** sem napisal lani za Gled list Celjskega Gleda esej.

Lahovo dramo **Noč na Hmeljniku** sem ES analiziral v knjigi **SD-20**.

Razvoj – tudi RP – od **Micke-Varha** do **Noči** je obenem HKD proces: diferenciacija. S tem tudi vse večji – bolj razmnožen, mrežast – micelij. RP ni le Redpremica, ampak pluralna mreža, odprta – vse bolj – na vse strani, s tem tudi nazaj, na stran. Nastaja (THM) krog. To nastajanje kažem ES konkretno: na primerih iz SD. Le tako je lahko Zn ustrezna. Sicer se RR v visokomerne monolitne sodbe, ki Prikr za njimi stoječe Ideolzamisli. Kar ima TradSLZ, ko sodi o **RSD**, za slabost, imam jaz za prednost. Kako naj se torej najdeva? Tudi ni treba, da bi se našla! **RSD** je moj svet, zame je mnogo pomembnejši – edino pomemben – od sveta UZni. Naj je napisana-objavljena UZn še toliko tisočev knjig, jo je pač pisalo tisoč UZnikov, **RSD** jih odvaga. Moja samozavest? Gotovo! Kako pa bi vzdržal ta trajni, Strni pritisk name – vsak kritik doda kako malenkost, skupaj so tesen pokrov, katerega namen je zadušiti me, vzeti mi SA –, če ne bi gojil vere vase? Zanič linčarjev – "zarotnikov", zarota je Strna, namenjena vsakomur, ki hoče izstopiti iz KldHleva – mi le pomaga biti bolj sproščen.

Odločitev in **Kajna** ES obravnavam v **ZZ**, **Odločitev** tudi v Pnizu **PrSD 1**, naslov knjige **Krivda in sanja**. Večkrat obravnavam isto PD v več Raz knjigah-zvezah in na ES način. Omenjam pa PD v Raz zvezah na (deset)tisoče mestih. Ta mesta bo imenoval in naštel – povedal – le računalnik. Nisem mislec Ožld tipa, zato ne Monideolog, ne govorec dokončnih sodb, pišoč Spomenik. Čeprav znam biti tudi to; a sem to čim manjkrat, zavedam se nevarnosti tega početja.

Mikelnove **Mor-pol. Gubca** ES analiziram v **MD**; **Na svidenje** in **Spomenik** v **ZZ**, **Brate** v **SD-20**, **Zaklade** v knjigi **Drama, gledališče in družba**, o **Mokrodolcih** in **Krapih** pa bo govor prav v **KZZ**.

Wudlerjevo dramo **Oskar prihaja** ES analiziram v **ZZ**, istega avtorja **Perpetuum mobile** v knjigi **Besede in dogodek**, Lužanove **Srebrne nitke** v knjigi **Od igre do telesa**.

Partljičjevo dramo **Pečat** ES analiziram v knjigi **Bkß I. Karneval** in **Samorastneže** v **Blatu 1**, vse Petanove drame pa v **Pravici do oblasti**.

V 2. poglavju **KZZ** opozarjam na sistematično zavestno kompozicijo **VsD** v **ZZ** in drugih knjigah; na sporočilo, ki sledi iz te kompozicije. Na zavestni stroj **RSD**.

4

Problem reda (RKPLEL) v **RSD** kot navzočnost celo GR tematiziram NDM. Problema se zavedam, smer mojega razmišljanja v **KZZ** je prava. Izdelal sem lik lukenj, ki nastajajo med PnM Idami, te luknje naj bi vodile k Dti kot okna. Ne kaos ne kozmos nista pravšnji sredstvi za Is Dti; le tisto, kar je vmes med njima in onkraj njiju. Če ves svet kot kaos RR v RKPLEL oblike (najbolj v **GR**, v MSI-MSk), se jasneje vidi, kje iskati. Tema katedrale itn.

Anonimusova drama **Za križ in svobodo** se mi zdi enako – izjemno – važna (instruktivna) kot Debevčev **Liberalizem (Žid)**. Še neobravnavanih dram v SD je več, kot jih bom zmogel obravnavati. Danes – je 2h ponoči – me spet grabi črna žalost, krči mi niso pustili spati, razmišljam o Sm kot odrešitvi iz premučnega Ža.

Dobivam sicer lepa pisma, imam več Prilov, kot bi bilo glede na mojo napadalnost pričakovati, a nobeno pismo (nobeno razmerje) ni takšno, da bi me motiviralo za obstoj. Le delo, ki mi je spet steklo in je ustvarjalno, me drži nad vodo. A me vse bolj utruja, počitka si skoraj ne privoščim, vsak hip, ko ne delam, doživljam kot svojo ničvrednost. Posebej pa me obremenjuje, ker tudi Ala boleha. Bo morala na Golnik? Ne bi bilo bolje, da skočiva skupaj v kako kraško jamo? Ne v **Empedoklov** ognjenik. V nobeno Mag rešitev ne verjamem. Ž se začne z obetom, konča kot gnusna burka, v umazani in sramotni neblogljenosti. Zaenkrat telesa, jutri tudi duha. Smem (po)čakati na t(akšn)o sramoto? (KasO: Zadnje dni se počutim – celo bistveno – bolje. Sosed gozdar Jože mi je dal 50 divjih kostanjev, Ala jih je zašila v platneno vrečko, 8 dni jih moram imeti ponoči ob nogah, pa mi bodo krči prešli. Sosedu Jožetu so, pa je imel zelo hude. Me bodo rešili padarji? Dva dni – dve noči – se že kuriram po novem, zdi se mi, da mi gre na bolje. Želja verjeti v uspeh ali stvarno izboljšanje?)

Kako naj bom vesel, ko popravljam – pripravljam za tisk – **KZZ**, v tej razpravi pa artikuliram svoja dognanja, svoja Ž izkustva, rečimo analize, kako-da Neg liki v SPD izhajajo iz Poz, celo iz Canovih osrednjih, iz Ščuke in Kalandra! Zavedam se, kaj je ostalo v SPD – v SIŽ – namesto Ščuk in Kalandrov, Križanov (**Zasad**) in Junakov (**Vst**): banalni idioti, kakršne uprizarja SPD od Rudolfa do Fileta, glej tudi zadnje njune – in njihove – drame, **Župnika**, **Na možganih**. Če niso idioti, so pa pokvarjenci (Žursti), kakršni so liki MatZupD. (V MatZupD se Žursti slikajo skoz Žursta, na robu med cinizmom in merkantilnostjo.) Dokler sem bil v KC, sem bil res srečen, omogočila mi je – v tem je njena največja sleparskost! –, da sem občudoval SardD, se Not ldn z NeČi liki **Neste** in **Selskega angela**. Le Čl odločitev za laž mu omogoča ljubeznivost čustev. KC ponuja, kar je najbolj zaželeno. Zato bo morda res Ve(čna).

Part(ljič) v **Ateju** (ES ga obravnavam v knjigi **Drama, gledališče in družba**, posebej pa v **GR 4**, v **Zgodbi o AD**) ni nič drugega kot olajšan, nezahteven, lumSlovu prirejen blagi Katnauk vserezumevanja. Od zahtevne KC do Part nezahtevnega popustljivega HumLiba je le padec, le zmanjšanje moči in uma; naj bi bila to rešitev? Isto, a še dlje od brezpogojne terjatve, ki jo je zastavljal kot pogoj za Ž Mrak; vzel sem jo od njega, zaradi nje živim. A obenem padam pod pezo njene zahtevnosti-odgovornosti, saj vidim, da je vse, kar počnem, en sam – resda strahoten, a skoraj prazen – napor. Razumljivo, da veljam za zoprnega bedaka, saj od ljudi terjam-pričakujem nekaj, česar sploh – Strno – niso zmožni dati.

Nisem torej tudi jaz Mučitelj, SM despot? Ko sem bil blag Kan (igral sem ga in živel, bil v obojem, dve EV), so me zasmehovali, bil sem jim prenizek. Ko sem moralističen vzgojnik, me sovražijo, ker jih preganjam, a se mi enako posmehujejo, ker vedo, da V(logo) le igram, da ni nujna; da se da preživeti ugodneje. Celo ubogi Tauf me more gledati pomilovalno. Celo to, kar počne on – da vrti telefon ženičici in si vrta s prstom v rit –, je manj abotno in perverzno od tega, kar delam jaz. Ni čudno, da razumem, kaj je PervPld-PervDč; treba mi je le pogledati vase.

Sinoči so bila nova Trenja; a oddaje Pop TeVe nisem gledal, nisem si upal. Bal sem se, da me bo podrla: tema mučenja otrok in pedofilije je zame tako grozljiva, da izgubljam ob njej še tisti minimum More, ki mi je še ostal. Odprem TeVe, pa poslušam do neba vpijoče budalosti. Včeraj Močnika – rečimo mu Močilar –, ki je hujskal zoper NATO v slogu najnižjih Stl demagogov. Če hočete v NATO, hočete, da bo v stavbi nasproti vašemu stanovanju depot za atomske odpadke, silos

atomskega orožja!? Kaj se general Bin Morović res pripravlja postati novi SI Quisling? Mu je Sadam res obljubil mesto Prezidenta Slje, če bo zmagala Os Dobrega, pakt med edinimi poštenimi Vodlji, Sadamom, Lukašenkom, Kim-Ir-Sungom, Mugabejem, Šešljem? Morović kot Rupnik, Bin Močilar in Ibn PePKo kot njegova svetovalca, v vlogi Kocipra in Jeločnika 1944?

Me takšna Ira še veseli? Je zadnje, kar mi priskrbi malo radosti v tem pretemnem svetu? Res? Ni tudi to ničesno: posmehovati se SZSL tepcem, kot sta Močilar-PePKo, mrziti barabe, kot so Ibn More? Moro ali More? En sam SM. Ni Žan More dejansko osrednji lik ne le SD? **Macbeth** je blaga duša v primerjavi z Moretom ali dr. Lohom, dva mučivca v dveh maskah, kot Prt in Dmb. St trojica Mora-Močilar-PePKo je njuna karikatura. V Traggrozljivem svetu sem še mogel živeti, v grotesknem RMg nočem več. Hvala, **Župnik Molotov**, ne grem se več.

Part je danes spreten Polik, Petan karikatura, ki se premika po dveh ali po štirih, živi le od zagrenjenosti in – retoričnega – Sša. In med takšnimi ljudmi naj živim? Je mogoče reči, da živim na **Karnevalu**? Ni to **Vendarle pekel**?

Še nekaj besed o kompleksu **Oblast-Politika**. Kot sem v **KZZ** že omenil, je sestavljen iz dveh Pnizov, iz **Politike** in **Treh despotov**. Oba Pniza bi lahko bila en sam. V **KZZ** govorim o enem samem, le da še ne upoštevam 4. knjige v kompleksu oz. druge v **Treh despotih**; naslovljena je **Grof Tahi, škof Hren**. Izšla je istega leta kot **Aleks**, 1997, obe iz **Politike** pa 1995. Knjiga o **Termopilah** bi bila torej 5. v kompleksu.

Kar sem nameraval odgovoriti VKavč(ič)u, sem zapisal v petih knjigah Pniza **M=A**, kot odgovor Torkarju. S tem pa ne pravim, da sem z VKavčem opravil. Na ES analizo **Termopil** se že dolgo pripravljam, naj bi bila ena Tem, saj so **Termopile**, to vse bolj mislim, edinstveno pomembne kot prekretnica NOBD-Kom vere v takorekoč Abs relativizem-cinizem-skepticizem. **Termopile** so – čeprav naknadno napisane – utemeljitev cinično KrimRce RMg sveta. Morda so Anteza **Židu-Liberalizmu**, njegova do kraja pokvarjena resnica. FiID, kot sta **Figarova svatba** in **Bakchantke**, ta vrh Heda in spoznanja Či Krimbistva, temeljita na **Term(opil)ah**.

Ko bravec spremlja ta(kšna) moja razmišljanja, lahko šele vidi bistveno razliko med TradSLZ in mojo DgZn. TradSLZ je imela še visoke Ideje, vse do Paternuja, ki je po svoje vrh Klasike ali klasicizma. V Poževi SLZ – glej zadnjo **SI književnost** – pa Klasforma-ideja razpade v nešteto fragmentov brez smisla, povezave, duha, vse je le še ena sama zbirka ničevosti. Pož v nobeni drami ne vidi ničesar, kar bi bilo vredno obstoja; tega pa se niti ne zaveda, brska in preklada kot kura pesek v že do kraja prebrskanem peskovniku. SD v tej Poževi recepciji ni nič, ampak – samoPrik – ničes. Ni niti UZn, ampak koščki-odpadki UZni, ki so izgubili zadnjo sled Uma, so le še Konta.

In to je objavljeno pod egido mojega kolega akademika Zadra. (In pokojnega Pogačnika, mir mu bodi!) Razumem Ropa in Bramorja, da pravita: je res treba to – tak odvečen ničes – financirati? Ne bi bil bolje uporabljen – bolje stran vržen – denar, če bi ga namenili Požu namensko, da bi si podaljšal hrbtenico, ali Môru, da bi si kupil peskovnik in se v njem igral generala in SV zoper Hudiča Bušmana? Močilarju, da bi si nasproti ZDA ambasadi sezidal lutkovno Gled in v njem razstreljeval vlake, ki prevažajo smrtonosno orožje? Pa saj se vse to že dogaja! V teater ne hodim, ker je ves svet – ZahÉvra – postal teater! Le da gnusen in neumen teater. Kako naj se Požu smejim, če pa je en sam kupček zmešanih smeti?

Kdo je torej bolj zmešan, Pož ali jaz? Kajti prav Poža – in VKavča – sem povabil v Dia, z njima v Pnizu izmenjeval stališča! Vanju sem investiral, kot da bi bil Pož Aleksander Veliki, Kavč pa Škof Hren! Ni **RSD** – vsaj (edino?) s te strani – ena sama pomota, SSL, dokaz Čl kaosa?

Po svoje je Ptja – kot ZKS – okrog 1990 Posn Zupanov napotek iz **Aleksandra praznih rok (AleksPR)**. Odrekla se je despotski Tradi Tita, KaKija in Popita, se vrnila k momentom Tovarišije, tako Kutjan kot že ata Nara Janezon Stanolnik; iz strašnega Brkača Stalina je naredil (RR) **Brkonjo Čeljjustnika**, pač v duhu dobrodušnega psihiatra Magajne. Zato je mogla DSL, ki se utemeljuje na NOB-Nclu (gospa SH), včleniti v DSL Koc(bek)a; isto je storil PePKo. To je dokaz, da je bila v LRvi (ne le v NOB) močna prisotnost pristne Tovarišije; **Rojstvo** je pristen dokument. Tovariškost NOB-LR je bila tolikšna, da je – čeprav le začasno – prepričala celo takšnega skeptika, kot je bil Vodušek, napisal je NOBD **Žene ob grobu**; so lepa drama, ES jo analiziram v knjigi **NSS(L)**.

Treba je povedati resnico: Petan je bil eden zadnjih, ki je prešaltal od ludizma in etizma (oboje je Inf) k AnKu; to je storil skoz Krito dahavskih procesov itn. Ta vidik je udejanjila MGG že 1960, **Dialogi**, moj PriSo Branko Hofman v začetku 70-let, **Noč do jutra**. Ne mislim, da je (bil) Petan pokvarjen. Le vidi zgolj skoz očala Zeitgeista, mode-trenda; kar prevlada v okolju, to je zanj odločilno. Za Ionesca se je vnel v Parizu sredi 50-let, ker je ugotovil, da je absurdizem Svettrend. Ker Ptja tedaj na to še ni bila pripravljena, je Petana stisnilo v primežu med ludizmom in Stlom, med kladivom in nakovalom. A se je kmalu znašel. Vse je tako olajšal, da je postalo življivo in nepomembno. Zato je Petanov zapor prava groteska, čeprav hkrati Traga: TragaKoda. Če komu, ni pritikal njemu. Absurd, ki ga je Posn, ga je lopnil po buči, se mu dokazal na kar se da neprijetno neposreden način. Ker se Petan ves čas ni znašel, še danes se ne, je najprej vse eskiviral, vse Posn, se vsemu prilagajal, nazadnje pa našel najslabšo možnost, za katero sam misli, da je pri njem prva in edina iskrena-pristna: AnK. Tudi je, a kot karikatura. – Jaz morda tega ne bi dognal, če se ne bi tudi Petanu (PetD) odznotraj pristno približal, kot sem se PožD in VKavčD. Vsi trije so jaz. AK. Sem tudi švigašvaga, prazen ništrc in umazan ropotač.

Zavedam se, da objavljam **KZZ** v sklopu Pniza **DSPE**, v sklopu analiz(e) VombD. Površni bravec se bo vprašal: kaj pa imajo skupnega **AleksPR** in **Razval, Terme** in **Napad**? Imajo. Kažem, kaj se dogaja v SPE – v povojni SIZ –, ne pa v SPE(D). SPE(D) – kot tudi ne SKS ne DSD – ni zmožna ARF-AK, kot jo dajeta Zup-VKavč. Ostajata le pri napad(anj)u Sža, pri razkrinkovanju zla, ki je pri drugem – tudi Dr(ugem) –, ne pri meni-NSS. Kar kažem, ima svoj smisel: šele skoz ARF-AK (skoz ARFDč) more priti Čl k IsDču, k IsDti. Torej so faze in drame kot **AleksPR** in **Terme** pogoj za (po)IsDti, pa naj se zdi ta trditev še tako nemogoča, če beremo **Terme** same na sebi. PožD je v celoti epigonska; Pož na diletantski način Posn Zeitgeist, tokove v okolju; **Tahi** itn. so v svojem pretiravanju brez mere in okusa Tip ponesrečene drame, Pož je najbližji Kodru, glej **Pavlino**. Pož je **Čmokavzar** (Makaronka **Ušprna**). Pa vendar se tudi v PožD – v **Škofu Hrenu** – kaže odsev AK dogajanja, ki ga je vodila MGG. Medtem ko SPED niti do tega – do požiranja (poziranja?) – ne pride.

Moje predvidevanje je bilo točno: Danovolevičarski radikalizem se je razvil iz VKavčevega cinizma; če ne bi bilo tako, ne bi bilo mogoče razumeti, da je postal načelni in praktični diabolik (sodomist itn.) Morolich, zagovornik SM odnosov med

ljudmi, Vodja-Predstavnik AnGlob-AnKap-AnZDA fronte (in sadamist). Ne bi se čudil, da bi se mu VKavč priključil. Kūč ne, Kūč je zvest mehki liniji ZKS, zvezi s SoD. Bogve kje je Pož. Sicer me ne zanima, a naj uganjujem. Ne, nikjer ni. Pož je le tam, kjer je njegov miniPvt interes. Nisem še srečal Čla, ki bi imel manj posluha za obče (za Ideje, za bit, kaj šele za Dt) kot Pož. Pož je, kar se mu zdi tisti hip oportuno, kar mu narekuje Pvt užaljenost. Če bo odkril, da je Ink za NATO, bo on zoper. Bi pa bil za NATO, če bi mu NATO kupil tank, s katerim bi se prevažal po lji in vabil nedoletnice v zakon. Ko sem – z naklonjenostjo, bedak! – pisal o **Tahiju**, se nisem zavedal, da se Pož ldn z grofom; da bi rad bil kot on; da zabavlja zaradi razlogov, znanih iz basni o kislem grozdju. Pož je užival, ko je opisoval grozodejstva, ki jih je počel straaašni Tahi. Videl se je, kako jih počne on. Požu je Lita nadomestno Ž. Ves pohlepen je po Žu, ker ga ne more začutiti kot pristno, vse mu odteka iz dlani, roke mu ostajajo prazne. Zupan je vse pofukal, jaz nekaj deklet, Pož pa kavsa fantazme.

VKavč se Polangažira, ker je strastnejša figura, Pož se ne, ker je tudi njegova strast izmišljena, popir. Pož po nesreči podaja nič kot resnico; nič se ne zaveda. Je nič, ki ne ve, da je nič. Medtem ko je VKavč ciničen furbo. Pož je opica na njegovi rami.

To so paradoksi micelija, PervDč dogajanja: recimo, da sta Zajc in VKavč v marsičem ld, kot MimDč. Zanju – posebno za zajčka – je ta ugotovitev strašna žalitev. Od začetka sta se sovražila, oba znata sovražiti, sta predstavnika lumKm dna, ki je živelo in še danes živi predvsem iz zavisti, jeze, Sša. (To čutim odznotraj, tudi sam sem tak, NDM.) Oba sta iz Prt Dn, le da se je Zajc kmalu obrnil zoper oblast, v tem je (vsaj bil) poštenjši in čistejši od VKavča; VKavč pa kot da je bil pokvarjen značaj že od malega: sodeloval je s tistim, ki mu je dajal kruha, vendar ga je obenem sovražil, glej podlo bistvo VKavčeve zbirke novel **Stebri družbe**. Tudi danes sta si moža Sža: Zajc načeluje enemu odseku DSD, VKavč enemu odseku DSL. V **RSD** (v **KZZ**) kažem, to mi omogoča DgZn (THM-krog), kako sta si Zajc-VKavč ld. Vsebinska ideologija ne odloča; odloča pomenska forma. To pomensko formo artikuliram s THM-ŠHM oz. s (sss)modeli(ranjem). V **GR**, z **GR**.

Dodatne komentarje, o katerih v **KZZ** napovedujem, da jih bom opravil v zadnji knjigi **ObDb**, sem opravil v Pnizu **DaSD**, glej knjigo **Olje**. Nekaj načrtujem, nato pa marsikaj od tega RR, tudi tako, da prenašam razprave iz ene zveze v drugo.

5

Prihajam do grozljivih sklepov. Nekoč sem Žurste Zanič(eval), ker so bili hlapci Ptjoblasti. Nato sem jih – vsaj deloma – cenil, ker so pomagali (okrog 1990) to oblast podreti, jo izvotliti od znotraj, skoraj vsi so ji prej pripadali, Slilnik je bil le najbolj viden-glasen-vsiljiv med njimi. Sem pa že hitro čutil, da je v stvari nekaj narobe. Danes ugotavljam, da so bili Žursti kot hlapci Ptje morda manj Neg, kot so danes, ko so – postajajo – PsSAPO! Tedaj so vsaj izvajali neko Idejo, bila je sicer napačna, a je izražala neko objektivno DbZg stopnjo; danes pa so le še v službi sebe kot Pvtponudnikov na trgu, ki ponujajo ... kaj? Resnico? Kje pa! Vtis, imidž, uspeh. Ob tem še slabše reči: svojo Pvt nezadovoljstvo, pri kom bolj Prikr (pri kaki

Peskači), pri kom diletantsko vidno (pri PopTeVe Pucju-Pocarju, Mihaelu Plemenitašu). Kot da je Strno nujna težnja DaŽurstov, da vnašajo v svet kaos, SM odnose, prav za prav tisto, kar je na naivno butast način ponujal Pož v **Tahiju**, bil zato z dramo neuspešen medtem ko je ista PSt v SDbi, v DaSiZi, v Dajavnosti, ki je bila nekoč pravnoKul srčika Slova (glej od ČD do **Blagra** in še naprej do **Kongresa**, tu se je zadeva nehala), le še negacija in karikatura same sebe. Govorim filozofsko in etično: ne le učinek, ampak najbrž tudi sam – čeprav večinoma nezaveden, vsi Žursti se maskirajo-alibizirajo – namen DaŽurstva je Ktz (kaotizacija, kaotizem) in to SM tipa. Tudi infantilna destabilizacija vsega. LDPM je SM PSt. **Ameriški psiho** je Tem resnica LDPM. Ta roman (film je slabši) je sijajen, ker odkriva-govori resnico, medtem ko Žursti (in njihovi ideologi PePKi, Môre in Močilari) Prikr resnico; eni služijo na ta račun, ti so bolj nesramni-cinični, Bine Môra, drugi rešujejo-zdravijo svoje Pvt psihiatrične probleme, PePKo, Močilar.

Premalo je reči, da je DaSjavnost Neg; še bolj narobe je reči, da je takšna, ker vlada v nji Kontinuiteta; to so bedne blodnje DSD Šelov. Dajavnost – do neke mere kot javnost v ZDA, v Zahčvri – je po Stri AD s pomočjo mešanja, Zapla, fantaziranja, mučenja, Uža v delanju Infe. Vseeno, ali so Žursti le ali Detipa, ali za Kpl ali za regres v NeČi izvir-izhodišče prave biti, Koma, paradiža Eden, o čemer govorim v tem **KZZ**. Vsi regresi Ideoltpa so maske. Nobena maska pa ne more Prikr dejstva, da je IdČl po bistvu Zločinec in Hin, ki skriva svoje Zločinstvo. Skriva ga tako, da sistematično in načrtno preprečuje RazRese (ena od Rc te RazRese sta tudi **RSD** in DgZn), da vnaša v zavest ljudi toliko DvSim potvorb, da ubogi IdČl ne more drugega, kot da popusti pritisku okolja. Če ne popusti, ga linčarji likvidirajo, tako ali Dgč.

Sem eden redkih, ki se jim upira oz. ogiba; to se mi posreči, ker je v meni veliko njih(ovega); sem furbo, AgrEkzPld, ubijavec. Le da se jaz tega – nemalo – zavedam, a to obračam v drugo smer: pristajam celo na AD in jo skoz AK preOsm v ARF. Sem močen in trd, zato me ne morejo podreti, niti poškodovati me, le gnus proizvajajo v meni. To pa ne s svojo voljo, ampak zaradi svojega obstoja. Ko jih gledam in poslušam, se mi iz prsi trgajo kriki: O Maaati, zakaj si me rodila v ta(kšen) svet? O OOOče, zakaj si me zaplodil v ta(kšen) svet?! Sam sebi se posmehujem, a to ne pomaga. Ne zabava me več. (KasO: zdaj bravec laže razume, zakaj sem pred nekaj dnevi iz javnosti izstopil. Bravec?)

Hočem torej reči, da je Db, v katero se je razvilo najnaprednejše Čloštvo – LDPM –, verjetno najslabša od vseh. A ker omogoča Makmero resnice, je obenem najboljša. Maske, ki si jih nadevajo IdeolŽursti, so tenke; celo udbovski Polkovnik Moré je imel močnejšo – bolj pristno – masko od Ibn Môre(Witza). Bila je €, ne le V. Kaj je Môra(tor) drugega kot gnusno-ničvredna V? Je €, a njegova € je tako tenka, da je K-nič(es). Zato jo napolnjuje s SM projekti. **Ameriški psiho**. Bi ga znal spraviti v dramo edino Muck?

Ko navajam-opisujem neprimerne like iz SD, ko kažem, v čem in zakaj so neprimerni in ne morejo postati zgledi DaČlu, ki si želi izstopiti iz podrejenosti zmedi in danosti, raziskujem tudi zase, na PvtEkP nivoju. Pos like preučujem od znotraj in Rad – globoko, kolikor morem –, da bi odkril Pot, ki je v njih; moja Zn ni UZn, ki je Zun oz. presoja vse glede na Nar ali Razr Ideje. Ves čas presojam glede na cilj, ki ga imenujem enkrat odreševanje (tudi OK), danes Dg, nekoč samouresničevanje (v razpravah v Pers); več imen za isti cilj, ta cilj je vse bolj artikuliran. Mene zanima-privlači SD od znotraj, kot moja usoda in K-milost, kot moja Nota.

RazReše je zame tudi psihoterapija, a ni le to. Je tudi Rlga, Eta, Tija-Fija. Ravno ker – brezmejno – ljubim ljudi, iščem pri njih – v likih SD, ki so zame K-PO – rešitev, smer, vsaj namige, ali pa slepe poti, za katere potem – po opravljenih analizah – vem, da so brezizhodne. Kdor ne razume-bere **RSD** tako, kot jo zdajle predstavljam, ne more razumeti nič. In Pož si je celo verjel, da razume **RSD**, da je prav on poklican tematizirati jo, posredovati jo Kuljavnosti! Kakšno SSL! A tudi kakšno SSL pri meni, da sem se pustil Požu tako dolgo voditi za nos! To se mi je dogajalo, ker stalno verjamem, da so ljudje več, kot so, drugi, kot so.

Sinoči sem gledal na koprski TeVe Medvedov avtoportret in se zgrozil. Ta zavaljeni, napuhjeni, gnili, samoljubni medvedek, ki je ponavljal stoletje znane puhlice, je bil pesnik, ki sem mu pisal **SB** v vrsto pesniških zbirk, ga promoviral! Joj prejoj! Klepetal je o cikličnem mišljenju (CiklMu), kot da se pogovarjava leta 1970! Kje je preživel pretekla tri desetletja? V Kopru, kjer se je posvečal NA jogi in drogi? V kaki ribarnici? V Idriji? Če bi se vsaj zapuščal! A ne, danes je postal primorska specialiteta, na žaru. Ob Tomšu in NA Šavu, ki je major v Bin Morovi St vojski. Kud sam zašo, je tožil neki srbski pesnik. Šantić? Ali Hrški? Preradović? Bože mili, ti se me usmilil!

Razprava **KZZ** je eno samo ls možnosti za Dt, za izstop iz TSa, ki ne bi bil Sm. Danes sem pred istim problemom. Je ta problem sploh rešljiv? Se ga da le reševati – s tem da analiziram, kot v **KZZ** –, ne pa rešiti? Torej le pot in ne dosega cilja? Tako sem mislil že kdaj! Že 20-leten, ko sem prebiral Lao-Tseja, knjižico mi je posodil Primož Kozak, bila je iz Ferdove knjižnice. Seveda danes nisem le pri obnovi taoizma. Pot pomeni zame vse, kar sem prehodil-premisli! minulega več kot pol Stola. Nekaj tega je zapisano tudi v **RSD**.

CanVido sem ES – že drugič – analiziral v knjigi **NaP**; prvič v **CD**, 1976. Pokažem, kako sta si Poljanec in Dioniz MimDč. V umirajočem Poljancu je res oživljajoči Dioniz, a enako je v Dionizu S in v Poljancu vera v Ž-Vst(ajenje). Sta – med sabo – Inf. SIz ju je brala kot sintezo in obet; vse se da RR. Enako se ju da brati kot obup. Mrkideologi so čutili, da je **CanVida** vprašljiva. Zihert se je je ogibal, stavil je na **Blagor** in na **Kralja**, tudi na **Hlapce** do 4-dejanja. Ščuka, Maks, Jerman (do 4. dejanja) skušajo biti Monliki, v duhu Kalandra; prav za prav kandelabra, na katerega so LRevarji v FrancRevi obešali PIK. MrkZihert ni hotel videti v njih, kar razkrivata SPD in moje analize, tudi v **KZZ**.

V Mešku – ne le v njem – sta dve figuri, EV. V **Obsojenih** je – vsaj po eni strani, glej mojo ES analizo drame, knjigo **Med hlapčevstvom in samobitnostjo** – odprt Libu; komaj par let za tem, v **Materi**, pa se Rad obrne zoper Lib, zoper RLH, napiše Rad propagando za Refe. Župnik iz **Matere** skoraj nima zveze s kaplanom Kovačem iz **Obsojenih**. Kaplan skupaj s trgovcem (Dolinarjem) in učiteljem (Selanom) izdeluje LibKrš SDbO, to je nemahničevska linija-platforma v SIz na PrS, medtem ko vrača Župnik (iz **Matere**) FKc, vase zaprto FAVS. Kaplan iz **Obsojenih** bi mogel zaradi svojega DbPol aktivizma postati kvečjemu Kfz ideolog-praktik, nadaljuje ga Križan v **Zasadu**, medtem ko je Župnik iz **Zasada** dedič Župnika iz **Matere**. Tudi v KC je več likov-platfom. A to odkrije šele podrobno ES preučevanje SD.

Nekateri SLZgarji – tudi moji kolegi akademiki – vihajo nos nad mojim zanje čezmernim singularizmom; eden mi očita, da sem z **RSD** naložil toliko skal (kamenja, tu nepotrebnega, odvečnega materiala) na SD, da kupa stoletja ne bo nihče odpeljal (razvozil); SD bo ostala torej pokopana pod mojim nerazumnim

singularizmom. Prav ti LZgarji presoajo SD s povsem stereotipnih gledišč, bodisi kot marksisti ali Nclsti. Iz ene ideologije se selijo v drugo; nekateri, SrKos, celo v ReKat. Kakšen stik naj imam z njimi, razen polemike, polemika pa ne vodi nikamor, razen v Posn istega, v MimDč-EDč? Kaj nas družijo? V čem se lahko v njih – v njihovem SLZu – prepoznam?

V **KZZ** govorim o skoraj HarDbi v **Micki**, o ravnotežju med Razr-slojema Km in Pl. Takšno ravnotežje se kaže s stališča Lin(hart)a, čeprav v tendenci že podrti, nikakor pa ne s stališča NKNMeša v Ncl in AnFP Rci, glej **Tuga** in **Gospoda s Preseka**; pač pa spet v MedvedoviD, glej **Za pravdo**. Levs-Jurč in Skofič (tudi Vrhovec v **Zoranu**) uprizarjajo Tem izravnoteženost, celo nasprotje med Km (Mešem) in FD-Pl; enako in še bolj za njimi marksisti, Kreft v **Puntariji**, Moškrič v **Lovu**. S stališča RLH-Mrk ViSa se je bralo **Micko** kot Krito Pla-Tulpenheima, **Mata** kot Krito Pl-barona Naletela. Skofič je v liku Presekarja skrajno zaostрил Pl Neg poteze, enako Vrhovec v liku grofa Scharfensteina in Župnika, **Zoran**. Blei(weis) je obnavljal **Micko**, to je bil njegov interes-perspektiva Hare med Razr(ed)i, njegov Konslib, medtem ko je Kreft obnavljal **LTuga**. A tudi **Micko**, tik PV, v **Komedijantih**. V tej Kodi se Kreft vrača h Konslibu, s tem utemeljuje Slov iz leta 1990.

Kažem, kako je Lin – v obeh dramah – Not HKD. Prav zato, ker je PSt obeh dram kot Pot HKD, so mogoče – in celo vse legitimne, korektne – tako Raz razlage teh dram. **Micka** je platforma tudi za SHS, **Mat** tudi za Ptjo. Je drama tem boljša, več ko je v nji HKD Pota, ker je v nji uprizarjani Či najbolj SAPOEV?

NKNM se res kaže sebi takšno, kot ga opisujem v **KZZ**: da mu je cilj Kula, Už v Kuli. V **Varhu** je ta vidik res posebej poudarjen; a **Varh** je ponašen – izide – 1840. Medtem ko NKNM v svoji drugi – šele zares pristni – fazi ni tako Harblago. Srebrin v **LjDa** je že močna AgrčkzPld, še bolj njegov izvoljenec Vrednjak. Dr. Snaj le Prikr – tudi sebi – svoj ekspanzionizem, lahko pa ga že slutimo. Enako kot v likih dr. Dragiča v **Vicah**, dr. Milivoja v **Zmagi** itn. RealD pa polno – brez zadržkov – razkrije Agrčkzld naravo Meša, ki ni več ne Kul ne Mor tipa; v njem je Nv le še brezmejno pohlepna. V knjigi **DnŽr** ES analiziram Kvedino dramo **Pica**, logiko Kapa in kapitalistov, Ponikvarja in Zime, boj na trgu, zmage in polome, duševno-nravna spačenja zaradi sodelovanja v tem boju.

Pojavi se problem razmerja med Ido na eni in Poz uporom zli oblasti na drugi strani. Upornik mora najbrž res imeti Ido (predvsem Pldo, a mora biti tudi ud Klde, recimo SNara ali ProlRazra). Upornik je EDč, EDč pa pomeni dve Ožldi – dva brata – v boju med sabo; vsak brat od njiju naj bi bil čim bolj integralna osebnost, Monpolna, torej Ožld. Tudi zato sem – že dolgo – v Kritdistanci do uporništva; in sem 1996 – v knjigi-eseju **Skupinski portret z Dušanom Pirjevcem** – spodbijal Pučevo uporništvo iz let 1958 in 1964. – Tip, da se je prav ta moj vidik pravno uprl JrKosu. Kakšno Hin! Kako more biti ta Kusek ideolog PM?! Kaj sploh razume? Ali pa je tak cinik, da mu je tudi PM maska za Pvt uspeh? Oče in sin sta res vredna drug drugega.

Rešitev je onkraj EDč-MimDč smodela: v (po)IsDti. Kakor koli obrnem, zmerom pridem do svojega ceterum censeo: če ni UnBDra, je vse zaman. V skrajni liniji je bil tudi Pučev – in moj, MGG – upor 1958 in 1964 zaman, napačna pot. Če ne bi jaz že tedaj snoval IsDti, bi bil-(p)ostal le Puč, le KaKi iz 30-ih let.

ES analiza Jalnovih **Bratov** je objavljena v **SD-20**.

Ko sem pisal **KZZ**, še nisem dovolj poznal KrekD. ES podrobno preučevanje KrekD me je poučilo, da podaja-zagovarja Krek vrsto zelo Raz predlogov-prepričanj-platform; Krek je ali zelo širokokotna ali pa zelo izmuzljiva in neverodostojna figura. V **Luciji** povezuje dva zaselka v enotno vas s pristankom na KatPl. V **Sestrah** propagira tezo "Mož je glava", ki je izrazito patriarhalno-mačistična. V **Pravici** se vnema za potujoče rokodelce (PotRoke). V **TKrižu** za SV lokalnega ljuda pod vodstvom preproste Že; v drami ni Poz PIKa. Smer vodi v Fz, niti ne v Kfz; MMB, ki pomaga karizmatični Uršuli, ni posredovana skoz KC. (Dedič tega je Kociper z **Zasadom**, s Križanom.) V dramski pesnitvi o **Leonu XIII.** propagira FKc papeža, v drami o **CiMetu** Slav, Slavapostola. Krek uprizarja in ponuja, kar se mu zdi tisti hip najbolj učinkovito. Krek je Polik in celo Žurst, tako je prilagodljiv, skoraj tržno usmerjen, če razumemo trg kot razmerje med ponudbo in pripravljenostjo na nakupovanje. Tudi zato večkrat kritiziram diletante, ki se imajo za Znike, recimo Juho-Juhca. O Kreku govori ne le nasploh, ampak iz utilitarno propagandnih vidikov, v njem poudari tisto, kar mu trenutno paše, ostalo Zamol ali pa tega sploh ne pozna. Juhič je Tip primer DaKatZni, ki je PsZn.

Ocvirkovo **Mater na pogorišču** ES analiziram v knjigi **NSS(L)**.

Osební kes na osnovi ugriza (pečenja) vesti je Stren model v KMg. Tako se vrne iz luteranstva v KC Urh v Krekovi **Luciji**, ker spozna svojo zmotnost-pokvarjenost. Tako se Not očisti udbovec-zločinec Karel Logar v Kremž(ar)evi SPED **Na pragu**. Polkovnik Igor naredi zaradi muke vesti Sm, **Napad**. Zanimivo, da upoštevata tudi LibD in NOBD podobno pravno Stro, kar kaže na ukoreninjenost Krščte v Slovu. Mirtič naredi Sm zaradi očitkov vesti (seveda predvsem zaradi poloma pričakovanj) v **Rojstvu**, dr. Donat postane iz istega vzroka ilegalski OF heroj, **Operacija**, Kremenšek se v Govekarjevi **Grči** iz prilagodljivega Žursta zaradi osebne vesti RR v poštenjaka itn. Pervest je neodstranljiv element v Slicih. Res neodstranljiv? Ni naloga RMg – LDPM –, da osebno vest odpravi? V ludističniD je tako rekoč ni (več). Tu je točka, kjer Dv-LDPM regredira v živalskost, v AgrEkzldo igrivega tipa, ki ni sposobna za ARF. ARF ni mogoča, če se ne veže z delovanjem Pervesti.

Tudi glede odpovedi sebi sem od 1996 svoje stališče nekoliko RR. Kolikor vodi samopozaba v viktimizem – ta pa izhaja iz FKra kot SŽ –, je regres v SM VIS. Či naj se odpoveduje sebi, askeza ali samoomejevanje je nujno zaradi LdDr, vendar naj iz tega ne dela viktimestične prednosti SŽ(rtve). NDM.

O Jalnovem povojnem zaporu zanimivo piše Kremžar v nedavno objavljenih spominih **Leto brez sonca**. Kako da dežurni Katbiograf Pibernik še ni napisal Jalnovega življenjepisa? Jalen bi ga zaslužil.

France Bučar po svoje kar točno opozarja na analogijo med boji za Koroško 1919 in Daodločitvijo Slcev za oz. zoper NATO. S stališča SNara je bilo cincanje – neodločnost, malenkostnost Lj Polikov, predvsem Tavčarja – v prizadevanju za Koroško katastrofalno, sokrivci so bili za izgubo te pokrajine, vsaj njenega dela. Pacifizem Tale opcije je analogen pacifizmu DSL, čeprav je res, da so imeli 1918 iz Svetvojne vračajoči se vojaki dobre razloge, da prenehajo z vojskovanjem, štiri leta so strahotno trpeli, glej **V kaverni** (in **Doberdob**), medtem ko nimajo DaAnGlobi

nobenega zadevnega izkustva Trpa; nasprotno, hočejo se ludirati, hočejo uživati, Make love not war. Čudno le, da je PePKo na strani AnGlob pacifistov. Edina razlaga zanj je, da je Rad v SZ. Normalen Nclst je za Vojpcijo. Krof Jelić in Stranka mladih pokvarjencev je zoper Vojopredelitve, ker hoče mir, da bi pridobivala, sleparila; ker je presodila, da je večina mladih korumpiranih pacifistov, pa si želi njihove glasove. Bučar ima prav: delni interesi so tem šemam zakrili dejanski interes SNara, SNDže.

Kar kaže Jalen v **Bratih**, je model za Daposkuse AnGlob skrajnih le-militantov; tudi oni razumejo prizadevanje za mir kot sredstvo boja, poulične vojne. (Tudi pri PePKu sta se vojna in mir nerazločljivo zamešala.) Njihova zamisel je anarhični Kom, seveda karikatura Koma, ludističen poulični teater, Roze Rozmana Gled Ane Monro. (Spet zanimivo, da pri tem sodeluje sicer tako povsem neludistični PePKo. Kar ga je, je neverodostojen. Je Rad težnja po MonOžldi in Rad nesposobnost, da bi se poenotil. Gre za njegove Pvt psihične težave-razkroj, ki jih rešuje z blodno Dbakcijo.) Môra pa se SM ludira, v kaosu se počuti kot riba v vodi. V noči lahko sleče hlače vsakomur in ga penetrira v Sim(ulaciji) Koma-Občestva kot neposredne demokracije. PePKo in Môra sta kot Kastor in Polux. Sta Dč, a se nikdar ne srečata. Ali pa se tako, da PePKo Môre ne vidi, ta pa ga buzarira od zadaj, iz noči. PePKo obožuje **Himno noči**. Katere? Je napisal Hölderlin kakšno ali le Schikaneder v **Čarobni piščali**, kjer jo poje Kraljica noči Makaronovičeva, glej **Sen** (oz. **Smrad**) **zelenjavne noči**?

Golouhovo **Krizo** ES analiziram v **SD-20**, Majcnove **Dediče** v **MD**.

KZZ 1 končam z uvodom v Roševe **Mokrodolce**. Tem – Ingoličevim **Krapom** itn. – je posvečen drugi del razprave torej, **KZZ II**. Ob njem bom napisal tudi **KhK II**. V **DSPe 10**.

Marca 2003

RAZPIHAVANJE MEGLE

(ob Kranjčevem **Detektivu Megli**)

1

Pričujočo knjigo **Gnila voda (GniVo)** komponiram z namenom, da bi povezal ES analizo Vombove **Vode** vsaj na dve strani: na analogno dramo iz 30-let in analogno iz SPD; odločil sem se bil za Jožeta Kranjca **Detektiva Meglo**, 1936, in Goljevščkove **Zelena je moja dolina (Dola)**, 1984. **Megla** ima podoben motiv kot **Voda**, a jo je napisal dramatik, ki ni (bil) iz istega Polideoltabora kot Vomb. Vomb je ves čas, od začetka, pripadal Katgibanju, bil v tem že kot mladenič Rad, glej – še neobjavljeni, hranim jih iz Vombove zapuščine – drami **V novi dobi** in **Pod Lutrovim jarmom**, vse iz 1920, Vomb je rojen 1902. MV se je pridružil Dmb gibanju, 1945 je emigriral, živel do Si v SPE, v Argi. Nasprotno pa je Kranjc, rojen 1904, torej iz iste Gene, že od začetka pripadal Talegibanju, bil MV v Prt, prišel mednje s Prekomorci. Po vojni sicer – v nasprotju z Vombom – ni pisal več dram, ni pa niti trdo konfliktiral s Ptjoblastjo, ta ga ni zaprla.

Kranjc se je gibal skoraj na bohemskem klošarskem robu Dbe; nosil še desetletje Prt uniformo, a se potikal v glavnem po bifejih in delal škandale s svojo – po škandalih že PV znano – bohemske tovarišico Tuši Reiner, PV članico Mrakove dramske skupine. Oba z Vombom sta se zapila. Kranjca sem sam videval v neuglednih Pijpoložajih, o Vombu pa so v Argi le šepetali, med SPE vlada glede prekrškov SpoDo velika solidarnost, bolje Zamol in Prikr. Trudijo se, da bi naredila njihova grupa navzven čim bolj SpoDo vtis. Bojim se, da tudi iz biografije Vomba, ki je pa še ni, Vombov sin arhitekt Jure ni dejaven v tej smeri, ne bomo izvedeli kaj prida o bistvu Vombovega Ža v SPE, o morebitnem obupu, ki se ga je loteval.

Vomb PV tega obupa ni kazal, bolj je kazal humoristično žilico kot znani pisec radijskih dram, skečev, Kod, predvsem o Jaki Smodlaki. Recimo, da je prišel na rob bohemstva, s tem da je naredil za glavni lik **Vode** umetnika, slikarja, kiparja, ne Polika, kot Ko(ci)per v **Zasadu** (Križana), ne Kmljud dekle, kot Krek v **TKrižu** (Uršulo), ne zdravega Km, kot Krek v **Sestrah** (Franceta Gabra). V **Megli** Kranjc sicer ne izbere za glavni Poz lik bohema, pač pa LRevarja (Jerneja), enako kot v analogni MorDbagitki **Direktor Čampa**, tu GimnProfa; popravi pa to usmeritev v obeh ostalih svojih dramah, v **Katakombah** in še posebej v **Skednju**. Čeprav bi bilo glede na **Meglo** in **Čampo** pričakovati, Kranjc ne (na)piše NOBD, kot tudi ne

oba najbolj vidna PV Ledramatika, Moškrič in Čufar, da o Kreftu niti ne govorimo. Pišejo pa NOBD avtorji, ki jim PV nihče ne bi tega pripisal, Zupan, Pucova–Miheličeva, Vodušek, Canjkar. Logiki Umeti in Pole se ne pokrivata.

Krita TaSDbe je v **Vodi** in **Megli** sicer nemalo Raz, pa vendar v marsičem podobna, celo ista; v čem, kaj in kako, bom razisk(ov)al v pričujoči ES razpravi o **Megli**. Le in De MorDbKrita prihajata v določenih točkah do istih sklepov, podajata isto ali vsaj sorodno okolje. Pomeni to, da je bilo to okolje res takšno, kot ga slikata obe Kodi? Ali pa da so bila sorodna viziranja tega okolja; to bi bila točnejša ugotovitev. Sorodni torej Raz ViSi. Nekaj je gotovo bilo v objektu, da sta prihajala dva – kmalu na Ž in S sprta, nazadnje celo vojskujoča se – tekmeča do istih–podobnih ugotovitev o njem. Zmerom je mogoča tudi razlaga, da je nastajanje–razvoj ViSov Avt(onomna) zadeva, da se bolj pogajajo med sabo – se celo določajo –, kot pa so pogojeni–določeni od okolja. Tudi to temo bi bilo treba raziskati posebej.

Res je, recimo, da je po strahotnem polomu sistema kot FDbe (stare Avse, s tem PIK) 1918 vdrla MorDbKrita nemalo Rad tipa tudi v KMg. V 20-letih se je zgodila znotraj Katgibanja in KČe skoraj "Reva", takšna, ki je imela nato De in Le nasledke, h KFzu, **Zasad**, in k L(e)Fzu, k NclNOB platformi, Pol povezani s KomPtjo, Cajnkar, tudi **Za svobodo**. Vendar je očitno, da je prišlo do te (Ps)Reve v SKS 20-let zaradi vzrokov v objektivni DbZgi, zaradi izkustev in razmislekov prve Svetvojne, podivjane korupcije v Slji zaradi srbizacije–balkanizacije v 20-letih; ARemec napiše **Kirke**, Bevk **V kaverni**, Majcen **Dediče**. Vsi trije so udje SKS.

Še bolj nenavadna kot podobno–ista MorDb Krita Le in De SD–30 je podobnost med to SD–30 in povojno, recimo z **Dolo**. Ptja zmaga MV z obljubo, da bo svet, ki ga ustvarja, Abs nov, bistveno Dgč od prejšnjega, od PV–KplBrž razrednega. Če poda SPD podobno sliko v zrcalu povojne Dbe, kot jo je SD–30, pomeni, da se je SDb po vojni vrnila k SDbi–30. Najprej po vojni je bila Stltipa, s Krito jo slikajo Majcen v **Revoluciji**, Mrak v **Razsulu**, Kozak v **Dialogih**. Ko Stl brezobzirni–morivski teror popušča, se vrača SDb–30. To se zgodi v 70–ih in še bolj v 80–letih.

Tudi to je vzrok, da se tedaj razvije v SD nekaj, kar je sorodno DbMorKritD(ramatiki) 30–let, začetni že na PrS, tudi v CanD. Najvidnejši v tem sklopu je Part(ljič): še posebej učinkovita v 80–letih Goljevščkova. (Tokrat ne bom pisal Ala, skrajševal jo bom v Goša.) Oba napišeta Kode na motiv UčoProf Ža, Part **Ribe na plitvini**, **Oskubite jastreba**, Goša **Pod Prežernovo glavo**, oba na motiv vaško–trškega Ža, Part **Ščuke**, Goša **Dolo**. Ker sem PartD obravnaval že večkrat in ES, bom v tokratni zvezi ES preučil le **Ribe** (ob **Glavi**), obe v primerjavi s PV SD, s **Čampo** in Trdinove **V provinci**. FKozaka **Prof Klepca**, pisanega na isti motiv, sem že ES preučil, glej knjigo **Drama, gledališče in družba**. Šolske teme naj bi se lotil v **DSPÉ 10**, kjer bosta objavljena druga dva dela razprav **KZZ** in **Karja h KZZ**. (KasO: motiv šolstva bom moral prenesti drugam, celo v drug Pniz, v **DSPÉ** nima kaj početi; ker se mi tako razširja razprava o **Doli**, tudi v **DSPÉ 10** ni prostora za šolsko temo.) Tako bi dopolnil védenje o sorodnih MaPSt PV SD in SPD.

SD tipa **Čampe**, **Megle**, **Dole**, **Glave** sem imenoval Et(Hum). Na eni strani se dotika SeHa, recimo v TorD, glej Kode kot **Revizor 74** in **Revizor 93**, morda tudi v Kranjčevih **Katakombah**, tudi v Partovem **Ateju**. Na drugi strani se dotika ludizma, prehaja iz HMg v RMg; PartD je Strno tako lahkotna, da je blizu če že ne cinizmu pa manipulativizmu, **Pesnikova žena**. MaPSt drame prehajajo ena v drugo, **Jastreb**, **Skedenj**, Čufarjevi **Ščurki**, enako kot ViSi; micelij. Se pa da razločiti, kaj je v kaki

Stri bistveno, kaj akcidentalno. MorDbKritSD že po naslovu izdaja, da gre za pravno ali EtD(ramatiko). Seveda za EtH(um). V SPD 70-ih in 80-let se ne veže na MrkKom VIS, razen pri – od vseh najbolj Pervspačenemu – Toru, ki koketira s Titovo reStl sredi 70-let, v duhu le-te je napisan **Revizor 74**. To je Krita SDbe 70-let z le, enako kot že v **Ponikvarju**, 1948. Tega ni ne pri Partu, še manj – nič – pri Goši.

Je pa v PV-SD. **Megla** je ena najjasnejših Mrkdram PV časa; navajal bom – ne le – Jernejeve izjave v tem pomenu. V **Megli** prehaja EtH kot MorDbKrita v RevH(um), seveda LR tipa. Tega v GošD ni. (Goša kot kratica za priimek, GošD za delo. Prej kdaj sem pisal GoljD. A je GošD bolje; GoljD preveč spominja na Golievo D.) 30-leta živijo iz pričakovanj NSveta, ki ga bo prinesla LR, 80-leta nasprotno: iz pričakovanj nastopa LDbe, ki pa ne bi bila vrnitev stvarne PVSDbe. Kako to doseči? SIŽ-80 se je premalo zavedala tega problema–paradoksa–nasprotja, čeprav jaz nisem bil brez zavesti o tem, tudi ne Goša; a sva zaradi učinkovitosti poenostavljala. Prva naloga SI Kritmisli je bila zmehčati–podreti Ptjo; ostalo se bo delalo po odhodu Ptje. In se tudi je. SDb PV in po 1990 (PoV) sta in nista Raz. Kako, v čem sta eno in drugo, bom skušal odkrivati v pričujoči razpravi. Preprostih LR-Mrk zamisli kot Kranjc in Jern(ej) Goša seveda nima in ne more imeti; Tor (**Revizor 74**, ki ga neutrudni pankritik Tor obnovi v **Revizorju 93**) je poseben primer Strnega malkontenta.

Točneje: Kopriva (Kiva) ni pravi umetnik–kipar, ki bo naredil v Suhem dolu kip Amerikancu–dobrotniku, dejansko sebi; je podjetnik. Njegova umetnina je v tem, da združi sprto vas; spomenik se razkrije kot vodovod. To je bistvena poanta Katideologije: Umet služi Dbi, ta pa je Poz. Služi dobri Dbi, občemu blagru; tudi Kode, tudi **Voda**. V tem se **Voda (Tele)** in Vomb ne razločita bistveno od KrekD, od **Sester**. Umet so humoristične igre, ki ljudi vzgajajo. Komika je tu Forma–Tehnika, namen pa ni Umet, ampak DbMora. Lepo je isto kot Dobro in Pravo in Resnično, nima lastne Nve.

Lastne Nve nima niti pri Kranjcu. **Megla** enako služi PozDbi, popravljanju Dbe, ki je v KplBrži slaba, enako kot v **Blagru**. Razlika med Kranjcem iz **Megle** in Vombom je v tem, da vrača Vomb Dbsvet iz časov pred nastopom Kpla (pred prodorom ALH–HMg), medtem ko za Kranjca tudi ta prejšnja Db – fD, FAVS – ne velja, veruje (kot njegov alter ego in porte parleur Jern) v prihodnji IdeaNSvet. Nekoč, za NKNM v ČD (glej Klodičevo dramo **NSvet**, 1868), je pomenil NSvet KplDbo, zdaj – po realnih izkustvih na Slovenskem – pa je Kpl postal Neg pojav. Klodič je v svoji drugi ČD drami, v **Materinem blagoslovu** (glej moje ES analize obeh dram v Pnizu **PrSD**, knjigo **Nebo=pekel**) združil Kpl in ReFe–KC. Kranjc – Mrkdrža od CanD, od **Kralja** naprej – ugotavlja, da sta oba Neg. Torej je edina mogoča rešitev le v (celo Abs) Prihodnosti, to pa more udejanjiti le LR.

Vomb se kot ud SKS – kot ideolog TaKC – zavzema za podjetnike, če so Kattipa, če so Dobrotniki; vrednota karitativnosti, solidarnosti, pomoči, ki jo daje Mo(go)čni revnim, Umni neumnim, sposobni nesposobnim. Kiva – Prelesnik – drži vse niti v rokah, je Dobri mogočnik, ki deluje izozad. Ne tako Jern v **Megli**. Jerna Dž (PP) preganja, ker je – skoraj gotovo organiziran – Komst (član Ptje), vsekakor Rlevar. Oblast ga išče, ker je razdeljeval Komletake s pozivanjem na zrušitev sistema. Je–bo kaznovan, odsedel bo vsaj 3 mesce. Jern bo sicer delal dobro Dbi (SPD spodbija tudi to resnico), a šele kasneje oz. z aktom upora–LReve. Dobro v KomVISu ni več karitativnost, ampak rušenje oblasti. Tudi ne le tekma–igra dveh

elit-klik: Gr zoper Gr, Klci zoper Libce in vice versa, kot v **Blagru**. Za Mrk sta eliti-kliki le MimDč; odtod Canova domislica, da se priimka Vodljev obeh skupin začneta z Gr: Grozd–Gruden. Kociper doda v **Zasadu** še tretji Gr: Grduna. Vsebinsko: Gruden je Grdun. Grozd je tisti, ki bo MV sejal grozo: Praprotnik–Hacin in Maček–More.

Če gre le za menjavo Klcev in Libcev, je vseeno, kdo je na oblasti; oblastniki drugega reda se stalno prilagajajo novi vrhovni eliti-kliki. To kaže tudi **Megla**: kako uskočijo od prejšnje oblastn(išk)e stranke k novi, na volitvah 1935 pa 1938 itn. (Glej že **Hlapce** in **Grčo**; v tej – manj znani – se Učo Komar piše Prof Hlepuh.)

Nazadnje se – natančno po Mrkanalizi – strnejo v enotno fronto, najprej v Konsulti 1941, nato v Dmbvojski–gibanju; v **Rojstvu** Klc Žalc in Libec Mirtič. Jern je – naj bi bil, Kranjc in Jern verjameta temu – Abs Alt(ernativ)a dozdejšnji RazrDbi. SPD pokaže, da ni; da je bil tudi ta projekt – na njem je temeljila LR – privid, SSL. Oblast KomPtje postane po 1945 (PoV) še bolj nasilna, kot je bila PV oblast Kilibcev. Ptja muči in ubija na načine, ki so v LD redk(ejš)i. So, Kantor ubije Maksa, **Kralj**, sin LibPolika Grduna Slavko skuša ubiti Kikrižana, **Zasad**, a to so Pos primeri, medtem ko je teror Ptje Mas sistematičen, Ptja se spravi celo nad lastne ljudi, **Dialogi**, **Noč do jutra**, **Job**. Da je povojna Slja – vsaj tista iz 80–let – ista kot PV Slja, kažejo šele drame a la **Dola**. Mehčanje Stl Ptje v bolj običajno, kar se dogaja v 80–letih, pomeni že sproten regres Koma v Libsistem, Ingoličevega **Likofa** k **Megli**.

Facit, ki ga je mogoče potegniti iz Kritbranja **Vode** in **Megle**, je ta, da niti Dobrotnik (KC) niti LRevar (Ptja) ne izboljšata Dbe. Vsaka od teh dveh grup–ustanov sicer ima tudi svoje Poz plati. Ptja nemalo podre oblast–duha–navade FD, FKCe, a to so spremni pojavi; za realno Ž važni, a ne odločilni. Danes se zdi, kot da je odločilen razvoj skoz RLH Kpla tipa, a kmalu se bo videlo, da ima tudi RLH–VIS svoje meje in celo zelo – Strno – Neg plati. O tem pišem že ves čas v **RSD**, na to zavestno opozarjam, ne da bi učil regres v ReFe (ReSlom), kot SPED, recimo Papež v **Svetinji**, ali ReKom, kar uči Marta (Gregorčičeva, živa ščitovka v Iraku?) kot Vodlja anarhistične Komgrupe Molotov v Kodričevem **Molotovu** (**Motu**).

ReKom nastopa danes kot karikatura, v Not povezavi z RMg–ludizmom, tudi pri najvišjem teoretiku te usmeritve, Močniku–Močilarju. Komjunacije, kot je bil v **Megli** Jern (ta postane v NOBD Krim, **Rojstvo**, Iztok, **Žene ob grobu**), to so Idealiki, tudi SpoDo, nosivci RPP, se v RMg fazi Daultrale gibanja RR v Moroviče–Môre, v SM buzerante, ki oznanjajo, da je treba razorožiti ZDA, ne Irak! DaJerni nosijo transparente, snoči sem jih videl na nemški TeVe, na katerih piše: pojmo delat Sek v grmovje, ne vojno z Bushem; besedna igra na priimek ZDA Predsa, ki pomeni grm(ovje)–grmičarja. Jernov predlog NSveta ni bil zamenjava fuka, ki ostaja omejen na zakonsko posteljo, s fukom spred in zad v grmovju in na travnikih, tudi na javnih prostorih, kjer najbrž to rad počne ekshibicionist Morović–Mozetić ali (je babca ali dec?) Gregorjevka; je potomka Šimnove nezakonske linije, **ujetega ptiča** cvrkot?

Sem Čl domišljije, zato si predstavljam takšenle scenarij: ujeti Môro (danes mineva četrt Stola, odkar so Rdeče brigade, tj. ItMorMočilarji ujeli Predsa vlade Alda Mora in ga hladnokrvno ubili), PePKa in Gregorico, jih stlačiti v kletko, kakršne se je bal Pound, trojko Snikov voziti naokrog na ogled, po šolah, cerkvah, proščenh, jih razkazovati po ljudodrih, na njihovem primeru razlagati ustroj sveta. Zraven bi bila zmerom dva, ki bi si – teatrsko – kontrirala, recimo teolog Ocvirek

in Fif Močilar. (Kot v novi Kmedlovi PsČD **Zgodnja leta slovenske državnosti**; kjer nastopata dva starca v duhu Muppet-shova ali duo Kobal-Verč; imenujeta se Cigoj in Rajhman). Šolski otroci bi kot izbirni predmet prakticirali šivanje, pa bi rezali in lepili oblečke iz papirja, kot jih v Collodijevem **Ostržku**. Gregica bi nastopala v črni mondurici, kot anarhistka, PePKo v belih prozornih hlačkah kot angelček, Moro (zamurc?) kot straaašni hudiček. To bi bilo v skladu z ludizmom Morovičeve Lite, glej njegove romane **Bomba in petrolia** itn. To uprizarja že RMg FILD; glej **Župnika, Sužnja akcije, Figarovo svatbo**. Zamisli ne predlagam iz Pervfantazije, ampak prosto po naukih RMg, glej Filetovo Kodo **Veselja dom**, glej mojo ES razpravo o tem v knjigi **StOt**. V Mladinskem bi to živo sliko režiral slavni črnogorski režiser Pero Upperovič alias Niclas Gorškov.

Naj poskrbim za ravnotežje med IrKodo in Tragpatosom. Sinoči sem spet razmišljal o načinu najinega skupnega Sma z Alo: nabaviva si učinkovit strup, se odpeljeva – s Kanegre – z izposojenim čolnom na morje, pogoltneva strup, prej se pa trdno zveže za roke, da naju, ko skočiva v vodo, morje ne bi razdružilo. Vrv mora vzdržati tako dolgo, dokler naju ne najdejo, seveda mrtva, utopljena. Kot sva skupaj živela, hočeva skupaj umreti. Ala se je, ko sem ji davi pri jutranji kavi svojo misel razlagal, strinjala. Nisva se še odločila, ampak tudi Ala pravi: Dost' 'mava!

O **Vodi** se da torej razmišljati na več načinov; tudi kot o vodi. Voda je uporabljiva za marsikaj. V **Vodi** za povezavo sprte vasi, pri naju z Alo kot sredstvo v realizaciji najine skupne volje. Takšna voda za naju ne bo grob, niti ne maternica, ampak skupna blaženost.

2

Megla ni prva SD na podoben motiv: oblast išče pobeglega ali osumljenega zlikovca, vaški odborniki se temu Isu pridružijo, ker si obetajo od njega korist, potem pa se skaže, da najdejo napačnega. V Štokovi Kodi **Anarhist**, 1912, ES sem jo analiziral v knjigi **NePe (PrSD)**, občinarji iz Kozjega dola ujemajo celo dva napačna Čla: poleg zavarovalniškega agenta (Kosmine) celo okrajnega glavarja pl. Waldbauma; pravi zločinec (Kečkemet) ostaja daleč, ujamejo ga v Celovcu, medtem ko se **Anarhist** dogaja na tržaškem Krasu. Can napiše že pred **Anarhistom Poh**, 1907; v tej farsii je zadeva bistveno bolj HKD. Štoka je preprost komediograf-burkač. Zanima ga le MorDbKrita Slje-vasi, ki ni IdeaAVS, ampak močno pokvarjena Psskupnost. Vsi vaščani so bedaki in barabe; Krita je Rad. A globljih problemov Štoka ne pozna. Vsak od likov je, kar je; do zmede pride zaradi pohlepnosti in neumnosti ljudi. Kot ssmodel je Kozji dol PrepKld, RazkrKld; vsak od ljudi je PohlPld.

Vse Dgč v **Pohu**. Tu je glavni lik Peter kar troje obenem, tri EV: sirota iz doline Šentflorjanske, razbojnik Krištof Kobar in umetnik Peter. Prav za prav so celo štirje v enem: Peter-Krištof je (začasno postane) tudi graščak na Baliževem gradu. Can s tem početverjenjem poisti med sabo izključujoče se like: siroto, ki je nemočna (SeH), z razbojnikom, ki je Krim(inalec); umetnika z razbojnikom; MorBorca – bojavnika za Morrazmere v Dbi – s Krimcem in igravcem-ludistom. Can se trudi, da se ne bi vedelo, kdo je kdo; da bi razbil samoumevno ldo, naredil iz Ožlde več

Dv, od katerih pa je ena umetnik, ki je SeH in kritik. Kot kritik je Not povezan z MorKrit liki, kot so Ščuka, Maks, Jerman. Tak je vzor za Kranjčevega Jerna, medtem kot je Kobar vzor za Štokovega Kečkemeta. Le Dobrotnik – Kiva – Peter ni. Kiva tudi iskani zločinec ni, le v sebi skriva Prelesnika in Amerikanca.

Edina drama od omenjenih, ki omogoča ARF – s tem pot v IsDti –, je **Poh**; tudi zato ni nenavadno, da ga je SPD vzela za smerodavno. (Čeprav je vprašanje, ali ga je res razumela kot ARF ali le kot ludizem, kot vzor za RMg.) V **Megli** je nekaj momentov, ki bi jih LZgar mogel imeti za vnos RMge. Kakor je vsaka Koda – Koda po Stri – RMg, že kot poulična, kot Tespisov voz, kot srednjeveški ljudteater, je to–tak tudi **An(arh)ist**, tudi **Megla**. **Megla** celo bolj, saj uvede Kranjc lik Režiserja, ki dramo začne in konča.

"Izza" – drugega – "zastora stopi režiser in se pokloni." Nato predstavlja like, župana Andrejca (Aca). Spregovori nekaj Karja, a nič takšnega, česar ne bi mogli govoriti tudi sami liki. V 1. prizoru govori prav za prav Ac tisto, kar bi pritikalo Režiserju. Šele v sklepnem prizoru drame, po koncu neposrednega dogajanja Kode, da Režiser Kar MorDbtipa. S tem pride do nekakšne refleksije, ki pa ni ARF. Dramatikova refleksija ostaja MorDbKrita. Gled se skaže kot sredstvo te Krite oz. grupe, ki uporablja Krito za dosego svojega cilja: za pripravo UReve, s tem za uvajanje NSveta kot IdeaHarlde. V tem je **Megla** agitka, ki spaja Mor in Pol vidik. Agitka in ARF se izključujeta.

– Ker je – kot zmerom, po Stri – vsaka Posrazprava (v) **RSD** tudi dnevnik (dnevnik ima Not zvezo z ARF), naj tudi v pričujoči zapišem nekaj opazk, ki se tičejo Pvmene ali dogodkov v Dbokolju, ki jih ponavadi spremljam in jih imam za relevantne, so pa tudi povezani s temo–problemom obravnavane drame, tokrat **Megle**. Ko zadnje čase jemljem na piko Mōra ipd., ga v zvezi z opredeljevanjem Scev za NATO in zoper, tudi glede na vojno v Iraku. Sinoči sem gledal na Pop TeVe tri tim. mnenjske Vodlje, ki so argumentirali svoja stališča do problema. Kučanovo stališče sem že poznal, umno je in pragmatično; je pa bilo nekoliko nerodno, vsaj meni, da je eden od šefov Ptj–ZKS med 1965 in 1990 nastopal, kot bi lahko jaz, v omenjem času tudi TH, nikakor pa kot realni ZgKučan. Tako samoumevno je branil NATO in Zahod pred Komom, kot da je bil med tistimi, ki jih je Ptja okrog 1965 pa okrog 1975 itn. napadala, preganjala; v stvarnosti sicer res ni bil ekstremist Popitovega kova, a je z njim in Kardeljem trobil v isti rog, izdal Staneta Kavčiča, (da bi) rešil kožo. S tem je pokazal, da je dober Polik, odličen prilagodljivec, tudi skladen z interesi tega malovrednega folka, ki se mu pravi Slov in ga Kranjc še bolj Zanič(uje) kot Vomb, saj večinsko ni sestavljeno iz Jernov in Tink, ampak iz Megel, Eleonor, občinskih odbornikov, posestnikov, Učev (SHKI), biričev in višjih oblasti v Lj.

Na omenjenem primeru se znova potrjuje moja teza, da se Pola in ARF izključujeta. Če dela Polik ARF–AK, si zadrigne okrog vratu vrv, saj mu ovce ne verjamejo več. Cilj Pol Vodlja je, da ciljno občinstvo – ovce in volkove – prepriča; da jih kot Zapl prevara, bodisi v imenu Dobrega ali Zlega, kakor koli pač na njegove vrednote gledamo. Kučan se zaveda, da ima izreden – morda v Slji največji – vpliv na mnenje ovac, zato ga izkorišča; priznam, tokrat za namen, ki je tudi po mojem dober: za vstop v NATO. A to, da je v praktičnem primeru vstop Slje v NATO Poz odločitev, ne spremeni moje analize o nasprotju med Polo in ARF. Kučan je naredil sinoči samoumevno Krito Ptj–ZKS brez sleherne ARF–AK; ni pa nujno. Lahko si mislimo, da je bila ta njegova izjava o povojni ZKS ARF–AK; ni pa nujno. Nisem ga še slišal javno reči, da se je sam motil, da je bil eden Vodljev

napačne strani. Takšna izjava bi ga pred ovci–bedaki naredila neverodostojnega, pokopala bi ga; tega pa si kot uspešen Polik (neuspešnost želeči Polik je protislovje) ne more privoščiti.

To govorim tudi zato, ker problem ARF–AK ni tako lahak, kot se zdi. Ne more veljati le za odnos do – recimo – let 1965 ali 1975. Ti dve letnici sta posledici MV (let 1941–45), s tem tudi druge polovice 40–let, ko je bil Stl teror na višku, Goli otok, povojni poboji. MV odločitve izhajajo iz SlZ–30, tudi iz **Megle** oz. iz IdeolPol naukov Jerna, ki jih bom še navajal in komentiral. Če bi šla Slja po poti Vomba–Kive, bi ne začela LReve. Škof Rožman in KC sta MV sledila Kivi, iskala sta – naslonila sta se na – dobrotnike; bila sta prepričana, da same ovce ne zmorejo ustvariti–utrditi primerne Kola, Klde, AVSi; da je Čl – tudi Kan – zaradi izvirnega greha (GhKe, glej **BS**) prešibak, da bi zmozel doseči Poz občestvo sam iz sebe, iz svoje PerSve. Potrebna mu je pomoč od zunaj, tj. od zgoraj, od klera, od KCe; po tej Strni logiki 1941 tudi od Itov, tedaj je bila NczNemčija izrazito zoper SKC, glej, kaj je počela z duhovniki na Štajerskem in po Gorenjskem. Po jeseni 1943 pa se je SKC naslonila tudi na NNcz, kot Dmb, ker je ugledala v SS generalu Rösenerju možnost, da se ubrani pred Komsti, pred Jernom in njegovo tovarišijo, Krimom in Nino, **Rojstvo**, brat Stotnik pred bratom Polkovnikom, glej **Napad**.

Tako je z dobrotniki–zaščitniki oz. z odnosom do njih. Če Čl pristane na to, da mu je kdo zaščitnik, se mu preda v roke. Enkrat ravna ta zaščitnik zaščitencu v korist, drugič ne. Problem je posebej težek za Slce, ki so izgubili svojo neodvisnost – nehali biti kompletna SAKO – ravno v dogajanju 8–Stola, ko so se otrsli obrske nadloge s pomočjo Bavarcev–Frankov in tako dospeli v nekaj, kar je pomenilo s stališča Dž–SAKO F(evdalno) tlačansko odvisnost, skoraj suženjstvo: izgubili s(m)o elito Vodljev, Pl, s tem SA. Glej Raz razlage tega dogodka, tudi Turnškovo **Državo med gorami**.

Zgodba o priključitvi Slje novi tvorbi, imenovani Dž SHS oz. kasneje Juga, pa ni več tako enostavna, čeprav že zgodba iz 8–Stola ni. Če Slci ne bi sprejeli Hrša, bi jih KatZahod iztrebil, o tem ni dvoma, noben Nar (PS), ki se ni pokristjanil, se v Evri ni rešil. (Lahko bi se le pomuslimanil, kot bosanski bogomili.) Vendar bi se lahko pokristjanili, a ohranili svoje Pl. To se TaPolikom ni posrečilo; dokazali so, da so bili slabi Poliki v nasprotju s Kučanom in veliko večino SlPtjske elite 1990–91 (z izjemo nekaj generalov, Hočevanja ipd.). Leta 1918 smo se prav odločili, Juga je pomenila višjo stopnjo Slova kot SAKOe, čeprav je bila Juga velikosrbska tvorba; a tretje možnosti ni bilo. Sam Šušteršič je iz avstrijakanta 1917 postal filovelikoSrb kmalu po vojni, paktiral je s kraljem, razkril se je kot slab Polik. Ni bilo bistveno, da je bil neznačajan, to za Polika ni merilo; ampak da se je v odločilnem trenutku odločal narobe, kasneje pa je hotel odločitev popraviti in je pretiraval.

Kot pretiravajo tisti člani DSD, ki so bili nekoč Komsti (Jerovski, Brezova metlica, Brejc, Janša itn.), zdaj pa so bolj papeški od papeža. Zmerom, v vsaki točki je odločitev vprašljiva, nobena ni 100% Poz. Nekaj daš, nekaj izgubiš; bistvo dobrega Polika (slehernik je Polik, tudi v svojem PvtŽu) je, da presodi, česa omogoča neka odločitev več: ali več Poz ali več Neg. Jasno, da je bila odločitev za Jugo 1917–1918 bistveno bolj Poz, kot bi bila Šušteršičeva (tudi dekana Škerbca, ki je močno vplival v MV–SKC).

Kdor po 1918 ni uvidel HKD problema–položaja, ga je hitro zaneslo v zelo napačne sklepe–smer. Mislim na Slce, ki so bili po 1918 še bolj JugoNclsti kot prej, bližali so se celo Jfzu. SD teh bom obravnaval čez nekaj mescev v drugi knjigi duologije, katere prva knjiga nosi naslov **Hrvaška dramatika Z. Kvedrove**; to

knjigo sem napisal lani poleti, čez teden dva jo bom pripravil za tisk. (KasO: sem jo že, njen novi in pravi naslov je **Sentimentalni heroizem, SentHer.**) V knjigi z naslovom **Slovenski jugonacionalizem** (delovni naslov) bom ES analiziral komaj znane ali neznane drame Jelenca, Laha, Komanove, Špicarja, Vidica.

A niti ti dramatik MV niso ravnali enotno. Lah je tik pred vojno umrl, Špicar se je umaknil v pozicijo, analogno Golarju, Reharju, Prennerjevi (glej moje ES analize **Plesa v Trnovem, Velikega moža, Septembra**, Pniz **DSPE**), MV je pisal Kode, v katerih je Posn PV MaPSt, glej **Izborni sezijo**. Komanovo so okupatorji odgnali v taborišče; dedič JugoNcla, ljoticévec Ljenko Urbančič, pa je bil Rad pristaš Rupnikovega SNcza, skupaj s Koprom in Jelom. Še en dokaz, da je Čl v vsakem položaju Sven; njegovih odločitev ni mogoče napovedati z gotovostjo, če izhajamo iz socioloških opredelitev, osebne opredelitve pa niso nikoli dokončne. Tudi njihove posledice ne. Košir se je pred sodiščem 1948–49 skesal, pa so ga kasneje rabli – na Golem otoku – ubili; Kopač in Bohinc sta ostala živa, čeprav je eden od njiju pred sodiščem menjal priznanje v zanikanje, drugi zanikanje v priznanje.

Z določenega vidika moremo govoriti celo o absurdnosti Sve. Če kdo, je to NotStro poznal Sartre. Tudi jaz, že v drugi polovici 40–let, ko sem begal od pripadnosti Komu–LRevi (moji Tradi od rojstva) in AnKomom, ki je nastajal na osnovi trpkih izkušenj povojnega Stla. To absurdnost je uprizarjala v SPD MGG: Kozak v liku Haymanna in Sigismunda v **Dialogih**, Smole v **Groteski brez odmora**, Božič v **ZiKu**, Zajc v **Otr**. Model za naše spoznanje–izkustvo so bile Sartrove **Muhe**, Beckettov **Godot**.

Za nas je postala najbolj Neg vloga Komisarja (KaKija), **Afera**, ki je prek svojih izvajavcev, Marcela in Menderja (**Dialogi**), uvajal neznanski, do absurdnosti stopnjevan PP teror. Površno – in seveda Pol pristransko – bi se dalo reči, da izhajajo liki kot Komisar, Marcel, Mender iz Jerna, **Megla**. MGG je gledala na to Dgč. Videla je tudi možnost, da izhajajo iz MV LRevarjev tudi Poz figure, Sigismund in Haymann, Bernard, Simon in Kristijan, **Afera**. Simona da Komisar celo ubiti, Kristijan dela ARF. Zupan je Krimov oče–avtor. Krim MV umre – esesovec Harz ga ubije –, tako da ne vemo, kakšen in kdo bi postal po vojni. (Analogno ne vemo za Moškriča in Čufarja, ki sta MV ubita.) Ali bi postali ti trije Ivan Bratko, Zihel ali Leskošek, ali pa Bohinc, Mrzel in Zupan, vse tri Ptja 1948 zapre, obsodi na dolgoletno ječo. V Jernu je Pot za obe liniji. Ne Jern ne Kranjc ne vesta – ne moreta vedeti –, kaj se bo zgodilo z njima: bosta MV padla, bosta po vojni končala kot Vodlja ali kot zapornika; ali kot bohema (na robu klošarja). Svet je HKD, tudi zato, ker je Čl v Potu SAPOEV.

Zupan artikulira po vojni celo več Raz izbir–poti; v – v zaporu napisani – **Ladji** uprizori absurd, uvede SPD MGG; v **AleksuPR** se odloči za preprosto Sljud (lik narednika Frica), za obuditev MV tovarišije; v **Zapiskih** in **Raketah** za Sek; v **Barbari** za SeH–solidarnost. Med vsemi temi EV, ki so zanj – v njem – pristne, ves čas niha. Vse to dokazuje, kako HKD je bilo dogajanje MV in PoV, ljudje–akterji v njem, da je bila MonPtjIdeolaksija le en pramen v HKD sklopu. Resda pramen, ki je nazunaj – v ZgDbi – vsaj začasno (za dolgo) povsem prevladal, a znotraj Dbe so tlele Alte, ki so se v SPD artikulirale na zelo Raz načine, že od RMg–ludizma sredi 50–let, glej Javorškovo **Krimzgodbo**; Javoršek – kot Brejc – je MV razlagal podobne sodbe kot Jern v **Megli**. Čeprav je res, da ni razlagal le teh. Brejc je bil že MV HKD; zaradi šibkega značaja – sodelovanje z OZNO – problematična osebnost.

Če bi šli v času še nazaj, od SD–30 k SD na PrSu, k CanD in h KristanoviD, bi našli osnovo za mojo pravkar izrečeno trditev že tedaj. Maksa, **Kralj**, nekaj v njegovi Noti blokira (SZ), da ne more postati pravšen aktivist–akter; diktiranje ritma boja prepušča Sžu Kantorju, zato je ubit–poražen. (Pravijo, da je tako nekako izgubljal Moro–voljo predsmrtni Moškrič, zabarikadiran – hudo dolgotrajno bolan – v podzemeljskem bunkerju.) Jerman se v sebi celo zlomi; nič ne pomaga, da ga kasneje – v drugi polovici 60–let – nekdanji Prt podpolkovnik Ahac rehabilitira, naredi skoraj za mežnarja Hvastjo; tako kot Pirjevec je mislila tedaj skoraj vsa MGG. Pir(jeve)c je z zagovorom končnega Jermana reševal probleme svoje vesti; za Jermana–Hvastjo se je odločal na osnovi Rad ARF–AK, zaradi svojih in Prt zločinov, izvršenih MV. O takšnih – bodočih – zločinih se Kranjcu–Jernu niti ne sanja; ne le Koda kot žanr, ampak PV Kom platforma ne dopušča razmišljanja o zločinih LReve.

Kristan gre v ARF–AK še dlje od Cana; žal DaSLZ – tudi DaSIZ – o tem ne ve nič. Kristan že pred Canom artikulira Jermanov problem, glej **Vrankovića**, 1909. Nato išče v več smeri, tudi v smer dobrotništva–karitativnosti oz. Ownovega socialističnega utopizma in mehke Rce SoDe; glej **Tovarno**, 1912, v kateri se lastnik sam odpove lastnini, prepusti tovarno delavcem. Zamisel je povsem Anleninistična. V svoji zadnji drami pred odhodom v ZDA, v **Kraljevanju**, 1910, pa do kraja jasno pove, da vodi vsaka Reva v novo Revo, s tem v nov despotizem. Razumljivo, zakaj se je MrkSIZ delala, kot da te drame (in KristD) ni. Ideologom SKS pa ni bila všeč, ker jo je izrekal SoD ideolog. Se pa Kristan MV vrne k jasni Mrkupora, k Vojrešitvi spoja NOBa in Db pravičnosti, glej po vojni napisano NOB **Za nov svet**. V nji – po več kot pol Stola – obudi PSt **Zvestobe**, svoje prve drame. Glavni junak te prve drame, ekssemeniščnik Gorjanec, govori, kot tri desetletja kasneje Jern v **Megli**.

Mogoče pa je iti – raziskovati – še bolj nazaj. Ista dvojnost je že v 70–letih, med **LTugom** (tudi **JTugom**) in glavnino ČD, čeprav je treba tudi ČD brati kot pahljačo: od bolj Rad do bolj strpnih – kompromisnih – rešitev. JurčKersove **Vice** so slogaške, povežejo MISlca dr. Dragiča s SrSlcem dr. Blei(weis)om. Vilhar je v **Kdor** precej manj uvideven do Tavodilne SI Pole, glej moje ES analize vseh teh dram, predvsem v Pnizu **ČD**; tudi v Pnizu **SPJ–Tugomer**. V Potu in Stri je (bilo) oboje; Pola pa odloča, kaj je kdaj primerno obuditi–poudariti. V Taaffejevi dobi je bilo gotovo najbolj primerno sodelovanje z dunajsko Kons oblastjo, ki je Slcem zaradi svoje koristi popuščala, jim postopoma omogočala prav za prav veliko Avt(onomij)o. 1941 je bil položaj ravno nasproten. Avta, ki jo je dala NNcz Dž Rupniku in Dmbu, je bilačasna; NNcz je bil Strno zainteresiran Slce iztrebiti oz. ponemčiti. Avsa okrog 1888 je bila nemalo federativna, Nemčija 1943 Rad Monimperialistična: Evro si je zamišljala kot sebe s sateliti. Celo Francija bi bila satelit. Kakšno Avt stopnjo (SAKOe) bi prisodila Slcem? Nobene!

Poliki, morda prav na čelu s Kučanom, so se 1990 prav odločali: za pravo mero Vojodpora in Poltaktičnega popuščanja Zahčvri. Če bi ravnali, kot je predlagal cinični idiot Gros, bi (pri)klicali katastrofo. Slci so se očitno primerno odločali 1848, 1860, 1880, 1918, 1941, 1991 in, upam, da tudi čez teden dni na referendumu o NATO in EU. (KasO: res so se. Neverjetno so pragmatični, vedo, kje je njihova korist. V vojni zoper Irak pa so se SPoliki pustili zbegati od ulice, ki je Psle, v resnici ludističen – neodgovoren – teater.) Mencingerji, PePKi, da ne govorim o buziMörah, so dezorientiranci, s slabim Polposluhom za realiteto. Ni pa nikjer rečeno, do kdaj bodo Slci ravnali Utumno; Stra zmerom omogoča obe

možnosti: vojno in diplomacijo, strpne kompromise in boj na nož. Či ostaja Strno Sven, torej v možnosti zmot.

Predlog, ki ga dajejo danes Mencinger ipd. – da naj ostane Slja nevtralna, sama zase kot SAKO –, se je skazal MV kot SSL. SPED se ves čas – vsa – dela, kot da MV NczNemcev sploh ni bilo; ne v **Napadu** ne v **Razvalu** (BRozmanovih dramah itn.) Nemci ne nastopajo, dramatiki so jih izbrisali, Zamol (celo pred sabo). Če bi izbrisali MV Hrvate, bi še šlo; a okupatorje na Slskem, tiste, ki so Dmbce zalagali z orožjem, s katerimi – pod varstvom katerih – so se maja 1945 celo umikali (bežali) iz Slje? Dapoložaj Slje res ni tako zaostren kot MV, pa vendar: če bo prišla na Hrškem (zdi se, da bo) na skorajšnjih volitvah na oblast HDZ, se bo pritisk na Sljo bistveno zvečal, HDZ bo morala pokazati več Nacaktivnosti kot vladavina SDP. Morda bodo Hrtje celo zasedli St Gero, branili sredinsko črto v Savudrijskem zalivu, tako ga imenujejo oni, s fregato kralj Tomislav ali Krešimir ali Pavelić.

Ne bom se trudil z navajanjem vzrokov za nadaljnji obstoj balkanske nestabilnosti. Zaostreno Daresnico se da videti v SPED: v **Napadu** si dela Vomb iluzije, kot da je bila zmaga Prtov le začasna (kot da bi napisal **Napad** 1944, morda pa ga je?), v **Razvalu**, v zanesljivo po vojni napisani drami, pa spozna, da je bila zmaga Prtov trajna, dokončna; kar tudi ni povsem res. Vomb išče – v **Razvalu** – rešitev le v nebesih, dejansko pa je vladavina Ptje padla že 1990. Čeprav tega SPED–DSKC načeta priznati, glej Kremževo duologijo **RazPrag**.

Sliska SAKO kot Rupnikova tvorba je bila 1944 videz; analogno bi bila tak videz SND, če bi se odločila zoper NATO in zoper vstop v EU. Tudi takšni zaslepljenci obstajajo. Le v Podmladku ZLSD? So res zaslepljenci ali pa pokvarjeni cinični pišmevuharji, dediči Švabića, glej burko o **Mladem junaku**, izhajajoči iz Rudolfove, iz FiID? Sinoči sem – spet s skrajnim odporom, na kozlanje mi je šlo – gledal TeVe pajace skupine DrekKobala, kako so se posmehovali NATU ipd. Svoj svetozor sporočajo s himno na koncu oddaje: **Kva me briga! Prav n(i)č!** Zajebavajmo se, fukajmo (se), odspred in odzad, vse RR v sekret, Stš v Strš, pa se bomo mel fajni! Menda najbolj mizerna drža v vsej SlZgi.

Naj to – dnevniško – poglavje končam. Ko sem slišal napoved(nik), da bo na TeVe s Kučanom in Mencačem nastopil tudi "moj" Preds Žekš, kot Preds SAZU, sem kar otrpnil; rečeno je bilo, da bo povedal stališče članov SAZU. Sem se že bal manipulacije, saj kakega glasovanja o NATU v SAZU ni bilo, a le glasovanje lahko izrazi večinsko stališče Ustanove, ne pa vseh njenih članov, vsak od njih je SAPO. A hvalabogu, tokrat sem bil z nastopom šefov SAZU zadovoljen; v teh rečeh je bil tudi prejšnji Preds SAZU, fBernik, umen, podpiral sem ga. Žekš je navedel, da so na pogovoru o EU in NATO, na katerega s(m)o bili povabljeni vsi člani SAZU (jaz se takih zadev ne udeležujem), vsi oglasivši se podprli vstop v NATO. Kar kamen se mi je odvalil od srcá. So kar realisti, moji kolegi, vedo, kdaj gre za našo korist. (KasO: ko sem bil nekaj dni zatem na SAZU, sem obiskal Predsa Žekša in mu za njegov nastop čestital; iskrenol!) Nato je Vodja oddaje, Šipkarica, pokazala še pošastno grdi obraz St THa, slišali smo njegovo izjavo, da je NATO zlo, a manjše od nevstopa. Tu pa sem bruhal v smeh: koliko zarečenega kruha bo še moral pogoltniti ta Veliki Zapl–Golju!

Jaz kot SAPOEV zastopam hkrati obe stališči – IsUnBDra, ki je HKD zamotana reč – in Sljo kot SAKO. Slovu sem se odpovedal, torej bi mi lahko bilo vseeno, kaj bo z njim; pa mi ni vseeno. In se Slovu obenem tudi nisem odpovedal, še pišem **RSD**, pravkar – v tej razpravi – še ES podrobno raziskujem SlZgo. Predvsem pa

trdim, da je Ž=S; da Ž ni St; da je umor bistvena poteza Ža kot AgrĖkzldo. Umoru se lahko kdo ogne, namreč direktnemu umoru, z nožem. Ne more se pa ogniti nenehnemu jedenju Dr(ugih), ker je to jedenje Strno; ker je Čl Strno ljudožerec, živaližerec, zajedavec, ki pije kri drugim. TH prav rad je živalsko meso, služil je vojake, zna ravnati s puško, kot Komst je preganjal Dgč misleče, kot ideolog SI osamosvojitve je utemeljeval vojno zoper JugoSrbe (je morda celo skakal na tanke?), danes pa je za NATO, ki je kot obramba tudi Vojorganizacija, tudi ubija, ne le v Srbiji. Prav je, da je NATO trosil bombe (bobke?) po Srbiji, da bi odpravil Miloševića in Srbe pacificiral. Odkrito – z ARF – priznam, da sem hote–zavestno tudi ubijavec, ko gre za obrambo ciljev, ki jih imam za koristne in umne; celo za obrambo UmKapa, zato sem za napad ZDA na Irak. To odgovornost in GhK jemljem nase. Res sem se okrog 1988 odločal za Abs trpnost JKra na križu, a sem že 1991 popustil, videl, da ne morem biti zvest svoji zamisli; raje sem volil vojno, kot da bi pristal na srbsko okupacijo Slje. Izmotaval sem se tako, da sam osamosvojitvene vojne v javnosti nisem glasno podpiral, a bil sem zanjo. Delal sem njeno sprotno ARF–AK, glej knjigo o **Tugomerju**, ki sem jo tedaj – poleti 1991 – pisal, a bil v dilemi med Vojobrambo zoper Jugo ali prepustitev Srbom odločno za prvo možnost. Izbral sem vlogo bolničarke – Adečega križa – Marje iz Mrakove **Adeče maše**. Kasneje sem se odpovedal tudi temu, postajal sem vse aktivnejši v zastopanju stališč, ob vedenju, da je Čl absurdno in Strno krivo bitje. IdeaHarld je maska nad AgrĖkzldo; to ponavljam zadnje desetletje kar naprej, to z MSk tudi rišem(o). Glej – ne le – Priz **GR**. – Kar opisujem zdaj, je moja ARF–AK.

Vse Dgč pa je s Tinčetom spod Krima. Če kaj, sta mu tuji ARF–AK. TH še kar naprej beblja o StŽ. Jaz kar naprej opozarjam, da je St kršenje Sti: Tremendum pod masko – v režiji – Fasce. Če bi hotel biti TH verodostojen (to hoče biti, je IdM ideolog), bi se moral pridružiti AnNATO grupam, že 1991 biti zunaj Vojkonflikta z JugoSrbi. TH je tak kot ostala klavna svojat: načeloma je za IdeaHarldo (za St), le v primerih, ko gre za obrambo moje–naše koristi, je za AgrĖkzldo, ki je seveda ne prizna kot takšno, kot agresivno in ekspanzivno, le kot obrambno. To je stališče KC že od časov Konstantina in Teodozija. Tudi stališče MVSKC. TH je po nji opredeljen; naj še tako Prikr, njegov oče je bil Dmb, Dmb pa je bila Vojformacija SKCe. Jaz sem bil MV na strani OF–Ptje, Jerna, podaljšanega v Krima. Tudi zato so me Dmb sošolci zabrisali iz Gimne.

St kot IdeaHarld in AgrĖkzld ne gresta skupaj. TH je slepar, kot slepari KC že skoraj dve tisočletji. Razumem, takšno stališče Prikrdvojnosti je razumno, koristno. A je laž, saj je odločanje za manjše zlo (za NATO, za vojno, za ubijanje, za jemanje Ža Sžom) nekaj Abs drugega kot JKrova odločitev za nevojno, za to, da se Sžem prepusti brez brambe, da se da brez brambe pobiti–križati. JKr je veroval v kompenzacijo tosvetnega poraza v nebesih, v Vežu, TH pa v to ne verjame. Zato mu ne ostane drugega, kot da poskrbi za svojo rit in za rit Slcev, za vstop v NATO. Tudi jaz, a jaz načeloma priznam, da sem Izd, AgrĖkzPld, zagovornik UtPldo ipd. Ni čudno, da THu verjame vse manj ljudi, le še na TeVe ga vlačijo, ker tako straaašno gleda in ker so Žursti pizde.

HKD micelij omogoči Anlnu videti vse kaj več kot vidi TradSLZ.

Režiser ima Strno – kot Pot – dve vlogi: da ureja promet na odru (mizansceno) in da vodi–usmerja predstavo, ji daje celo dodatni – poleg dramatika – smisel. En režiser je skromnejši, omejuje se na razporejanja, drugi je stremeljivejši. Enako kot Poliki. LibPolik Drn(ovšek) izdeluje in čuva okvir za delovanje ljudi, KaKi sta vse predpisala; tudi Korošec, čeprav je imel zadevno manj moči, Avsa v zadnjih letih in stara Juga sta bili vsaj delno LD (PsLD), KomJuga v ničemer. Kaj je lik samovoljnega režiserja–despota, sem analiziral že pred četrtr Stola, glej mojo knjigo **Drama, gledališče in družba**, 1983, na primeru Ristića in Jovanovića. Da sem Ristića zadel v živo, se je potrdilo kasneje, ko je postal Vodja–ideolog JugolFza, Deroka despojne–hudičevke Mirotvorke Marković (ki so jo leSlci pred par leti povabili na tiskovko v Sljo, kjer so ji prevedli knjigo); svoje Gledideje je prenesel v PolDb stvarnost. Jov je le napol Slc, torej s čutom za samoomejevanje. Sicer bi raje igral Ristića in Wagnerja, a obenem ve, da se to ne da. Ko je karamboliral v Mladinskem, prav zaradi svojega despotizma, je postal previdnejši; zanaša ga med ZLSD in LDS, kakor mu kaže. V **Vojskrivnosti** je naredil celo ARF–AK; in še kje, v **Tumorju**, v **Zidu** itn. Odprl se je Tragi, medtem ko je za Ristića Traga le sredstvo lummanipulacije. Jov je ustrežnejši dramatik kot Pvt Polik.

Režiser v **Megli** nosi v sebi možnost Režiserja–Despota. Kolikor je Režiser sam dramatik, oba Jern, Jern pa Komisar (**Rfera**), tj. bodoči KaKi, je tudi v **Megli** skrit – Prikr samemu dramniku – Stldespot, Stlprihodnost Slje. (KasO: sinoči sem gledal na PoPTeVe nova Trenja: o udbovskih seznamih. Nastopil je tudi šef zadnje PP pred 1990, Tepeš. Kaj je kvasil ta soboslikar. Kako je idealiziral preteklost, Prikr sleherno sled resnice, lagal in si pri tem celo verjel. Psihopatologija le–vice. Janša mu je očital, da pripoveduje pravljice. Janši sem moral spet dati prav. Janša je izgovarjal točne podatke in analize, a kaj, ko jih je vse podrejal svoji strankarski Poli–koristi, z njimi je manipuliral). Ta lik se neha v SPD v avtokarikaturi **Kserksa**, tudi v LR likih **Sužnja akcije**. Bivši Prti se danes ne morejo otrestiti soodgovornosti za to, da so podpirali – slepo služili – Stldespotom a la Komisar–KaKi (Sivi iz **Delavnice**, Stari iz **Grede**, Kregar iz **Vojakov zgodovine**, Žlajpa iz **Joba**...). Nekaj, kar se v neki dobi kaže tako rekoč zgolj z najlepše plati, kot Ideald (Mrk za le–30), se skaže dedičem iste linije (ne nasprotnikom, ti že prej ne verjamejo lRevarjem, ne Vomb ne Jel v **Krvavi Španiji**) kot zlo. Režiserjev končni nagovor občinstvu v **Megli** je lep primer ilustracije moje teze.

Rež(iser) pravi, da to, kar "se godi v naši igri, v Sabočevem", "ni nič posebnega, to se godi prav povsod v naši slovenski domovini." **Megla** se je tako iz drame, namenjene estetskimi Užem, RR v agitko, ki kaže resnični obraz – obraz v nepotvorjenem zrcalu – družbe. Občinstvu sporoča, da je v njegovem kraju (vasi, trgu, mestu) vse enako, celo – po Stri – isto kot v drami. To je že sporočilo **Blagra**. Povsod po Slji je Negslabo. Razmere – danost – je treba Rad spremeniti; teza MrklReve.

Rež prebere občinstvu tudi dramatikovo pismo; dramatik ga je za to "naprosil". Takole piše v pismu, ki je Per sporočilo Jožeta Kranjca: "Res je smešno vse skupaj", plat Kode, "a vse je tudi tako žalostno, da bi si najrajši zakril oči." Oči si zakrivajo – pomen Prikra! – ljudje, ki nočejo resnice. Vomb je pripravljen, po Mrk mnenju, sprejeti le del resnice, le to, da so udje Slje (Suhega dola) pokvarjeni,

pohlepni, neumni itn., ne pa, da je edino sredstvo za Tem popravo stanja LR. Vomb se v duhu KČe zanaša na delovanje močnega, za ljudi skrbčnega Dobrotnika; Kiva je zastopnik Katboga. Polovična resnica **Vode** je za Mrk–**Meglo** bliže neresnici kot resnici. Tudi zaradi te ugotovitve pride desetletje kasneje do DžV – EDč – med bratoma, med Jernom in Kivo, Kranjcem in Vombom.

Rež–dramatik si nočeta zakriti oči, zato napišeta **Meglo**; dramatik: "Zato sem se odločil za veseloigro, ko sem govoril resnico." Namen je: skozi smeh povedati trdo resnico. Rež avtorja celo imenuje; podpis na pismu: "Jože Kranjc".

Načeloma – po F(ormalni)Sti – je med avtorjem in njegovimi liki zmerom razlika; praktično pa ni treba, da je tako. V daljšem razdobju skoraj gotovo je tako; Kranjc iz 1960 gotovo da ni več Kranjc iz 1936 oz. Jern. Kot ni niti Kreft iz **Kreatur**, 1935, isti kot Kreft iz **Kojantov**, 1940, ali Zupan iz **Zaplodka**, 1940, Zupan iz **Rojstva**, 1944; med letnicama nastanka teh dveh dram je minilo komaj kako leto. Dramatik se v času razvija, njegovi liki ne, fiksirani so v samih dramah, kot za vse Večase napisan tekst.

Pa vendar niso fiksirani. Metoda **RSD** – tudi ta povzroča bravcem (posebno TradLZgarjem) največ težav – je v tem, da odkrivam PotStre likov, njihove prejšnje like–Stre in kasnejše; v Jernu Maksa in Dioniza prej in Krima, Komisarja, Menderja kasneje. Prav to Tem moti pripadnike IdMa. Ti hočejo biti, kar so: Ožld. Zato nočejo – niso sposobni – delati ARF–AK. STH nikoli ne priznata, da sta bila kot študenta Fije Stlideologa–praktika; da je SH napadala Koca; da sta učila v 60–letih in 70–letih konec akcije. Vse to Zamol, ker hočeta biti zmerom zgolj to, kar sta: Id s samima sabo. (KasO: pravkar vodiva s kolegom LZgarjem Pvt pisemski dialog–polemiko ob Bartolu. Čudim se, kako Rad si Prikr, kar je počela Ptja – in on z njo – v 70–letih. Prelomni tržaški simpozij 1976 o Bartolu in moj tedanji referat o **Alamutu** kolega Zamol, noče narediti konsekvenc iz tega, da o simpoziju ni pisal Primorski dnevnik, Ptjglasilo, kaj šele MO v Slji. Kot da je bilo v glavnem vse prav, kar je delala Ptja. Kolega maskira Ptj zločine in početja z Ideaco.)

Vse Dgč jaz, ki delam stalno ARF–AK. V pričujoči razpravi priznam svoj zagovor Posna brezbrambnega JKra, nato pa, da svoji zamisli nisem bil – zmogel biti – zvest. Da sem nihal med AnKom in dopuščanjem, da se Ptja sama znotraj sebe reformira (Kavčičevo obdobje in druga polovica 80–let). Mnogokrat sem se motil. Do spoznanja, da je IdM THM–krog, sem prišel lahko le skozi ARF–AK. Medtem ko Šel, Medved itn., pristaši CiklMa, niso sposobni za ARF, kaj šele za AK. Cikličnost jemljejo od zunaj, na Mag način. Ne priznajo, da so s tem, ko so (bili) na več točkah, krivi, saj se ena točka mnogokrat izključuje z drugo. ŠelMedvedi mislijo, da imajo zmerom prav; karkoli so bili, so bili tisto PriPra. Ravno to je SSL, je samoodvezovanje od resnice. Tu je Krš bistveno ustrežnejše od (bi)ciklizma. Krš prizna GhK; žal vse preveč le načeloma, pro forma. V čem so Stotnik, **Napad**, Junak, **Vst**, Križan, **Zasad**, Kiva, **Voda**, za dramatika krivi, grešni? To so Idealiki; Heri in SŽ. Tu je jedro napačnosti DSD: v avtoidealizaciji (Ideaci), ki je samoPrikr, eskiviranje resnice. Takšni ti dramatik seveda ne morejo analizirati resnice, kvečjemu podajajo SZ, Šel v **Kanju**.

Na začetku **Megle** dasta Rež–Dramatik govoriti županu Andrejcu (Acu), trgovcu z mešanim blagom, posestniku itn., besede, ki bi bile primernejše v ustih Reža. Ac prav tako govori občinstvu, kot da je že vloga zunaj igre–dogajanja v ožjem pomenu. Morda kaže ta Kranjčeva poteza njegovo željo, da bi izstopil iz Klde, a ne ve kako; zmožen je le tega, da pada na bohemskega rob, med klošarje; bil je več

od klošarjev, a manj od SpoDo Žursta. Izstopiti iz sistema, ki je v **Megli-Čampi** Mrk VIS, v **Katakombah-Skednju** pa Psklošarski VIS, pomeni biti zmožen za ARF-AK; to je za Kranjca prevelik zalogaj. Zupan je recimo v svoji PVdrami **Stvari Jurija Trajbasa** uprizoril lik, ki je zunaj: polPI Vilibald. Od njega je mogel Zupan k Jakobu v **Zaplodku**, nato k likom **Ladje**. Kranjc pa po **Skednju** ni napisal nobene drame več, čeprav je živel še skoraj 30 let, vse do 1966. A je živel polovično Ž: na omenjenem robu alkoholizma in cinizma. Jernu – njegovi držī – se je odrekel, a ne kot Zupan, ki je vztrajal v RazReše, ampak kot nekdo, ki je izgubil Moro. Moro=moralo; morda pa je postal blizu Môru (Moroviču). Če bi mu obljubili flašo šnopsa, bi se dal tudi on kot Žurst prepeljati v Irak. Joj, kako bi ga tam srala z Uši Tuši, v deželi Muslov, ki jim je prerok zabičal piti alkohol...

Ac skuša občinstvo prepričati, da zgodba, ki so jo MO razširila o njegovi vasi, o dogodkih v Sabočevem, ni bila takšna, kot so jo skušali prikazati Žursti; ti da so se iz Sabočevcev "norčevali", s tem "spravljali ljudi v zmoto". "Pisali so o blamaži, ki jo je doživela naša vas." – Pazite: naša vas, ne NSS. Ta S kot St manjka. Zadošča, če rečemo: naša stvar: NS. St stvar – NSS – je sinteza, ki jo propagirata KC in Ptja; pri Libcih je tak Nar, glej **LTuga**, pri Kreku **TKriž**, v NOBD **Rojstvo**.

Aceva poanta je ista kot že navajana Reževa na koncu: "Na zadnji seji smo" – občinski možje – "sklenili, da tu pred vami pokažemo... in vas prepričamo, da nismo mi nič slabši od vas", torej od občinstva, od vse ostale Slje-Slcev. "In je razlika le v tem, da ponekod ni nikogar, ki bi v stvari, ki bi ga ne smele brigati, vtikal svoj nos." Mrk – deloma že Rad RazReše ljubeče NKNM – si je vzel za St nalogo vtikati nos v zadeve, ki jih skušajo sleparji Prikr. Za FKc ima pravico do vtikanja nosu le bog oz. spovednik oz. sama KC, ko raziskuje resnico po svoji volji in meri: Inquisitio je spraševanje o resnici. Ljudje-verniki sami te pravice nimajo, ker niso SAPO, nimajo ne Sve ne Avte. MešD je-postane najprej razkrinkujoča; Beaumarchais s **figarom** kot zgledom za **Mata**; nato v polni meri RealD na PrS (v SD; v SvetD že prej.)

Ravno to je vloga MorDbKritD: pokazati resnico. CanD pomeni vrh tega prizadevanja. SMeš je razkrinkano v **Blagru** in **Kralju**, SKm-AVS v **Hlapcih** in **Pohu**. **Poh** poda takšno podobo SDbe in njenih udov-elite, da ne ostane na razkrinkanih niti sled Poz(itivnega). Vloga-poslanstvo **PohPetra** je ravno v tem, da Šentflorjance razkrinkuje, enako Jermana, Maksa, Ščuke. Na njihovi sledi Jerna. **Megla** tudi v tem sledi **Blagru** in CanD: da vtika nos tja, kjer se avtoidealizirajoča SDb ne dovoli opazovati. Isto je naredila SPD sredi 50 let; Ptja je pri priči reagirala kot nekoč KC: s prepovedmi tiskanja in uprizarjanja dram, od Javorškovega **Stekla** do **Grede**. (KasO: zdaj pa skušata Tepeš in moj SLZgar te prepovedi Prikr. Takšno DaSLZ je še zmerom ali ponovno v službi nekega delnega interesa. Ne več ideologije – ali pa celo spet te: Mrka –, povsem pa v službi Pvt interesov Pskov, ki branijo-polepšujejo za nazaj svoj imidž. Zanje je LD Rad privatizacija. TradSLZ danes kot maska, kot avtomaskiranje.)

Acev govor ima HKD vsebino, nemalo od povedanega je važno. Najprej se predstavi kot egoist: "Pošten človek sem, ker tako živim, kakor se mi zdi prav." Merilo zanj je le on sam. Danes bi tak lik vlekel v Av, PV ni; tedaj je bil Av kot izrazit smodel še daleč, le najbolj razviti so ga čutili, Can v **Pohu**, Petrov problem, glej Petrovo ARF v začetku 2. dejanja; pa seveda v GrumD, posebno v **Zastorih**. Kranjc za GrumD ni imel posluha. Ac je egoist RazBržKpl tipa. Poudarjeno je, da je trgovec; to je tudi Kantor, v SD-20 Berta iz **Kirke**. Tako za KC kot za Ptjo je merilo

v Kldi: v Katbogu in/ali v DbZgi. Pošten je, kdor živi, kot je prav po zakonu obvezne objektivitete: Katboga in MrkZge.

Spet paradoks in absurd, če presojamo s stališča Ožlde: prav ta objektiviteta se – ne da bi njeni verniki opazili – RR iz Poz v Neg; Jern–Krim v Komisarja–Menderja. To je dokaz, da je Kld kot merilo napačna. Enako je napačno merilo Pld. Kld in Pld se dopolnjujeta, obe sta (Ož)ld. NDM. APP je s stališča DgZni SSL. S tega stališča sta pomoti tako PSt **Vode** kot PSt **Megle**. (Zato ne morem ne z Le ne z De.)

Če razumemo SA (uvodni del kratice SAPO) kot individualizem–egoizem, je Neg. SA je–postane Poz le v okviru drugega VISA: BSAPOEV. Kaj je to, je HKD in težko razložljiva zadeva; v tem območju je vsako poenostavljanje kot Reda prelahkotno, s tem napačno. S celotno **RSD** – DgTijo, DgFijo, DgĖto, DgZno – se trudim razlikovati med PStami–držami, ki so lahko z enega – poenostavljajočega – vidika podobne in celo iste. Dgmerilo nastaja skoz AD Ožlde, skoz AD DĖev, skoz pluralizem v Dv, a vse to ne zadošča, če ni skoka vstran (NejDam), v Dt. NDM.

Ac hoče posedovati Pravico oz. celotno APP. To je samoumevno stališče Ožlde; posebej nazorno vidno je v DSD, v njenem sklicevanju na Pokončnost in Poštenost, vse bolj pa tudi v DSL, zdaj se sklicuje že Hanžek na Ėto. Iz izkustva zadnjega desetletja DaSlci že vedo, kaj pomeni biti Pokončen: biti Po–dobnik (Marianus–Marjanka); ali Po–trle. TopZn: Peter je po rusko Pjotr. Ker smo Slci Slavi, je vse eno. Torej Jeb=Job. (Pa ruski: *Job tvojo mat, začem serditsja*; Srbi menijo, da je treba tvojo mater jebati, ne jobati.) Res? Da ne bi kazal svoje Znjezikoslovnega diletantizma, skrajšujem Potrleta–Petrleta na Prleta. To je korektno; morda se bodo uprli le Prleki. A ti so vsi za NSljo, pol poslancev te stranke pōje kot Slodnjak.

Ne zaupaj mu, kdor se bije po prsih in tuli, da je Poštenjak, da hoče–zastopa Pravico! Tak je tudi Ac, ko se pritožuje: "Zato nočem in ne pustim, da bi mi kdo delal krivico." Ravnati v skladu s Pravico pomeni, da so vsi Slci–ljudje takšni kot on. So vsi Neg? Nemogoče. Torej so norma. "Prepričan sem namreč, da bom pri odhodu odtod vsakomur od vas lahko brez skrbi stisnil desnico, kajti vem, ločijo nas samo obleke, pod kožo pa smo vsi krvavi." No, tega Prle in Po–končno Po–dobni Pravičniki (PPP; kaj je to: partijska politična policija?) iz DSD ne priznajo. Pod kožo imajo belo kri, kot udje Belega Čloštva, Bele Garde (BeGa). Pod kožo so angeli, njihova telesa so astralna, kot v SarD, glej **Nesto** in **Selskega angela**. Le Šži KCe so krvavi – rdeči – pod kožo, zato obsojeni že vnaprej na gavge; model za to je opisal sam St Slom v **BlaNi**; NDM. (Predvsem o naravi bodočega Komsta–Jerna, v **BlaNi** mu je ime Rakov Štefan.) Kranjc je bližji RealD. Leopcija je pisala IdeaD le MV oz. nekaj let po vojni, tja do 1950; medtem ko nadaljuje SPĖD s svojimi Ideacami vse do danes, glej Papeževo **Svetinjo**. Sicer pa KC prav tako ve, da smo ljudje pod kožo krvavi, še več, da smo – glej **BS** – močno v GhKi. Le da potegne to spoznanje na dan, ko ji ustreza. Vomb se ga zaveda in ga, v **Vodi** in **Teletu**, razkriva. V **Napadu** in **Razvalu** pa pripisuje zlo – krvavost–rdečnost – le Šžom, Komstom, Ptji, Prtom.

Megla razkrije, kakšni so v resnici "občinski odborniki", ki jih župan v začetku predstavi občinstvu: Cukal je "veleposestnik in industrijec". Petrač je "gruntar in hišar", tj. hišni posestnik. Čepon "ima žago, dva grunta, opekarno". Le Učo Hlačar nima nič, zato je najbolj med vsemi "ubogljiv"; Krita Taučiteljstva, na liniji **Hlapcev**. V teku dogajanja drame se pokaže, kako so prišli ti vaški Gosi do premoženj: z ropom, korupcijo, lažmi, s skrajno AMoro (nenravnostjo). Če – ker – so isti kot

ostali Slci, vsaj kot elite–klike, pomeni, da mora tisti, ki hoče zares RPP–Dbo, s temi klikami–ljudmi počistiti. LR je metla, ki Rad pometa. Ne pod preprogo, ampak v roške in druge jame, PVD. Najprej v te, nato pod preprogo, saj se pometači izkažejo kot enako koruptni, kot so bili Bržpometanci, glej Ruplove **Mrzle viharje**, tudi **Prešglavo**, **Ščuke** itn. (KasO: moj omenjeni kolega LZgar naveliko pometa pod preprogo; svojo preteklost oz. resnico o nji: da je bil agent Ptje. Dela se, kot da je bil le glas UHe.)

V DaSlji je postala – nekako urejena, ker je vsesplošna – korupcija samoumevna danost, normalno funkcioniranje LD. Kranjc je že vnaprej prav napovedal: če smo vsi barabe, je biti baraba norma in prav. Le da je Kranjc v **Megli** še verjel, da so poleg barab tudi PriPra poštenjaki (Jern, Komsti), v DaSlji pa v to ne verjame nihče več. Celo Močilar in PePKo govorita raje o miru. Pa o pravici na svetu. Grmičar Bush je zanje nosivec Krivice, SadoHusso nosivec pravice; če ne to, pa vsaj predstavnik zatiranih, revnih. Hm, Sado, ki ima na desetine palač in baje 24 milijard dolarjev v Zahbankah? Braniti Irak, ki ima nafto, se pravi, denar, ne da bi bilo treba zanj kaj huje delati? Zanje je edina šansa, da še pravočasno osvojijo Zahod in ga začnejo z zatiranjem izkoriščati v Refe Dbah. In to da si želi Močilar? Ne verjamem; Močilar je le duševni bolnik. Si pa to želi Mōro. Ta uživa, če se vse AD v vsesplošnem buzaranju in kvarjenju. Svojo sodbo baziram na ES analizi Mor(ov)oste proze.

Na koncu svojega predstavitvenega govora reče Rež: "Mi pa si glejmo v oči in vsi priznajmo svoje slabe strani, pa bo kaj kmalu boljše na Slovenskem, ali ne?" Izjava je čudna. Vemo namreč, da samo priznanje GhKe ne zadošča; tudi meni – v mojem primeru – ne. Treba je obenem tudi kaj narediti. Kranjc zagovarja v **Megli** prav to: edini, ki obljublja, da bo kaj dejanskega storil, je Jern: z razširjanjem protiDž letakov to že dela, pripravlja LRevo. Tudi Vombovi Km, v **Vodi**, na koncu nekako priznajo svoje pomanjkljivosti, vsaj Vomb jih prikaže tako, a v **Vodi** nihče ne terja LReve oz. LR je osmešena z nastopom Hribarce in njene poulične mase, naščuvanih malkontentov. Ta Psuporna masa je podobna tisti iz Vošnjakovih **Pen**, tudi iz **Vrankovića**. To je lummasa, iz katere nastajajo Rōhmovi SS oddelki.

Je nemogoče, da bi se ludistični pajaci, ki jih predstavlja Roza Rozman v AbGlob gibanju, ne mogli RR v Slske Fz squadriste? Obleke so si že nabavili, črne z maskami. So kot hudič(k)i, Mōra očarujejo, le na riti imajo odprtino, da jim je danka dostopna ob vsakem trenutku, ko kakega buzija zaboli v modih od preobilice semenčic. Spricajmo, špricajmo, se nekoč klicali fajerberkarji; zdaj pa je Hinmaska gasilstva odpadla, resnica je trošenje (trosenje) sperme in dreka; DrekKobalova Gled Teve skupina direktno, kot dokaz samega AD absurd(izm)a.

Tudi zame je priznavanje lastnih zmot – AK – premalo; STH žal še te faze ne zmoreta. Potrebna je tudi prav usmerjena dejavnost: Dg kot izstop iz TŠa, nato in obenem (po)IsDti. NDM.

Poglejmo, kaj in kakšni so Sabočani v resnici; kaj si sami med sabo očitajo. Obtežilnega gradiva je dovolj, že če poslušamo nje same.

V koncu 1. dejanja se začne samorazkrinkovanje. Ena prvih potez oblastniških Slcev (ObSlcev) – poleg teh je le še LRevar Jern, vmesnih slojev–ljudi ni – je ovajanje, na vse strani; vsak je vrednota le sam sebi: Rad individualizem–egoizem (smodel: UtPld). Ker ima – nesporazumi so bistvo (zapleta) Kode, o tem več kasneje – Ac (Andrejc) Jerna za detektiva, ki je prišel z banovine (motiv Gogoljevega **Revizorja**), mu hiti ovajat svoje tovariše iz Obč(inskega)odбора. "Kaj pa je ta občinski odbor? Na občinske seje pride samo takrat, kadar jih imam tukajle, da zastonj žro, v pisarno pa jih spraviš samo, če se jim obeta kakšna kupčija. Če so že pa na seji, hočejo imeti vse dobave zase, in še plačo povrh; brezobrestna posojila izglasujejo le sebi v prid in še podpore za občinske reveže poberejo sami." (Kot DaRdeči križ oz. njegova vrhuška z Jelenom Silnim na čelu.) "Samo za lastne riti jim je." Pa še res je.

Anln se sprašuje, koliko je razlike med Sljo–30 in Sljo–2003? Komaj kaj. Le da, kot sem že dejal, so Slci–30 verjeli, da je mogoča pravičnejša Db, zdaj tega ne verjamejo več, ne Le ne Deobljubarjem. In da je v Slji–30 bilo oblastnikov – tistih, ki so imeli možnost polniti si riti z DbDž denarjem – bistveno manj kot danes; govorilo se je o zgornjih 10%. Je torej RR PVDbe v LDbu po 1990 le v tem, da se je bistveno razširila baza SSS; pomeni torej več demokracije več koruptnežev, goljufov, roparjev, barab? Dalo bi se reči.

Ko sem pisal ES analizo **Vode** – 1992 v Argi –, sem poudarjal Poz plati SSS; glej mojo razpravo v knjigah **Gnila voda** in **Goveja dolina**, Pniz **DSPE**. V ES analizi **Megle** poudarjam Neg plati. Oboje so mogoče, oboje se da videti; Anln – bravec – se glede na svoje razpoloženje in interese odloča za en ali drugi poudarek. Ker hoče biti **RSD** čim manj pristranska, čim bolj HKD, upošteva obe plati in še vse ostale, ki jih lahko Anln vidi. Že razpravi o **Vodi** in **Megli** je treba brati skupaj; to terjam na še posebej urgenten način. Zato objavljam obe razpravi v isti knjigi, v **Gnili vodi**. Čeprav je naslov razprave o **Megli**, **Razpihavanje megle**, se da izraz megla nadomestiti z izrazom gnila voda ali močvirje. Jern–Kranjc razpihavata meglo, lahko pa bi kanalizirala–očiščevala močvirje, sanirala barje. Nad barjem – gnilo vodo – se vleče megla; PV jo je bilo veliko nad ljubljanskim barjem, ki še ni bilo osušeno. LR ga je osušila, a meglo nadomestila morda s hujšimi neprijetnostmi: barje je RR v zapor, kot kaže mnogo SPD, **Dialogi**, **Noč**, **Job** itn.

Roko na srce: so banditi a la Dazakonski par Klemen res boljši od Občodbornikov in Aca? Od Kantorja in Grduna? Ne bi rekel. Nasprotno: v žepe so si stlačili (najbrž si še tlačijo, na dan je prišel morda le majhen del njihovih lumparij) gore denarja, neprimerljivo več kot vsi Aci–Grduni–Ažmani skupaj; DaSlja je bogatejša. V časniku berem, da je Klementina (pa ne tista iz westerna **My dear Clementine**) zaslužila v 2001 čez 130 milijonov SIT, a ta zaslužek tako "spretno" prikrojila, da je bila dolžna plačati le davek na povprečen mesečni zaslužek. Nasproti tej genialni spretnosti so sposobnosti Acov zanemarljive. Klemenčica je spravila v žep (saj nosi hlače) pol tega, kar da Dž za Izpoke; a Klemka VeleGovca (lastnika govna v glavi), šefa umirovljencev, ne moti. Berem, da je Gobec obiskal Ropa, nanj spet pritisnil, da se poberejo – ukinejo – zaslužnikom Izpoke. Bogve, ali je kaj kanilo od Klemice v gobec pohlepnikov? Jo je stranka teh starčevskih požeruhov forsirala v parlamentu? Oživi drugi Jože Kranjc, napiši Kodo o upokojenih

gobcih! O zavarovalnicah širom sončne LD Slje! Moral boš spremeniti le okolje, ga vzdigniti z vasi v mesto, imena lahko ohraniš stara, snov bo komaj kaj Raz. Sicer pa pozna SD-30 tudi Kode MorDb značaja, ki ustrezajo DaSlji. Upošteval jih bom, najprej Čufarjeve, **Eks** in **Ameriško tatvino**, ta je po motivu nenavadno aktualna.

Če beremo MO (tim. raziskovalni žurnalizem), vemo, da je vse, kar očita Ac Občodbornikom, v navadi tudi danes; vodstvo Rdečega križa je bilo le posebno pohlepna klikica. Pobirali niso le Občrevezem v svoji vasi, ampak kar v vsej Slji; kot pred časom nek UNICEF odbor. Denar, ki je dan karitativnim organizacijam, se prilepi na prste kaknega Obodbornika. Izplačujejo si horentne sejnine. Kaj in kakšni pa so ti mandeljci – in babce – na Pol ravni? Tudi o tem poroča Ac. (KasO: vsak teden nova afera. S SIB banko; tudi tu ima vmes prste Cagliostro Klemenc. Sinoči obdolžitev Ane Marije Kranjc; Jožetove tete? Pa obdolžitev Rupla. Močilarji in Harambašičke s FDV se mu Mašč, ker jih je v zadevi NATO premagal. Da bi si hladili rane, so pripravljeni vso Sljo destabilizirati, jo vsaj spraviti v SZ. Srbski agenti, kaj pa drugega! Vse niti drži v rokah Aksentijević. Vse bolj sem za Janšo; naj Sljo čimprek okoplje v krvi Šentjernejske noči, tj. konjeniške prireditve v Šentjerneji.)

"Zalega je to, vam rečem. V srcu so proti vladi, vsi so stare stranke", jasno, Kontinuiteta, "zapustili so jo le zaradi korita." Bo držalo, Ac misli na Jerovške, Brejce, Nejce in Zamejce. Tudi raziskovalni Žursti so zamenjali stranko, najlepši primer je Češpljar. Češpljar se enako zagovarja, kot se Ac: "Ne rečem, tudi jaz sem bil prej v drugi stranki, toda jaz sem se v novo vpisal zaradi prepričanja." Da, da. "In tudi delam zanjo." Urejam MAG, Demokracijo ipd. "Oni pa: kakšna vlada je to, samo gospoda žre iz vladnih jasl." Prav tako se je obnašala tistih 6 mescev, ko je bila na oblasti, DSD: čim prej – z enim goltljajem – vse požret!

Posebej pogoltni so bili predstavniki Sl St Zemlje, Ljudske stranke, KC, Km Trade, agrarci in lokalci, sami Občodborniki Sabočevega, Suhega dola (**Voda** in **Dva prijatelja**), Kozjega dola (**Anarhist**), Telebanovine (**Matajev Matija**), Butal (**Butalci**); imen analognih vasi bi se dalo še in še naštevati, SD mrgoli od njih. Tako je bilo že PV; Ac: "Mi veleposestniki s kmetov pa na gnoj." (Kranjc je še bolj Krit do Km kot Vomb.) Ministrstvo za Km požre več denarja kot Ministrstvo za šolstvo in Zn; a kje so prioritete Slcev? Km lobi je najbolj nesramen. Vaščani po Krasu tako hite delat nove vinograde, da bi dobivali od EU subvencije zanje, da nimajo niti časa spiti, kar pridelajo. Slci bodo nehali piti, ker nimajo več časa; ker ves čas porabijo za grabljenje.

"Še denar za volitve so mi požrli. Svoje dolžnike pritiskajo, če pa država davke terja od njih, takrat pa k meni: Abdrejc, potrdi, da so moji dohodki taki in taki. In jaz moram potrditi, veste, zaradi stranke." Natančno tako. Pogledam na prvo stran knjige: res piše tam letnica 1936 in ne 2003? Ni čudno, da se je pretežen del Slcev 1941 odločil za DblRevo. (Se je, to je zunaj dvoma, naj si Stanolniki še tako prizadevajo resnico Zamol in se delajo, da so bili le Nar čuteči, o ti Hini!) Ptja je precej opisane korupcije odpravila, tudi zadolženost posestev itn. A kaj, ko je to nadomestila s Pol terorjem. Ljudje so prišli z dežja pod kap. Danes ne verjamejo nobenemu proizvajavcu vizij več. Danes so vsi zadovoljni, ker imajo vsi možnost ropanja, ponarejanja, barabinstev. No ja, skoraj vsi. Nesposobni ne in klošarji ne, ti imajo raje Už v drogi. In Rommolotovljani ne; zakaj ne in kako, berite mojo ES analizo Kodričevega **Mota**. V drami sta naslikana Klemnasti par in Moro-Gredolka.

Kakšen pa je Ac, tisti, ki govori resnico, kot jo Pokončniki a la Podobnik? "Skrivaj pa vseeno pišem davčni oblasti čisto resnico, da ne boste mislili, da

nisem poštenjak." Poštenost je zanj ovaduštvo. Seveda tudi korupcija, kadar mu ustreza. Jerna, katerega ima za detektiva, direktno korumpira: "Vi boste spali pri nas in jedli pri nas. Kar se pa denarja tiče, občinska blagajna še ni prazna, dokler jo imam jaz tamle notri." Morda je DaSlja bolj širokogrudna od PV Slje, ima pač več denarja, a je tudi LD v PM. Gredolkino bivanje v Iraku – s tem njeno propagando zoper stališča Sl vlade – financira MzŠZŠ. Temu se res reče velikodušnost. Daoblast ve, da ji AnGlobci – sami Gobci – ne morejo bistveno škoditi, še večajo ji imidž LD pluralistov. Sicer pa, bogve koliko je bilo med Živimi zidarji plačanih ovaduhov? Neko Evo je Sado izgnal. Je vohunila za Busha, za Janšo, za Aca?

Ac pripoveduje, kako ravna s svojimi delavci oz. zaposlenimi v svojih obratih: "Moji delavci morajo kupovati pri meni. Namesto da bi jim dajal mezdo, jim dajem blago. Ali je to kaj hudega? Bom pa vendar smel zahtevati od svojih ljudi" – svoji ljudje so naši ljudje –, "da nosijo svoj denar meni." Če to zahtevo razširimo od Pska na Nar, od Plde na Kldo, pridemo do tim. Narinteresa. Dokler gre za interes Plde, naj bi bil Neg; čudežno pa postane Poz, ko se razširi v Kldo.

Tako presoja pomeni presoja s stališča ene skupnosti, recimo NDže. Nemci iz svoje, Slci iz svoje itn. Kdor je močnejši, diktira pravila. Če kdo ne popusti, pride do vojne: med Kldami do EDč. Kot v I. Svetovjni; pa v drugi. Za Hrte je samoumevno Abs Poz interes Hrške, za analogne Slce interes Slje. Vse to kaže, kako pristranski, SZSL je Ncl.

Megla ga nima za temo; pač pa velik del SD. NDM. **Megla** izhaja iz samoumevne Infe med RPP, SNarom (SNlom) in UH. Na tej samoumevni Infsintezi je temeljila tudi NOB(D). Danes ni več mogoča. Nclsti jo skušajo podaljševati, a z vse manjšim uspehom. Prihaja do smešnih povezav: ultraNcl PePKo se veže z AnGlob ludisti, ki so po Stri AnNclsti. Ta kaos je danes viden, v SIŽ-30 ni bil viden, oz. le redkim, Bartolu, Grumu, nemalo Mraku, ki ga skuša PePKo v tekstih o PV MrD narediti za SNclsta. Ubogi Ivan! Prerok, najbolj se boj učencev!

Ac nadaljuje: "In če vračunam kakšno kronco več", je monopolist, kot zavarovalnice, na tem zaslužijo Klemenčkovi, "je to samo zato, ker jim plačujem – delavcem – vnaprej, to se pravi, jim dajem blago, še predno so prišli do zaslužka." Se ne reče takšnemu Člu Dobrotnik? MrkKranjc razkrinkuje, za kar si prizadeva KatVomb. Dobrotnikom ne zaupa; prav ima. KC je največji dobitnik, in obenem – čudno – najbogatejši lastnik, vsaj PV. DSKC bi rada, da bi se ta njen položaj vrnil. Dokler se ne bo, bo vsako oblast, ki ji ne služi, imela za Neg, za Kontinuiteto, za hudičevsko.

Ac je v svojih očeh moralist. Če delavcem kaj več zaračuna, "so to nekakšne obresti. Nekateri so plačani kar za celo leto naprej, seveda, ko jemljejo špirit in šnops. To vendar ni nič proti pisani postavi?" Proizvodnja alkoholnih pijač je v interesu gospodarstva. Slci, ki se imajo za največje moraliste, samoumevno branijo obstoj pivovaren, skrbijo, da ne bi prišle v tujsko last; a kaj proizvaja Pl Krof Jel(in)ko? Kaj pa, če je edini treznik zdravljene alkoholik Part?

Ac pripoveduje vse to Člu, ki ga ima za detektiva, tj. za kupljivega; ne ve, da se izpoveduje LRevarju. Ta sicer namiguje, kdo da je, a Ac je tako SZSL, da ne spregleda. Kranjc tu kar poisti LRevarja z umetnikom MorDbKrit vrste, s sabo; Jern – Acu: "Veste, to je goljufija. Gorje, če to zve vaš zločinec", to je Jern, pravi Jern. "Ko bo spet svoboden, ali pa pride do spremembe vlade, bo gotovo to javno objavil, ali celo igro napisal o tem", kot je Kranjc **Meglo** in **Čampo**. "Za vse večne čase vas bo pokopal." Morda enega izmed sleparjev, ne pa mase, stanu, stila.

Ptja je obljubila, da bo BržKpl podjetnike pokopala; jih tudi je, a začasno. Vzela jim je posestva, denar, jih spravila v zapore, jih dala celo postreljat, kot soboškega Benka. A treba je bilo počakati le pol Stola, pa so se BržKpl ščuke vrnile. (VoM.) Benkova hči se je poročila z ideologom KmljudKat stranke, Prof Toplovodarjem, ki je danes celo veleposestnik pri St Ateju, sedi na St stolici, Cukale itn. so se razmnožili po Slskem kot še nikdar. Ni vse črno, kot v hlapcih v **Hlapcih** po volitvah, ampak vse kodrlajsasto.

V 3. dejanju se sorazkrinkavanje nepridipravov nadaljuje, celo stopnjuje. Občodbornik Petrač, ki hoče za ženo Acovo hčer Tinko – ta ga seveda ne mara, ljubi Hera Jerna –, dela načrt, kako bo osvojil dekle s pomočjo njenega očeta; na tega bo pritisnil, ker ve za njegove pretekle barabije. Občinstvu pripoveduje: "Nihče razen mene namreč ne ve, da je župan Andrejc osemnajstega leta pofulil vojaško blagajno in pokradel ves denar. Res je že, da je moral meni nekaj dati, ampak, držim ga pa le. Ali, ali. Ali punco meni in doto zraven, ali pa boš šel, Andrejc, saj veš, kam." (Tako drži danes Bavčar Janšo, Janša Bavčarja, Brejc Bohinca, Bohinc Brejca, Jaka Miho, Miha Jako. Vsi so imeli prste na izginoli blagajni. **Dosjeji**, opozarja že z naslovom drame Božič.)

Ptja je držala ljudi za vrat, ker je vedela – tudi v tem je bil pomen OZNE – za njihove GhK. Enako KC, tej so se morali izpovedovati. Še važnejši pa je podatek, da leto 1918 ni bilo le Osvoboditev Slcev izpod klete NemAvse, ampak v enaki meri nekaj temnega. Nova JugoSlaska elita si je v nemajhni meri opomogla s Krim(inal)om; tega ne razkrinkuje le Katdramatika, ARemec v **Kirke**, enako Mrkdramatik Kranjc. Da se potegniti paralelo z letom 1945. Vendar, bodimo pazljivi: povojni zunajsodni poboji, PVD itn. so dejanja, sestavljena iz dveh – izključujočih se – bistev–ocen. Po eni strani so vrhunska realizacija obljub MrklReve, udejanjenje RPP sveta, po drugi zločin, umor–morivstvo. Kakor gledamo na pojav. Je veličasten v obeh pomenih: kot obluba–dokaz NSveta in zmage Hudiča.

Leto 1918 je sicer prav tako dvojno–dvoumno, le da bistveno manj veličastno. Slci tedaj niso bili zmagovalci, le priključili so se zmagovalcem–Srbom; v bojih za Koroško so bili celo poraženci. Živel so iz izkustva–čustva poraženosti, glej SD–20; I. Svetovno so dojemali kot strahoten polom. Vstop v Jugo jim je res prinesel veselje, a je bil pogojno Poz. V vsepolomu 1918, ki ni bil pričakovan, se je zamenjalo mnogo bogastev; tudi z menjavo krone v dinar, s propadlimi Vojposojili itn. MM je bilo močno prizadeto. Tedaj so si nabirali velik Kap Praprotniki, mali Kap Aci–Petrači. Vojdobičkarji. Najbrž jih je bilo več, kot so bili pripravljeni Slci priznati. (MiniVoj dobičkar je bil tudi moj ded po materini strani. A to je trdil le en njegov otrok, ostali so podatek Zamol ali spodbijali. Kaj je – bilo – res?)

Vsak Nar se avtoglorificira. Tudi tu je zasluga Mrka kot Rad MorDobKrite. Ker ne izhaja iz Narinteresa – iz NdVISA –, je Mrk sposoben videti zlo tudi v lastnem Naru, medtem ko ga recimo SD JugoNcl tipa ne vidi, noče videti, ima ga za propagando Sžov, za onesnaževanje lastnega gnezda, kot se temu strokovno reče. Jugo 1918 je, kot kažem, v nemajhni meri temeljila na Krim(inal)u; ta Krim je bil primeren mali zmagovitosti, Krim 1945 primeren veliki–veličastni zmagovitosti. Tedaj se je Krim (iz **Rojstva**) upravičeno nazival Her.

V zadnjem dejanju (drama ima 3 dejanja) zvemo o dogodkih 1918 še več. Sama na sebi sodi ta zgodba v žanr kriminalke, vendar jo je treba razumeti v kontekstu Kranjčevega VISA oz. SD–30: kot MorDbrazkrinkavanje ravnanja Sl elit, ki so od Km–AVS do Brž v mestih istega tipa: Krimci. Občodborniki sumničijo Aca – vsi se Strno sumničijo med sabo –, da jim hoče z detektivom nekaj zakuhati; ne

vedo, da si je godljo najbolj zakuhal Ac sam. Vsi hočejo drug drugega ofrناžiti, zato je razumljivo, da so sumničavi; vsak sodi po sebi. Sprašujejo se, kaj je povedal Ac detektivu. Čepon: "Po nas je udrihal", kar je bilo res. Acevemu morebitnemu uspehu so zavistni: "Andrej bo slavo žel, nas bo pa ob zid pritisnil." Kpltrg je le razvita oblika Strno nenehne latentne DžVe oz. Bmi, ki se v FD in PS izražata bolj neposredno; to kažejo–uprizarjajo Trage, tudi z motivi iz Kmža, recimo Goliev **Bratomor na Metavi**, Prežihovi **Pernjakovi**.

In kaj naj bi Ac povedal detektivu? "Ali se spomniš, Cukala, kako je bilo, ko smo osemnajstega leta rekvirirali vojaško blagajno in jo postavili v občino čez noč? Sklenili smo, da bomo prihodnji dan pošteno poslali denar tja, kamor spada." Hm. "Ali ne?" Sklenili so že, ampak pri tem se je hotel vsakdo od njih sam okoristiti. Zato Čepon: "Ponoči pa sem šel skrivaj pogledat, če blagajna še stoji", o ti previdni poštenjak, o ti Podobnik–Pokončnik! In: "(sramežljivo) Skrbelo me je – in tam sem tebe dobil", pravi Cukali, ta pa odvrne: "(nerodno mu je) tudi mene je skrbelo." Vsi so bili v skrbi za narodov blagor, za ljudimetje. Čepon: "Blagajne pa ni bilo več tam." Nekdo drug – njun tovariš – jo je že prej odnesel, tega je najbolj skrbelo. Bil je največji Poštenjak (Prle), zato je najprej pohitel na lice mesta, da bi izvajal RPP. Trije, ki so bili okoli prinešeni, se zdaj sprašujejo, v tem ko vrtajo po preteklosti in se grejo PsRazReše, točneje: raziskovalno novinarstvo. Petrač: "(narejeno) Kdo jo je pa vzel?" Jasno, da pade sum na Aca, posebno zaradi vzrokov, ki so prepričljivi – Čepon: "Kdo pa je bil prejšnji dan še ubog krojač, čez teden pa je že začel kupovati zemljo povsod na okrog in denar posojati?"

Kranjc povzame Cana, Ac je ravnal kot Kantor; tudi ta je bil, preden je oropal (povrh vsega še ubil) bratranca, Nininega očeta, le ubog komi. Komsti so postali 1945 novi Gosi, se preselili v vile, čeprav so bili prej ubogi cimpermani, Maček, strojniki, leskošek, gozdni delavci, Janez Hribar, ključavničarji, Tito, Uči, Kardelj, študentje, Kidrič, kurji tatovi, Marinko, tako so temu rekali v revirjih, je živel od perutnine. Mar je postalo Pl Gos na Dgč način? Kdor je pobil največ preostalih, si naropal največ zemlje, je postal najvišji baron. Logika je ves čas ista; Agrčkzld, pa naj je to rop (blagajne) ali umor (Sža, celo lastnega brata, kar je posebej Tip za FD, za tisto, ki jo je FKČ tako pobožno in poštenjaško posvečala, glej – tudi dramatiziranega – Jurčevega **Jurija Kozaka**).

Problem, ki je Krim, razumejo opeharjenci kot Morproblem; zdaj vemo, kaj mislijo JOGSŠKi, Prle, Bajuk in Podobnik z remoraliziranjem SDb: vrnitev ukradenega prejšnjemu tatu. Mora je v tem, da se pravično deli (naropano, plen). Čepon: "Pa da bi takrat vsaj pošteno delil, ampak je vse sam požrl." Zdi se, da so se združili vsi dejavniki zoper Klemenčkov par šele tedaj, ko sta pohlepneža prešla vsako mejo SpoDo in ostalim pustila le milijone, sama pa si nabasala trebuh z milijardami. Pravica=zavist.

Pravica – RPP – je za prikrajšane v tem, da vzamejo uspešne(jše)mu; prej on, zdaj mi–jaz. (Logika DSD: prej Ptja, zdaj mi.) Čeponu se že cedijo sline: "Akrament, dobro, da si mi to potrdil. Vse mora name prepisati." (Na KC.) Pohl(epna)Pld. Čepon se zaleti, ne upošteva, da ostala dva kompanjona poznata njegove uspešne barabije – Petrač: "Kaj boš, Čepon! Saj si ti osemnajstega leta vso moko zase rekviriral!" Čep(on): "Ali je moka denar? Tisto je bilo plačilo, ker sem bil narodna straža."

Tudi zato nisem hotel biti 1991 zraven: vedel sem, kako si dajejo Narstražarji izplačati požrtvovalnost, delo za SNL. Od blizu sem gledal, kako so se vselili kurji tatovi iz kolib v vile na Vrtači. Bogve, če je znal Marinko prej potegniti za verižico,

visečo s kotlička na angleškem Stršu; če ni hodil nekaj dni po triumfalni zasedbi lje srat na vrt za svojo – rekvirirano – vilo? Vendar so se, bistri so bili, zmagovalci hitro učili. Uslužni UProfi so jim delili častne doktorate, čeprav novi doktorji niso bili povsem pismeni; Marinku je pisal govore zapiti oznovski major šahist Šiška, MV likvidator. Popitu jih je še v 80–letih Žakelj, Popit je tudi predsedal z Vojlatrine v Strš s kopalnico. In to so počeli tisti, ki so kritizirali SBržkavlje, da so se okoristili s sodelovanjem v Narstraži, tj. z zaslugami za Nar, za NL, tudi 1918. Jugovelikosrbi so zvestim delili prebende. Le takšnim kot Prešu sodelovanje v Narstraži – v Kranju – ni prineslo dobička. Reveži si niso znali sami pomagati, bohemi in klošarji. Toman si je znal, glej **Dr. Dragana**: v naročje mu je padel še en grad. (En za srat, en za scat, bi naredil trojno rimo Drek Kobal v oddaji **Kamebriga**.)

Can pripiše Krim le enemu, Kantorju; Kranjc razširi Canovo obtožbo na celotno elito–kliko. Če pa je celotna kriminalna–ubijavska, potem je LR upravičena kot Tot likvidacija Bržazreda, se pravi vseh njegovih udov–ubijavcev. Pravični umor je s tem le odprava krivičnega umora. Naj zveni **Megla** še tako ljubezno, treba jo je brati–razumeti tudi kot Mor utemeljitev PVD maja 1945.

V vsesplošnem rop(an)ju je 1918 sodelovala celo SHKI: "Nadučitelj je vzel pol vagona klobas." Can je vsaj stanu Učev pripisal Mornaravo, glej lik Uča Šviligoja v **Pohu**; a mu jo je vzel v **Hlapcih**, pač nova izkustva po volitvah 1907/8. Šviligoj je postal Komar. Kranjc ne izvzema nikogar, vsi so banda, ki jo je–bo treba odstraniti (ausrotten, je trdil Goebbels, mislil je na isto Rad Pravico).

Bogatenje po tim. Markovičevem zakonu se smatra v Slji po 1990 za pravno korektno; imamo se za pravno Dž. Pa je to kaj Dgč kot v **Megli**, kjer Občodborniki s tenkim posluhom za RPP razločujejo med Krimom in poštenostjo takole – Čepon: "Mi smo jemali javno, to ni greh! Kdor javno jemlje, ne krade." Ni bilo prav to stališče MrklRevarjev? Javno – v parlamentu, z zakoni – so nacionalizirali premoženja bivših oblastnikov. KC si je zakonito prilaščala premoženja pobožnih vdov in stark, ki so ji volile posestva. Poključke gozdove je dobila od vlade, od ministra; res da je bil to nek klerik, Vodja stranke Poštenih–Pokončnih, dr. Korošec, a to ne spremeni dejstva, da je bilo vse legalno. Danes pravna stroka spodbija upravičenost povojnih zunajsodnih pobojev; če bi vrnjenim Dmbcem sodila sodišča in jih obsojala na S – zlahka bi našli primerne sodnike, celo doktorje prava, Damjane in Modice, Vavpotiče in Šnuderle –, bi bilo torej vse v redu. Ptja se za to ni zmenila, vedela je, da izvira pravo – RPP – naravnost iz Nla; zunajsodni poboji so bili prvi dokaz neposredne demokracije, izražanje volje ljudi.

Kar navajam in komentiram, v drami ni naključno in obstransko; je bistveno, zato se ponavlja. Krim se ni dogajal le enkrat, ob ustanovitvi nove Dbe – lahko rečemo: NSveta, 1918; analogno se je 1945 in 1990–91, ko so pri preprodajah orožja zaslužili zadevni ministri (Janša? Bavčar?) horentne vsote. Kje so zdaj, na čigavem bančnem računu? Zato si držijo štango, čeprav danes Vodlji v Raz strankah: roka roko umije. (O čemer govorim, je rezultat dela raziskovalnih Žurstov.) Krim je postal – po prepričanju Mrka in Kranjca – Stra–model funkcioniranja nove JugoDbe.

Občodborniki hočejo obvestiti oblast, kako nepošten je Ac. Udje DSD obveščajo celo nadNacjavnost – Beneško komisijo – o Krimu Kontinuitete. Vsak hip slišimo: se bomo pa pritožili v Bruselj, sami Čeponi in Cukale in Petrači, ti Jandreki in Prejci žabje volne. Poštenjak–Podobnik Čepon: kompanjonu Cukali: "Tisto le povej, da je Andrejc po sili prevzel občinsko hranilnico v svoje roke. Zamolči pa, da je tudi meni dal deset jurjev. Če boš ti možak", pravi Bavčarić Janšiću, "bom tudi jaz molčal, da

sta si vidva z Andrejcem razdelila denar, ki je bil poslan za volitve in sta potem delavce in dolžnike kar nagnala volit, ne da bi jih podkurila."

In tako naprej, brez konca; Cukala: "Ali ni bil ta denar pri nama dobro spravljen? Delavec bi ga zapil", pa še res je, "midva pa sva si napravila vodovod. Hranilnica pa je zaradi vaju falirala." (Ni to zgodba o kranjski hranilnici, ki so jo ustanovili in z njo po meglasto ravnali možje iz Grosove stranke? Nihil novi sub sole.) Dramatik pravi: tako se pride do vodovoda, ne pa na način dobrotništva iz **Vode**. Dobrotnikov ni, le LRevarji in samopridneži. Rupel doda, v **Mrzlih viharjih**: brž ko pridejo LRevarji na oblast, ravnajo kot prejšnji oblastniki. In tako naprej. Cukala: "Kaj pa zaradi Petrača, ki mu je Andrejč celo občinsko gmajno prisodil brez plačila?" (KasO: zdaj očitajo Ruplu, da je Ac, Miha Pogačnik pa Petrač; nekoč občinska gmajna, zdaj privatna fakulteta v Kopru. Bodo zavistneži Rupla spodnesli? Bo triumfiral Aksentijević, oče Harambašičke in Krivčev stric?)

In kako se ti mojstri obdržijo na oblasti? Čepon: "Pa še reci, da smo mi za državo, ki ji radi služimo ob vsaki vladi, če bo ta vlada res padla." Posebno Kmljudstranka, ki se ima od vseh za najbolj pokončn(išk)o, je v vsaki vladi, v De in v Le, v Prletovi in Bükovi, v Drnovi in Ropovi. Kjer se da kaj izsiliti, izlobirati, naropati, tam jim je dobro. Živela Poštenost!

To je prava Slska Trada ali Kontinuiteta: Daministri Posn(emajo) tiste iz Slje-30. Občodborniki drug o drugem: "Ne samo, da sploh ne pozna discipline... in bo ob prvi priliki izdal državo... zapisal si je vse občinske dobave... in državno koruzo prodajal za svojo... Preganja vdove in sirote, uničuje državo, krade stranki, napoveduje lažnjive dohodke in se smeje pravici pod nos." Vrh pa v Sektipu AgrEkzPlde: "Otroci njegovih dekel pa so vsi njemu podobni." Ni kaj, temu se reče evgenika, rasni izbor, naj preživijo le najsposobnejši, Ac daje otrokom najboljšo gensko zasnovo. Šel in Zajc mu sledita.

Acevi kolegi so, ki terjajo zanj kazen; pa ne bi terjali zanj(e vse) kazen LRevarji? Jern: "Res je velik grešnik. Da, vse to mora biti zapisano, kazen mu ne uide." S tem namenom je grupa OF-VOS aktivistk v Lji 1944 zbirala obremenilno gradivo zoper sodelavce z okupatorjem. Že(nske) so imele smolo, Dmb PP jih je izsledila, pozaprla, Geržiničevo ustrelila. Iz Kode nastaja Traga. Iz **Megle BSSvet**. (Je Špelca Geržiničeva? Bo postala Minka čez par let Špelca?)

5

Ker smo že pri Neg likih, naj se lotim še samega detektiva Megle, po katerem je dobila Koda naslov. Megla dopolnjuje menežerijo Občodbornikov in župana Aca.

Zgodba Kode: Dž je razpisala tiralico za državi nevarnim elementom in jo poslala v vsako vas, prišla je tudi v Sabočevo. Občodborniki se sprašujejo, kako izbiti tudi iz tega korist zase. To so res Libci, ljudje, ki gledajo na svet le skoz optiko koristi-koriščenja. Takšna je sicer Čl narava, a v PS in FD se raje ubija, v LD trguje-slepari. Vlada gospodarski egoizem, ki ga pohlepneži sicer pokrivajo z DbMoro, a ne tako fanatično kot kleriki v FD in Komsti, ki obnavljajo FD. FD temelji na Kat bogu, zato deluje Rad, tudi z umori, ki so seveda pravični, gre za udejanjanja RRPa; medtem ko deluje LD raje s taktiko, obrekovanjem, prevarami, podstavljanjem nog, torej humano, pač v skladu z VISom Meša, ki je Hum (RLH).

Umorov se poslužuje LD le v skrajnih primerih, Kantor. Can kaže v **Kralju** zvezo Brže s FD, Kantor je napol FBrž despot. THM–krog uči, da ni nobena drža–stopnja–točka nikoli za zmerom presežena, vse se vračajo, tudi FP. Kom izrazito vrne FD in celo PS. Tržna Kpl tekma nemalokrat preraste v morivsko. Dostikrat je težko reči, kje se konča legalna pravna DžDb in začne oblast mafije. Ni Berlusconi primer mafijaša, ki sistematično izigrava sodišča, zakone, a je obenem legalni Preds Itvlade?

Ker si želijo Občodborniki iz Sabočevega Krimca prijeti, sprejmejo Učev predlog, naj stori to namesto njih naročeni detektiv, plačan bo iz občinske blagajne. Detektiv pride, skupaj z ženo Eleonoro, oba sta hlapčevska bedaka. Zaplet Kode zahteva, da pride do nesporazumov – detektiva imajo za zločinca, pravega "zločinca" (Jerna) za detektiva (analogno kot v **Anarhistu**) –, a to za MorDbKrit Stro drame (za SD–30, za LeSD) ni važno. Važno je, kakšen je ta detektiv. Ali Pvt profesionalca, ki bo pomagal naročniku, občanarjem, ali – El(eonor)a razkrije njegovo–nujno pravo naravo–vlogo: "Ali si že pozabil, kaj je naročil policijski komisar?" Detektiv dela po naročilu vlade oz. policije. Ker pa gre za Is zoperDž elementa, se običajna policija RR v PP.

OZNA je MV in še bolj PoV radikalizacija tega, kar opaža – ne le – Kranjc pri PV policiji. Ni naključje, da je bil Hacin šef ljubljanske policije PV in MV, ko je postala ta policija izrazito PP, skoraj srčika Dmb gibanja, enako kot OZNA srčika Prt gibanja. Hacin in Maček sta analogon, vsaj po formi. Tu pa se policija po 1990 res razlikuje od prejšnjih; ne vtika se več v Pol zadeve; Sv govora, pisanja in združevanja je v DaSlji zgledna. LDPM, kakršna se udejanja v DaSlji, je sicer na ekonomskem področju Strno kriminalna, ne pa na Pol(itič)nem. Pola ne odloča več. Pola je v službi ekonomije, Kpl trga.

Torej vendar: odloča Krim, ki je v gospodarstvu. Odsotnost PP je manj važna. Čeprav tudi ta izjava ni točna. Kdor je doživel PP prejšnjih režimov (jaz sem jo, sam in prej skoz MOča), ve, kako neprijetna – celo preganjavsko ubijavska – je PP. Sv v Dbi – LD – je sama na sebi velika reč, saj omogoča RazReše in IsDti; KC in Ptja to onemogočata, ker sta TotMonavtoritarna sistema. O tej – bistveni – razliki med sistemi NDM podrobno.

Kar razlaga El(eonor)a o Komisarjevem naročilu (tudi ime Komisar ostaja isto, tako v PsLD–30, kot v FD, glej Kreftovo **Leto 1905**, vlogo Višjega policijskega komisarja, in v StlKomu, **Afera**), je za MorDbKrito drame važno sporočilo. "Vse delajte skrivaj, je rekel, previdno, je rekel", to ponavljanje rekla "je rekel", karakterizira Elo kot Čla, ki je izšel z DbDna, kot hčer branjevke, a se zdaj šopiri kot dama. Dadekletom se prehod z DbDna v DabDbo imidža posreči mnogo hitreje in bolje, ker je na razpolago več Zun ličilnih sredstev, nove elite pa so Kul še nižje kot PV, tedaj je bilo vendar težje Posn. PV SDb je vendar še nekaj dala na Kulo, izhajala je iz NKNMeša, DaSSS in DaSLDPM pa ne potrebuje več Kule, le Mast eater. DaSSS se začenjajo – Krit – odražati v SPD sredi 60–let. RMg je obenem dekultiviranje. MO–TeVe so po Stri neKul, celo AnKul ustanove.

DSD Izbi to čutijo–vejo, a si v SZSL predstavljajo, da se mora dati vrniti PV–stanje; da morajo na oblast Izbi–Kulniki, kot je skoraj obljubljala PV–MV Ptja; KaKi sta bila Izba, celo Fifa oz. Mrkteologa. Zaradi Strne zmedenosti (SZ) DSD Izbov – DaSHKI – prihaja do takšnih spačkov, kot so Vodlje GledŽa, MO Kul rubrik, Kajzerce, Hostnice (Torklje, Jage–babe, hotnice), Ravnjačke, Zaverbrnarce, Lajlajbarce. Ta je žena JrKosa, ki je že sam odpadke od SrKosa.

A da ne bom mlatil le po ostalih: ne vem, kdo je bolj kaznovan s sinom, ali SrKos s tisto medlo cunju, ki piše recenzije-kolumne v Delo, ali jaz, čigar sin Hanžek se je ldn s pouličnimi AnGlobi in je postal iz eksperimentalista prava šema; kako da še ni letel v Irak Sadu črevlje pucat? Ga drži doma huda žena, ki je umnejša od njega in hoče stvaren uspeh, ne le prismuknjen imidž **Motavše?** Otroci so lahko blagoslov, ostali moji trije so to – postajajo to –, Matjažek je kot Matevžek očinska sramota. Le da SrKos tega ne opazi in se veseli kozlarij "našega Matevža", jaz pa sem AK-Her, upam si priznati, da je borec za Aksentijevičeve pravice moj ponesrečeni sin. O bog, zakaj si me tako kaznoval? Edino dobro je, da je hotel Matjažek ohraniti svoj Pspriimek; da je odklonil, ko sem mu 1967 ponudil, da sprejme priimek svojega biološkega očeta. Matjaž Kermauner bi danes veljalo v mojih očeh še manj kot Slavko – dr. Robert – Kermauner.

Matjašič niti magistrature ni spravil skupaj; se je naučil voziti avto ali uživa, da ga prevažajo poklicni šoferji, ta ultraleProlec? Nekoč sem bil ponosen nanj, da ni šel iste poti kot JašZlc. Zdaj sta se znašla kot MimDč, Harpar; ne pa midva s ČirZlcem, ne s starim stricem mojih pravnukinj Pavčkom. Pomeni pristanek na SSS tudi to, da bodo vsi glih? Se sploh kaj razločijo borci za Južno mejo (Pavšel s podmornico čez Dragogno) in AnGlobi (Hanžek z balonom čez Perzijski zaliv?)

O pokojni PijKranjc, navdihuješ me in provociraš, da se odrekam lastne krvi! Katbog bo tudi zaradi tega zlomil na meni palico. A če bova z Jožetom Kranjcem – ne z Miškom, ta je bil desetletja ovaduh Ptje kot Megla BržPpe – lahko v peklju skupaj popivala (upam, da mi bo Lucifer vrnil telesno zdravje in bom imel moč seksati 10 krat zapored), bo kar v redu. To bodo vsaj vice; če pa bova pila naprej s PriSo Dinetom (Smoletom), bo skoraj že nebeško. Pekel bi bil, če bi se znašel skupaj s Kosoma, s ŠelGrafom, ki bi kar naprej udrihali čez Džo in Kontinuiteto, z Zajcem, ki bi nebasa RR v permanentno zasedanje kakoga odbora, ki mu Kunec načeluje, hej **tega pa komaj ne čakam!**

Delam Simb sinomor? Ne, ta sin se je že sam pokončal. V AnGlob kozlarijo ga nisem nagnal jaz, sam se je odtrgal od mene, ker ni več vzdržal napora bivanja na robu Dbe. Zdaj se je usedel v fotelj, kjer jedlja kot Vašek iz **Prodane neveste**. Gledati – poslušati ga – na TeVe mi povzroča – vsaj za eno noč – bridke mōre.

In Kes. In GhK. Da sem moral tisto novembrsko noč namočiti pimpka v pričakujočo ga votlinico! (Votlinica, blazinica, jamica, lužica stilizira openski Dante GimnProf Reb.) Da se je morala moja semenčica takojci strečati s čakajočim jo jajčecem! Sama Konta, absurd. Zakaj nisem raje rodil genijev, kot so Inkova hči, Poževa in PePKova deca, Zajčeva sinova genija, da o Šelovih že Svetuspešnih ne govorim. KatBog je slep, okrog sebe seje strele in sončne žarke, ne da bi pogledal, kam – po kom – padajo. Svoje ljube Dmbce je pustil maja 1945 zaklati, klete libce pa drži v sedlu že desetletje in, kot kaže, bodo jahali kot Gosi Slje še vse do konca Stola.

SD-30 – SIŽ-30 – je sicer poenostavljala, vse je znižala na Redo, a je dala orientacijo: pobiti detektive in občinarje, pa bodo ostali le Heri kot Jern. Po pol Stola je facit pošasten. Ostali so le še **Župniki**, pohlepni idioti FiLD. Ne, ne grem se več! Nekaj **Veselja do življenja** sem ohranjal tako dolgo, dokler sem bil v SZSL (videl v Hanžku primerno bitje, v KC rešiteljico, v Ptji osvoboditeljico, v norovcih genije, v Srbih pluralistične ZahEvropejce...). Ko pa sem – povrh vsega v velikem naporu RazReše – spoznal dejstva, od tedaj motivacija za nadaljnji obstoj vse bolj usiha. Živeti med Hanžki in JašZlci? Med Peršaki in Krof-Jeliči, Aksentijeviči in Ruglji, Toplaki in VoRusi. Ajajaj.

Dozdaj se nisem še nikoli tako jasno zavedel grotesknosti Ža. Can se je iz tega spoznanja, iz **Poha**, rešil s konstruktom Magmistične NA Tre, spoja Kata in Mrka. Njegov PriSo Smrekar tega SZSLa ni zmogel, zato se je moral preseliti v norišnico, lti so mu prinesli milostno obsodbo na S, ko so ga ustrelili v Gramozni jami. In jaz? Danes nobena oblast več ne strelja, še Bükšelova je streljala tiste pol leta le s fržolom in kozle. Danes te še v blaznico ne spuste. Ne ostane mi drugega, kot da niham med Sm in vero v (po)lsUnBDra, ki bi bila v manj laksnih časih dokaz za mojo norost, danes pa je vsakomur vse dopuščeno, tudi Môru, da javno izjavlja: Bush je nevarnejši od Sada! Naj se vpišem med igravce Roza Rozmanovega pouličnega Gleda? Naj se puščam vsako nedeljo intervjuvati na koprski TeVe dvema Žurstoma, ena je grša od drugega, eden se težje izraža od druge? Zdaj vem, zakaj so se moji PriSo Primož, Gregor in Dominik odločili, da rečejo adiju TSu; v njih je prekipelo, dost' so 'mel'.

Pa je ES analiza **Megle** in Ele tak posel, da mi omogoča vsaj minimum veselja? Ah. Vendar, kaj mi ostane tega prelepega pomladnega jutra drugega, kot da slačim starikavo Elo, saj me ne drže noge, da bi šel na izlet, pljuča ne dajo dihat, oči ne, da bi bral. Naj gledam, kako vozi **Vlak v daljavo?** Slišim vlačno kompozicijo tam od Koprive... Vasi ali Koprive–Kive–Podlesnika? Me čaka kje za kakšnim voglom še kak Dobrotnik? Me niso skoraj že pokončali, zdravniki, kleriki, upokojenci, Žursti?

PP Komisar je rekel Eli: "Vsi ljudje so sumljivi." Torej si te vsesumljivosti ni izmislila šele Ptja; le radikalizirala jo je do blaznosti. Enako doživljata oba Komisarja (Brž in Stl) tudi "opozicijo", enako ju je strah možnih upornikov zoper Dž–oblast. Tako kot Komisar v **Megli** govorijo tudi oznovski zaslisevalci v **Jobu**, **Noči**, **Dialogih**: "Opozicija je močnejša od vladnih ljudi in še vdani ljudje so vdani le na videz." Res je tako, saj sicer 1990 ne bi Jalovski in Prejci kar čez noč uskočili k DEMOSu. "Kaj pa, če je župan v srcu tudi za opozicijo?" Kako vedeti? Župan računa, župan – in občanarji – držijo zmerom s tisto kliko, ki je na oblasti ali ki obeta priti na oblast. (SrKos si še danes obeta, da bo prišla De–opcija na oblast. Če bi mu ta vera popustila, bi se spet vrnil k ČirZlcu. Niti ne, ČirZlc ima danes pomen le še kot DreKobalova TeVe maska. Da bi zanimal SrKos Ropa? Dvomim. Kje pa je kak Libumetnik, kot je bil ČirZlc Ptjmetnik? Le Partljič? (Kako bi zgedal pakt SrKos–Partljič? Bi Parta SrKos razglasil za največjega Sl dramatika, za Shakespeara, kot je ČirZlca za Danteja?)

Zakonski par Megla–Megla je zaslutil edinstveno – morda zadnjo – priložnost, da se uveljavi; za vsako ceno mora ujeti Komsta. Zato si, nesposoben kot je, izmisli past za zločinca. (Za Krištofa Kobarja alias Petra alias Krma; Krim je Her iz **Rojstva** in kratica za kriminal(ca), pomenljivo, mar ne?) Harpar–PohlDč se odloči pretvarjati se; prav s tem pade sam v past, ki jo pripravlja drugim. Žal mu ne zadošča, če kaže pri lsu zločinca Makvnemo. Soproga je v tem še posebej zagreta, kot kasneje PrtKomisarka, glej Rdečo komisarko kot hudičevko iz **Napada**. "Ko bi ne nosila krila, ne bi bilo nikogar, ki bi ga ne ujela, Jugoslavija ne bi imela nobenega zločinca več." Tudi zato so Prtke nosile hlače, Vojuniformo: da bi bile enake Mo(škim). Enako(pravn)ost Mo in Že se je začela na Voj polju, kot enakost Prtov in Prtk. DSD se je odločila celo za to, da si postavi na čelo babco – Brezovo metlico –, da bi delovala bolj po moško. Metlica je jeklen značaj, Prikr za masko ostarele manekenke.

Harpar se spravi na delo ves goreč, a tudi utemeljujoč se na globlji Fiji – Ela kot ideologinja: "Majhne reči pripeljejo v velike, kakor smo mi majhni čuvarji države

pomembnejši od ministrov." Kranjc je v tej izjavi s samoposmehom svoje nekdanje opredeljevanje za MČla (Malega Čla), glej knjigo novel **Sreča v temni ulici**, v glavnem napisanih v 20-letih, obrnil v spoznanje, da so MČli taglavni povsod, ne le kot ljud, ampak tudi tedaj, ko so kot mali ovaduhi v službi PP.

Megla doživlja Not osebnostno preobrazbo: iz cunje se RR v (Ps)zver. Daje si pogum: "Zdaj sem lev! Kdor se mi bo ustavljal, ga ustrelim." Psihološko točno, čeprav komično. PV uslužbenčki PPe so pomenili komaj kaj; bili so megl(ic)e, ubožčki. Vojna, strašni čas okupacije in LReve pa jim je omogočil, da so postajali zločinci. Pod okriljem Itfz vojske, OVRE (ItPPe) in GESTAPA so lovili LRevarje, jih zapirali, mučili, ubijali, glej turjaške žrtve maja 1945. Ne na veliko kot oznovski Komsti s PVD; za Ptjo je moralo biti vse ekscesivno. Za dediče stare Avse in SI hlapčevstva je bilo še MV obzorje mičkeno. A nekaj ujetih Prtov so le poklali, Moškriča, Vita Kraigherja, Mesesnela, brate Tume, sorodnike znanih Silzbov. Večino pa so izročili NczNemcem, da so jih odpeljali v taborišča. Pilati, skrbeli so za svoje čiste roke. Ni jim pomagalo. Kdor se ni umaknil (zbežal v SPE), Geržinič, Loh, Krivec (pisatelj, lik iz Bohančevih **Spletkarjev s krvjo**), ga je ujela OZNA–Ptja; likvidirala ga je ali naredila za svojega ovaduha. Ni rečeno, da Megla po 1945 ni ovajal za OZNO.

Skandinavski jezikoslovec Jeza opisuje v spominih Loha kot PP komisarja natančno takšnega, kot riše Kranjc Meglo že 1936: Megla se bije po prsih, kar ga je, deluje iz zagrenjenosti, užaljenosti, ponižanosti, Mašča: "Ubijem ga! Strgam ga na drobne koščke." Tako je trgal Prt polkovnik More svoje žrtve. "Jaz jim bom že pokazal, kaj se to pravi! Jaz sem, bom rekel" – neverjetno, že 1936 so Slici uporabljali to mašilo: bom rekel, IvSvet ne more izreči stavka, ne da bi opozoril, češ, bom rekel –, "tisti, pred katerim se boste tresli, jaz sem..."

MV teror Dmb PPe je bil tak prenapihnen, čeprav zato nič manj Sadteror. Morda Psteror, a z mučnimi posledicami za vsakogar, ki je čutil Sadprije me bratov Kobijev. Ko se je šepetalo njuno ime med ljudmi, smo se od groze nasršili. Brata – Harpar, kot CiMe – sta se spravljala posebej nad Že! V imenu KC škofa Rožmarina, Rožmanovega Gregorija. Ali Rožmanovega Janeza iz **Rošlinke**? Ne. Gregorij s svojim krvavozabuhlim obrazom pijanca ni bil idol deklet. Bil je Idealik za noč in dan žroče prošte. Pa pravijo, da je več prebil na klečalniku moleč kot za jedilno mizo sedeč. Kdo bi vedel. Zg sestoji v glavnem iz legend, to je potvorb. Še **RSD** ni čista resnica. Po namenu je resnica, v stvarnosti RR v karikaturu...

Poslušajmo velik Meglov inavguralni govor, tik preden mu bo padla sekira v med, kot pričakuje: "Oj sreča! Do zdaj sem žeparje lovil in tihotapce", glej lik Tekmeca – dramatiziranega Jurčevega **Tihotapca**, glej tudi mojo ES analizo te drame v Pnizu **ČD 4, Pogodba**. Dozdaj sem "po gostilnah ljudi nagovarjal, da so zabavljali čez vlado", navaden mali provokatorčič, po vojni jih je OZNA razmnožila kot ščurke–grile, "zdaj pa so se mi odprla vrata uspeha, pohvaljen bom, odlikovan in napredoval bom." Večina ljudi si želi, da bi bili – seveda od zgoraj, od oblastnikov – pohvaljeni. Nagrade pomenijo FP milost. Kdor se zahvaljuje, da je prejel nagrado, kaže svojo hlapčevsko naravo. Pred kratkim se je MatŽup tako prilizoval DurgeDinjam, ker so ga nagradile z Grumovo nagrado, nato se je slinila Makaronka, da je dobila še eno nagrado. In že prej Boris A. Novak. (O le zakaj, Boris?)

Tako pokažejo PsSAPO svojo pravo naravo. MV so bili Prti tudi nagrajeni, a z medaljami za hrabrost, za zasluge za narod, res zaradi poguma in odločnosti v akciji–LRevi. Po vojni pa je bilo vse več korumpiranja hlapcev, nagrade so se

množile; enako po 1990. Koliko so vredne, spoznamo iz Meglove želje, da bi jih dobil. Na tej ravni sta Makaronka in MatZup le Megla–megla. Veter(ček). Dim(ček). BarSrbci imajo tako lep šatrovački izraz: dim od pičke.

"Koliko let sem že hrepenel po tem, da bom takole zravnano hodil po policiji in se mi bo vse klanjalo, češ, pogledajte ga, Evstahija Meglo." Kranjc je zadel žebljico na kapico: predvsem – izključno? – ovađuhi malega kalibra (to je, vsi zatrti in prodani) si želijo biti pokončni(ki). Kdor se čuti plazeči se črv, bi rad bil slon ali vsaj žirafa. Izraz Pokončnost uporabljajo največ udje ljudstranke, tisti, ki so bili pod Ptjo kooperativni–zgrajeni Džani. Po vojni so morali nositi informacije na lokalne PP postaje, zdaj pa lahko zravnano hodijo po Dž parlamentu. Najbolj zravnano – lažniv – od vseh je Krof Jelčić; prav iz tega se da sklepati, kaj vse je bil in počel pod Ptjo. Ta – edini? SI – Krof (menda ja ne Grof?) je komprimirana Megla, iz megle je naredil Psjeklo, je gumi kot krogla, izstreljena iz njegovega muzeja (ukradenih?) pušk.

Bolj ko berem **Meglo**, bolj postaja ZnaSi za nemajhen sloj Slcev, za ta naš megleno–jekleni Nar.

6

Vsi se sumničijo med sabo, tudi Ac in Megla. Butasti – morda pa prav poučeni – Megla takole sumniči župana. "In ga – zločinca – župan skriva." Ela: "To je nemogoče. Saj župan ni izvoljen, ampak od vlade postavljen." Resnica Slje–30 kot PsLDbe. "Ta vendar ne bo proti državi." Vrabca ne bo! Megla: "Kaj pa ti veš!" Nihče ne ve, vsi se Prikr, igrajo – že ludistično? – igro skrivalnic, ki se kaže tudi v fSt, v žanru drame, ki je Koda–burka. "Vsa dežela je proti vladi." Na volitvah ne, ljudje se bojijo volit opozicijo, saj so volitve javne; a v srcu? Kdo bi vedel, vsakdo si razlaga Inf stanje po svoje. Inf je gosta megla, v kateri vsakdo ribari, kakor želi. Ali: gosta gnila voda, ki je povsem kalna in se ne da v nji nič videti–razpoznati. Oblast sklepa morda točneje od opozicije, saj bolje pozna podatke, če so ti točni; kako vedeti, ali so točni, ko pa tisti, ki jih oblasti dajejo, pri tem sami špekulirajo? Tedaj še ni neodvisnih Gallupovih institutov, takšnih, kot ga danes vodi Mrakov nečak UProf Toš. Tedaj je vse prirejeno Utinteresom, bodisi Dže, bodisi opozicije. Isti model se po vojni pod Ptjo še radikalizira. Volitve so le navidez Svne, dejansko pa iste kot 1935. (KasO: DaMO Toševe rezultate–podatke prirejajo. Včasih je prirejala vlada, danes Žursti. logično. Včasih je bila oblast vlada, danes se oblast seli k Žurstom. Vlada je morala biti vsaj do neke mere odgovorna, Žursti v LDPM te potrebe nimajo. Zgodbo o udbinih arhivih tako zlorabljajo, da postaja vse ena sama megla. Inf. Motivira jih SM Už v AD; v destabilizaciji Dbe, v dezorientaciji Pskov.)

"Davki, rubežni, pritiski. Ljudstvo se punta." No ja, to je preostra ugotovitev; ljud se tedaj še ni puntalo, iz Ele in PP Komisarja govori le strah pred puntom, pred tem, da bodo PP uslužbenci končali kot Hacin – na gavgah. (Hacin je verjetno mislil, da so ga pribili na križ kot JKra. Molil je h Katbogu; si je izmolil nebesa, kjer bosta z Rupnikom metala kvarte?) "Upira se. Zabavlja." To pač. Zabavljanje je najbolj razširjeni Naršport bodrih Slčkov. "Rovari." Po svoje. "Skrivaj krožijo protivladni letaki in nihče ne more zvedeti, od kod prihajajo." Jasno, da od

ilegalne Ptje. **Megla** je legalna Rca te ilegalne dejavnosti, ki je tako utečena, da se lahko MV razmahne do neba. (Tudi sam sem sodeloval v trosenju listkov z napisi OF in NOV, kar sam sem jih pisal-risal, srp in klavido na kartončke, jih imel na zalogi, dokler jih ni PP, ki je prišla aretirat MOča, zaplenila ter jih navedla kot obremenilno gradivo v procesu zoper MOča; mene je pustila pri miru, bil sem mladoleten, še ne 12 let star. Mi je MOč zameril to mojo otroško neprevidnost?)

Zdaj pa sum, ki dela iz vseh Inf godljo: meglo, močvirje: "Prav gotovo je tudi ta župan eden tistih šuntarjev, ki skrivaj podpirajo protivladno in protidržavno delovanje. Ti so še najbolj nevarni." Ker so volkovi pod ovčjo kožo, Izdi pod obleko zapriseženih vladnih uradnikov. Vprašanje je le, koga imata Megli v mislih kot zoperDž elemente? Klce, dokler je na oblasti Lib stranka, torej do 1935? Ali Libce, ki gredo po 1935 v nekakšno opozicijo? Eni druge res zmerjajo s sovražnimi elementi, a to je le retorika; ko napoči Tem odločitev – 1941 –, se znajdetata Natlačen in Kramer oba na isti strani, v Konsulti, kot sodelavca okupatorja. Nekateri od Klcev in Libcev pa ne. So bili že ti 1936 najnevarnejši, ali pa še niso vedeli, da bodo 1941 za Of–Ptjo in ne za okupatorje oz. stare stranke? Med te so sodili Klc Anton Breclj in Libec Marušič, bivši ban. Prihodnost je nepredvidljiva, posebno na ES – Pvt – nivoju. Si pa je težko misliti, da bi kdo od Meglačev–Sabočačev vstopil v Of; bolj so podobni občanarjem iz Zupanove NOBD agitke **Tri zaostale ure**. Glej like: Hrasta, Lipana in Gorjanca.

Zmeda se veča. Meglasti par meni, da je tudi Jern detektiv, ki ga je oblast – PP komisar – poslala, da bi kontroliral njiju. Zdaj se prilizujeta Jernu; groteska, saj je Jern vendar iskani Komst! Kranjc sporoča: oblast je v takšnem SZSlu, da ne ve, kdo je kdo. To velja izkoristiti. In Ptja je prav to – kar najuspešneje – izkoristila. Preden je oblast kapirala, kdo in kaj je Ptja (Ehrlicha oblast ni poslušala), je Ptja že obvladala Slce, jim dajala samozavest, jih navdušila za NOB. MV oblast je bila dedič Megle in občanarjev. Križan, **Zasad**, in par Moscardo–Benito, častnik–jezuit, **Kršp**, niso prodrli.

Ēla svetuje soprogu: "Vse mu" – Jernu, o katerem ne ve, da je Komst – "obljubi, obljubi mu pomagati, ko bo napredoval", le "tebi naj prepusti ta slučaj", kajti "tvoje življenje je v njegovih rokah. Povej mu, da se že dvajset let trudiš, pa nič ne dosežeš." A kako Jerna nagovoriti, ko pa nihče ne ve, kdo je Jern, kaj zares misli? Megla: "Pazi, kako boš govorila" z njim. "Morda je tudi on proti vladi, kakor večina državnih uradnikov." Kakor je bil MV dr. Kante. Inf–kaos, v katerem se je – odlično – znašla le Ptja. Najbrž predvsem zato, ker je tako Rad reducirala. A isto, kar ji je prineslo zmago 1945 in oblast do 1990, jo je nato pokopalo. Močilar ji ne bo vrnil oblasti. Ni verjetno, da bi prišla v Slji 2004 na oblast klika, ki jo bo imenoval zmagoviti SadoHuso: Morô.

Na koncu 2. dejanja pride kaos do vrhunca. Občanarji zgrabijo Meglo in ga strpajo v zapor, prepričani, da je on iskani Krimec; kot v **Anarhistu**. Megli nič ne pomaga, da kriči: "V imenu zakona", saj mu nihče ne verjame. "V imenu zakona ste aretirani!" A kaj, ko Zakon nima moči. Je celo MV ni imel dovolj, Ptja – uporniki – je vzela oblast ali vsaj zoperoblast v roke, obvladala je ilegalno. Zakon brez možnosti izvajati ga – brez posedovanja sile, vojske, PPe – je prazen. Kranjc napoveduje, koliko moči bo imela dozdajšnja strankarska oblast MV: komaj kaj. Dmbci jo bodo od septembra 1943 okrepili, a za ceno Bm–DžV, pa še v tej bodo potegnili krajši konec.

Kranjc smeši strankarsko – LD – oblast, ko prikazuje hudo Ēlo, kako se bori "(zbesni) Razbojnik! (Pograbi sončnik in se požene na mizo.) Le naj mi še eden

pride blizu!" Tako so se borile Vaške straže 1942. V zmedu se ljud združijo in mahne po tistem, ki se mu zdi proskribiran. Ljud se obnaša kot volčje krdelo, kot linčarska tolpa; Čloštvo je po IdStri linčarsko, pa naj deluje kot uporna LR ali kot kontraReva-DR. "Vsi" občanarji lop po Eli in Megli: "Čakaj, hudič! Drži ga, Urh!" Urh je birič, ki pride na pomoč "Prevrnimo jo! Satan babji!" V vlogi Ele kar vidim staro Rakarco, ki so ji režiserji namenjali vloge čarovnic, imela je krakajoč glas. Ela se ne pusti: "Razbojniki! Tatovi! Morilci! Svinje! (Maha s sončnikom okrog sebe.) Vsi boste zaprti. Do bana grem." Kmalu ne bo več bana, Natlačena bodo Jern in njegovi likvidirali. Ela se bo lahko obrnila le še na Fzlte in NczNemce. Šele s tem bo smešna nemoč stare oblasti postala – krvava, zoperSlska – moč. A tudi ne bo zadoščala za zmago.

Občanarji – vaška elita – so si dali duška s pretepanjem Meglastega para, saj so v Megli videli Čla, ki jim je nevaren, kot Komst spodbija njihovo oblast-korist. Takole si ga razlagajo: "Proti vladi je menda. Nekakšne letake je napisal, kjer pravi, da ljudstvo ne more več vzdržati." Tip: tudi v PsLD jemlje oblast zakon v svoje roke, ne da bi upoštevalo sodišče. Občanarji naredijo zunajsodno preganjanje osumljenca. Ptja je po vojni prevzela isto Stro od prejšnje oblasti, le – neznansko – radikalizirala jo je. Ac nadaljuje: "Delavce je nagovarjal na štrajke in kmete na upor", kar je res, ščuvanje je bilo v programu Ptje kot LReve. "Vem le, da je hud protidržaven element, ki bi najrajši, da bi prišle svobodne volitve in bi nas bajtarji komandirali." Zmotil se je, tudi Ptja ni bila za Sv volitve. Šele PriPra LD leta 1990.

Preden se Koda zaključi, pride še do – v Kodi pričakovanega – obrata. Učo Hlačar priteče iz mesta z novico, povedal mu jo je znanec uradnik na banovini: "je slišal, da bo opozicija prevzela vlado". In jo 1935 je, čeprav so zmagale na volitvah provladne stranke; seveda na lažiranih volitvah. Libce so zamenjali Klci. Problem, pod katerega pezo so se znašli občanarji, je: kako najgladkeje prešaltati od bivše oblasti k novi. Nerodno je to, Hlačar: "jaz pa sem prav te dni ustanavljal trojke, ki bi s silo skrbele za ljubezen do vlade med ljudstvom." DSD očita Komstom, da so vnesli metode pollegalnih likvidacijskih grup, delujočih v imenu Ptje. Model za to so dali Ptji Libci, že z ORJUNO, po uvedbi kraljeve diktature pa z linčarskimi skupinami, o kakršnih govori Lib Učo. Ptja je spet dano Stro le radikalizirala, kar pa je mogla storiti, ker je prišla na oblast v razmerah vojne. Kot že ruska Ptja 1917. Če FAvsa in fRusija 1914 ne bi začeli Svetvojne, bi se Komsti mnogo težje uveljavili ali pa sploh ne; in če NczNemci in Fzlti na Slskem ne bi izvajali svoje AgrčkzKld narave.

Težave – Čukala: "Prav danes smo dobili od stranke pisanje, da stojimo trdno in naj pošljemo imena vseh sumljivih ljudi." Torej so se že PV stranke ukvarjale s spiski in dosjeji, s skrbjo, kako omejiti – v perspektivi pa odstraniti – sumljive ljudi, tj. vse dani oblasti nasprotne. Libci so Klce že internirali, Korošca na Hvaru. Korošec jih je kot notranji minister Posn in Komste interniral 1949 v Bileći, tudi MOča. Komsti pa so nato dali zadevi piko na i in internacijo RR v GULAG Golega otoka. A so bila vmes nemška Unič taborišča. Eskalacija, ki so jo začeli Bržimperalisti 1914. Kdor seje veter, žanje vihar.

Čepon dobro svetuje: "Hlačar, meni se zdi, da je najbolje, če greš in uničiš take stvari, ki bi ti utegnile škoditi, če se res prevrne. Saj veš, če pride druga vlada, da, no, saj razumeš – mi se bomo morali pobrigati zase." Tudi Ptja-ZKS je po izgubljenih volitvah 1990 Unič zanjo obremenilno gradivo. Če ni dokazov, se da vse zanikati, Zamol. Zamol je Tem Stra IdČla. Prikr. (KasO: najnovejša afeta z udbovskimi sezname obnavlja mnogo iz **Megle**. Kontinuiteta je torej večstranska.)

Ker se skaže, da so zaprli napačnega, Meglo, da so stavili na napačnega, na Jerna, da bo prišlo do zamenjave vlade – stranke na oblasti –, se na koncu drame elitniki rešujejo po stari metodi. Cukala: "Nastane taka zmeda, da nas bo vse skupaj hudič pojahal." Do tega ne sme priti. "Opozicija nas že tako ne mara, ta hudič bo našo sramoto oznanil širnemu svetu, začne se prežalostna aleluja... Opoziciji se priključim." Kot odbornik "odstopam". Ac: "Zdaj, ko je šlo vse v prah, me boste zapustili. Sam bom ostal v sramoti in posmehu, čeprav nisem nič slabši od vas. Tožil vas bom. Kdo vam je vedno pomagal? Kdo je vaše grehe skril pod županov klobuk? Bežite od mene, ko podgane z ladje. Vi ste svinje, koristolovci. Če bi bil še tako slab, bi ne bil slabši od vas."

Res. Da so bili Slski Poliki takšni, kot jih podaja v **Megli** Kranjc, potrjuje tudi Ko(ci)per v spominih na MV, v knjigi **Kar sem živel**, knjigo sem ES analiziral v Pnizu **DSPE 5, Prijatelji in izdajavci**. Ker so bili takšni – solidarni le v skupni obrambi zoper LRevo, sicer pa neusmiljeni medsebojni tekmeči za oblast –, niso mogli ustrezno parirati Komstom in so vojno izgubili. Kopru, Rupniku itn. kot nosivcem SINca se ni posrečilo doseči nujne Monenotnosti, ki bi jim edina omogočila enakopraven boj z LRevarji. Ostali so Aci in Cukale. Naj je Hacin dal še toliko mučiti ujete Prte in ilegalce, v Hacinovi službi je ostal birič Urh in ideologi Dmba – vsaj Libci – kova Učo Hlačar: hlapci.

Še en argument, da je treba brati PV–SD v Not povezavi z MV–NOBD in SPD. Isto sem terjal in prakticiral v ES analizah MV Golarjevega **Plesa**, PV Jelove **Kršpe**, že Krekovega **TKriža**, napisanega pred I. Svetovno. SD je HKD micelij. SD dobi inteligibilnost – translucidnost – šele tedaj, ko je kot celota gledana–razumljena v Not soodnosih. Tudi kot soodnos **Voda–Megla–Dol(in)a**.

Na koncu drame pride do nečesa nemalo dvoumnega. "(Zunaj se čuje harmonika in petje: **Slovenec sem!** Klici: Živela pravica! Živela poštenost!" Kako to razumeti? Za pravico in poštenost so vsi, vsakdo, ki je v opoziciji, a tudi tisti na oblasti; drugo je, kaj si kdo pod temi lepimi besedami – frazami – predstavlja. Manifestira ljud? Že, a katero ljud? Klici, ki se imajo za ljudstranko, a do 1935 niso na oblasti? Komsti, ki se imajo prav tako za predstavnike ljuda: zveze med Prolom in Km–bajtarji?

Vstopi Orožnik: "Vlada je padla. Vlado je prevzela skupna opozicija." Tudi Komsti? Dvomim. Ali pa slika Kranjc možno, čeprav v stvarni DbŽgi Slova neudejanjeno akcijo. Oz. udejanjeno 1941, a ne skupaj z ljudstranko. "Izrečena je splošna amnestija za vse politične zločince." Če bi bilo to res, bi Korošec Komstov ne strpal v Bilečo. Si je Kranjčeva Koda dovolila zaželen konstrukt, saj slišimo "zunaj klice: Delu čast!" To je bilo Ptjgeslo: Delu čast in oblast! Čast je seveda premalo. Šele oblast je uvedla Ptjsistem, s častjo se lahko Čl obriše pod nosom.

Kranjc je prebrisan: pripiše didaskalijo: "Najbolje je, da kličejo živijo tedanjemu predsedniku vlade, doli pa prejšnjemu, tako bo veseloigra zmeraj aktualna." A ta napotek pove, da opozicija ni vključevala Komstov, da je ti niso vodili; da je šlo le za menjavo KplBrž elit, Klcev z Libci in narobe. Pesem **Slovenec sem** tudi ni bila Tip PV pesem Komstov; ampak Klcev, verjetno pa obeh TradPolskupin, tudi Libcev, izhajala je od NKNMesha, od Ipavcev, poudarjala je SNcl, ne **Internacionalne**.

Ac ne bi bil Ac, če se ne bi znašel tudi v tem primeru; oz. mislil je, da se je znašel. Hči mu je pobegnila z Jernom. Dozdaj je bil zoper njuno zvezo, odkar pa je slišal, da je nova vlada, je pripisal Jernu sošefovstvo v nji, KomPtjo ima za isto, kot sta Lib in SoD (Jelenčeva) stranka. Ac se ne zaveda bistvene razlike med SoDo in KomPtjo. Svetek je prešel od SoDe k Of–Ptji (Celestin, ne dramatik Vitomir–

Fedor), Jelenc ne. Ac si mane roke, prepričan, da je Usoda–Milost na njegovi strani; kot so si isto obetali Dmbci maja 1945: da jih bodo vzeli AngAmi za zaveznike; SSL. Ac: "Bog mi je odpustil. Kakor smo vsi krvavi pod kožo in se včasih spotaknemo ob greh, se vendar ob pravem času, na pravem kraju in pri pravih ljudeh prikaže rešilni angel in vse je spet dobro." Maja 1945 ni bilo dobro; sledil je PVD, sovodil ga je Jern, ni si pomišljal likvidirati svojega tasta, kot ne Furlanova sinova svojega očeta.

SZSL Ac si mane roke: "Ali jih slišite, kako kličejo Živijo? Ali veste, kaj se to pravi? To se pravi: Jernej, naš" – naaaš – "Jernej ima zdaj besedo." Kot je pisalo tedaj v časniku Slovenec: Frtavčkov Gustl ma besedo. (Je pisal te humoreske Vomb?) "Moj zet bo govoril zame in jaz ostanem Andrejc. Vse bo pozabljeno in odpuščeno. V novo stranko se vpišem."

Vraga bo pozabljeno in odpuščeno! V Komstranko se ni dalo vpisati, šele v 80–letih. Komstranka je bila ilegalna, od svojih udov je terjala Rad pogum, tveganje Ža, pravo ideologijo (Mrk); Marušiču, Sernecu ipd. je odpustila, da so kot bani preganjali Komste, ker je ocenila, da ji lahko izredno pomagajo; in so ji. Ac si povsem narobe razlaga dogajanje–ustroj sveta, kakršen je bil 1935 in 1945 (1955).

7

Zadnje poglavje pričujoče razprave naj bo, kot se spodobi, posvečeno ES analizi edinega Poz lika v **Megli**; ob Jernu je Poz sicer tudi njegova izvoljenka Tinka, a ta je skorajda le žanrska figura Kode. Jerna iščejo sabočevski šefi že od začetka drame, a kaj, ko ga ne zmorejo ldn. Problem Idne se zastavlja celo teoretično. Kako zločinca prepoznati? Čepon: "Kako ga boš pa spoznal? Protidržavni elementi ne hodijo razcapani po svetu. Tak se ti pripelje z avtomobilom." Na ES ravni to celo drži: Tito je hodil naokrog – pod psevdonimi, kot inženir – kot elegant, bil je Zapl za Že, nosil glaze rokavice, se res vozil z avtom; ne pa kot medved izgledajoči Prežih. Vendar Kranjcu ne gre za podobnost s Titom, ki ga ni poznal. Ampak za izmuzljivost LRevarjev. LRevar je bistveni čl, pa vendar neujemljivi. Ima lahko toliko podob, kot jih zmore imeti čl. LRevar je joker. VojHer je le en njegov lik. Kranjc ima prav. MV je bil Tito junak, po vojni elegant, skorajda nastopač, bonvivan, plejboj.

V avtu "lahko sedi minister" ali "razbojnik". "Kako ga boš razločil? Saj ni nikomur na obrazi zapisano, kaj je", kdo je. "Vsi ljudje so si med sabo podobni." To je bil že problem Šentflorjancev: ugotoviti, kateri Peter je pravi? Globlje rečeno: kateri čl je PriPra, je PČ? Problem je nerešljiv, vsaj v THM–krogu: PČ Her (Krim iz **Rojstva**) se čez noč RR v ZČa (Krim–inalca, Komisarja, Menderja). Ideastranka v zločinsko, Ptja. IdeaC(erkev) – KC – v zločinsko. IdeaHarld v EDč.

Kranjc si sposodi motiv pri Nušiču, glej njegovo **Sumljivo osebo**. Ac informira kolege: "Po poročilu organov javne varnosti" (koliko sem imel opravka z njimi, tudi po vojni so se tako imenovali, OZNA–UDBA je postala Uprava javne varnosti), "je pričakovati, da se bo v vaši občini v kratkem pojavila sumljiva oseba, obsojena za dejanja, ki so naperjena proti varnosti in blagru države." S tem opisom je zadet Jern; a kako vedeti, kdo je ES Jern? "Županstvu se strogo naroča, naj poskrbi, da se dotična oseba takoj zasledi in preda orožniški postaji na Pakem."

Oglasi se vprašanje – Ac: "Kaj pa mi vemo, kakšen je ta človek. Lahko je čisto navaden razbojnik, tat in požigalec, ki nam bo hiše zažgal, otroke pomoril, ali pa celo vas v zrak pognal?" Kot Krištof Kobar, **Poh**. Kot Tone Hace. "Kdo ga pozna? Kdo bo imel škodo? Morda delavci, bajtarji, kočarji in kmetiči?" Občinarji jasno izpovejo svojo Razr pripadnost. "Kjer nič ni, tudi lump ne more ničesar vzeti... Škodo bomo imeli samo mi, ki nekaj imamo." Lastninski princip; tudi SLD 2003. In: "Če mi zdaj ujamemo tega človeka, bomo tako rekoč rešili državo", bomo nagrajeni. "Zato je ta razbojnik prav za prav velika sreča za nas, to se pravi, če res pride in ga mi primemo." Prijemanje Jerna je osrednji dramaturški motiv Kode.

Kot sem že povedal, svetuje Učo Hlačar obrniti se na profesionalnega detektiva. Ker so kozli-občinarji sumnjičavi do vsega in vseh, so tudi do Uča in njegovega nasveta; a Ac jih potolaži. Z izjavo o Uču tudi pove, kdo je takrat na oblasti, kakšne stranke dejaven ud je Hlačar: Lib stranka. "Dandanes učitelje drugače vzgajajo, ko včasih. Svoje dni so hodili v farovž, zdaj pa hodijo na občino", ki je tokrat zoper farovž, torej Lib(eralna).

Megla je tudi Rca **Hlapcev**; na koncu Kode zmagajo Klci, Libci (Komarji) se RR v Klce, posmehljivo kritizirani so Libci. Morda je tu vzrok, da **Megle** Korošec in Majcen kot podban, zadolžen za Kulo (za cenzuro), nista prepovedala. Res pa je prišla drama prvič na oder 1936. leta v Mariboru, torej ne v središču Dravske banovine. – V publikaciji SGM **Gledališke igre** itn. – 1988 – napačno piše, da je bila prvič uprizorjena na Ptuj 1939. Je bil pa na Ptuj uprizorjen **Skedenj** 1937. To so vse uprizoritve KranjčeveD PV. Po vojni pa enkrat **Megla** v Celju. Kranjc kot kaže ni imel velikega uspeha, ne kot dramatik ne sicer. Takšno dejstvo, ki močno vpliva na estetske sodbe TradSLZgarjev, nima name nobenega vpliva. **Katakombe**, 1933, sploh še niso bile uprizorjene, mislim na večja Gleda. Je pa imel velik uspeh **Direktor Čampa**, 1935, in to celo v Lj Drami. KranjčeveD so veliko igrali na amaterskih odrih, kar je bil dokaz za njeno drugorazrednost.

Sabočevci se spopadajo s težavami kot njega dni Šentflorjanci, **Poh**. Kako izpolniti ukaz, da bi bili zadovoljni na obeh straneh, oblast in občinarji? Spominjajo se že enega ukaza, ki pa se jim ga je posrečilo prav izvršiti. Učo: "Ukaz je bil strog pa jasen. Toliko in toliko volivcev so predpisali za našo občino, ki naj volijo vladno listo. No? Skoro nihče ni volil in vendar smo dobili večino." Po vojni se je nadaljevala ista logika. Vsi vedo – Ac: "Država je ukazala, bodimo ji pokorni, če hočemo, da se nam bo dobro godilo. Izpolnimo njeno željo."

Se Slci zavedajo, da so tudi 1991 tako ravnali, po nareku SND? Seveda je razlika: 1991 je vsak Slc vedel, da je obramba SND njegova korist. Priti pod srbsko ND je pomenilo priti pod Miloševića, postati hlapci; bili bi tam, kjer so Srbende danes. A korist se je Slcem prikazovala kot sama lurska MMB: kot IdeaHarld. Domovina, je cvilil St Urb, mjavkala St SH, jecljal St TH. Domovina Maaati je pesnil St Kunt(ner). Domovina, ki koristi. Tako pravi RRF. In to je vedel že PV Učo Hlačar, le da je Utlogiko zavil v okrasno retoriko, tudi v duhu **Poha** in njegovega Konkordata: "Nalogo moramo izvršiti zato, ker jo moramo." Moramo ubogati, hlapci. "In ker jo moramo izvršiti, moramo seči v svoj razum in poiskati v skrivnem predalu pametno misel, privleči jo moramo na dan, jo ogledati od vseh strani, jo pretipati", to je naloga Uma v ČD-Mešu, "potem pa jo zasukati tako, da pride v sklad z našo logiko, od koder izvirajo tudi naše koristi", to je Ut v ČD-Mešu, ima se za NKNM, "ki ima od njih hasek tudi naša občina, naša lepa domovina", tista KuntUrbova (O Domovina, ti si kakor K-Urba!) "in naša država, za katero moramo

dihati do zadnje sape", kot so učili NarHeri osamosvojitvene vojne; Janša je izgubil v tej vojni levo oko, Bavčar kurje oko, Šel pa PriSo Ristića in imidž–denar v srbskem Kulprostoru. Žrtve pač morajo biti!

Če bodo zmagali, se "za nas vse začenja nova doba". "Nova doba" je FzNcz izraz; Ptja je uporabljala izraz NSvet. Pa nič zato; glavno je, da mislijo Sabočevci kot Slci 1918 in 1991: da je "tako rekoč usoda naše domovine v naših zvestih, močnih in poštenih rokah." Koliko odlikovanj so si porazdelili med sabo Sabočani na Dž ravni – od 1991 do 2003!

Pričakovani neznanec pride v vas. A šentana majka svetogorska, namesto enega pridejo kar trije. Tinka to lepo pove: Pride detektiv, pride zločinec in pride njen ljubi Jern. To bo zmešnjava! Tilka je sicer samostojna, bila je "v gospodinjski šoli", kot Srebrinova Marica iz **LjDa** (svet **Megle** se še ni bistveno premaknil od ČD–sveta NHNMeša), a se ne znajde; kdo bi se? Sreča, da zagleda Jerna najprej ona. Jern ji pripoveduje, da so ga zaprli, on pa jim je ušel; zdaj je tu pri nji, da bi se zvezala, poročila itn. V vas ni prišel po nalogu Ptje, ampak zaradi ErS nagnjenja. (V tej točki je **Megla** bolj ČD kot NOBD agitka.) Jern si ne dela mnogo skrbi, zaupa vase in v LRevo: "Sicer bo pa ta vlada, ki se tolčemo proti njej, zdaj kmalu na tleh." Ne le Libvlada, na tleh bo ves Razrsistem. Tako je mislil 1958 tudi ubogi Puč; joj, kako trdo so ga Komisarji poučili, da se moti! Ker Tilka ve, da Jerna lovijo, ga skrrije, ga prisili, da se skrrije; sam se ne bi, saj je Her. A na ljubo svoji ljubi je to dolžan storiti. Her je tudi gentleman. Res? More pa gentleman?

Kranjc pazi, da Jerna ne bi prikazal kot Čla, ki se Prikr, ki je Hin. Jern hoče ves čas Acu povedati, po kaj je prišel: po Tinkino roko. A mu Ac tega ne dopusti, komedijski prijem, ker je prepričan, da ve, kdo je Jern (da je detektiv); Ac si je SZSL ravnanja kriv sam, Jern je NeČi. Kadar Jern odpre usta, da bi se predstavil po resnici, mu jih Ac zapre, preden se Jernu posreči izreči eno samo besedico. Jerna prisili, da bo spal in jedel pri njih, prav Jerna, ki je Acev smrtni nasprotnik, saj računa Ac na premožnega Petrača kot zeta, Jern pa je reven kot cerkvena miš, le zlate delovne roke ima, pač pravi LRevar; tudi MOč je bil tak junak. Že najmlajši fant iz Župove **Zlate ptičke**.

Jern celo odpira Acu oči, odgovarja ga od blodne – zmotne – misli, da sta Megli PolSža oblastí. Nič ne pomaga: Ac se je odločil, da – Jernu: "Zaupam samo vam", torej iskanemu zločincu. Koda je posledica Stre SZSLa. Jern se znajde v središču dogajanja in pozornosti, čeprav si tega najmanj želi; a mu kaže zaenkrat dobro, pa tudi na koncu se ga drži sreča. To je Stra ČD–Meša, glej moje analize v **ČD**.

Sredi drame se Jern sprašuje tako, da se ne kaže predvsem kot ČB Her; nastopa v liku Kode: "Kaša se kuha in jaz plavam v njej. To so čudne zmešnjave, saj se niti sam več ne spoznam." Tako govori Konkordat, ne Peter, Petru je – **Poh** – vse jasno. Vražič povzroča kaos, a se sam v njem ne nahaja. Je Kranjc zaslutil nekaj, kar je presegalo ČB svet SD–30? Kar se je razkrilo kasneje, namreč, da se – v RMg ludizmu – vse RR v Inf, da odpadejo jasne Ožld konture, bit? V duhu Jernovega samospraševanja: "Jaz sem preganjani zločinec in moram po vsej pravici samega sebe aretirati", ker so ga občinarji naredili za detektiva?

Kdo je – sem – jaz? To je vprašanje, ki ga NOBD in MorDbKritSD ne zastavljata. "Kaj pa jaz? Jernej, poklicni zločinec, razširjevalec protivladnih letakov, jaz, Jernej, po županu iz Sabočevega imenovan za detektiva, te", sebe, "pozivam, odgovori mi na tole vprašanje: Ali naj te aretiram?" (Jaz je tudi "jutri politični mučenik".) Vprašanje nikakor ni le komedijsko–retorično. Ima globok smisel, ki se ga dramatik ne zaveda. Če bi namreč IdealRevar Jern vedel, kaj bo počel MV, posebej pa še po vojni, ko bo recimo polkovnik v oznovskih zaporih ali sodnik na

Pol procesih zoper dahavce, bi najbrž res moral, če bi hotel biti zvest DbldeaMori, sam sebe aretirati. Koliko bi še ostalo LRevarjev, če bi se vnaprej zavedali svojih bodočih ravnanj? Jern se ne sprašuje in vrti v krogu le kot Konkordat, njegova negotovost ima usodne nasledke, le Anln jih mora videti. Vidi pa jih lahko le, če ima SD – vsak pojav – za HKD micelij(ski): če zna povezati preteklost in prihodnost. V raziskovanem primeru Dv ni le trojnost likov v enem, ampak problem RR nekega Poz lika v Neg lik. Problem EDč smodela sredi Dv arhemodela.

Jern se tudi zabava, Tinki takole sporoča: "Mi trije" – trije v njem – "smo sklenili, da zbežimo, če greš ti z nami." A to je zabava povrh; spodaj grozi Tremendum stvarne LReve in njene zmage kot TotStla.

Vendar ostaja **Megla** na eni ravni ves čas Koda; prav je tako. Jern naravnost pove ovaduhu Megli, kaj je njegovo PolDb prepričanje; a namesto da bi ga Megla zaprl, mu da prav, ker meni, da ga Jern, ki da je višji detektiv iz Lje, provocira; da je tak kot on, kot Megla. Jern zrecitira LR govor: "Vam povem, da sem eden tistih, ki se bore proti današnji vladi, prepričan sem, da ljudstvo trpi in mu je treba pomagati." Tudi Ptja igra vlogo FP zaščitnika, Dobrotnika. To jo dela za regres(ivno) v FD. Tito postaja cesar, kadri grofje. "Tisti sem, ki bi dal vse, da se preobrne" – LR – "in zavlada pravica nad krivico." Zdaj pa poanta, v kateri napove Jern likvidacijo krivih: "Trdno se zavedam, da spadajo prej ko vsi drugi pred sodišče takile župani in odborniki, ki živijo na račun bajtarjev, delavcev in kmetov."

Končno je treba razjasniti, kaj pomeni v takih primerih izraz sodišče. Enako kot so sodila MV Ehrlichu, Praprotniku, Natlačenu itn. Revsodišča, je zunaj dvoma, da je vrh JugoPtje, ki se je odločal za tim. povojne zunajsodne poboje, sam pred sabo – pred DbŽgo, ki jo je edino priznal za boga – predstavljal vrhovno sodišče SNLa. Ptja je bistvo SNLa, s tem tudi sodišče, ki sodi izrodnom in Izdom SNLa. Navadna sodišča s sodniki, toživci, zagovorniki, prisedniki itn. so le ena – Meš – oblika–Rca pravega Sodišča, ki je volja NLa. Če so se Tito, KaKi, Ranković, Djilas itn. odločili, da bodo likvidirali zlo–zle, je to volja NLa kot vrhovnega in nedotakljivega Abs Sodišča. Mar so sojenja, na katerih je Ptja določala sodnike in zagovornike, bolj pravna od tim. zunajsodnih pobojev? Kar se danes očita povojni Ptji, je farsa. Če je kdo kriv, je Ptja v celoti, LR v celoti, že MV, že PV. Dmbplatforma bi imela prav, če ne bi tudi sodišča v FD ravnala enako: obsodila tiste, ki so sistemu nevarni. Ne le Gubca, **Puntarija**; vsakogar, ki ne prizna Abs vladavine cesarja in papeža. IdDb je utemeljena na krivici, na umoru, na HinPrikrju.

Megla se kar naprej preobrača v Kodo. Harpar Megel se z Jernom strinja, strinja se z vsakomer, katerega ima za oblast – Evstahij: "(čisto iskreno) O, razumem, saj ste mi iz srca vzeli te besede. Ali menite, da mislim jaz kaj drugega?" Najbolj sovražijo oblastnike njihovi hlapci; ti so v DSD po 1990 najhujši Sži Ptje, Jalovski, ki so lizali pete Tonam Svetinam.

Ko Jern vidi, da ga imajo vsi za vladnega detektiva, si odveže besedo in govori naravnost – občanarjem: "Ali ne vidite podrte bajte in koč ob klancu, zadolžene kmete, ki jih pošiljate na boben, in delavce, ki ste jim zaprli vrata svojih žag?" J'accuse! Vendar Jern ve, da MorDbKrita nagovorjenih–opisovanih ne doseže: "Taki ste in taki boste ostali. Tudi če pride nova vlada, si boste brž nataknili druge kravate in obrnili plašč po novem vetru", kot tisoči Jalovškov po širni Slji.

Jern si želi le proč od teh mrh; sposodi si od Cukale motorno kolo, nanj posadi Tinko in gremo... Stran. Tudi v tem proč–stran je sled odločitve Čla za DrČla, za NejDam.

Marca 2003

GOVEJA DRUŽBA I

(ob Goljevščkove **Zelena je moja dolina**)

1

Pisati o dramah Alenke Goljevščkove (Goše, Ale) mi je precej časa povzročalo težave. Odkar je Goša napisala prvo dramo za odrasle (prej le za mladino), **Srečanje na Osojah**, 1983 jo je uprizorilo Celjsko ljudsko Gled, sem se znašel v nerodnem položaju. Ne toliko zaradi svojih pomislov pisati o dramah svoje žene, ampak zaradi pritiska tim. Kritičnosti, Krit elite (SHKI), ki je javno izrazila nekaj pikrih že ob tem, ko sem GošD zgolj omenil (Jernej Novak, IvSvet, Pož ...). Ta pritisk name sem čutil kot neznosen, češ, vsako pisanje o GošD bi se jemalo kot pristransko, kot Pvt korupcija. GošD sem sicer mnogokrat omenjal, v Pnizu **ČD 5 (Pene)** sem **Srečanje na Osojah (Oje)** vstavil celo v MSI (**MMB med drugostjo in hudičevko**), enako Gošino dramo **Otrok, družina, družba** ali **Lepa Vida 85 (GošVi)**, glej MSI **Dogajanje smisla**. A vse to je bilo ob ES analizah drugih dram. Tokrat pa sem se odločil, da ES obdelam vso GošD, v vsaki naslednji knjigi, ki jo bom napisal letos, po eno. Najprej v Pnizu **DSPE, Oje** pa morda v drugem kontekstu.

Zakaj sem se tako odločil, NDM. Tukaj le na kratko: ker naj bi opravil le še tiste bistvene naloge-obljube, ki sem jih Not dolžan opraviti. Če bom imel še kaj energije in če bom še živel, bo morda še kaj kapnilo zraven, a osnovni program za naslednje leto je delovno narejen. V naslednji knjigi **DSPE** (v **10**) bom ES obdelal Kodo **Pod Prešernovo glavo (Glava)**, verjetno ob Kranjčevem **Direktorju Čampi** in Part(ljič)evih **Ribah na plitvini**. PSt kompozicija obeh knjig, **DSPE 9** in **10**, je analogna: primerjavi SD-30 in SD-80 (oz. PV-SD in SPD). Glede pritiska zabavljacev, linčarjev, nevoščljivcev itn. pa: baš me brigajo. Tako Rad sem obračunal z njimi – z okoljem, z Idčloštvom –, da se me njihove pripombe ne tičejo. Že knjigo **Gnila voda (GniVo)** pišem, kot da ne bo tiskana, ampak le dognana do oblike tik pred tiskom. Zakaj tako, NDM. Opravljati posle, ki so stvar Dbe in ne ustvarjavca, sem se naveličal oz. opravil jih bom – organizacijo **RSD** vse do stanja tik pred tiskom –, ne pa zadnjega dejanja, ki je za DabDb bistveno: predložitev knjige-dela javnosti. Ta javnost se mi tako studi, da sem srečen, če imam z njo čim manj opravka. To je linčarska javnost. (KasO: kasneje sem kompozicijo načrtovanih knjig spet spremenil. **Glava** in **Čampa** najbrž ne sodita v Pniz **DSPE**, ampak v SD-30, tj. v Pniz **Trideseta leta. DSPE 9** se podaljšuje v **DSPE 10**. Itn.)

Izraz linčarska javnost ni vzet le iz mojih PvtčkP izkušenj z DaSljo. Je priredba izraza linčarska grupa ali klika, ki sem ga uporabljal v 80-letih, tudi v zvezi z LumSoc(ializm)om ali LumKomSocom. Le da v 80-letih ni bila linčarska javnost kot takšna, ampak oblast (PP Ptja) in njene izpostave, v **Doli(ni)** LumProl Gustl. Javnosti v KomSocu ni oz. je vistsmerjana, Totokvirjena. Res je, da se tudi v KomSocu od 50-let naprej oglašajo in celo profilirajo-uspevajo – se občasno institucionalizirajo – Kritgrupe, sam sem pripadal večini teh, od revij Beseda, Revija 57 in Pers naprej, a to je le del javnosti, ki je ves čas s strani oblasti problematizirana, ukinjana, le občasno tolerirana.

Vse Dgč v LDPM po 1990-91. Tedaj se javnost, za katero se MGG (z njo Goša) vnema, v Dbi udejanji, institucionalizira. Sam sem v 80-letih propagiral prav to DbPol institucionalizacijo Krit in Sv javnosti, imenoval sem jo CD (civilna Db). CD se je po 90 izrodila, danes je v glavnem maska za Prikr DSD, pomožna enota DSD malkontentov. CD vodijo Starfrava ipd., kar je karikatura.

Prav GošD so bile med tistimi dejavniki, ki so – poleg NoRe –, v 80-letih najbolj udejanjale CD in Krit – MorDbKrit – javnost. Posebno 150 razprodanih predstav **Glave**. **Glavo** je dal z repertoarja – ko še ni bilo nerazprodane predstave – Tašef v MGL, Part, tekmeč Goše v pisanju Kod in pri naklonjenosti občinstva. Naslednja uprizoritev GošD v MGL, **GolVi**, je bila tako slabo – namenoma? – pripravljena, da je doživela – vendar ne le zaradi tega – neuspeh pri publiku (kritika je bila ves čas poudarjeno sovražna do GošD, tudi InK). Goša je nehala pisati drame. Le še pod konec 90-let Kodo **Srečna draga vas domača**, ki pa ni prišla na repertoar nobenega Gleda; niti Prešernovega Gleda v Kranju ne, ki mu je bila **Vas** namenjena. Glavno vlogo pri tej odklonitvi je odigral MBP Šel; v pismu mi je to – užaljen zaradi obtožbe – zanikal, v Dodatku **GniVo** pa bom priobčil Zapisnik seje, ki jasno govori sam zase. Več o ostalih dramah Goše tedaj, ko jih bom ES analiziral.

GošD sodi v okvir SD; ravno s tem, ker sem se dozdaj pustil ustrahovati od PsKrit javnosti (Gled kritikov), sem pokazal, da (še) nisem na nivoju zares nepristranskega analitika. GošD je analogno Zamol-prezrta kot mnogo SD, ki jih obravnavam v **RSD**. Priznani kritiki PM-javnosti (MOkritiki) so se odločili za nekaj svojih privilegirancev (Janča, zdaj vse bolj MatŽupa) – včasih je Dbprivilegirance določal Ptjvrh oz. PtjKulelita (Potrča, MKranjca) –, jaz od teh sodb nisem opredeljen, niti vplivan ne, kvečjemu Neg. Ni naključje, da sem povezal GošD z obema Kranjčevima dramama (Jožeta Kranjca, ne Miška Kranjca); obe drami sta prezrti. Prav za prav tudi VombD. Razlika med njimi bi bila le v tem, da sta Kranjc in Goša zgolj Pska, celo OPska glede DabDb, brez svojih klik-lobijev, medtem ko bi Vomb po logiki stvari moral imeti lobi, saj je bil ud SPE in SKS. Vendar, tudi to je Tip za SPE-SKS, sta ti dve skupini izredno nesolidarni, ko gre za ustvarjalnost njunih avtorjev; SKS-DSKC forsira tako rekoč le Reba, SPE le Simč(ič)a; pa še ta se forsira najbrž sam. Kolikor Kula za SKS ni Pol sredstvo, ji je nezanimiva. Sicer sta pa SKS-DSKC tako ozki grup(acij)i, da preneseta le enega ali dva umetnika; Reb in Simč jima zadoščata. Simč nekako zraven, sam se vsiljuje v izbrano Dab, Reb pa izda vsako leto novo knjigo, vsaka je bolj fanatično ozkosrčna in IdeolKld SZSL od druge; Reb torej zadošča, že zaradi svoje velike – senilne – produkcije. Je kot veliki Kul papež v mali KatSlji. – Bravec bo kmalu opazil, da bo v pričujoči razpravi (delovni naslov: **Napumpane krave**) moja Krita KCe komaj opazna, ne bo tema razprave. Prav nasprotno: tema bo Krita SocKoma. Reba in SKS sem omenil le v zvezi s prezrtostjo VombD. VombD – **Voda** – je zveza med **Meglo-Dolo** in SPED.

Naslednje vprašanje, ki ga je treba razrešiti preliminarно, je: način in mera najinega sodelovanja z Alo. Da sva bila že tedaj (od 1952, ko sva se spoznala, naprej) PriSo, je jasno. A kako, kakšna PriSo? Naj si pomagam s primerjavo. Ala je spadala v isti krog MGG kot Smole, Kozak, VeRus, Božič, Rožanc, Šel itn. Z njo kot ustvarjalko lite sem sodeloval enako kot z ostalimi oz. skoraj tako kot z meni najbližjima PriSo Kozakom in Smoletom. Oba sta mi dajala brati svoje drame, ko so te nastajale, ponavadi sem bil z njimi seznanjen že od prvih zamisli. Kozak mi je recimo razlagal idejo za **Dialoge** jeseni 1956, ko se je vrnil od služenja vojaškega roka, nekaj mescev po Madžarski Revi. O **Dialogih** sem napisal poleti 1959 analitičen esej, da bi PriSu pomagal pri dokončni artikulaciji drame. Tedaj drama še ni imela naslova, Kozak je imel težave z naslovi, tudi Smole. Dramo sem prav jaz imenoval **Dialogi**, ime je Primož sprejel. (Glej Dodatek k **GniVo**: fotokopijo zadnje strani **Dia** in moj **Kar**.)

Malokdaj sem tako intenzivno sodeloval s Smoletom kot takrat, ko je pisal **SAnt**; skoraj vsak dan mi je navajal nove verze iz drame. Celó zamisel zanjo sem mu dal jaz, tako sem bil navdušen nad Anouilhovo **Antigono**. Ker Smole ni znal francosko, v Slščino pa drama še ni bila prevedena, sem mu jo celo od verza do verza pri njem doma na Viču prevedel, v nekaj dneh. Prva Rca **SAnt** je bila zanič, v duhu Tora in MorDb obdolževanja Ptje, predirektna. Trije smo mu to Rco pošteno skritizirali, Ala, VeRus in jaz; VeRus mu je dal idejo, da naj Anta ne nastopi. Nasvet se je skazal kot sijajen ne le dramaturško, tudi vsebinsko: preprečil je (avto)patetizacijo PČa. Sam sem napletel za **SAnt** celo nekaj verzov, Dominik jih je predelane upošteval. Kozak mu je predlagal tik pred premiero dodaten verz na koncu, Smole ga je sprejel. Bili smo tako intenzivna ustvarjavska grupa, da smo izredno vplivali drug na drugega. Težko je reči, kdo bolj na koga, tudi ni važno. **SAnt**, že prej **Potovanje v Koromandijo**, **Dialogi**, **Afera**, (Rožančeva) **Stavba** itn. so bili v tem pomenu skupno delo. Seveda le v tem pomenu, vsak avtor je tekst napisal sam. Kasneje smo se razšli, tega sovplivanja ni bilo več.

Enako sva sodelovala z Alo. Ideja za **Dolo** je povsem njena. So pa skupne ideje, izražane v **Doli**; ne le skupne nama z Gošo (= Alo), ampak tedaj še tudi z MGG v NoRi. Ta naša skupnost je trajala do 1986; tedaj smo se razšli. O tem več kasneje, je važno za ES analizo **Dole**. 1984, ko je **Dola** nastajala, tik po **Glavi**, ki je bila napisana 1983, pa se je zdelo, kot da zastopamo norovci vsi isto Ideolplatformo. Ni se še pojavil Ncl (Narojenost ipd.); s StŽ SH še nista prodrila. **Glava** je bila v grupi NoRe sprejeta kot stališče grupe. Analogno bi bila tudi **Dola**, če se ne bi tedaj, ko je bila uprizorjena v kranjskem PrešGledu, že razhajali.

Ko je Goša pisala svoje drame, sva se več časa o tem pogovarjala; ko je dramo pripeljala do konca, sem ji dal – tudi ostre – Krit pripombe. Nekaj jih je upoštevala, nekaj ne. Nisem pa napisal v nobeno njeno dramo niti enega stavka, sodeloval sem le z dramaturškimi, psihološkimi, idejnimi itn. nasveti, kot pri mnogih dramatikih, tudi Šelu, Zajcu. Podrobno sem ES analiziral prvo Rco **Otr**; Zajc je napisal drugo – uspešnejšo tudi na osnovi mojih pripomb.

Ker sva bila z Alo glede Svetnazorov in Krit razmerja do dane Ptj Dbe itn. zelo podobnih misli, bom tudi v nadaljnji ES analizi **Dole** govoril o stališčih Goše in o svojih kot istih. Če govorim – celo ekscesivno, čezmerno – o svojih stališčih pri dramah, pri katerih res nisem mogel nič vplivati, pri **Vodi** itn., sem toliko bolj upravičen analogno ravnati pri obravnavi SmolD in GošD. **Dola** je namreč v odločilni meri po žanru – fSti in PSti – MorDbKrit drama. TaMorDbKrita MGG –

NoRe – pa je bila pretežno skupna platforma. Šele po letu 1986 sva se z Alo tako ločila od norovcev, da je postala najina platforma – EK in OK – Tip le za naju, za nobeno grupo več. Tudi SKC je ni sprejela oz. le povrhu, le nekaj časa jo je tolerirala, ker je računala, da ji lahko Pol koristi. Ko je ugotovila, da od najine države ne more imeti Polkoristi, se za naju ni več zmenila. Hvalabogu.

2

Podnaslov **Dole** je "sodobna burka po starih vzorcih". Goša se je zavedala pomena burke že v začetku 80-let; kasneje je burko odkrilo tudi siceršnje SI Gled, seveda šele tedaj, ko so DurgeDinje prebrale v inozemskem tisku ali si šle na lice mesta zadevo ogledat, da se namreč burka vrača; tedaj so tudi v LjDrami začeli uprizarjati Feydeauja ipd. Z Alo sva gledala Feydeauja že sredi 70-let v Parizu, oba naju je navdušil. Navedeni podnaslov pričuje, da je bila Goši PM že močno znana, da jo je upodabljala odznotraj. Ne v celoti. **Dola** je sestavljena iz dveh polovic: po eni je sveže ustvarjalna obnova SD-30, s tem MorDbKrit dramatika, po drugi pa Posn starih vzorcev, remake, tisto, kar je bistveno za PM. Oba z Gošo sva – tudi z bivanji v Parizu in na Zahu vsako leto po mesec dva od srede 70-let naprej – črpala informacije o nastajanju PM iz prve roke. TaSGled kritiki so bili zaostali, burko so presojali še po logiki Zaniča burke, kakršno je nastalo po vojni, ko smo – posebno MGG – odklanjali burkaštvo kot olajševanje problematike.

Vendar ne vsi. MGG se je delila na dve skupini; nekateri dramatik iz MGG so se delili celo vsak sam v sebi: Božič je pisal Ekzm (eksistencialistične) temne drame, **Čvš**, **ZiK**, a enako črne groteske, ki so bile že Tip PMdramatika, **Vojaka Jošta ni**, tudi kasnejša **Panika**. Vzori so bili dvojni: resnobni Beckett in Irlonesco. RMg Gene – Rudolf, Rupel, Jesih itn. – so udejanjili PM-burke v istem času. TradSLZ je pač – kot običajno – zaostalo. UZn je sprejela PM šele tedaj, ko je ugotovila, da je PM uspela v DabDbi. Tedaj jo je blagoslovil UZnik-papež SrKos, ne glede na to, da jo je prej prav on posebej odločno odklanjal. SrKos je kot vetrnica v vetru. Njegova modrost je cinizem. PM-burke so ta cinizem razkrinkovale, recimo Rupel v **Kar je res**.

Goša si je vzela za vzor prav Feydeauja, le da ga je spustila s Francnivoja na Sisko raven; Dgč ne bi mogla pristno podati duha-razmer-Stre Slova. Izbrala je vas (nekdanjo AVS), Km tematiko; zgodba **Dole** se dogaja v Agrokombinatu (ArKombu), motiv pa je nenavadno aktualen. Po eni strani beremo danes, 2003, **Dolo** kot burko o dogajanjih z mlekom, kot isto mlečno afero, ki buri že mesce SIZ. Danes gre za kloramfenikol in druge kemične sestavine kot dodatke živinski krmi, kot sredstva, da bi bile krave bolj zdrave in da bi dajale več mleka. Isti motiv je v **Doli**, kjer dajejo delavci (Prol) ArKomba kravam antibiotike. Kot bom ugotavljal v razpravi, se situacija med 1983 (1980) in 2003 (2000) vsaj na eni strani v Slji ni bistveno spremenila. Spremenila se je v tipu Dbe; iz KomSoc sistema, ki je še obremenjen s Stlom, je prešla v LDPM. Nekdanji Prol – tudi delavci ArKomba – se je RR (vrnil v PV) v Pvt proizvajavce, v Km kot lastnike; nekdanj so jim rekli gruntarji, danes ta izraz ni Tip in točen. A Dazasebni lastniki delujejo po istem interesu kot pred dvema desetletjema KmProl. Gre pač za Čl Idnaravo: Čl kot UtPld,

kot UtKld. Polrazmere se menjajo, celo Dbsistem lastništva, Člnarava kot izraz Ide (THM-kroga) ne.

80-leta so križišče. Po eni strani se KomSoc razkrajajo; kot se je Kpl v Slji v 30-letih. Sluti se, da se pripravlja sprememba. Poz lik – PČ – **Dole**, inženir Peter (Murko), se iz zgolj strokovnjaka-Znika na koncu drame, ko doživi linč in spozna Tem – sistemsko – gnilost KomSoc sistema, RR v upornika, ki išče palico za oblast; kakšno palico, je odprto: ali Revo ali "le" uveljavitev SvKritjavnosti (v CD in MO). Goša se 1983 še ni odločila; Vojtip Reve je (sva) odklanjala. Po 90 sta ta tip skušala obnoviti Puč(nik) in Janša, DSD. (Glej vrhunec te smeri v aferi Depala vas, prav zdaj dobiva epilog pred sodiščem. Epilog? Res?) Vsekakor sva bila oba za CD, za SvKrit javnost, za LD. Ta LD se je po Sv volitvah spomladi 90 tudi udejanjila in traja do danes, kljub prenapihnenji, demagoški, iz nemoči retorizirajoči PsKriti DSD grup(e).

Vračanje 80-let v 30-leta je bilo tedaj tema MGG, grupe NoRe. Leto 1941 – z uspehom Ptje – je odpravilo PVLD. PVLD res ni bila popolna, niti primerna ne, stranke so bile prepovedane ipd., vendar nekaj momentov LDbe je obstajalo, predvsem zaradi sistema Kpla in RLH VISA, ki je vsaj deloma deloval kot temelj sistema. KC nanj ni pristajala (ali le taktično), vlado v Slji – Dravski banovini – pa je od 1935 imela KC, njena ljudstranka, Korošec, Natlačen kot ban. Pa vendar: PVLD – SDb-30 – je za MGG-norovce predstavljala vsaj delen vzor oz. cilj, h kateremu se je treba vrniti. Vrnitev pomeni regres, a nujen, kajti ocenjevali smo, da je naredila Ptja še hujši regres: v FD-PS.

Za Ideolplatformo – PSt – LD-30 smo imeli MorDbKrit Lito, s tem tudi SD-30: od **Vode, Teleta, Čampe, Megle, Klepca, Kralja Matjaža, Kreatur** itn. Zato sem moral ES analizirati **Vodo** in **Meglo**: da pokažem, k čemu se je SD-80 – SIz-80 – vračala. Sama SIz-30 je Strno pripravljala tudi LRevo 41. Tej zamisli – obnovi LReve – pa smo se morali ogniti. Ne z zamenjavo LReve z DRevo; k tej sta se začela obračati Puč-Janša in z njima norovci po 1991, a so se nanjo Ideolpripravljali že od leta 1987 naprej. Ne midva z Alo. Da bi pokazala na najino dvojno držo v tem primeru – ob tem problemu –, sva se odločila, da eden od naju sodeluje v 57. št. NoRe, z razpravo je sodelovala Ala, drugi ne. NDM. Prav sva se odločila. Jaz sem svojo zamisel razlagal v lj dnevniku poleti 1957 in 1958 v **Pismih srbskemu** in **Pismih slovenskemu prijatelju** (Matjažu Kmeclu). Skupni cilj naju z Alo in norovcev pa je bilo uveljavljanje Svjavnosti, tudi v MO. Lik, ki to uveljavlja, je v **Doli** novinarka Sonja (Kobe). Tudi ona 1984 še ni mogla razviti tiste dvojnosti, ki se je po 90 pokazala: da je MorDbKrit Žur(nalizem) postajal vse bolj ne le PM, ampak tržna UtKld manipulacija; da je začelo tim. raziskovalno novinarstvo, pooseblja ga Sonja, skrbeti za naklado, s tem resnico RR v imidž, šok, provokacijo, raco: v rumeni tisk. Ta smer se je začela z DSD Žursti (Slilnik itn.). Danes je prešla v skoraj ves SI Žur, ki je deloma nadaljevanje Krit javnosti, predvsem pa proizvajanje PM nadomestnega sveta.

Ob MorDbKrit momentu je **Dola** tudi burka, ta njena FSt, ki je tudi PSt, pa vodi v PM, s tem v arhemodel Dv, v izgubo resnice, celo stvarnosti, v panmanipulacijo, ki je bistvo DaSlje. Sonja in Peter sicer res najdeta resnico kot dejstva, a ne ve se, kaj bosta z njo (z njimi). Ali prešla v Polakcijo, ki se je po 90 RR v DSD, ali se zaradi spoznanja o tržno manipulativni naravi LDPM obrnila stran od MO javnosti, od strankarske Pole. Goša je to dilemo uprizorila-tematizirala v **GošVi** (obrat k SAPO in k Dni). Piko na i je dala z dramo, ki jo je napisala poldrugo desetletje kasneje, s **Srečno vasjo**. Tu tematizira Rad odhod iz Dbe. Ta odhod zastopa že v

GošVi; prav za prav že v **Glavi** in **Doli**. Sonja bo odšla najbrž v boj za Svjavnost, kam se bo obrnil Peter, ne vemo; kot tudi ne, kaj bodo storili liki **Glave**. Usmeritev je torej zelo Dgč od SIZ-30. Tej SIZ ni bilo glavno vzpostavljanje LD javnosti, to je bilo le sredstvo za nastanek NSveta, Noštva, povsem nove Dbe, to pa so obetali-načrtovali KomSoc, Mrk Ptja, LR. Nič takšnega v 80-letih. Tu je bil cilj CD, ne Mrksistem. Nasprotno, (ne le) **Dola** je RadKrita Mrksistema, udejanjenega v KomSocu, v Poloblastniški Pseliti ArKomba.

Dvojnost, o kateri govorim, je bistvena karakteristika Slje – SIZi – v 80-letih. Ni se moglo vedeti, kam se bo Slja obrnila. Vsaka od Jugorepublik oz. Jugonacij se je obrnila po svoje. Srbi v lumLRvo, v utrditev ravno tistega lumdespotizma na osnovi pakta med Stltirani in lumProlom, zoper katerega nastopa **Dola**, pakta med grupama: Dir(ektor) Franc Vodopivec + Jaka, vodja delavcev + Gustl, delavec, vodja lumlinčarjev. V Srbiji so Zniki odpadli, Žursti prešli v službo lumLR režima, ta pa je spojil Stl in Ncl, že 1984, ko Ncla v Slji še ni bilo oz. ni bil dovolj jasno – Rad – profiliran. Na Hrškem se je Ncl povezal z AnKomom, Tudjmanova HDZ. V Slji pa so odločilno vlogo odigrali Zniki in umetniki (NoR) + Žursti MorDbKrit kova + v SoD spreminjajoča se Ptja-ZKS (Kučanovo krilo, ki je znotraj ZK prevladalo) + mladina ali libpodmladek ZKS, ki se je osamosvojil. KC je prihajala šele polagoma zraven, izredno previdno, ni se zavedala Zg priložnosti, kot 1941 ne, strah jo je bilo, pač na osnovi slabih izkustev od 1945 naprej.

Vse te smeri je po 57. številki NoRe začel povezovati SNcl, kar je bilo po eni strani koristno, saj sicer Slci ne bi dobili enotne zavesti upora zoper AgrvelikoSrbe. Ker so nekatere Polgrupe opazile, kako ugoden je Ncl za promocijo, kot demagogija je najučinkovitejši, najlažje mobilizira NL, so ga vse bolj gojili: DSD. Vendar z njim niso uspeli, na volitvah so padli z oblasti, 1992. V Slji je prodrla smer Kpla-trga, povezana s stroko (nekaj Zni), z MO kot CD. Večina je podprla Sonjo, deloma tudi Petra, nikakor pa ne blok Dir Vodopivec + Jaka + Gustl. Oz. ta blok se je – paradoksi Zge, a v skladu s THM-krogom – RR v DeLumKldo, v DSD, v vseh njenih strankah, ljudski, SDS in NSlji. Še bolj pa v obeh manjših, v Jelinčičevi (KrofJeličevi) in Stranki mladih. Ta lum ostaja napol skrit, napol brez moči, prav za prav je vsebovan v vseh strankah, a nekako domesticiran, Psciviliziran, neaktualiziran. V pojavih ajzenponarjev, Km, avtoprevoznikov, ki hočejo ohraniti svoje privilegije, pridobljene že pod Ptjo, sicer od časa do časa prodira, a ne prevaga. Prevaga še zmerom DrnRopov ublaženi lumLib, napol inficiran s stroko(vnostjo) in trgov, ki odpira ljudem – važno predvsem za mlajše – možnosti promocije, zaslužka, občutek Sve in akcijskosti. Tega občutka v Slji-30 ni bilo, brezposelni Uči so brezposelne delavce usmerjali v LRvo, tim. generacija pred zaprtimi vrati je začela verjeti le v silo, s katero bo vrata vdrla-podrla.

Dola kaže, kako temelji ArKomb na Prikru, laži, SSL, nasilju. V teku dogajanja se vse bolj razkrinkuje, na koncu pride nekakšno začetno ravnotežje, doseženo med vsemi grupami, ki je seveda mogoče le pod vodstvom-terorjem Ptje, v krizo, gre raznarazen. Peter izstopi iz podjetja, Sonja se bo celo skrivala, Dir(ektorja), ki bi bil rad blag – pod retoriko groženj –, zadene kap, verjetno bo umrl. Ostane in zmaga lumlinčarska grupa lumProla. Zmaga srbska smer. 1984 nismo mogli vedeti, kakšen je v resnici Pot Slje, katera grupa bo zmagala. Popit s Hafnerjem se je zdel nepremagljiv. A kako naj bi ArKomb (Juga, Slja) funkcioniral, če bi ga – ga bo – vodil tandem Jaka-Gustl?

Tako kot Srbija po 1988, po prihodu Miloševića. Sam Miloš(ević) ni bil Nclst; a je pristal na srbski Ncl, ker je uvidel, da mu koristi. Oz. mu je koristil, do leta

2000. Tandem Jaka-Gustl, ki pomeni bivše Prte oz. med njimi Rad primitivce in DalumProl, se mora povezati z Nclom v Fz, bodisi Le ali Detipa. Janša je spodbujal Detip, Krof (Jelčić) Letip. Pri tem je posebej groteskno, da se današnji ostanki velikosrbstva po vseh porazih revitalizirajo, tokrat v imenu ČIP. To je, kot da bi-bo nastopal sklicujoč se na ČIP Gustl. Bedaki kot Hanžek, ki se javno in uradno opredeljuje zoper NATO (bi bilo treba tega tepca odpoklicati? pričakujem, da bo parlament opazil njegovo pristranost in diletantizem), podpirajo Gustlne. A v Srbiji oz. v srbski režiji po Hrškem in BiH je prišlo do vojne, Srbija je tako zaostala, da LumProl v nji ni PM tipa, medtem ko je v Slji postal LumProl igravec v pouličnem Gledu, v režiji Roze Rozmana; ta je SeH maska Gustlna in Aksentijevića.

Konec **Dole**, ki je dejansko konec ArKomba, napoveduje konec Juge in Ptjsistema v Slji. Do konca je prišlo tudi zaradi neupoštevanja strokovne logike, Znikov, Uma, demokracije. SoD del ZKS je te vrednote vendarle začel upoštevati, zato je preživel, čeprav Prikr(it) v novi stranki, v ZLSD. To Prikr-pokrov se je danes, ob problemu NATA in še bolj vojne zoper Irak, začel lomiti-pokati. Na dan prihaja, po desetletju maskiranja in neavtentičnosti, spet prava narava te Sl Jugole(vice). To so ljudje, vzgojeni od JugoPtje, z ideologijo Jugovojške; danes to ideologijo sproščeno in naivno razlagajo-zastopajo ljudje kot dženeral ali pukovnik Gorenc; le stvar časa je, kdaj bo Pop TeVe poklicala za Vojstrokovnjaka dženerala Aksentija.

Bo tedaj, če bo zmagala ta linija v ZLSD (Juri itn.), iz nje izstopila linija Ađeče buržoazije (RčBrž), ki se je naselila v Ptjo že v 70-letih, se v 80-ih v nji že krepko uveljavila, tudi s strokovnostjo, z dobro organizacijo prototrga, pod Predsem Sl vlade Šinogojem, Raz bančniki, danes pa postaja edina res bogata Kpl grupa v Slji, milijarder Kurže-Kurče in takšni? Pohlepni zakonski par Klemen(čić)? Vseh teh članov uprav bank, zavarovalnic, Dž družb se je nabralo že kar lepo število. LumProl – Gustl-Jaka – jih je oviral, da bi uspeli, v ta namen je gojil Stl, a Stl platforma se danes seli k AnGlob čobodri, ki nastopa v imenu Pravice, Enakosti, Huma, celo SeHa.

Mladina nikakor ni tako NeČi, kot se kaže; njena Rom(antik)a je prekanjena. Zaslutila je priložnost, zdaj jo izrablja. Ve, da ne zadošča, če je le pridobitniška, Stranka mladih, ali karnistična ("Vse je Fuk" oz. po angleško: Make love not war!). Zadevi, ki je zgolj Hed (pornozvezdi Jal-ušić-ki, ki zagovarja pravico Že do prodajanja lastnega telesa-pičke, do SM Sve, torej lezboJalovki), je treba natakiniti Mor masko, celo MorDbKrit masko. V tem je umazano Posn – PM-remake – tako 80-let kot 30-let.

Avtentični gibanji Le-SIZ-30 in SIZ-80 nista bili Hed-Karn tipa; to je postala šele RMg linija, Rudolf. Goša se je vračala na omenjeni liniji, ki jima sledim, h Kranjcu, Vombu, Kreftu, Čufarju, k **Megli, Vodi, Kreaturam, Ameriški tatvini**. Za Kranjca v **Megli** je zelo jasna meja Sv ErSa, ki nima nič skupnega s Sv razpolaganjem z Že-telesom kot SM Pervusmeritvijo. DaRMg čuti, da je igra brez npravnosti, da ne daje smisla, a da niti Pol(no) ne bo uspešna, če ji ne bo dodala DbMore. Boj zoper vojno (v Iraku itn.) je zdaj alibi, pod katerim se lahko naprej fuka in goji Lbn. Tu je vir SeHa, ki se tako vztrajno plazi v RMg, že od Jesiha, vse do Kodriča v **Motu**. (RMg fonemska igra pove vse: Mōra=Mōro; Morala=Morovič. **M=A. Ne=Pe.**)

SeH pomeni danes Psmoralizacijo Fuka. AnGlobi lahko naprej plešejo, se kostumirajo, mažejo z barvicami, poslušajo Pop glasbo, se družijo, tolčejo po bobnih in se stiskajo kot MasPsobčestvo po ulicah, zasedši mesta, tudi Ljo, le da ima zdaj njihov fuksvet višji pomen-namen: boj zoper ZDA – Kpl – morivce, skrb za otroke, ki jih Globklavci načrtno pobijajo po vsem svetu. Iz Rel čistega – žanrsko

mišljeno – Heda-ludizma nastaja danes ogaben Hinmaskirani svet kurb v oblačilih nun, pokritih z retoriko moralizma SD-30 in SD-80. Tako prihaja tudi ta Trada do svoje deformacije in groteskizacije.

Dalumulica se je Prikr pod imidž trenda-mode Zeitgeista. Zoper Amce protestirajoča dekleta in fantje niso več podobni Gustlnu, ki nastopa v delavskem kombinezonu, urezani so po modnih žurnalih tiste Dbe, ki jo najbolj napadajo. Noben od teh demonstrantov ne bi šel živeti v Irak ali Iran, razen ko gre za trženje z imidžem, za nastopaštvo. Vsi se najbolje počutijo v ZahDbah, ki jim garantirajo Svo. Hini modernega tipa živijo kot zajedavci od moči Kpldružb, a si jemljejo pravico, da te Dbe napadajo, ker vejo, da temeljijo te Dbe na javni Svi. (Sado-Sadam bi teatermane v hipu polovil in pobesil ali vrgel psom, da bi jih raztrgali, če bi bili njegove rase, Musli.) Kot si je dovolil Gustl s svojo Linčgrupo šikaniranje Dgč mislečih, Petra in Sonje, celo poskus umora, si želijo AnGlobi; to celo terjajo od tistih, katere nameravajo likvidirati.

AnGlobka, slišal sem jo na NemTeVe, se je drla, da je treba Busha odstraniti. Kako? Z vojno, i seveda! Za Jugoideologe je Bush diktator, ki ga je ljud zato dolžno vreči z oblasti, pač z LR, če ne bo šel sam, pod pritiskom plemenitega Ljuda-Ulice. Ker seveda ne bo šel, bo potrebna vojna. Nazorno vidimo, kako nastaja ultrale-Stl: vojna kot realizacija RPP. V določenem hipu bo prevladal znotraj AnGloba VojStl (ali VojNcz) nad ludisti in hedonisti. Nad Claro Zetkin, nad sufražetkami, ki učijo teorijo o spolni Svi kot kozarcu vode. Če se Hedi ne Prikr, ne RR v Stl moraliste, končajo na Golih otokih. Tudi Trocki, ta pod kladivom, ker je skušal – seveda kasneje – upoštevati več Sve, celo nekaj surrealizem.

3

Naj se lotimo **Dole** z ES analizo. Najbolje, če si drugega za drugim ogledamo like, ki nastopajo v Kodi. Začnimo z liki Neg plati. Recimo z Dirom Vodopivcem.

Že v prvi sliki drame sooči Goša oba glavna protiigravca: Dira in Petra. Petra kaže v prostoru, "ki je urejen delno kot laboratorij, precej natlačen s knjigami in opremo za kemijske poskuse." Medtem ko ni v Dirovi sobi-pisarni nobene knjige, glaven je telefon. Peter "sedi ob mikroskopu", Dir "hodi po pisarni sem in tja, narekuje"; dogajanje sta sinhroni. Eno je ustvarjalno delo, drugo vodenje, ukazovanje. Dva svetova, ki gresta v 80-letih vidno narazen.

Peter se ukvarja z genetiko, vzreja novo pasmo kure, Dir laže, prireja podatke, jih napihuje, videzuje. Znik se drži dejstev, KomSoc Dir ima dejstva za retoriko, za dele poljubnega jezika. Vrednota (mu) je služenje navzgor-oblasti, a tudi Ideji KomSoca, ki pa je v 80-letih – v **Doli** – že močno Not(ranje) načeta, izjedena. Ostaja skoraj le še retorika; kar jo dela stvarno, je njena Reda na Lum ali Lmp: na interese LumPrtov in LumProla, na tandem Jaka-Gustl.

Goša posnema z Dirovim govorom-narekom Tabirokratski – dejansko Ptjski – jezik: "in so vsled tega obratovne zmogljivosti našega živinorejskega kombinata porasle za cirka 18%." Vrsta jezikovnih napak: cirka, vsled, porasle. Dirov namen je prikazati uspešnost ArKomba. "Točka pet. V lanskem letu smo tudi pospešeno pristopili k akciji" – Tip zveza, ostaja tudi pri DaPvt-zadružnih itn. podjetnikih – "arondacije zemljišča in se je možnost za to odprla z regulacijo potoka Bistrice."

Bistrica je pomenljiv topos. Kot bomo videli, so na reguliranem področju RčBrži sezidali za Dbdenar sebi Pvthiše. Med njimi je tudi Dir.

Dola je nemalo Simbdrama, poleg MorDbKrit agitke. Kar se dogaja v ArKombu oz. v območju Bistrice (Suhega dola iz **Vode**, Sabočevega iz **Megle**, Kozjega dola iz **Anarhista**, Mirnih vod iz **Krapov**, Motnega dola iz **Mokrodolcev**), velja za celotno Sljo. **Dola** je na eni strani RealD, na drugi SimbD, ki v ES odnosih demonstrira splošne odnose SIDbe. Ena glavnih nalog Dirov a la Vodopivec (zveza z **Vodo**, s **Krapi** itn.) je laganje kot izdelava mask-scene, pod katero se Prikr banalna resnica: Utld. Cela Juga in KomSocSlja temelji na laži-prevari: na trditvi-dokazovanju, da nekaj je, kar ni. Nih, ki ga vnaša SPD, je tudi v tej funkciji: odkrivanje tega, kar nekaj ni. Bit je Tip za PnM Stla-KomSoca. Dir laže konkretno.

"Utrdili smo levi breg istega" – jezik: potoka – "ter tako dobili neprekinjen pas v širini 32 metrov nizvodno in uzvodno, vsled česar je površina koriščenja orne zemlje porasla ..." Tajnica Lidija ga nesramno – je lumtajnica – prekinja, nastopa tudi v dramaturški funkciji navajanja dejstev: "Ampak, tovariš direktor, kakšna orna zemlja! Tam je sam pesek." In Pvt hiše-vile, zgrajene z goljufijo. Teza drame: RčBrž si pridobiva poleg Pol oblasti tudi gmotno last, tudi zato, ker sluti, da bo Pol oblast prešla, hiše in lastnina pa ostale. DSD se po 90 sicer trudi, da bi RčBrži to lastnino vzela, torej gre za novo nacionalizacijo oz. za vračanje predprejšnjim lastnikom (izpred 1945), a sposobnost SoD krila Ptje (kučanovcev) je v tem, da so ostali dediči Ptje po 90-92 na oblasti in preprečili, da bi RčBrž izgubila, kar si je – s prevaro – pridobila. Da bi se to Prikr, vnašajo naivni Le(vi)č(ar)ji v zgodbo vrednoto zaščite najemnikov, malih ljudi, ČIP. Tudi tu igra vlogo maskiranja s ČIP vsak dan bolj trapasti Hanžek. Vsak čas bo razglasil Sadama za malega podnajemnika pri kakem bistriškem Rockefellerju.

KomSoc oblastniška klika zida Potemkinove vasi; temu namenu služi njena propaganda. (Kot Sadamova, tega Hanžič ne vidi.) Dir narekuje tajnici izmišljene številke, "setveni plan za naslednje leto." Zavestno slepari, saj takoj za tem terja "varianto dve". Varianta ena je bila "poročilo za občino." Gre za dvojno resnico, ki se je meni in MGG uprla že 1946; in se je vse bolj krepila. Nekateri so nanjo pristajali, po svoje celo jaz in MGG, dokler se nismo osamosvojili; govorim za čas do 1957. Pazili smo, da javno Ptje ne podpiramo, le Dominik je napisal **Mostove**, 1947, kot obolus javni laži; midva s Kozakom sva dvojnost igrala le v SKOJu, jaz le do 1948. PavMenarti so se tej dvojnosti zapisali nekoliko kasneje, okrog 1950, bili so – v primerjavi z MGG – zaostali, butci. Tudi zato so MGG tako sovražili in jo še danes. Sicer pa je MGG umrljiva, Kozak-Smole-Strniša so že pokojni, PavZlc pa je Vefenomen; ta Harpar bo še leta 2100 onesnaževal zrak nad Sljo.

Ker Dir nikoli nič ne najde – kaos je Tip poteza KomSoca (raje uporabljam ta izraz, je bolj točen, kot izraz Stl, ta je preveč obremenjen s Krimpomenom pobijanja) –, venomer grozi: "Enkrat bom udaril po mizi, da se bo daleč slišalo." A to so le retorične grožnje, v stvarnosti le "besno meče papirje na tla." KomSoc v 80-letih nima več moči-prepričljivosti kot na prehodu 40-ih v 50. leta, ko je nastajal Goli otok, ko so se odvijali Stl dahavski procesi, **Dialogi**, **Noč do jutra**. Bolj ko se je KomSoc humaniziral (vnos SeHa), manj je postajal nevaren. Dir Vodop(ivec) je Tip primer te izgublajoče se Per in Db moči. Moč prehaja na lumProl, na lumsektor. V Srbiji zmaga, v Slji se civilizira, se Prikr pod masko tržnih trendovskih BržSSS.

Goša to jasno pove: Dira na koncu drame zadene hud infarkt, dejansko oblast bosta morda prevzela Jaka-Gustl ali pa bo prišlo do tega, do česar je prišlo 1990.

GošD je ena najbolj zaslužnih za ta prehod. Razumljivo, da je danes povsem Zamol. MO Žursti so vse zasluge pripisali Janču. Še Šelu ne (dovolj), Reda je ekstremna. En Vodja, ena karizmatična Osebnost, en bog, ne pa pluralna SD, kakor jo artikuliram jaz v **RSD**. DaMO niso na ravni LD. Nemalo jo vračajo v FD. Durge-Dinje in šeflje v Kulredakcijah MO so male valpetice, zanesljiv kader, kakršen je bil v času KomSoca recimo v likih Milovana Šeme, Stanislave Godne, Miloševića Mikeln-Mikulačiča. Maska se menja, Čl pod njo ne. Hostnica=Miklica=BorkoPorca.

Dir se obnaša, kot da navaja fraze, čeprav to, kar blebeto, niso le fraze; dokler vlada Ptja, vladata tudi PP in Jugovojška, ti dve pa lahko udarita, kadar hočeta. Gre za napol fraze in za napol Prikr grožnje. Dir tajnici: "Na koncu pa, saj veste", pripišite: "kakšne velike korake v socializem ... napredek na vsak način ... kaj optimističnega, jasno?" Glede tega je DaSLD boljša od PtjDbe. Ne maskira se z vero v IdeaDbo; ali pač? Ne igrajo iste vloge maskiranja danes ČIP? Tudi Libci se sklicujejo nanje, seveda še bolj na trg, na performanco (učinkovitost proizvajanja, trženja). Verjetno je, da bodo šli Sl Kplakterji po isti poti kot SoD Nemci; ti vse bolj čutijo potrebo po ideologizaciji Dbe z moralizacijo, tj. s ČIP. Pri Nemcih je boj za mir zajel večino slojev, pri Slcih je zaenkrat to stvar poulične mladine, ki je našla Ideapriložnost, da se druži na nravno alibiziran način. Morludizem. Sredi 60-let, ko sem razlagal (in zagovarjal) ludizem (RMg), nisem verjel, da bo kdaj mogoča ta(kšna) sestavljanka: Mora (HMg) in ludizem sta se izključevala. Danes pa ultraludist Hanžek varuje ČIP. Danes velja enačba: Mōra(la)=Mōro(vič).

Prav navedene polfraze povezujejo **Dolo** z morda prvo MorDbKrit agitko tega tipa v SD: z **Blagrom**. Le da so v **Blagru** fraze v prvem planu, v **Doli** v drugem. Canova naloga je bila razkrinkati retoriko, ki je bila v ČD še nemalo pristna, glej **LjDa** in **Vice**, glej moje ES analize teh dram v Pnizu **ČD**. V SIZ na PrS je imela retorika za Narblagor vendar še nek Poz pomen, saj je bil Nar kot Slov še ogrožen, po Nemcih (in Itih). V 80-letih 20-Stola te ogroženosti ni več oz. nastajala je nova, po Srbih, a te ravno Vodopi ne čutijo, so še samoumevno znotraj Jugookvirjev. V **Blagru** so fraze mnogo važnejše, saj Brž nanje privablja naivni NL, medtem ko v 80-letih v te fraze nihče več ne verjame, cinični Slci jih le Utuporablajo. SIDb se je od tiste s PrSa nravno še bistveno bolj skvarila; Can – in njegova Gene – si ni mogel predstavljati, kako lahko pade nrvnost na Lumtla.

Fraze se vračajo v AnGlob gibanju, a pojoča Ulica se noče zavedati, da so fraze, čeprav se z njimi Pvt in v javnosti igra. V DaSlji nastaja novo Hin, novo Prikr, nova St laž. Kar se ni posrečilo THu (uveljaviti StŽ), skušajo doseči AnGlobi. TH je nanje kot poraženi tekmeč in zavistnež jezen; odloča se za NATO. TH skuša vedriti in oblačiti le še v SAZU. Pa še tu ne bo pravi Gos; preveč je taktiziral, se odmaknil od norovcev. Ti bodo kmalu zasedli Humrazrede, v našem (ne le) Simonija in Ink, v umetniškem zdaj poleg Šela, Janča, Janežiča, Bernika na novo predlagani PijGraf. Predvidevam, da bodo seje teh Razr(ed)ov kmalu v Klubu (Bifeju) NoRe. Upam, da jaz in moji kolegi Moravec, Kmecl, Paternu itn. tega ne bomo več doživeli. Kako bo na cigaretni dim občutljivi astmatik Mrc prenesel, če mu bo brezobzirni PijGraf kadil pod nos?

Da je moč vsaj do neke mere resne oblasti v 80-letih omejena, se nazorno vidi iz odnosa, ki ga ima tajnica Lidija do svojega Dira; ne spoštuje ga. Lid(ij) se še sklicuje na ČIP, čeprav jih tako še ne imenuje. Dira ne uboga, ne napiše poročila, ker: "Zdaj je malca. Malca je v pravilniku." Pravilnik, to so ČIP. V resnici gre za Lumodnos do DbDže. Dž nima več moči, Dir lahko le še nemočno benti: "(se nemudoma zjezi) Malca! Če je malca, se svet ustavi, kaj?" Se, jasno. "Še potres in

kuga in povodenj bi morali počakati." Boj za pravice malih ljudi, ki ga tako forsira Hanželj, Posn(nemajoč) MOča (a ta je živel-deloval in se boril v 30-letih), je maska istega Lumpišmevuharstva in LumHeda (AnGlob parole: Hrana, ne vojna! pomenijo: Trebuh, ne tvegajte teles!), kot ga v **Doli** zastopata Lida in Gustl; Lida na ravni uradništva, Gustl na ravni Prola.

Naj se Dir razburja, kolikor se hoče, njegove zahteve ostajajo neizpolnjene. Prav to grenko samospoznanje o naraščajoči nemoči vodenja-oblasti (v smeri Anbirokratske Reve) ga vse bolj pritiska, nazadnje potre s kapjo. Nekaj časa še rentati, nato se sesede. Rentati zmerom po istem kopitu: "Zabušanti, saboterji! Vsi skrbite zase, jaz pa naj garam, kaj? Ampak tukaj bo red, vam rečem! Zmeraj pravim: red mora biti! Brez reda ni meda."

Dokler je bila Ptja VojStl trd(n)a, je dosegala red, pač s terorjem. V 80-letih se red krha odznotraj SDbе. Ne Dir ne Popit ne naredita več reda. V zgodbi okrog četverice, ki je v primerjavi z upori KritSlcev v 50-ih in 60-letih nedolžna igrice, se SIptja potegne nazaj, izda Jugovojško, dovoli, da nekaj mandeljcev postane Herčetverica, kar pa ima za nastanek LD dobre posledice. Bolj ko temelji kaka Db na SŽ (na njej temeljita tako KC, na FKrovem križanju, kot Ptja, na padlih Prtih MV), bolj je Tottipa. Bolj ko temelji na malo pomembnih oponiranjih, ki jih Konta naredi za pomembne, in to je primer četverice 1988, bolj je njen temelj neobvezen, nima zveze s krvjo in klanjem, z velikim Trpom.

Janša je sedel v – blagem – zaporu komaj omembe vreden čas v primerjavi z Rožancem, Zupanom, Javorškom, Torkarjem, Mrzelom. Tudi zato se po 90 Janši ni posrečila ReTot: Janša pač ni bil SŽ, le napihnjen balon. Puč bi bil za SŽ primernejši, mnogo let hudega zavora je preživel, a sam ni verjel v svojo SŽ. Počasi se je prepričeval v to, da je SŽ – točneje: so ga ostali udje DSD (posebno TH in k oboževanju nagnjene babnice: Puhajoča, Mancajoča ...) prepričevali –, a ni deloval prepričljivo. V resnici je bil hedonist-momentanist, RLH skeptik, ki mu je dajal strast le AnKom. To pa se je skazalo kot premajhen motiv, da bi bil SŽ kot Tone Tomšič, Šlander, dražgoški borci, Grozde, Ehrlich, Mavserjeva Dn.

Po eni strani je to dobro, nastala je LD in ne ReFe, po drugi pa je to osnova za tržni amoralizem, za pancinizem. Rudolf je v svojih dramah v 70-letih ta cinizem (glej **Pegama**) razvil kar najjasneje. File manj, File trpi v – zanj – nerazrešljivem Not konfliktu med vero v iskrenost-pristnost Prtov-LReve in cinizmom RMg; glej **Altamiro**. A DaSlje ni artikulirala FiLD, ampak Rud(olfova)D. Kot tudi ne SPED, od **Napada** do **Svetinje**, ampak vse bolj skrajno spretna manipulacijskost MatZupa, glej **Pianista**. MatZup je spretnější od Rudolfa; uspešnejši je, ker upošteva tudi masko-alibi moralizma, cinizem Prikr pod PsMorDbKrit protest. MatZup bi zlahka napisal dramski zagovor AnGloba. RudD (in FiLD) sta trpka, celo grda resnica DaSlje kot PMLDbе, MatZupD je njena učinkovita embalaža-imidž. MatZup Prikr(iva) to, kar se je trudila Goša – SD-80 – razkri(nka)ti. Kdo še potrebuje danes resnico? Eni potrebujejo korist, drugi videz. **Dola** se obrača prav zoper to.

Dirov lik je v **Doli** ključen. Danes že precej pozabljamo, kako je bilo v 80-letih oz. v njihovi prvi polovici, kaj smo tedaj mislili, skoraj vsi: da bo Kom trajal še nepredvidljivo dolgo. Tako rekoč nihče – niti najbolj bistri prognostični umi na Zahu – si ni upal misliti, da se bo Kom sesul tako hitro in celo od znotraj, marsikje – celo večinoma – na miren način. Lik Dira lahko s tega vidika gledamo na dva načina: kot nemoč Ptje, s tem možnost za njeno RR v SoD, a tudi kot nesposobnost Ptje, da suvereno izpelje Not preobrazbo iz StlMrka v SoD, s tem v ZahEvrlpluralni sistem LD. Ker sta v Diru obe možnosti Strno – kot Pot –, je bilo pač mogoče, da se je v Srbiji uveljavila ena (nezmožnost Ptje za prilagoditev LDbi), v Slji druga (njena sposobnost).

Razvoj od diktature v LD ni nujen; ES realizacij modelov ni mogoče trdno predvideti. Ker je ldb THM-krog, je načelno – Strno – zmerom mogoč progres in/ali regres, če gledamo s stališča srednjega arhemodela, od Dč(ev). Ali nazaj v Ožldo, kar je tendenca ReStl, tudi DSKCe z njeno Refe (Monenotnost), ali naprej v Dv, kar je sistem pluralnosti, Raz Sv, derealizacije. Slji se je posrečilo sami, kar se je Nemčiji le s pomočjo Sžov, ki so Nemčijo 1945 premagali. Manj izrazito kot pri Nemcih je bilo to pri Itih, tudi pri Francozih, ki so med 1940 in 45 večinoma pristajali na Pétainovo FrancNcz diktaturo, na Lavalov Fz. Tu so delovale tudi znotrajfranc in znotrajlt sile (Makijevsko gibanje, ltPrti, de Gaullova armada). Medtem ko v Slji odpora Stl sil skoraj ni bilo, Stl se je ves osredotočil v Srbih, v Jugovojški; njeni TaVodlji, ne le Aksentijević, so danes – Tip absurd sveta, Strno nenehno spreminjanje stališč – borci za ČIP, predstavniki Helsinškega monitorja. (Ne gre toliko za to, da so DaSrbi ne le zaostali, ampak celo manj vredni ljudje; gre za Stro Čla.)

Metaforično oz. v skladu z možnimi RR **Dole** lahko rečemo, da je Dir na koncu drame ne le preživel, ampak se sam v sebi RR: iz jamrača, ki zgolj retorizira in nima nobene prenavljevalne – SoD – ideje, v potentnega Pol Vodlja, ki omeji moč LumProla, se odreče spominom – zvezi z Jako – in se poveže s Petrom in Sonjo (s parom SonPet), v katerem prepozna tiste DbZg sile, ki edine lahko Sljo rešijo, tj. ji omogočijo razvoj, razmah njenih Zn-umskih, proizvodjalnih sil, a tudi demokracije, ki je za ta razmah potrebna. To je storil Kučan 1990, točneje Ptjkrilo, ki ga je Kučan vodil-predstavljal in se je skazalo za večinsko. Tega Kučana v Diru ni oz. od mre, v tem ko zadene Dira kap. Na sceni ostane LumProl despotizem, linčarska grupa Jake-Gustla (JaGusa) in preganjani nasprotniki, ki pa sam ne ve, kako se bo obnašal. Ne ve, ker objektivno ne more vedeti.

Peter je Znik, ni PolVodelj; Sonja je Žurst, ne Pol organizator kontraakcij, ilegale. Goša ju nariše takšna: da ne obetata RR v PolVoj upor, kot na Madžarskem 1956 (nastal je iz Intelgrupe Pötöffy kluba, ni uspel, bilo je prezigodaj) in/ali 1990 v Romuniji, kjer pa je uspel, a je bil manj Inteltipa, bolj Ktz upor spontanah mas. SonPet skušata udejanjiti LD (Dv), tu pa je Vojakcija-upor zmerom do neke – ne tako majhne – mere vprašljiva; vsak Vajmoment vnaša nasilje, s tem momente (kontra)diktature.

To velja tudi za DaMirovna gibanja. Danes nastopajo tako rekoč Abs za mir in zoper vojno, kot so v letih 1917 v Rusiji in 1918 po vsej Srednji Evropi. V Rusiji se je lepo videlo, kako so iz tvorcev miru prešli v idejo LReve, nakar – ker se je

stara oblast uprla – v DŽV, ki je trajala nekaj let (pravzaprav ves čas KomSoca) in Dbo Rad (re)militarizirala. V Nemčiji LR ni uspela ravno zato, ker je bila premalo militaristična, premalo leninsko brezobzirna. Je pa namesto nje uspela – Hitlerjeva – DR. Če bodo mirovniki eskalirali v protestih, jih bo oblast trše prijemala, znotraj mirovnikov bodo vse močnejša gibanja, ki bodo terjala kontraakcijo, ta pa je zmerom in Strno predvsem Voj(aška). Boj za mir se bo neopazno RR v boj za – seveda pravično itn. (a katera ni?) – vojno ali Revo. Pred to dilemo-odločitvijo je bila tudi DSD po Depali vasi, torej ravno pred desetletjem, Janša se ni odločil za VojDR. Strno – načeloma – bi se lahko. Verjetno ne bi zmagal, a to ni bistveno. Zmaga ni nikoli vnaprej odložena. Gre za Stro reagiranja. (KasO: se je po bliskavo-bliskoviti in zmagovalno-zmagoslavni vojni ZDA v Iraku mirovniško gibanje že sesulo vase? Je bilo še bolj IVJ, kot sem predvideval? Se je potuhnilo? Si ližejo sanjači in rokohitrci rane? Planirajo nov teater, drugo dejanje poulične burke?)

Danes se krepijo pluralistični procesi (smer k LD) celo v Srbiji, celo (a najbrž manj) v BiH, tudi na Hrškem, čeprav jih bo verjetna zmaga HDZ na bližnjih Dž volitvah zavrila. Slcem se zdi normalno, da se bližajo EU in razviti PMLD. Vsa Evra gre v to smer, celo Kosovo in Albanija. Vendar je Evra lokalna v Čloštvu, čeprav – ob ZDA – vodilna. Kar se dogaja v Evri, nikakor ni nujno, da se dogaja v SvetZgi. Več razlogov kaže celo, da gre pot v SvetZgi v prav nasprotno smer: regres v Ožldo kot v AgrĖkzldo oz. stopnjevanje PrepDč med Zahom in Musli v EDč, v SV.

S tega vidika je razmišljanje o vojni z Irakom še posebno pomembno, celo odločilno. Tako zmaga kot poraz ZDA v vojni z Irakom (poraz ni verjeten, a je Strno mogoč, zgodil se je v spopadu ZDA-Iran pred desetletjem in več) bosta silovito okrepila islamizem, to je isto Abs AnLibdržo, kakršno je gojil KomStl – od 1918 naprej. Predpostavka Zaha je, da naj bi se MuslDže liberalizirale. Ta predpostavka, ki je za vodstvo ZDA in za večino njihovih prebivalcev samoumevna, je naivna in napačna; manjka ji(m) ARF-AK. Nikjer ni rečeno, da mora kaka Dž ali sklop Džav ali celo Čloštvo Strno nujno napredovati od Ožlde in EDč k Dv. Eni napredujejo; LDPM res omogoča fantastičen razvoj znanja, Uma, eksperimentiranja, s tem UmKapa in ARF-AK. A, prvič, ni rečeno, da bo ta razvoj v ZDA in Evri trajal, da ne bo nad ARF-AK prevladala samoumevnost AgrĖkzld uma (ZDA so nemalo v tej nevarnosti). Boj – SV – z Islamom kot glavnim Sžom Zaha lahko tudi ZDA-Zah potegne v MimDč, v Mimkrizo, s tem nazaj v EDč. Možno je, čeprav se danes ne zdi verjetno. Vsekakor pa ni nikjer rečeno, da se bo ena sama MuslDž demokratizirala v duhu LD. Še najmanj Irak, za katerega so dejali v 30-letih Britanci, da ga ni mogoče (ob)vladati in so se zato iz njega umaknili. Izgubljena vojna Sadama v Iraku bo tako radikalizirala Muslmase v Sšu islama do Krša, tega ldn z Zahom, da je bolj verjetna SV – EDč – kot RR v LD po vsem svetu. LD se globalno ne prijemlje Čloštva na ustrezen način. Zato postajajo SZSL AnGlobi zavezniki islamizma, ne da bi se tega zavedali. V imenu Trpa otrok podpirajo sistemske ubijavce otrok, kot so islamisti, v konsekvenci tudi svojih otrok. Sadam je vrgel strupeni plin na kurdska področja, ne oziraje se na kurdske otroke. Tedaj ZahĖvr mirovniki niso protestirali. Naj se zamislijo, zakaj ne. Zakaj niso protestirali ob iraško-iranski vojni, ki je bila vse Dgč klavska – pobijavska do otrok –, kot je-bo Dairaška.

Megla, glej mojo razpravo o Kodi, na blag in civilen način omogoča LRevo (kaznovanje krivcev, njihovo likvidacijo). Mnogo ostrejša v tej zahtevi je **Puntarija**, da ne govorimo o NOBD, o **Rojstvu** itn. Analogno je bilo na nasprotni strani: Jelova **KrŠp** je poziv na DR-vojno zoper LibKomste, zoper LD. Enako SPED, glej BRozmanovo dramo **Obsodili so Kristusa**. Tako je nastala MV situacija: DŽV, Bm, SV

(med Dmb in Prti). Ta situacija je le ES izvedba Tem Stre (THM-kroga). Neodgovorno naivno je danes razmišljati (a večina Slcev, tudi Evrov, tako razmišlja), da je RR-razvoj v LD (oz. v še bolj Ideaoblike Dbe) nujen. Da mirovniki z upiranjem AngAmi vojni zoper Irak utrjujejo Sv in mir. Daleč od tega! Če bodo zmagali AngAmi, je šansa, da ostane v veljavi LDPM, naj je še tako problematična, a v primerjavi z Muslrežimi in islamizmom je čista radost. Če zmaga islam, je to smrtna obsodba nad RLH vrednotami LDbe kot udejanjanja Sve. Vrnil se bo FD teror, a v posebej hudi PS Rci. ZahEvra in ZDA sta Strno enako krhki kot Rim v prvih Stoli našega štetja. Zmaga Islama pomeni zmago Germanov, Vandalov, Gotov, Slovanov. Začetek in trajanje Srednjega veka za tisočletje in več.

Ljudje so bili zmerom naivno govedo – čreda –, podvrženi AvtoFasci želj, iščoč varnost v masi-druženju. Na ES nivoju so Kld akcije (ko so za SAHO ipd.) enkrat Poz, drugič Neg; za Slce je bila NOB-OF Ptj akcija-LR 1941 Poz, akcija Dmba Neg itn. A obe grupi sta Strno enako gojili v sebi samozapr TotMasaktivizem, ki je obe vodil v KAvKld. NDM.

Analogno se dogaja danes z AnGlobi. Gesla, ki jih vzklikajo, izjave, ki jih dajejo, so si podobne kot jajce jajcu. Vsi mislijo enako, verjamejo v ista načelavrednote, si umišljajo iste zmage. Druženje, ki je na rock Pop koncertih predvsem Karndrogantnega tipa, se v DaAnGlob mirovništvu RR v druženje Psduhovnega tipa, dejansko v SeH, ki je povsem SZSL, brez sleherne ARF-AK, čeprav kaka Vodlja slepcev v besedah, a ne v dejanju terja ARF, gotova LesboJeluša. Mirovniki krepijo Tot islamizma, čeprav so sveto prepričani, da delujejo v duhu IdeaHuma. So žrtve avtoFasce, ki njihovo naravo-akcijo, ki je AgrEkzKld, RR-maskira v IdeaHarkldo. Poulične zopervojne Da demonstracije so na las podobne (Idn) tistim iz Beograda marca 1941, na katerih so analogni naivni "poštenjaki" vzklikali: bolje rat nego pakt. Sinoči sem na TeVe videl, kako nosijo ljdemonstranti (masovno se že jugoizirajo) transparent z napisom: Bolje Prato nego NATO! Strno isti Nemci so 1941 besneli za vojno, zdaj prepevajo za mir. V obeh primerih so SZSL. Ne vedo za enačbo: mir=vojna. Bit=nič. EDč=MimDč. Ž=S. **M=A. NePe.**

Dola nas vrača v ARF razmišljanje o Čl poti. Kot ni 1983 nihče vedel, kako se bo odvijala Zg v Jugi-Slji, ne more danes nihče vedeti, kako se bo na vsem svetu. Morda se bodo Slci s pomočjo iraške vojne ozavestili, da niso popek sveta, da ni glavni problem njihov odnos do EU, ampak da se zastavlja vprašanje o nadaljnji usodi Čloštva. Če zmaga Muslo, se bo nadaljevalo isto: menjave med Totdespotijami in vojnami (SV, DžV itn.) Le če zmagajo ZDA, obstaja možnost, da bodo Etnačelom stabilne Dbe nepokorni Zniki z eksperimentiranjem, predvsem z genetskim inženiringom, Peter začenja z njim, našli – najverjetneje po načelu stranskega produkta in Konte – naslednjo večjo luknjo (Črnuljo) v masi-steni TSa kot lDbA. Le tveganje na ravni neomejene in neomejljive eksperimentalne Zni in DgFije (DgTije) omogoča izhod iz Strno nenehno se ponavljajoče SV med Iranom in Irakom, med Zuluji in Culuji, med Srbi in Hrovati, med Alci in Srbi, med Turki in Kurdi. Butasti AnGlob mirovniki – ob pomoči infantilnega Hanzeljna – pomagajo tej EDč opciji. Kogar hočejo bogovi pokončati, ga udarijo s slepoto-slepilom.

Na koncu tega poglavja še par besed o Sl pesnikih. Bolj zaostale, zagamane, samovšečne in retrogradne žvarovne, kot so ti samovšečneži, ni. Sinoči so z branjem svojih pesmic protestirali zoper vojno oz. zoper ZDA. Najmanj nadarjeni Sl prozaist Peršak je nedopustno mlel in tvezel isti stavek, ki ga meketa že desetletje. Zajc je spet izrabil priložnost, da je lahko sedel v predsedstvu (ta bi šel sedet – se razkazovat – v predsedstvo, tudi če bi ga povabili na 100-letnico

izuma cikorijske ali olajgume, torej le GorGor!), pod zastavo, ves mrk, posušen; ne poduhovljen, le ofucan kot neuporabna cunjica. S svojo prisotnostjo Psmalika je dajal zboru globino in pomen Narsubstance. Obema se je prilepil tisti pesniček, ki vse dneve opazuje, kje je zbrano več moči, in priteče z mahajočim repkom k močnim ter jim sekundira: Tauf leseni šrauf. Le Taufa je treba opazovati, ravnati nasprotno od njega, pa boš ubral pravo pot! In to so bili njega dni MBP!

1983 je bil Tauf še zelo zoper NoR, češ da se gremo Polaktivizem. A je hitro uvidel, da je v NoRi moč in bodoča oblast. Kot je to uvidel – v marsičem tudi tenko vohajoči – Pirc 1963 za Perspgrupo. Zajc je šel med mlade AnGlobke iskat kako sveže trupelce, da mu bo vtikal – kam? – (božji? Pesnikov?) prst, Taufu pa tega **Pesnikova žena**, glej Partovo Kodo, ne dovoli; zvečer ji mora strgati otiščance in pomiti posodo, ki je ostala od kosila. Tokrat je zamudil s pomivanjem v koritu, ker se je moral družiti z AnGlobi, ki so hoteli s SŽ pogledi zmleti v prah ameriško ambasado. Hvalabogu je blizu tam Društvo pisateljev (invalidov), da je lahko hodil redno odtakat. Za starčke, ki jih muči prostata, je demonstriranje Her dejanje. Manj je igra, ta je Taufa navdihovala pred štirimi desetletji, bolj je Db obveznost. Res? Ali želja po varnosti, da se OPsk skrrije med maso po extramilu dišečih deklic, prišedših naravnost iz šotorov iraških beduinov? Pa smo spet v Rom(antik)! IvSvet jo je upesnjeval kot retoriko, glej **Šeherezado**, AnGlobci pa so si postavili šotore in karavano kar na tlak pred USA Ambassy.

To je veliki civilizacijski skok DaSlje: od naše Trade, to so krave v **Doli**, k otrokom RčBrže, ki z oringlni v uhljih in fantazijsko obarvanimi lasmi rešujejo dojenčke iz gorečega Bagdada-Niniv-Stalingrada. Ata Zajc pa ob tem – o ta St KatHin! – premišljuje, to je verjetneje, kako bi delal otročičke; da bi jih dovil, je za njegova leta že prepozno. Zajc noče več vedeti, a nekoč je vedel, da ohranjanje Tsa, kakršen je, Strno nujno vodi v permanentno klanje – prepuščanje smrti – otrok in odraslih. Vsaj slutil je, kar sem učil že tedaj, v duhu MrD: ali bo Čl našel BDra-Dt, to (po)ls gre skoz vice Blaka, ali pa bo nekaj časa obnavljal EDč, nato pa se v AD končal. Odločitev za Ž – za mir, za otroke –, je odločitev za AD, za S, za Konec.

- Noč je; vsake toliko sedem k TeVe, Raz nemške postaje oddajajo poročila, Karje, analize o iraški vojni nepretrgoma vso noč, ves dan. Ko gledam samoprepričane obraze mladine, ki protestira zoper vojno po vsem svetu, se ne morem ubraniti vtisa, da sem jih nekoč že videl, v svoji mladosti; že poleti 1945 so se mi uprli. Isti fanatizem – samozaverovanost – v svoj prav, pa naj vzklikajo za vojno ali za mir. Vsi izgovarjajo ista gesla, le da nastane vprašanje: pred pol Stola so pristno verjeli vanje. Je tako še danes? Ni danes vera le še Psvera, Fasca, igra, v kateri uživajo? Neka razlika med vojno in mirom pa je. Vojna terja pogum, izziv, Trp in S. Boj za mir je igra-ples po ulicah, je panteater. Ta rajajoča deca razjeda lastno Db, je v funkciji AD in SZ, a prave moči najbrž nima. To je tako, kot če bi Tauf in Zajc jurišala na Slavka Mihaliča čez Dragogno. To je burka.

Goša je imela prav: ZajcTaufa je naslikala vnaprej kot ropotajočega-čvekaškega Dira, ki se podira sam v sebi. Sodi le v **Pesmarico rabljenih besed**. Koliko dol še morejo ti Sl pesniki-čvekači? Niso že na podnu, pod (po)dnom?

Hvalabogu, da so le znotrajtekstualci: ubesedovalci pomot.

Dir deluje skoz vso dramo analogno. Že v naslednjem prizoru, ko nastopi jezen na svojo Deroko Jaka: "(pridirja besno iz svoje sobe)", spet skoraj že OPsk, "vse je prazno, nobenega nikjer, vsi žrejo, delam naj pa sam", ta leitmotiv se kar naprej ponavlja. In prazna grožnja: "Bom vse pred zid postavil!" Dir Posn(ema), kar je bilo nekoč stvarno. Če se je razjezil njegov prvi šef Maček, je zlahka uresničil, kar je obljubil; pol Sicev bi lahko sam postavil pred zid, ta brezprimerni lumdiktator. Dirovo pridušanje ni le Folkstil, ima trdno-krvavo ozadje. Sockom živi iz groženj, iz zavesti sojenja, obsodbe, izvršitve obsodbe, tj. likvidacije.

MGG – tudi midva z Alo – sva to vse Ž doživljala od znotraj. Ko govori DaAnGlob deca o svojem strahu pred vojno, je to strah pred posnetki s TeVe. MGG je imela razlog za strah v kosteh; odkar smo se zavedali, smo živeli nemočni sredi Vojdejanj, ki so se RR v LRevdejanja. A kako da Zajc in Tauf nista 1991 protestirala zoper SI vojno? Se grejo ti UtHini, ti pokvarjeni moralisti, dvojno igro? Ker jih skrbi predvsem za lastno rit, se odločajo glede na lastno korist. Iraška vojna je daleč, le škodila nam bo, naši trgovini, produkciji (tako so presodili) itn., in tudi popularna ni, večina Slčkov kot bravcev **DolDola** je zoper vojno, torej bom tudi jaz, saj sem odvisen od bravev. Dgč pa je bilo 1991. Tedaj se je odločalo, ali bo Pesnik Slje Zajc ali Milan Komnenić. Če zmagajo Srbi, bo Zajc le zajček, drugorazreden, le v Predsih občinskih pesniških društev, pa še to v primeru, če bo lizal Komnenu pete. Le samostojna Slja lahko omogoči Zajcu, da postane Lev. Pa smo za vojno! Za NSS! Kadar gre za NSS, tedaj v boj, bratje, žrtvovat se za St Domovino. Ne mislijo tako tudi tisti begunci iz Iraka, ki so že desetletja v pregnanstvu, Kurdi itn., ki jih Sado preganja?

Zajček hodi zdaj s Škofom in kufrom po AngAm svetu, kjer recitirata lepe pesmice – **GorGor** – in služita rumenjake. Menda Zajc sprejema obstoj SPE, izgnancev-pesnikov, Tineta Debeljaka in domačega Papeža (Franceta). Odklanja sporočilo **Vsta**, da je treba napasti JugoSljo z Vojsredstvi? Je res le za trpne molitve pri frančiškanih? Ima Kunec iste Not težave kot Harpar Koširca-Brezovica, ki se je v enem liku odločil za Mir, Zelena Manca, v drugem za NATO, rumena Metlica? Kaj pa, če je Kunček enako razcepljen, v Dana in v Reko, **Otr**, v Iskavca in v Potohodca, **Potohodec**, in en njegov del recitira (ter sedi obenem v predsedstvu) na proNATO shodih, drugi del pa na AnNATO demonstracijah? Pesnik mora govoriti, vendar iz duše vsakega Pska, torej Čla in AnČla, Kana in Musla, Janše in Revanše. Ni najlepše, če si odlikovan od vseh: od Busha in Sadama? V predsedstvu Nebes in Pekla?

Pogovor – navidezen prepir – med Dirom in Jako pove marsikaj ne le o njunem odnosu, ampak o tem, kako je MGG gledala na oblast 1983.

Jaka uporablja Prolretoriko, tudi verjame vanjo, drži se je že 4 desetletja, Jaka je bil nekoč Prt. Živi od preteklih zaslug, iz PrtHera, in iz povojnih vlog na oblasti. Nikoli ni prišel previsoko. Zakaj ne? Mnogi najvišji – Janez Hribar itn. – niso bili umnejši od Jake. Pač Konta; Jaka se je rodil pod nesrečno zvezdo, služil je Ptji na lokalnih nivojih, pod nivojem občine. Eni pač morajo vladati tudi tam, Ptja terja od svojih pripadnikov žrtve. Jaka je zvest ud Ptje in LReve. Ker vidi, da so se mnogi odrekli požrtvovalnosti, da v glavnem pridobivajo, ga drži v njegovi preprosti in valpetovski – podoficirski – vlogi predvsem (morda le) Ptjideologija: zavest, da

mora stati na sicer neuglednem mestu, a tudi tu je usoda LReve odvisna od vojščakovega junaštva in zvestobe. Poznal sem mnogo takšnih zvestih hlapcev-tepcev.

V svoji preproščini je Jaka idiot: "A gori voda, da proletariata še v miru jest ne pustiš?" vpraša Dira. Sam sebi – zase – ni ES Psk, Jaka (nekak Smodlaka), ampak je zmerom Strno Prol, Simb uresničenje St bistva Prola, ki je LR. Naj Jaka zgolj je ali serje, nikdar zgolj ne je in ne serje, zmerom deluje skoz te Zun pojave veličina – nadŽg poslanstvo – Prola kot svet osvobodilnega Razr(ed)a. Ta lik-model je zvesto posnet po liku klerikov. Prej jih nisem poznal, po 1991 pa so se razkrili natančno takšni Jake (nemalo tudi kot Gustlni). Če bi jih Ala poznala 1983, bi jih zanesljivo vtaknila v dramo; oz. ne bi jih, ker je bila tedaj KC odpravljena. Ne več preganjana, ampak drugorazredna. Ker je – v 80-letih zadržano – čakala na izid boja, ki so ga bojevali drugi, ni bila relevantna za SD, za KritSIZ.

Menda klera – KCe – nobena SPD od srede 50-let naprej ni prikazovala v Krit luči. Po 1991 pa so duhovniki hitro pokazali, kaj menijo o sebi, da so: božji prst, usta, skoz katera govori – daje nasvete, ukazuje – Katbog. Začeli so se obnašati kot karizmatične figure, enako kot že MV Komsti, Komisar in Marcel v **Aferi**, PoV Vincent v **Kongresu**. Danes takšnih udov Ptje ni več, uspešno so jih zamenjali kleriki. Tudi če je kak Škukec-Skakec slučajno na kakšni babci, to ni kot PvtPsk, ampak kot božji Klinc. Če jo oplodi, jo oplodi sam StDuh. Srečna dekleta. Točneje: ni jih več mnogo, ki bi bila srečna kot nekoč, da so lahko rodila božjim odposlancem, recimo Erženka Evangelistu Kreku (po Brezovici edinemu pristnemu evangelistu iz **St pisma**). Zdaj AnGlob pipice-pičke v Fasci zrejo na kakega rock pevca, ki poje o Svetmiru na svetu, ne pa na kaplana, ki poje o Vemiru v nebesih. AnGlobi nimajo čuta za Ve in nebesa; so immanentisti, izhajajo iz RMg karnizma, hočejo srečo, Už, PnM tu, na TSu, zdajci, takojci, v šotoru pred ameriškim veleposlaništvom. Bratje in sestre, ljubite se med seboj! Tako uči Koširka, ki ve, kako se stvari – ljeezni – streže. Nima zaširanega mednožja kot St Terezka! Kaj pa St teolog Košir? Ima zdravo spolno Ž ali je asket, suhec med suhci?

Goša parodira, žanr je burka, pa vendar je pogovor med obema LumKomstoma Tip; na trkanje po prsih s Prolom odgovarja Dir s trkanjem po prsih s Komom: "A si ti sploh še komunist?" Prvo vprašanje ni: zakaj delaš to in to narobe; to bi bilo ES vprašanje o dejstvih, kar je temelj RLHa. Tu vidimo, kako se je KomSoc oddaljil od RLHa. Po eni strani res izhaja iz RLH-VISa, NDM; po drugi pa regredira v FD, v Posn FKCe, le da zamenja Katboga z drugo Magsilo, z (nad)Žgo, z RazrDbŽgo, kakor si jo je umislil-izsanjal Marxl. Jaka-Dir si postavljata drug zoper drugega MrkMag Ideolteze, ne dejstva. Dejstva pridejo na vrsto šele v naslednji rundi. Točneje: dejstva so sicer tista, ki so vzrok težavam (zaradi dejstev Kom tudi 1990 propade), a jih Magideologi – sebi in drugim – Prikr. KomSoc temelji na Prikr. V tem je Tip IdB.

Goša zna pisati dramaturško premišljeno, hitro in po naravni poti predstavi like in njihove medsebojne odnose; tudi stik med Jako in Dirom, ki ni le Zun, ampak kaže, da sta NotInt povezana. Jaka: "Ti nič ne skrbi za moj komunizem. Sam sem te, smrkavega brigadirja, v Partijo sprejemal." Torej tam okrog 1950; Dir je član iste Gene kot midva z Alo, Jaka je kakih 5 do 10 let starejši. (Recimo kak Sergej Vošnjak.) Dir se je duševno oblikoval v prvih povojnih letih; takrat so nastajali grozljivi primitivci, NDM sem jih nekaj opisal, recimo Južniča, ki pa se je po 1990 tudi vrnil v svoj mladostno Ideolsvet, menda v KC. Ne vem natančno, vem pa, da Dgč kot jaz. Jaz sem iskal in eksperimental, v mladosti sem bil Kan po eni od

treh linij svojega pedigreja. Km otroci a la Južnič in Zajc pa so bili Totenotnega duševnega nastanka. Zato so se oni lomili – Zajc v Iskavca in Potohodca –, jaz sem lahko prehajal v Dv, to je v trojne in mnogoobrazne like, v derealizacijo, na rob Libcinizma. Zajc in Južnič sta bila najprej – kot 20-letna – Vodopa, jaz nikoli, tudi kot skojevec ne. Moje skojevstvo je bilo že Sim; kot Smoletovo kandidatstvo za člana Ptje in Kozakovo članstvo v njej.

Problem, ki tare ArKomb, je stvaren: "Vsak dan namolzemo manj mleka, danes smo padli skoraj na polovico norme", ugotavlja Dir, ob tem pa piše na občino lažno poročilo o bistvenem zvečevanju proizvodnje. Krave v ArKombu so zbolele, "živina je nekam scagana", od sebe daje nekakšne "krpice". Zniževanja proizvodnje Dir ne jemlje le kot gmoten neuspeh, to je Ćmp raven; ampak kot GhK pred Ptjo. Proizvodnja v KomSocu je PsRlg tipa, pomeni udejanjanje NSveta, Noštva, ne le banalne profane produkcije. Dir je – se čuti kot – Izd NSSi, če mu ArKomb slabo dela.

Ne gre pozabiti na ta – PsRlg – moment v KomSocu. Zato je treba vsako dejanje – vsako znamenje, gib – tolmačiti kot (RR v) potezo v SVi za Kom, za nastanek IdeaĆloštva. IdeaHarld je v samem bistvu MrkStla; po tej plati traja še do 1990, vsekakor v svetu **Dole**. KomSoc v 80-letih popušča, od znotraj gnije, a po bistvu še ostaja v veljavi. Ptja ne more zagovarjati enopartijskega sistema, če ne verjame – če sama sebe ne prepričuje, da verjame – v svojo svetodrešilno akcijo oz. v še zmerom trajajočo LR. Kardelj sicer prilagaja LRvo novim razmeram, trudi se, da bi enostrankarski sistem RR v nekaj Pspluralizem, v samoupravljanje, zato tudi Ptja ni več Ptja (Stranka), ampak zveza Komstov, a to so navsezadnje le lepotni popravki, bistvo – Popit – ostaja. Popit ve vse, je odgovoren za vse, je še zmerom izraz nadRazrZge. Kučan po 1990 ne več.

PtjVodje so – se delajo za – karizmatične osebnosti, glej tim. kult osebnosti. Naj je Dir še taka reva, doživlja se, kot pravi Jaki: "Poslušaj, ti tepec, a ti sploh več, koliko taka krava stane? Sem zato plačeval težke milijarde, da bom imel zdaj v hlevih vse scagano pa krpičasto?" Dirovo izražanje ni le Zun forma; gre za bistvo. V KomSocu je vsakdo Vodja, od vrhovnega Vodje (Stalina, Tita) do najbolj spodnjega valpta. Eden Posn ostale, seveda zgornje, govori pa, da je v službi najbolj spodnjega: Prola, ročnih delavcev, buh v Trbolah. Vsak se pristno doživlja kot v Zgi izpostavljeni borec za NSS, sam je odgovoren Ptji-bogu; zato je, če ga kaj pokida, tudi kriv, zato mora plačati; tudi to je bistvo Stl procesov. Ti so (Ps)Rlg značaja, ne navadni zločini, kot hoče dokazati DSD. Kakor St inkvizicija ni bila le navadno zločinstvo, kot hočejo dokazati površni Libci, od Malovrha (tudi Tavčarja) do Libforuma, do Rimbajzla (morda tudi Rupla). V obeh primerih gre za (Ps)Rlg ustanove. Zato sta si KC in Ptja enakovredni oz. delujeta na isti ravni kot MimDč, kot ĆDč, kot RlgDč. V tem pomenu se začne personifikacija vsega že v KC.

Tu sem se še posebej močno motil. KCi sem pripisoval, da se zavzema za (SA)PO; da sta zanjo Perduša in Pervest nekaj, kar sodi k SAPOi. Zdaj vem, da ni tako. Tim. osebna duša je za KC znamenje, da je Ćl tudi kot Psk odgovoren neposredno Katbogu, tj. KCi. Da odgovornosti ne more prenesti na nikogar, na višje. Sam je zato kriv, v GhK. S tem je vsakdo ujet v Strno krivdo pred KC-bogom-kleriki. Če ne zmaga ali če ne ravna prav, pomeni, da je popustil hudiču, čaka ga kazen, od vic do pekla, od začasne do Veprekletstva. Pri Ptji sicer ne gre za Ve, gre pa za GhK.

Kdor se je v Prtih pustil ujeti (Nemcem in Dmbcem), se spraviti v taborišče, je kriv. Tudi v tem je vzrok za dahavske procese. Diehl, Oswald, Košir itn. so dovolili,

da so jih Nemci ujeli, torej so po Stri Izdi Ptje in Noštva; Stra – RPP – terja, da se jih kaznuje. Pravi Komsti so iz zapora ali ušli (kot Boris Kraigher iz Gonarsa, glej Bratkovovo povest **Teleskop**), ali se niso dali prepoznati, kot Marinko in Tomšičeva v Iltzaporih, ali pa so bili ubiti, kot Tone Tomšič.

Stl – KomSoc – je treba presojudati kot PsRlg pojav, ne po sekularni logiki. DSD goljufa, ko se tega ne drži, saj dejanja KC izvzema. Rlgznačaj pripisuje le KCI, ne pa njenim nasprotnikom. Do nedavnega ga niti Lutru in protestantom ni, glej Krekov **TKriž**, Jelovo **Eno samó**; tudi Judom ne, glej Krekovo **Pravico**. Bistvo Daobtožb zoper Komste je ravno v tem, da jim KC pripisuje golo zločinstvo iz npravne pokvarjenosti (službovanje Hudiču), ne pa SZSL zmotnost, ki jo – a komaj – dovoljuje sebi, recimo čezmernemu pobijanju Dgčverujočih. Gre za dve morali. Hin.

6

Kakor je gledal Tito na Jugo (kot na svojo lastnino), gleda Dir na ArKomb. Isto čutenje je Tip za Starega v **Gredi**, za Komisarja v **Aferi**, za Župnika iz **Hlapcev** in/ali **Grče**. To je FP odnos.

Na najnižji ravni je lastnik ljudi in stvari Jaka, pod njim Gustl. Tu je vzrok, da smeta Petra pretepesti; linč(anje) je za njiju St dejanje, izvajanje LReve, analogno borbi v Prtih-NOBu. A vsakdo, ki je nad (naj)nižjim (Gustlom-Jako), je nato lastnik spodnjega, s tem oblastnik. Jaka Gustla, naroča mu, kaj naj dela, Dir Jake (in Gustlna), občinski šef Ptje Dira, republiški šef Ptje vseh občinskih šefov, vse do Tita (Hitlerja, Mussa), ki je v neposrednem stiku z nadZgo.

Tudi zato se je začel v Jugi po Titovi smrti razkroj. Iz enega NČa je nastalo več – republiških Nac – vodij (Miloš je hotel, da bi bil on sam, a se mu ni posrečilo, preveč je bil izraz le Srbstva, medtem ko je bil Tito Srbohrvat oz. Slc, nadNac), kar je vodilo v medNac boje in vojne. Popit ni več zmogel biti vrhovni Vodja, ne Dolanc, ne Jaka Stanolnik, ta je skušal Stalina nadstaliniti le z veličino brkov a la cesar Franc Jože. Kučan pa sploh ni deloval kot karizmatična osebnost. Ravno nasprotno: uspel je kot sijajen taktik, pragmatik, diplomat, ki je kot Zapl očar(ov)al in ne vladal. Povezoval je, ravno prava poteza za 90-leta. Janša je skušal Posn Tita (KaKija), kot mladenič je bil njegov občudovalec (jaz nikdar), a mu ni zneslo.

Slja se je razkrila kot Db, ki ne potrebuje več Despota, da bi preprečila DžV. Irak ga najbrž potrebuje. Kako bodo Angfmi rešili ta problem? Janša je ostal šef v svoji Stranki, Rodeur v svoji, KrofJelč je karikatura karikatur. Ga bo vrgel raz prestola njegov Simbsin-protégé Peče(k)? Mislim na igravca Bojana, ki je tako lepo predstavljal hlapca Pavleta iz **LjDa** in Konkordata iz **Poha**. Peče je ves črn pod očmi od podobnosti samemu Tačnemu. Ima nizko čelo, kot se spodobi za pristno sovražee, za Simbposiljevalce iz šolskih knjig. KrofJelč je plešast; kako naj bo Hudič prepričljiv, če je plešast? Vsaj lasuljo bi nosil, se dičil z vranje črnimi lasmi! Kot **Sinjebradec**?

Razlika med Dirom in Jako vendarle je. Jaka je StlPrt tistega Rad tipa, ki mu proizvodnja ni važna; očitno je sin kajžarja, nikoli se ni naučil delati, le zabavljati, kot tak je bil IdealumPrt. Dokler je LR le Voj(aška), je Jaka mogoč; ko pa mora Dž, ki jo Ptja osvoji-zasede, obstajati, obstaja pa lahko le po banalni poti proizvodnje,

se je treba odločiti: ali za Refe, tj. za suženjsko delo ujetnikov, preganjanih (na Golem otoku; Km, ki se jim s prisilnim odkupom rekvirira sadove dela), ali pa se Ptja odloči, da naj bi delali v Dbi vsi. Ta smer je tudi v Mrk Tradi: Delu čast in oblast ni le fraza. Prol mora tudi delati, čeprav – jakast, kot je – nerad, raje bi komandiral, imel čast in oblast. KaKi se zavedata Dela-Proizvodnje, odtod Zakon o združenem delu ipd. Pride do pakta ne le med birokracijo in Prolom, ampak tudi med Prolom kot (vse bolj Ps) občestvom, Jakina drža, in Prolom kot realnimi delavci, ki morajo izkazovati uspešno proizvodnjo.

Odtod oblastniški tandem v ArKombu: Dir skrbi za delo, Jaka za občestvo. Ker pa tudi Dir ne zadošča, on le nadzoruje Delo, ga terja, mora Ptja po sili razmer dopustiti tudi strokovnjake, tim. TehInco. Med vsemi tremi sil(nic)ami prihaja do trenj, kar je pokazal Rožanc dve desetletji pred **Dolo**; pri nastajanju **Grede** sva prav tako – v določeni meri, kot skupna MGG – sodelovala z Alo. Glej mojo ES analizo **Grede**; kažem spor med Starim, ki je sinteza Dira in Jake, Tehdirektorjem, ki je tehnokrat, in občinskim oz. Ptj sekretarjem. Razlika med **Gredo** in **Dolo** pa je še bolj v tem, da Rožanc Prol idealizira, to je njegova platforma od malega, uprizori ga v pravičnem boju zoper – iz treh delov sestavljeno – vrhuško ArKomba in Ptj občine, medtem ko dopusti Goša le enega Poz delavca, večino pa predstavljajo Gustlnovi Bari-linčarji. Goša razmišlja v skladu s TaMGG, ki (že) dolgo ve, da manualni Prol ni rešitev za SDb; manualni Prol zastopa tedaj Stlprimitivec Jugohrvat Šuvar, v Slji Hafner, medtem ko je MGG stavila na Zn, na Um, ki je oboje: proizvodni in KritUm.

Peter se iz Tehproizvodnega Znika RR v Kritlzb, kar je bilo 1983 tudi najino stališče z Alo. Danes veva, da je MorDbKritZnik-Izb le funkcija znotraj KplDbe ali pa celo fasada za Refe, za iluzije DSD, da bi prišla na oblast in vladala kot SHKI. To je zamisel nor(ov)cev. Lepa zamisel: Janez Jerolšek kot vrhovni Znik! To je skoraj tako, kot če bi vodil tandem Jaka-Gustl Štefanov inštitut. Pamet omenjenega DSD strokovnjaka ni večja od kure, ki jo goji Peter, seveda v druge namene, ne za to, da bi prevzela oblast in naredila iz Slje kurjo – **Praščičjo?** – **farmo**.

Jaka govori zanj – za vlogo, ki jo ima v drami in v SDbi – Tip; na Dirov očitek ("Kaj delate s kravami, ti in tvoji delavci"), odgovori "(užaljen) Mi nič ne delamo." Nehote pove, da mnogo premalo delajo. "Gledamo nanje kot na šivanke." Bolj gledajo kot delajo. "Ni lepo, da čez moje fante šimfaš!" Moji fantje je FP izraz: Jaka se čuti odgovoren za svoje delavce kot za svoje otroke, ščiti jih. V SocKomu sta med ljudmi dva odnosa: Oče-Sin (Zaščitnik-Ščitenec, Varuh-Varovani, glej Trubarjev **Malkat**, tudi moja ES analizo v **ZSD 2**) in Sži NSSi, s Sži se bojuje v SV (NOBD, **Rojstvo**, tudi povojni boj zoper saboterje, Kpl anglofile, ostanke bivših Pvtlastnikov, **Ponikvar**). DSD poudarja le drugi odnos, a je podoba SocKoma, ki upošteva le drugi odnos, pristranska, netočna, krivična. Če se danes marsikdo lepo spominja časov pod Ptjo, češ, tedaj je vladala varnost, se prav zaradi prvega odnosa: varnost ni bila le stalnost delovnega mesta in zaslužka, ampak občutek, da nekdo – višji, Dž, Ptja, Oče – skrbi zate; seveda s pogojem, da si ji – Pol – zvest.

Do nepokornih – razglašanih za Sže Ptje – pa je oblast ukrepala s trdo roko. Že MV zoper Simona in Kristijana, **Afera**, po vojni zoper Dgč misleče Izbe, zoper Sigismunda in Haymanna, **Dialogi**, vse do odnosa Jake-Gustlna do Petra v **Doli** in odnosa politika Dimnika Poljanška in njegovih do neuklonjenih Gimn Profov v **Glavi**, do Zore itn. A kdor je sklonil glavo in se odrekel svoji SvPervesti, je bil

lahko miren, vsaj od srede 50-let naprej, ko se je nehalo Stl sumničenje udov lastnega tabora, motiv dahavskih procesov oz. problem kominformovcev.

Ta moment Stla od tedaj ni bil več Tip za SDbO, zato je Ptja že v 70-letih začela dopuščati njegovo Krito, v 80-letih pa je postala Krita dahavskih procesov kar trend, delovanje v skladu z odpiranjem odprtih vrat. To je bilo Tip posebej za Petana, glej njegove zadevne drame iz konca 80-let, **Mrtvi so svobodni, Dahavski proces** ipd. – Tudi Petana sem videl sinoči med recitirajočimi mirovniki. Povsod je zraven, kjer si obeta reklamo. Čudno pa, da kot polPrimorec ni korakal z zajčki na Hrte čez veletoke Dragogno. Ni tako zdrav kot Psžrebec Zajec, ta na Pegazu kar preleti od tujca prisvojeno zemljo, pristane na vrhu Učke, blagoslavlja Slove deželo, njeno St Narsubstanco. Na Učki je fino, blizu je Gilna-restavracija. Še ga bomo pili in pójali (se pojali) v čast naše Domovine!

Jaka ne dovoljuje Krite svojih fantov, Prola, neodvisno od tega, ali ima kritik prav ali ne. "Vsi" moji fantje "so ta prav proletariat, zaveden delavski razred!" Vsi, ker so Prol, to je merilo, Prol je po bistvu – kot Prol – Zg Poz; ES Pski ne štejejo. Za Dira pa morajo šteti, ker delovni rezultati ne izhajajo iz Mrk bistva Prola, ampak iz uspešnosti dela ES članov Prola. Zato Dir: "Tista dva tudi, ki sta včeraj spala med delovnim časom? Nalita do nezvesti." Dir pove dejstvo. Jaka dejstvo sicer mora priznati, a ga RR v opravičilo: "To je bilo nekaj posebnega. Eden je rodil sina, drugi pa je bil boter."

V kolektivu, ki je dovolj velik, se vsak dan praznuje kak rojstni dan ali god (tudi godovi – kot folklorizirani Krš prazniki – pridejo prav za popivanje). Praznovanje je FolkTrada.

Zahtevati, da se dela in ne praznuje, pomeni jemati ljudem – Prolu, ki izhaja iz Km – stare pravice, stare običaje; se ni že ena LR začela z geslom: Za staro pravdo? (**Puntarija**, Pennov **Gregorič**, Vrhovčev **Zoran**). Km panti so se začeli v času nastajanja denarnega gospodarstva, ko so Pl lahko poljske pridelke prodajali, zato so jih terjali od tlačanov vse več. Tudi Ptja hoče vse večjo produkcijo od KmProla, da bi dobro oborožila vojsko, da bi si Tito lahko nabavil še kak grad, da bi nazadnje dobila kak dodaten dinar za funkcioniranje in procvit – tudi imidž – Dbe. Praznovanja krčijo čas, potreben za proizvodnjo, jemljejo tudi energijo za delo; do nezvesti Pijdelavci res ne morejo prispevati k "porastu" proizvodnje.

Ptja Prolu popušča, da bi ga ohranila na svoji strani, korumpira ga; to je poudarjal predvsem Županov. Ko danes Prol terja pravice, nemalo misli tudi na takšne, kot jih zagovarja Jaka. Celo dozdej prislovično delovna Nemčija se blokira, ker dodeljuje Prolu preveč socialnih pravic oz. – fevdalne – zaščite, medtem ko ZDA prosperirajo, predvsem zaradi brutalnih Kpl odnosov v Dbi, boja za vsako delovno mesto, ljudje so prisiljeni delati več in bolje, iznajdevati, da bi se ohranili na trgu, kjer so Min zaščiteni. Sš do ZDA je tudi Sš ljudi, ki se hočejo zabavati – Db praščjenja, Hed –, uživati (v Fuku in Plesu, RMg), ne pa garati. Plešoči AnGlobi so Anteza delovno norim potomcem kalvinističnih dissenterjev. Jaz jih razumem, vzgajala me je kalvinistka babica Natalija.

RSD je mogoča zaradi mojega delovnega asketizma in gorečnosti. Nekoč sem si dovoljeval popivati in kavšati, danes ne več. Diktat Nve sem vzel K-milost: vse energije dajem v **RSD**, celo spanju se odrekam, da bi bil iztržek mojega Ž-dela čim večji. Performanca. Zato Zanič(ujem) lenuhe in plešoče pajace, ki si postavljajo na Prešernovi šotore, namesto da bi delali. Njihovi protesti so PsRm maska na koruptnem Hedu. (Poznam sorodnico, ki hodi raje kot v šolo v bife popit kavico. Bogue, če so jo potegnili k AnGlob – mirovniškim – manifestacijam? Ali pa se ji

niti tega ne ljubi? So Raz Rce Uža. Tudi sedeti kot Buda v pozi lotosovega cveta pod češpljo in meditirati, namesto da bi tak Čl – menda umetnik – tačas delal, kot je delal moj PriSo Jaka Savinšek ali moj vzornik Honoré de Balzac, glej **Izgubljene iluzije.**)

Za Jako – za občestveni model KomSoca – je praznovanje otrokovega rojstva (ali rojstnih dnevv delavcev) posebej važno, saj ve – in ne moti se –, da ravno takšna praznovanja utrjujejo občestveno solidarnost, občutek Kola-Klde. Zgolj delati pomeni tovarno (ArKomb) RR v zgolj delovno taborišče, v nekaj nasilnega, neprijetnega, zoper kar se bodo delavci, ki bi radi uživali, prej ko prej uprli. Prolu je treba popuščati, mu omogočati, da se z MagSimgestami med sabo komprimira. Takšno stališče zastopajo tudi danes delavski sindikati, še posebej ajzenponarji (pod vodstvom Brdavsca) in lumKm zagovedarji (pod vodstvom tudi nekega Gorenca, ki pa ni isti kot Dženeral, ali pač, njegov brat, sin, nečak?). Protesti zoper DaSl Kpl s strani sindikatov-Prola so na tej liniji: ReFe kot pravice ljudi do Užev. Calvin ne bi bil po meri lumHedov. Švicarski gorečnej je menda prepovedal uživanje alkohola. Če bi zaprli bifeje, bi šel Sl Prol zares na cesto, ne kot PsSimAnGlobi, ampak z macolo. Ne bi linčal le dr. Kebra, ampak celo vlado, razen KrofJelča in tistih, ki ne znajo voziti – govoriti –, ne da bi bili pijani.

Aprila 2003

DODATEK

Začenjam z novo redno rubriko: z Dodatkom. Lahko bi jo naslovil tudi Gradivo, Viri, Dokumenti. Nekaj podobnega sem poskušal že pred časom, od zdaj naprej naj bi rubrika postala stalna. Niti ni nujno, da imajo objavljeni – delno tudi fotokopirani – dokumenti neposredno zvezo s knjigo, v kateri bodo kot Dodatek izšli. Če se da, je dobro, da so povezani s snovjo Pos knjige, a ker je **RSD** ena sama knjiga z več – mnogo – deli, en sam (od)stavek-izjava-analiza, sodi vse k vsemu.

Tokrat sem se odločil za objavo dveh dokumentov. Prvi je v zvezi z Alo-Gošo, katere dramo **Dola** podrobno ES obravnavam v pričujoči knjigi (**GniVo**), drugi s Primožem Kozakom, v katerem se kaže, kako smo Tapristni PriSo funkcionirali.

I

Naj najprej objavim fotokopijo **Zapisnika** PGK za dokaz avtentičnosti teksta.

Dramo Marjana Tomšiča **Jezus Križani** sem ES podrobno obravnaval v knjigi **Razhajanja**; zunaj dvoma je, da je vredna uprizoritve. Če prav razumem Šel(ig)ovo mnenje, ta sodi, da je treba vsako sezono uprizoriti dramo SI avtorja ali celo vsako dramo SI avtorja. Priznam, da so formulacije v zadevnih Zapisnikih večkrat nenatančne. A za izbrano temo to ni važno.

Pod 3. točko ali Razno, ta je v celoti fotokopirana, pa izstopa vloga g. Rudija Šeliga oz. Šela. NDM in že večkrat sem opisal izredno PriSo odnose med Šelom in mano, tudi Alo. Naredili smo drug drugemu veliko uslug, a kot udje iste skupine, pravim ji MGG. Skupaj smo se borili, se obiskovali, praznovali, razmišljali. Kot ob Smoletovih in Kozakovih igrah sem sodeloval tudi ob Šelovih, intenzivno, z idejami, analizami, jim pisal v Gled liste spremne eseje, v knjige SB.

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ

Glavni trg 6, 4000 Kranj

uprava 064 / 222 701, 222 681

blagajna 064/ 222 681

telefaks 064/ 223 534

e-mail: presern-gled@s5.net

ZAPISNIK

1. konstitutivne seje umetniškega Sveta Prešemovega gledališča, ki je bila v sredo,
2. decembra 1998 ob 17.00 uri v igralski sobi Prešemovega gledališča Kranj.

PRISOTNI ČLANI UMETNIŠKEGA SVETA:

g. Polde Bibič, g. Igor Lampret, g. Tine Oman, g. Rudi Šeligo

OSTALI PRISOTNI:

mag. Tomaž Kukovica, ravnatelj PG, ga. Nataša Oman, zapisnikarica

OPRAVIČENO ODSOTNI ČLANI UMETNIŠKEGA SVETA:

ga. Darja Reichman

Prisotni so prejeli naslednji

DNEVNI RED:

1. Programska realizacija sezone 1998/99
2. Teden slovenske drame 1999 – sprejem popravkov Statuta in pravilnika ter imenovanje selektorja in članov žirije za podelitev »Nagrade Slavka Gruma«

V uvodu je ravnatelj gledališča g. mag. Tomaž Kukovica pozdravil vse prisotne člane umetniškega Sveta Prešemovega gledališča.

Sejo je nadaljeval in vodil predsednik umetniškega Sveta g. Polde Bibič.

K točki 1/

PROGRAMSKA REALIZACIJA SEZONE 1998/99

K tej točki so prisotni prejeli tekst Marjana Tomšiča Jezus križani in predlog repertoarja za leto 1998.

Predsednik je seznanil umetniški Svet s spornim tekstom Marjana Tomšiča Jezus križani in s predlogom igralcev Prešernovega gledališča in ravnatelja naj se projekt črta iz repertoarja. Ravnatelj gledališča je seznanil umetniški svet z realizacijo obveznosti do abonementov, ki je kritična in opozoril da bi z izvajanjem tega projekta ne mogli realizirati predstav za abonma. V nadaljevanju je opozoril na preobremenjenost tehnike in celotne ekipe igralcev. V nadaljnji razpravi je član Sveta g. Tine Oman seznanil Svet s problemom časa. Opozoril je, da se je prva premiera v sezoni prestavila za dva tedna ter s tem vse naslednje premiere in da časovno tega projekta ni mogoče realizirati. Opozori tudi na povečanje repertoarja iz treh premier na pet premier za odrasle in da s črtanjem projekta Jezus križani še vedno povečamo število premier v sezoni. Predsednika Sveta je zanimalo kakšni so dogovori z zasedbo v predstavi Jezus Križani. Ravnatelj je seznanil Svet da je dogovorjeno le z režiserjem predstave g. Alešem Novakom, o ostali zasedbi pa ga dramaturg g. Janez Vencelj ni obvestil. Član umetniškega Sveta g. Igor Lampret je opozoril na korektno rešitev problema in ravnatelja zadolžil naj opravi pogovor z režiserjem predstave g. Alešem Novakom in z avtorjem teksta g. Marjanom Tomšičem za odškodnino ter izrazil tudi mnenje da je za repertoar gledališča škoda slovenskega avtorja. Gospod Rudi Šeligo je izrazil svoje mnenje o tekstu, ki se da s fantazijsko režijo urediti in povedal da je slovenski avtor odličen za vsako gledališko sezono in da ga je škoda črtati iz programa, ter predlagal naj se črta Heinerja Mullerja Eksplozija spomina 3. Njegov predlog je prvič: naj se črta Mullerja, drugič: naj se Jezus križani preloži v naslednjo sezoni in tretjič: naj se črta Tomšič.

V nadaljnji razpravi je potekal pogovor o zasedenosti in dogovorih pri predstavi Eksplozija spomina 3 in možnosti gostujoče predstave za abonma. Ravnatelj gledališča je predlagal gostovanje Celjske Ukročene tmoglavke, ki pa bi bila zaradi oživitve predraga ali katere druge komedije.

Po razpravi je bil sprejet sklep (3:1):

Predstava Marjana Tomšiča se črta iz repertoarja. Z režiserjem in avtorjem pa ravnatelj opravi pogovore glede odškodnine.

K točki 2/

TEDEN SLOVENSKE DRAME 1999 – SPREJEM POPRAVKOV STATUTA IN PRAVLNIKA TER IMENOVANJE SELEKTORJA IN ČLANOV ŽIRIJE ZA PODELITEV »NAGRADE SLAVKA GRUMA«

Ravnatelj gledališča je predstavil umetniškemu Svetu gledališča osnutek Statuta TSD, ki je nekoliko »kozmetično« popravljen in predlagal, da bi se Statut moral za naslednje leto dopolniti s predlogi o širitvi festivala.

Člani umetniškega Sveta sprejeli spremembe statuta.

V nadaljnji razpravi je ravnatelj gledališča predlagal, naj bi nagrajenec najboljšega damskega besedila poleg denarne nagrade prejel tudi prevod v angleščino in objavo teksta na internetu, da bi se festival razširil v tujino. G. Šeligo je predlagal povezavo z Beljakom. G. Lampret je predlagal povezovanje s seminarji, z diskusijami med igralci, režiserji in avtorji, povezovanje z Avtorsko agencijo, ki bi organizirala prevode tekstov v tuj jezik, povezovanje s Trubarjevim skladom, Ministrstvom za kulturo, tako bi festival zaživel in imel zagotovljena sredstva. V nadaljevanju je ravnatelj predstavil predlog članov žirije za nagrado Slavka Gruma (Teja Štoka, Marinka Poštrak, Pavel

Lužan in Niko Goršič, za selektorja pa predlagal Jerneja Novaka. G. Rudi Šeligo je opozoril na Tejo Štoka, katero pozna le kot avtorico poezije in se mu ne zdi primerna za strokovno žirijo. G. Lampret pa je Svetu povedal da ga. Štoka dela magisterij iz dramatike in je primerna za strokovno žirijo in predlagal za petega člana g. Aleša Novaka.

Člani umetniškega sveta so sprejeli predlog, da se v Statutu TSD spremeni 17. člen, tako da glasi; Umetniški Svet imenuje v žirijo štiri zunanje člane in člana Prešernovega gledališča Kranj. Žirija izbere upravičenca nagrade in priznanja. Izbor potrjuje Svet Prešernovega gledališča. Mandatna doba članov žirije traja tri leta. Vsak član je lahko po poteku mandata ponovno imenovan. Žirija izmed svojih članov imenuje predsednika.

Člani umetniškega sveta so potrdili vseh pet predlaganih kandidatov za člane žirije. Ravnatelj je seznanil umetniški Svet s potekom festivala TSD. Selektor g. Jernej Novak bi izbral sedem predstav od tega eno Prešernovega gledališča. V popoldanskem času pa bi potekale predstave za otroke. Na koncu festivala naj bi potekal simpozij z g. Ivom Svetino, kjer bi sodelovali tudi Društvo kritikov in teatrologov ter Gledališki in filmski muzej. Ravnatelj je predlagal podelitev nagrade za najboljšo predstavo festivala, kar so potrdili vsi člani umetniškega Sveta. Žirija za izbor najboljših predstav bi bila sestavljena iz treh članov, in sicer kritik, režiser in igravec (Borštnikov nagrajenec), predlagali so naslednje kandidate: Petra Pogorelc, Blaž Lukan, Vlado Repnik, Ivanka Mežan, Danilo Benedičič. Člani umetniškega Sveta PG so zadolžili ravnatelja naj opravi pogovore z predlaganimi kandidati.

3. RAZNO

G. Rudi Šeligo želel pojasnilo ravnatelja glede projekta, ki ga pripravlja Odbor za proslavo ob Prešernovi 200 letnici, ki ga je sestavila Mestna občina Kranj. Odbor je predlagal Prešernovemu gledališču naj bi naredil komedijo z naslovom Srečna draga vas domača avtorica Goljevšček. Ravnatelj g. mag. Tomaž Kukovica je povedal, da ne ve kako je prišlo do te ideje, saj je nastopil svoj mandat, ko je že prišlo do teh idej in ko je gledal zapisnike Odbora za proslavo ni bilo med prisotnimi g. Milana Mariniča, ki naj bi se dogovarjal. Člani umetniškega Sveta PG so proti realizaciji tega projekta, če ga predlaga Odbor za proslavo in če bo prišlo do realizacije iz umetniškega sveta istopita g. Rudi Šeligo in g. Igor Lampret. Člani umetniškega sveta PG so izrazili tudi bojazen glede finančne realizacije projekta in posebno poudarili vprašanje avtonomije gledališča. Člani so sprejeli naslednji sklep: *Umetniški Svet Prešernovega gledališča je potrdil dejstvo, da je Prešernovo gledališče avtonomno v svojem zagotavljanju javnega interesa na svojem področju iz česar sledi, da bo vsako besedilo slehernega slovenskega avtorja obravnavalo enakopravno.*

Seja umetniškega Sveta PG je bila zaključena ob 19.00 uri.

**Predsednik umetniškega Sveta PG
Polde Bibič**

Sredi 80-tih let sva se začela s Šelom razhajati, na prelomu 80-tih v 90. razšla, a še ne postala smrtna Sža. Sem pa sredi 90-tih let stopnjeval svojo Krito Šela kot Polika in umetnika (Umtka), predvsem glede njegove drame **St sarmatska kri**, glej moje knjige v Pnizu **DaSD (2 – Komentarji)**, razpravo **Dodatni komentarji** sem napisal 1995 (čez 100 strani), kasneje **Opombe h Karjem** (skoraj 100 strani), **St kri** je podajana v več MSk; svoj odnos do nove faze ŠelD sem zapisoval v vsaki knjigi **RSD**. S Šelom in ŠelD sem odpiral široko javno diskusijo-Dia; Šel se nanj(o) ni odzval. Ali pa s tem, da je napisal še eno sorodno dramo, **Kamenje bi zagorelo (Kanje)**, ki sem jo še podrobneje in še večkrat obravnaval kot primer SZ. Šel je zame tudi sedaj, ko se mu drame ponesrečijo, velik SI dramatik.

Nisem član nobene institucije, svēta, stranke, lobija, medtem ko je Šel član mnogih, vse do funkcije Kulstra; enako kar zame, velja vse tudi za Gošo. Do ŠelD se opredeljujem, javno, svoje sodbe o PD utemeljujem. Šel ne; tudi to je, kar me moti pri DaSHKI, posebno pri DSD; najbrž tudi DSL ne odstopa od Neg norme. Vse bolj sem Krit do MGG, ker ravna večinoma analogno Šelu, kakor je ravnal v PGK, sodeč po Zapisniku, ki ga je dobil v potrditev, a ni zoper njega protestiral, se pravi, da je Zapisnik točen; da piše v njem, kar je Šel na seji dejal.

Goši je Odbor za proslavo ob Prešernovi 200 letnici predlagal, da za to priložnost napiše dramo-Kodo o Prešernu; ponudil ji je 1 milijon SIT kot honorar. (Takšne ponudbe so po svetu normalna stvar.) Ala je ponudbo sprejela, Kodo, imenovano **Srečna draga vas domača**, napisala. PGK je ni uprizorilo; zakaj ne, se vidi iz Zapisnika po posebni intervenciji MBP – tudi Alinega BP – Šela. Predložila jo je v MGL, kjer je bil ravnatelj Kobal najprej za uprizoritev, ko pa je prišlo skoraj že do pogodbe, si je premislil. (Intervencija DinjDurg, h katerim spada tudi kranjska?) **Draga vas** še ni ne natisnjena ne uprizorjena; če se ne bo našel zanjo založnik, jo bova izdala naslednje leto sama. V naslednjem letu bom o nji tudi podrobno ES pisal. Drama ima zame še posebej pomembno sporočilo: izstop iz SKŽa, iz SDbŽa, morda celo iz Ža. Preš, ki se vrne ob svoji 200-letnici v Sljo, je nad njeno podobo tako zgrožen, tako se mu zagnusi, da odide, odkoder je prišel: proč, drugam.

Zanimivo: dramo sta Goši naročila dva, pobudnik zamisli Paternu, izvajalec Gros. Prvi na Le, drugi na De v DaSPol spektru, oba odločilna dejavnika Odbora za proslavo Preševe 200-letnice. Dokler drame še niso poznali, je bila sprejeta z obeh plati. Ko so jo dobili v roke, sta jo obe plati odklonili: ultraLe Kobal, ultraDe Šel. Ker je tako umetniško slaba? Moje nepristransko mnenje je, da ta razlaga ne pride v poštev. Ker razkrinkuje Le in De in sredince, Polike, Kulnike, sploh vso svojat DaSlje? Da. Čeprav ne razumem, kako da to moti tako Rad kritike DaSlova, kot sta Kobal-Šel. Pa je le razumljivo: Šel izpušča pri negativcih ude svoje opcije, Janšo itn., Kobal ude svoje opcije, Pahorja itn. Goša je postavila vse (tudi imenovana dva) v isto vrsto, z Gošo sva zunaj Dbgrupnih opcij. Slediva iz Slje pobeglemu Prešu.

Torej so bili zoper uprizoritev **Srečne vasi** vsi navzoči člani Umet sveta, tudi blagi Le-opold Bibič; o njem mi pripovedujeta Logar in Dovjak neprijetne reči, Bibič je tudi član sveta Celjskega teatra in mnogih drugih svetov, kot Šel; predstavljata Le in De utež v DaSlji, ki je utemeljena na spravi, tj. na kompromisu med obema platema, pozicijo in opozicijo. Roka roko umiva. Ko pa se pojavi kdo, ki ni zajet v PolUt mreži, kot Goša ali Dovjak, zanj ni milosti: linčarji ga odrežejo.

Nekoč sva se s Šelom skupaj borila za nastanek javnosti, za javne Diapolemike, za utemeljevanje sodb itn. Odkar je postal Šel Polik, se je odrekel temu, enako kot TH in SrKos in večina SHKI. A Bibič in Oman sta bila vsaj zgolj zoper uprizoritev **Srečne vasi**. Šel in njegov famulus Bice (eden od Lampretov) pa sta odločitev zaostila na nož: "če bo prišlo do realizacije projekta, g. Rudi Šeligo in g. Igor Lampret iz umetniškega sveta izstopita". Kot je Šel pred nedavnim izstopil iz Sveta RTV, ker je ostal v njem Preds Kocijančič; dramo in Polika razume Šel kot Id pojava. Šel je vse zreduciral na Polo; je pa vprašanje, koliko je v tej-takšni Šelovi Poli še sledu Kule, če ni vsa le še Pvt Pld in Kld sorte. Ne uprizori Drama SNG Šelovega **Kanja**, a je Šel član njenega sveta? **St kri** so mu igrali v mariborski Drami. Je bil tudi tam Šel kdaj član kakega sveta? I seveda, Preds Boršnikovega srečanja. Kdo bi si upal zavrniti dramo zdajšnjega ali bodočega Kulstra? Pa tudi če ne bi bil tisti hip Šel član kakega odločilnega Sveta, vemo, kako se tej stvari streže; kakor so delali Štirje pesniki: Čiro je izdal knjigo pri Kajju, Kajo pri Tonetu, Tone pri Janezu, Janez pri ČirZlcu, drug pri drugem, čiste roke. Vsi so vodili založbe in ustanove, roka roko umiva.

Tako je v DaSKŽu; a je bilo že zmerom tako, glej Bartolovega **Lopeza**, Mrakovega **Slepega proroka** in **Groharja**. Morda je danes le še vse bolj brezsrčno.

II

V zvezi s Šelom sem moral objaviti in komentirati žal grdo reč, čeprav je bilo med nama (in Alo) mnogo lepega, posebno iz 60-ih in 70-ih let; morda napišem kdaj zadevne spomine. Naj Gradivo uravnatežim z lepim spominom na Primoža Kozaka (Priža), čeprav je res, da se je tudi med nama (in Alo) napletlo nekaj grdih reči. Morda o tem kdaj drugič.

Priž je služil vojake prav tako kot jaz, skoraj v isti Vojenoti, le da je on dokončal šolo za rezervne Čtke, smer protiletalska obramba, jaz pa sem si celo razbil očala, da bi postal delno nesposoben, s tem neprimeren za Čtka; posrečilo se mi je. Ko se je Priž leto dni kasneje kot jaz, septembra 1956, vrnil iz Zadra, sva spet postala tesna PriSo. Prav tedaj je izbruhnila tim. Madžarska Reva; po najinem mnenju edinstvena šansa, da bi se Kom vsaj RR, če že ne bi (pro)padel. V MGG smo o tem dogodku veliko razpravljali, bili tako rekoč vsi za Imre Nagyja, zoper SovZo in Kom.

Ko sva se nekega prelepega oktobrskega dne s Prižem napotila iz Želimelj na Kurešček, on je iskal službo, jaz sem bil asistent na Fil oddelku FF, mi je pripovedoval, da bi rad napisal dramo o teh dogodkih; polom Madž Reve nas je vse deprimiral, meni je poslabšal že tako težko psihično stanje, osebno nezadovoljstvo (NDM). A kako se snovi lotiti? Drevje je bilo v zlatu, otožna pokrajina Barja pod vasjo Golo, prefinjena estetska Kula Nve, midva pa o terorju Stl zločincev. Marsikakšno idejo sva premlela. Priž je kar gorel od delovne vneve.

Dine (Smole) je pisal **Črne dneve**, jaz sem naveliko filozofiral v duhu črnega eksistencializma, Priž se je moral dokazati z Lito. V nekaj tednih je vrgel na papir

Dialoge, tedaj še niso imeli naslova, jih predeloval, mi jih dal v branje. Ko sem pred kratkim brskal po gorah gradiva, ki ga hranim, sem našel 5 – dobesedno – orumenelih listov; ni čudno, od tedaj, ko so bili napisani, je minilo 47 let! Gre za 5 zadnjih listov drame **Dia**.

Na tipkopisu se vidi, kako je Priž tekst popravljaj. Za ilustracijo naj objavim lista št. 47 (66) in št. 51 (70). Na tem namreč piše, Priž je napisal to lastnoročno – pisave res ni imel lepe –, kdaj je drama nastala. Že bežna primerjava med tem tipkopisom in verzijo, objavljeno v knjigi, pokaže, da je Priž tekst še spreminjal. Odkrivanje, v kakšno smer je šlo to spreminjanje, kaj pomeni, bom preložil na kasneje, v knjigo o KozakoviD, tudi ta me še čaka.

Tu sem hotel bralcu, ki ga skorajda ne bo več – že velja moj izstop iz SDb javnosti –, le nakazati, kako smo dajali PriSo drug drugemu svoja dela v vpogled, v Krito, dela si celo hranili; tako smo si zaupali. **Dia** so bili objavljeni in uprizorjeni šele pol desetletja kasneje. So morda najbolj Rad – genialno analitična – drama na temo PP Stla. Priž ni bil Petan, ki je začel pisati analogne drame pod konec 80-ih let. Okrog 1956-57 je Petana zanimal Ionesco, ker se mu je zdel Rad moden. Tudi midva s Prižem sva podpirala uprizarjanje Ionesca, bila sva vplivna sodelavca Odra 57, nastalega niti ne pol leta po prvi Rci **Dia**. A sva ob Ionescu hotela gojiti tudi RadKrit AnStl mišljenje-držo. Petan je režiral na Odru Kode in groteske, tudi Božičevega **Vojaka Jošta ni**, jaz pa sem bil dramaturg pri prvi uprizoritvi **Afere**, 1961, na Odru 57, režiser pri drugi uprizoritvi, v Ateljeju 212, 1962, režiser in dramaturg (skupaj s Križajem) prve uprizoritve **Dia**, na Odru 57, leta 1962.

Leta 1959 sem napisal podrobno analizo **Dia**; hranim tipkopis. Objavil jo bom, skupaj s Karjem, v napovedani knjigi o KozakoviD. Zanimivost: SrKos (tedaj še ni bil ata, jaz že dvakratni) se z mojo analizo **Dia** ni strinjal, napisal je kontratekst, Dia-polemiko, jaz nov kontratekst, Dia-polemiko; tudi to hranim, tudi to bom s Karjem objavil. SrKosa sem že vabil, da naj objavi svoj delež tudi on. Ga bo?

P.S. DSL skuša prikazati, da je bilo pred 1990 vse v redu. Pa je res bilo? Priž ni dobil velike Prešnagrade, čeprav je napisal štiri čudovite drame. **Dia** in **Afero** smo mogli objaviti in uprizoriti le v Pol vprašljivem, na robu komaj dopuščenem in nazadnje ukinjenem Kulprostoru Pers in Odra 57. Treba je navesti, kaj so tedaj igrala uradna Gled: Borov **Pajčolan**, MGL, Mikel nove **Golobe miru**, Maribor, Remčevega **Mrtvega Kurenta**, Maribor, MirZupovega **Rombina**, MGL, Štefančevo dramo **Včeraj popoldne**, MGL, ipd., navajam le za leto 1960. Bila je ena izjema: **SAnt** v Drami SNG. **SAnt** je tako uspela na Odru 57 in v javnosti, da jo je režiral sam ravnatelj Jan. A Prešnagrade tudi Smole za **SAnt** ni dobil. KulPola je bila jasna: nagrajevati le naše, Miška, Potrča, Vidmarja, Krefta. Prav za prav zelo čist položaj, čisti odnosi. Tudi zato sem odklonil nagrado iz Prešsklada.

Naj objavim dve strani Kozakovega izvirnika **Dialogov**, popravljaj ju je Kozak lastnoročno.

Ing. Wender : Da, moja je odgovornost. In tvoja je, sama veš. Ne opravičuj se.

Dr. Minsky : Wene bremeniš z umorom? Naj gre vse skupaj k hudiču in prvi jaz, ampak na tem mestu se te odrekam! Zaklinjam se, ^{da} s tvojimi umori nimam ^zveze!

Ing. Wender : Zberi se Benedikt. Pojdi zdaj domov. Pojdi odtod, sem rekel! Ne govori, sem ti rekel! Pazi se, človek!

Dr. Minsky : Nisem ~~more~~ ^{more}! Kolnem se ti, niti koraka ne grem več s tabo!

Ing. Wender : Prav. Je to vse?

Dr. Minsky : Ne dovoljnjem si nesramnosti!

Ing. Wender : Sam si sočil! /Mathiasu/ Doktor Benedikt je aretirah.

Dr. Minsky : Lukas!

Ing. Wender : Wolči! - Čuj, Benedikt. Povej, greva skupaj ali me zares zapuščaš. Razumeti moraš: Svojo pot moram imeti čisto, tak je zakon. Reci, greš z mano?

Dr. Minsky : Pusti me, ^{iz tega milina} dovoli, naj pustim ta posel. Glej, ne morem - ^{da} ne morem več. Nisem ^{morem} ~~posel~~, značaja nimam za te stvari ^{živeti mirno} - ne znam... Pusti me.

Ing. Wender : ~~Na ali ne? To je vse, kar ti je treba reči. Povej - moreš?~~

Dr. Minsky : Lukas, pusti me!... Ne prenesem, ne morem več te muke! Pusti me! ^{Si ne veš, kaj boš furan} Ne morem več s tabo. Pretežko je. Ne morem... ^{ne morem} ~~ne morem~~ /joka/

Ing. Wender : Pojdite z jetnikom!

/Mathias odvede dr. Minskega, ki drhti v onemoglem intenzu/.

XV

Dr. Sigismund, Ing. Wender

Dr. Sigismund: Tvoje početje dobiva mrtvaške dimenzije. Kaj ne vidiš, človek ima zlomljene žive!

Ing. Wender : Vedel sem, da se bo zgodilo. Benedikt je bil načet. V naši situaciji je to krivda. Taka je narava stvari in poznal jo je

-54-

70

Ing. Mender : Pojdi, Peter. Niman več veliko časa zate. Ampak rečem ti, kar se je zgodilo je le napaka v igri. Samo napaka - igra pa je prava! Jaz plačujem svoje dolgove kadar stavim napak.

Dr. Sigismund: Obseden človek si, Lukas. Zbogom, prijatelj. Sem bil zmožen podpisati? Kako bom to dognal? Haymann... No, zdrav bodi! ... Samo ko bi vedel ...

XVIII

Ing. Mender

Ing. Mender : /Možen v uniformah/ Odstranite se! Proč, sem rekel! /Može stopiti korak naprej/. A! ... Odloženo torej. ^{Domni} že odloženo! /~~Seže k mizi, vzame iz predala samokres, repetira orožje~~ /~~Uga za uklenevato.~~ /

ZASTOR

Ljubljana, 1956

SPREMNE BESEDE

Med vsemi Pnizi je postal najdaljši Pniz **DSPE**; podaljšal se je že do 9. knjige, a nič ne kaže, da se bo končal. 9. knjiga – **Gnila voda (GniVo)** – je komponirana tako, da se neogibno dopolnjuje z **DSPE 10**; naslova te knjige še nimam, je je pa že pol napisane. Kar 5 od nosilnih razprav **GniVo** je le prvih delov celote; drugi deli bodo objavljeni v **DSPE 10**. Točneje: gre za prvo in drugo polovico vsake razprave, začnši z **SIŽV**. V **GniVo** je dokončana – v celoti objavljena – le ena večja razprava, o **Megli (Razpihavanje megle)**, in dve krajši, o BožičeviD. Na koncu **GniVo** je še **Gradivo**, sestavljeno iz dveh razdelkov.

Uvodna razprava **SIŽV I** je bila napisana v Argi jeseni 1992; v **Karju** k nji, **Kar** ji v **GniVo** neposredno sledi, so navedeni podatki o nastanku razprave, je podana moja AAF-AK glede na moja stališča, kakršna sem zastopal pred desetletjem. Ker so v tem **Karju** moja Tem stališča – nova in stara – in Tem podatki, bo Kar k razpravi **SIŽV II**, objavljena bo v **DSPE 10**, bistveno krajši. **SIŽV** povezuje **GniVo** z ostalimi knjigami Pniza **DSPE**, saj obravnavam v tej razpravi Vombovo Kodo **Voda**. **Voda** je bila napisana sicer v 30-letih, a Vomb je osrednji dramatik SPED, zato je smotrno, da sodi obdelava njegove dramatike v isti sklop, v Pniz **DSPE**. Z obravnavo VombD nameravam nadaljevati, posebno z ES analizo Vombove Kode **Martin Krpan**, 1963, a tudi z analizo prvih treh, le v rokopisu nahajajočih se VombD, nastalih leta 1930, ko ni imel Vomb še niti 20 let.

Prvemu bloku-kompleksu knjige **GniVo**, ta blok obsega prvi dve razpravi-opeki, sledi drugi, bistveno manjši-krajši blok, prav tako dveh razprav-opek: o BožičD. BožičD sama na sebi, vzeta kot Ožld, sicer nima zveze s SPED, sem pa razpravi uvrstil v **GniVo**, da bi podal skrito ozadje, Antezo **Vodi**, njenemu KršHumu ali/in Refe (vračanju v KMg). Bož(ičeva)D je primer RMg dramatike, a Not povezane z ADHuma; zato je resnobna, analitična, K-Fija. Kar VombD kot enoumno vzpostavlja, BožD problematizira. Ožldo RA v Dv arhemodel. Brata ne RA v EDč, ampak ju podvoji v Dv(ojnika). Že And, Čl v šipi, se v sebi podvaja-potroji. Samoumevna Ožld se razkroja na vse konce; skoz RazkrDč nastaja tema AvDv, s Strno tendenco RA v Avldo (PAv-Pldo). Na primeru BožD pokažem, kje – pred kakšno oviro ali stopnjo RazRaka – se ustavi ne le VombD, ampak celotna SPED. SPED ne zmore uvideti ne sebe ne sveta kot DvAv. Morda ga uvidi, a kot tuj(sk)ega; Slce – Sljo, Slov – skuša obvarovati pred vdorom tega zla. Drugi blok-kompleks v **GniVo** je torej osvetljava, v

kateri dobi SPED jasne(jše) obrise, ker bravec odkrije, kaj SPED ni, noče in ne more biti.

Tretji blok-kompleks v **GniVo** sta dva Karja: **Kar** na razdelek-opeko **Vsebine dram** knjige **Zbogom zvezde** in **Kar** na ta **Kar**; kot rečeno, obe opeki le kot prvi polovici celot. Razvidnejša povezava s Pnizom DSPE bo jasna v II. delu razprave, objavljen bo v **DSPE 10**. Enako kot razprava o BožD – **Umor dvojnikov**, tema je paradoks sam na sebi, dvojnikov ni mogoče umoriti –, je tudi **Kar k Vsebinam** nastal 1996. **GniVo** je tudi kot časovna premica-daljica komponirana smotrno: od razprave iz 1992 prek razprav iz 1996 do razprav iz 2003. Tudi tako lahko bravec zasleduje razvoj in RR Anlnovega VISA.

Četrti blok-kompleks ni več sestavljen iz dveh razprav-opek, ampak le iz ene: iz ES podrobne analize Kranjčeve PV – približno iz časa **Vode** – nastale Kode **Detektiv Megla**. Moja analiza se posveča predvsem paralelam SDb v 30-letih in v času okrog leta 2000, v Dbi, ki je nastala po 1990/91. Odkrivajo se neverjetne sorodnosti, celo ldn med obema obdobjema.

Prav s tem je ta blok uvod v peti blok-kompleks, prav tako obsegajoč le eno razpravo-opeko: ES podrobno analizo Goljevščkove drame-Kode **Zelena je moja dolina (Dola)**, napisane sredi 80-let; naslov razprave je **Goveja družba** (delovni naslov **Napumpane krave**). Ker se bo razprava nadaljevala v **DSPE 10** in bo šele tam njeno bistvo dokončno tematizirano, več o nji v **SB** k **DSPE 10**. Analogno kompozicijo nameravam ohraniti tudi še naprej, čeprav ni nujno, da v sklopu Pniza **DSPE**; primerjati hočem še eno Kranjčevo in eno Goljevščkove (Gošino) dramo, tokrat na temo šolstva, Kranjčevega **Direktorja Čampo**, Gošino **Pod Prešernovo glavo**. **Čampa** je iz časa **Megle**, **Glava** iz časa **Dole**. Analizi bi sodili bolj v Pniz **Trideseta leta**, posebno ker bi ju rad dopolnil s še nekaterimi drugimi analizami, Partljičevih **Rib na plitvini**, Trdinove **V provinci**; analizi **Megle** in **Dole** pa z upoštevanjem Čufarjeve **Amerikanske tatvine** itn.

Odzdaj naprej naj bi bilo na koncu vsake knjige **RSD** objavljeno tudi **Gradivo**; ker imam tega gradiva ogromno, se zna zgoditi, da ga bo objavljeno veliko več kot v **GniVo**, zmerom s Karjem. V **GniVo** je le začetek, kot za pokušino: gradivo o dveh MBP, ki pa sta (bila) oba tudi dramatika. Šel morda še bo, očitno ga neuspehi njegovih novih dram ne pripravijo k uporabi pameti, k ARF-AK spoznanju, da ga je ukvarjanje s Polo naredilo za – slabega, napačnega – Politika, mu zatemnilo Umet dar za dramatiko. A ker je zgledno trmast, bo najbrž nadaljeval z razočaranji-ponesrečenji (s PSt SZ). Kozak te možnosti nima, ker je že dve desetletji pokojen. Goša skoraj gotovo tudi ne, ker se je, tako kot jaz, odločila za izstop iz SDb javnosti v tem pomenu, da ne namerava več pisati dram. Ta izstop je napovedala že pred pol desetletja, s temo Kode **Srečna vas**; Koda je predmet enega od obeh gradiv. Drugo gradivo, o Kozakovih **Dia(logih)**, pa se bo nadaljevalo, a v knjigi o KozakD.

Na koncu naj bravcu še sporočim, da izhaja pričujoča knjiga **GniVo** že v okviru moje odločitve o zapustitvi SKŽa, SDb javnosti. **GniVo** bo dovršena do računalniškega izpisa oz. diskete, le tiskana ne bo. Zakaj ne, NDM. Na koncu letošnjega leta nameravam izdati Pvt knjižico, obsegala bi le nekaj desetlin strani, v kateri bi objavil Naslovne strani, Zadnjice in Kazala knjig **RSD**, ki bi se mi – moji delovni ekipi, mojim PriSo – jih posrečilo pripraviti do računalniškega izpisa, torej do zadnje oblike, pred 31. XII. 2003. V knjižici bi bil tudi kratek Kar zadeve, namenjena bi bila le Pvt naslovnikom, ne Dbjavnoti. Bila bi bolj Per pismo kot kar

koli drugega. Javnosti nisem izbrisal, ko sem se ji pred tednom dni odpovedal; ne da se je izbrisati, obstaja neodvisno od mene, v analizi DaSD jo moram še naprej upoštevati. Lahko pa poskušam ravnati tako, da **RSD** ne bo več podvržena pravilom DaSDB javnosti, te javnosti namreč nimam več za primerno. O njeni legitimnosti, legalnosti, PSti itn. bom razpravljal v nadaljnjih knjigah **RSD**, najprej v nadaljevanju razprave o **Doli (Goveja družba II)**.

Moj izstop iz SDB javnosti je neke vrste proglas kulturnega molka. Prav danes velja spomniti nanj. Menim, da sem dosegel tisto stopnjo SA(PO), da v osnovi nisem več odvisen od VISa DaSLD (PMLD). Moj namen-cilj ni AgrEgzPld praksa, s katero bi kot v SV podiral dano ObDbo, kot sta jo nameravali likvidirati z LRevo Ptja-OF od spomladi 1941 naprej. Svojo Krit analizo okolja RR v IsDti. O tem NDM.

Nedelja, 27. aprila 2003

VSEBINE DRAM

(povzela Alenka Goljevšček)

Joža Vombregar: **VODA**, 1932

OSEBE: *JERNEJ REBRNIK*, župan občine suhodolske. *FRANCA*, njegova žena. *ANKA*, *JOŠKO*, njegova otroka. *KATRICA*, njegova nečakinja. *JANKO PRELESNIK* (*KOPRIVA*), podjetnik iz Amerike. *JAKA JAKOPIČ*, občinski tajnik. *MARKO AŽMAN*, trgovec in lesni industrialec. *MARTIN*, njegov sin. *KNE*, bogat posestnik, bivši župan. *PRIMOŽEK*, *JERAN*, *ŠPIN*, *ROBAS*, *LUŽAR*, posestniki. *ŠIMEN*, bajtar in čevljar. *HRIBARICA*, vdova, posestnica. *TINČE*, njen sin. *JANČE*, deček. Poštar, delavci, stražarji, bajtarji, ljudstvo.

1. DEJANJE: V Suhem dolu bo vodovod, večino stroškov naj bi pokrili Kopriva, dobrotnik-domačin iz Amerike. Tajnik Jakopič se vdaja upanju, da bodo s tem prišli za Suhi dol novi časi. Vas je namreč sprta podolgem in počez: župan-opozicija, gruntarji-bajtarji ... skupno delo za vodovod pa bo ustvarilo slogo in bratovstvo. Kopriva, ki gostuje pri županu pod imenom Prelesnik, da idejo, da bi dobrotniku Amerikancu postavili spomenik v zahvalo, on sam da ga bo izdelal. Na zborovanju se po mnogih prepirih le vsi navdušijo za gradnjo vodovoda in spomenika. Napijejo si z vodo in ganjeni vzklikajo: Naj živi složni Suhi dol! – Vmes se pletejo ljubezenske zgodbe. Župan hoče Anki vsiliti Martina, ker je njegov oče Ažman siva eminenca v vasi in bi tako utrdil svojo oblast. Ta namera povzroči hudo jezo pri Hribarici, saj je Martin zapeljal njeno hčer Minko in jo bo moral poročiti, da ne bo sramote. Hribarica zaupa to skrivnost županovi ženi, svoji sorodnici. Ženski se domenita, da bi bil Tinče kar pravi ženin za Anko. Jezna je tudi Katrica, ki meče oči za bogatim Martinom, potem se odloči, da bo osvojila Tinčeta, ta je tudi premožen, pa še rad jo ima. Anka pa vidi samo Koprivo, med njima se pletejo nežne vezi.

2. DEJANJE: Gradnja vodovoda gre počasi, Ažman se obotavlja z dostavo cevi, ljudje pa složno in pridno delajo. – Hribarica prižene Tinčeta k županovim snubit, uči ga, kaj naj reče in kako. A Tinče se prvič v življenju upre materi in zasnubi Katrico. Nastane prepir, v katerega pade tudi župan. Hribarica razkačena odide,

Franca pa županu pove, kako je z Martinom. Toda župan v slepi trmi vztraja pri svojem. – Kopriva s spretnim izigravanjem častihlepnosti in medsebojne nevoščljivosti iztisne iz veljakov lepo vsoto za spomenik. Na seji pod Jakopičevim vodstvom naredijo načrt za veličastno slovesnost ob odprtju vodovoda, ki naj bi ponesla slavo Suhega dola daleč po svetu. – Ažman in Martin prideta snubit Anko, ona pa odločno pove, da ljubi Koprivo. Užaljeni Ažman županu zagrozi, da bo izgubil stolček; ta je ves iz sebe, Koprivi odpove gostoljubje, Anko pa požene iz hiše.

3. DEJANJE: Dan, določen za slovesnost, je tu, na trgu pred županovo hišo stoji zakrit spomenik, Ažman pa ne da in ne da cevi; vode še ni, župan je zbolel od vsega hudega, vodstvo proslave mora prevzeti Jakopič. Vas se je razdelila na dva sovražna tabora, Hribarica in Kne vodita nezadovoljneže. – Sledijo si vznemirljive novice, dobrotnik Kopriva z brzojavko napove svoj prihod, časopisi pišejo o slovesnosti, prihajajo gasilci, godba, narodne noše, gostje ... Jakopič v slavnostnem govoru poveljuje edinost in svetlo prihodnost Suhega dola, ko se raznese glas, da je šel Ažman v konkurz, cevi ne bo, vse je izgubljeno! Za povrh pridrvijo še uporniki s Hribarico na čelu, da bi razdejali spomenik. Ko zagrinjalo pade, se pod njim pokažejo cevi, na podstavek stopi Kopriva z geslom: In unitate salus! Pove, da je on dobrotnik-Amerikanec, da je njihov denar obrnil v nakup cevi, najlepši spomenik bo vodovod, ki so ga gradili s skupnimi močmi; jutri bo voda že tekla. – Vas pozabi na razprtije, v splošnem veselju se združita oba para, Kopriva z Anko in Katrica s Tinčetom, Hribarica se unese, župan v trenutku ozdravi. Začne se veselo vaško rajanje.

Peter Božič: ČLOVEK V ŠIPI, 1955

OSEBE: *ANDREJ. Njegova MATI. ANJA, njegova zaročenka. ČLOVEK V ŠIPI. DEKLE Z BELIMI LASMI. ČUVAJ. NEZNANI SAMOMORILEC. NEZNANEC in NEZNANKA na mostu. Govornik, ljudje iz množice, nosači, pogrebni in meščani. - Godi se zdaj, v srednjem provincialnem mestu.*

Andreju preseda njegovo življenje, ljudi, s katerimi se družijo Anja, ima za bedake, vse noči presedi ob oknu, gleda na most in se pravda s Človekom v šipi; vmes se tudi malo igra: kupuje suknjič pri prodajalcu-nočnem čuvaju ob mostu, kjer sreča Dekle z belimi lasmi. Andrej trdi, da je pol življenja še pred njim, Človek pa, da je stvar v bistvu opravljena; naj le pogleda par, ki gre čez most, in samomorilca, ki se plazi za njima in dolgo strmi v reko ... nekoč bo skočil, če ne, je vreden, da mu postavijo spomenik. Čuvaj se zbudi, ugasne luč pred oknom in s tem utrne Človeka v šipi.

Mati in Anja pripravljata zajtrk, Andrej gleda na most, kamor množica prinaša spomenik z napisom: S tega mostu je hotel nekdo skočiti v reko, a ni! Po burnem razpravljanju in govoru se množica razide, spomenik ostane sredi mostu. Mati in Anja sta osamljeni, Anja je prepričana, da se ju vsi ogibljejo zaradi Andrejevega čudaštva. Ta pa čaka noči in Čujaja, da bo prižgal luč in mu ustvaril sogovornika.

Pojavi se Dekle in Andrej slika njene bele lase, nato posluša Človeka v šipi, ki pripoveduje o mučenju in uboju. Prekine ga Anja, ki hoče od zaročenca zagotovilo, da bo po poroki drugačen. Toda Andrej ji tega zagotovila ne more dati, počuti se kot človek, ki ga je zasula bomba, pa si želi druge, da bi morda le našel izhod. Nekaj je treba zavreči, razbiti - če bele lase, se odreče svojim sanjam, če Anjo, se odreče realiteti... strašno je biti nič, ki misli in hoče! Človek v šipi pripravi Andreja do tega, da zadavi Čuvaja, ki ugaša luč. Meščani se razburjeni zberejo in ker prav takrat skoči z mostu samomorilec, so prepričani, da je morilec ta ter postavijo enega od meščanov za novega Čuvaja. Tedaj se pojavi na mostu Dekle z belimi lasmi; Andrej steče k nji, hoče, da gre z njim, zaradi njenih belih las je zavrzel mater in Anjo, postal celo morilec... Toda Dekle ga zavrne: ubiti Čuvaj je bil njen oče in čeprav ga je sovražila, ne more več v Andrejevo hišo.

EPILOG: Človek v šipi triumfira: ničesar več ne bo, kar si Andrej želi, vso noč bo z njim in med njima bo samo še dan! Tedaj se Andrej z zadnjo muko zbere, trešči sliko Dekleta v šipo, šipa se sesuje in Človeka v šipi ni več.

Peter Božič: **DVA BRATA**, 1967

OSEBE: *PRVI in DRUGI BRAT. MRTVA ŽENA. MRLIŠKI OGLEDNIK. TELOVADNA UČITELJICA. PRODAJALKA telovadnih potebščin. DEKLE oz. NEVESTA. Kurir, krojač, Sosedje, Svatje, Pogrebci, Meščani. Godi se tukaj in zdaj.*

1. DEJANJE: Drugi brat prepričuje Prvega, naj bo vendar tak kot vsi: naj telovadi in se postavlja na glavo, kakor po zvočniku ukazuje Telovadna učiteljica, naj skrbi za čast in ugled hiše in naj ne bo zadržt v svoj problem, ki ga ima za bregom - čeprav je mati umrla od lakote in je mrtva tudi žena Prvega, saj že delj časa nepremično leži na nosilnici ... Toda Prvi trdi, da žena ni mrtva, nič noče slišati o pogrebu; prepričati ga ne morejo ne sosedje ne Mrliški oglednik. Ko hočejo mrtvo odnesti na silo, se oglasi zvočnik in pogrebci morajo telovaditi - pieteta ni pomembna, pomemben je red!

2. DEJANJE: Po mestu se je razneslo, da je Prvi blazen; Drugega se zato vsi izogibajo, s svojim dekletom se mora dobivati na skrivaj in njen brat grozi, da ga bo ubil. Drugi skuša brata spametovati, bere mu Navodila za pogreb, ko pride Učiteljica: spoznala je bila, da otrok ni mogoče pošiljati k telovadbi, če jih ni; zato je treba najti nevesto, narediti svatovščino in ustanoviti otroke - vse je že pripravljeno, le mero za novo obleko jima vzame. Drugi je srečen: ko bo prišla nevesta, bo vse spet v redu. Prvi prezira vso to topounost in samega sebe, ne bo prišel do resnice, v katero vrta, če se ne bo do kraja zagnusil sam sebi; torej brž sem z nevesto, a mrtve ne boste pokopali! Kurir pride povedat, da je nevesta pobegnila, za njim pride Oglednik s strašno novico, da se ljudje zbirajo in komentirajo obnašanje Prvega - mrtvo je treba takoj pokopati, sicer bo šel red k vragu! Učiteljica se upre: tako se je trudila, da je vse organizirala, najprej mora biti svatovščina, potem pogreb! Tedaj priteče obupana Prodajalka: Učiteljica je zamudila telovadno oddajo, ljudje se zbirajo in vpijejo, da nočejo več telovaditi in

se postavljati na glavo, razbili so prodajalno in vse telovadne potrebščine zažgali, prišla je ob vse imetje ... Učiteljica skuša rešiti položaj, vsem ukazovalno odmeri zadolžitve in končno se le pojavijo svatje. Nevesta se brani poroke, kaj bo rekla svojemu ljubemu, ki ga ima rada, čeprav ga hoče njen brat ubiti? Učiteljica jo prepriča, naj se žrtvuje, tako bo rešila ljubemu življenje in položaj sploh. Tedaj pride Drugi in ko zagleda svojo ljubo kot bratovo nevesto, je ves iz sebe: kaj ne razumejo, da jo ljubi, kako naj živi brez ljubezni? Prvi mu odgovarja: zmeraj mu je bilo vse drugo pomembnejše od človeka, delal se je, kot da tega ni; zdaj, ko je zadelo njega, šele razume, zdaj je šele oživel, muka, ki mu ostaja, bo kazen za laž, kakor bo on sam za kazen živel z Nevesto. Toda Drugi živosti ne vzdrži, plane ven in se obesi, Nevesta pa se zaroti, da bo v njenem srcu živel še dolgo, čeprav ga bodo pokopali. Pridejo pogrebci in odnesejo mrtvo ženo, iz zvočnika pa se oglasi glas Učiteljice: tako, za spokojen sen: tri, štiri ...

Jože Kranjc: **DETEKTIV MEGLA**, 1936

OSEBE: *ANDREJC*, župan sabočevske občine. *TINKA*, njegova hči. *JERNEJ*, Tinkin ljubi. *CUHALA*, *PETRAČ*, *ČEPON*, odborniki. *HLAČAR*, učitelj. *MEGLA*, detektiv. *ELEONORA*, njegova žena. *URH*, birič. *Orožnik*, Režiser.

1. DEJANJE: Na občino je prišel dopis, da je treba prijeti državi nevarnega elementa, odborniki sklenejo, da bodo za ta posel najeli detektiva, čeprav jih malo skrbi, da ne bi ta vtaknil nosu tudi v njihove zadeve, ki naj bi ostale med njimi. Tinka ima svoje skrbi, njen Jernej bo danes prišel snubit, oče pa o njem nič ne ve in jo sili v zakon s starim Petračem ... Jernej res pride, ušel je bil, ker so ga zaprli zaradi razširjanj opozicijskih letakov, zato se mu hudo mudi urediti svojo zadevo; vendar ga Tinka v strahu pred očetom prepriča, da se pritaji. Vtem prispe Megla z ženo; seveda prikriva svojo identiteto, tako da so odborniki prepričani, da je zločinec on, za detektiva pa imajo Jerneja. Andrejc Jerneju močno piha na dušo in mu razkriva grdobije svojih kompanjonov.

2. DEJANJE: Tinka prepriča Jerneja, naj prizna resnico in prestane kazni, nato se bosta poročila, počakala ga bo pri teti v mestu, da se izogne Petraču. Jernej je tik na tem, da to pred Meglo stori, ko pridejo odborniki in po hudem boju s pomočjo biriča zvežejo detektivski par, ne da bi se zmenili za Jernejeve glasne ugovore.

3. DEJANJE: Andrejc se odpelje na Pako po orožnike, ki naj bi prišli po zločinca, odborniki, ki (pravilno) sklepajo, da jih bo župan očrnil pri redarstvu, sklenejo očrnuti njega, Jerneju kot domnevnemu detektivu razkrijejo vse županove grehe. Jernej pusti pismo za župana in se odpelje, z njim naskrivaj odpotuje tudi Tinka. Odborniki seveda pismo odprejo in zvedo, kako so ga lomili. Meglo in Eleonoro izpustijo, orožnik pa prinese vest, da je vlada padla, zmagala je opozicija in razglasila amnestijo za vse politične prestopnike. Župan se takoj znajde: Jernej bo imel zdaj besedo, treba mu je takoj poslati očetovski blagoslov, pa bo Andrejc ostal, kar je bil, vsi grehi bodo pozabljeni in odpuščeni! Na koncu režiser prebere

občinstvu še avtorjevo sporočilo: Igra ni povedala nič novega, podobne reči se godijo vsepovsod po naši domovini in so žalostne, da bi človek mižal. Vendar pa se je avtor rajši odločil za veseloigro, manj težko mu je, če jih vidi smejoče, ko govori resnico. Pa lahko noč vsem!

Alenka Goljevšček: **ZELENA JE MOJA DOLINA**, 1984

OSEBE: *FRANC VODOPIVEC*, direktor agrokombinata *Deveti maj*. *PETER MURKO*, inženir živinorejske smeri. *LIDIJA VOVK*, administratorka. *SONJA KOBE*, novinarka. *JAKA*, vodja delavcev. *GUSTL*, delavec. *MARIJANA*, upokojenka. *Delavci agrokombinata*.

1. DEJANJE: V agrokombinatu hudo škriplje, Vodopivec je politični direktor, poln ideologije in brez znanja, glavna opora mu je primitivni Jaka, inženirja Petra pa komaj prenaša, ima ga za buržuja. Peter se na vso moč trudi za modernizacijo proizvodnje, ukvarja pa se tudi z genetiko, vzgojil je imenitno kurjo pasmo (kuro mu čuva upokojenka Marijana) in eksperiment je tik pred ciljem. To dela na skrivaj, izum bo namreč poročno darilo njegovi zaročenki Lidiji, v notes pa skrbno beleži potek procesa; zaupa se le nekdanji sošolki Sonji, ki pride na farmo, da bi naredila reportažo. Oba sta vesela srečanja, tudi poslovita se zelo pristrčno, kar v Lidiji, ki ju je pri tem opazovala, vzbudi sum: njen zaročenec je zadnje čase čudno raztresen, zmeraj nekam hiti ... le kdo je ta ženska? Ko po naključju najde Petrov notes, v katerem kar naprej piše o neki Katarini, o srčanih otročičkih, o srečnem očetovstvu itd., je skoraj prepričana, da jo zaročenec vara z novinarko. Ker je slepa od ljubusumja, Peter pa je zaradi preobilice dela precej neobčutljiv, prihaja med njima do zmeraj hujših nesporedov. – Medtem je na farmi izbruhnil mastitis, krave zdravijo z antibiotiki, Jaka pa okuženo mleko pod roko prodaja prašičji farmi, namesto da bi ga uničil. Peter pride temu na sled, obtoži direktorja za gospodarski in medicinski kriminal, vendar je vse tako skrbno prikrito, da nima dokazov. A Sonja izvoha še dosti hujšo malverzacijo: pri regulaciji Bistrice je imel agrokombinat velike popuste pri cenah materiala, kar so izrabili občinski veljaki in si na drugem bregu zgradili razkošne vile. Sonja nagovori Petra, naj ji pomaga pri zbiranju dokazov; zmenita se, da bosta skrivaj pregledala pisarne, ko bodo vsi na proslavi občinskega praznika in dokončanja regulacije. Med delavci se o novogradnji marsikaj govori in ko direktor sliši za govorice, ga od razburjenja skoraj zadane kap, saj si je sezidal vilo tudi on. Jaka, ki je priča srčnega napada, je preplašen, z direktorjem ga veže stara tovarišija, poleg tega ve, da bi brez njega izgubil svoj položaj, odrinili bi ga v penzijo, kakor je Peter že predlagal direktorju. Jaka to takoj ovrednoti politično, zanj je to sabotiranje socializma na vasi, Peter postane sovražnik.

2. DEJANJE: Proslava je v polnem teku, Sonja in Peter se konspirativno odpravita na raziskovanje. Toda tudi Jaka in direktor se vsak zase gresta detektiva, prvi sumi Lidijo, drugi Petra. Udeleženci se lovijo iz sobe v sobo, ne da bi vedeli drug za drugega, dokler ne pride Lidija, natreskana in odločena, da

razčisti z ljubčkom. V Petrovi sobi zaloti Sonjo, doživi živčni zlom, prav tedaj pa pride še Gustl, ki Lidijo že lep čas zapeljuje na svoj lumpen-način. Lidija se mu vrže okrog vratu, Petru pa histerično zabrusi, da je med njima konec. – Naslednji dan je Sonjin članek o bistri regulaciji Bistrice že v časopisu, z občine panično telefonirajo, direktorju spet odpoveduje srce, zlomljen se zapre v svojo pisarno. Ker se Sonja boji preiskave, dokazni material prinese Petru, naj ga on spravi v javnost, če se njej kaj zgodi. Medtem je bil Jaka začel odločno protiakcijo: nahujskani delavci Petru razbijejo šipe, Gustl vohuni za njim, končno ga še pretepejo in mu vzamejo torbo. Peter, ki je bil dokazni material skril pri sebi, se zaroti, da bo stvar speljal do konca in da njegova noga ne bo več prestopila tega praga. Po njegovem odhodu pride Marjana s Katarino v kletki: takoj mora odpotovati, ne more več paziti na dragoceno kuro; prepričana, da se inženir kmalu vrne, pusti kletko s Katarino pred vrati njegove sobe in odhiti na vlak. Tedaj plane v pisarno delavec: rešilca, eno žensko so povozili tu v bližini! Lidija zavrešči, našla je direktorja na tleh, zadetega od kapi, v grozi ponavlja: Sto, milijon rešilcev poklič! Za vse nas jih poklič!

I. OD BRATOVSTVA K BRATOMORU (BkB) *MODELI*

1. BLATO = ZLATO *IDENTITETA (Id)*

Blato	1
	2 Zbogom zvezde
Blagor blata	1 Rdeči brat
	2 Rdeče zlata zgodovina
	3 Bratovski objem blata
Blato v izviru in izteku	1 Premagovanje blata
	2 Križ čez blato

2. OBLAST : POLITIKA *DVOJČKA (Dč)*

Politika	1
	2 Pravica do oblasti
Trije despotje	1 Diktator Aleksander Veliki
	2 Grof Tahi, Škof Hren

3. BLODNJA , VIZIJA *DVOJNIKI (Dv)*

Majnova dramatika	1, 2
Od bratovstva k bratomoru I	
Blodnja	1
	2 Človek in nič
	3 Rabelj-žrtev
Nastojanje SAPO	1 Detelova dramatika
	2 Hinavstvo in cinizem
	3 Družinska žrtev
	4 Starši – otroci

II. OD BRATOMORA K SAMOMORU (BkS) *PONOTRANJENJE – POZUNANJENJE*

1. IGRA = VLOGA = JEZIK (IVJ) *K INDIVIDUALNI Id*

Geometrija redov	1 Predpostavke
	2 Temelji
	3 Vidiki
	4 Prevezave
Slovenska dramatika – modeli	Metodološke in aksiološke teme
Dialogi	1 Nagovori, drugovori
	2 Hudogovori, pogovori
	3 Razhajanja
	4 Razgovori

2. KARNIZEM : MAGIZEM (KM) *K INDIVIDUALNIMA Dč*

3. OBUP , IZGUBLJENOST , SAMOMOR (OIS) *K INDIVIDUALNIM Dv*

Morala = amoral	1 Taščica ali noj?
	2 Taščica = noj
	3 Noj ali taščica?
	4 Pisma nojem in taščicam
	5 Taščica pod nojem
Današnja slovenska dramatika	1 Obračun med vrati
	2 Komentarji
	3 Kulturno okolje
	4 Zgodovina Lipicanije
	5 Let na dno

III. OD SAMOMORA K BRATOVSTVU (SkB) *ZGODOVINA*

1. (SLOVENSKA) PLEMENSKA SKUPNOST (S)PS *H KOLEKTIVNI Id*

Slovenski plemenski junaki - Tugomer 1, 2, 3

Črtomir 1, 2

Dramatika narodno osvobodilnega boja

1 Naša sveta stvar (leva)

Porajanje levice-desnice

1 Širjenje svetega narodnega
prostora

2 Oženje domovine

3 Napačni in pravi

2. (SLOVENSKA) KATOLIŠKA CERKEV (S)KC *H KOLEKTIVNIMA Dč*

Dramatika slovenske politične emigracije

1 Sveta vojna

2 Krščanska tragedija

3 Paradoks odreševanja

4 Pravica in kazen

5 Prijatelji in izdajavci

6 Krvavi ples

7 Vstajenje ali rekvijem

8 Razval ali poveličanje

9 Gnila voda

Svetost, čudež, žrtev

3. (SLOVENSKA) DRUŽBA (S)Db *H KOLEKTIVNIM Dv*

Začetki slovenske dramatike 1 Zlo in s(i)la kot izvor
2 Greh in iskanje kot izvor

Duhovniki, meščani, delavci 1 Klerikalizem in liberalizem
2 Paternalizem in emancipacija
3 Avtonomizem in kapitalizem

Duhovniki, plemiči, kmetje 1 Upornik človekoljub

Trideseta leta

Leto 1940

Primorska slovenska dramatika

1 Krivda in sanja

2 Ribe in tički

3 Nebo = pekel

Kompleks Celjskih

1 Nadčlovek Blaže in princesa
Nežica

2 Junak Janez in svetnik Anton

Čitalniška dramatika

1

2 Krepost

3 Svoji-Naši

4 Pogodba

5 Pena

6 Narava in zopernarava

Jugoslovanski nacionalizem

1 Sentimentalni heroizem

SLOVARČEK KRATIC

Abs - absolutno, absoluten
 Abst - abstraktno
 AD - avtodestrukcija
 AdEva - Adam in Eva
 ADH(um) - avtodestrukcija humanizma
 Agr - agresivno
AiK - **Avtonomizem in kapitalizem**
 AK - avtokritika
 Aks - aksiološki
AleksPR - **Aleksander praznih rok**
 Alt - alternativa, alternativno
 AltB - alternativno bivanje
 AltM - alternativno mišljenje
 AMor - amoralna
 Anal - analitični
 Anarh - anarhističen
Anci - **Amerikanci**
 ANcl - anacionalen (anacionalnost)
 AngAmi - Angloamerikanci
 Anln - analitik-interpret
 AnK - antikomunizem
 ARF - avtorefleksija
 Arga - Argentina
 Arh - arhaično
 Aris - aristokratski
 ArS - aristokratski stil
 Askld - asktetska ld
 Av - avtizem
 Avld - avtistična ld
 Avs - Avstrija
 AVS - arhaična vaška skupnost
 Avt - avtonomen
 Bar - barbar(izacija)
BB - **Blagor blata**
 BČ - Bogočlovek
 BD - Božičeva dramatika
 BDr - Bog-Drugi

BDt - Bog-Drugost
BkB - **Od bratovstva k bratomoru**
BkS - **Od bratomora k samomoru**
 Blak - blodnjak
BlaNe - **Blaže in Nežica v nedelskejšoli**
BlaNe - **Nadčlovek Blaže in princesa Nežica**
Blaše - **Blage duše**
 Blei - Janez Bleiweis
Blejke - **Junaške Blejke**
 Bm - bratomor(nost)
Bob - **Bob iz Kranja**
BOB - **Bratovski objem blata**
 B(ož)D - Božičeva dramatika
 BP - bivši prijatelji
 Br - bratovstvo
 Brž - buržoazija
BS - **Brižinski spomeniki**
 (B)SAPO - (božja) SAPO
 BSAPOEV - BSAPO-eksistenca-vloga
BSSvet - **Svet brez sovraštva**
 BT - bratovstvo-teror
Bunka - **Begunka**
 Cajn - Stanko Cajnkar
 Can - Ivan Cankar
 CanD - Cankarjeva dramatika
CanVida - Cankarjeva **Lepa Vida**
 CD - civilna družba
CD - **Cankarjeva dramatika**
 Cikli - ciklični
 CiMe - Ciril in Metod
 Čara - čarovnica
 ČB - črnobelo(st)
 ČČ - čezčlovek
 ČD - čitalniška dramatika
ČD - **Čitalniška dramatika**

ČHM - četverni hipermodel
 Čita - čitalnica
 Čl - človek
Člk - **Človek, ki je umoril Boga**
 Čloštvo - človeštvo
 ČIP - človekove pravice
 ČOzdr - čudežno ozdravljenje
ČvŠ - **Človek v šipi**
 Dab - družabno(st)
 Dak - Krištof Dovjak
DaSD - **Današnja SD**
 Db - družba
 Dbno - družbeno
DBPO - **O družini, bratih in posamezni osebi**
 DČ - dobri človek
 Dč - dvojček
 DDč - desni dvojček
 De - desnica
 Dek - dekadentno
Deklica - **Poštena deklica**
 Del - delovni
 Deljud - delovno ljudstvo
 Demonaca - demonizacija
Dešček - **Debelušček**
 Det - Fran Detela
 DetD - Detelova dramatika
 DFz - desni fašizem
 Dg - drugenje, drugiti
 DgB - drugenjsko bivanje
 DgC - drugenjska Cerkev
 Dgč - drugačno(st)
 DgE - drugenjska etika
 DgLZ - drugenjsko LZ
 DgM - drugenjsko mišljenje
 DgT - drugenjska teologija
 DgZn - drugenjska znanost
Dia - **Dialogi**
 Dir - direktor
 DJ - domobranski jaz
 Dmb - domobranstvo
 Dn - družina
DnŽr - **Družinska žrtev**
 Dogm - dogmatični
Dola - **Zelena je moja dolina**
 Dom - domači
 DR - desna revolucija
 Dr - drugi

Dra(b)Pas-Drabosnjakov Pasijon

Dror - drugovor
 DSD - današnja slovenska desnica
 DSKC - današnja slovenska Katoliška Cerkev
 DSL - današnja slovenska levica
DSPe - **Dramatika slovenske politične emigracije**
 Dt - drugost
 DurgeDinje - dramaturginje
 Dv - dvojnik
 Dž - država
 Džan - državljan
 Džnik - državnik
 Džno - državno
 DžV - državljanska vojna
 E(K)C - evangeljska (K)Cerkev
 EDč - ekskluzivna dvojčka
 EH - epično historično
 EK - evangeljsko krščanstvo
 Ek - eksistencialno, eksistenca
 Ekon - ekonomski
 EkP - eksistencialno personalno
 Eks - eksperimentalno
 Ekskl - ekskluzivni
 Ekz - ekspanzivno
 Ekzm - eksistencializem
 Emp - empirično(st)
 Enot - enotnost
 ErS - erotika-spolnost (eros-seksus)
 ES(no) - empirično singularno
 Est - estetski
 Et - etičen
 EtatH(um) - etatistični humanizem
 EtH - etični humanizem
 EV - eksistenca, vloga
Ev - **Evangeliji**
 Evri - Evropejci
 Fasc - fascinacija
 FAVS - fevdalna AVS
 Fbog - fevdalni bog
 FD - fevdalna družba
 Fif - filozof
 Fija - filozofija
 FiID - Filipčičeva dramatika
 File - Emil Filipčič
 Fin - finančni
 Finž - Fran S. Finžgar

FKC	- fevdalna Katoliška Cerkev	Id	- identiteta
FKr(ist)	- fevdalni Krist	IdB	- identitetno bivanje
Folk	- folklorno	Idea	- idealen
FP	- fevdalno pojmovanje	Ideaca	- idealizacija
FSt	- formalna struktura	Ideol	- ideološki
Funk	- funkcionalen	IdM	- identitetno mišljenje
Fz	- fašizem	Idn	- identifikacija
Gar	- gostilničar	IdZn	- identitetna znanost
Gen(t)	- gentilizem	Inca	- inteligenca
Gene	- generacija	Indus	- industrijski
Geom	- geometrično	Inf	- indiferenciacija
GG	- generacija-grupa	InH	- intimistični humanizem
GhK	- greh, krivda	Int	- intimizem, intimno
Gib	- gibanjski	Intel	- intelektualen
Gilna	- gostilna	IpK	- interpersonalna komunikacija
GiM	- Gabrijel in Mihael	Ir	- ironičen
Gimna	- gimnazija	Is	- iskanje
GK	- grešni kozel	IsDč	- iščočič Dč
Gled	- gledališče	It	- italijanski
Gledž	- gledališko življenje	IVJ	- igra, vloga, jezik
Glob	- globalizem	IvSvet	- Ivo Svetina
GM	- generalna matrica	IZ	- izkoriščan(je)-zatiran(je)
Gos	- gospodar	Izb	- izobraženec
Goša	- Alenka Goljevšček	Izd	- izdajavec
GošD	- dramatika Alenke Goljevšček	Janč	- Drago Jančar
Gov	- Fran Govekar	JAnt	- Jovanovičeva Antigona
GR	- Geometrija redov	Jel	- Nikolaj Jeločnik
GrGr	- Grozd, Gruden	Jez	- Jezus
Har	- harmonija, harmonično	Jfz	- jugofašizem
Hed	- hedonizem	JKr	- Jezus Kristus
Heid	- Heidegger Martin	JOGSSKi	- Juhant, Oavirk, Gril, Stres, Štuhec, Krašovec in sorodni
Her	- heroizem	Jov	- Dušan Jovanović
HiC	- Hinavstvo in cinizem	JovD	- Jovanovičeva dramatika
Hin	- hinavec, hinavstvo	JTugo	- Jurčičev Tugomer
HKD	- hiperkompleksna diferenciranost	Jurč	- Josip Jurčič
HM	- homo multiplex	KaKi	- Kardelj, Kidrič
HMG	- humanistična megastruktura	Kan	- kristjan
Hod	- Hodnik	Kanje	- Kamenje bi zagorelo
Holo	- holokavst	Kaot	- kaotičen
Hrep	- hrepenenje	Kap	- kapital
Hrš	- hrvaški	Kar	- komentar
Hrška	- Hrvaška	Karji	- Komentarji
Hrti	- Hrvati	Karn	- karnizem, karnističen
HS	- historično strukturalno	KasO	- kasnejša opomba
HUH	- Hribar, Urbančič, Hribarjeva	Kat	- katolištvo, katoliški
Hum	- humanizem	KAv	- kolektivni avtizem
Humst	- humanist	KC	- Katoliška Cerkev
l(t)Fz	- italijanski fašizem		

Kdor - **Kdor prej pride, ta prej melje**
Kers - Janko Kersnik
KfKC - klerofašistična Katoliška Cerkev
Kfz - klerofašizem
Kld - kolektivna identiteta
Klz - klerikalizem
Klan - kaplan
Klas - klasičen
Klci - klerikalci
Km - kmetstvo, kmečki
KMg - katoliška megastruktura
Koc - Edvard Kocbek
Koda - komedija
Kojanti - **Kranjski komedijanti**
Kol - kolektiv(no)
Kom - komunizem
Komsti - komunisti
Konot - konotiran
Kons - konservativno(st)
Konta - kontingenca
Konv - konvencionalno, konvencionalizem
Kpl - kapitalizem
Kplsti - kapitalisti
KrekD - Krekova dramatika
Kremž - Marko Kremžar
Krim(ec) - kriminal(ec)
Kris - Etbin Kristan
Krit - kritično
Krš - krščanski, krščanstvo
Kršpa - **Krvava Španija**
Ktš - Kotišče
Ktz - kaotizem
Kul - kultura, kulturno
Kulnik - kulturnik
Kulster - kulturni minister
Kveda - Zofka Kveder
KZ - kaozmos
Kzmp - kozmopolitizem
KŽ - književno življenje
Ladja - **Ladja brez imena**
Lbn - libertinizem
Lbt - libertarnost
LD - liberalna družba
LDč - levi dvojček
LdDr - ljubezen do drugega
LdN - ljubezen do ničā

LdNar - ljubezen do naroda
LdNaš - ljubezen do našosti
LdNSS - ljubezen do Naše svete stvari
LdS - ljubezen do smrti
Le - levica
Levs - Fran Levstik
Lfz - levi fašizem
Lib - liberalizem
Libci - liberalci
Lin - Linhart Anton Tomaž
Lita - literatura
Lj - Ljubljana
LjDa - **V Ljubljano jo dajmo!**
Ljezen - ljubezen
Ljuba - **Ljubislava**
Ljud - ljudstvo
Lmp - lumpenizem
Love - **Miss Jenny Love**
LR - leva revolucija
LTugo - Levstikov **Tugomer**
Lud - ludizem, ludističen
LZ - literarno zgodovinopisje
LZnik - literarni znanstvenik
M(at)Zup - Matjaž Zupančič
M=A - **Morala = amoralā**
Ma - makro
Mag - magizem, magija, magistično
Mak - maksimalno
Malkat - **Mali katekizem**
Man - manipuliranje
MaPSt - makropomenska struktura
Mas - masovno(st)
Mašč - maščevanje
Mat - **Matiček se ženi**
Maz - mazohizem
MBP - moji bivši prijatelji
MČ - mali človek
MD - Majcnova dramatika
Me - mega
Meho - **Bogar Meho in Marija**
Meja - **Kje je meja?**
Mela - melodrama
MeP - mejni položaj
Mer - merkantilizem
Meš - meščanstvo
Met - metodološki
MGG - moja generacija-grupa

MicMat - Županova Micka, Matiček se ženi

Mil	- milenarizem
Mim	- mimezis, mimetičen
Min	- minimalno
MirZup	- Mirko Zupančič
Mit	- mitski
Miz(em)	- minimalizem
Mizt	- minimalist
MI(a)Slc	- MladoSlovenec
MM	- malomeščanstvo, -ski
MMah	- Mirko Mahnič
MMB(P)	- Marija Mati Božja (Pomagaj)
MO	- množična občila
Mo	- moški
MOč	- moj oče
Mod	- mod(er)no
MoM	- moja mati
Mon	- monoliten
Mor	- morala
Morno	- moralno
Mot	- A. P. X. Molotov
Mota	- moraliteta
MrD	- Mrakova dramatika
Mrk	- marksizem, marksističen
Mrkst	- marksist
MSk	- modelna skica
MSI	- modelna slika
MSSI(k)	- sestavljena modelna slika (skica)
Muč	- mučenje, mučilen
Musl	- musliman
MV	- medvojni
NA	- new age
Nac	- nacionalen
Naca	- nacija
NaP	- Napačni in pravi
Nar	- narod
Nast	- Nastajanje
Ncl	- nacionalizem
Nclst	- nacionalist
Ncz	- nacizem
NČ	- nadčlovek
ND	- nacionalna država
NDG	- nova duhovna gibanja
NDM	- na drugih mestih
NeČi	- nedolžnost-čistost
Neg	- negativno
NejDam	- naprej, drugam

Nem	- nemški
NePe	- Nebesa = Pekl
Nesta	- Nevesta z Libana
NGG	- novinarska grupa-generacija
Niet	- Friedrich Nietzsche
Nih	- nihilizem
Nihst	- nihilist
NKC	- notranja KC
NKNM	- naravno kulturno npravno meščanstvo
NL	- narod-ljudstvo
NNK	- n(a)ravno kmetstvo
NNM	- naravno npravno meščanstvo
NOB	- narodno osvobodilni boj
NOBD	- dramatika narodno osvobodilnega boja
NoČl	- novi človek
NoR	- Nova revija
nor(ov)ci-	udje Nove revije
Noštvo	- Novo človeštvo
Not	- notranji
Nota	- notrina
NSS	- Naša sveta stvar
NSS(L)	- Naša sveta stvar - leva
NSvet	- Novi svet
NTM	- na tem mestu
Nv	- narava
Nvno(st)-	naravno(st)
Ob	- oblast(niško)
ObDb	- oblastniška družba
Obla	- Obločnica, ki se rojeva
Obs	- Obsodili so Kristusa
Odp	- odpuščanje, odpustajoči
Ogenj	- Ogenj in pepel
OIS	- obup, izgubljenost, samomor
OK	- odrešenjsko krščanstvo
OKC	- odrešenjsko krščanska Cerkev
ON	- odreševanje nič
OPsk	- osamljeni posameznik
Org	- Organogram
Org	- organsko
Ort	- ortodoksen (pravoslaven)
Osm	- osmišljanje
OtR	- Otroka reke
Ožld	- ožja ld
P(r)Krst	- Prešernov Krst pri Savici
Part	- Tone Partljič

Patr - patriarhalen
 PAv - posamezni(kov) avtizem
 Pbog - poganski bog
 PČ - pravi človek
 PD - posamezna drama
PdO - **Pravica do oblasti**
 Per - personalno, personalizirati
 Pers - Perspektive
Pica - **Pravica do življenja**
 Pld - posamezn(ikov)a identiteta
 Pirc - Dušan Pirjevec
 PJ - partizanski jaz
 Pl - plemstvo, plemiški
 Pleb - plebejski
 PlK - plemstvo, kler
 PKrš - pogansko krščanstvo
 PM - postmoderna
 PMg - poganska megastrukтура
 PN - pravično nasilje
 Pniz - podniz
 PNJ - politično novinarska javnost
 PnM - polno mesto
 PNP - politično novinarsko
 pojmovanje
 PO - posamezna oseba
Podla - **Podlaga zakonske sreče**
 Poenot - poenotevanje
 Pog - pogansko
Poh - **Pohujšanje v dolini Šentflorjanski**
 Pohl - pohlepni
 Pohot - pohotni
Pojas - **Pojasnilo**
 PjObr - pojasnjevalni obrazec
 Pol - politično, politika
 Polik - politik
 Ponot - ponotranjen(je)
 Pop - popularno(st)
Port - **Portimao**
 Pos - posamezno
 Posn - posnemanje
 Pot(no) - potencial(no)
 PotRok - potujoči rokodelec
 PotŠtud - potujoči študent
 Poz - pozitivno
 PP - politična policija (Partija)
 Pr(ski) - primorski, Primorska
 Prada - prakrivda
 PraPri - pravi-pristni

Pravec - Pramorivec
 Prc - Primorec
 Preds - predsednik
 Prep - prepirljiv
 Prer - prerojenje
 Preš - France Prešeren
 Preza - prevezava
Prgra - **Predigra**
 Prica - pravica
 Prikr - prikrivanje
 Pril - prijatelj
Prili - **Prijatelji in izdajavci**
 PriPra - pristni-pravi
 Pris - prisilen
 PriSo - prijatelji-sodelavci
 PrM - prvotno meščanstvo
 Prol - proletariat
 Pror - Praumor
 Prot - protestantstvo
 PrS - prelom stoletij
PrSD - **Primorska slovenska dramatika**
 Prt - partizanstvo
Prz - **Velika preizkušnja**
 PS - plemenska skupnost
 Psk - posameznik
 PSt - pomenska struktura
 Pt(i)ja - Partija
 PUH - personalizirana univerzalna
 humaniteta
 PV - predvojni
 PVD - poboj vrnjenih domobrancev
 Pvt - privatno(st)
 Pvt(z) - privatno(st), privatizem
 Pvtnik - privatist
 PzM - prazno mesto
 Rad - radikalno(st)
 Raz - različno(st), raznotero(st)
 Razc - razcepljen
Razh - **Razhajanja**
 Razkr - razkrajajoč se
 Razp - razpršen
RazPrag - **Razprava, Na pragu**
 Razr - razredni
 RazRak - razvoj-razkroj
 RazRese - raziskovanje resnice
 Razsv - razsvetljensko
 Raztr - raztrgani
Razv - **Razval**

RB - razredni boj
 Rca - različica
 Re20 - Revija 2000
 RealD - realistična dramatika
 ReAr - rearhaizacija
 Reb - Rebula Alojz
 Red - reduktivno(st)
 Reda - redukcija
 Refa - refašizacija
 Refe - refedalizacija
 RegP - regresivna premica
 Rel - relativno
 ReSlom - reslomškizacija
 Rev - revolucija
 RevAr - revolucionar
 Revno - revolucionarno
 RKPL(EL)- red-kozmos-polis-logos
 (-etos-lepota)
 Rlga - religija
 RLH - razsvetljenstvo-liberalizem-
 humanizem
 RMg - reistična megastruktura
Rojstvo - **Rojstvo v nevihti**
 Rom - romantičen
 RomD - romantična dramatika
 RP - razvojna premica
 RPP - Resnica, Pravica, Poštenje
 RR - reinterpretacija in
 rekonstrukcija
RSD - **Rekonstrukcija in/ali**
reinterpretacija slovenske
dramatike
 RV - razredna vojna
 S - smrt
 SA - svoboda in avtonomija
 Sad - sadizem, sadističen
 SAKO - svobodna avtonomna
 kolektivna oseba
Sam - **Samorog**
SAnt - Smoletova **Antigona**
 SAPO - svobodna avtonomna
 posamezna oseba
 SaPsk - samovoljni Psk
 SarD - Sardenkova dramatika
 Sard - Silvin Sardenko
SB - **Spremne besede**
 SD - slovenska dramatika
 SeH - sentimentalni humanizem
 Sek - seksualno, seksizem

Sent - sentimentalen
 SH - Spomenka Hribar
 SHKI - slovenska humanistična
 kulturniška inteligenca
 Sim - simulacija
 Simb - simbol(ič)no
 Simč - Zorko Simčič
 Simt - simetrija, simetričen
SIVŽ - **Slovenija brez žive vode**
 Siz - samoizniče(va)nje
Skak - **Kdor skak tisti hlap**
SkB - **Od samomora k bratovstvu**
 SKS - slovenska katoliška skupnost
 SI - slovenski
 Slav - slovanstvo
 Slici - Slovenci
 Slja - Slovenija
SIK - **Slovarček kratic**
 Slom - Anton Martin Slomšek
 Slov - slovenstvo
 Slski - slovenski
 Slščina - slovenščina
 SLZ - slovensko LZ, slovenska
 literarna zgodovina
 SIZ - slovenska zavest
 Sm - samomor
 SM - sadomazohizem
 Smil - smiljenje
SmKrst - Smoletov **Krst pri Savici**
 smodel - submodel
 sMSI - subMSI
 Smš - Smetišče
 Snik, -ca - svetnik, -ca
 Soc - socialen(no)
 SoCH(um)- socialni humanizem
 SoD - socialdemokracija
 SoM - socialna morala
 SovZa - Sovjetska zveza
 SPD - slovenska povojna
 dramatika
 SPE - slovenska politična
 emigracija
 SPED - dramatika slovenske
 politične emigracije
SPJT - **Slovenski plemenski junaki -**
Tugomer
 SpoDo - spoštovanje, dostojanstvo
 (= spodobnost)
 SpS - splošno(st)-skupno(st)

Sr - senior
 SrSici - StaroSlovenci
 SSD - starejša slovenska dramatika
 SSL - samoslepilo
 (S)SS - (spodnji) srednji sloji
 Sš - sovraštvo
 St - sveto(st)
 STH - Spomenka, Tine Hribar
StKri - **Sveta sarmatska kri**
 Stl - stalinizem
 Stol - stoletje
StOt - **Starši-otroci**
 Stra - struktura
Strast - **Strast in krepost**
 Stren - strukturalen
 Strit - Josip Stritar
 Strno - struktur(al)no
 Strš - stranišče
 Stsk - svetoskrunstvo
 Stš - Svetišče
 Stž - svetost življenja
 Sun - samouniče(va)nje
 SV - sveta vojna
SV - **Sveta vojna**
 Sv - svoboda
 Svet - svetoven
 SvetD - svetovna dramatika
 SvM - svobodna misel
 Svno - svobodno
Svoji - **Svoji k svojim**
 SZ - samozavrtost
 SZSL - samozaslepljenost
 Sž - sovražnik
 SŽ - sveta žrtev
 Še(l)D - Šeligova dramatika
 Šel - Rudi Šeligo
 ŠHM - šesterni hipermodel
ŠpK - **Španska kraljica**
 Tavč - Ivan Tavčar
 Teh - tehnični
 Tekm - tekmovalen
 Tem - temeljni, -a, -o
 Teor - teoretičen
Terme - **Termopile**
 TH - Tine Hribar
 THM - trojni hipermodel
 Tija - teologija
 Tip - tipično(st)
TKriž - Krekov **Turški križ**

Tor - Torkar Igor
 Tot - totalitarizem, total(itar)no
 Tr - transcendenca
 Trad - tradicija, tradicionalističen
 Trag - tragično(st)
 Traga - tragedija
 TRF - transformacija
 Trg - trgovski
 Trl - transcendenca v imanenci
 Trp - trpljenje
 Trž - tržen
 TS - ta svet
Tuga - Levstikov in Jurčičev
Tugomer
Tugo - **Tugomer**
 U - univerzitetno
 Ub - ubijanje
 Uč - učitelj
 UH - univerzalna humaniteta
 Umet - umetnost, umetniško
 UmKap - umski kapital
 UnBDr - uničeni Bog-Drugi
 Unič - uniče(va)nje
 Urb - Ivo Urbančič
 Usm - usmiljenje
 Ut - utilitaren
 UZn - univerzitetna znanost
 Už - užitek
 Užar - užitkar
Vas - **Srečna draga vas domača**
VD - **Vsebine dram**
 VelMela - velika melodrama
 VelTra - velika tragedija
 Ver - verski
 Vež - večno življenje
Vice - **Berite Novice!**
 Virt - virtualen
 VIS - vrednostni interpretacijski sistem
 VKav - Vladimir Kavčič
 Vodelj - voditelj
 Voj - vojaški
 VoM - vstajenje od mrtvih
 Vomb - Joža Vombergar
 VR - vojna-revolucija
 VS - večno spovračanje
 VsD - vsebine dram
Vst - **Vstajenje kralja Matjaža**
VV - **Vdova in vdovec**

Vzgo - vzgojni
 WKb(b) - T. in J. Virk, Kos mlajši,
 Bogataj, bratož
 Zahčva - Zahodna Evropa
 Zam - zamejski
 Zamol - zamlčevanje
 Zanič - zaničevanje
 Zapl - zapeljevanje
 ZČ - zli človek
 ZD - Zajčeva dramatika
 Zg - zgodovina
 Zgar - zgodovinar
 Zgsko - zgodovinsko
 Zl - zatiravci, izkoriščevalci
Zid - **Zid, jezero**
Zik (ZIK) - **Zasilni izhod, Križišče**
 ZKC - Zunanja Katoliška Cerkev
Zmaga - **Ženska zmaga**
 Zn - znanost, znanstven
 ZnaSi - znak-simbol
 Znik - znanstvenik
 ZO - zgodovina odrešenja
ZSD - **Začetki slovenske**
dramatike
 Zun - zunanji
ZZ - **Zbogom zvezde**

Ž - življenje
 Že - ženska
Žid - **Liberalizem ali večni žid**
 ŽS - življenje-smrt
 Žup - Oton Župančič
 Žur - žurnalizem
 Žurst - žurnalist

An pred besedo ali kratico = anti
 Da pred besedo ali kratico =
 današnji, -a, -e, npr. DaSD, DaSlov
 itn.
 F pred besedo ali kratico = fevdalni, -
 a, -o, npr. FBrž, FKrist itn.
 K- pred besedo ali kratico = kot, npr.
 K-milost, K-PO itn.
 Lum pred besedo ali kratico =
 lumpen, npr. LumPartija, LumLib itn.
 Ps pred besedo ali kratico = psevdo
 S pred besedo ali kratico = slovenski,
 -a, -o, npr. SZg, SGen, SDb itn.
 Ta pred besedo ali kratico =
 takratni, -a, -o

SEZNAM KNJIG RSD V LETU 2003

Knjige Tarasa Kermaunerja o slovenski dramatiki v letu 2003:

1. (88.) **Razval ali poveličanje**, 248 s.
2. (89.) **Let na dno**, 238 s.
3. (90.) **Narava in zopernarava**, 244 s.
4. (91.) **Sentimentalni heroizem**, 258 s.
5. (92.) **Gnila voda**, 244 s.

KAZALO

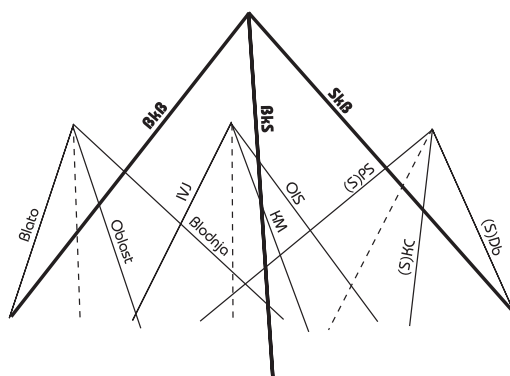
SLOVENIJA BREZ ŽIVE VODE I (ob Vombergarjevi Vodi)	5
KOMENTAR k razpravi SLOVENIJA BREZ ŽIVE VODE I	67
UMOR DVOJNIKOV KOT NADOMESTNI SAMOMOR (ob Božičevem Človeku v šipi)	96
KOMENTAR k razpravi UMOR DVOJNIKOV KOT NADOMESTNI SAMOMOR	105
KOMENTAR I k razpravi OB VSEBINAH DRAM knjige ZBOGOM ZVEZDE	112
KOMENTAR h KOMENTARJU I	141
RAZPIHAVANJE MEGLE (ob Kranjčevem Detektivu Megli)	157
GOVEJA DRUŽBA I (ob Goljevščkove Zelena je moja dolina)	192
DODATEK	214
SPREMNE BESEDE	223
VSEBINE DRAM (povzela Alenka Goljevšček)	226
ORGANOGRAM	232
SLOVARČEK KRATIC (sestavila Alenka Goljevšček)	234
SEZNAM KNJIG ASD V LETU 2003	242

Knjiga: GNILA VODA

Nadniz: OD SAMOMORA K BRATOVSTVU

Niz: (SLOVENSKA) KATOLIŠKA CERKEV

Podniz: Dramatika slovenske politične emigracije

RSD (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

Knjiga **Gnila voda (GniVo)** je že deveta v podnizu **DSPE**. Sicer ne obravnava nobene SPE drame, pač pa Vombergarjevo predvojno komedijo **Voda**; Vombergar je glavni dramatik SPED. Prek **Vode** nastaja micelijska zveza z dramami, ki so analogno kot **Voda** kritične do obstoječe družbe.

V **GniVo** sta obravnavani dve takšni drami, predvojna **Detektiv Megla** Jožeta Kranjca in **Zelena je moja dolina** Alenke Goljevšček iz 80-ih let.

Primerjava razkriva neverjetne podobnosti med družbama 30-ih in 80-ih let. Posebno micelijsko zvezo pa vzpostavlja primerjava omenjenih komedij z dvema Božičevima dramama, s **Človekom v šipi** in **Dvema bratoma**; upoštevani sta kot ozadje, na katerem se odraža meja vrednostno interpretativnega sistema SPE.